

RUIMTELIJK STRUCTUURPLAN PROVINCIE LIMBURG

GECOÖRDINEERDE VERSIE

tekst

september 2012

De deputatie van de provincieraad van Limburg: Herman Reynders, gouverneur-voorzitter; Marc Vandeput, Walter Cremers, Gilbert Van Baelen, Frank Smeets, Jean-Paul Peuskens, Mieke Ramaekers, gedeputeerden; Renata Camps, provinciegriffier.

Het ruimelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012, is opgemaakt in opdracht van de provincieraad

ONTWERPERS | Directie Ruimte - Afdeling Ruimtelijke Ordening - Dienst Ruimtelijke Planning en Beleid

REDACTIE | OMGEVING cvba

COMMUNICATIE | o2 consult bvba

Voorwoord

De invoering van de structuurplanning heeft de voorbije jaren geleid tot tal van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, gemeenten en provincie hebben hun weg hierin gevonden. Niet alle initiatieven lopen even vlot en het zou jammer zijn daar verkeerde conclusies uit te trekken. De vertrekbasis blijft, door het nefaste gebrek aan ruimtelijke visie in het verleden, onze grootste hinderpaal. Als planprocessen complex zijn, dan komt dit veelal door een verweving van verschillende functies die in het verleden werden toegestaan. De huidige processen proberen hierin een goed evenwicht te vinden en soms kost dit tijd, anderzijds dienen alle betrokken actoren te beseffen dat men zich beter achter een maatschappelijk gedragen finaliteit schaart en zich niet opsplijt in eigen sectorale visies. Maar ook het referentiekader dat het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is, is aan wijziging onderhevig. De ruimte zal steeds veranderen en nieuwe evenwichten opzoeken. Deze herziening die rekening houdt met de actuele toestand van maart 2012, is een beperkte maar belangrijke bijsturing die Limburg op koers houdt naar een betere ordening en meer ruimte.

Walter Cremers
Gedeputeerde

Leeswijzer bij de gecoördineerde versie

Voorliggend document is het resultaat van het inpassen van de actualisatie van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg in de tekst van het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, goedgekeurd bij ministerieel besluit van 12 februari 2003. Het wordt daarom ‘ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012’ genoemd.

De actualisatie van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is definitief vastgesteld door de provincieraad op 16 mei 2012 en goedgekeurd bij ministerieel besluit van 23 juli 2012. Zij heeft betrekking gehad op een beperkt aantal thema’s. Bij de thema’s die het voorwerp hebben uitgemaakt van de actualisatie, is ook de planningscontext geactualiseerd (maart 2012). Zo zijn bijvoorbeeld de relevante gewestelijke en provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen die sinds de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg in 2003 zijn opgemaakt, in de gecoördineerde versie vermeld. Grote delen in de gecoördineerde versie zijn echter ongewijzigd gebleven. Uiteraard kunnen dan ook sommige gegevens van de planningscontext verouderd of niet meer juist zijn. Wanneer u dus in voorliggend document de term ‘ruimtelijk structuurplan provincie Limburg’ leest, dan betreft het steeds tekstdelen uit het oorspronkelijk document, zijnde het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, goedgekeurd bij ministerieel besluit van 12 februari 2003.

Om zoveel mogelijk verwarring te vermijden tussen het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012’ en het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, is de nummering van kaarten en van de bindende bepalingen waar mogelijk dezelfde gebleven. Daar sommige kaarten en bindende bepalingen als gevolg van de actualisatie geschrapt zijn, houdt deze werkwijze in dat de nummering niet meer volledig doorlopend is. Nieuwe bindende bepalingen zijn met een letter aangegeven.

Kaarten

Als gevolg van de actualisatie zijn volgende kaarten uit het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg gewijzigd in de gecoördineerde versie 2012:

- kaart 17 ‘bestaande nederzettingsstructuur’
- kaart 19 ‘bestaande concentraties van bedrijventerreinen’
- kaart 29 ‘bestaande toeristisch-recreatieve structuur’
- kaart 40 ‘bestaande ruimtelijke structuur regio West-Limburg’
- kaart 47 ‘kwantitatieve selectie van hoofddorpen’
- kaart 51 ‘gewenste ruimtelijke structuur’
- kaart 53 ‘ruimtelijk concept netwerk voor Midden-Limburg’
- kaart 55 ‘ruimtelijk concept netwerk voor het Maasland’
- kaart 58 ‘natuurverbindingen en ecologische infrastructuur’
- kaart 59 ‘gewenste nederzettingsstructuur’
- kaart 61 ‘selectie van structuurondersteunende gemeenten en hoofddorpen’
- kaart 63 ‘gewenste ruimtelijk-economische structuur’

- kaart 64 ‘ontwikkelingsperspectieven voor bedrijventerreinen’
- kaart 65 ‘categorisering van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau’
- kaart 69 ‘selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten’
- kaart 70 ‘gewenste verkeers- en vervoersstructuur’
- kaart 71 ‘verkeersgenererende elementen en theoretische secundaire verbindingen’
- kaart 72 ‘selectie van secundaire wegen’.

De kaarten 73, 74 en 75 uit het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zijn vervangen in de gecoördineerde versie 2012 door één nieuwe kaart 73 ‘provinciale openbaar vervoersstructuur Limburg’.

De kaarten 60A en 60B ‘ontwikkelingsperspectieven voor kleinstedelijke gebieden’ uit het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg komen niet meer voor in de gecoördineerde versie 2012.

Bindende bepalingen

Een belangrijk aantal bindende bepalingen zijn gewijzigd naar aanleiding van de actualisatie. Zij hebben wel hetzelfde nummer behouden als in het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Het gaat om bindende bepalingen 6, 9, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 31, 33, 56, 60 en 70.

Ook zijn enkele bindende bepalingen geschrapt. Het gaat om bindende bepalingen 43, 45, 53, 58, 65, 71 en 73. In de gecoördineerde versie zijn de bindende bepalingen met die nummers niet meer terug te vinden. Nieuwe bindende bepalingen die niet in het oorspronkelijk document terug te vinden zijn, zijn met een letter aangeduid.

Figuren en tabellen

De lijsten met figuren en tabellen zijn zo drastisch gewijzigd als gevolg van de actualisatie dat is geopteerd om in de gecoördineerde versie een volledig nieuwe nummering door te voeren.

**Tot slot moge het duidelijk zijn dat voorliggende gecoördineerde versie 2012 werd opge-
maakt met het oog op een vlottere leesbaarheid en praktisch gebruiksgemak. Het strekt
dan ook ten zeerste tot aanbeveling dat verwijzingen naar bladzijden, nummeringen van
bindende bepalingen, grafieken of tabellen voortaan gebeuren op basis van deze gecoördi-
neerde versie 2012.**

Algemene inhoudstafel

INLEIDING

INFORMATIEF GEDEELTE

RICHTINGGEVEND GEDEELTE

BINDEND GEDEELTE

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

VERKLARENDE WOORDENLIJST

LITERATUURLIJST

Inhoud

KAARTEN	12
FIGUREN	14
TABELLEN	15
ALGEMENE INLEIDING	17
1. Waarom een ruimtelijk structuurplan provincie Limburg	19
2. Algemene inhoud van een ruimtelijk structuurplan	19
2.1. Subsidiariteitsbeginsel	19
2.2. Object	20
2.3. Juridische draagwijdte	20
3. Aanpak	21
3.1. Structuurplanning	21
3.2. Procesbeschrijving	21
3.3. Samenwerkingsmodel	22
4. Leeswijzer	22
4.1. Geïntegreerde benadering	22
4.2. Twee invalshoeken	23
4.3. Informatief gedeelte	24
4.4. Richtinggevend gedeelte	25
4.5. Bindend gedeelte	25
5. Herziening van het ruimtelijk structuurplan	26
6. Passende beoordeling	26
7. Herbevestigde agrarische gebieden	26
INFORMATIEF GEDEELTE	29
<i>DEEL I: PLANNINGSCONTEXT</i>	<i>31</i>
1. Situering	33
2. Ruimtelijke beleidsdocumenten	37
2.1. Internationale planvorming	37
2.2. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen	40
2.3. Structuurplannen van aangrenzende provincies	43
2.4. Gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen	45
3. Gewestplan	46
4. Verordenend sectoraal kader	46
5. Sectoraal beleid	50
6. Projecten en processen	51
<i>DEEL II: FYSISCH SYSTEEM</i>	<i>53</i>
1. Definitie en belang van het fysisch systeem	55
1.1. Definitie	55
1.2. Belang	55
2. Bespreking van het fysisch systeem	55
2.1. Kempens Plateau	56
2.2. Tertiaire Kempen	57
2.3. Zuid-Limburg	57

2.4. Maasland	58
3. Knelpunten, kwaliteiten en kansen	59
3.1. Knelpunten	59
3.2. Kwaliteiten en kansen	63
4. Trends	63
4.1. Beheers- en bufferruimten noodzakelijk	63
4.2. Meer vraag naar ruimte voor integraal waterbeheer	64
4.3. Bodemdegradatie en bodemwijziging	64
4.4. Atmosferische pollutie	65
4.5. Conclusie	65
DEEL III: BESTAANDE RUIMTELIJKE STRUCTUUR	67
III.1. Ruimtelijk-natuurlijke structuur	69
1. Definitie	69
2. Profiel	69
2.1. Internationale betekenis van de natuurlijke structuur	69
2.2. Limburg als groene provincie in Vlaanderen	70
2.3. Rijk aan biologisch waardevolle gebieden	70
2.4. Limburg bosrijk	71
2.5. Gebrekkige bescherming van waardevolle natuur en bossen op gewestplannen en in natuureservaten	72
3. Elementen van de natuurlijke structuur	75
3.1. Rivier- en beekvallei	75
3.2. Structuurbepalend natuurgebied	76
3.3. Structuurbepalend bos- en heidegebied	76
3.4. Structuurbepalend bos- en natuurgebied	77
3.5. Steilrand	77
3.6. Natuurlijk baken	77
3.7. Deelgebieden	78
4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen	81
4.1. Knelpunten	81
4.2. Kwaliteiten en kansen	82
5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	82
5.1. Afbakening van het buitengebied	82
5.2. Rioolwaterzuiveringsinstallaties	83
5.3. Natuurverbindingen	83
5.4. Strategische projecten	84
5.5. Ruimte voor water	85
6. Actuele trends en uitdagingen	88
6.1. Vraag naar uitvoering inzake de natuurverbindingsgebieden	88
6.2. (Delen van) natuurverbindingen in het Vlaams ecologisch netwerk	88
6.3. Mogelijke compensatie van een verdwenen potentiële natuurverbinding	88
6.4. Ecologische verbinding in het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor N74	88
III.2. Nederzettingsstructuur	90
1. Definitie	90
2. Profiel	90
2.1. Nederzettingsstructuur omstreeks 1850	90
2.2. Groeiproses in de 20ste eeuw - 4 landschapsbeelden	91
3. Elementen van de nederzettingsstructuur	93
3.1. Stedelijke ruimte van een regionale stad	93

3.2.	Goed uitgeruste kleine stad	94
3.3.	Autonome kleine stad	96
3.4.	Kleine stad in een conglomeraat	100
3.5.	Gebied met stedelijk karakter	103
3.6.	Gebied onder verstedelijkingsdruk	104
3.7.	Stedelijk conglomeraat	104
3.8.	Gebied evoluerend naar conglomeraat	104
3.9.	Rastervormig bebouwd landschap (vallei van Herk en Demer)	105
3.10.	Dorpenband	105
3.11.	Steenweglint	106
3.12.	Gebied met kerndorpen	107
3.13.	Gebied onder externe woondruk	108
3.14.	Gebied met kerndorpen en verspreide bebouwing	108
3.15.	Stedelijk attractiepunt	109
4.	Knelpunten, kwaliteiten, kansen	109
4.1.	Knelpunten	109
4.2.	Kwaliteiten en kansen	109
5.	Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	110
5.1.	Selectie van Beringen als kleinstedelijk gebied in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen	110
5.2.	Verdeling van bijkomende woningen	110
5.3.	Buitenlandse woondruk	111
5.4.	Sociale woningen	112
5.5.	Bescheiden woningen	112
5.6.	Wonen voor ouderen en zorg	112
5.7.	Instroom van militairen	113
5.8.	Woonwagenterreinen	113
6.	Actuele trends en uitdagingen	115
6.1.	Bevolkingsevolutie en gezinsverdunding	115
6.2.	Verandering van gezins- en levenspatronen	116
6.3.	Buitenlandse woondruk	118
6.4.	Decreet grond- en pandenbeleid	121
6.5.	Wonen voor ouderen en zorg	121
6.6.	Woonwagenterreinen	124
6.7.	Seizoenarbeiders	124
III.3.	Ruimtelijk-economische structuur	125
1.	Definitie	125
2.	Algemeen profiel van de ruimtelijk-economische structuur	125
2.1.	Werkgelegenheid	125
2.2.	Spreiding en concentratie van economische activiteiten	130
3.	Bestaande ruimtelijk-economische structuur	134
3.1.	Concentraties van bedrijventerreinen	134
3.2.	Kleinhandelsconcentraties	143
3.3.	Agrarische structuur	147
3.4.	Ontginningen	154
4.	Knelpunten, kwaliteiten, kansen	155
4.1.	Bedrijventerreinen	155
4.2.	Kleinhandel	157
4.3.	Agrarische structuur	158
4.4.	Ontginningen	159
5.	Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	160
5.1.	Concentraties aan bedrijventerreinen	160

5.2. Kleinhandel	164
5.3. Albertknoop	166
6. Actuele trends en uitdagingen	167
6.1. Concentraties aan bedrijventerreinen	167
6.2. Kleinhandel	168
III.4. Ruimtelijke toeristisch-recreatieve structuur	170
1. Definities	170
2. Profiel	171
2.1. Gewestplan	171
2.2. Groeiend economisch belang van de sector	171
2.3. Verschuiving van de toeristische vraag	176
3. Elementen van de toeristisch-recreatieve structuur	177
4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen	179
4.1. Knelpunten	179
4.2. Kwaliteiten en kansen	180
5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	181
5.1. Campingonderzoek	181
5.2. Opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen	182
5.3. Geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan	184
5.4. Jeugdverblijven	184
5.5. Weekendverblijven	184
5.6. Strategisch plan ruimte voor toerisme	184
6. Actuele trends en uitdagingen	185
6.1. Golf	185
6.2. Lawaaisporten	186
6.3. Openluchtrecreatieve terreinen	187
6.4. Jeugdverblijfstoerisme	188
6.5. Weekendverblijven	188
6.6. Toenemende rol van de private sector inzake vrije tijd	189
6.7. Grootschalige sport- en recreatieinfrastructuren	189
6.8. Recreatief medegebruik of verweving	189
6.9. Stiltegebieden	191
6.10. Nieuwe attractiepolen	191
6.11. Specifieke ontwikkelingen en uitdagingen	191
III.5. Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur	200
1. Definitie	200
2. Profiel	200
2.1. Drie systemen	200
2.2. Infrastructuurnetwerken	201
2.3. Sterk op het individueel gemotoriseerd verkeer afgestemde infrastructuur	203
2.4. Vervoersongelijkheid, vooral geconcentreerd in het buitengebied	204
2.5. Aantal verplaatsingen en gemiddelde verplaatsingsafstand neemt toe	204
3. Elementen van de verkeers- en vervoersstructuur	205
3.1. Bundel	205
3.2. Traject	206
3.3. Openbaar vervoerknooppunt	206
3.4. Specifiek verkeers- en vervoersgebied	207
4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen	207
4.1. Knelpunten	207
4.2. Kwaliteiten en kansen	209

5.	Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	209
5.1.	Provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen	209
5.2.	Streefbeelden	209
5.3.	Onderzoekvensters	210
5.4.	Verbinding Sint-Truiden naar E40	213
6.	Actuele trends en uitdagingen	213
6.1.	Gedeeltelijke herziening ruimtelijk structuurplan Vlaanderen	213
6.2.	Onderzoekvensters	214
6.3.	Veranderingen in het ruimtelijk kader van verkeersgenererende elementen	215
III.6.	Landschappelijke structuur	216
1.	Definities	216
2.	Profiel	216
2.1.	Landschappen in Limburg	216
2.2.	Traditionele landschappen	217
2.3.	Atlas van de relictten	221
2.4.	Ruimtelijke landschapskenmerken	225
2.5.	Archeologisch patrimonium	228
3.	Elementen van de landschappelijke structuur	229
3.1.	Gaaf landschap	229
3.2.	Markante terreinovergang	229
3.3.	Reliëfelement	229
3.4.	Baken	229
3.5.	Hydrografisch element	230
3.6.	Lijnelement	230
3.7.	Nieuw landschap	230
3.8.	Open ruimte verbinding	231
4.	Knelpunten, kwaliteiten, kansen	232
4.1.	Knelpunten	232
4.2.	Kwaliteiten en kansen	232
5.	Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid	232
5.1.	Open ruimte verbindingen	232
5.2.	Kasteeldomein Heers als baken	233
6.	Actuele trends en uitdagingen	233
6.1.	Windmolens	233
6.2.	Verpaarding van het landschap	233
	DEEL IV: REGIO'S EN DEELGEBIEDEN	235
IV.1.	Midden-Limburg	237
1.	Situering	237
2.	Analyse	238
2.1.	Fysisch systeem en natuurlijke structuur	238
2.2.	Nederzettingsstructuur	238
2.3.	Ruimtelijk-economische structuur	240
2.4.	Bereikbaarheid en ontsluiting	240
3.	Deelgebieden	241
3.1.	Verstedelijkt gebied Hasselt - Genk	241
3.2.	Verstedelijkte randzone	241
3.3.	Vijvergebied	241
4.	Sterkten en zwakten	242
IV.2.	West-Limburg	243

1.	Situering	243
2.	Analyse	243
2.1.	Fysisch systeem en natuurlijke structuur	243
2.2.	Nederzettingsstructuur	244
2.3.	Ruimtelijk-economische structuur	245
2.4.	Bereikbaarheid en ontsluiting	245
3.	Deelgebieden	245
3.1.	Strokenlandschap	245
3.2.	Laag West-Limburg	246
4.	Sterkten en zwakten	247
IV.3.	Kempen	248
1.	Situering	248
2.	Analyse	248
2.1.	Fysisch systeem en natuurlijke structuur	248
2.2.	Nederzettingsstructuur	249
2.3.	Ruimtelijk-economische structuur	250
2.4.	Bereikbaarheid en ontsluiting	251
3.	Deelgebieden	252
3.1.	Centrale Limburgse Kempen (Vlakte van Peer)	252
3.2.	Drieparkengebied	252
3.3.	Kempische kleine steden	252
3.4.	Noord-Limburgse grensstreek	253
3.5.	Grote Nete	253
4.	Sterkten en zwakten	253
IV.4.	Maasland	255
1.	Situering	255
2.	Analyse	255
2.1.	Fysisch systeem en natuurlijke structuur	255
2.2.	Nederzettingsstructuur	256
2.3.	Ruimtelijk-economische structuur	257
2.4.	Bereikbaarheid en ontsluiting	258
3.	Deelgebieden	258
3.1.	Zuidelijk Maasland	258
3.2.	Open Maasvallei	258
3.3.	Vlakte van Bocholt	259
4.	Sterkten en zwakten	260
IV.5.	Haspengouw en Voerstreek	261
1.	Situering	261
2.	Analyse	261
2.1.	Fysisch systeem en natuurlijke structuur	261
2.2.	Nederzettingsstructuur	262
2.3.	Ruimtelijk-economische structuur	263
2.4.	Bereikbaarheid en ontsluiting	263
3.	Deelgebieden	263
3.1.	Lintlandschap Vochtig Haspengouw	263
3.2.	Zuid-Limburgse kleine kernen	264
3.3.	Hageland	264
3.4.	Voerstreek	264

4. Sterkten en zwakten	264
DEEL V: PROGNoses, BEHOEFTEn EN TAAKSTELLINGEN	267
1. Woningen	269
1.1. Prognoses en trends	269
1.2. Verdeling van bijkomende woningen	272
1.3. Kwantitatieve selectie van woonkernen en hoofdorpen	282
1.4. Woonwagenterreinen	286
1.5. Seizoenarbeiders	287
2. Bedrijventerreinen	288
2.1. Evolutie van de beroepsbevolking	288
2.2. Aanbod aan bedrijventerreinen	290
2.3. Behoeften en taakstellingen	297
2.4. Actualisatie van de taakstelling voor de planperiode 2007 - 2012	298
3. Verkeer en vervoer	303
3.1. Trends	303
3.2. Toepassing van het multimodaal model	304
4. Bijkomende toeristisch-recreatieve voorzieningen	305
4.1. Sport	305
4.2. Verblijfsaccommodatie	306
4.3. Openluchtverblijfsrecreatie	308
4.4. Weekendverblijven	308
4.5. Watertoerisme op rivieren en kanalen	308
4.6. Dagrecreatie	309
4.7. Actualisatie voor de planperiode 2007 - 2012	309
5. Kleinhandel	310
6. Implementatie van het concept CO ₂ -neutraliteit	310
RICHTINGGEVEND GEDEELTE	311
DEEL I: VISIE OP DE GEWENSTE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	313
1. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader	315
2. Provincie als intermediair niveau in de ruimtelijke planning	315
3. Gewenste rol van de provincie	316
3.1. Groene waarden	316
3.2. Stedelijk draagvlak	316
3.3. Provincie Limburg een economisch te diversifiëren regio	317
3.4. Grensoverschrijdende ruimtelijke context	317
3.5. Meer aandacht voor kwaliteit	318
DEEL II: RUIMTELIJK CONCEPT	319
1. Ruimtelijk concept op internationaal niveau	321
2. Ruimtelijk concept voor heel de provincie	323
3. Gewenste ruimtelijke structuur	325
DEEL III: ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN VOOR HOOFD- EN DEELRUIMTEN	327
III.1. Netwerk Midden-Limburg	329
1. Situering	329
2. Visie	329
3. Ruimtelijk concept	329

4.	Uitwerking in deelruimten	331
4.1.	Hasselt - Genk	331
4.2.	Vijvergebied	333
4.3.	Strokengebied	334
5.	Mogelijke acties	335
III.2.	Kempen	336
1.	Situering	336
2.	Visie	336
3.	Ruimtelijk concept	337
4.	Uitwerking in deelruimten	338
4.1.	Drieparkengebied	338
4.2.	Vlakte van Peer	340
4.3.	Kempische As	341
4.4.	Groene grensstreek	343
5.	Mogelijke acties	344
III.3.	Maasland	345
1.	Situering	345
2.	Visie	345
3.	Ruimtelijk concept	345
4.	Uitwerking in deelruimten	346
4.1.	Open Maasland	346
4.2.	Vlakte van Bocholt	348
4.3.	Zuidelijk Maasland	349
5.	Mogelijke acties	350
III.4.	Haspengouw en Voeren	352
1.	Situering	352
2.	Visie	352
3.	Ruimtelijk concept	352
4.	Uitwerking in deelruimten	353
4.1.	Herk en Gete	353
4.2.	Droog Haspengouw	354
4.3.	Voerstreek	355
5.	Mogelijke acties	356
DEEL IV: ONTWIKKELINGSPERSPECTIEVEN VOOR DEELSTRUCTUREN 359		
IV.1.	Natuurlijke structuur	361
1.	Visie en doelstellingen	361
2.	Gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur	362
2.1.	Ruimtelijk concept	362
2.2.	Elementen van Vlaams niveau	364
2.3.	Elementen van provinciaal niveau	365
3.	Uitwerking van de provinciale taken	367
3.1.	Selectie van natuurverbingsgebieden	367
3.2.	Selectie van gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau	377
3.3.	Ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer	379
3.4.	Ruimtelijke ondersteuning van de uitbreiding van de bosstructuur	379
4.	Mogelijke acties	380

4.1. Mogelijke acties voor de provincie	380
4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid	381
IV.2. Nederzettingsstructuur	382
1. Visie en doelstellingen	382
2. Gewenste nederzettingsstructuur	383
2.1. Ruimtelijk concept	383
2.2. Elementen van Vlaams niveau	384
2.3. Elementen van provinciaal niveau	384
3. Uitwerking van de provinciale taken	386
3.1. Selectie van stedelijke netwerken van provinciaal niveau	386
3.2. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinstedelijke gebieden	386
3.3. Selectie van hoofddorpen en woonkernen	391
3.4. Verdeling van bijkomende woningen	395
3.5. Afbakening van de kleinstedelijke gebieden	400
3.6. Ontwikkelingsperspectieven voor rasterlandschappen	401
3.7. Leefbaarheid van kleine kernen	401
3.8. Woonwagenterreinen	401
3.9. Ruimte voor sport, recreatie en jeugd aansluitend bij of in kernen	402
3.10. Seizoenarbeiders	403
4. Mogelijke acties	403
4.1. Mogelijke acties voor de provincie	403
4.2. Suggesties voor de Vlaamse overheid	404
IV.3. Ruimtelijk-economische structuur	405
1. Visie en doelstellingen	405
2. Gewenste ruimtelijk-economische structuur	408
2.1. Ruimtelijk concept	408
2.2. Elementen van Vlaams niveau	408
2.3. Elementen van provinciaal niveau	409
3. Uitwerking van de provinciale taken	410
3.1. Ontwikkelingsperspectieven voor de economische knooppunten	410
3.2. Ontwikkelingsperspectieven voor bestaande bedrijventerreinen	419
3.3. Ontwikkelingsperspectieven voor lokale bedrijventerreinen	421
3.4. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinhandelconcentraties	421
3.5. Ontwikkelingsperspectieven voor landbouw	425
3.6. Ontwikkelingsperspectieven voor ontginningen	431
4. Mogelijke acties	432
4.1. Mogelijke acties voor de provincie	432
4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid	433
IV.4. Toeristisch-recreatieve structuur	435
1. Visie en doelstellingen	435
2. Gewenste toeristisch-recreatieve structuur	436
2.1. Ruimtelijk concept	436
2.2. Elementen van Vlaams niveau	437
2.3. Elementen van provinciaal niveau	437
3. Uitwerking van de provinciale taken	441
3.1. Selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten	441
3.2. Beleidskader voor openluchtverblijfsrecreatie	445
3.3. Beleidskader voor sportinfrastructuur op provinciaal niveau (lawaaisporten)	448
3.4. Beleidskader voor weekendverblijven	449
3.5. Beleidskader voor golf	449

4.	Mogelijke acties	450
4.1.	Mogelijke acties voor de provincie	450
4.2.	Suggesties aan de Vlaamse overheid	451
IV.5.	Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur	452
1.	Visie en doelstellingen	452
2.	Gewenste verkeers- en vervoersstructuur	453
2.1.	Ruimtelijk concept	453
2.2.	Elementen van Vlaams niveau	453
2.3.	Elementen van provinciaal niveau	454
3.	Uitwerking van de provinciale taken	455
3.1.	Gebiedsgerichte visie op mobiliteit	455
3.2.	Selectie van secundaire wegen	459
3.3.	Visie op het openbaar vervoer	467
3.4.	Principes voor een provinciaal fietsnetwerk	471
3.5.	Ontwikkelingsperspectieven voor de secundaire waterwegen	472
4.	Mogelijke acties	473
4.1.	Mogelijke acties voor de provincie	473
4.2.	Suggesties aan de Vlaamse overheid	473
4.3.	Suggesties aan de NMBS en De Lijn	473
IV.6.	Landschappelijke structuur	475
1.	Visie en doelstellingen	475
2.	Gewenste landschappelijke structuur	476
2.1.	Ruimtelijk concept	476
2.2.	Elementen van de landschappelijke structuur van minstens provinciaal belang	477
3.	Uitwerking van de provinciale taken	481
3.1.	Regionale landschapsontwikkelingsgebieden	481
3.2.	Open ruimte verbindingen	482
3.3.	Windmolens	483
4.	Mogelijke acties	484
4.1.	Mogelijke acties voor de provincie	484
4.2.	Suggesties aan de Vlaamse overheid	484
4.3.	Taakstelling voor gemeenten	484
DEEL V:	PRIORITAIRE BELEIDSTHEMA'S	485
1.	Stedelijkheid	487
2.	Albertkanaal en poort van de Kempische As	487
3.	Buitengebied als product en reservoir	487
4.	Veelzijdige Maas	488
5.	Interne en externe ontsluiting	488
6.	Een open provincie	489
7.	Imago, landschap en inrichting	489
BINDEND GEDEELTE		491
1.	STRUCTUURPLAN ALS KADER	493
2.	SELECTIES	494
3.	MAATREGELEN EN ACTIES	504
4.	OVERLEG EN ONDERHANDELINGEN	508

5. OP TE HEFFEN BINDENDE BEPALINGEN GEMEENTELIJKE RUIMTELIJKE STRUCTUURPLANNEN	510
BIJLAGEN	511
GEBRUIKTE AFKORTINGEN	513
VERKLARENDE WOORDENLIJST	514
LITERATUURLIJST	538
VOETNOTEN	542

Kaarten

De pagina-aanduiding verwijst naar de bladzijden in dit document waarop er voor het eerst naar de betreffende kaart wordt verwezen. De kaarten zelf zijn opgenomen in een afzonderlijke bundel.

Kaart 1:	situering	33
Kaart 2:	gemeenten en arrondissementen	33
Kaart 3:	internationale planningscontext	37
Kaart 4:	uitspraken ruimtelijk structuurplan Vlaanderen	40
Kaart 5:	gewestplan	46
Kaart 6:	sectoraal kader	46
Kaart 7:	bodem	55
Kaart 8:	reliëf	55
Kaart 9:	grondwaterkwetsbaarheid	55
Kaart 10:	waterlopen	55
Kaart 11:	biologisch waardevolle gebieden	70
Kaart 12:	bossen	71
Kaart 13:	bestaande ruimtelijk-natuurlijke structuur	75
Kaart 14:	bebouwing omstreeks 1850	90
Kaart 15:	bebouwing in 1997	91
Kaart 16:	historische evolutie	91
Kaart 17:	bestaande nederzettingsstructuur	93
Kaart 18:	beschikbaarheid van bedrijventerreinen	134
Kaart 19:	bestaande concentraties van bedrijventerreinen	137
Kaart 20:	grootschalige kleinhandelsvestigingen	143
Kaart 21:	bestaande perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau	146
Kaart 22:	landbouwteelten en gebruikspcelen	147
Kaart 23:	agrarische bedrijfsgebouwen	148
Kaart 24:	typologie van de landbouwactiviteiten	149
Kaart 25:	deelgebieden van de bestaande agrarische structuur	150
Kaart 26:	overnachtingen in Limburg	172
Kaart 27:	verblijfsaccommodatie	172
Kaart 28:	jeugdverblijfstoerisme	173
Kaart 29:	bestaande toeristisch-recreatieve structuur	177
Kaart 30:	overzicht van de lijninfrastructuren	201
Kaart 31:	interpretatie van de lijninfrastructuren	201
Kaart 32:	bestaande verkeers- en vervoersstructuur	205
Kaart 33:	traditionele landschappen	217
Kaart 34:	relictzones en ankerplaatsen	221

Kaart 35:	ruimtelijke landschapskenmerken	225
Kaart 36:	archeologisch patrimonium	228
Kaart 37:	bestaande landschappelijke structuur	229
Kaart 38:	regio's en deelgebieden	235
Kaart 39:	bestaande ruimtelijke structuur regio Midden-Limburg	237
Kaart 40:	bestaande ruimtelijke structuur regio West-Limburg	243
Kaart 41:	bestaande ruimtelijke structuur regio Kempen	248
Kaart 42:	bestaande ruimtelijke structuur regio Maasland	255
Kaart 43:	bestaande ruimtelijke structuur regio Haspengouw en Voerstreek	261
Kaart 44:	uitrusting kleine kernen	282
Kaart 45:	woningbouwgebieden	282
Kaart 46:	kwantitatieve selectie van woonkernen	282
Kaart 47:	kwantitatieve selectie van hoofddorpen	284
Kaart 48:	raming van verkeers- en vervoersstromen	304
Kaart 49:	ruimtelijk concept op internationaal niveau	321
Kaart 50:	ruimtelijk concept voor heel de provincie	323
Kaart 51:	gewenste ruimtelijke structuur	325
Kaart 52:	hoofd- en deelruimten	327
Kaart 53:	ruimtelijk concept netwerk Midden-Limburg	329
Kaart 54:	ruimtelijk concept voor de Kempen	337
Kaart 55:	ruimtelijk concept voor het Maasland	345
Kaart 56:	ruimtelijk concept voor Haspengouw en Voeren	352
Kaart 57:	gewenste natuurlijke structuur	362
Kaart 58:	natuurverbindingen en ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau	370
Kaart 59:	gewenste nederzettingsstructuur	383
Kaart 61:	selectie van structuurondersteunende gemeenten en hoofddorpen	391
Kaart 62:	selectie van woonkernen	393
Kaart 63:	gewenste ruimtelijk-economische structuur	408
Kaart 64:	ontwikkelingsperspectieven voor bedrijventerreinen	419
Kaart 65:	categorisering van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau	423
Kaart 66:	gewenste ruimtelijk-agrarische structuur	425
Kaart 67:	aanwijzingen voor het afbakenen van de agrarische structuur	428
Kaart 68:	gewenste toeristisch-recreatieve structuur	436
Kaart 69:	selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten	441
Kaart 70:	gewenste verkeers- en vervoersstructuur	453
Kaart 71:	verkeersgenererende elementen en theoretische secundaire verbindingen	461
Kaart 72:	selectie van secundaire wegen	463
Kaart 73:	provinciale openbaar vervoerstructuur Limburg	468
Kaart 76:	gewenste landschappelijke structuur	476
Kaart 77:	landschapsonwikkelingsgebieden	481
Kaart 78:	open ruimte verbindingen	482

Figuren

Figuur 1:	vergelijking reëel aantal huishoudens (2005 - 2008) met huishoudensprojecties SVR	116
Figuur 2:	aantal toegestane bouwvergunningen in Limburg	117
Figuur 3:	evolutie van het aantal buitenlandse inwijkingen uit Nederland naar de provincie Limburg (loop 1989 - 2007)	118
Figuur 4:	inname van industriegronden tussen 1981 en 1998	135
Figuur 5:	verdeling van de bijkomende woningen in de periode 2007 - 2012	273
Figuur 6:	verdeling van de bijkomende woningen in de periode 2012 - 2017	275
Figuur 7:	beleidsmatrix met locatievoorwaarden voor zorgvoorzieningen	279
Figuur 8:	evolutie van de Limburgse beroepsbevolking tussen 1947 en 1991	288
Figuur 9:	verdeling van het taakstelling nieuwe bedrijventerreinen	299
Figuur 10:	schematisering beleidskader openluchtrecreatieve terreinen	445
Figuur 11:	schematisering ruimtelijk afwegingskader openluchtrecreatieve terreinen	447
Figuur 12:	knooppuntennetwerk als honinggraatmodel	468

Tabellen

Tabel 1:	profiel van de provincie Limburg	34
Tabel 2:	selectie primaire wegen categorie II (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen)	41
Tabel 3:	verdeling van de groengebieden in Limburg en Vlaanderen op het gewestplan	70
Tabel 4:	oppervlakte van de verschillende bodembestemming-families op de gewestplannen in Limburg en Vlaanderen (1 januari 1998)	73
Tabel 5:	oppervlakten van de diverse biologische (zeer) waardevolle biotootypes in Limburg	73
Tabel 6:	natuurreservaten in Limburg en Vlaanderen: aantallen en oppervlakten (1 januari 1998)	74
Tabel 7:	gerealiseerde en geplande overstromingszones	86
Tabel 8:	vergelijking taakstelling en gerealiseerde staanplaatsen	114
Tabel 9:	evolutie van de bevolking tussen 1992 en 2008	115
Tabel 10:	groei van het aandeel alleenstaanden en afname van de gezinsgrootte	115
Tabel 11:	buitenlandse inwijken afkomstig van Nederland per 1.000 inwoners (2009)	119
Tabel 12:	jaarlijkse gemiddelde groei van het geografisch product tegen marktprijzen in prijzen van 1990 in de periode 1985 - 1995 naar economische sector voor Limburg en België	126
Tabel 13:	aantal inrichtingen in Limburg en Vlaanderen naar bedrijfsgrootte in 1997	127
Tabel 14:	evolutie aantal werknemers naar economische sectoren in Limburg tussen 1982 - 1997	127
Tabel 15:	werkgelegenheidsgraad voor de concentratiegebieden van economische activiteiten in 1996	131
Tabel 16:	werknemers in landbouw, industrie, bouw en tertiair in de gebieden van economische activiteiten in 1996	133
Tabel 17:	bedrijventerreinen in gebruik en in voorraad (in ha) op 1 januari 2000 naar type gemeente	136
Tabel 18:	overzicht van de belangrijkste kerngebonden handelsconcentraties	145
Tabel 19:	selectie van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau	146
Tabel 20:	procentueel aandeel van de landbouwoppervlakte in de totale bedrijfsoppervlakte in Limburg	147
Tabel 21:	landbouwoppervlakten in Limburg	148
Tabel 22:	evolutie van de betaalde oppervlakte in Limburg (in ha)	148
Tabel 23:	structuurbepalende landbouwproducties op Vlaams, provinciaal en lokaal niveau	150
Tabel 24:	bedrijventerreinen in gebruik en in voorraad (in ha) op 1 januari 2007 naar type gemeente	168
Tabel 25:	evolutie van de concentratie van bedrijventerreinen in economische knooppunten	168
Tabel 26:	profiel van dagtoerisme in Limburg	174
Tabel 27:	toeristisch-recreatieve deelgebieden in Limburg: typering, mogelijkheden en knelpunten	177
Tabel 28:	lijnstructuren	179
Tabel 29:	selectie van de knooppunten type II	182
Tabel 30:	gave landschappen	221
Tabel 31:	ankerplaatsen	223
Tabel 32:	evolutie gezinnen volgens de natuurlijke aangroei van 2007 tot 2012 en van 2012 tot 2017 per gemeente	270

Tabel 33:	aantal Nederlanders ten opzichte van het aantal inwoners (> 5%) (1 januari 2008)	272
Tabel 34:	verdeling van de bijkomende taakstelling voor 2007 - 2017	276
Tabel 35:	verdeling van het bijkomend te realiseren aantal sociale koopwoningen	277
Tabel 36:	selectie van woonkernen	282
Tabel 37:	selectie van hoofddorpen volgens selectiecriteria	284
Tabel 38:	selectie van kernen die voldoen aan de criteria voor structuurondersteunende hoofddorpen	285
Tabel 39:	evolutie van het aantal actieven uitgaande van een open bevolking, volgens de activiteitsgraden, geraamd door het planbureau	289
Tabel 40:	aanbod aan bedrijventerreinen (1 januari 2000)	291
Tabel 41:	aanbod aan bedrijventerreinen (1 januari 2002)	293
Tabel 42:	confrontatie tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen)	297
Tabel 43:	planprocessen inzake bedrijvigheid in het economisch netwerk Albertkanaal 2007 - maart 2012	300
Tabel 44:	planprocessen inzake bedrijvigheid in de kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten	302
Tabel 45:	tendensen en gewenste situatie in de Limburgse toeristische verblijfsaccommodatie (Toerisme Limburg, 1999)	307
Tabel 46:	tendensen en gewenste situatie in de Limburgse openluchtverblijfsrecreatie	308
Tabel 47:	aanbod en gewenste situatie dagattracties in Limburg (Toerisme Limburg, 1999)	309
Tabel 48:	natuurverbindingen per prioritaire verbinding van de gewenste natuurlijke structuur	371
Tabel 49:	minimale selectie van natuurverbindingen	371
Tabel 50:	gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau	379
Tabel 51:	selectie van structuurondersteunende hoofddorpen, woondorpen en woonkernen	393
Tabel 52:	verdeling van de woningen uit de woonreserve	398
Tabel 53:	toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa	444
Tabel 54:	toeristisch-recreatieve knooppunten type IIb	445
Tabel 55:	selectie van secundaire wegen	465

ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
algemene inleiding

1. Waaron een ruimtelijk structuurplan provincie Limburg

Op 24 juli 1996 werd het decreet houdende de ruimtelijke planning door de Vlaamse regering bekrachtigd en afgekondigd. Het kent de provincie een volwaardige rol toe binnen het ruimtelijk beleid in Vlaanderen. De provincie kan als beleidsniveau tussen Vlaanderen en de gemeenten instaan voor de ontwikkeling van een samenhangend beleid over de gemeentegrenzen heen.

De uitdaging is het uittekenen van een visie op de bovenlokale elementen van de ruimtelijke structuur.

Met het decreet werd een juridische basis gegeven aan het ruimtelijk structuurplan op provinciaal niveau naast de structuurplannen op gewestelijk en gemeentelijk niveau.

De vaststelling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft het takenpakket van de provincie verduidelijkt. Ook het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening bevestigt de bevoegdheden van de provincie.

2. Algemene inhoud van een ruimtelijk structuurplan

Volgens artikel 7§4 van het decreet van 1996 beschrijft het ruimtelijk structuurplan van een provincie:

- de bestaande ruimtelijke structuur
- de visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling
- de ruimtelijke principes (de ordeningsbeginselen)
- de gewenste ruimtelijke structuur
- de beleidsmaatregelen om die structuur te realiseren.

2.1. Subsidiariteitsbeginsel

Het provinciaal plan sluit aan bij het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en richt zich naar de structuurbepalende elementen van bovenlokaal belang. Dat zijn de elementen die vragen om een samenhangend beleid over de gemeentelijke grenzen. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en de omzendbrief RO/96/06 bepalen de taakstellingen die aan het provinciaal niveau worden toegewezen.

De verdeling van taken aan de verschillende beleidsniveaus steunt op het subsidiariteitsbeginsel. Dat betekent dat:

- de beleidsmateries worden toegekend aan het geëigend niveau
- ieder niveau het instrumentarium gebruikt dat aangepast is aan zijn niveau
- permanent overleg nodig is tussen de niveaus vermits de materies in verband staan met elkaar.

Concepten die niet tot het beleidsniveau van de provincie Limburg behoren, moeten als een suggestie worden beschouwd voor andere beleidsniveaus.

In deel I van het informatief gedeelte worden de verschillende taakstellingen opgesomd.

2.2. Object

Een ruimtelijk structuurplan beoogt een maximale samenhang tussen activiteiten en functies. Een ruimtelijke invalshoek is daarvoor bij uitstek geschikt. Het biedt een kader voor de integratie van sectoren - niet meer maar ook niet minder. Het treedt niet in de plaats van sectoren en kan ook de doelstellingen ervan niet realiseren. Het staat niet boven de sectoren, maar doorsnijdt ze.

De uiteindelijke ruimtelijke ordening op het terrein met bijbehorende voorschriften, bestemmingen en oppervlakten gebeurt in ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Ter uitvoering van het ruimtelijk structuurplan maakt de provincie ruimtelijke uitvoeringsplannen op in samenwerking met de betrokken gemeentebesturen en andere actoren. Het ruimtelijk structuurplan vormt het kader voor die uitvoeringsplannen.

2.3. Juridische draagwijdte

Het ruimtelijk structuurplan wordt zowel het kader van het ruimtelijk beleid als een instrument om een actief ruimtelijk beleid te voeren. Het formeel document, het structuurplan, bevat 3 gedeeltes met telkens een verschillende juridische draagwijdte:

- een **informatief gedeelte** met de bestaande structuur en de prognoses
- een **richtinggevend gedeelte** met de visie, de principes en de gewenste structuur
- een **(voor de overheid) bindend gedeelte** met de beleidsmaatregelen.

De gewenste ruimtelijke structuur is richtinggevend voor de overheid. Er kan alleen met een gemotiveerde beslissing van worden afgeweken. De bindende bepalingen vormen het kader voor de maatregelen waarmee de provincie de gewenste ruimtelijke structuur wil realiseren. Het decreet bepaalt dat die bepalingen bindend zijn ‘voor de provincie en de gemeenten op haar grondgebied en de instellingen die eronder ressorteren’.

Het ruimtelijk structuurplan is geen basis voor de verlening of weigering van een vergunning. Het heeft dus geen verordende kracht tegenover de burgers. Het verandert ook niet de geldende bestemmingen van een plan van aanleg noch de sectorale wetgeving.

Bestemmingswijzigingen gebeuren in ruimtelijke uitvoeringsplannen die de provincie als uitvoering van het structuurplan opmaakt.

3. Aanpak

3.1. Structuurplanning

Structuurplanning is een dynamisch en permanent proces van visie- en beleidsvorming over de kwaliteit van de ruimte. Het ruimtelijk structuurplan is een product van dat proces op een bepaald ogenblik en voor een bepaalde beleidsperiode. Het proces bepaalt mee de inhoud van het structuurplan. Het bestaat enerzijds uit inhoudelijke verdieping aangaande de gewenste ruimtelijke structuur en anderzijds uit communicatie, overleg, besluitvorming en onderhandeling tussen de betrokkenen.

Een structuurplan is een strategisch plan dat inspeelt op de realiteit, op de bestaande problemen en kansen en rekening houdt met de beperkte middelen. Het laat plaats voor onzekerheden, streeft noch naar volledigheid noch naar beslissingen die niet kunnen hard worden gemaakt.

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg staan vele grensoverschrijdende elementen beschreven. De provincie werkt die uit in samenwerking en overleg met de Nederlandse en Belgische buurprovincies.

3.2. Procesbeschrijving

De opmaak van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werd voorbereid met een nota als uitvoering van een beslissing van de provincie in 1993 ¹.

Het planningsproces van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg startte eind 1996 met het formuleren van een initiële visie en een reactie op het ontwerp ruimtelijk structuurplan Vlaanderen ². In februari 1997 keurde de provincieraad de startnota *Visie op ruimtelijke ontwikkelingen in Limburg* goed. Voorjaar 1997 werd met rapport 3 *Planningsproces-fase 2* de context voor de verdere uitwerking van het structuurplan vastgelegd: de beleidscel, de stuurgroep en de plangroep werden in het leven geroepen. Conform aan het planningsdecreet van 24 juli 1996 werkte de plangroep het provinciaal ruimtelijk structuurplan uit.

In een volgende fase (1997 - 1998) werd een groot aantal gegevens vergaard die het structuurplan een solide basis moeten geven. Deze vooral geografische gegevens werden verwerkt in een GIS-omgeving en zullen in de toekomst in samenwerking met de GIS-cel permanent up-to-date worden gehouden. Begin augustus 1998 werden al die gegevens ter informatie en evaluatie overgemaakt aan de gemeenten. Voor de gemeenten is dat pakket met gegevens een bijkomende informatiebron voor het eigen structuurplanningsproces. De gemeenten hebben die gegevens op hun juistheid gecontroleerd en konden reageren als dat nodig bleek. Tijdens deze fase werden zij ook in plenum geïnformeerd over de aanpak van het structuurplan.

Een volgende periode (1998 - 2000) werd voornamelijk besteed aan het uitwerken van de grote lijnen voor de gewenste ontwikkelingen van de stedelijke gebieden en het wonen, voor het buitengebied met landbouw en natuur, de economische gebieden en de lijninfrastructuren. Die beleidslijnen werden uitgebreid besproken met de beleidscel, de stuurgroep, vertegenwoordigers van specifieke sectoren, de gemeenten, de bevolking en de provinciale commissie voor ruimte-

lijke ordening. Dat resulteerde in een voorontwerp van bestaande en gewenste ruimtelijke structuur.

In het voorjaar van 2001 werd het voorontwerp van eind 2000 - in opdracht van de nieuwe bestendige deputatie - omgevormd tot een volledig beleidsdocument. Dat vernieuwd voorontwerp werd voorgelegd aan alle vermelde actoren.

3.3. Samenwerkingsmodel

Het samenwerkingsmodel is als volgt opgebouwd.

De *provincieraad* neemt in de loop van het planningsproces de belangrijkste beslissingen, waaronder de uiteindelijke goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan. De raad wordt op de hoogte gehouden via de raadscommissie ruimtelijke ordening en via de vergadering van de verenigde commissies.

De *stuurgroep* functioneert als een kritisch en opbouwend klankbord aangaande de werkzaamheden van de plangroep. In deze stuurgroep zijn de verschillende sectoren en maatschappelijke groeperingen vertegenwoordigd. De stuurgroep wordt voorgezeten door de gedeputeerde die ruimtelijke ordening onder zijn of haar bevoegdheid heeft.

De *beleidscel* is samengesteld uit 3 gedeputeerden, de inspecteur-generaal van de 3de directie, de provinciale directeur verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening en de plancoördinatoren voor het ruimtelijk structuurplan.

De *plangroep* is samengesteld uit vaste en tijdelijke medewerkers van de Provinciale Dienst Ruimtelijke Ordening (3de directie) en de externe plancoördinatoren.

De *provinciale commissie voor ruimtelijke ordening (PROCORO)* speelt een belangrijke rol bij het tot stand komen van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

De *gemeenten* worden bij het planningsproces betrokken door algemene informatierondes, diverse momenten van controle van gegevens en repliek en gebiedsgerichte besprekingen.

Met de *afdeling ruimtelijke planning van het Vlaams gewest (AROHM)* en met *ROHM-Limburg* werd structureel overleg gehouden in het kader van de omzendbrief RO 96/6 van 7 januari 1997.

De *bevolking* wordt over de inhoud en de voortgang van het proces geïnformeerd via informatie- en debatavonden en informatiedagen (3 uitgebreide informatie- en inspraakrondes), het informatieblad van de provincie, bijzondere folders en brochures, TV-Limburg, de website ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, posters en advertenties.

4. Leeswijzer

4.1. Geïntegreerde benadering

Het ruimtelijk structuurplan behandelt een moeilijke materie. Het is een beleidsdocument dat

het kader geeft voor de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie Limburg. Het doet enkel uitspraken over elementen van provinciaal niveau.

Kenmerkend is de ruimtelijke en geïntegreerde benadering van dit plan. Dat betekent dat **regio's of gemeenten doorheen het totaal document worden behandeld**. Uitspraken die voor bepaalde gebieden gelden, moet u als lezer afleiden uit de invalshoek van deelruimte enerzijds en deelstructuur anderzijds. Het volgend punt maakt dat duidelijk.

4.2. Twee invalshoeken

Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werkt met **deelruimten** en **deelstructuren**. Om de teksten en de opbouw ervan beter te kunnen begrijpen, leest u het best hieronder wat deelruimten en deelstructuren zijn.

4.2.1. Hoofd- en deelruimten

De provincie is administratief begrensd en vormt geen ruimtelijk systeem op zich. Doorheen, overlappend of binnen de ruimte van de provincie Limburg bestaan verschillende deelruimten.

Elke deelruimte heeft typische kenmerken, kwaliteiten en knelpunten. De deelruimten moeten als **dynamische en complexe ruimtelijke systemen zonder vast omliggende grenzen** worden aangezien. Zij vervullen nu een bepaalde rol in de ruimte van de provincie en kunnen die eventueel ook op hoger niveau spelen.

Deelruimten worden gebruikt **om de diversiteit van de provinciale ruimte te beklemtonen en uit te werken**.

Deelruimten zijn niet enkel een gevolg van de kennis ontstaan uit de bestudering van de bestaande ruimtelijke structuur. Zij worden ook bepaald door de noodzaak en de mogelijkheden om een **specifiek beleid** te ontwikkelen voor een bepaald gebied.

De selectie in het richtinggevend gedeelte betekent dat voor deze deelruimten een nadere uitwerking gewenst is binnen een **samenwerkingsverband** tussen alle betrokken actoren. Het richtinggevend gedeelte geeft een opsomming van gemeenten die tot een bepaalde deelruimte behoren, maar bij een nadere uitwerking kunnen bijkomende gemeenten worden betrokken.

De **deelruimten zijn gegroepeerd tot 4 hoofdruimten**. Hoofdruimten geven de gebieden aan die de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie bepalen. In het richtinggevend gedeelte worden zowel voor de hoofdruimten als voor de deelruimten een visie en een ruimtelijk concept uitgewerkt. Aan de hoofdruimten worden specifieke acties gekoppeld.

De ontwikkelingsperspectieven voor de hoofd- en deelruimten leveren elementen voor de kwalitatieve bepaling van de cijfermatige taakstellingen en de selecties van hoofddorpen. De ontwikkelingsperspectieven vormen ook een onderdeel van het **beleidskader voor de verdere uitwerkingen**, voor gemeentelijke structuurplannen en voor uitvoeringsplannen.

4.2.2. Regio's en deelgebieden

Als voorbereiding op het aanduiden van hoofd- en deelruimten in het richtinggevend gedeelte worden in het informatief gedeelte regio's en deelgebieden beschreven. Het betreft een interpre-

tatie van de bestaande ruimtelijke structuur die zorgt voor een belangrijke verbinding tussen het informatief en het richtinggevend gedeelte van het structuurplan. De regio's en deelgebieden worden aangeduid op basis van de analyse van de verschillende deelstructuren.

Het informatief gedeelte geeft een opsomming van gemeenten die geheel of gedeeltelijk tot een bepaalde regio of deelgebied behoren. Uiteraard betreft het geen scherpe afbakening maar is overlapping mogelijk.

Aangezien regio's en deelgebieden het resultaat zijn van een analyse en hoofd- en deelruimten beleidsuitspraken inhouden, bestaan er verschillen tussen beide.

4.2.3. Deelstructuren

Deelstructuren verbinden de deelruimten en lopen erdoorheen. Zij zijn een middel om de samenhang van de provinciale ruimte uit te werken.

Deelstructuren beschrijven de *samenhang tussen gebieden van gelijke aard*: ruimten met een natuurlijk karakter, nederzettingen, ruimten die worden bepaald door economische activiteiten, toeristisch-recreatieve ruimten, ruimten gekoppeld aan infrastructuur en aan landschappen³.

De beschrijving van die samenhang tussen gebieden van gelijke aard geeft een beter inzicht in de draagwijdte van de ingrepen die nodig zijn om de gewenste ruimtelijke structuur te realiseren. Zo onderscheiden wij **6 deelstructuren**:

- de ruimtelijk-natuurlijke structuur
- de nederzettingsstructuur
- de ruimtelijk-economische structuur
- de toeristisch-recreatieve structuur
- de verkeers- en vervoersstructuur
- de landschappelijke structuur.

Tussen de deelstructuren bestaan vele relaties. Zo levert de ruimtelijk-natuurlijke structuur de ondergrond of het kader voor bebouwing. De verkeers- en vervoersstructuur kent een grote samenhang met de ruimtelijk-economische structuur en met de nederzettingsstructuur. De keuze voor genoemde deelstructuren steunt voor een groot deel precies op het bestaan van die relaties. De argumentatie om de landschappelijke structuur als aparte deelstructuur te behandelen vloeit eruit voort. De landschappelijke structuur ontstaat uit de nauwe samenhang tussen elementen van de ruimtelijk-natuurlijke structuur en die van de overige deelstructuren. Zij is daardoor niet een exclusief onderdeel van het buitengebied.

4.3. Informatief gedeelte

Het informatief gedeelte van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg bestaat uit 5 delen.

Deel I schetst kort de randvoorwaarden die voortvloeien uit bestaande plannen, al dan niet met een juridische draagwijdte, uit studies en beleidsdocumenten, zowel ruimtelijk als sectoraal, uit instrumenten, uit enkele wetten en decreten alsook uit projecten en programma's. Dat wordt de *planningscontext* genoemd.

Deel II beschrijft het *fysisch systeem* van de provincie Limburg. Dat levert belangrijke aan-

knopingspunten voor de analyse van de bestaande ruimtelijke structuur.

Deel III beschrijft de **bestaande ruimtelijke structuur** aan de hand van de 6 deelstructuren (zie hoger). Voor elk van die deelstructuren worden een analyse, trends, knelpunten, kwaliteiten en kansen gegeven.

Deel IV beschrijft **deelgebieden** die door de interpretatie van de bestaande ruimtelijke structuur met haar deelstructuren kunnen worden aangeduid. Die deelgebieden kunnen wij onderscheiden door de specifieke interactie van elementen van de verschillende deelstructuren te bekijken. Elk deelgebied krijgt zo zijn typische kenmerken, kwaliteiten en knelpunten. De deelgebieden zijn gegroepeerd in 5 grote gebieden die regio's worden genoemd.

Deel V geeft een overzicht van een aantal **prognoses, behoeften en taakstellingen** voor de provincie. Een gedeelte ervan vloeit voort uit het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

4.4. Richtinggevend gedeelte

Naast het informatief is er een richtinggevend gedeelte. Dat bestaat ook uit 5 delen.

Deel I geeft de **visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling** van de provincie Limburg. In dat kader worden enkele uitgangspunten en de gewenste rol van de provincie beschreven.

Deel II vertaalt de visie in een **ruimtelijk concept** voor de hele provincie. Dat is een coherent geheel van ruimtelijke principes voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de provincie. Een synthesebeeld van de gewenste ruimtelijke structuur sluit dit deel af.

Deel III werkt de visie verder uit en geeft **ontwikkelingsperspectieven voor de hoofdruimten**. Dat wordt verder uitgewerkt voor elke **deelruimte**. Het gaat hier om een uitwerking van de visie op de provincie als geheel op een lager schaalniveau.

Deel IV vertaalt de visie naar **specifieke ontwikkelingsperspectieven voor 6 deelstructuren**. In dit deel zijn de voornaamste taken voor het ruimtelijk structuurplan van de provincie terug te vinden.

Deel V slaat een brug tussen het richtinggevend en bindend gedeelte. U vindt in dit deel een samenvatting van de belangrijkste beleidsthema's voor de provincie. Het geeft daardoor ook aan hoe de stap kan worden gezet **van gewenst toekomstbeeld naar concrete acties**.

4.5. Bindend gedeelte

In het bindend gedeelte worden de beleidsbeslissingen opgenomen die een bindend karakter krijgen. Wij onderscheiden 4 categorieën:

- beslissingen aangaande de **doorwerking van het structuurplan**
- beslissingen aangaande de **selectie van elementen van de gewenste ruimtelijke structuur**
- beslissingen aangaande **acties en maatregelen**
- beslissingen aangaande **overleg en onderhandeling**.

5. Herziening van het ruimtelijk structuurplan

Naar aanleiding van de eerste (2004) en tweede (2010) herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg gedeeltelijk herzien om het - onder andere - opnieuw in overeenstemming te brengen met het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Daarnaast is deze herzieningsprocedure aangegrepen om het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg (2003) op een aantal punten te actualiseren. De actualisatie van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is gebeurd via de geëigende decretale procedure en heeft een eigen overleg- en opmaakproces ondergaan. De gedeeltelijke herziening heeft voor aanpassingen en/of aanvullingen gezorgd die finaal zijn geïntegreerd in de teksten van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

6. Passende beoordeling

Bepaalde gehanteerde principes, selecties of keuzes in de actualisatie van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zouden mogelijk impact kunnen hebben op speciale beschermingszones. Op het niveau van een provinciaal ruimtelijk structuurplan valt de concrete impact hiervan op speciale beschermingszones niet te meten omdat onvoldoende gekend is waar en hoe deze realisaties zich zullen manifesteren.

Onderstaande clausule wordt opgenomen om voldoende aandacht en garanties te houden ten aanzien van de speciale beschermingszones. Deze clausule is algemeen geldend voor alle desbetreffende inhoudelijke bepalingen doorheen heel het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012.

‘De concrete uitwerking op het terrein van de gehanteerde ruimtelijke principes en selecties in (de actualisatie van) het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zal voorwerp uitmaken van verder ruimtelijk onderzoek en overleg (o.a. procedures tot opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen). Alle andere reglementeringen zoals de passende beoordeling, plan-MER en MOBER blijven hierbij onverminderd van kracht. Deze uitvoeringsprocessen zullen concreet bepalen of en welke ontwikkelingen op het terrein mogelijk zijn’.

7. Herbevestigde agrarische gebieden

In Limburg is 54.685 hectare herbevestigd als agrarisch gebied volgens de methodiek die de Vlaamse regering hiervoor vastlegde op 3 juni 2005. Het te voeren beleid binnen deze gebieden is omschreven in de omzendbrief RO/2010/01. De Vlaamse overheid zal de gemeentelijke en provinciale initiatieven die een planologische aanpassing van deze beleidsmatig herbevestigde agrarische gebieden vergen, voldoende terughoudend beoordelen conform deze omzendbrief en latere wijzigingen. Als algemeen uitgangspunt geldt dat de overheid die een planningsinitiatief neemt om de bestemming van een herbevestigd agrarisch gebied te wijzigen in de mate van het mogelijke en bij voorkeur binnen hetzelfde planningsinitiatief de nodige acties onderneemt om het planologisch te herstellen.

Een dergelijke terughoudendheid geldt volgens de omzendbrief RO/2010/01 ook bij de herziening van de provinciale ruimtelijke structuurplannen. Planningsopties binnen de herbevestigde agrarische gebieden zullen terughoudend worden beoordeeld ten aanzien van elke planologische aanpassing van de beleidsmatig herbevestigde agrarische gebieden. Indien in een provinciaal ruimtelijk structuurplan toch de optie wordt genomen om een planningsinitiatief te nemen in een herbevestigd agrarisch gebied, moet dat als dusdanig in de bindende bepalingen van het betreffend structuurplan worden opgenomen.

Bepaalde gehanteerde principes, selecties of keuzes in de actualisatie van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zouden mogelijk impact kunnen hebben op de herbevestigde agrarische gebieden. Op het niveau van een provinciaal ruimtelijk structuurplan valt de concrete impact hiervan op de herbevestigde agrarische gebieden niet te meten omdat onvoldoende gekend is waar en hoe deze realisaties zich zullen manifesteren. De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken in herbevestigde agrarische gebieden ten behoeve van de uitvoering van haar provinciale taken zoals planningsinitiatieven betreffende woon(reserve)gebieden en regionale bedrijventerreinen in de kleinstedelijke gebieden en/of economische knooppunten, toeristisch-recreatieve knooppunten, golfterreinen, natuurverbindingen, open ruimte verbindingen, grootschalige windmolens, secundaire wegen enz.

Onderstaande clause wordt opgenomen om voldoende aandacht en garanties te houden ten aanzien van de herbevestigde agrarische gebieden. Deze clause is algemeen geldend voor alle desbetreffende inhoudelijke bepalingen doorheen heel het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012.

‘De concrete uitwerking op het terrein van de gehanteerde ruimtelijke principes en selecties in (de actualisatie van) het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zal voorwerp uitmaken van verder ruimtelijk onderzoek en overleg (onder andere procedures tot opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen). De geldende regelgeving voor de herbevestigde agrarische gebieden blijft hierbij onverminderd van kracht. Deze uitvoeringsprocessen zullen concreet bepalen of en welke ontwikkelingen op het terrein mogelijk zijn. Hierbij wordt zoveel als mogelijk rekening gehouden met de ruimtelijk-functionele samenhang van de agrarische macrostructuur.’

ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
informatief gedeelte

Deel I: Planningscontext

1. Situering

Kaart 1: situering

Kaart 2: gemeenten en arrondissementen

De provincie Limburg grenst als onderdeel van Vlaanderen aan Nederland en Wallonië.

De omliggende provincies zijn: provincie Antwerpen, provincie Vlaams-Brabant, provincie Luik, provincie Limburg (NL), provincie Noord-Brabant (NL).

De provincie telt 44 gemeenten, opgedeeld in 3 arrondissementen: Hasselt, Maaseik, Tongeren.

Limburg telt 791.178 inwoners op een totale oppervlakte van 242.214 ha, wat neerkomt op 326 inwoners per km² ⁴.

Limburg grenst slechts voor 1/4 aan Vlaanderen en voor 3/4 aan de grensgebieden: met name voor 25% aan Wallonië en voor 50% aan Nederland. De planningscontext van de omgevende gebieden is daarom van essentieel belang bij de ontwikkeling van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

Tabel 1, die over de volgende pagina's verspreid is, vat achtereenvolgens de bodembezetting, het bodemgebruik, de bevolking, de welvaart, de economie en het wonen in de provincie in cijfers.

Tabel 1: profiel van de provincie Limburg

bodembezetting			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
totale oppervlakte	in ha	2000	242.214	1.352.225	18%	33.256	42.800	60.887	37.057	68.214
waarvan gekadastreerd	in ha	1996	226.459	1.260.473	18%	30.760	38.975	57.546	34.336	64.842
bebouwd	in ha	1996	32.422	206.870	16%	4.310	8.422	6.931	6.222	6.538
onbebouwd	in ha	1996	194.036	1.053.602	18%	26.451	30.553	50.615	28.114	58.304

bodemgebruik (t.o.v. de totaal gekadastreerde oppervlakte)			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
landbouwgrond	in %	1996	27,6	39,4		24,8	14,9	22,9	17,8	45,8
weide grasland	in %	1996	23,0	23,4		21,4	20,9	26,6	32,6	16,9
boomgaard	in %	1996	6,4	2,3		1,8	1,8	0,4	2,8	18,6
bossen	in %	1996	13,6	8,6		18,4	15,6	18,1	15,4	5,3
woeste grond	in %	1996	9,0	3,8		12,3	16,2	12,4	7,4	1,0
andere onbebouwd	in %	1996	6,0	6,0		7,3	9,0	7,6	6,0	2,3
bewoning	in %	1996	9,8	12,0		9,9	13,6	7,7	12,2	8,2
industrie diensten	in %	1996	4,4	4,4		4,1	7,9	4,3	5,9	1,9
andere bebouwd	in %	1996	0,0	0,1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

bevolking			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
inwoners	absoluut	2000	791.178	5.940.251	13%	111.718	219.327	136.730	141.639	181.764
dichtheid (inwoners per km ²)	absoluut	2000	326	439		335	512	224	382	266
evolutie 1991 - 2000	index		+5,4%	+3,0%		+6,1%	+4,5%	+8,5%	+6,3%	+3,2%
jongeren (0 - 19 jaar)	in %	2000	24,0	23,1		24,3	24,3	25,4	24,4	21,8
actieve bevolking (20 - 59 jaar)	in %	2000	56,9	54,8		57,4	56,9	56,4	56,7	57,0
ouderen (60 en plussers)	in %	2000	19,1	22,2		18,3	18,7	18,2	18,9	21,1
vervangingscijfer (*)	ratio	2000	109	106		108	111	110	111	104
seniliteitcoëfficiënt (**)	ratio	2000	80	96		75	77	71	77	97
dependentiecoëfficiënt (***)	ratio	2000	76	83		74	76	77	76	75
vreemdelingen	in %	2000	8,5	4,9		15,8	10,0	8,1	6,7	3,8
verhouding sif/niet-sif (****)	ratio	2000	1,3	1,1		0,7	5,4	0,1	10,7	0,4
gezinsgrootte (personen per gezin)		1999	2,67	2,47		2,70	2,66	2,75	2,72	2,59

(*) De verhouding tussen de groep van de jonge (20 - 39 jaar) en de oudere (40 - 59 jaar) actieven. Dit is een aanduiding over de mate waarin binnen de actieve bevolking vervanging plaatsvindt.

(**) De proportionele verhouding van het aantal ouderen (60 jaar en ouderen) tot het aantal jongeren (-20 jaar).

(***) De verhouding tussen het aantal jongeren (-20 jarigen) en ouderen (60-en-plussers) enerzijds, en het aantal personen op actieve leeftijd (20-59 jaar) anderzijds.

(****) De aanwezigheid van het aantal SIF-migranten (uit arme landen) voor elke niet-SIF-migrant (van rijkere landen).

welvaart			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
inkomen										
gemiddeld inkomen per aangifte	in BEF	1999	900.900	956.400		884.200	906.400	893.500	901.900	907.500
evolutie 1991 - 1999	index		+28,0%	+29,7%		+31,2%	+25,1%	+28,5%	+25,7%	+31,1%
gemiddeld inkomen per inwoner	in BEF	1999	395.100	437.100		365.400	418.400	379.300	394.600	397.800
evolutie 1991 - 1999	index		+43,2%	+41,0%		+42,7%	+43,9%	+40,1%	+43,6%	+44,9%
werkloosheid										
uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	absoluut	2000	19.073	116.871	16%	3.563	5.852	2.347	3.340	3.971
evolutie 1995 - 2000	index		-52,6%	-48,4%		-47,6%	-49,9%	-62,6%	-54,4%	-51,6%
werkloosheidsgraad	in %	2000	5,6	6,1		7,7	6,0	4,1	5,5	4,9

economie			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
aantal bedrijven	absoluut	1999	19.002	148.998	13%	2.269	6.040	3.074	2.942	4.677
loontrekkende werknemers	absoluut	1999	247.615	1.914.885	13%	24.541	102.534	38.534	35.845	46.161
zelfstandigen in hoofdberoep	absoluut	1999	42.618	362.885	12%	5.532	10.946	7.530	6.793	11.817
verkoopprijs handels/nijverheidsgebouwen	in BEF	1999	6.734.484	9.056.714		7.367.263	8.320.322	6.617.675	5.024.810	5.747.420
aantal verkopen	absoluut	1999	649	5.896		99	174	117	100	150

wonen			Limburg	Vlaams gewest	aandeel	Maasland	Midden- Limburg	Noord- Limburg	West- Limburg	Zuid- Limburg
aantal woningen	absoluut	1991	256.275	2.141.557	12%	36.060	71.181	41.760	45.566	61.708
aandeel appartementen	in %	1991	16,9	21,3		16,1	25,5	13,4	13,6	12,1
aandeel huurwoningen	in %	1991	23,5	30,4		25,5	28,0	19,2	22,4	20,7
aandeel woningen met klein comfort	in %	1991	8,7	13,8		7,7	6,3	7,0	9,1	12,9
aandeel woningen ouder dan 1946	in %	1991	17,1	26,1		18,0	13,6	12,9	14,4	25,5
aantal sociale huurwoningen	absoluut	1996	15.094	120.117		3.004	5.123	1.562	2.984	2.421
verkoopprijs gewone huizen	in BEF	1999	3.243.662	3.257.287		3.332.306	3.501.579	3.525.939	3.107.249	2.870.899
aantal verkopen	absoluut	1999	4.490	42.212		722	1.091	732	732	1.213
aantal verkopen t.o.v. aantal woningen	in %		1,8	2,0		2,0	1,5	1,8	1,6	2,0
verkoopprijs bouwkvavels	in BEF	1999	1.598.221	2.505.775		1.401.668	1.876.140	1.738.440	1.546.997	1.363.803
aantal verkopen	absoluut	1999	3.119	17.145		588	755	557	619	600

2. Ruimtelijke beleidsdocumenten

Volgende beleidsdocumenten vormen een belangrijk deel van de planningscontext: verschillende documenten met een internationaal karakter, het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, de structuurplannen van de aangrenzende provincies en de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

2.1. Internationale planvorming

Kaart 3: internationale planningscontext

2.1.1. Europees ruimtelijk ontwikkelingsperspectief ⁵

Met het Europees ruimtelijk ontwikkelingsperspectief, kortweg EROP genoemd, hebben de lidstaten samen met de Europese Commissie aangegeven dat zij bij het streven naar Europese integratie zowel de verscheidenheid willen behouden als een evenwichtiger en duurzame regionale ontwikkeling in de EU willen bereiken. Het EROP werd goedgekeurd te Potsdam op 10 en 11 mei 1999. Het document legt geen juridische verplichtingen op, maar reikt een politiek kader aan voor een betere samenwerking.

In het EROP wordt er gestreefd naar een geleidelijk ruimtelijk evenwicht met het oog op een evenwichtige geografische verdeling van de groei over het grondgebied van de EU. Er wordt gekozen voor het beeld van de Europese druiventros: de ontwikkeling van een polycentrische ruimtelijke ontwikkeling met geïntegreerde vervoers- en communicatieconcepten en het behoud van de regionale identiteit.

Om dat te verwezenlijken wordt gewerkt met netwerkstructuren, corridors en knooppunten als belangrijke ontwikkelingspolen. Daarvoor wijst het EROP onder andere op het belang van transnationale samenwerking en grensoverschrijdende samenwerking aan de binnengrenzen van Europa op regionaal en lokaal niveau.

2.1.2. Tweede Benelux structuurschets ⁶

De tweede Benelux structuurschets werd als ontwerpbeslissingsnota afgerond in oktober 1997 ⁷. Het document heeft het karakter van een ontwerpbeleidsaanbeveling, wat een politiek engagement inhoudt van de partners, met de verplichting tot doorwerking in het eigen beleid.

Net als het EROP staat ook dit document in het teken van grensoverschrijdende samenwerking. Het ruimtelijk concept legt vooral de nadruk op 3 samenhangende deelruimten (Noord-Benelux, Delta-Benelux en Zuid-Benelux) met een eigen karakter en rol, met gebundelde multimodale hoofdverbindingen tussen de stedelijke netwerken, de havens en hun achterland en toplocaties in stedelijke knooppunten.

De provincie Limburg behoort tot het centraal Delta-Benelux gebied, een noord-zuid georiënteerde kernzone bestaande uit de Randstad Holland en het centraal Belgisch stedelijk netwerk met daartussen de Rijn - Schelde Delta als contactzone.

Binnen dat gebied maakt Limburg deel uit van het grensoverschrijdend stedelijk netwerk MHAL (Maastricht - Heerlen, Hasselt - Genk, Aken en Luik) dat gesitueerd is tussen de genoemde kernzone en het internationaal stedelijk netwerk Rhein - Ruhr.

Om die redenen zijn de belangrijkste relaties in onze provincie oost-west georiënteerd. Binnen Limburg zijn er geen belangrijke noord-zuid relaties of noord-zuid georiënteerde multimodale verbindingen. Zo wordt er bijvoorbeeld geen relatie gelegd met de Brabantse steden (Breda - Tilburg - Eindhoven). Luik krijgt wel een belangrijke positie als stedelijk knooppunt en knooppunt van multimodale hoofdverbindingen.

De tweede Benelux structuurschets bevat enkele belangrijke gegevens voor de provincie Limburg.

- De IJzeren Rijn wordt aangeduid als toekomstige hoofdgoederenverkeersas.
- Genk wordt binnen het ruimtelijk netwerk voor multimodaal vervoersgoederen aangeduid als een overslagcentrum (spoor- en waterweg).
- Limburg heeft 2 belangrijke aaneengesloten open ruimten: van Kempen tot Hageland en Haspengouw, met een netwerk van open ruimten ertussen.
- Grensoverschrijdende samenwerking wordt uitsluitend opgenomen binnen het stedelijk netwerk MHAL.

2.1.3. Vijfde Nota ⁸

Onder de titel *Ruimte maken, ruimte delen* is op 15 december 2000 door de ministerraad de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000 - 2020 voorgesteld. Het document is het eerste deel van de planologische kernbeslissing betreffende de Vijfde Nota. Het document geeft de beleidsvoornemens weer tot 2020.

Het document is sterk internationaal gericht. Bij de uitwerking naar de landsdelen worden 4 gebieden aangegeven, waaronder landsdeel Zuid, waartoe de provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland behoren. In het kader van het ontwerp planologische kernbeslissing zijn voor Limburg (B) van belang:

- de benoeming van het nationaal stedelijk netwerk Maastricht - Heerlen, met een internationale afstemming op Aken, Luik, Hasselt en Genk
- het voornemen om het Limburgse Heuvelland (Drielandenpark) aan te duiden als Nationaal Landschap (nastreven van 'robuuste ecologische verbindingen' en reconstructiezones)
- het opnemen van de beleidsnota 'ruimte voor de rivier' (Maas) en het voeren van een contourenbeleid voor water (Drielandenpark)
- het voorzien van goede aantakkingen met bestaande HST-shuttles, zoals Eindhoven en Luik.

2.1.4. Schéma de Développement de l'Espace Régional (SDER) ⁹

Het Schéma de Développement de l'Espace Régional (SDER) werd op 27 mei 1999 goedgekeurd door de Waalse regering.

Het ontwikkelingsplan heeft een indicatieve betekenis. Het SDER kan worden beschouwd als een verdere uitwerking van het EROP op regionaal niveau. Wallonië richt zich vooral op 2 items: de polarisatie van stedelijke gebieden en de verbindende eurocorridors ertussen. Binnen

het plan krijgt Luik (en omgeving) een grensoverschrijdende rol toebedeeld. Luik wordt geplaatst binnen de oost-west georiënteerde eurocorridor Lille - Aken en is daarin een belangrijke ontwikkelingspool. Die ontwikkeling past binnen de supraregionale samenwerking in het stedelijk netwerk MHAL. Binnen dat ontwikkelingsperspectief worden ook het Land van Herve en een deel van Haspengouw aangegeven als een te ontwikkelen gebied binnen het Drielandenpark, een project uit het MHAL.

2.1.5. Ruimtelijk ontwikkelingsperspectief MHAL ¹⁰

Het ontwerp ruimtelijk ontwikkelingsperspectief MHAL (Maastricht - Heerlen, Hasselt - Genk, Aken en Luik) werd in juni 1993 vastgesteld door de in het kader van het MHAL-project geïnstalleerde Internationale Coördinatiecommissie. Op 24 juni 1994 werd door de Internationale Stuurgroep een eindadvies uitgebracht over het ontwerp ruimtelijk ontwikkelingsperspectief. Tenslotte werd in april 1996 door de Internationale Werkgroep MHAL een rapportage uitgebracht aangaande de doorwerking van het ontwikkelingsperspectief.

Het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief MHAL vindt zijn oorsprong in de Vierde Nota van Nederland. In die nota wordt Maastricht/Heerlen aangewezen als stedelijk knooppunt met een euronale positie binnen Zuid-Nederland. Daaraan werden in eerste instantie Luik en Aken toegevoegd en later ook Hasselt en Genk. Voor dat gebied werd een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief opgemaakt om te komen tot een functioneel op elkaar afstemmen van de 4 stedelijke gebieden zodat het profiel van de regio als geheel wordt versterkt. Het voorgesteld ontwikkelingsperspectief werd overgenomen in andere plandocumenten zoals het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, het SDER en de tweede Benelux structuurschets.

Het gebied wordt aangegeven als een stedelijk landschapspark. Het ontwikkelt zich langs 2 verstedelijkte assen, waarvan de ene noord-zuid is georiënteerd en samenvalt met de historische ontwikkelingsas van de steden gelegen langs de Maas (Luik, Maastricht enz.) en de andere oost-west loopt en samenvalt met de meer recente ontwikkelingen van de mijnsteden (Aken, Heerlen, Genk enz.).

Heerlen is duidelijk op Aken georiënteerd. Maastricht staat dicht bij Luik dan bij Limburg (B). Om nog mee te spelen in de Euregionale ruimtelijk-economische ontwikkelingen moeten Hasselt en Genk zich ontplooiën als een volwaardige partner in het stedelijk netwerk MHAL. Essentieel voor Limburg (B) is ook de vaststelling dat het Kempens Plateau als natuurgebied een scheiding vormt tussen de stedelijke ontwikkelingen van Hasselt/Genk en Maasmechelen.

Daarnaast heeft het MHAL-project een rol gespeeld bij de uitwerking van een aantal nota's en projecten:

- de prospectienota intergemeentelijk structuurplan Hasselt/Genk
- het Grensmaasproject
- de uitwerking van het ontwikkelingsperspectief voor het Drielandenpark
- de ontwikkeling van een strategische visie op het goederenvervoer
- de ontwikkeling van een differentiatiebeleid tussen de MHAL-steden
- de aandacht voor bufferzones rond de verstedelijkte gebieden en het zoeken naar belangrijke ecologische verbindingen met aandacht voor de grote natuurgebieden en landschappen in de onmiddellijke omgeving.

2.2. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

De bevoegdheid inzake ruimtelijke planning in België is toegewezen aan de 3 gewesten: Vlaanderen, Wallonië en Brussel.

Dat betekent concreet dat het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen ook voor de provincie Limburg als beleidsdocument het juridisch kader is en het meest direct toetsingskader vormt waarbinnen de planvorming van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg moet tot stand komen.

2.2.1. Limburg in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

Kaart 4: uitspraken ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is vastgelegd bij decreet van 17 december 1997. Het legt uitspraken vast voor het stedelijk gebied, het buitengebied, gebieden voor economische activiteiten en lijninfrastructuren.

De Limburgse stedelijke gebieden zijn: het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk (delen van de gemeenten Hasselt, Genk, Diepenbeek en Zonhoven), de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden Sint-Truiden en Tongeren en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau Bilzen, Bree, Leopoldsburg, Lommel, Maaseik, Maasmechelen en Neerpelt - Overpelt. De Kempische As en het Limburgs mijngebied zijn geselecteerd als stedelijk netwerk van Vlaams niveau.

Limburg wordt gekenmerkt door 2 grote aaneengesloten gebieden van het buitengebied. Het eerste gebied ligt tussen de 2 stedelijke netwerken, het tweede gebied valt grotendeels samen met Haspengouw. Beide gebieden worden verbonden door een open ruimte verbinding ten oosten van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. De belangrijkste riviervalleien zijn de Maasvallei en de Demervallei.

Alle stedelijke gebieden zijn automatisch geselecteerd als economisch knooppunt. De gemeenten gelegen in het economisch netwerk Albertkanaal zijn ook aangeduid als economisch knooppunt: Beringen, Ham, Heusden-Zolder, Lanaken, Lummen, Tessenderlo en Zutendaal. Bijkomende economische knooppunten zijn Alken, Hamont-Achel, Houthalen-Helchteren. In het kader van het Europees regionaal beleid werden Dilsen-Stokkem en Opglabbeek geselecteerd.

De 2 autosnelwegen (E313 en E314) die Limburg centraal in oost-westrichting doorkruisen, zijn aangeduid als hoofdweg. In het oosten sluit de E25 (Maastricht - Luik) op dit netwerk aan. Voor het noorden van de provincie is de A21 (Ranst - Eindhoven) van belang. De N74 (Houthalen - Eindhoven) en de N71 (Herentals - Neerpelt) zijn aangeduid als primaire weg categorie I. De volgende wegvakken worden in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als primaire weg II geselecteerd.

Tabel 2: selectie primaire wegen categorie II (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen)

Kempen		
N71	van N74 (Neerpelt - Broeseind)	tot N748 (Achel)
N29	van aansluiting 26 E313 (Beringen-Paal)	tot N72 (Beringen)
N72	van N72a (Beringen-noord)	tot N72a (Beringen-zuid)
N73	van N74 (Hechtel)	tot en met brug over Willemsvaart
N76	van N73 (Bree)	tot ontsluitende weg rechts
N75	van aansluiting 32 E314 (Genk-oost)	tot N78 (Dilsen)
N76	van aansluiting 31 E314 (Genk-noord)	tot kruispunt naar Opglabbeek
N78	van N78 (Maaseik-noord)	tot Nederlandse grens (E25)
Sint-Truiden		
N80	van aansluiting 28 E313 (Hasselt-zuid)	tot N3 (Sint-Truiden)
N614	van aansluiting 30 E40 (Crisnée, provincie Luik)	tot N69 (Tongeren)
N3	van N3 (Tiensesteenweg, Sint-Truiden-west)	tot N3 (Luikersteenweg, Sint-Truiden-oost)
N79	van aansluiting 32 E313 (Tongeren)	tot N618 (Berg)
Hasselt - Genk		
N76	van aansluiting 31 E314 (Genk-noord)	tot aansluiting 30 E313 (Diepenbeek)
N74	van aansluiting 29 (Houthalen-Helchteren)	tot R71 (Hasselt)
N75	van aansluiting 32 (Genk-oost)	tot N750 (Genk)
R71	(Hasselt)	
N702	van R71 (Hasselt-oost)	tot N750
N750	van N75	tot N702
N700	van aansluiting 31 E313 (Hoeselt / Bilzen)	tot N2 (Bilzen)

Het Albertkanaal is geselecteerd als hoofdwaterweg.

De te herwaarderden IJzeren Rijn (Duinkerken - Antwerpen - Neerpelt - Ruhrgebied) is een hoofdspoorweg voor goederenvervoer, samen met de lijn Antwerpen - Lier - Hasselt - Montzen. De hoofdspoorwegen voor het personenvervoer zijn de lijnen Brussel - Leuven - Landen / Aarschot - Hasselt - Genk en Antwerpen - Lier - Aarschot - Hasselt.

2.2.2. Provinciale taken

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen omschrijft het Vlaams beleid in verband met de structuurbepalende elementen die van Vlaams niveau zijn. Het bevat ook een groot aantal bindende of indicatieve uitspraken en aanwijzingen die doorwerken op de elementen van provinciaal niveau.

De bindende bepalingen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geven volgende taken aan.

- De structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau worden in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen afgebakend.
- De provincie stelt in het provinciaal ruimtelijk structuurplan een kwantitatieve taakstelling op inzake woongelegenheden voor de geselecteerde structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau.
- De provincie selecteert in het provinciaal ruimtelijk structuurplan in bindende bepalingen de hoofddorpen en de woonkernen.

- De provincie stelt in het provinciaal ruimtelijk structuurplan een kwantitatieve taakstelling inzake de bijkomende woongelegenheden op voor de gemeenten die tot het buitengebied behoren.
- De (kwantitatieve) invulling van de differentiatie van bedrijventerreinen vindt plaats bij de afbakening van de regionale bedrijventerreinen door de respectievelijke bestuursniveaus.
- De regionale bedrijventerreinen in de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau en in de overige economische knooppunten worden in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen afgebakend.
- De secundaire wegen worden behandeld in de provinciale ruimtelijke structuurplannen.

In de omzendbrief ¹¹ worden aan de bindende bepalingen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen een aantal inhoudelijke taakstellingen beschreven die bij voorkeur in het provinciaal ruimtelijk structuurplan worden uitgewerkt:

- het aangeven van gebiedseigen ontwikkelingsperspectieven voor natuurverbindingengebieden (op basis waarvan een afbakening van natuurverbindingengebieden kan gebeuren)
- het selecteren en het uitwerken van de stedelijke netwerken op provinciaal niveau
- het selecteren van ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau
- het aangeven van ontwikkelingsperspectieven en maatregelen voor de agrarische macrostructuur
- het selecteren en het aangeven van ontwikkelingsperspectieven voor bebouwde perifere landschappen op provinciaal niveau
- het uitwerken van een visie op de kleinhandel van een regionale schaal
- het uitwerken van een visie op de toeristisch-recreatieve infrastructuur
- het aanduiden van lijninfrastructuren van bovenlokaal (provinciaal) belang, gerelateerd aan een gebiedsgerichte mobiliteitsvisie.

2.2.3. Herzieningen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is tweemaal gedeeltelijk herzien.

Op 12 december 2003 heeft de Vlaamse regering de eerste gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen definitief vastgesteld. De bindende bepalingen werden door het Vlaams parlement bekrachtigd bij decreet van 19 maart 2004.

De eerste herziening betrof drie aspecten:

- het herzien van de verhouding/verdeling van het bijkomend aantal te realiseren woningen tussen de stedelijke gebieden en het buitengebied
- het verduidelijken van hoe de herbesteding van zonevreemde bedrijven in de ruimtelijke balans moet worden geïnterpreteerd
- het versterken van de stedelijke structuur in Limburg door de aanduiding van Beringen als een kleinstedelijk gebied.

Op 17 december 2010 heeft de Vlaamse regering een tweede gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen definitief vastgesteld. Het Vlaams parlement heeft de bin-

dende bepalingen bekrachtigd op 16 januari 2011. De tweede herziening betrof voornamelijk de actualisering van cijfermateriaal (behoefteberekeningen voor wonen en bedrijvigheid) en de verlenging van de planhorizon tot 2012. Dit laat toe om de uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen verder te zetten, de gewestelijke planningsprocessen af te ronden en de provincies en gemeenten de mogelijkheden te bieden om hun taken uit te voeren. Daarnaast biedt de tweede herziening ook een oplossing om een aantal actuele knelpunten in de uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen aan te pakken op vlak van wonen, werken, recreatie, mobiliteit, landbouw, natuur en bos maar wel binnen de krijtlijnen en de samenhang van het huidig ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

2.3. Structuurplannen van aangrenzende provincies

2.3.1. Provincie Antwerpen

Het *ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen* werd definitief vastgesteld door de provincieraad op 25 januari 2001 en goedgekeurd door de Vlaamse minister van ruimtelijke ordening op 10 juli 2001 (Belgisch Staatsblad van 14 augustus 2001). De provincie Antwerpen neemt het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader. Zij voegt daar een gebiedsgerichte benadering aan toe door de provincie op te delen in 14 deelruimten.

Voor de provincie Limburg zijn een aantal grensoverschrijdende deelruimten van belang:

- het rustig grensgebied als groen hart tussen Turnhout, Tilburg, Eindhoven en de Kempische As
- de Kempische As Herentals - Neerpelt als opeenvolging van de kleinstedelijke gebieden Herentals, Geel, Mol, Lommel, Neerpelt - Overpelt als concentraties van stedelijke en economische activiteiten
- het netwerk Albertkanaal als economisch netwerk in beide provincies
- het gebied van de Kleine Nete als kwetsbaar open ruimte gebied tot tegen het Kempen Plateau
- het gebied van de Grote Nete als kwetsbaar open ruimte gebied doorlopend naar de Diestiaanrug van Averbode en de bossen van Tessenderlo.

Aangaande de toeristisch-recreatieve structuur duidt het ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen een toeristisch-recreatief netwerk Kempen aan. Daarin wordt onder andere een gebied van primair toeristisch-recreatief belang geselecteerd rond Mol en Dessel, afhankelijk van bijkomende hoogdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur. Beide elementen komen tot tegen de grens met de provincie Limburg.

De provincie Antwerpen selecteert geen secundaire wegen over de grens met de provincie Limburg. Er zijn wel grensoverschrijdende openbaar vervoerlijnen van provinciaal niveau: de lijnen Herentals - Mol - Hasselt (niveau B en niveau C) en Antwerpen - Neerpelt (niveau B).

In de landschappelijke structuur selecteert het ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen de grensoverschrijdende complexe gave landschappen van Postel en van de Grote Nete oost.

2.3.2. Provincie Vlaams-Brabant

Tot nu toe is Vlaams Brabant nog niet met een volwaardig structuurplanningsdocument naar buiten gekomen. Er bestaat wel een discussiedocument. Er is beperkt overleg gepleegd. Ingeschat wordt dat de grensrelaties veeleer beperkt zijn.

2.3.3. Provincie Luik

In het Waals gewest hebben de provincies geen eigen bevoegdheid om een visie op de ruimtelijke ordening van hun grondgebied te ontwikkelen (zie de paragraaf 2.1.4. over het SDER).

2.3.4. Provincie Limburg (NL)

Het streekplan dat voor onze provincie van betekenis is, is het *Streekplan Zuid-Limburg* dat dateert van 1987. Dat streekplan vertrekt nog van de filosofie van de Derde Nota en aanzetten van de Vierde Nota. Uitgegaan wordt van 3 stedelijke gebieden, met name Maastricht, de westelijke Mijnstreek (Sittard/Geleen) en de oostelijke Mijnstreek (Heerlen/Kerkrade). Tussen die stedelijke gebieden worden bufferzones voorzien. Aanleunend bij de stedelijke gebieden worden stedelijke randzones voorzien.

Het *Streekplan Noord- en Midden-Limburg* werd aangenomen door de provinciale staten op 16 december 1994 en definitief aanvaard op 27 oktober 1995. Het streekplan duidt Venlo aan als logistiek knooppunt tussen Antwerpen, Rotterdam en het Ruhrgebied. Omwille van de belangrijke ligging van Venlo wordt voorgesteld om het tracé van de IJzeren Rijn langs Venlo om te leiden en zo het natuurgebied en Nationaal Park Meinweg te Roermond (oorspronkelijk tracé) te vrijwaren. Het voorgesteld tracé voor goederenvervoer wordt dan Antwerpen - Eindhoven - Venlo - Duitsland.

Enige tijd geleden is in Nederlands Limburg beslist om een Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) op te stellen. Op 29 juni 2001 hebben de provinciale staten het POL vastgesteld. Het POL is een integraal plandocument dat in de plaats komt van de vroegere streekplannen, het ontgrondingsplan, het milieubeleidsplan, het waterhuishoudingsplan en het mobiliteitsplan. Het document bevat ook fysieke planelementen uit het beleid op gebied van economie, cultuur en welzijn. In het document wordt aangedrongen op overleg in het kader van een aantal strategische onderwerpen.

Voor Limburg (B) betreft dat vooral 2 concrete grensaangelegenheden: de visie op de ontwikkeling van Maastricht naar het westen toe en de effecten op onze provincie van de economische corridor Echt/Roermond - Luik. Het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief van het MHAL blijft het globaal kader.

Tussen het planteam van het POL en de plangroep van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is er geregeld overleg. Afspraak is de grensproblematiek gestructureerd aan te pakken en niet langer ad hoc. De invloed van de ontwikkelingen van de stad Maastricht zijn duidelijk, en er wordt voorgesteld die meer gestructureerd aan te pakken. Daarom is er de suggestie om voor de stadsregio Zuidelijk Maasdal en het aangrenzend deel van België een grensoverschrijdende structuurschets op te stellen samen met onze provincie en de betrokken gemeenten.

2.3.5. Provincie Noord-Brabant (NL)

Het *Streekplan Noord-Brabant* dateert van 1992 en is vooral te beschouwen als een nadere uitwerking van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening (Extra). Wat het internationaal verband betreft worden vooral de verbindingen met Antwerpen en Luik over Maastricht benadrukt.

Brabant telt 4 belangrijke stedelijke gebieden: Breda, Tilburg, Eindhoven/Helmond en 's Hertogenbosch. Eindhoven bevindt zich in het spanningsveld van de Randstad en het Ruhr-gebied en interfereert met het concentratiegebied Maastricht - Aken - Luik. De relatie met Belgisch Limburg wordt niet benadrukt of nauwelijks vermeld, enkel het aspect natuur is enigszins van belang.

De provincie Noord-Brabant is volop bezig met de voorbereiding van een *Provinciaal Omgevingsplan Noord-Brabant*. Er zijn reeds verschillende documenten opgemaakt die gericht zijn op de actualisering van het ruimtelijk beleid: *Over ruimte gesproken* (mei 1998), *Brabant onverbloemd* (november 1998), *Brabant onverbloemd op schema. Een probleem- en oorzaakanalyse van het ruimtegebruik van Noord-Brabant* (mei 1999) en *Brabant contrastrijk - ruimtelijke visie op de toekomst van Brabant* (december 1999). De hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid werden uitgeschreven in het document *Brabant uitgelijnd* (april 2000). Het document *Brabant in balans* is in voorbereiding.

In de eerste documenten werd slechts beperkt aandacht geschonken aan de grensoverschrijdende relaties. De contacten op het vlak van de ruimtelijke ordening zijn nu versterkt, waardoor de belangstelling vooral vanuit de regio Eindhoven is gegroeid.

Elementen die daarbij een rol spelen zijn de verbinding Eindhoven - Hasselt/Genk (A69), de ontwikkeling van de IJzeren Rijn en de voorraad bedrijventerreinen in Lommel.

Daarover werd in december 2000 een workshop gehouden.

Op 26 juni 2001 werden het ontwerp streekplan Noord-Brabant 2002 en het bijbehorend ontwerp ontwikkelingsprogramma door gedeputeerde staten van Noord-Brabant vastgelegd. In deze documenten is grensoverschrijdend denken en handelen één van de vijf leidende principes. Tevens is Noord-Brabant vragende partij tot het opstellen van een 'Integrale Visie Grensoverschrijdende Regio Oost-Kempen' in samenwerking met onze provincie.

2.4. Gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen

Meer dan de helft van de Limburgse gemeenten is gestart met het proces voor de opmaak van een gemeentelijk structuurplan. Op dit ogenblik is enkel het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van de stad Sint-Truiden definitief vastgesteld (25 oktober 2000).

3. Gewestplan

Kaart 5: gewestplan

De bodembestemming van de provincie werd vastgelegd in 4 gewestplannen: Hasselt - Genk (Koninklijk Besluit van 3 april 1979), Tongeren - Sint-Truiden (Koninklijk Besluit van 5 april 1977), Neerpelt - Bree (Koninklijk Besluit van 22 maart 1978) en Limburgs Maasland (Koninklijk Besluit van 1 september 1980). De gewestplannen werden herhaaldelijk gewijzigd door gedeeltelijke herzieningen. Enkele Limburgse gewestplannen zijn recent nog vastgesteld.

4. Verordenend sectoraal kader

Kaart 6: sectoraal kader

Meer en meer hebben wetten, decreten en uitvoeringsbesluiten voor specifieke sectoren invloed op de ruimtelijke ordening. Zo ontstaan zelfs conflicten tussen de verschillende wetgevingen onderling en tussen de sectorale wetgeving en de ruimtelijke ordening. Vaak is het niet duidelijk wat de gevolgen van deze wetgeving voor het ruimtelijk beleid zijn. Onderstaande paragrafen geven een beknopt overzicht van enkele elementen die invloed hebben op het ruimtelijk beleid. Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg verandert niets aan de bestaande wetgeving en lost de eventuele conflicten die bestaan, niet op.

Ramsar-gebieden

Omwille van hun Europees belang voor overwinterende watervogelpopulaties zijn het Vijvergebied van Midden-Limburg en de Grensmaasvallei potentiële Ramsar-gebieden. Beide gebieden voldoen aan de criteria van de Ramsar-conventie, de *Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor watervogels* (wet van 22 februari 1979, Koninklijk Besluit van 27 september 1984).

Vogelrichtlijngebieden

De Europese vogelrichtlijn (richtlijn 79/409/EG) heeft tot doel beschermingsmaatregelen te nemen om in Europese context zeldzame of bedreigde vogelsoorten te beschermen¹². Zij beoogt de instandhouding van alle natuurlijke in het wild levende vogelsoorten op Europees grondgebied. Op grond van artikel 4 van de vogelrichtlijn wijzen de lidstaten 'speciale beschermingszones' (SBZ) aan die bestaan uit de naar aantal en oppervlakte meest geschikte gebieden voor de instandhouding van de als bijlage I van de vogelrichtlijn genoemde soorten en voor de geregeld voorkomende trekvogels.

In Limburg werden 3 integrale en 6 niet integrale vogelrichtlijngebieden aangeduid. Het betreft volgende gebieden¹³:

integraal:

- Bokrijk en omgeving
- De Maten
- Mechelse Heide en Vallei van de Ziepbeek

niet-integraal:

- zonder naam (Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt, Bree)
- militair domein Leopoldsburg en de vallei van de Zwarte Beek
- het vijvercomplex van Midden-Limburg
- zonder naam (Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode, Peer)
- Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Stamprooierbroek en Mariahof
- Demervallei.

De betekenis van deze richtlijn voor de verschillende gebruikers van de bedoelde gebieden en de gevolgen ervan voor de geldende gewestplanbestemmingen zijn niet duidelijk. In de Belgische of Vlaamse wetgeving wordt immers niet expliciet verwezen naar de vogelrichtlijn en gebeurt de doorwerking van deze Europese regelgeving onrechtstreeks via onder andere het decreet op het natuurbehoud van 21 juli 1997. Voor een rechtstreekse doorwerking van de Europese regelgeving is een vertaling in Belgische of Vlaamse wetgeving nodig. Nochtans wordt bij het ontwikkelen van allerlei initiatieven verwezen naar de Europese vogelrichtlijn.

Habitatrichtlijngebieden

In 1992 werd de Europese richtlijn 92/43/EG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna uitgevaardigd. De habitatrichtlijn heeft tot doel bij te dragen tot het behoud van de biologische diversiteit door het in stand houden van de natuurlijke habitattypes en de wilde fauna en flora op het Europees grondgebied. De lidstaten stellen op grond van artikel 4.1 van de habitatrichtlijn een lijst van gebieden voor aan de Europese commissie, met vermelding van de habitattypen (bijlage I) en plant- en diersoorten (bijlage II) van communautair belang die er van nature voorkomen. De Europese commissie stelt de lijst vast van de gebieden van communautair belang, overeenkomstig artikel 4.2 en 4.3 van de habitatrichtlijn, op basis van de door de lidstaten bezorgde lijsten van gebieden. Wanneer een gebied door de Europese commissie tot een gebied van communautair belang is verklaard dienen de lidstaten het vervolgens zo spoedig mogelijk aan te wijzen als Speciale Beschermingszone (SBZ).

De habitatrichtlijngebieden¹⁴ zullen samen met de (vaak overlappende) vogelrichtlijngebieden deel uitmaken van het Europees Natura 2000-netwerk. Het Natura 2000 netwerk is een coherent Europees ecologisch netwerk van SBZ dat de betrokken natuurlijke habitattypes en de habitattypes van de soorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding moet behouden of herstellen. De gebieden die als SBZ werden aangewezen krachtens de vogelrichtlijn, maken integrerend deel uit van het Natura 2000 netwerk (artikel 3 van de habitatrichtlijn).

De habitatrichtlijn voorziet in maatregelen die de instandhouding, het beheer en eventueel het herstel van de SBZ regelen. De belangrijkste vloeien voort uit artikel 6¹⁵, dat via een schakelbepaling (artikel 7 van de habitatrichtlijn) eveneens van toepassing is in gebieden die onder de vogelrichtlijn vallen.

De toepasbaarheid van de habitat- en vogelrichtlijn wordt door de EC geduid op datum van notificatie van inwerkingtreding + 2 jaar. Voor de vogelrichtlijn is dit 6 april 1981 (aanwijzing van de vogelrichtlijngebieden in Vlaanderen gebeurde in oktober 1988). Voor de habitatrichtlijn is dit 5 juni 1994 (aanwijzing van de habitatgebieden in Vlaanderen gebeurde in februari 1996).

In Limburg komen 25 van de 44 Vlaamse beschermde habitattypes voor. In de Kempen gaat het vooral om voedselarme wateren, droge en vochtige heiden en (hoog)vennen, in Zuid-Limburg om beuken- en eikenbossen, waarbij vooral de Voerense bossen een uitzonderlijke waarde bezitten.

De habitatrichtlijngebieden zijn:

- De Maten
- vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide- en vengebieden
- Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode
- valleien van de Laambeek, Zonderikbeek, Slangebeek en Roosterbeek met vijvergebieden en heide
- Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen
- Abeek met aangrenzende moerasgebieden
- Itterbeek met Brand, Jagersborg en Schootsheide en Bergerven
- Mechelse Heide en vallei van de Ziepbeek
- plateau van Caestert met hellingbossen en mergelgrotten
- uiterwaarden langs de Limburgse Maas met Vijverbroek
- bossen en kalkgraslanden van Haspengouw
- Voerstreek
- bovenloop van de Grote Nete met Zammelsbroek, Langdonken en Goor
- Jekervallei en de bovenloop van de Demervallei
- overgang van Kempen - Haspengouw
- Bosbeekvallei en aangrenzende bos- en heidegebieden te As, Opglabbeek en Maaseik
- bossen van het zuidoosten van de zandleemstreek
- Demervallei.

Ook de betekenis van deze richtlijn voor de verschillende gebruikers van de bedoelde gebieden en de gevolgen ervan voor de geldende bestemmingen van het gewestplan zijn niet helemaal duidelijk.

Beschermingsbesluiten

Limburg telt een groot aantal beschermde landschappen. Die werden vastgelegd volgens de wet van 7 augustus 1931 en vervangen door het decreet betreffende de bescherming van de landschappen van 16 april 1996 (Belgisch Staatsblad van 21 mei 1996), dat de bescherming van landschappen en de instandhouding, het herstel en het beheer van de in het Vlaams gewest gelegen beschermde landschappen regelt. Daarnaast telt de provincie nog talrijke monumenten en stads- en dorpsgezichten, beschermd volgens het decreet van 3 maart 1976 (Belgisch Staatsblad van 22 april 1976), gewijzigd bij decreet van 22 februari 1995, 5 april 1995 en 8 december 1998.

Bosdecreet

Het bosdecreet van 13 juni 1990 dat onder meer het bosbehoud beoogt, is van toepassing op alle bossen, zowel in particulier als in openbaar bezit. Ontbossing is enkel mogelijk mits compensatie. Buiten woongebieden en industriegebieden is ontbossen enkel mogelijk mits een ministeriele ontheffing op het verbod. Een aantal bosreservaten zijn erkend.

Waterwinningsgebieden

De verschillende waterwinningsgebieden staan aangeduid op kaart 6 ('verordenend kader en sectoraal beleid').

Oppervlaktewateren

De bescherming van de oppervlaktewateren wordt aangegeven in het besluit van de Vlaamse regering tot aanduiding van de oppervlaktewateren bestemd voor de productie van drinkwater categorie A1, A2 en A3, zwemwater, viswater en schelpdierwater (8 december 1998).

Wateringen

Er liggen gedeeltelijk of volledig 10 wateringen in Limburg: het Grootbroek, de Vreenebeek, de Dommelvallei, het Schulensbroek, de Middelbeek, de Velp, Schakkebroek - Terbermen, het Vereveld, Sint-Truiden, de Herk¹⁶.

Ontginningsgebieden

Het grinddecreet van 14 juli 1993 stelt een stopzetting van de grinddelving tegen het einde van 2005. Het decreet geeft het herstructureringscomité de taak een nabestemmingsplan voor elke grindgroeve op te stellen. Die nabestemmingen passen in de Globale Structuurvisie Maasland die het comité heeft opgesteld, en dat onder voorwaarden goedgekeurd is door de Vlaamse regering op 18 februari 1997.

Daarnaast is een grensoverschrijdend overleg opgestart om een gemeenschappelijke ruimtelijke structuurvisie te ontwikkelen voor het rivierbed van de Grensmaas (Intentieverklaring 1994). De gemeenschappelijke drager is een sterkere natuurontwikkeling in het winterbed van de Maas. In het Vlaams luik, het project 'Levende Grensmaas', staan natuurontwikkeling en een integraal rivierbeheer van het rivierbed (zomer- en winterbed) voorop, met landschapsbeleving en zachte recreatie in het opgestuwd gedeelte en natuurbeleving en aangepaste hardere recreatie (water-toerisme) in het gestuwd deel van de Grensmaas als nevenfuncties. Alle ingrepen worden getoetst aan criteria van veiligheid.

Het is de intentie om naast het grinddecreet ook nog een oppervlaktedelfstoffendecreet op te stellen.

Natuurbehoud

Volgens het besluit van de Vlaamse regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (23 juli 1998) worden afgebakend het Vlaams ecologisch netwerk (VEN) met grote eenheden natuur (GEN) en grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO) en het integraal verwevings- en ondersteunend netwerk (IVON) met natuurverwevingsgebieden en natuurverbindingsgebieden. De afbakeningen van het VEN en het IVON in uitvoering van het decreet zijn nog niet gestart tijdens de opmaak van dit structuurplan. Daarnaast zijn er talrijke natuureservaten erkend.

In uitvoering van het decreet op het natuurbehoud kent Limburg 3 natuurinrichtingsprojecten:

- het gebied rond het Smeethof te Bocholt
- Bergerven in Maaseik en Dilsen-Stokkem
- de Zwarte Beek in Beringen.

Eveneens in uitvoering van het decreet op het natuurbehoud zijn in Limburg twee regionale landschappen aangeduid. Volgens het besluit van de Vlaamse regering (8 december 1998) tot vaststelling van de regelen voor de voorlopige en definitieve erkenning van regionale landschappen gaat het om het Regionaal Landschap Kempen en Maasland en het Regionaal Landschap Haspengouw.

Ruilverkavelingen

Ruilverkavelingen in uitvoering zijn Groot-Loon (Borgloon, Heers), Vliermaalroot en Mettekenoven. Daarnaast zijn er voor Jesseren (Borgloon, Kortessem en Tongeren), Wellen (Borgloon) en Veldhoven-Kreiel (Bocholt, Bree) ruilverkavelingen in onderzoek.

Landinrichtingsprojecten

Het decreet van 21 december 1988 omschrijft landinrichting als het bevorderen, voorbereiden, integreren en begeleiden van maatregelen, handelingen en werken die uitgaan van de bevoegde overheden en gericht zijn op het vrijwaren, herwaarderen en meer geschikt maken van landelijke gebieden, recreatiegebieden, woongebieden met landelijk karakter en ontginningsgebieden conform de gewestplannen.

Het richtplan van het landinrichtingsproject Grote Nete werd op 30 juni 1998 door de Vlaamse regering goedgekeurd. Het richtplan van het landinrichtingsproject Noordoost-Limburg werd goedgekeurd op 1 maart 1995. In beide landinrichtingsprojecten werden inrichtingsplannen goedgekeurd, waarvan er enkele in uitvoering zijn.

Archeologisch patrimonium

Het decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium van 30 juni 1993 (Belgisch Staatsblad van 15 september 1993) en de daarbij horende uitvoeringsbesluiten regelen de bescherming, het behoud, de instandhouding, het herstel en het beheer van het archeologisch patrimonium evenals de organisatie en reglementering van de archeologische opgravingen. Onder archeologisch patrimonium worden alle vormen van archeologische monumenten en zones verstaan.

- Archeologische monumenten zijn alle overblijfselen en voorwerpen of enig ander spoor van menselijk bestaan die getuigenis afleggen van tijdperken en beschavingen waarvoor opgravingen of vondsten de belangrijkste of een van de belangrijkste bronnen van informatie zijn.
- Archeologische zones zijn alle gronden van wetenschappelijk en cultuurhistorisch belang wegens de daar aanwezige archeologische monumenten.

5. Sectoraal beleid

Sectorale beleidsdocumenten kunnen eveneens randvoorwaarden scheppen en richtinggevend zijn voor de beslissingen en keuzes tijdens het structuurplanningsproces. Strategische plannen van bepaalde sectoren geven inzicht in de sectorale visies terwijl kwantitatieve of kwalitatieve onderzoeksgegevens deze (ruimtelijk) sectorale visies kunnen ondersteunen.

Benelux grensparken

De Benelux grensparken (overeenkomst 8 juni 1982) zijn: Grenspark Postel, Grenspark Achel-Leende, Budel-Dorpplein, Lozerheide, Grenspark Kempen~Broek, Grenspark Vijverbroek, Maasvallei Noord, Maasvallei Zuid, Drielandenpark (Voeren) ¹⁷.

Stiltegebieden

In het provinciaal MINA-plan 1999 - 2003 worden 3 stiltegebieden aangeduid: Hoogenbos - Snouwenberg in Voeren, Stamprooierbroek te Bree en Kinrooi, en Gerhagen te Tessenderlo. Voor deze stiltegebieden is geen regelgeving uitgewerkt.

Streekvisies

De regionale visie op het economisch beleid is weergegeven in de streekvisies Noord-Limburg, Midden-Limburg en Haspengouw. De streekcharters zijn niet afgerond.

Programma voor de plattelandsontwikkeling Vlaanderen

Het programma voor de plattelandsontwikkeling Vlaanderen werd door de Vlaamse overheid opgemaakt als uitvoering van de Europese verordening 1257/99 inzake de steun voor plattelandsontwikkeling. Het geeft onder andere aan de provincies de taak het plattelandsbeleid concreet in te vullen en een plattelandsontwikkelingsplan op te maken.

Nationaal Park Hoge Kempen

In opdracht van de Vlaamse minister van Leefmilieu en Landbouw is in november 2001 een masterplan Nationaal Park Hoge Kempen opgesteld. Het bevat een voorstel voor de afbakening van het gebied alsook krachtlijnen voor de ecologische en recreatieve inrichting en voor het beheer ervan. Het somt tevens een reeks projecten voor natuurgericht toerisme op.

De Vlaamse regering heeft op 14 december 2001 de hefboomprojecten voor verdere studie goedgekeurd.

6. Projecten en processen

Milieu

- gewestelijk Milieubeleidsplan 1997 - 2001 (MINA-plan 2)
- provinciaal Milieubeleidsplan 1999 - 2003
- de globale structuurvisie Maasland van het grindherstructureringscomité
- Nationaal Park Hoge Kempen
- het project *Levende Grensmaas*¹⁸. Dit project in samenwerking met Nederland streeft naar een integraal rivierbeheer, natuurherstel en -ontwikkeling en naar een afstemming van de verschillende ruimtelijke functies, zoals een verhoging van de buffercapaciteit van de winterbedding van de Maas ter voorkoming van overstromingen.

Lijninfrastructuren en mobiliteit

- het 10-jarenplan van de NMBS
- de meerjarenprogramma's van AWW
- het mobiliteitsplan Vlaanderen, de gemeentelijke mobiliteitsplannen
- de programmatie inzake de invoering van basismobiliteit
- de opwaardering van de IJzeren Rijn
- onderzoek naar een locatie voor de inplanting van overslagactiviteiten in Noord-Limburg¹⁹.

Andere

- afbakeningsproces regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk
- uitwerken van de visie op het economisch netwerk Albertkanaal
- projecten die voortkomen uit de streekvisies
- Limburgplan

- onderzoek van het streekplatform Noord-Limburg naar de verweving van de functies van het buitengebied
- irrigatieproject ‘Ciro’ (Kinrooi, Maaseik).

Deel II: Fysisch systeem

1. Definitie en belang van het fysisch systeem

1.1. Definitie

Het fysisch systeem is het geheel van de eigenschappen, processen en onderlinge relaties van klimaat, geologische ondergrond, reliëf, bodem, oppervlakte- en grondwater en lucht. Het kan ook met de synoniemen ‘milieu’ of ‘abiotische omgeving’ worden benoemd.

1.2. Belang

Het fysisch systeem vormt een basislaag waarop de natuurlijke en agrarische structuren, de nederzettingsstructuur, de ruimtelijk-economische structuur en de lijninfrastructuren geënt zijn.

Een fysisch systeem met bepaalde kwaliteiten bevordert of beperkt bepaalde menselijke activiteiten. Daarbij is bijvoorbeeld in het verleden de bodemvruchtbaarheid van groot belang geweest. Ook voor de ontwikkeling van ecosystemen is de bodem sturend. De verschillende eco-districten kenmerken zich door verschillende bodemeigenschappen.

Het fysisch systeem is niet enkel ruimtelijk structuurbepalend, maar heeft ook een belangrijke productie- en voorraadfunctie. De verstoring van het milieu vermindert de mogelijkheden voor een duurzaam en waardevol gebruik van deze functies.

De **productiefunctie** bevat de productie van kwaliteitsvol grond- en oppervlaktewater en van landbouwproducten. Daarnaast vormt zij de basis van ecosystemen, gevarieerd in ruimte en tijd. Dat heeft in Limburg geleid tot een relatief grote biodiversiteit. De productie van water heeft in Limburg een bijzondere betekenis in vergelijking met de andere Vlaamse provincies. De waterlopen ontspringen bijna altijd in Limburg zelf en Limburg is voor zijn drinkwater bijna volledig afhankelijk van grondwater dat door het Limburgs milieu wordt geproduceerd.

De fysische **voorraadfunctie** bevat de reserves van delfstoffen, van water en van vruchtbare bodems. Ontginningen van delfstoffen en van de vruchtbare bodemvoorraad zijn gelimiteerd tot de bestaande reserves, wat niet geldt voor de waterproductie, waarvan de beperking in relatie staat met de hydrologische cyclus en met de waterkwaliteit.

2. Bespreking van het fysisch systeem

Kaart 7: bodem

Kaart 8: reliëf

Kaart 9: grondwaterkwetsbaarheid

Kaart 10: waterlopen

Op basis van het fysisch systeem zijn vele indelingen mogelijk. Omdat de Limburgse bodem zeer divers is, wordt gekozen voor een regionale indeling volgens bodemassociaties in com-

binatie met geomorfologie.

De verschillende regio's die hierna meer in detail worden belicht, zijn: Kempens Plateau, Tertiaire Kempen, Zuid-Limburg met Haspengouw en de Voerstreek en het Maasland.

Samenvattend komen in Limburg 2 duidelijke systemen voor: de Kempen en Haspengouw, gescheiden door de Demervallei en verbonden door de Maas.

Limburg is geomorfologisch noord-zuid opgedeeld, hydrografisch oost-west²⁰.

2.1. Kempens Plateau

Het Kempens Plateau is een (grind)puinkegel die de Maas afzette na verwerking van de Ardennen, waarna het gebied bedekt werd met overgewaaid zand. Van de zandverstuivingen resteren nog enkele *landduinen*, een typisch Kempens fenomeen. Bij deze duincomplexen is het Kempens Plateau reliëfrijk, elders is het vlak tot zwak golvend. In de Hoge Kempen is de zanddeklaag dun met terrasgrinden. Na ontbossing ontstonden in deze zanden droge en weinig vruchtbare podzolbodems. Het Kempens Plateau helt zachtjes af van 104 m nabij Gellik in het zuidoosten tot 40 m nabij Achel in het noordoosten. Het plateau wordt in het oosten en zuiden begrensd door een *steilrand*.

Het Kempens Plateau kan verder worden onderverdeeld in volgende zones: de *Hoge Kempen*, met de droge podzol en grindbijmenging op geringe diepte, de *Lage Kempen* met aan de westzijde de dalhoofden van het Netebekken en het Demerbekken en de *Centrale Kempen* of het centraal bronnengebied, waar nattere podzol overheerst. Dit gebied wordt vruchtbaarder (zandlemiger) naar het noorden toe en is in landbouwcultuur gebracht.

Door roofofbouw degradeerde het bos tot heide, slechts onderbroken door landduinen, smalle beeklinten en hoogvenen in ondoorlaatbare depressies. In de beekvalleien leidde een gebrekkige afwatering tot veenvorming. De *bossen* en *vennen* werkten als een spons. Overtollig water werd opgenomen bij hevige stortbuien en dan geleidelijk weer afgegeven in de meanderende beken. Langs deze beken was ruimte voor een winterbed. Het hydrologisch effect van deze meandering en komgronden kan worden vergeleken met dat van een snoer van kleine wachtbekkens. Daardoor kenden die gebufferde beken een vrij stabiel debiet zonder excessieve overstroming, ook niet stroomafwaarts in grotere beken en rivieren, of bovenloopse uitdroging.

Het grondwater ligt over het algemeen diep tot zeer diep, maar is toch kwetsbaar door de sterk doorlatende deklagen. Wegens die sterk doorlatende bodem wordt het plateau afgewaterd door een weinig dicht netwerk van beekjes. Aan de zuidwestrand wordt het plateau ontwaterd door parallelle, zuidwest gerichte beken naar de Demer. Het noordwesten behoort tot het Netebekken, het noordoostelijk deel tot het Maasbekken. De beken ontstaan uit *brongebieden*, waar een samenloop van grachten een beekje genereert. De Kempense beken zijn meestal zuur en voedselarm. Zij zijn zeer kwetsbaar voor vermesting. Zowel de structuur als de waterkwaliteit van deze beken zijn sterk verslechterd. Niettemin is de waterkwaliteit van de beken van het Maasbekken op het Kempens Plateau gemiddeld beter dan die in de andere Limburgse regio's. Op de Bosbeek, Warmbeek en Abeek werd een goede tot zeer goede waterkwaliteit gemeten²¹. Het Maasbekken, bijna volledig in Limburg gelegen, heeft de minst slechte waterkwaliteit van alle Vlaamse waterbekkens. Door de versnelde waterafvoer en het sterk toegenomen oppompen van grondwater, onder meer voor irrigatie, is het plateau verdroogd.

2.2. Tertiaire Kempen

Het gaat hier om het westelijk beek- en heuvelland. Het gebied behoort nog tot de zandige Kempen, maar heeft een specifieke structuur die samenhangt met de afwatering van het Kempens Plateau en met de aanwezigheid van een reeks getuigenheuvels. De tertiaire Kempen bevatten ook uitlopers van het Hageland (grotendeels provincie Vlaams-Brabant). In het heide- en bosgebied op het Kempens Plateau ontspringen kleine beken die west of zuidwest gericht zijn en naar de Nete of richting Demer lopen. Die beken vormden relatief brede alluviale afzettingen. Waar de rand van het Kempens Plateau nog tamelijk steil is, 'vallen' de beken plots in een depressie. Daardoor kent het water een klein verval en watert het traag af naar de Demer. Op die plekken ontstonden *moerasgebieden* met veen- en turfvorming, die later uitgegraven werden tot vijvers. In het zuidoosten ontstond het Midden-Limburgs Vijvergebied. Meer zuidwaarts, te Bokrijk en in de Maten, liggen ook dergelijke vijvercomplexen.

Noordelijker is dit fenomeen minder uitgesproken. Meestal kennen de beken in hun middenloop een verbreding van de vallei met brede moerassige zones. In het zuidwesten versmallen de valleien tussen de heuvels van ijzerzandsteen. Het gaat om 16 of meer zuidwest-noordoost georiënteerde *getuigenheuvels*. In de zuidwestelijke provincietip van Tessenderlo ligt de *beboste Diestiaanrug* van Averbode (Gerhagen). Verspreid in West-Limburg liggen enkele *landduinen*.

In het westen convergeren alle beken richting *Demer*. Hier bevindt zich een uitgestrekte *depressie* met een eertijds zeer moerassig gebied. Nabij Schulen komen Demer, Mangelbeek, Herk, Velp en Gete samen, iets verderop in Vlaams-Brabant ook de Begijnenbeek en de Zwarte Beek. Dit gebied heeft een belangrijke hydrologische relatie, wat de kans op overstromingen vergroot. Daarom is er hier een groot wachtbekken aangelegd, het Schulensmeer.

Het fysisch systeem is in West-Limburg zeer gevarieerd en versnipperd met sterke gradiënten in de waterhuishouding. De waterkwaliteit van de beken is vrij slecht tot zeer slecht maar gemiddeld beter dan in Zuid-Limburg. Enkel de Zwarte Beek heeft in haar middenloop nog een goede kwaliteit. De watervervuiling in deze regio is voornamelijk afkomstig van huishoudens en plaatselijk van industrie. De beken van het Netebekken (Winterbeek en Laak) zijn zwaar verontreinigd.

Ten oosten van de lijn Houthalen - Kuringen is deze regio vlak. Het gaat hier om een *komvormige* naar het noordwesten geopende *depressie* met in het zuiden de Demervallei.

2.3. Zuid-Limburg

Zuid-Limburg met Haspengouw en de Voerstreek heeft *vruchtbare lemige bodems* op een *complex van dalen, hellingen en plateaus*. De zand- en kleiformaties of de krijtafzettingen werden bedekt door zandlemig (noorden) of lemig (zuiden) materiaal. In tegenstelling tot de Kempen is er hier wel degelijk sprake van echte puntbronnen, waar het water ontspringt dat op de plateaus infiltreert. Er bevinden zich veel *drinkwaterwinnings*. De beken in Haspengouw hebben een matige tot meestal slechte of zeer slechte waterkwaliteit.

In Zuid-Limburg onderscheiden wij 3 gebieden: Vochtig Haspengouw, Droog Haspengouw en de Voerstreek. Zij komen hierna achtereenvolgens aan bod.

Het reliëf in het *vochtig zandlemig tot lemig Haspengouw* gaat over van vrij vlak in het noorden tot golvend in het zuiden. In het noorden hebben de natte zandleembodems drainageproblemen. Hier en daar bevinden zich uitstekende *plateaukoppen* (bijvoorbeeld Kozen) naast *plateauruggen* gescheiden door alluviale depressies. Tussen Mombeek en Demer (Wimmertingen) bevindt zich een *cuesta* (Rupeliaanklei) met over korte afstand een stijging van 40 m tot 65 m in het zuiden, om daarna zachtjes te dalen naar de Demervallei. Evenwijdig en net ten zuiden van de Demer bevindt zich een *zandig stuifwallenlandschap*.

In het zuiden worden plateaus doorsneden door noord-zuid verlopende *valleien*²². De bodems worden droger en minder zandig. De tertiaire ondergrond dagzoomt in het dicht netwerk van holle wegen, op steile valleihellingen en op afgeërodeerde heuveltoppen. De beken behoren tot het Demerbekken. In de bovenlopen van de beken is de deklaag zeer dun en het grondwater zeer kwetsbaar. De valleien hebben dikwijls een verveende bodem en de grondwatertafel ligt er zeer ondiep.

Droog lemig Haspengouw wordt gekenmerkt door een zeer dik leemdek op een steeds dunner wordende tertiaire ondergrond en uiteindelijk op secundaire Krijtformaties in het zuidoosten. In die laatste zone behoren de beken tot het Maasbekken. Het plateareliëf is minder doorsneden en zacht hellend. De droge colluviale dalen zijn opgevuld met erosiemateriaal, afgespoeld van de akkers. Door de minder steile hellingen en de sterk doorlatende krijtondergrond worden de bodems goed verticaal ontwaterd, wat leidt tot droge leemgronden die uitstekend zijn voor akkerbouw. In dit gebied zijn minder holle wegen. In het zuidoosten bevinden zich *grotten en dolines*, depressies in het landschap waar de kalk opgelost is. De breed in het plateau uitgesneden Jekervallei (vooral nabij Tongeren) is een belangrijk element. Op de steile valleihellingen van de Jeker dagzoomt het krijt. Stroomafwaarts scheidt de Sint-Pietersberg de Jeker van de Maas.

De sterk golvende *Voerstreek* is een sterk geërodeerd Maasplateau (100 m) in het westen en Krijtplateau in het oosten (200 tot 250 m). De zachtere hellingen en plateauruggen zijn bedekt met een slechts 2 à 4 m dikke leemlaag. De beken hebben zich ingesneden tot in de ondoordringbare dikke kleilaag. Het westen is gekenmerkt door een terrassenlandschap met een grote concentratie graften. De bodems zijn lemig, met op de steile hellingen bijmenging van silex (oosten) en terrasgrind (westen). De bodem is zuur en voedselarm. Het zeer doorlatend krijt verzekert een goede waterhuishouding. Voeren heeft een zeer dicht net van *holle wegen en graften*. Zowel in waterhuishouding als in zuurtegraad kent het gebied sterke gradiënten op een korte afstand. De beken hebben nog een matig goede tot zeer goede biologische waterkwaliteit.

2.4. Maasland

Oost-Limburg wordt gevormd door de *Maasvallei*. Deze vallei wurmt zich in het zuiden doorheen een smalle doorgang (aan beide zijden afgeboord door plateaus met steilranden) en in het westen langs het Kempens Plateau. De landsgrens snijdt midden door deze fysische structuur, zodat zowel in Belgisch als in Nederlands Limburg een parallelle situatie bestaat. Naar het noorden toe waaiert de vallei breed uit. Zo worden 2 deelgebieden onderscheiden: enerzijds de Maasvallei met de alluviale vlakte, het Laagterras en het Middenterras, anderzijds de Vlakte van Bochoolt, een langs de Feldebiss- en Rotem-breuklijnen verzakt deel van het Kempens Plateau.

In de Maasvallei stroomt de Maas over haar grindbed. De Maas is een regenrivier. Haar debiet kan op korte termijn sterk variëren naargelang de hoeveelheid neerslag. Een deel van het Maas-

water wordt afgetapt naar het Albertkanaal, de Zuid-Willemsvaart en het Julianakanaal. De Maas werd in een betrekkelijk brede bedding bedwongen met een lager niveau om de alluviale gronden droger te krijgen. Niettemin is er nog ruimte voor een vrije meandering. De natuurlijke oeverwal werd opgehoogd tot een zomerdijk. Op 500 m à 2 km werden winterdijken gebouwd. Tussen beide liggen de uiterwaarden, die periodiek overstromen. Achter de winterdijken kunnen overstromingen voorkomen, daar waterlopen van tweede categorie niet meer kunnen ontwateren bij hoogwaterstand. De breed meanderende Maas veranderde regelmatig van loop, zodat vele afgesneden sikkelvormige armen ontstonden (bijvoorbeeld te Stokkem) met een enig microrelief. Het geheel vormt een voor de Benelux uniek dynamisch riviersysteem. De aansluitingen van de beken op de Maas zijn niet meer natuurlijk, waardoor vismigraties sterk bemoeilijkt worden. Het valleilandschap is getekend door grootschalige *ontginningen*. De hele Maasvallei heeft uiterst kwetsbaar grondwater.

De alluviale vlakte wordt door een kleine steilrand gescheiden van de lage terrassen. Het alluvium bestaat vooral uit vruchtbare zandlemige tot kleiige gronden met een grindbed op matige diepte. Ten oosten van de Vlakte van Bocholt en ten noorden van de breuklijn van Rotem ligt het *Laagterras*, met hier en daar iets hogere afzettingen. Typisch is de noord-zuid georiënteerde stuifwal. Iets hoger ligt het *Middenterras*, dat eigenlijk verder loopt naar de Vlakte van Bocholt, 30 à 40 m onder de steilrand van het hoogplateau. De bodems bestaan hier voornamelijk uit droge, lemige zandpodzol. Te Eisden is er een depressie tengevolge van *mijnverzakkingen*.

Vanuit Belgisch Limburg wateren slechts enkele beekjes af in de Maas op Belgisch grondgebied, waarvan de Bosbeek de voornaamste is. Die beken zijn in het noorden over het algemeen nog vrij zuiver tot zelfs zeer zuiver.

De *Vlakte van Bocholt* is vlak, laaggelegen (30 à 45 m) en helt zwak af naar het noorden en het oosten waar ze langzaam overgaat in het zuidelijk deel van het Middenterras. De natte podzolbodems zijn zandig. De alluviale beekvalleien zijn breed en weinig ingesneden. Het gebied was zeer moerassig, vooral naar het oosten toe en in de brede valleien. Het grondwater ligt slechts op een diepte van 4 m tot 1,25 m.

3. Knelpunten, kwaliteiten en kansen

Bij het ontwikkelen van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is het van groot belang de zwakke en sterke punten van het fysisch systeem voor ogen te houden en te weten welke opportuniteiten er zijn. Wij behandelen hier op de eerste plaats de knelpunten en daarna de kwaliteiten en kansen.

3.1. Knelpunten

In dit eerste punt belichten wij de voornaamste knelpunten in het fysisch systeem van de provincie.

De 3 voornaamste knelpunten zijn de daling van de waterkwaliteit door vervuiling en uitdroging, de aantasting van de bodem en de stank- en geluidshinder.

3.1.1. Daling van de waterkwaliteit door vervuiling en uitdroging

Meer overstromingen, droogte en bodemerosie

Terreinvervlakking, verharding van het grondoppervlak, het dempen van sloten en het recht-trekken van waterlopen hebben geleid tot een versnelde waterafvoer. De gevolgen daarvan zijn verminderde infiltratiemogelijkheden en buffercapaciteit.

Sinds de jaren vijftig is daarom de kans op overstromingen in een groot deel van Limburg sterk toegenomen, voornamelijk in het Demerbekken.

Gekoppeld aan het gewijzigd bodemgebruik en -beheer in de landbouw ('oude' ruilverka-velingen) heeft dat in de akkergebieden (van voornamelijk Zuid-Limburg) geleid tot een versterking van de erosie- en slibproblematiek. Omdat hele woonwijken en bedrijfsgebouwen in risicogebieden zijn gebouwd, die van oudsher van tijd tot tijd overstromden, is de overstro-mingsschade gestegen, en daarom ook de vraag naar indijkingen. De zware overstromingen van 1998 toonden aan dat in Haspengouw een te snelle waterafvoer bestaat in en naar de beken. Een belangrijk ruimtelijk knelpunt blijven ook de enge doortochten van waterlopen door woonker-nen²³.

De piekafvoeren van de Maas laten zich ook gevoelen in de zijbeken van tweede categorie. Be-langrijke ruimtelijke problemen zijn hier het gebrek aan ruimte voor komberging en de te lage ligging van bebouwing ten opzichte van het overstromingspeil van de Maas.

Verminderde infiltratie- en buffermogelijkheden en versnelde waterafvoer hebben bijna overal in Limburg tot snellere watertekorten geleid. Het gevolg is een toene-mende verdroging van natuurgebieden en een daling van de grondwaterreserves.

Een daling van de ondiepe grondwatertafel is vooral merkbaar in moerassige gebieden, beek- en rivierdalen. Grondwaterwinningen en ontgroningen hebben een verdrogend effect op de omge-ving. Dit heeft indirect een afname van kwel tot gevolg.

Een specifiek Limburgs probleem zijn de **mijnverzakkingen**, met overstromingsrisico voor ge-daalde woongebieden, soms met een gewijzigd afwateringsregime.

Vervuiling van beken en grondwater

Naast een belangrijke historische vervuiling, zoals zware metalen verankerd in de beek-beddingen, is er nog een aanzienlijke rechtstreekse verontreiniging van beken en grondwater.

Die aanzienlijke rechtstreekse verontreiniging wordt veroorzaakt door:

- zware metalen, chemische verontreiniging van de industrie
- pesticiden van de landbouw
- afvalwater van woonwijken en recreatiegebieden.

Het ondiep grondwater is op talrijke plaatsen verontreinigd door meststoffen (voornamelijk in Noord-Limburg), bestrijdingsmiddelen, zink (Reppel, Rotem, Maatheide-Lommel, Overpelt) en verontreinigingen van particuliere oorsprong (klein gevaarlijk afval, septische putten en stook-olietanks), van stortplaatsen en oude fabrieksterreinen²⁴. Op vele meetpunten worden de ni-traat-, ammoniak- en fosfaatnormen overschreden in oppervlaktewater en in grondwater. Al-hoewel de fosfaatverzadigingsgraad in geheel Limburg (25%) kleiner is dan elders in Vlaande-ren, is fosfaatverzadiging in Noord-Limburg zeer hoog.

Grondwater in Limburg essentieel als drinkwater, maar zeer kwetsbaar en beperkt

Op het Kempens Plateau en het Haspengouws Leemplateau liggen belangrijke bron- en infiltratiegebieden. Limburg is de enige Vlaamse provincie die bijna volledig (97%) zelfvoorzienend is voor drinkwater, vrijwel onafhankelijk van invoer of van oppervlaktewater. De infiltratiegebieden van het Limburgse grondwater liggen bovendien grotendeels in Limburg zelf.

Drinkwater is sterk afhankelijk van grondwater, wat betekent dat het grondwaterbeheer in Limburg cruciaal is om de Limburgse drinkwatervoorziening veilig te stellen. Het grondwater is in Limburg echter (zeer) kwetsbaar voor verontreiniging.

Die kwetsbaarheid wordt bepaald door de doorlaatbaarheid van de watervoerende laag, de dikte en doorlaatbaarheid van de deklaag, en de dikte van de onverzadigde zone.

Limburgse beken: te weinig kwaliteit voor normale multifunctionele rol

Waterlopen hebben een multifunctionele rol en omvatten de biologisch verbindende functies en de habitatfuncties, de bufferende functie, de landschappelijke en recreatieve functie²⁵ en de drinkwaterfunctie van oppervlaktewater als alternatief voor schaarser kwaliteitsvol grondwater.

Alhoewel een belangrijke inspanning wordt geleverd om de multifunctionele rol van de waterlopen te herstellen, worden de waterlopen nog in belangrijke mate gebruikt als open riool en zijn ze vaak rechtgetrokken of overwelfd. Daardoor vervullen de meeste waterloopsystemen hun functies verre van optimaal.

Het oppervlaktewater in Limburg wordt nauwelijks gebruikt als openbaar drinkwater. Heeswater en Stiemerbeek zijn deels bestemd voor drinkwaterwinning²⁶. Meer bufferruimte langs beken leidt dikwijls tot een betere waterkwaliteit.

3.1.2. Aantasting van de bodem

Bodemvervuiling en erosie

De onbedekte gronden van de vlakten van het Kempens Plateau zijn onderhevig aan watererosie en aan winderosie. Vooral de gebieden met een helling groter dan 4% blijken gevoelig voor watererosie. De erosieproblematiek is de afgelopen decennia verzaamd door:

- het schrappen van ruimte voor terreinverruwende en hellingsverzachtende landschapselementen ten voordele van grotere percelen
- het schrappen van ruimte voor sloten
- het verharderen van bijvoorbeeld hellende wegen
- het permanent scheuren van weiden of hooilanden op hellingen en naast beken.

Op hellende akkers gaat gemiddeld per jaar 20 à 30 ton/ha leembodem verloren. Dat betekent voor Limburg een gemiddeld grondverlies van 265.000 ton per jaar²⁷ waarvan het overgroot deel in Haspengouw. Een groot deel van die grond komt in de waterlopen terecht en moet worden weggebaggerd. Met haar steile hellingen is de Voerstreek bijzonder kwetsbaar. Daar worden weiden omgezet in maïsakkers met een toename van de erosie als gevolg.

Groeven zijn een bedreiging ten aanzien van de oorspronkelijke ecosystemen (bijvoorbeeld heide en vennen) die op Vlaams niveau zeldzaam zijn en moeilijk of slechts op zeer lange termijn kunnen worden hersteld.

Door bodemdegradatie en verontreiniging wordt het gebruik van vele bodems sterk gehypothekeerd. Er zijn minder opbrengsten voor de landbouw en de grond wordt ongeschikt voor nieuwe woonwijken, recreatie en meeste vormen van natuurontwikkeling. Ook de productie- en voorraadfunctie van water komt in het gedrang.

3.1.3. Stank- en geluidshinder

Lucht en stank: lokale en bovenlokale vervuilingbronnen vragen blijvende aandacht

Via de lucht komen de verontreinigende stoffen in de bodem, het grond- en oppervlaktewater. Op bovenlokaal niveau treft men volgende knelpunten aan:

- vluchtige organische stoffen en producten van onvolledige verbranding door verkeer
- bestrijdingsmiddelen
- ammoniakdepositie door intensieve veeteelt
- de verzuring van de bossen en de heidegebieden
- stankhinder vanwege industrie, landbouw en afvalwater, afval- en mestopslag en mestverwerking
- hoge uitstoot van broeikasgassen, in de hand gewerkt door de verspreide bebouwing en stijgend autoverkeer.

Het wegverkeer is duidelijk een belangrijke bron van verontreiniging. Veel verontreiniging bevindt zich dan ook in de buurt van de voornaamste verkeersaders.

De stiltegebieden zullen bijgevolg ook dikwijls de minder verontreinigde gebieden zijn.

Geluid: stilte steeds zeldzamer en meer gewaardeerd

Lawaaiproducerende activiteiten nemen toe. Verkeer, industrie, permanente luidruchtige recreatie, maar ook militaire schietoefeningen, vluchten met laagvliegende straaljagers (Donderslagse Heide, Kleine Brogel), helikopters, wildcrossen en ULM boven natuurgebieden en recreatiezones veroorzaken hinder. Zuidoost-Limburg kent een toenemende verstoring door de luchthaven van Bierset. Sommige lawaaiactiviteiten worden in de milieureglementering aan afstandsregels gekoppeld. Voor jeugdactiviteiten is het door een verminderde tolerantie moeilijker ruimte te vinden in of nabij woonwijken. Tevens is er een probleem met lawaaisporten, die een maatschappelijke rol vervullen, maar waarvoor er een tekort aan terreinen is. Daardoor ontstaan conflicten met andere gebruikers van de open ruimte.

Niet enkel de bevolking heeft steeds meer last van lawaai, maar ook de natuur wordt verstoord. Stilte wordt een schaars goed.

In 1997 heeft de provincie Limburg 3 stiltegebieden onderzocht: Gerhagen, Stamprooierbroek en Hoogbos - Snouwenberg²⁸.

3.2. Kwaliteiten en kansen

Ondanks de knelpunten is Limburg fysisch nog rijk en verscheiden, zoals mag blijken uit onderstaande vaststellingen. De kwaliteiten van het fysisch systeem houden ook duidelijk kansen in.

- De fysische structuur van de waterlopen (dwars- en lengteprofiel) bepaalt hun ecologische waarde en hydrologische eigenschappen. De Limburgse beken zijn relatief gaaf en structuurrijk. In vergelijking met de rest van Vlaanderen telt Limburg nog veel vrij goed gestructureerde waterlopen.
- De relatie beek, beekvallei en de gradiënten naar de drogere interfluvia zijn vaak nog intact en bieden kansen voor bijvoorbeeld waterberging of natuurontwikkeling.
- Het aanwezig grondwater is voldoende voor eigen drinkwatervoorziening. De waterproductie van grond- en oppervlaktewater is grotendeels in eigen handen.
- Limburg bezit vele moerassen en vijvers en nog enkele belangrijke stiltegebieden.
- Sterke gradiënten (West-Limburg, steilrand Kempens Plateau, valleien Zuid-Limburg, Voeren, rivierbedding Maas) en een grote verscheidenheid op korte afstand zorgen voor een ecologische rijkdom en een toeristisch-landschappelijk aantrekkelijke omgeving.
- De hoge bodemvruchtbaarheid in Haspengouw is ideaal voor akkerbouw en het gebied is zeer geschikt voor fruitteelt.
- De talrijke groeven bieden door een gerichte nabestemming mogelijkheden voor landschapsbouw, natuurontwikkeling en recreatie.
- De aanwezigheid van kwaliteitsvol grind- en witzand vormt een extra rijkdom.

4. Trends

Het fysisch systeem van de provincie vertoont tal van aanzienlijke zwakke plekken en is zeer kwetsbaar. Hieronder worden de trends geschetst die blijvend aandacht verdienen. Om het systeem te beschermen en te verbeteren moet een aantal maatregelen worden getroffen, zoals het creëren van beheers- en bufferruimten en het scheppen van meer plaats voor integraal waterbeheer.

4.1. Beheers- en bufferruimten noodzakelijk

Het Limburgs milieu staat onder sterke druk: voedselarme, vochtige, stille of donkere gebieden zijn relatief schaars geworden. De productie- en voorraadfuncties van het fysisch systeem worden bedreigd. Daarom is het belangrijk om beheers- en bufferruimten aan te leggen.

Bufferruimten leiden tot een betere waterkwaliteit van de waterlopen. Buffering van woonwijken, waterlopen, grondwater en kwetsbare biotopen gaat verontreiniging van landbouw en industrie tegen. Naast bufferruimte moet er ook ruimte worden gemaakt voor grachten en de aanleg van terreinverruwende landschapselementen als bescherming tegen verdere water- en winderosie, en om het afstromend water tegen te houden.

4.2. Meer vraag naar ruimte voor integraal waterbeheer

Integraal waterbeheer probeert de hydro-ecologische relaties weer te herstellen.

Er is nood aan meer ruimte voor zuiveringsinstallaties en collectoren, voor overstorten met bergingsreservoirs, voor gescheiden rioleringsstelsels, voor nazuivering, voor hermeandering, voor infiltratiezones en bufferreservoirs en voor wachtbekkens, bufferbekkens en overstromingsgebieden.

De totale oppervlakte die daarvoor nodig zal zijn, is veeleer beperkt omdat de ruimte multifunctioneel kan worden ingevuld. Problematisch is de optimale plaats van de waterbeheerruimten, zoals van de collectoren en de wachtbekkens.

Door de hoge overstromingskosten, zoals die van 1995 en 1998, zal de druk toenemen om risicovolle gebieden te vrijwaren van bebouwing. Daarnaast zullen meer zones worden gevrijwaard als overstromingsgebieden om elders de kans op overstroming te doen dalen.

De vraag naar meer ruimte voor waterbeheer zal zich wegens de overstromingsproblematiek vooral toespitsen op Zuid-Limburg, het Demer-convergentiegebied in West-Limburg, en op de Maas en onmiddellijke omgeving.

4.3. Bodemdegradatie en bodemwijziging

Het verlies aan (vruchtbare leem) grond door afspoeling zal maar geleidelijk verminderen door een aangepast bodemgebruik.

Omdat de erosie op de akker zelf nog in belangrijke mate verder zal gaan, zal curatief meer ruimte worden voorzien om de gevolgen van erosie tegen te gaan, zoals modderschade in woonwijken. Daarom is er nood aan een combinatie van erosiebestrijding op perceelsniveau en maatregelen ter voorkoming van modderschade.

Alkalische bodems verzuren en voedselarme bodems rijken nog altijd aan. Samen met de toenemende verdroging leidt dat tot verdere vervlakking van het fysisch systeem en een bedreiging van de eraan gekoppelde kwetsbare en zeldzame ecosystemen.

4.4. Atmosferische pollutie

Luchtverontreiniging: meer pollutiebronnen, minder vervuiling

Het aantal luchtverontreinigende bronnen zal nog fel toenemen door een sterke stijging van het auto- en vrachtwagenverkeer en door het aansnijden van nieuwe woon- en industriegebieden in en rond Limburg.

Meer geluidsoverlast, minder lawaaitolerantie, minder en nog kleinere stiltegebieden

Door de vergrijzing van de bevolking en de toenemende vraag naar rust tijdens de vrijetijdsbesteding zal een grotere behoefte aan stilte ontstaan. Maar door de uitbreiding van verkeersinfrastructuur, woonwijken en industrieterreinen, door de toename van het verkeer, door de toename van de vrijetijdsbesteding met geluidsproductie zal het lawaai zich uitbreiden en nog meer doordringen in de lawaaiarme gebieden.

4.5. Conclusie

De vervlakking van het verscheiden fysisch systeem in Limburg is nog niet gestopt. Gradiënten nat - droog, voedselarm - voedselrijk enz. zijn reeds in belangrijke mate verdwenen en verdwijnen nog altijd.

Door de verstoring van het fysisch systeem is de biodiversiteit in Limburg sterk aangetast. Vooral natte en voedselarme habitats blijven sterk bedreigd.

De nog lang niet gesaneerde verstoringen door verontreiniging en geluid, het wegvallen van beken als habitat of corridor ondermijnen de volksgezondheid, de biodiversiteit en de kansen op natuurherstel.

Het milieubeleid en de verminderde tolerantie van de burgers voor verstoringen van het leefmilieu leiden tot een toenemende vraag naar ruimten om die verstoringen te bufferen.

Deel III: Bestaande ruimtelijke structuur

III.1. Ruimtelijk-natuurlijke structuur

1. Definitie

De ruimtelijk-natuurlijke structuur is de samenhang van alle ruimten met een min of meer natuurlijk karakter.

Die ruimten zijn bepalend voor alle andere activiteiten en niet alleen voor de natuur. De natuurlijke structuur bevat ruimten bepaald door het fysisch systeem (bodengroepen, reliëf-overgangen) maar ook biotische elementen als boscomplexen of heidegebieden. Aan de ruimten zijn allerlei activiteiten - ook menselijke, zoals recreatie, bedrijvigheid enz. - verbonden.

De samenhang in de ruimtelijk-natuurlijke structuur wordt gevormd door zowel verticale als horizontale relaties met verschillende reikwijdte. Verticale relaties zijn dikwijls fysisch, ecologisch of functioneel en hebben betrekking op elementen die op dezelfde plaats voorkomen. Horizontale relaties hebben betrekking op elementen die naast elkaar voorkomen. De afstand ertussen is een belangrijke factor om de gradiënt in die relatie te verklaren. De componenten van de ruimtelijk-natuurlijke structuur vertonen een sterke samenhang. Die ordening is het resultaat van de wisselwerkingen die bestaan binnen de natuurlijke processen als bodenvorming, erosie en sedimentatie, overstroming of grondwaterstroming. Door grondgebruik en beïnvloeding van het milieu is de relatie tussen de natuurlijke structuur en het voorkomen van ecosystemen en soorten echter verstoord ²⁹.

2. Profiel

2.1. Internationale betekenis van de natuurlijke structuur

De *Maasvallei*, de *bos- en heidegordel* op het Kempens Plateau, het Demerbekken met de *Demerdepressie*, de *Vallei van de Zwarte Beek* en de natuur in *Voeren* zijn onderdelen van de natuurlijke structuur met ruimtelijk een betekenis van Europees of internationaal niveau.

- De Maasvallei verbindt watergebonden ecosystemen vanuit Wallonië en Frankrijk met de Rijndelta in Nederland.
- De bos- en heidegordel op het Kempens Plateau en het Demerbekken vormen de (zuid)oostelijke toegangspoort voor de natuurlijke systemen van Vlaanderen en een groot deel van de Nederlandse Kempen. Zij vormen een verbinding met het Europees natuurlijk kerngebied van Ardennen en Eifel.
- De moeras- en heidegebieden rond het Hageven, de Warmbeekvallei en het Stamp-rooierbroek vormen een grensoverschrijdend netwerk (Natura 2000).
- Omwille van zijn ligging en natuurlijke rijkdom vormt Voeren een belangrijke stapsteen tussen de Maasvallei en Nederlands Zuid-Limburg enerzijds en de omgeving van de Hoge Venen anderzijds.

2.2. Limburg als groene provincie in Vlaanderen

Limburg wordt met reden Vlaanderen 'groene provincie' genoemd. Veruit de grootste aaneengesloten bos- en heidegebieden van Vlaanderen liggen in Limburg³⁰. Daarnaast bezit Limburg een groot aandeel van de Vlaamse biologisch waardevolle gebieden, de natuurreservaten en de Europees belangrijke natuurgebieden³¹. De gemiddelde oppervlakte groengebied op het gewestplan bedraagt in Limburg 80 ha, het dubbele van het gemiddelde voor Vlaanderen (34 ha).

Tabel 3: verdeling van de groengebieden in Limburg en Vlaanderen op het gewestplan

oppervlakteklasse (in ha)	Limburg	Vlaanderen	aandeel van Limburg in Vlaanderen ten opzichte van oppervlakteaandeel Limburg (18% = 100)
0 tot 10	283	2.101	75
10 tot 50	141	835	94
50 tot 100	35	191	102
100 tot 500	49	193	141
500 tot 1000	4	14	159
> 1.000	10	15	370
totaal aantal gebieden	522	3.349	/
			index (Vlaanderen = 100)
gemiddelde oppervlakte (ha)	79,9	34,2	234
opp. groengebied / km ² (ha)	17,2	8,4	205

Bron: verwerking van I.N., 1999. Natuurrapport 1999

Limburg is voor Vlaanderen de oostelijke *toegangspoort* voor dieren en planten. Daarnaast is Limburg voor vele dieren- en plantenpopulaties de voornaamste of enige thuishaven in Vlaanderen³². De talrijke en soms uitgestrekte Limburgse natuurgebieden fungeren daarom ook als belangrijk natuurlijk *genenreservoir*.

Bepaalde habitats of ecosystemen komen in Vlaanderen overwegend of uitsluitend voor in Limburg, zoals bepaalde Maashabitats, Zuid-Limburgse kalkgraslanden en zure eiken-beukenbossen. Sommige types van ecosystemen hebben vooral in Limburg nog een hoge kwaliteit. Zo behoren Limburgse hoog- en laagveenvegetaties of de beekdalen van Zwarte Beek, Dommel, Abeek en Bosbeek tot de meest gave van Vlaanderen.

2.3. Rijk aan biologisch waardevolle gebieden

Kaart 11: biologisch waardevolle gebieden

De biologisch waardevolle en zeer waardevolle gebieden beslaan in Limburg 30% van de totale oppervlakte van de provincie. Dat is anderhalve keer zoveel als voor heel Vlaanderen. In het totaal telt de provincie 17.579 ha biologisch zeer waardevolle en 55.978 ha waardevolle gebieden, respectievelijk 7,2% en 23,1% van de totale oppervlakte van Limburg (4,8% en 15,3% voor Vlaanderen).

In afnemende orde zijn volgende biotooptypes verhoudingsgewijs beter in Limburg vertegenwoordigd dan in de rest van Vlaanderen:

- heiden
- aanplantingen en ruderaal bossen, beide vooral in de Kempen
- halfnatuurlijke soortenrijke permanente graslanden
- lijn- en strookvormige elementen in de Limburgse landbouwgebieden
- Kempense voedselarme moerassen
- soortenarme graslanden met verspreide biologische waarden en graslanden met vele kleinschalige landschapselementen
- Kempense eiken-berkenbossen
- stilstaande wateren, vooral Kempense vennen en Midden-Limburgse vijvers.

In de belangrijke landbouwgebieden van Zuid-Limburg komen de biologische zeer waardevolle ecotopen meestal voor als valleilinten of als geïsoleerde eilandjes. De biologisch waardevolle gebieden van de Kempense en Noordoost-Limburgse landbouwstreken bestaan voornamelijk uit graslandecotopen. In Haspengouw is het oppervlakte-aandeel biologisch (zeer) waardevolle gebieden beperkt.

2.4. Limburg bosrijk

Kaart 12: bossen

Bossen hebben een belangrijke multifunctionele rol. Naast een niet te onderschatten economische rol vervullen de Limburgse bossen een belangrijke ecologische rol en een schermfunctie, een toenemende sociale en recreatieve functie, en een educatief-wetenschappelijke functie.

Voor de economische bosfunctie zijn in Limburg voornamelijk de naaldhoutbossen en de populierenplantages belangrijk³³. De sociale bosfunctie ligt hoofdzakelijk bij de jeugdrecreatie. Daarnaast hebben vooral de bossen van Midden-Limburg en Hoge Kempen een uitgebreid netwerk van druk bezochte wandel- en fietspaden. De schermfunctie komt het duidelijkst tot uiting op de hellingen en brongebieden van Zuid-Limburg.

Limburg is bosrijk. Volgens de Vlaamse boskartering van begin jaren negentig was iets meer dan 56.000 ha van Limburg bedekt door bos. De Limburgse bosindex bedraagt daarmee 23%, tegenover 9% voor Vlaanderen. Het aandeel naaldhoutbos bedraagt 55%. 15% is populierenbos. Alhoewel Limburg de omvangrijkste boscomplexen van Vlaanderen heeft, is het bosareaal sterk versnipperd. De versnippering is zowel fysisch als in eigendomsstructuur³⁴. Ongeveer 70% van het bosareaal is in private handen. De gemeenten bezitten circa 11.000 ha bos, voornamelijk in de Kempen.

De Limburgse bossen zijn voornamelijk naaldhoutbossen op het Kempens Plateau of in de Tertiaire Kempen (Bosgroep West-Limburg). In de droge Kempen komen ook eiken-berkenbossen voor. In de Vlakte van Bocht en op het Midden- en Laagterras van de Maas liggen enkele complexen van broekbossen en vele populierenplantages.

Aan de noordoostelijke rand van het Kempens Plateau ligt een gordel van kleinere naaldboscomplexen gemengd met landbouwgebieden. In West-Limburg bevinden zich kleinere

broekbossen en uitgestrektere populierenplantages in de beekvalleien, naaldbossen op de tussenliggende heuvels. In de westelijke tip van Limburg ligt een uitgestrekt grensoverschrijdend naaldboscomplex (Averbode, Tessenderlo).

Bosarm Zuid-Limburg heeft enkele grotere bossen, zoals het Nieuwenhovenbos en het Belle-Vuebos. Het overig bosbestand bestaat er voorts uit weinig draagkrachtige, biologisch waardevolle bron- of hellingsbosjes of kasteelparken. In deze streek is er een tekort aan recreatief bos.

In Haspengouw strekken populierenbossen zich als linten uit langs de beekvalleien. De Voerstreek is bosrijker dan Haspengouw en heeft een paar iets grotere, zeer waardevolle eikenbeukenbossen, vooral in het centraal en noordelijk deel.

In de bousevolutie treden 2 fenomenen op. Enerzijds treedt er spontane verbossing op van verlaten landbouwgronden, van braakliggende terreinen en van 'woeste gronden' (zoals heideterreinen). Tegelijkertijd grijpt een ontbossing plaats, zoals van naaldbos naar industrieterrein of woongebied. Volgens de boskartering 2000 had Limburg in 2000 50.088 ha bos, een vermindering van 2.065 ha ten opzichte van 1990.

2.5. Gebrekkige bescherming van waardevolle natuur en bossen op gewestplannen en in natuurreservaten

Limburg bezit een grote oppervlakte biologisch waardevolle gebieden. Onderstaande tabellen tonen aan dat een groot deel van de waardevolle gebieden buiten de aangeduide groengebieden van het gewestplan vallen.

- Bijna de helft van de biologisch waardevolle en 40% van de zeer waardevolle Limburgse gebieden ligt buiten de groengebieden op de gewestplannen.
- Drie vierde van de waardevolle graslanden en van de lijn- en strookvormige landschapselementen ligt buiten groengebieden en agrarische gebieden met ecologisch belang.
- Waardevolle graslanden liggen vaak in woongebieden, zoals in oostelijk Haspengouw.
- Van de meer vlakvormige (zeer) waardevolle biotopen, zoals vijvers, vennen, moerassen, heiden en bossen, ligt nog 1/5 tot 1/4 buiten groengebieden. Deze bedreigde biotopen komen voornamelijk voor in woon- of industriegebieden.

Natuurreservaten

Begin 1998 hadden de natuurreservaten in Limburg een totale oppervlakte van 6.281 ha. Limburg herbergt 1/3 van de Vlaamse natuurreservaten met een oppervlakte tussen 50 en 100 ha, de helft van de reservaten tussen 100 en 500 ha en 2 van de 3 Vlaamse reservaten, groter dan 500 ha.

Toch blijft de gemiddelde oppervlakte van het Limburgse reservaat klein, waardoor de reservaten gevoelig blijven voor externe invloeden.

Slechts 1/10 van de biologisch (zeer) waardevolle gebieden wordt als natuurreservaat beheerd. AMINAL, afdeling bos en groen, beheerde begin 1998 ongeveer dezelfde oppervlakte 'domein-

bossen', namelijk 6.910 ha. Die bossen worden op een 'duurzame' wijze gebiedsgericht beheerd, met respect voor hun multifunctionele rol.

Tabel 4: oppervlakte van de verschillende bodembestemming-families op de gewestplannen in Limburg en Vlaanderen (1 januari 1998)

gewestplan	Neerpelt - Bree	Hasselt - Genk	Limburgs Maasland	Sint-Truiden - Tongeren	Limburg % van totale oppervlakte in Limburg	Vlaanderen	Limburgs aandeel van bestemming in Vlaanderen in vgl. met oppervl. aandeel Limburg (18%=100) ³⁵
oppervlakte (ha)	6.0941	82.906	33.360	65.563	242.770 (100)	1.359.849	100
open ruimte							
N + R + G	13.330	15.444	8.539	4.642	41.955 (17)	114.829	203
B + Be + Bu	3.183	2.202	981	421	6.787 (3)	42.542	89
P + T	802	2.372	551	1.388	5.113 (2)	31.543	90
groep AEB	214	1.017	858	24	2.113 (1)	17.610	67
A + LWA	26.203	27.155	12.046	48.330	113.733 (47)	786.678	80
groep recreatie	486	2.522	715	252	3.975 (2)	18.276	121
militair domein	4.827	3.602	71	83	8.583 (4)	14.317	333
groep overige	692	352	670	0	1.714 (1)	3.591	265
bebouwde omgeving							
industrie / wonen / infrast	11.204	2.8240	8.929	10.423	58.797 (24)	330.463	99

Afkortingen: N+R+G: natuurgebied, natuurgebied met wetenschappelijke waarde, en groengebied; B+Be+Bu: bosgebied, bosgebied met ecologisch belang, bosuitbreidingsgebied; P+T: parkgebied, buffergebied; AEB: agrarisch gebied met ecologisch belang en natuurontwikkelingsgebied; A+LWA: agrarisch gebied en landschappelijk waardevol agrarisch gebied.

Bron: I.N., 1999. *Natuurrapport 1999*

Hierna volgt een raming van de oppervlakte (in ha) van biologisch (zeer) waardevolle gebieden in Limburg en Vlaanderen - buiten N-, R- en bosgebied, overig groen, agrarisch gebied met ecologisch belang en militair domein op het gewestplan (1 januari 1998). Vet gedrukt zijn de biotooptypes die in Limburg proportioneel meer voorkomen.

Tabel 5: oppervlakten van de diverse biologische (zeer) waardevolle biotooptypes in Limburg

biotoop	Limburg				Vlaanderen		
	zeer waardevol	totaal zeer waardevol + waardevol	(zeer) waardevol buiten groen	% buiten groen	totaal	Limb. aandeel biotoop in Vl. in vgl. opp. aandeel Limb. (18% = 100)	% buiten groen
stilstaande wateren	987	1.078	244	23	4.637	129	28
moerassen	597	597	143	24	2.018	164	39
graslanden	2.148	24.368	18.738	77	113.079	120	79

biotoop	Limburg				Vlaanderen		
	zeer waardevol	totaal zeer waardevol + waardevol	(zeer) waardevol buiten groen	% buiten groen	totaal	Limb. aandeel biotoop in Vl. in vgl. opp. aandeel Limb. (18% = 100)	% buiten groen
<i>halfnatuurlijke en soortenrijke permanente graslanden</i>	1.885	2.928	1.402	48	9.495	171	49
<i>soortenarme graslanden (Hp of Hx) met verspreide biologische waarde (excl. Hpr)</i>	256	2.121	1.995	94	9.045	130	64
<i>kleinschalig agrarisch gebied met dominantie van graslanden en vele KLE (Hp of Hx+K-)</i>	0	19.195	15.290	80	71.642	149	85
<i>weilandcomplexen met vele sloten en/of microreliëf</i>	7	124	51	41	22.897	3	77
heiden	5.406	6.769	1.422	21	9.878	381	19
duinen	97	97	1	1	1.145	47	15
slikken en schorren	0	0	0	/	940	0	13
vallei-, moeras- en veenbossen	1.143	1.143	190	17	7.369	86	20
mesofiele beukenbossen	113	113	15	14	5.299	12	7
mesofiele eikenbossen	5.632	5.632	1.351	24	24.000	130	20
aanplanten en ruderaal bossen	0	27.930	6.416	23	73.400	211	26
struwelen en kapvlakten	620	1.016	403	40	5.274	107	36
lijn- en strookvormige landschapselementen	646	2.282	1.752	77	7.489	169	74
overige	191	2.532	1.775	70	19.527	72	46
totaal	17.579	73.556	32.452	44	274.056	149	49

Bron: I.N., 1999. Natuurrapport 1999.

Tabel 6: natuurresevaten in Limburg en Vlaanderen: aantallen en oppervlakten (1 januari 1998)

	Limburg			Vlaanderen		
	opp. (ha)	aantal	gem. opp. (ha)	opp. (ha)	aantal	gem. opp. (ha)
AMINAL natuur	2.315	19	121,8	5.462	123	44,4
AMINAL bos en groen (bosres.)	614	11	55,8	1.374	24	57,2
totaal reservaat Vl. overheid (1)	2.929	30	97,6	6.836	147	46,5
tot. terreinbeherende ver. (2)	3.351	103	32,5	8.140	462	17,6
totaal erkend natuurreservaat	1.370	24		3.221	110	
totale oppervlakte natuurreservaat (1) + (2)	6.281	133	47,2	14.976	609	24,6
domeinbossen AMINAL bos en groen (inclusief bosreservaat)	6.910			20.985		
oppervlakte provincie	242.770			1.359.849		
areaal beschermd als natuures.	2,59%			1,10%		
opp. biol. (zeer) waardevol gebied	73.556			274.056		
areaal beschermd als natuures.	8,54%			5,46%		

	Limburg			Vlaanderen		
	opp. (ha)	aantal	gem. opp. (ha)	opp. (ha)	aantal	gem. opp. (ha)
opp. groengebied en agrar. gebied ecol. belang op gewestplannen	55.968			206.524		
areaal beschermd als natuures.	11,22%			7,25%		

Bron: I.N., 1999. *Natuurrapport 1999. Bedekkingsgraad van de provincie, op de Biologische waarderingskaart en op de groengebieden van het gewestplan.*

3. Elementen van de natuurlijke structuur

Kaart 13: bestaande ruimtelijk-natuurlijke structuur

3.1. Rivier- en beekvallei

De rivier- en beekvalleien in Limburg vormen per stroombekken een aaneensluitend netwerk van natte natuurelementen, omzoomd door snoeren van begeleidende droge elementen. Zij zijn minstens structuurbepalend in de natuurlijke structuur van de provincie. Dat betekent dat op minstens provinciaal niveau allerlei activiteiten gestructureerd en beïnvloed zijn door deze valleien, bijvoorbeeld de ligging van kernen, de plaats van verbindingen en van recreatiegebieden, de aanwezigheid van natuurwaarden enz. Van belang zijn daarbij de relaties van deze valleien met andere elementen van provinciaal niveau en niet de aanwezigheid van natuurwaarden op zich. Deze relaties geven inzicht in de samenhang van de provincie en niet in bestemmingen of afbakeningen.

Op de Maas na gaat het om kleine waterlopen die grotendeels hun oorsprong in Limburg zelf vinden. De belangrijkste rivier- en beekvalleien in Limburg zijn die van Maas, Demer, Zwarte Beek, Dommel, Bolisserbeek, Warmbeek, Abeek, Bosbeek, Itterbeek, Gete, Winterbeek, Grote Beek, Mangelbeek, Roosterbeek, Herk, Velp, Jeker, Mombeek, Melsterbeek, Grote Nete, Molse Nete en de beken van de Voerstreek (Voer, Berwijn, Gulp).

Ten noorden van de bos- en heidegordel liggen temidden van belangrijke landbouwgebieden uitgestrekte brongebieden en waardevolle beekdalen van het Kempense Maasbekken.

De **Maasvallei** heeft natuurwaarden van internationaal en Vlaams belang. In dit gebied zijn volgende structuren belangrijk: steile oevers, dijken, grindbedding, grindafzettingen, en grindeilanden en afgesneden meanders.

De Maas is een regenrivier die zeer dynamisch is en een enorm wisselend debiet kent. Het kalkrijk water en de nog structuurrijke meanderende bedding en oevers maken van de Maas een unicum in Noordwest-Europa. De Maas kent ook vele uiterwaarden naast het laagterras. Die gebieden worden ingenomen door landbouwgebieden en waardevolle natuurgebieden (kalkgraslanden, wilgen- en doornstruwelen, moerassen), grindplassen en houtkanten.

De belangrijkste **beekdallandschappen** van het Maasbekken zijn deze van Dommel, Warmbeek, Abeek, Itterbeek, en Bosbeek. In het Kempens Demerbekken gaat het om Winterbeek, Zwarte Beek en Helderbeek, Mangelbeek, Roosterbeek en Laambeek. Die beekdallandschappen worden gekenmerkt door gevarieerde overgangsmilieus met hooilanden, broekbossen, moerassen en

kleine landschapselementen. De beken hebben een relatief gave structuur en goede waterkwaliteit. De Gete en Velpen worden gekenmerkt door hooilanden en beemden en vormen typische uitgestrekte valleigronden.

In Zuid-Limburg zijn naast de bovenloop van de Demer, vooral Herk, Mombeek en Jeker belangrijk. In Zuidwest-Limburg gaat het om Melsterbeek, Cicindria en Molenbeek. De beekdalen vormen in Zuid-Limburg de belangrijkste elementen van de natuurlijke structuur. In Voeren vormen vooral de Voer en de Berwijn het bekenet.

De beekdalen worden versnipperd en staan onder sterke druk van externe invloeden. De beekvalleien van Dommel, Bosbeek, Demer, Zwarte Beek, Jeker en Cicindria worden onderbroken door stedelijke gebieden die een barrière vormen.

3.2. Structuurbepalend natuurgebied

Limburg heeft een belangrijk aantal *moerassen, broekbossen en laagveenvegetaties*. Het belangrijkste gebied is Stamprooierbroek: een gevarieerd (grensoverschrijdend) landschap met uitgestrekte broekbossen, ruigten en gradiëntrijke verlandingsgemeenschappen. Ook Jagersborg vormt een waardevol broekbos. Sint-Maartensheide vormt een waardevol agrarisch cultuurlandschap.

Vijvercomplexen liggen aan de voet van het Kempens Plateau. Het Midden-Limburgs Vijvercomplex (Zonhoven en Heusden-Zolder), Bokrijk en omgeving en de Maten hebben een internationale betekenis. In de Maten liggen heide- en venvegetaties die tot de belangrijkste van Vlaanderen behoren.

De *Demerdepressie* of het samenvloeiingsgebied van het Demerbekken heeft een grote natuurlijke en ecologische betekenis, voornamelijk voor vogels.

In de *Voerstreek* is door de eeuwen heen een specifiek cultuurlandschap ontstaan, rijk aan kleine landschapselementen. Het gebied heeft door zijn holle wegen, houtkanten, zure bossen en waardevolle beekdalen een bijzondere natuurlijke betekenis.

De *Brand* (Neeroeteren - Maaseik/Kinrooi) is een relatief gaaf houtkantrijk en kleinschalig agrarisch cultuurlandschap. Dat gebied is rijk aan kleine landschapselementen. Op grondgebied Neeroeteren - Maaseik ligt Den Tösch - Het Langeren, een moerasgebied en een kleinschalig agrarisch landschap.

3.3. Structuurbepalend bos- en heidegebied

Op het Kempens Plateau liggen veruit de grootste, nog relatief aaneengesloten natuurgebieden van heel Vlaanderen. Zij liggen geclusterd in 3 complexen van bos- en heidegebieden op de waterscheidingslijn tussen Maas- en Scheldebekken³⁶. Van noordwest naar zuidoost zijn dat *Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen*. De 3 clusters vormen de bos- en heidegebieden met vooral naaldhoutcomplexen en heideterreinen met vennen.

- *Naaldhoutcomplexen* hebben een economische en grote landschapsecologische waarde wegens hun uitgestrektheid en vogelhabitat. De voornaamste complexen zijn

Pijnven, de bossen van Gruitrode, Opoeteren - Maaseik, Dilsen, Lanklaar, Lanaken, Zutendaal, Genk, Koersel - Helchteren en Lommel.

- De belangrijkste gevarieerde *heideterreinen met vennen* zijn de militaire domeinen van Leopoldsburg en de Donderslagse Heide, de natuurreservaten Mechelse Heide, de Teut met Ten Haagdoornheide, het Heiderbos te As (jeneverbesbos) en aan de reëlfrijke oostrand van het plateau de Vallei van de Ziepbeek. Verspreid in het landschap liggen nog talrijke heiderelicten waarvan de meeste spontaan verbost zijn.

3.4. Structuurbepalend bos- en natuurgebied

Spreken wij over structuurbepalende bos- en natuurgebieden, dan spreken wij concreet over:

- de bossen van Tessenderlo, grensoverschrijdend met Vlaams-Brabant en Antwerpen
- de bossen in het noordwesten van Lommel (Russendorp en Blekerheide), aansluitend bij de bossen van Postel
- de bossengordel op de noordoostzijde van het Kempens Plateau (Lozerbos) en het Hageven, het gebied rond de Warmbeek (Kolisbos), uitgebreid met de bossen van Hamont-Achel, het belangrijk vochtig loofhout- en weilandgebied in Hamont-Achel, de Beverbeekse Heide
- het geheel van de kleine, maar biologisch zeer waardevolle loofbosjes van Zuid-Limburg (Nieuwenhovenbos, Belle-Vuebos enz.).

3.5. Steilrand

Voor de oostelijke, noordoostelijke en zuidelijke steilrand van het Kempens Plateau heeft een bijzondere natuurlijke betekenis. Op een korte afstand is er een sterke ecologische gradiënt, met aan de voet van het plateau moerassige gebieden met onder meer vochtige heidegebieden, struwelen en vennen.

Langs de steilrand liggen talrijke biologisch zeer waardevolle natuurgebieden.

De Diestiaanruggen in West-Limburg hebben ook een belangrijke natuurlijke betekenis.

3.6. Natuurlijk baken

Het samenvloeiingsgebied van het Demerbekken in het westen van Limburg (grensoverschrijdend met Vlaams-Brabant) vormt voor de natuur in Vlaanderen de belangrijkste westelijke toegangspoort. Hier vloeien Demer, Herk, Gete, Velp en Zwarte Beek vlak bij elkaar samen. Deze depressiezone tussen Schulen en Diest is cruciaal voor de ontwatering van 2/3 van Limburg.

De grensoverschrijdende Sint-Pietersberg tussen de Maasvallei en het Krijtland van Millen (een gebied arm aan natuurgebieden) is een biologisch zeer waardevolle stapsteen tussen Voeren, Ardennen en Eifel enerzijds en het Kempens Plateau anderzijds.

3.7. Deelgebieden

Samenhangend met de fysische structuur kan Limburg opgedeeld worden in 7 deelgebieden:

1. Kempens Plateau
2. Tertiaire Kempen en Hageland
3. Vlakte van Bocholt en Middenterras van de Maas
4. Maas en laagterras
5. Vochtig Haspengouw en Leemplateau
6. Droog Haspengouw
7. Voerstreek.

3.7.1. Kempens Plateau

De grootste, nog relatief aaneengesloten natuurgebieden van het Kempens Plateau liggen geclusterd in 3 complexen: van noordwest naar zuidoost **Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen**.

Ten noorden van de bos- en heidegordel bevinden zich uitgestrekte brongebieden en waardevolle beekdalen van het Kempens Maasbekken. De noordoostelijke plateaurand wordt afgezoomd door een snoer van relatief grote maar versnipperde boscomplexen. Het centraal gelegen gebied rond Peer wordt gekenmerkt door een houtkatrijk landschap.

De natuurwaarden op het Kempens Plateau zijn bijna altijd gekoppeld aan een voedselarm milieu. Bovendien fungeert het gebied als een grote infiltratiezone, waarbij de diepe watervoerende laag weinig beschermd is tegen verontreiniging. Vooral de lijn- en puntvormige ecotopen, zoals beekdalen en vennen, zijn erg kwetsbaar omdat ze meestal gelegen zijn in intensieve landbouwgebieden. Ook de meer geblokte, droge heide- en bosgebieden lijden onder vervuiling. Zij worden in toenemende mate versnipperd door urbanisatie en verstoord door recreatie. Daardoor dreigen de naaldbossen hun belangrijkste waarde - hun uitgestrektheid - te verliezen.

Toenemende versnippering bedreigt de externe en interne ecologische samenhang van de bos- en heidegordel.

Voornamelijk de verbindingen met de Maasvallei en met het Park Lage Kempen zijn zwak of worden bedreigd. Daarnaast dreigen verstedelijkingsprocessen de natuurverbindingen door te knippen tussen Park Midden-Limburg, Park Hoge Kempen en Demervallei. Het project **Nationaal Park Hoge Kempen** tracht de natuurwaarden en het recreatief medegebruik van het grootste aaneengesloten Vlaamse natuurgebied te versterken.

3.7.2. Tertiaire Kempen en Hageland

Een van de belangrijkste structuurbepalende elementen in dit deelgebied is de Demervallei met nog relatief gave beekdalen. De Demerdepressie tussen Schulen en Diest heeft als samenvloeiingsgebied een essentiële landschapsecologische en hydrologische rol. Van de beekdalen

heeft het Zwarte Beek-ecosysteem een referentiewaarde van internationaal belang. Andere belangrijke beekdalen zijn deze van de Winterbeek, de Grote Beek en de Mangelbeek. De hydrologie in dit gebied is gewijzigd door mijnverzakkingen in voornamelijk Beringen en Heusden-Zolder. De beekvalleien worden gescheiden door hoger gelegen getuigenheuvels, nu meestal bebouwd of bebost. Een typisch kenmerk van deze streek zijn de talrijke vijvercomplexen aan de voet van het Kempens Plateau. Andere kenmerken zijn de vele houtwallen, enkele weidevogelgebieden en eilandjes van waardevolle oude bossen (de bossen van Tessenderlo, Vogelzangbos en de Bokrijkse bossen).

Het gebied wordt doorsneden door grote lijninfrastructuren. Industriële ontwikkelingen, voornamelijk rond het Albertkanaal, dreigen de samenhang van het gebied te doorbreken. Door verstedelijking op de interfluviale heuvels zijn bijna alle dwarsverbindingen tussen de beekdalen dichtgeslibd, wat ook geldt voor de reeds zwakke verbindingen met het Park Midden-Limburg. In dalen en bij de vijvers treedt er verstoring op door (verblijfs)recreatie.

3.7.3. Vlake van Bocholt en Midenterras van de Maas

Het gebied wordt gekenmerkt door moerassen, broekbossen en laagveenvegetaties met kwel. Belangrijke gebieden zijn Stamprooierbroek, Jagersborg, De Brand, De Luysen, Smeethof en een belangrijk vochtig loofhout- en weilandgebied in Hamont-Achel. De Abeekvallei is de belangrijkste beekvallei. Een typisch kenmerk voor dit gebied zijn de kleinschalige landbouwgebieden, vaak met talrijke houtwallen en unieke perceelsindelingen (zoals de Brand). Talrijke zeldzame vogel- en insectensoorten zijn gebonden aan deze cultuurlandschappen. Cultuurhistorische relictten als vloeiveiden of wateringen herbergen soms nog bijzonder rijke graslanden, onder meer door hun kalkrijk kanaalwater. Dit gebied wordt gekenmerkt door grensoverschrijdende natuurgebieden.

De kwetsbare natuurwaarden van dit gebied worden bedreigd door vermesting en scheuring van weiden en door verdroging als gevolg van drainage, waterwinning en grindwinning. De landbouwgebieden van de Vlake van Bocholt staan onder toenemende druk. Er doet zich een verdringing van natuurwaarden voor in beekdalen en weidevogelgebieden. De vloeiveiden zijn meestal verruigd en hebben een arbeidsintensief hooilandbeheer nodig. De kleine landschapselementen worden dikwijls verwaarloosd. Meer zuidwaarts worden de elementen van de natuurlijke structuur bedreigd door urbanisatie, verdere grindontginning en een stijgende recreatiedruk.

3.7.4. Maas en laagterras (laagterras, rivier en recente afzettingen)

De Maasvallei heeft natuurwaarden van internationaal en Vlaams belang. Belangrijk is de gradiëntrijke Maasrivier met haar sterk wisselend debiet en de resterende uiterwaarden in het winterbed en in het binnendijks gebied die worden ingenomen door landbouw- en waardevolle natuurgebieden.

Knelpunten blijven de slechte waterkwaliteit en gebrekkige ecologische aantakking van de zijbeken, plus de zwakke natuurverbindingen met midden- en hoogterras aan weerszijden van de vallei. Op een korte afstand is hier een sterke versnijding door lijninfrastructuren. Het grondwater in de hele Maasvallei is van strategisch belang voor de Limburgse drinkwatervoorziening maar uiterst kwetsbaar. Daarnaast kent het gebied unieke natuurmogelijkheden door de grindplassen en de mogelijkheid tot herstel van uiterwaarden in relatie tot de rivierbedding.

3.7.5. Vochtig Haspengouw en Leemplateau

De natuurwaarden van deze fruitstreek zijn voornamelijk gesitueerd in de kleinschalige vallei-landschappen met kwel, in graslanden en op hellingengronden, in brongebieden, oude loofbosjes en kasteelparken, in hoogstamboomgaarden en kleine landschapselementen, zoals holle wegen en poelen.

De kleine landschapselementen vormen essentiële verbindingen tussen ecotopen in valleien en op plateaugronden. De talrijke (oude) loofbosjes op steile hellingen of heuveltoppen zijn dikwijls biologisch zeer waardevol³⁷. Daarnaast zijn er enkele grotere boscomplexen, zoals het Nieuwenhovenbos, het Jongenbos en het Belle-Vuebos. De belangrijkste beekvalleien zijn die van Mombeek, Herk, Demer (bovenloop) en Molenbeek. Tussen Herk en Demer nabij Stevoort bevindt zich nog een groot weide- en bosgebied: de Herkenrodebossen.

De natuurverbindingen tussen de beekvalleien zijn zwak en dreigen dicht te slibben door een volledige verlinting. Ter hoogte van Diepenbeek en Beverst dreigt de verlinting ook de natuurverbindingen tussen Mombeek- en Demervallei door te knippen.

De natuurwaarden in Zuid-Limburg degraderen voornamelijk door een gebrekkige buffering ten opzichte van o.a. intensieve productielandbouw.

3.7.6. Droog Haspengouw

De zeer vruchtbare droge leemgronden zijn van oudsher in landbouwgebruik. De dikwijls mergelgebonden natuurwaarden bevinden zich voornamelijk in de kleine landschapselementen (zoals holle wegen en dolines) en in relictbosjes en kasteelparken. Door de sterke biologische vershraling van de afgelopen decennia is de waarde van deze refugia sterk vergroot. Zo is in Ginkelom het relictbos van Zevenbronnen een belangrijk refugium en een stapsteen richting Vlaams-Brabant in deze natuurarme landbouwregio. De Jekervallei en de biologisch zeer rijke Sint-Pietersberg vormen de enige omvangrijke natuurlijke structuren. Naast de autonome evolutie, zoals het verdwijnen van hoogstamboomgaarden, hebben ruilverkavelingen 'oude stijl' de meeste landschapselementen opgeruimd, met een verscherpte erosieproblematiek als gevolg. Niettemin blijft dit gebied biologisch belangrijk, onder meer voor de das en voor diersoorten gebonden aan akkerland, zoals de hamsters te Rosmeer (Bilzen) en akkervogels. Akkerbouwgebieden rond Horpmaal, 'Middelheers' en Heers en het gebied rond Zichen-Zussen-Bolder zijn belangrijk voor dassen en voor vleermuispopulaties. In het noorden van dit gebied liggen te Gellik en Lanaken biologisch zeer waardevolle schrale graslanden. Vooral in Heers, Tongeren en

Riemst bevinden zich (zeer) sterk bedreigde kalkgraslanden, uniek in Vlaanderen, waarvan 82% van de soorten behoort tot de Rode Lijst van bedreigde planten in Limburg.

De zone rond het Albertkanaal en de stapsteen Sint-Pietersberg zijn essentieel als internationale natuurverbindingen tussen Kempen, Maasvallei en Voeren. Het verkeer op de lijninfrastructuren vormt een bedreiging voor de meer mobiele fauna, zoals voor de das.

3.7.7. Voerstreek

De gradiëntrijke Voerstreek vormt op natuurlijk vlak een buitenbeentje in Vlaanderen.

Dit grensoverschrijdend landschapspark wordt gekenmerkt door een sterke verweving van weiden, (voornamelijk maïs)akkers, hoogstamboomgaarden, graften, hagen en houtkanten, bronnen, waardevolle zure bossen, eiken-haagbeukenbossen op kalkrijke bodem, zuivere beekdalen en graslanden met een opmerkelijke kalkflora. Voeren kent wellicht de hoogste concentratie holle wegen van West-Europa.

Weiden worden gescheurd. Hoogstamboomgaarden, holle wegen en hagen degraderen door een gebrek aan onderhoud. Kleine landschapselementen worden nog altijd opgeruimd. Daarnaast kent Voeren een toenemende verstoring door recreatie.

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Knelpunten

Ondanks de belangrijke grensoverschrijdende natuurlijke functie van Limburg, zijn de verbindingen veeleer zwak. Ook de verbindingen in de provincie staan onder sterke druk van urbanisatie en uitbreidingen van infrastructuur, industrie en recreatie. De verbindingen zijn zwak tussen de grote onderdelen van de bos- en heidegordel (verstedelijkingsdruk) en in West-Limburgs heuvelland (Albertkanaal en bebouwing tussen beekvalleien).

Versnippering, areaalvermindering en onvoldoende buffering zijn overal in de provincie de grootste ruimtelijke bedreigingen voor grote natuurgebieden. Het gevolg is een bedreiging van de soortenrijkdom door habitatvernietiging en verstoringen.

Limburg is rijk aan bedreigde biologisch waardevolle gebieden. In de landbouwgebieden van Zuid-Limburg bedreigt een gebrek aan buffering en isolatie de kwaliteit van die natuurlijke structuren. De biologisch waardevolle graslandecotopen van de Kempense en noordoost-Limburgse landbouwstreken staan onder een sterke bemestingsdruk. In Zuidoost-Limburg (Krijtland van Millen) worden die graslanden ook bedreigd door woonverkevelingen. De woonwijken van Zonhoven, Genk, Hasselt en Bilzen worden omgeven door biologisch zeer waardevolle gebieden. Die natuurwaarden staan onder de steeds toenemende druk van versnippering en recreatie.

In Zuid-Limburg en Voeren staan de kleine landschapselementen sterk onder druk door een gebrek aan buffering van de ecologische netwerken tussen beekvalleien. Voeren kent een sterke recreatiedruk.

Lijninfrastructuren en bebouwingslinten vormen een barrière voor natuurgebieden en beken, zoals in de bos- en heidegordel en in Zuid-Limburg, waar bijvoorbeeld de das het slachtoffer van is.

In ecologisch waardevolle gebieden is de aanwezigheid van (al dan niet zonevreemde) toeristisch-recreatieve infrastructuur een knelpunt.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg heeft enkele belangrijke natuurlijke waarden: het gebied van de Grensmaas is mogelijk de meest gave riviervallei van Noordwest-Europa en de Zwarte Beek de meest gave laaglandbeekvallei van de Benelux. In de provincie zijn er enkele zeer grote natuurgebieden op Vlaams niveau, waaronder het Nationaal Park Hoge Kempen in de uitgestrekte bos- en heidegordel.

Rond Hasselt - Genk, in het toeristisch hart Midden-Limburg, in het Midden-Limburgs Vijvergebied is er een concentratie van biologisch (zeer) waardevolle gebieden.

Limburg is ook rijk aan cultuurlandschappen met kleine landschapselementen. De beken zijn structuurrijk en relatief weinig vervuild, voornamelijk in het Kempens Maasbekken en Voeren. Er is een grote verscheidenheid in biotopen resulterend in hoge soortenrijkdom met veel zeldzame soorten. Voeren is uniek door de zeer hoge diversiteit in soorten en habitats.

Kansen voor nieuwe ontwikkelingen zijn er op de verlaten landbouwgronden, zoals in West-Limburg, die ruimte bieden voor nieuwe habitats en ontsnippering. Er is mogelijkheid voor natuurontwikkeling in de groeven (Maasland en Hoge Kempen).

Recreatief medegebruik kan als kans worden aangegrepen om het draagvlak voor de bescherming van natuurwaarden te verhogen.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

5.1. Afbakening van het buitengebied

In 2001 besliste de Vlaamse regering de afbakening van de landbouw-, natuur- en bosgebieden aan te pakken in twee fasen. In een eerste fase (2003) werden 86.500 ha bestaand natuurgebied aangeduid als onderdeel van het Vlaams ecologisch netwerk (VEN). In een tweede fase worden sinds 2004 de landbouwgebieden en de resterende natuur- en bosgebieden afgebakend. Hiervoor werkte de Vlaamse overheid van 2004 tot 2008 voor elk van de 13 buitengebiedregio's een ruimtelijke visie uit voor landbouw, natuur en bos. De regio's Haspengouw - Voeren, Neteland, Hageland en Limburgse Kempen en Maasland zijn voor de provincie Limburg van belang.

In Limburg zijn volgende gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen als uitvoering hiervan goedgekeurd:

- midden- en benedenloop Zwarte Beek
- Schulensbroek
- bos- en landbouwgebieden ‘Schelfheide’
- natuur- en landbouwgebied ‘Vinne - Galgeveld’
- landbouw-, natuur- en bosgebieden ‘vallei van de Winterbeek Sint-Huibrechts-Hern, Schalkhoven en Romershoven’
- landbouw-, natuur- en bosgebieden ‘Jongenbos en vallei van de Mombeek van Wintershoven tot Wimmertingen’
- natuur- en landbouwgebieden ‘vallei van de Herk en Mombeek van Alken tot Herk-de-Stad’ bouwvrij agrarisch gebied ‘Jongemansbos’
- Hoge Kempen
- Gemeenschappelijke Maasboven- en middenloop Zwarte Beek
- domein Zangersheide
- bossen van Averbode.

In Vlaanderen is er 28.417,12 ha natuur- en reservaatgebied bijgekomen in de periode 1994 - 2007, waarvan 4.200 ha in Limburg.

Daarnaast is in Limburg 54.685 ha herbevestigd agrarisch gebied afgebakend volgens de methode die de Vlaamse regering hiervoor vastlegde op 3 juni 2005.

5.2. Rioolwaterzuiveringsinstallaties

In 2003 heeft Aquafin een prioriteitenlijst opgesteld voor bestaande en te bouwen rioolwaterzuiveringsinstallaties en kleinschalige waterzuiveringsinstallaties waarvoor knelpunten bestonden voor de vergunningverlening omdat zij zonevreemd lagen. Overeenkomstig het subsidiariteitsprincipe werd voor elk van deze rioolwaterzuiveringsinstallaties een voorstel van taakverdeling naar de drie planningsniveaus opgemaakt. Op provinciaal niveau werden provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen opgemaakt voor volgende rioolwaterzuiveringsinstallaties:

- rioolwaterzuiveringsinstallatie Bocholt
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Bree
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Eisden
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Hoepertingen
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Jesseren
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Neroeteren
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Sint-Truiden
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Tongeren
- rioolwaterzuiveringsinstallatie Zolder.

5.3. Natuurverbindingen

Omdat een natuurverbinding juridisch pas kan worden afgebakend nadat het Vlaams ecologisch netwerk en de natuurverwevingsgebieden volledig zijn afgebakend, is de provincie gestart met

de opmaak van voorstudies voor natuurverbindingen. Voor de natuurverbindingen 16, 24, 41, 47 en 63³⁸ zijn al dergelijke studies opgestart.

Voor de uitvoering op het terrein zijn in 2009 volgende samenwerkingsovereenkomsten met de regionale landschappen gesloten:

- regionaal landschap Lage Kempen: ‘levende natuurverbindingen’
- regionaal landschap Kempen en Maasland: ‘natuurverbindingen in Kempen en Maasland’
- regionaal landschap Haspengouw en Voeren: ‘Mombekvallei: blauw lint, groene parels’ met deelproject 3 ‘herwaardering Misenbergbeek (natuurverbinding 38)’.

Voor 2010 zijn dit:

- regionaal landschap Lage Kempen: ‘levende natuurverbindingen’ (voortzetting)
- regionaal landschap Kempen en Maasland: ‘landschapsschakel - Maasvallei’ met o.a. ‘het verankeren van natuurverbindingen en open ruimte verbindingen van de Gemeenschappelijke Maas in haar oud achterland’
- regionaal landschap Kempen en Maasland: ‘Kempenbroek vlechtwerk voor biodiversiteit’ met onder andere het versterken van verbindingen op landschapschaal
- regionaal landschap Haspengouw en Voeren: ‘natuurverbinding 41 Vechmaal - Widooie’ (uitwerking van natuurverbinding)
- regionaal landschap Haspengouw en Voeren: ‘inrichting valleigebied in de praktijk’ met o.a. het versterken van de blauwgroene verbindingfunctie (koppeling met strategisch project indien goedgekeurd).

De globale doelstelling of tenminste één van de doelstellingen van deze projecten is het realiseren of laten realiseren van zo veel mogelijk terreingebonden acties binnen de zoekzones van provinciale natuurverbindingengebieden met het oog op verbinding van habitats voor specifieke doelsoorten.

De zoekzones (werkgebieden) werden in samenspraak met het regionaal landschap Lage Kempen en het regionaal landschap Kempen en Maasland opgemaakt. De regionale landschappen doen actief prospectie naar gronden die in aanmerking komen voor inrichting in het kader van deze overeenkomst, en plegen overleg met de eigenaars van deze gronden. De regionale landschappen kunnen inrichtingsplannen opmaken of laten opmaken voor de betreffende gronden. Het inrichtingsplan stelt terreinacties voor die de visie voor het betreffend natuurverbindingengebied (ten dele) realiseren, alsook een plan voor de financiering ervan. De regionale landschappen kunnen terreinacties uit het inrichtingsplan uitvoeren of laten uitvoeren. Deze betreffen inrichtingswerken inclusief achterstallig onderhoud maar geen regulier beheer. Binnen de afbakeningen van de natuurverbindingengebieden (voorlopige werkzones) kunnen de regionale landschappen ook zonder een inrichtingsplan op te stellen of terreinacties uit te voeren, derden adviseren over de inrichting van hun gronden.

5.4. Strategische projecten

Eén van de manieren waarop de principes van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen op het terrein worden gerealiseerd, is de uitvoering van strategische projecten. De Vlaamse overheid geeft sinds 2004 subsidies aan initiatiefnemers die dergelijke projecten opzetten. Zo wordt van-

uit de Vlaamse overheid tot €800.000 per project geïnvesteerd in het oplossen van ruimtelijke knelpunten en in het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit op het terrein.

Volgende strategische projecten zijn in Limburg geselecteerd:

- de Wijers (vijvergebied Midden-Limburg)
- Maasvallei grensverleggend
- Bosland (Overpelt, Lommel en Hechtel-Eksel)
- Albertknoop (Lanaken)
- Herk en Mombeek.

5.5. Ruimte voor water

De verstedelijking zorgt ervoor dat het hemelwater steeds minder de kans krijgt om in de grond te dringen en zo te snel wordt afgevoerd naar de waterloop met overstromingen tot gevolg. Dit zal door de klimaatopwarming met de langdurigere en intensere neerslag nog frequenter gebeuren.

Het integraal waterbeleid wordt in Vlaanderen geregeld door richtlijnen, wetten, decreten en uitvoeringsbesluiten met als belangrijkste het decreet integraal waterbeleid van 18 juli 2003. In uitvoering van dit decreet stelde de Vlaamse regering op 30 januari 2009 de bekkenbeheerplannen en bijhorende deelbekkenbeheerplannen vast. Op 8 oktober 2010 stelde zij de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Gemeenschappelijke Maas vast.

Met het decreet integraal waterbeleid van 2003 kwamen de vraag naar een grotere samenhang tussen het waterbeleid en het ruimtelijk beleid en het streven naar meer ruimte voor water sterker op de voorgrond. Het watersysteem werd opgewaardeerd als één van de ordenende principes in de ruimtelijke ordening.

Om natuurlijke overstromingsgebieden te behouden en potentiële conflicten tussen bebouwing en water te vermijden worden valleien zo veel mogelijk van bebouwing gevrijwaard. De watertoets dat de invloed van bebouwing of andere ingrepen op het watersysteem nagaat, is hiervoor één van de gebruikte instrumenten. Op 20 juli 2006 keurde de Vlaamse regering het uitvoeringsbesluit over de watertoets definitief goed. Dit besluit werd op 14 oktober 2011 herzien. Het herzien besluit trad in werking vanaf 1 maart 2012. In bebouwde gebieden worden onder andere als gevolg van de watertoets vele kleinschalige maatregelen zoals infiltratievoorzieningen en retentiezones genomen. Deze maatregelen komen in de diverse gewestplanbestemmingen voor.

Om overstromingen op grotere schaal aan te pakken worden in Limburg grotere overstromingszones ingericht. Zij liggen meestal in landbouwgebied of in natuurgebied. Enkele relevante gerealiseerde overstromingszones staan vermeld in onderstaande tabel. Deze tabel bevat ook de belangrijkste geplande en de te onderzoeken overstromingszones. De tabel is niet limitatief.

Tabel 7: gerealiseerde en geplande overstromingszones

naam	gemeente	status
<i>overstromingszones op waterlopen van categorie 1</i>		
Schulensbroek op de Demer, Herk en Gete	Herk-de-Stad en Lummen	uitgevoerd groot
aan de Bemvaartse Molen op de Dommel	Overpelt	uitgevoerd groot
Stevoort op de Herk	Hasselt	in uitvoering groot
Lauw op de Jeker	Tongeren	in uitvoering groot
de Velpen op de Velpe	Halen	in uitvoering groot
aan de Volmolen op de Bosbeek	Neeroeteren	gepland groot
tussen Wellen en Alken op de Herk	Wellen en Alken	in uitvoering groot
<i>overstromingszones op waterlopen van categorie 2 en 3</i>		
op de Beek in Voer	Voeren	uitgevoerd groot
Bevingen op de Cicindria	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Borlo op de Cicindria	Gingelom	uitgevoerd groot
Speelhof op de Cicindria	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Begijnenstraat op de Dorpsbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Rutten op de Ezelsbeek	Tongeren	uitgevoerd groot
Heks op de Herkebeek	Heers	uitgevoerd groot
Allewijstraat op het Hesewater	Riemst	uitgevoerd groot
IJzerveld op de IJzerenbeek	Halen	uitgevoerd groot
Vrolingen op de Kleine Herk	Wellen	uitgevoerd groot
Nutstraat op de Kleine Herk	Wellen	uitgevoerd groot
de Wiel hoofdbekken en reservebekken op de Melsterbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Stayen op de Molenbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Maasrode, Halmaal op de Molenbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Niel op de Molenbeek	Gingelom	uitgevoerd groot
Halingenstraat op de Molenbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd groot
Putvennestraat op de Schrijnebroeksbeek	Hasselt	uitgevoerd groot
Broekom 1 en 2 op de Vlietzouw	Borgloon	uitgevoerd groot
Raafstraat op de Winterbeek	Bilzen	uitgevoerd groot
diverse wachtbekkens op de Winterbeek en zijbeken	Bilzen en Hoeselt	uitgevoerd groot
Diets-Heur (1 en 2) op de Beek	Tongeren	uitgevoerd, uitbreiding gepland groot

naam	gemeente	status
Bernissem op de Melsterbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd (deels) groot
op het Heeswater s.a. Vlijtingen-centrum	Riemst	uitgevoerd middel
industrialzone Oost op de Afvoersloot	Tongeren	uitgevoerd middel
op de Beek	Heers	uitgevoerd middel
diverse wachtbekkens op de Bollenbeek	Borgloon	uitgevoerd middel
op de Galgebeek	Diepenbeek	uitgevoerd middel
Ellicht op het Heeswater	Riemst	uitgevoerd middel
Schoorbroek op de Molenbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd middel
op de Paanhuisbeek	Diepenbeek	uitgevoerd middel
Raasbeek	Nieuwerkerken	uitgevoerd middel
Bronbeek te Velm	Sint-Truiden	uitgevoerd middel
Dorpsbeek te Velm	Sint-Truiden	uitgevoerd middel
Velden Laagkiezel op de IJzerlindebeek	Diepenbeek	uitgevoerd klein
Verbindingsweg op de Kleinebeek	Opglabbeek	uitgevoerd klein
Buvingen op de Logebeek	Gingelom	uitgevoerd klein
Heyselt op de Melsterbeek	Gingelom	uitgevoerd klein
Meeuwerstraat op de Roosterbeek	Genk	uitgevoerd klein
Bomkrater op de Russelbeek	Diepenbeek	uitgevoerd klein
op de Sitsingerbeek	Hoeselt	uitgevoerd klein
Gelinden op de Steenbornbeek	Sint-Truiden	uitgevoerd klein
Singelbeekstraat op de Trekschurenbeek	Hasselt	uitgevoerd klein
op de Boenebeek	Gingelom	gepland groot
Hoenshoven op de Herk	Borgloon	gepland groot
op de Vloedgracht	Wellen	gepland groot
Valmeer op de Zouw	Riemst	gepland groot
Ottegroeven te 's Gravenvoeren	Voeren	gepland groot
Veld op de Voer in Sint-Pieters-Voeren	Voeren	gepland groot
diverse plaatsen op de Demer opwaarts Bilzen-centrum tot s'Herenhelderden	Bilzen en Tongeren	te onderzoeken groot
op de Golmeerzouwbeek	Borgloon	te onderzoeken groot

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Vraag naar uitvoering inzake de natuurverbindingsgebieden

Eenzijds heeft de provincie de bevoegdheid om in haar provinciaal ruimtelijk structuurplan natuurverbindingsgebieden aan te duiden en via provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen de natuurverbindingen af te bakenen. Anderzijds bepaalt artikel 30 van het decreet natuurbehoud dat de deputatie de natuurverbindingsgebieden afbakent waarbij de Vlaamse regering de procedure bepaalt. Dit laatste is echter nog niet gebeurd.

6.2. (Delen van) natuurverbindingen in het Vlaams ecologisch netwerk

Een aantal natuurverbindingen is volledig of gedeeltelijk gelegen in het Vlaams ecologisch netwerk. Dat geeft aanleiding tot schrappen of inkorten van een aantal natuurverbindingen.

6.3. Mogelijke compensatie van een verdwenen potentiële natuurverbinding

Door de herbestemming via het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Leemontginning' (22 september 2006) ter hoogte van de zoekzone voor de natuurverbinding 21 (Lanakerveld) werden de volgende gewestplanbestemmingen van kracht:

- gebied voor verwerking van oppervlaktegrondstoffen
- gebied voor winning van oppervlakedelfstoffen met - voorbestemming bouwvrij agrarisch gebied - nabestemming regionaal bedrijventerrein met watergebonden karakter.

Hierdoor gaat bij uitvoering (afgraving, aanleg van loskaden, wegeninfrastructuur en bebouwing) de natuurverbinding op de rechter kanaaloever (met een belangrijke ecologische verbindingfunctie van de kanaaltalud) geheel verloren. Dit kan, zoals aangegeven in de project-MER, ten dele worden gecompenseerd door de uitvoering van het grensoverschrijdend Zouwdalproject. Eén van de gewenste ecologische doelstellingen van dit project is het creëren van een alternatieve verbinding tussen het Albertkanaal en het Nederlands habitatrictlijngebied 'Gemeenschappelijke Maas'. De nota over de verlegging van de natuurverbinding (in opmaak) geeft aan hoe en voor welke doelsoorten deze verbinding best wordt gerealiseerd. De nota stelt voor om ter hoogte van Smeermaas (Lanaken) een verbinding te maken tussen natuurverbinding 80 en natuurverbinding 21.

6.4. Ecologische verbinding in het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor N74

Voor N74 heeft de Vlaamse regering op 4 maart 2011 het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan definitief vastgesteld. In dit plan wordt een robuuste en continue ecologische verbinding gecreëerd tussen de twee militaire domeinen. Indien dit gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan on-

verminderd van kracht blijft, vervalt mogelijk (een gedeelte van) natuurverbinding 11 (Houthalen-Helchteren tussen 'achter de Witte Bergen' en Sonnisheide, ten noordoosten van Helchteren) die hiermee samenvalt.

III.2. Nederzettingsstructuur

1. Definitie

De nederzettingsstructuur wordt bepaald door de patronen van alle bebouwingsvormen, de bijbehorende wegen of straten en percelen.

In de verstedelijkte gebieden onderscheidt men de meer traditionele nederzettingsstructuren, zoals de stadskern, de stadsrand en de perifere ontwikkelingen of meer recent ontwikkelde netwerkstructuren met meerdere knooppunten en een grote verscheidenheid aan verschillende dichtheden.

In de open ruimte treft men de traditionele woonkernen, hoofddorpen, gehuchten, woonclusters, woonlinten en de perifeer bebouwde landschappen aan.

2. Profiel

2.1. Nederzettingsstructuur omstreeks 1850

Kaart 14: bebouwing omstreeks 1850

De bebouwing omstreeks 1850 toont de nederzettingsstructuur zoals ze eeuwenlang en heel traag uit een voornamelijk agrarische traditie tot stand is gekomen. In de volgende honderd jaar zal deze structuur grondig wijzigen, niet in het minst door de bijna exponentiële groei van de bevolking en de woonbehoefte die hiermee samenhangt.

De historische bebouwing in Limburg is voornamelijk geconcentreerd in talrijke kleine dorpen en slechts in een beperkt aantal kleine steden.

De dorpenstructuur varieert in omvang en patroon. De stedelijke weefsels zijn beperkt in omvang met in de zuidelijke helft van de provincie de meest ontwikkelde steden: Hasselt, Sint-Truiden en Tongeren. Bilzen en Borgloon vullen als kleinere steden de gaten in de stedenrij van Zuid-Limburg. Aan de rivier de Maas (oostelijke grens met Nederland) bevinden zich de kleine Maasstadjes Maaseik en Stokkem. In het noordoostelijk gebied van de provincie situeren zich de Kempense stadjes Bree en Peer, terwijl in het noorden de grensstad Hamont ligt. De stadjes Beringen, Herk-de-Stad en Halen in het westen, vervolledigen het plaatje van de Loonse of historische steden in Limburg.

De steden ontwikkelden zich op 3 oost-westelijk gelegen handelsroutes en langs de Maas (noord-zuid). Sint-Truiden, Borgloon, Tongeren en verder Maastricht liggen op de meest zuidelijke route tussen Brugge en Keulen. Hasselt en Bilzen volgen iets later in tijd op de middenroute, terwijl Beringen, Peer, Bree en Maaseik de noordelijke route vormen. De handelsroutes en dus ook de steden liggen op de scheidingslijn van verschillende streken en regio's; de zuidelijke route tussen Droog en Vochtig Haspengouw, de middelste route tussen Kempen en Haspengouw en de stad Bree tussen Kempen en Maasland. Daaruit blijkt sterk de betekenis van de steden als handelscentra en uitwisselingspolen. Andere steden, zoals Halen, Herk-de-Stad,

Stokkem en Hamont, zijn uit militair-strategische redenen ontstaan, meer bepaald uit het verdedigen van het Graafschap Loon. Het ontbreken van een duidelijke handelsroute hypothekeerde meteen hun verdere ontwikkeling.

De eerste grote infrastructuurwerken - de Zuid-Willemsvaart (1826) tussen Maastricht en 's Hertogenbosch en het kanaal Bocholt-Herentals (1844) als verbinding tussen de Maas en de Schelde - hebben nog geen structurele veranderingen teweeggebracht in de nederzettingsstructuur. In de 19de eeuw worden de vele kleine, kronkelende en soms moeilijk berijdbare verbindingswegen tussen de steden vervangen door rechte steenwegen. Dat worden de belangrijkste aanhechtingslijnen voor de latere lintbebouwing.

2.2. Groeiproces in de 20ste eeuw - 4 landschapsbeelden

Kaart 15: bebouwing in 1997

Kaart 16: historische evolutie

De ruimtelijke ontwikkelingen van de late 19de en de volledige 20ste eeuw kunnen met een viertal opeenvolgende lagen worden verduidelijkt. Die lagen zijn telkens de ruimtelijke uitdrukking van specifieke sociaal-economische omstandigheden en kunnen als een herkenbaar cultuur- of landschapsbeeld worden omschreven.

Zo onderscheiden wij 4 duidelijk verschillende landschapsbeelden, die als ruimtelijk herkenbare beelden over elkaar gelegd werden en elkaar beïnvloed hebben: het agrarisch landschap, het industrielandchap, het infrastructuurlandschap en het objectenlandschap³⁹.

2.2.1. Agrarisch landschap (tot aan de eerste wereldoorlog)

Bij de aanvang van de 20ste eeuw ontwikkelt Limburg zich duidelijk trager dan de andere provincies. Met kanalen, de eerste spoorlijnen en enkele steenwegen met stoomtram wordt de mobiliteit voorzichtig vergroot en het landschap ontsloten. De provincie is dun bewoond en rond geconcentreerde dorpen en stadjes ligt een weids landschap met weiden, akkers, bossen en woeste gronden.

Alles hangt samen als een ecologisch agrarisch systeem. Dat is het agrarisch landschap dat streeft naar evenwicht en onveranderlijkheid, of hooguit naar een zeer trage groei. Steden en dorpen hechten zich op de specifieke fysische kenmerken van elke regio. Bodem, water en reliëf maken het verschil en geven aan elke streek zijn eigenheid. Het ruimtelijk beeld verschilt sterk van streek tot streek, maar heeft altijd een agrarisch of kleinstedelijk karakter en is zelden groot-schalig. In (hand)werk en (voetgangers)afstand blijven mens en dier de maat aangeven. Dit landschapsbeeld is nog altijd herkenbaar, vooral in Zuid-Limburg.

2.2.2. Industrielandschap (reeds in de 19de eeuw aangezet maar na de eerste wereldoorlog in volle ontplooiing)

Vrij abrupt wordt het agrarisch landschap aangetast. De ontdekking en de exploitatie van steenkool, respectievelijk in 1901 en na 1917, hertekenen het landschap in Midden-Limburg. Economisch waardeloze heidegronden worden in concessie gegeven. Het delicaat agrarisch evenwicht wordt verstoord. Grote terreinen worden voorzien van infrastructuur voor steenkool-ex-

tractie en -behandeling of worden bebost voor mijnhout. Nieuwe spoorlijnen verbinden de mijn-terreinen. Langs immense rangeerstations lopen zij tot aan het nieuw gegraven Albertkanaal met kolenhaven. Limburg wordt niet zomaar met enkele mijnzetels geconfronteerd, maar met een hele mijnmachine.

Net iets eerder reeds werd Noord-Limburg 'gekoloniseerd'. Het open en dun bevolkte landschap was een ideale plek voor kruit-, arsenicum- en zinkfabrieken: 'De doodende fabrieken der Kempen'⁴⁰. Limburg is het achterland voor Antwerpen en de Ruhr-streek.

Het industrieland is geboren: grauwe en logge bakstenen fabrieken met rokende schoorstenen, schachtbokken, koeltorens, terrils, spoorlijnen en nieuwe woonvormen als cités en seriële rijwoningen. Hoofdzakelijk in Midden- en Noord-Limburg tekent dit landschap zich af. Vooral het open landschap ondergaat deze vernieuwing, de steden groeien nauwelijks.

2.2.3. Infrastructuurlandschap (de jaren vijftig, zestig en zeventig)

Na de tweede wereldoorlog valt de tewerkstelling in de agrarische sector terug, terwijl het bevolkingscijfer van de provincie behoorlijk stijgt.

Nieuwe werkgelegenheid vindt men niet meer in de stilaan wegwijnende zware industrie en de mijnactiviteiten, maar in een veelheid van bedrijven en bedrijfjes: de kmo's. De auto doet massaal zijn intrede. Nieuwe autowegen en expreswegen worden aangelegd. Wonen en werken kunnen nu overal, het liefst op een open terrein en in het groen. In deze expansieve periode wordt voor het eerst de nood gevoeld om de ruimte te ordenen. Jaren later zijn de gewestplannen het resultaat: bestemmingsplannen met afzonderlijke zones voor wonen, werken en recreatie, en een raster van expreswegen om de verbindingen te verzekeren. Dat is het gezonde infrastructuurlandschap met naast elkaar liggende monofunctionele vlekken, industriezones, parkeerterreinen, shoppingcentra, woonwijken en een fragmentaire invulling van de 'juridische voorraad', de lintbebouwing.

2.2.4. Objectenlandschap (vandaag)

De vierde laag is moeilijker te omschrijven omdat ze nog altijd wordt gevormd, terwijl de derde laag nog nawerkt. Ruimtelijk wordt alles nog verder uit elkaar gelegd, min of meer volgens de voorgeschreven zonerings van het gewestplan, maar zeer fragmentair en met kleine niet samenhangende stukjes. Voorbeelden zijn de geïsoleerde recreatiecentra van Center Parcs, het provinciehuis, de Grenslandhallen, Kinopolis, de LUC-campus, de solitaire kleinhandelsvestigingen en vooral de particuliere woning in open bebouwing.

Dit is de laag van het objectenlandschap: een eindeloze verspreiding van gebouwde objecten. De overgang tussen stad of kern en het omgevend landschap vervaagt volkomen, de verdichting van de kernen is minimaal.

2.2.5. Conclusie

De relatie tussen bebouwing en bodem (gebruik, water en reliëf) is oorspronkelijk zeer sterk aanwezig en geeft de meest kenmerkende vestigingsfactoren. Het reliëf speelt daarbij een kleinere rol, omdat het minder uitgesproken is. Toch zijn bijvoorbeeld de steilrand van het Kempen Plateau en de heuvels van Droog Haspengouw duidelijk zichtbaar in het nederzettingpatroon. Die relatie verdwijnt en maakt plaats voor een uniformisering van het land-

schap. De typische verscheidenheid en kwaliteit van het Limburgse bebouwde landschap dreigen verloren te gaan.

Het tot stand komen van het landschapsbeeld gebeurde nauwelijks volgens plan, maar had oorspronkelijk wel een sterke wetmatigheid. Die heeft nu plaats gemaakt voor een invulling per bouwblok.

De planmatige ontwikkelingen zijn de grote infrastructuren, zoals kanalen, spoor- en snelwegen, de industrieterreinen en de (sociale) woonwijken en cités. Toch geven zij amper een aanzet voor nieuwe nederzettingsstructuren. De grote lijninfrastructuren, zoals de autosnelwegen en het Albertkanaal, spelen veeleer een rol als grens voor de ontwikkeling dan als ontwikkelingslijn.

De woonwijken en cités zijn eveneens geplande ontwikkelingen, maar ondersteunen meer de suburbanisatie dan de kernvorming. De ontwikkeling van de nederzettingen in Limburg is voornamelijk gekenmerkt door een toenemende verspreiding met weinig structuur. Het buitengebied wordt steeds verder ingenomen, terwijl steden en dorpskernen maar weinig groeien.

3. Elementen van de nederzettingsstructuur

Kaart 17: bestaande nederzettingsstructuur

3.1. Stedelijke ruimte van een regionale stad

In Limburg bestaat de stedelijke ruimte van een regionale stad uit delen van de gemeenten Hasselt, Genk, Diepenbeek en Zonhoven. Hasselt en Genk zijn de 2 grote verstedelijkte gebieden van de provincie maar worden gekenmerkt door zeer verschillende stedelijke ontwikkelingen. Hasselt is opgebouwd uit een historisch gegroeid radiaal-concentrisch model dat steeds verder groeit in opeenvolgende schillen. De buitenste schil is niet-aaneengesloten bebouwd met satellietvormige nederzettingen als het LUC (Diepenbeek), waardoor het buitengebied en stedelijk gebied met elkaar verweven zijn. Genk bestaat uit vlekvormige ontwikkelingen met minder dichte of zelfs open tussenzones.

De infrastructuur bevestigt in beide gevallen de nederzettingsstructuur: een radiaal-concentrisch en hiërarchisch wegennet in Hasselt en een schijnbaar willekeurig doorsnijden van het gebied door een hoofdwegennet te Genk.

De 2 gebieden worden met elkaar verbonden door volgende infrastructuren:

- het spoor, dat Hasselt met Genk verbindt via de opstapplaatsen Kiewit en Bokrijk en dat niet aansluit op de bebouwing
- Genkersteenweg - Hasseltweg, een aaneengebouwd steenweglint dat slechts ter hoogte van Bokrijk even onderbroken is
- Universiteitslaan - Albertkanaal met een bundel van lijninfrastructuren als vervoerslijn en recent als aanhechting voor bedrijvigheid te Genk en grootschalige functies te Hasselt en Diepenbeek (provinciehuis, Grenslandhallen, Kinopolis, LUC enz.)

3.2. Goed uitgeruste kleine stad

3.2.1. Sint-Truiden

Actuele ruimtelijke structuur

Sint-Truiden en Tongeren zijn de enige grote steden in Zuid-Limburg. Beide zijn structuurondersteunende dragers voor hun ommeland. Sint-Truiden is van de twee de stad met de meest recente ontwikkeling.

Het grondgebied van de gemeente Sint-Truiden wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van de noord-zuid georiënteerde beekvalleien. De kernen in de open ruimte zijn gelegen aan de verschillende beken. Het gaat om Aalst, Brustem, Duras, Engelmanshoven, Gelinden, Groot-Gelmen, Halmaal, Kerkom-bij-Sint-Truiden, Ordingen, Runkelen, Velm, Wilderen, Zepperen. De historische kern van Sint-Truiden wordt doorsneden door de Cicindriabeek.

Sint-Truiden heeft een middeleeuwse kernstad. Die kern heeft een dichte stedelijke structuur met een concentratie van verschillende functies, zoals handel, diensten en wonen. De stad is nagenoeg concentrisch geëxpandeerd behalve in het westen, waar de historische kern wordt begrensd door de spoorlijn Hasselt - Landen en in het noorden, waar de groene structuur de verstedelijking domineert. Verschillende woonwijken uit verschillende periodes takken aan op de stad.

De wegeninfrastructuur heeft al meerdere aanpassingen en veranderingen gekend. De aanleg van de radiaal gesitueerde steenwegen betekende een goede rechtstreekse verbinding met de belangrijkste grote steden uit de omgeving (Hasselt, Tongeren, Luik, Tienen enz.). Recent is er een expresweg aangelegd om de steenweg Hasselt - Sint-Truiden minder te belasten en de bereikbaarheid van de twee steden over de weg te vergroten. Aansluitend op de expresweg is een omleidingweg gerealiseerd die de stedelijke functies in het oosten en vooral in het zuiden begrenst. Het industrieterrein Schurhoven wordt rechtstreeks ontsloten door de oostelijke omleidingweg.

De steenwegen zijn qua bebouwing uitvloeiingen van de stad. De lintbebouwing neemt nog altijd toe.

Sint-Truiden wordt omringd door (zeer) waardevolle open ruimte gebieden. Zij herbergen tevens interessante agrarische gebieden.

Verstedelijkingsproces

Sint-Truiden is ontstaan in een golvend landschap, noord-zuid doorsneden door beekvalleien. De Cicindria is de beek waarlangs de eerste nederzettingvorm van Sint-Truiden is gesitueerd, ten noordoosten van de reliëfverhoging.

De kernstad heeft de traditionele opbouw van een middeleeuwse stad met een gedeeltelijke ringstructuur ter hoogte van de oude wallen. De hoofdwegen vertrekken uit de kern en verbinden de stad met de belangrijkste omliggende steden. De hoofdwegen zijn de belangrijkste dragers voor de ontwikkelingen.

Geleidelijk is een nieuwe schil van bebouwing rond Sint-Truiden ontstaan, op twee plaatsen doorbroken door groen en open ruimte. De bijkomende bebouwingsstructuur is minder geconcentreerd, met zelfs enkele zones met zeer lage dichtheid.

De omleidingswegen rond Sint-Truiden vormen een barrière, vooral dan de zuidelijk gelegen weg. In het westen is het spoor een groeigrens voor de stad. Enkel een oude wijk takt aan als een lob op de stad. Door die sterke groeigrenzen krijgt men in het oosten en noordoosten van het stedelijk gebied, waar groeigrenzen ontbreken, suburbane ontwikkelingen. De steenwegen blijven groeilijnen voor Sint-Truiden. In het noorden fungeert de parkzone als een natuurlijke groeigrens.

3.2.2. Tongeren

Actuele ruimtelijke structuur

Tongeren en Sint-Truiden zijn de enige steden in Haspengouw, waarvan Tongeren de stad is die ligt tussen Hasselt en Luik.

Tongeren heeft een sterke historische kern, omringd door een gemengd woongebied en door woonwijken. De spoorweg Hasselt - Luik maakt een bocht aan de oostelijke zijde van Tongeren waardoor het station dichtbij het centrum ligt. Daarom gebeurde de uitbreiding van Tongeren aan de oostelijke zijde van de stad over de spoorweg. Twee grote woonwijken en het ziekenhuis zijn ingepland achter de visuele en stedenbouwkundige barrière van de spoorwegverhoging.

De oude spoorwegbedding van de aftakking Tongeren - Sint-Truiden was tot voor kort een groeigrens in de bebouwde structuur. Een nieuwe verkaveling overschrijdt die visuele en landschappelijke grens.

De steenwegen vertrekken in de historische kern en verbinden Tongeren met de omliggende gemeenten. Die steenwegen zijn begrensd door lintbebouwing. De autosnelweg E313 ontsluit de gemeente Tongeren in het oosten en is gelegen op de grens met buurgemeente Riemst.

Het stedelijk functioneren wordt ondersteund door 2 industriegebieden: Tongeren-oost, perifeer gelegen aan de afrit van de E 313, en Overhaem, dat aantakt op de spoorweg.

Enkele landschappelijke elementen en ingrepen zorgen voor een breuk in de bebouwde omgeving. De beekvallei van de Jeker ligt ten zuiden van het historisch centrum en scheidt de woonomgeving van de stad met het industrieterrein Overhaem. Ten westen van de kern is er een duidelijke lijn in het reliëf, volledig onbebouwd. De grenzen van de ruilverkaveling (agrarische gebieden) omsluiten de stedelijke randgebieden van Tongeren. Bovendien wordt Tongeren omringd door grote aaneengesloten landschappelijk waardevolle gebieden en door archeologisch waardevolle gebieden. Dat betekent dat Tongeren omgeven is door open ruimte gebieden en nog een ruimtelijke herkenbaarheid bezit. Een belangrijk bosgebied en tevens biologisch waardevol gebied bevindt zich ten zuidoosten van Tongeren.

Tongeren is een administratieve eenheid van de volgende 17 deelgemeenten (na de fusies in 1970 en 1976): Berg, Diets-Heur, Henis, Koninksem, Lauw, Mal, Neerrepn, Nerem, Overrepn, Piringen, Riksingen, Rutton, 's-Herenelderen, Sluizen, Tongeren, Vreren en Widoioie.

Verstedelijkingsproces

De historische kern is gesitueerd ten noorden van een aantal west-oost georiënteerde beekvalleien. De kern ligt aan de Jekervallei.

Tongeren bevindt zich in een golvend landschap met duidelijke hoogteverschillen ten westen en ten oosten van de kern. De meeste kernen rond de historische stadskern situeren zich eveneens in de nabijheid van een beek. De structuur en de opbouw van de kleinere kernen zijn doorgaans bepaald door de loop van de beek.

De historische stadskern is verbonden met de omliggende dorpen door hoofdwegen. Die hoofdwegen vormen de voornaamste hedendaagse groeilijnen voor het stedelijk gebied. Een andere groeitrend situeert zich ten noorden van de oude spoorwegbedding van de spoorverbinding Tongeren - Sint-Truiden. Het industriegebied kan moeilijk naar het oosten uitbreiden door de autosnelweg. De spoorlijn, aansluitend op het historisch centrum, is nauwelijks een groeigrens geweest. Enkel visueel is het nog altijd een enorme barrière. De bebouwing in de historische kern is van een andere dichtheid dan die buiten de wallen. Toch kent Tongeren in de tweede ontwikkeling van de stad - buiten de wallen - een bebouwingsstructuur met een hoge dichtheid.

3.3. Autonome kleine stad

Spreekt men van een autonome kleine stad, dan bedoelt men de meer traditioneel ontwikkelde historische steden, waar nog een herkenbaar verschil is tussen het stedelijk gebied en het omgevend landschap en tussen de stad en de kernen in het buitengebied. Het hinterland hoort bovendien duidelijk bij het stedelijk gebied en ligt nauwelijks in de invloedssfeer van andere stedelijke gebieden.

Autonome kleine steden zijn Bilzen, Bree, Maaseik en Leopoldsburg.

3.3.1. Bilzen

Actuele ruimtelijke structuur

Bilzen is een kleine stad in Zuid-Limburg, gelegen aan de rand van de invloedssfeer van de regionale stad Hasselt - Genk.

De gemeente Bilzen is omsloten door verschillende grote infrastructurele ingrepen: het Albertkanaal in het noordoosten, de autostrade E313 in het zuidwesten en de spoorlijn Hasselt - Luik die dwars doorheen het grondgebied loopt.

Bilzen heeft een historische kern met een hoge dichtheid. De historische stadskern wordt in het oosten begrensd door de Demer. De latere bebouwing steekt de Demer over en kent niet dezelfde dichtheid. Ten westen van de kern loopt de spoorweg Hasselt - Tongeren, die gedeeltelijk een barrière voor de bebouwing vormt. Slechts 1 wijk is gesitueerd aan de overzijde van de spoorweg, namelijk in de buurt van de autostrade (recent goedgekeurd BPA 'Meerheim').

Ten zuiden van Bilzen is een omleidingsweg aangelegd voor het doorgaand verkeer.

Lintbebouwing kenmerkt de verbindingswegen. De weg naar Munsterbilzen is bijna volledig bebouwd.

Vanaf de Demer in oostelijke richting is er eerst de natuurlijke structuur van de Demer. Vervolgens komen grote aaneengesloten open ruimten en de natuurlijke structuur van een heuvel voor.

De gemeente wordt omringd door landbouwgebieden die als open ruimte gebieden de autonomie van Bilzen tegenover de omgeving benadrukken. De beekvalleien zijn opgenomen als belangrijke natuurlijke aders. Een uiterst kwetsbare grondwaterlaag sluit aan op het historisch centrum in het zuiden en in het westen.

De verstedelijking van Bilzen is ingekapseld in landschappelijk waardevol gebied, vooral in het noorden en het zuiden. In het noorden valt de grens van dat belangrijk landschappelijk gebied samen met de grens van de verstedelijking. In het zuiden begint het landschappelijk waardevol gebied ter hoogte van de zuidelijke omleidingweg en spreidt het zich uit over Alden Biesen en Hoeselt.

De gemeente Bilzen heeft naast het stedelijk gebied talrijke kernen in het buitengebied: Eigenbilzen, Beverst, Munsterbilzen, Hoelbeek, Martenslinde, Waltwilder, Mopertingen, Hees, Rosmeer, Rijkhoven, Kleine-Spouwen en Grote-Spouwen. Eigenbilzen, Beverst en Munsterbilzen bevinden zich in de invloedsfeer van de regionale stad Hasselt - Genk.

Bilzen heeft 3 bedrijventerreinen in de onmiddellijke omgeving van het centrum. De bedrijventerreinen Eikaart en Intercompost zijn gelinkt aan het afrittencomplex van de E313, en een lokale zone is gesitueerd ter hoogte van de verbindingsweg tussen Munsterbilzen en de zuidelijke omleidingweg.

Verstedelijkingsproces

Bilzen ligt in een gevarieerd landschap bestaande uit verschillende reliëfverhogingen, die evenwijdig lopen met de verschillende noord-zuid georiënteerde beekvalleien. De beken stromen samen ter hoogte van Munsterbilzen in de Demer, die westwaarts richting Hasselt zijn weg vindt.

Bilzen is ontstaan aan de Demer aan de voet van een heuvelrug, de Borreberg. De belangrijkste groeirichtingen van de primaire nederzetting vallen samen met de hoofdwegen, die elkaar kruisen in de kern en Bilzen met de omliggende dorpen verbinden. De historische kern heeft een hoge dichtheid in bebouwing. De concentrische aangroei kent een lagere dichtheid en bestaat voor het merendeel uit open bebouwingsstructuren. Er zijn ontwikkelingen waaruit wij kunnen afleiden dat de bebouwingsdruk naar het oosten - naar de tweede heuvelrug - toeneemt. De groeitrend naar het zuidwesten, richting E313, en naar de omleidingweg is ook zichtbaar. Belangrijke groeigrenzen zijn de omleidingweg in het zuiden, de spoorweg (weliswaar enkel naar het westen) en de Demer (behalve ter hoogte van de historische kern).

De steenwegen zijn belangrijke groeilijnen, gekenmerkt door lintbebouwing.

3.3.2. Bree

Actuele ruimtelijke structuur

De historische opbouw van de stad Bree is nog altijd goed te zien en te herkennen.

De Zuid-Willemsvaart, aangelegd in de nabijheid en ten oosten van het centrum, vormt een barrière voor de stedelijke ontwikkelingen. Enkel het industrieterrein overschrijdt het kanaal en ligt dus als een perifeer gebied helemaal ten oosten van het kanaal. Bree wordt in het zuiden en in het westen omsloten door een soort ringstructuur die het centrum ontlast van doorgaand verkeer. In het noorden verbindt die infrastructuur Bree met Bocholt, Hamont enz., in het oosten met Kinrooi, Maaseik, Nederland enz.

De steenwegen worden gekenmerkt door een reeds vergevorderde vorm van lintbebouwing. Enkel de steenwegen naar Peer en Meeuwen hebben nog niet-bebouwde plekken en de steenweg naar Kinrooi is nagenoeg vrij van bebouwing. Ten zuiden van de ring hechten zich 3 lobben aan de stedelijke ontwikkelingen van Bree: de bebouwing ter hoogte van de Boneput, de wijk en de industrie van de Vostert en het ziekenhuis met bejaardenhuisvesting en aansluitend een sociale woonwijk.

Bree positioneert zich, binnen de gemeentegrenzen, ten opzichte van de kernen Beek, Gerdingen, Opitter, Tongerlo, Vostert en 't Hasselt. De stad heeft heel wat diensten en voorzieningen.

Bree is omgeven door waardevolle open ruimte gebieden, zowel van agrarische als van landschappelijke aard. De Soerbeek ligt ten noorden van de stedelijke ontwikkelingen van Bree en scheidt Beek van Bree.

Verstedelijkingsproces

Reliëf en waterlopen vormen belangrijke aanknopingspunten in het onderzoek naar de eerste nederzettingvormen. De primaire kern ligt ten noorden van de Feldbissbreuk, de overgang tussen de Vlakte van Bocholt en het Kempens Plateau. De waterlopen doorkruisen het gebied nagenoeg west-oost.

Hoofdwegen en de latere steenwegen verbinden Bree met de omliggende kernen. De historische kern wordt gekenmerkt door een geconcentreerde bebouwing terwijl vanaf de 'wallen' (de huidige kleine of eerste ring) een meer verspreide en minder dichte bebouwing het bebouwd landschap bepaalt. De groeilijnen voor ontwikkelingen vallen samen met de steenwegen. De zware infrastructurele ingrepen, zoals het kanaal en de recente tweede ringstructuur, treden op als groeigrenzen voor stedelijke ontwikkelingen. De uitzonderingen zijn de industrie, die het kanaal als de groeigrens overschrijdt, en de stedelijke ontwikkelingen ten zuiden van de ringstructuur. De ringstructuur wordt vooral in het westen van Bree en Gerdingen als een harde grens ervaren. Tussen Bree en Opitter is er geen natuurlijke of infrastructurele barrière voor ontwikkelingen. De lintvorming langs deze steenweg is zo goed als compleet.

3.3.3. Maaseik

Actuele ruimtelijke structuur

Maaseik heeft een historisch stedelijk gebied ontwikkeld aan een buitenbocht van de Maas.

Het historisch centrum heeft een hoge dichtheid en getuigt van een zekere stedelijkheid. Een gemengd woongebied en een grote woonwijk (Verloren Kost) omringen de historische kern. Maaseik is in de nabije omgeving omringd door kernen in het buitengebied: Aldeneik, Dorne, Heppeneert, Neeroeteren, Opoeteren, Siemkensheuvel en Wurfeld.

De beken Diepbeek, Bosbeek en de Oude Beek doorkruisen het gebied nagenoeg west-oost. De Bosbeek die ten noorden van de historische kern stroomt, is duidelijk herkenbaar aanwezig in de stad. Vanuit de kleine ring vertrekken steenwegen die Maaseik verbinden met grotere dorpen als Ophoven, Kinrooi, Neeroeteren en Elen. Lintbebouwing benadrukt de wegeninfrastructuur.

Tussen Maaseik en Neeroeteren, ter hoogte van het perifeer gelegen industriegebied Jagersborg, ligt een landschappelijke waardevolle zone en het natuurreservaat de Bosbeekvallei. Landschappelijk waardevolle open ruimte gebieden omgeven Maaseik en benadrukken het contrast met de stedelijke structuur.

Verstedelijkingsproces

De preculturele onderlegger voor Maaseik bestaat uit een aantal beekvalleien en een meanderende rivier. Maaseik vindt zijn ontstaan aan de buitenkant van een bocht van de Maas en aan de Bosbeek. Het grondgebied heeft geen uitgesproken reliëf.

De primaire nederzettingstructuur bestaat uit een kleine historische kern met hoofdwegen richting Aldeneik, Heppeneert, Siemkensheuvel en Kinrooi.

Maaseik ontwikkelt zich meer naar het noorden en noordwesten. Opvallend is ook dat de huidige steenwegen sterke groeilijnen zijn voor de stedelijke ontwikkelingen en de bijbehorende lintbebouwing. Infrastructureel zijn er 2 grote groeigrenzen: ten eerste de ringstructuur ten zuiden en ten oosten van Maaseik en ten tweede de Maas.

Het industrieterrein Jagersborg wordt begrensd door een groeigrens vanuit het buitengebied. Het terrein ligt apart van het gemengd stedelijk woongebied en sluit niet aan op een belangrijke infrastructurale drager.

De sterkste groei valt te verwachten ten zuiden van Maaseik, in de richting van de ring.

3.3.4. Leopoldsburg

Actuele ruimtelijke structuur

Leopoldsburg is ontstaan als het militair kamp van Beverlo. Het evolueerde van een geplande nederzetting tot de geplande stedelijke omgeving met een vrije invulling ten westen van de spoorweg.

In het noorden, oosten en zuiden wordt Leopoldsburg omringd door open ruimten. In het oosten is de open ruimte beschermd door het militair domein, in het zuiden door de vallei van de Zwarte Beek en door de landbouw. Door de aanwezigheid van het militair domein kan de stad enkel naar het westen uitbreiden. Dat heeft tot gevolg dat het centrum uitdeint in een woongebied over de spoorweg. De weg naar Heppen is daarbij een belangrijke overweg over het spoor, gekenmerkt door een lint van voorzieningen, diensten en woningen. Ten westen worden de stedelijke ontwikkelingen en woongebieden begrensd door het natuurgebied Gerheserheide.

In het noorden, aan het kanaal en de spoorweg, zijn de bedrijventerreinen gevestigd.

Vier grote toegangswegen (Diesterse-, Antwerpse-, Lommelse- en Hechtelsesteenweg) zorgen samen met de spoorlijn voor de bereikbaarheid van Leopoldsburg.

Verstedelijkingsproces

Primaire nederzettingen waren niet aanwezig op deze plek. Enkel de Asdonkbeek en de Grote Beek, een grote zandvlakte (zonder noemenswaardig reliëf) in het oosten en een moerasachtig gebied in het westen vormden de preculturele onderlegger van het huidig grondgebied van de gemeente.

De eerste ontwikkeling was het oprichten van het kamp van Beverlo. Het betrof het ontwikkelen en vormgeven van een groot gebied. De kernvorming kwam daarna tot stand.

Hoewel Leopoldsburg zijn bestaan te danken heeft aan het militair domein, zijn er geen stedelijke ontwikkelingen in die richting. De recente residentiële bebouwing op het militair domein heeft een allesbehalve stedelijk karakter en negeert de krachtige rasterstructuur van het gebied. Het verstedelijkingsproces van het kerngebied overschrijdt het spoor, ook al wordt het ruimte-

lijk als een barrière ervaren. Het verlengde van de overweg, de weg naar Heppen, is aan beide kanten volgebouwd. Het kanaal in het noorden fungeert als een groeigrens voor de bebouwing. Er ontstaat een groeitrend naar de Grote Beek toe in het zuiden (Boskant). Het betreft losse bebouwing voor militairen, die het strak patroon van Leopoldsburg niet volgt.

3.4. Kleine stad in een conglomeraat

Lommel, Neerpelt - Overpelt en Maasmechelen hebben een minder uitgesproken kern. Het verstedelijkt gebied is er verspreid en er zijn verschillende knooppunten met een stedelijke betekenis.

3.4.1. Lommel

Actuele ruimtelijke structuur

De actuele ruimtelijke structuur van Lommel is sterk gefragmenteerd. Dit uit zich in de versnijding door infrastructuren, de verspreide bebouwing van aan elkaar gegroeide gehuchten en de aanwezigheid van sterk verspreide bovenlokale functies.

Vier grote infrastructurele ingrepen doorsnijden het grondgebied van de gemeente Lommel oost-west: het kanaal Bocholt - Herentals in het noorden, de oude steenweg doorheen het centrum, de expresweg tussen het centrum en het station en de spoorlijn in het zuiden.

Het wonen is hoofdzakelijk noord-zuid gericht met excentrische uitwaaieringen in oostelijke richting. De bebouwing is verspreid, de lintvorming is reeds vergevorderd en de kernen vergroeien geleidelijk met elkaar. Ten zuidwesten van de kern van Lommel is een enorme oppervlakte ingenomen door industrie. In het noordwesten wordt aan zandontginning gedaan. Een toeristisch-recreatieve pool van regionaal belang ligt ten noorden van het kanaal. Het is een geïsoleerd geheel dat het stedelijk gegeven van het centrum nauwelijks ruimtelijk ondersteunt.

Zowel ruimtelijk als in afstand maakt het station geen onderdeel uit van het huidig stedelijk gebeuren. De spoorlijn wordt gebruikt voor goederen- en personenvervoer.

Het centrum van Lommel heeft goede stedelijke wanden, maar daarachter start de verspreide en minder geconcentreerde bebouwing.

Lommel is omgeven door enkele gave landschappen van natuurlijke en agrarische aard.

Verstedelijkingsproces

De primaire nederzettingen van Lommel waren gevestigd op heidegrond. Grote infrastructurele ingrepen - kanaal, spoor, weg - gaven aanleiding tot de groei en de ontwikkeling van deze noordelijke nederzetting. Zwaar vervuilende industrieën vestigden zich in dit gebied van Limburg.

Het kanaal en de spoorlijn vormen ruimtelijk 2 barrières en treden op als ontwikkelingsgrenzen. De grote afstand tussen beide infrastructuren zal mee aanleiding hebben gegeven tot de enorme verspreiding van het bebouwd landschap. Slechts enkele straten in het centrum kennen een geconcentreerde bebouwing. De kernen in het buitengebied worden opgenomen in die vlek van verspreiding en verliezen aan herkenbaarheid en identiteit.

De recente expresweg vormt een breuklijn ter hoogte van de verbindingsweg tussen het centrum en het station.

3.4.2. Neerpelt - Overpelt

Actuele ruimtelijke structuur

Neerpelt en Overpelt zijn rechtstreeks aan elkaar gelinkt door de Leopoldlaan. Fysiek bevinden zij zich op nauwelijks een kilometer van elkaar.

Neerpelt heeft enkele kernen in de open ruimte: Sint-Huibrechts-Lille, Herent, Grote Heide. In de open ruimte ten zuiden van Overpelt ligt de deekern Lindel. Verder zijn er nog 2 perifeer gelegen woonwijken: een sociale woonwijk ten oosten van de expresweg en Overpelt-Fabriek aan het industrieterrein.

Zowel Neerpelt als Overpelt hebben enkele dichtbebouwde straten in het centrum, maar het merendeel van de bebouwing is verspreid en minder geconcentreerd. Neerpelt kent een ongecontroleerde groei over de spoorlijn in het gebied Boseind. Overpelt heeft door de aanleg van de ring een houvast en groeigrens gekregen voor de stedelijke ontwikkelingen.

In Neerpelt is de spoorweg nog altijd in gebruik voor personenvervoer. Het spoor verbindt Antwerpen met Neerpelt en buigt af boven Overpelt richting Neerpelt. De aftakking naar Hasselt (lijn 18) is in onbruik geraakt. Neerpelt heeft stedelijke functies in het stationsgebied: een school, een ziekenhuis, een busstopplaats enz. Het ziekenhuis zal in de loop van de komende jaren verhuizen naar Overpelt.

Drie belangrijke waterlopen doorkruisen de gemeenten zuid-noord. De Dommel scheidt Neerpelt en de andere kernen van de gemeente van Overpelt. De Prinsenloop ligt ten oosten van Neerpelt en Overpelt en scheidt Sint-Huibrechts-Lille van de rest. Tenslotte is er nog de Warmbeek, die zich ten oosten van Sint-Huibrechts-Lille een weg naar het noorden baant en de scheiding vormt met Hamont.

In het westen van beide gemeenten is recent een gedeelte van de noord-zuid verbinding (N74) aangelegd, die Midden-Limburg met Nederland verbindt. Die weg scheidt Overpelt-Fabriek van de rest van Overpelt. Het kanaal Bocholt - Herentals doorsnijdt de gemeente Neerpelt oost-west. Boven het kanaal ligt Grote Heide, dat reeds door lintbebouwing met het centrum van Neerpelt gelinkt is. De verschillende kernen vergroeien met elkaar door de lintbebouwing langs de wegen.

Neerpelt heeft geen industrie, terwijl Overpelt een groot industriegebied heeft ten westen van de noord-zuid verbinding (Nolimpark). Neerpelt heeft daarentegen een veel beter handels- en dienstenaapparaat.

Agrarisch waardevolle gebieden omringen Overpelt en in iets mindere mate Neerpelt.

Neerpelt neemt samen met Boseind een grote hap uit het open ruimte gebied. Ten zuiden van het kanaal, ter hoogte van de Prinsenloop, bevindt zich een groot waterwinningsgebied. Zowel ten noorden als ten zuiden van de besproken nederzettingsstructuren bevinden zich landschapelijk waardevolle gebieden met als voornaamste het grensoverschrijdend natuurgebied Hageven.

Verstedelijkingsproces

De fysische onderlegger voor de nederzettingen is een gebied zonder noemenswaardig reliëf, noord-zuid doorsneden door 3 belangrijke waterlopen: de Dommel, de Prinsenloop en de Warmbeek.

De kernen van Neerpelt liggen ten noorden en ten oosten van de Dommel. Herent, Sint-Huibrechts-Lille en Grote Heide bevinden zich als zelfstandige kernen op het grondgebied, terwijl Boseind een ontwikkeling is in het verlengde van Neerpelt, verbonden door een nauwe spooroverweg. Elke vorm van kernvorming ontbreekt in het ongestructureerd Boseind. De bebouwing spreidt zich uit zonder identiteit en herkenbaarheid. Het heeft wat bebouwing betreft geen verbinding meer met de beperkte stedelijkheid van Neerpelt.

Overpelt ontwikkelde zich ten zuiden van de Dommel. Overpelt-centrum is rechtstreeks verbonden met Overpelt-Fabriek, waar een woonwijk huisvesting bood aan de arbeiders.

Het kanaal Bocholt - Herentals loopt doorheen het gebied, waarbij enkel Grote Heide wordt gescheiden van Neerpelt en Overpelt. Het kanaal vormt de noordelijke grens voor de huidige stedelijke ontwikkelingen in Neerpelt.

Neerpelt en Overpelt groeien naar elkaar toe. De Leopoldlaan is bijna een compleet lint van bebouwingsstructuren. Ook de overige steenwegen en verbindingswegen zijn sterke groeilijnen voor de nederzettingsstructuur.

3.4.3. Maasmechelen

Actuele ruimtelijke structuur

Enkele sterke structuren treden op als uiterste grens voor Maasmechelen. In het westen ligt het Kempens Plateau, met een uitgesproken reliëfwand en het natuurreservaat de Mechelse Heide. In het oosten baant de Maas zich een weg en vormt de scheiding tussen Nederland en België.

De Zuid-Willemsvaart snijdt de gemeente Maasmechelen in twee. De Rijksweg (N78) vormt de drager van allerlei ontwikkelingen op vlak van diensten en handel en is een tweede infrastructuurele ingreep in de gemeente. Beide infrastructuren zijn noord-zuid georiënteerd en zorgen voor een noord-zuid ontwikkeling voor Maasmechelen. De autosnelweg E314 ligt ten zuiden van Mechelen-aan-de-Maas en scheidt het belangrijkste industrieterrein 'Oude Bunders' van het centrum van de gemeente.

Op het grondgebied van Maasmechelen ligt een oude spoorweg, die in onbruik raakte na de sluiting van de mijn van Eisden in de jaren negentig. De spoorweg vormde de verbinding van Eisden via As met de andere Limburgse mijnen Winterslag, Waterschei, Beringen, Houthalen, Zolder.

Maasmechelen heeft in het algemeen een zeer uitwaaierende structuur zonder een uitgesproken centrumgebied. Een concentratie van stedelijke functies bevindt zich ter hoogte van het oud centrum van Mechelen-aan-de-Maas, met de kerk en het gemeentehuis, gelegen aan de Dokter Haubenlaan en de oude winkelstraat Joseph Smeetslaan, als kenmerken. Via de N78 wordt die pool gelinkt aan een nieuw centrum ter hoogte van de Pauwengraaf. Ten westen van de Rijksweg vult losse, verspreide bebouwing de ruimte. De dichtheid van dat bouwtype is zeer laag. Ten noorden van de Pauwengraaf bevindt zich Eisden-Tuinwijk, een woonwijk opgericht omwille van de mijnactiviteiten in de eerste helft van deze eeuw.

Maasmechelen ligt in een netwerkachtige stedelijke ontwikkeling, die zich uitstrekt van Dilsen-Stokkem tot en met Veldwezelt. Het centrum van Maasmechelen is nagenoeg niet herkenbaar in die structuur. Het is zeer versnipperd en duidelijk gebaseerd op een andere schaal dan die van een historische stad. Tussen de Zuid-Willemsvaart en de Maas is de bebouwing van een andere ontwikkelingsgraad. Daar treft men typische Maaslandse dorpjes in een open ruimte gebied aan:

Meeswijk, Leut, Vucht, Boorsem, Kotem, Uikhoven. De structuur is nauwelijks door recente ontwikkelingen aangetast.

Waardevolle en zeer waardevolle gebieden begrenzen de hedendaagse stedelijke structuur in het westen en in het oosten. In het westen bevindt zich een uitgestrekt zeer waardevol open ruimte gebied met de steilrand van het Kempens Plateau, in het oosten een eveneens waardevol gebied tussen het kanaal en de Maas.

In het oosten en in het zuiden van de bebouwde omgeving bevinden zich agrarisch waardevolle gebieden. De Kikbeek, ter hoogte van Daalgrimbie, zoekt zich een weg naar de Maas en is west-oost georiënteerd. Een groot gedeelte van de gemeente (Eisden, Vucht, Meeswijk, Leut) beslaat een zone voor grondwaterwinning. De gemeente bezit ook het natuurreservaat 'Mechelse Heide' op het Kempens Plateau. De vallei van de Ziepbeek wordt beschouwd als een waardevol natuurlijk gebied.

Verstedelijkingsproces

De primaire nederzittingsstructuren zijn gesitueerd op de valleigronden van de Maas en gericht op de rivier. Ten westen van de kernen bevindt zich een heidegebied dat zich via een steilrand verder uitstrekt over het Kempens Plateau.

De oude Heirbaan stuurt de ontwikkelingen van de dorpen. De groeirichting ligt in het verlengde van de weg.

De infrastructurele ingrepen in de 19de en de 20ste eeuw doen het bebouwd landschap opnieuw veranderen. Het kanaal deelt Maasmechelen in twee. De Rijksweg (N78) kruist het kanaal over Maasmechels grondgebied. De Rijksweg vormt een drager voor allerlei stedelijke functies en voorzieningen. Woonwijken ten westen van de Rijksweg bevinden zich langs de weg naar As en Genk. De autosnelweg scheidt ruimtelijk Opgrimbie, Daalgrimbie, Boorsem, Uikhoven, Kotem en het industrieterrein van de noordelijke kernen.

Als gevolg van de mijnontginning werd woningbouw voor de arbeiders voorzien met eigen voorzieningen, zoals winkels, een kerk enz.: Eisden-Tuinwijk. Als een aparte zelfvoorzienende tuinwijk maakt hij deel uit van Maasmechelen.

De recente ontwikkelingen gebeuren op (heide)gronden waar vroeger geen nederzettingen aanwezig waren.

3.5. Gebied met stedelijk karakter

Het gebied rond Hasselt en Genk heeft naar Limburgse normen een enorme verstedelijking gekend.

Hasselt groeide in zijn deelen, zoals Kuringen, Kermt, Kiewit, Sint-Lambrechts-Herk, en langs de steenwegen. Vooral de richting oost-west is tot bijna in Herk-de-Stad verstedelijkt.

Genk verstedelijkte fragmentair. Net zoals de stad zelf gegroeid is, wordt nu het buitengebied bebouwd: in losstaande vlekken en met een geringe dichtheid. Het Park Midden-Limburg lijkt wel een woonpark.

Het tussengebied tussen Hasselt en Genk kent recent een grote bebouwingsactiviteit, waarbij de waterlopen en de steenwegen structurerend zijn voor het bebouwd landschap: er is lint-bebouwing begrensd door natuurlijke elementen.

3.6. Gebied onder verstedelijkingsdruk

Op de kaart met de actuele nederzettingsstructuur lijkt de bebouwing boven Zonhoven uit elkaar te spatten. De bebouwing in Zonhoven is zeer verspreid. In Houthalen is zij geconcentreerder maar globaal gezien heeft zij ook hier een verspreid karakter. Een groot aanbod van woonkavels in het buitengebied en in de nabijheid van Hasselt en Genk heeft geleid tot een grote spreiding van de bewoning langs het fijnmazig lokaal wegennet. Nieuwe woonwijken, zoals Termolen en Meulenberg hebben nauwelijks een herkenbaar centrum.

Door de noord-zuidverbinding door de kernen met zowel veel doorgaand als lokaal verkeer, als gevolg van de spreiding van wonen en diensten, kennen de kernen een grote verkeersdruk. Vooral de druk van de N74 op de woonomgeving in Houthalen heeft negatieve effecten: verkeersonveiligheid, overlast, verpaupering, leegstand, een verschuiving van de centrumfuncties en onzekerheid bij beleidsmensen en investeerders, die niet weten hoe de toestand verder zal evolueren.

3.7. Stedelijk conglomeraat

Het Zuidelijk Maasland met Maasmechelen en de Kempische As met het gebied Lommel - Overpelt - Neerpelt, staan onder een sterke verstedelijkingsdruk.

Die druk wordt voornamelijk veroorzaakt door de meer dan gemiddelde economische ontwikkeling van beide gebieden en door de interne en externe woondruk. Ruimtelijk heeft het suburbanisatieproces geleid tot een behoorlijk aaneengesloten conglomeraat van verstedelijkte vlekken. De oude kernen zijn nog wel herkenbaar als knooppunt van voorzieningen, maar het hoofdwegennet heeft vele van de functies naar zich togetrokken. Het wonen sluit enerzijds wel aan op de kernen, maar ontwikkelt zich verder voornamelijk los van het hoofdwegennet, doorgaans in grote verkavelingen met een matige tot geringe dichtheid.

Industrieterreinen passen in dezelfde wetmatigheden: weinig of niet verweven met andere functies en geïsoleerd. Op het Nolimpark in Overpelt na hebben ze eveneens slechts een matige dichtheid. De lijninfrastructuren geven het conglomeraat zijn samenhang en herkenbaarheid.

3.8. Gebied evoluerend naar conglomeraat

Aansluitend op beide stedelijke conglomeraten evolueren het Noordelijk Maasland en het gebied Hamont-Achel naar een conglomeraat.

In beide gevallen is het de gewestweg, respectievelijk de N78 en de N71, die handel, diensten en bedrijvigheid aantrekt en de ruimtelijke spreiding bevordert. Toch zijn de kernen Hamont, Achel, Sint-Huibrechts-Lille in het noorden en Maaseik in het oosten nog goed herkenbaar. Voor het wonen blijven zij de voornaamste aantrekkingspolen.

3.9. Rastervormig bebouwd landschap (vallei van Herk en Demer)

Boven de denkbeeldige lijn Sint-Truiden - Borgloon - Bilzen is het landschap doorsneden met oneindig talrijke vertakkingen van de 2 oost-west stromende riviercomplexen, de Demer en de Herk. In de omgeving van de brongebieden situeren zich aanvankelijk nog enigszins geconcentreerde woonentiteiten en gegroepede bebouwing.

Verder stroomafwaarts in het gebied beneden de Herk (van Kortessem tot Nieuwerkerken) is er een niet-kerngebonden bebouwing met kleine linten, verspreid over het lokaal wegennet, afgewisseld door talrijke beken. De bebouwing concentreert zich in lijnvormige nederzittingsstructuren: straatdorpen en linten. Toch is een zijarm van een beek nooit ver uit de buurt. De bodem is minder glooiend dan in het zuiden, vlakker en voorzien van brede valleigebieden.

Het gebied tussen de Herk en de steenweg Sint-Truiden - Tongeren (Vochtig Haspengouw) is een uitbreiding van de historische nederzittingsstructuur van kleine linten. De verlinting neemt de vorm aan van een rasterstructuur, zonder kerngerichte groei, een landschap van linten en waterlopen.

In het gebied beneden de samenvloeiing van Demer en Herk is hoofdzakelijk verspreide bebouwing aanwezig. De enige vorm van geconcentreerde bebouwing is in de vorm van straatdorpen zoals Loksbergen en Donk. Halen en Herk-de-Stad daarentegen hebben een meer geconcentreerde kernstructuur. De onmiddellijke omgeving van de samenvloeiing van de waterlopen is vrij van bebouwing.

De grote steenwegen Hasselt - Diest, Hasselt - Sint-Truiden, Hasselt - Tongeren en Hasselt - Bilzen zijn de bovenlokale ontsluitingen. Zij trekken de diensten en voorzieningen aan en hebben op een aantal knooppunten een beperkte centrumfunctie.

3.10. Dorpenband

3.10.1. West-Limburg - bebouwde stroken op heuvelruggen

In het westen van Limburg doorsnijden noordoost-zuidwest stromende beken het landschap. Zij ontspringen op het Kempens Plateau. Tussen de beken, op de heuvelruggen, bevinden zich de nederzettingen. De kernen lossen op in een netwerkvormige nederzittingsstructuur of patchworkverstedelijking⁴¹. Lintbebouwing, verspreide bebouwing en excentrische suburbane ontwikkelingen overheersen het landschap. De bebouwing dringt tot diep in de beekvalleien, vaak tot aan de oevers van de beek. Toch blijven de valleien en beken structurerend voor West-Limburg. Het Albertkanaal onderbreekt en doorsnijdt de strokenstructuur.

Enige kernstructuur is te vinden in Heusden, Zolder, Paal, Tessenderlo, Oostham, Koersel, Helchteren, Beverlo, Houthalen, Lummen. De kernen Kwaadmechelen, Meldert, Rekhoven, Viversel, Genenbos, Eversel, Linkhout en Zelem beperken zich tot een straatdorpstructuur.

Beringen is omwille van zijn selectie als kleinstedelijk gebied aangeduid als autonome kleine stad. De gemeente ontwikkelde zich in het verleden vanuit de mijnontginning (Beringen-Mijn) en tegenwoordig vanuit de industrie tot derde grootste gemeente. Een uitgesproken stadskern of hoofdkern is er evenwel niet. De bestaande ruimtelijke kernstructuur van de oude stadskern van Beringen toont zeer sterke gelijkenissen met de overige kernen in de dorpenband.

3.10.2. Maasland: verlinting van kernen

De Maasvallei is een smalle strook die uit verschillende terrassen bestaat: de alluviale vlakte van de rivier, het laagterras, het middenterras en - eindigend tegen het Kempens Plateau - het hoogterras. In het noorden waaiert het gebied uit in de Vlakte van Bocholt, een verzakt gedeelte van het hoogterras van het Kempens Plateau. Heel het gebied wordt in het westen begrensd door de steilrand van het Kempens Plateau.

De nederzettingsstructuur heeft er een gevarieerde ontwikkeling gekend. De groeiprocessen van de nederzettingen zijn tegen verschillende snelheden gebeurd en verschillen van terras tot terras. Ontginningen (zand, grind, steenkool) en infrastructurele ingrepen (E314, kanaal) hebben de ontwikkelingen beïnvloed.

De invloed van de N78 (in het middenterras) is duidelijk zichtbaar. De Maasdorpen in het laagterras, oorspronkelijk georiënteerd op de Maas, richtten zich naar de gewestweg, zelfs voor sommige kernen zo sterk dat er nieuwe kernen ontstonden (Dilsen versus Oud-Dilsen, Rekem versus Oud-Rekem). Ook kenden de dorpen langs de gewestweg (N78) een sterkere groei in bebouwing dan de dorpjes in het laagterras. De N78 is nagenoeg volledig ingenomen door de lintbebouwing. De weg vormt een lint met een zeer verscheiden bebouwing, van noord naar zuid doorheen de hele Maasvlakte. De kleine kernen, in de smalle strook evenwijdig aan de Maas, ontwikkelden zich vanuit een eigen wetmatigheid kerngericht, met een beperkte verspreide bebouwing. De agrarische structuur bleef behoorlijk overeind in het laagterras.

Evenwijdig aan de N78 ligt de Zuid-Willemsvaart. Het kanaal was een stimulator voor de lokale industriële activiteiten. Ondertussen is de rol als waterweg afgenomen, maar liggen de meeste Maaslandse industrieterreinen nog altijd aan het kanaal.

Ter hoogte van Eisden (Maasmechelen) betekende de opening van de steenkoolmijn in 1922 - 1923 ook het begin van de ontwikkeling van een nieuwe nederzettingvorm en nieuwe infrastructuur. De tuinvijken verrezen op plaatsen buiten de vruchtbare Maasvallei, plaatsen die tot dan toe onbebouwd waren gebleven: de gemene heidegronden. De aanleg van de E314 zorgde voor de ontwikkeling van het zuidelijk gedeelte van de gemeente Maasmechelen. Het industrieterrein 'Oude Bunders' heeft zo een perfecte wegontsluiting.

De steilrand van het Kempens Plateau en nog specifiek de bosgrens is vooral in het zuidelijk gedeelte van de Maasvlakte een harde westelijke groeigrens, sporadisch aangetast door verkavelingen. Noordwaarts wordt zij doorsneden door de Bosbeekvallei, met een lint van nederzettingen en de Abeekvallei.

Maasmechelen heeft een erg uit elkaar getrokken nederzettingsstructuur met een fragmentaire en suburbane bebouwing enerzijds en een heldere parallelle structuur van terrassen en lijninfrastructuur anderzijds.

3.11. Steenweglint

Niet de grote lijninfrastructuren, zoals de autosnelwegen en de kanalen, maar de steenwegen zijn de belangrijkste ontwikkelingslijnen voor de bebouwing.

Vóór het midden van de 19de eeuw waren er verschillende verbindingen tussen de steden. Eén rechte hoofdverbinding was er zelden te vinden. Al naargelang de staat van onderhoud en de

veiligheid koos men voor de ene of de andere verbinding. Met de buurtwegen kwam daarin verandering. Onder Napoleon werden de eerste steenwegen aangelegd. Aan het einde van de 19de eeuw werd daarop nog een uitgebreid netwerk van buurtspoorwegen geënt, waardoor een totaal nieuw bereikbaarheidspatruon ontstond. De nog rustige buurtwegen waren aantrekkelijk als locatie voor nieuwe woningen en diensten. De oude kernen waren niet meer aantrekkelijk en kregen een moderne tegenpool aan de steenweg, zoals Oud-Rekem en Oud-Dilsen. Op de gewestplannen zijn de steenwegen de langste potentiële bouwlijnen, meestal ingekleurd als landelijke woonzone. Nu de drukte en de verkeersonveiligheid er het wonen minder aantrekkelijk maken, blijft de mogelijkheid om er te bouwen open en blijven de steenweglinten fragmentair groeien.

Enkele van de voornaamste steenweglinten zijn: Hasselt - Genk, Hasselt - Diest, Kempische poort en Kempische steenweg, Hasselt - Bilzen, Hasselt - Tongeren, Hasselt - Sint-Truiden, Sint-Truiden - Luik, Tongeren - Maastricht, de N78 parallel aan de Maas en de N76.

3.12. Gebied met kerndorpen

In het zuidelijkst deel van Limburg (Droog Haspengouw), het gebied beneden de denkbeeldige lijn Sint-Truiden - Borgloon - Tongeren - Bilzen, bevinden zich hoofdzakelijk kleine nederzettingen. De kernen van die nederzettingen liggen op een regelmatige en geringe afstand van elkaar. Er is nauwelijks verspreide bebouwing buiten de kernen, met uitzondering van enkele grote vierkantshoeven. De bebouwing is maximaal geconcentreerd in zowel straatdorpen als in concentrische kernen. De kernen situeren zich in beekvalleien of op plateauranden. De heuveltoppen van het glooiend landschap zijn onbebouwd, op enkele uitzonderingen na, zoals Berg en Herderen. De ontwikkeling van de talrijke dorpen in Droog Haspengouw kent hoofdzakelijk een kerngerichte groei. De toename in de nederzettingsstructuur is beperkt te noemen. De kernen houden stand als vrij geconcentreerde entiteiten. Slechts enkele kernen worden met elkaar verbonden door lintbebouwing. De kernen groeien wel naar de steenwegen toe. Verspreide bebouwing verstoort maar in beperkte mate het golvend landschap.

De lintbebouwing langs de steenweg Sint-Truiden - Luik is zodanig toegenomen dat enkel de bebouwing al de positie van de weg tekent. De nabije dorpen takken via lintbebouwing aan op die steenweg. Ook de steenweg Sint-Truiden - Borgloon - Tongeren is door lintbebouwing een uitgesproken fysieke lijn in het bebouwd landschap geworden. Er zijn maar weinig open delen die het achterliggend landschap tonen. Hetzelfde fenomeen doet zich voor bij de steenweg Tongeren - Maastricht, die ook een sterke toename van de lintbebouwing kent.

De steden Sint-Truiden en Tongeren breiden nagenoeg concentrisch uit en tekenen zich als grote stedelijke polen af in hun omgeving. De open ruimten in het stedelijk weefsel blijven bewaard door waardevolle natuurlijke structuren die het stedelijk weefsel binnendringen, zoals de Jekervallei in Tongeren. Borgloon kende als stedelijke structuur slechts een beperkte groei.

De Voerstreek is ruimtelijk een geïsoleerd stukje Limburg, op de taalgrens gelegen en geografisch gesitueerd aan de overzijde van de Maas. Qua nederzettingsstructuur vertoont deze streek gegroepeerde bebouwing in de beekvalleien van het zeer glooiend landschap. De kernen liggen aan een rivier of beek of op een weg evenwijdig aan het water. Enkele structuren wijken af van de geconcentreerde kernvorming. De nederzetting Plank ligt op de kruising van de weg Maastricht - Luik en de verbinding tussen 2 beekvalleien. Tussen Sint-Maartens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren is reeds een vorm van verlinting merkbaar. De toename van de bebouwing in de

Voerstreek concentreert zich voornamelijk bij de historische nederzettingen en dus hoofdzakelijk aan de waterlopen. Verspreide bebouwing is slechts in beperkte mate aanwezig.

3.13. Gebied onder externe woondruk

De gemeenten aan de grens kennen een steeds toenemende woondruk van Nederlanders die gunstige fiscale condities, een grotere vrijheid en naar Nederlandse normen relatief goedkope bouwgronden opzoeken. De interesse is voornamelijk gericht op grotere percelen met een open bebouwingstypologie. Dat leidt tot een stijging van de prijzen van de bouwgronden en een verdringing van de lokale kandidaat-bouwers. Dit effect verspreidt zich in mindere mate naar de aangrenzende gemeenten die verder van de grens verwijderd liggen. De druk is het grootst in de omgeving van Maastricht en in het noorden met een woondruk vanuit Eindhoven, Valkenswaard, Budel en Weert.

3.14. Gebied met kerndorpen en verspreide bebouwing

Op het Kempens Plateau is de bebouwing dun en verspreid. Zij wordt doorsneden door de brongebieden en de beekvalleien van de Grote Nete, de Dommel, de Warmbeek en de Abeek. De aaneengesloten boscomplexen van het park Lage Kempen, met het militair domein van Leopoldsburg en van het park Midden-Limburg, met het militair domein van Helchteren, vormen de westelijke en zuidelijke grens. In het oosten en noordoosten begrenzen de steilrand en de Zuid-Willemsvaart de band van kernen van Neeroeteren tot Hamont, met Bree als hoofdkern.

In het noordelijk deel van Limburg stromen de beken zuid-noordwaarts, vertrekkend diep op het Kempens Plateau. De verspreide bebouwing volgt de stroom van de waterlopen en is bijgevolg zuid-noord gericht. Kleine geconcentreerde nederzettingen verdelen zich tussen de verspreide bebouwing: Lommel, Overpelt, Neerpelt, Achel, Hamont, Sint-Huibrechts-Lille, Hechtel, Eksel, Peer, Grote-Brogel, Kleine-Brogel, Wijshagen.

In Noord-Limburg kent het gebied ten zuiden en ten noorden van het Kempens kanaal een enorme uitzwerming van de bebouwing en een toenemende verstedelijking. Zowel Lommel, Neerpelt, Overpelt, Sint-Huibrechts-Lille, Achel als Hamont spreiden zich uit over het landschap, waarbij de 3 laatstgenoemde kernen als kernstructuren zijn bewaard. Er ontstaat een grote vlekvormige en netwerkachtige nederzettingsstructuur, slechts in beperkte mate onderbroken door open ruimte structuren. De Prinsenloopvallei, die Neerpelt van Achel en Sint-Huibrechts-Lille scheidt, en de Warmbeekvallei, die Achel en Sint-Huibrechts-Lille van Hamont scheidt, zijn de meest uitgesproken natuurlijke structuren. Daardoor behoudt Hamont zijn specifieke ruimtelijke positie, terwijl Lommel, Neerpelt en Overpelt dreigen in een verstedelijkt netwerk op te lossen.

Lommel is een nederzetting in de vorm van lintbebouwing langs meerdere wegen, zichtbaar als lange slierten. De omliggende gehuchten Lutlommel, Kattedbos enz. zijn eveneens straatdorpen. Lommel Kolonie en Kerkhoven zijn nieuwe ontwikkelingen. De uiterst noordelijke grensstreek daarentegen is vrijwel onbebouwd en sluit aan bij een groot Nederlands open ruimte gebied.

In het zuidelijk gedeelte van Noord-Limburg bevinden zich kernen met een eigen kerngerichte groei. De ruimte tussen deze nederzettingen is volledig ingevuld met losse verspreide bebouwing.

De oorspronkelijke open ruimte op het Kempens Plateau in Noord-Limburg ten zuiden van Lommel is nagenoeg intact gebleven. Het militair domein van Leopoldsburg treedt daar op als beschermer van de open ruimte. Ook de open ruimte rond de Bosbeekvallei is vrij van bebouwing. Enkele uitzonderingen in de open ruimte rond deze vallei zijn Houthalen-oost (Park van Genk), Winterslag, Zwartberg, de industriële ontwikkeling van Opglabbeek, de verkavelingen Homo 1 en 2 (Dilsen-Stokkem) en het lint van nederzettingsstructuren in de Bosbeekvallei zelf.

3.15. Stedelijk attractiepunt

Dit is een perifeer gelegen concentratie van kleinhandel, grootschalige voorzieningen of een solitaire vestiging van bovenlokaal belang. Een stedelijk attractiepunt kan voorkomen als een enkel solitair gegeven (bijvoorbeeld Kinopolis) of als monofunctioneel geheel als satelliet van een stedelijk gebied (LUC, Vossemeren enz.).

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Knelpunten

Limburg wordt gekenmerkt door een groot aantal kleine steden met weinig stedelijke functies van hoog niveau. De stedelijke functies liggen bovendien erg verspreid. Er is te weinig woondruk op de stedelijke gebieden waardoor de stedelijke structuur en het voorzieningsapparaat onvoldoende draagvlak hebben.

De opvulling van de bebouwbare percelen volgens de gewestplannen en goedgekeurde verkavelingen, heeft de lintbebouwing en de verspreide bebouwing sterk in de hand gewerkt. Door de toenemende verspreide bebouwing komt de leefbaarheid van de kleine kernen in het gedrang. Het nodig (demografische) draagvlak voor diensten en voorzieningen kan niet meer worden aangeboden. De verspreide bebouwing heeft de toenemende automobilititeit in de hand gewerkt. Het openbaar vervoer blijft inefficiënt.

Een ander gevolg van de fragmentaire en onsaamenhangende nieuwe bebouwing is de verkwisting van de open ruimte en de grote kosten voor infrastructuur. Het gevolg daarvan is een verdere versnippering en verschraling van de open ruimte, die juist de troef en het kenmerk van Limburg is.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg wordt gekenmerkt door diverse karaktervolle nederzettingvormen: kleine historische steden, tuinvijken en geconcentreerde dorpskernen in een open landschap (Droog Haspengouw

en Voeren). Er is een grote verscheidenheid van woonomgevingen. De historische kleine steden vormen door hun herkenbaarheid en kleine schaal een aangename woonomgeving. In het buitengebied is het prettig wonen in de nabijheid van natuur en recreatiemogelijkheden.

De fysieke structuur geeft nog voldoende houvast om een grote verscheidenheid aan nederzettingvormen aan te bieden.

Het zeer verscheiden centraal stedelijk gebied Hasselt - Genk biedt mogelijkheden voor verdere ontwikkeling. Door hun duidelijke tegenstelling kunnen Hasselt en Genk als centraal stedelijk gebied een zekere complementariteit ontwikkelen. De internationale context van het MHAL-gebied kan de stedelijke ontwikkelingen en het voorzieningenaanbod stimuleren.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

5.1. Selectie van Beringen als kleinstedelijk gebied in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

In de eerste herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen werd de positie van Beringen in de stedelijke structuur in Limburg herbekeken. Beringen werd opgenomen in de lijst van kleinstedelijke gebieden. Redenen voor deze selectie zijn dat de provincie Limburg nood heeft aan versterking van de stedelijke structuur en Beringen duidelijk beschikt over typisch stedelijke voorzieningen. Door het voeren van een stedelijk beleid in delen van Beringen kunnen de bestaande stedelijke voorzieningen worden versterkt en uitgebreid. Daarnaast kan Beringen een aandeel opnemen van de bijkomende woningen die in de stedelijke gebieden hun plaats moeten vinden.

5.2. Verdeling van bijkomende woningen

5.2.1. Afbakeningen

De afbakening van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk is nog lopende.

De kleinstedelijke gebieden Sint-Truiden, Bree en Lommel zijn afgebakend. De afbakeningen van Bilzen, Maaseik, Maasmechelen en Beringen zijn lopende. Deze van Neerpelt - Overpelt, Tongeren en Leopoldsburg moeten nog worden opgestart.

Buiten Sint-Truiden en Bree liggen de taakstellingen voor de kleinstedelijke gebieden nog niet vast en zijn tot dusver noch de prioritair te ontwikkelen gebieden aangeduid noch woonuitbreidingsgebieden vrijgegeven.

5.2.2. Werkelijke groei ten opzichte van de prognose

De gesloten prognose van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg voorspelde voor de periode van 1992 - 2007 een toename van 43.743 woningen. In werkelijkheid kwamen er in die periode 56.407 huishoudens bij. Het aantal huishoudens wordt als maat voor het aantal bijko-

mende woningen aangenomen. In de prognose van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werd de aangroei van het aantal woningen ruim onderschat.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen voorzag 67.524 woningen voor Limburg in die periode. De taakstelling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen voor de provincie Limburg was bijgevolg ruimschoots voldoende of overschat. Deze overschatting van de gezinstoename geldt echter voor heel Vlaanderen en werd ook in de meest recente herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (december 2010) aangehaald. **Van de provinciale woonreserve (67.524 - 43.743 = 23.781) was er in 2007 nog 11.117 over.**

5.2.3. Verhouding stedelijk gebied - buitengebied

In 1992 woonde 57% van de bevolking in stedelijk gebiedgemeenten en 43% in buitengebiedgemeenten. De doelstelling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en van het beleid in de provincies en gemeenten bestond erin om minimaal deze verhouding te bewaren en de suburbanisatie tegen te gaan door een trendbreuk te creëren. **De provincie is erin geslaagd om in 2007 de 57/43 verhouding te bewaren. Ook het aantal huishoudens in 2007 respecteert deze verhouding.**

De laatste vijf jaar van de vorige planperiode is tevens 57% van de bijkomende huishoudens terechtgekomen in de stedelijke gebiedgemeenten. Dit is 10.965 in stedelijk gebied ten opzichte van 8.357 in buitengebied. Ook op dit vlak werd de 57/43 verhouding gerespecteerd.

Er kan worden geconcludeerd dat het gevoerd beleid van de afgelopen 15 jaar voor de totaliteit van de provincie heeft gewerkt. De verhouding stedelijk gebied/buitengebied is bewaard. Van een echte trendbreuk is echter nog geen sprake.

5.3. Buitenlandse woondruk

De afgelopen planperiode werden extra mogelijkheden gegeven aan gemeenten die te maken hadden met sterke buitenlandse (Nederlandse) woondruk voor het realiseren van woningen bovenop hun gesloten prognose. De gemeenten die hiervoor in aanmerking kwamen, waren Hamont-Achel, Lanaken, Riemst en Voeren. In deze gemeenten bedroeg het aantal immigrerende Nederlanders meer dan tienmaal hun natuurlijke aangroei en was meer dan 10% van het aantal inwoners Nederlanders. Deze gemeenten hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt bij het uitwerken van hun woonbeleid in de gemeentelijk ruimtelijke structuurplannen.

In het kader van de grensoverschrijdende samenwerking rond Albertknoop (zie ook III.3.5.3.) werden wat betreft het grensoverschrijdend wonen verschillende deelonderzoeken uitgevoerd. Doelstelling is de woningbouw in Maastricht structureel af te stemmen op deze in de Belgische buurgemeenten Lanaken en Riemst. In de praktijk bestaat er immers één gezamenlijke woningmarkt. Maastrichtenaren en andere Nederlandse Limburgers verhuizen nog vaak naar België omdat een huis met tuin daar goedkoper is en de hypotheekrente veelal aftrekbaar blijft. Gevolg is dat vooral in Lanaken jonge plaatselijke starters moeten uitwijken naar Bilzen of Maasmechelen. De huizenprijzen in Belgisch Limburg stijgen ook los van de Nederlandse instroom, aldus een euregionaal woningonderzoek. In Maastricht is het de bedoeling meer grondgebonden woningen te bouwen. Aan Belgische zijde trachten de gemeenten betaalbare woningen prioritair aan eigen starters te laten toekomen. Op basis van in 2007 binnen Albertknoop bestuurlijk gezamenlijk onderschreven aanbevelingen zijn in Lanaken en Maastricht de eigen woonprogram-

ma's kwalitatief aangepast: Maastricht heeft meer grondgebonden woningen in de planning, de gemeenten Lanaken en Riemst trachten betaalbare woningen meer aan eigen starters te laten toekomen. Kwantitatief heeft inmiddels de gemeente Maastricht het eigen woningbouwprogramma naar beneden bijgesteld tot circa 1.250 wooneenheden (minder dan de gemeente Lanaken).

5.4. Sociale woningen

De afgelopen planperiode kregen de gemeenten de mogelijkheid om bovenop hun gesloten prognose kleine woonprojecten te realiseren voor sociale koop- en huurwoningen. In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werd een aandeel van minimum 10% sociale woningen per gemeente vooropgesteld. De behoefte en maatregelen voor een inhaalbeweging werden onderbouwd in de gemeentelijk ruimtelijke structuurplannen. Het realiseren van sociale woningen werd vaak als voorwaarde opgenomen bij het verlenen van principiële akkoorden voor de ontwikkeling van woonuitbreidingsgebieden.

5.5. Bescheiden woningen

Voor de realisatie van een bescheiden woonaanbod werd de afgelopen planperiode geen specifiek beleid gevoerd. Er waren immers geen specifieke bepalingen opgenomen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. De problematiek is dan ook vrij jong. Het is een gevolg van de immense prijsstijgingen van woningen en bouwgronden tijdens de laatste jaren waardoor jonge koppels of alleenstaanden zich geen eigen woning meer kunnen veroorloven. Dit onderwerp werd wel mee onder de loep genomen in een trendonderzoek in verband met nieuwe woontendenissen dat de deputatie recent heeft laten uitvoeren. Uit dit onderzoek kan worden geconcludeerd dat zowel de starters (opstartende jonge gezinnen met of zonder kinderen en met weinig financiële middelen), alleenstaanden met kinderen en koppels zonder kinderen op zoek zijn naar dit type van woningen.

5.6. Wonen voor ouderen en zorg

Het thema 'wonen voor ouderen en zorg' werd in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg niet als een specifiek thema belicht. Er werd bijgevolg ook geen specifiek ruimtelijk beleid voor gevoerd. Onlangs heeft de deputatie wel een trendonderzoek laten uitvoeren in verband met nieuwe woontendenissen en zorg waarin dit thema werd uitgediept. Het aspect 'zorg' is daarbij in brede zin uitgewerkt. Het gaat niet alleen over ouderen maar ook meer generiek over alle mensen die in verschillende fasen van hun leven zorg behoeven (chronisch zieken, mensen met een handicap of met een tijdelijke zorgbehoefte enz.). Dit heeft geleid tot een aantal kwalitatieve aanbevelingen.

5.7. Instroom van militairen

Afgelopen planperiode konden gemeenten die werden geconfronteerd met een belangrijke instroom van militairen als gevolg van de reorganisaties van het Belgische leger, voor de noodzakelijke huisvesting een beroep doen op de woonreserve. Onder andere Leopoldsburg en Hechtel-Eksel maakten hiervan gebruik bij het vaststellen van het woonbeleid en de woonprogrammatie in hun gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

5.8. Woonwagenterreinen

5.8.1. Residentiële staanplaatsen

De provincie erkent in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg de woonwagen als een volwaardige woonvorm. De invulling van de behoefte aan residentiële woonwagenterreinen is voornamelijk een gemeentelijke taak.

Op 4 maart 2004 heeft de provincie een brief gericht aan de kleinstedelijke gebieden waarin zij wees op de door hun te realiseren taakstelling met betrekking tot de realisatie van staanplaatsen op residentiële woonwagenterreinen. In deze brief werd benadrukt dat het realiseren van deze taakstelling één van de vereisten is waaraan moet worden voldaan ter goedkeuring van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan. In de goedgekeurde structuurplannen van de betrokken gemeenten werden telkens één of meerdere zones aangeduid als locatie voor de aanleg van standplaatsen op residentiële woonwagenterreinen.

In het kader van de afbakening van de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden (Sint-Truiden en Tongeren) en de kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau (Beringen, Bilzen, Bree, Leopoldsburg, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Neerpelt - Overpelt) neemt de provincie de taakstelling van de woonwagenterreinen mee op in de onderhandelingen.

Aan de Vlaamse overheid wordt gevraagd om de taakstelling voor het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk op te nemen bij het afbakeningsproces.

In de praktijk hebben alleen Bilzen en Bree een goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor een woonwagenterrein. Meeuwen-Grutrode (gemeente in het buitengebied) stelde ook een ruimtelijk uitvoeringsplan op voor de herlokalisatie van een bestaand terrein. Dit is ondertussen goedgekeurd voor 4 standplaatsen voor de herlokalisatie van bestaande woonwagens en voor 2 standplaatsen die uitdovend zijn. Maaseik overweegt een uitbreiding van zijn woonwagenterrein met 15 staanplaatsen en Zonhoven is bezig met een ruimtelijk uitvoeringsplan voor 12 staanplaatsen op hun grondgebied.

Leopoldsburg, Lommel, Neerpelt-Overpelt, Tongeren en Beringen hebben nog geen woonwagenterrein. Er werd ook nog geen locatie bestemd in een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan.

In 2010 zijn er 157 staanplaatsen gerealiseerd op legale terreinen in de stedelijke gebieden en 2 terreinen bestemd voor woonwagens met ruimte voor 21 staanplaatsen. De taakstelling is bijgevolg niet gehaald.

Tabel 8: vergelijking taakstelling en gerealiseerde staanplaatsen

	taakstelling RSPL inclusief Beringen (tot 2007)	taakstelling RSPL tot 2010 werkelijke aantallen opgenomen in elk goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan	reeds gerealiseerde staanplaatsen op legale terreinen (2004)	reeds gerealiseerde staanplaatsen op legale terreinen (2010)
Hasselt	90	26 - 40	18	26
Genk		50	46	46
Bilzen	12	13	2	6
Bree	6	7	0	9
Leopoldsburg	6	8	0	
Lommel	14	15	0	
Maaseik	9	(24)	24	24
Maasmechelen	16	(28)	28	28
Neerpelt-Overpelt	15	16	0	
Sint-Truiden	17	(18)	18	18
Tongeren	14	17	0	
Beringen	17	22	0	
totaal	216	258/280	136	157
<i>Ham</i>	<i>0</i>	<i>(7)</i>	<i>7</i>	<i>7</i>
<i>As</i>	<i>0</i>	<i>(6)</i>	<i>6</i>	<i>6</i>
<i>Meeuwen-Gruitrode</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>4</i>
totaal	216	271/280	149	174

5.8.2. Doortrekkersterreinen

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werd in verband met doortrekkersterreinen opgemerkt dat in heel Vlaanderen nauwelijks standplaatsen voor doortrekkers zijn te vinden. De bestaande legale terreinen zijn soms te weinig verbonden met de lokale nederzettings- en voorzieningsstructuur. De Vlaamse woonwagencommissie wenst per provincie 100 standplaatsen voor doortrekkers te voorzien voor 2010.

5.8.3. Seizoenarbeiders

Op 19 maart 2008 stelde de provincieraad de provinciale stedenbouwkundige verordening met betrekking tot de tijdelijke huisvesting van seizoenarbeiders definitief vast. Bij besluit van 26 mei 2008 heeft de bevoegde Vlaamse minister het besluit van de provincieraad van Limburg goedgekeurd.

Jaarlijks werken enkele duizenden arbeidskrachten als seizoenarbeider in de land- en tuinbouw. Het merendeel van die gelegenhedswerknemers komt hiervoor tijdelijk uit het buitenland over. Voor een bedrijfsleider uit de land- en tuinbouwsector is het niet altijd evident om zijn seizoenarbeiders te huisvesten. Vaak worden zij ondergebracht in woonunits, stacaravans, wooncontainers of andere tijdelijke constructies. Deze constructies zijn vaak esthetisch niet te verantwoorden in de landschappelijk waardevolle open agrarische landschappen. Met de provinciale verordening werd vastgelegd dat tijdelijke vergunningen voor verplaatsbare constructies slechts mogelijk zijn tot een bepaalde einddatum, namelijk tot en met 1 december 2011. Dit zou de sector

in de mogelijkheid hebben moeten stellen om structurele oplossingen uit te werken voor de huisvesting van tijdelijke seizoenarbeiders. Er zijn algemene regels opgenomen met betrekking tot het herstel in de oorspronkelijke toestand bij het verstrijken van de vergunde tijdsperiode.

De verordening beperkt zich tot de seizoenarbeiders in de land- en tuinbouwsector en tot tijdelijke constructies. In de bouwsector zouden de structuur en cijfers van de seizoensarbeid anders zijn dan deze in de agrarische sector.

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Bevolkingsevolutie en gezinsverduunning

In de periode 1992 - 2008 was de toename van de bevolking in de provincie Limburg (+9,4%) groter dan in Vlaanderen (+6,3%). Ook het aantal huishoudens steeg tussen 1992 en 2008 in de provincie Limburg (+22,9%) sterker dan in Vlaanderen (+14,8%).

Tussen 1992 en 2008 groeide het aantal alleenstaanden in Limburg aan met 64,9%. Ook het aandeel van de alleenstaanden in het totaal aantal huishoudens werd sterker: van 18,3% naar 24,6%. Eén op vier huishouden bestaat uit een alleenstaande in de provincie. Er is dus sprake van een stijging van 6,3 procentpunten (ppt) in Limburg. Ter vergelijking: in Vlaanderen steeg in diezelfde periode het aantal huishoudens met 36,7% en het aandeel alleenstaanden steeg maar met 4,8 ppt.

In Limburg verloopt de gezinsverduunning sneller dan gemiddeld in Vlaanderen. De gezinsgrootte in Limburg daalde tussen 1992 en 2008 van 2,82 personen per huishouden naar 2,51 personen per huishouden (-0,31). In Vlaanderen was er een daling van 2,55 naar 2,36 personen per huishouden (-0,19).

Tabel 9: *evolutie van de bevolking tussen 1992 en 2008*

	1992	2008	index (1992 = 100)	verschil (ac)
<i>totale bevolking</i>				
Limburg	755.593	826.690	109,4	+71.097
Vlaams gewest	5.794.857	6.161.600	106,3	+366.743
<i>private huishoudens</i>				
Limburg	266.095	326.925	122,9	+60.830
Vlaams gewest	2.245.483	2.576.974	114,8	+331.491
<i>Alleenstaanden</i>				
Limburg	48.802	80.481	164,9	+31.679
Vlaams gewest	561.095	767.133	136,7	+206.038

Bron: FOD economie - algemene directie statistiek en economische informatie, dienst demografie

Tabel 10: *groei van het aandeel alleenstaanden en afname van de gezinsgrootte*

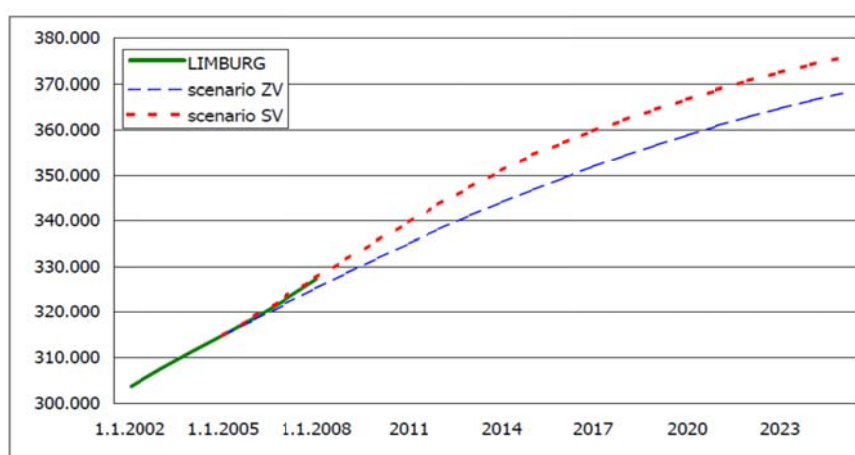
	1992	2008	evolutie (in ppt)
<i>groei van het aandeel alleenstaanden (%)</i>			
Limburg	18,3	24,6	+6,3

	1992	2008	evolutie (in ppt)
Vlaams gewest	25,0	29,8	+4,8
<i>afname van de gezinsgrootte</i>			
Limburg	2,82	2,51	-0,31
Vlaams gewest	2,55	2,36	-0,19

Bron: FOD economie - algemene directie statistiek en economische informatie, dienst demografie

Bij vergelijking van de prognoses ⁴² van de evolutie van het aantal gezinnen in Limburg bij een zwakke en sterke gezinsverdunding voor de periode 2005 - 2025 en de werkelijke groei van het aantal gezinnen tot 2008 blijkt dat de werkelijke groei de prognose bij een sterke gezinsverdunding volgt.

Figuur 1: vergelijking reëel aantal huishoudens (2005 - 2008) met huishoudensprojecties SVR

Bron: FOD Economie, ADSEI (gegevens 2002 - 2008); SVR-2005-2025 huishoudprojecties

6.2. Verandering van gezins- en levenspatronen

Niet alleen de evolutie van het aantal gezinnen en de evolutie van de gemiddelde gezinsgrootte maar ook de leeftijd en de levensfase van gezinsleden zijn traditioneel bepalend in de vraag naar woningen. Zo wordt onder andere de doorstroming van één type woning naar een volgende sterk beïnvloed door het leeftijds patroon.

	theoretische benadering	evolutie bevolking in Limburg 1997 - 2007	gevolgen voor de woningmarkt
20 - 34 jaar	in directe relatie met gezinsvorming en dus ook met woningmarkt	-19.088	minder starters op de woonmarkt als voorheen
35 - 49 jaar	definitieve beslissingen inzake gezinsvorming en huisvesting	+12.671	traditionele, grondgebonden gezinswoningen beperkte invloed op de woningmarkt
50 - 64 jaar	mogelijke transitie in het kader van pensioen of 'leeg nest'	+30.584	relatief weinig invloed op woningmarkt, hoewel tendens naar zoeken van kleinere woningen

	theoretische benadering	evolutie bevolking in Limburg 1997 - 2007	gevolgen voor de woningmarkt
65 - 79 jaar	meer en meer confrontatie met fysieke zwakheden en met mortaliteit van de levenspartner	+21.680	iets grotere invloed op woningmarkt, voornamelijk tendens naar zoeken van kleinere woningen
80 jaar	verdere inbinding van de fysieke mobiliteit, nood aan aangepaste senioren huisvesting.	+9.578	op zoek naar aangepaste woningen bij opname (in ziekenhuis of rusthuis) of overlijden vrijkomende woningen op de woningmarkt

In de periode 1997 - 2007 kan een verdere vergrijzing van de gezinsstructuur worden vastgesteld. Tegelijkertijd is er een afname van het aantal 20 - 34 jarigen. Dit betekent dat er minder starters zijn dan voorheen op de Limburgse woonmarkt.

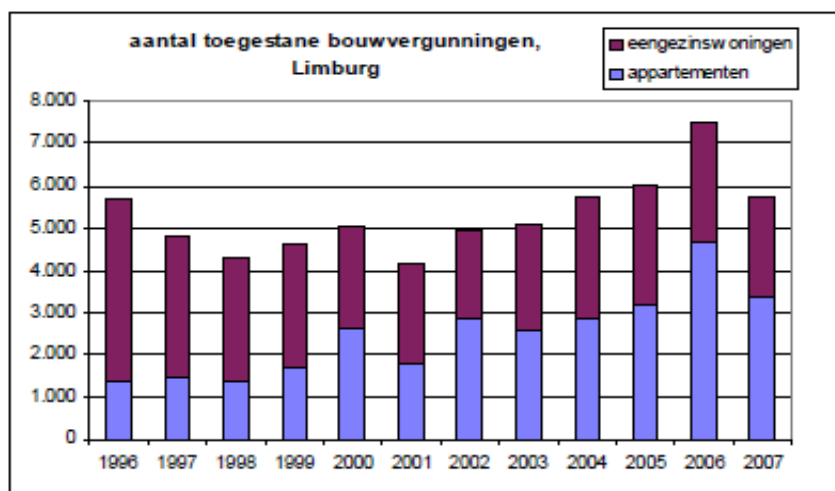
Intussen blijken ook de traditionele gezinsvormen en hun levenspatronen te veranderen. De gezinsstabiliteit daalt. Jongeren verlaten veel meer dan vroeger de ouderlijke woning zonder daarom samen te gaan wonen. Er ontstaan nieuwe gezinsvormen en het aantal éénuoudergezinnen en alleenstaanden neemt toe.

Niet alleen de levensloop van de gezinnen wijzigt maar ook de tijdsbesteding is aan verandering onderhevig. Het krijgen van kinderen wordt uitgesteld. Er is een toename van het aantal tweeverdieners. Ook deze veranderingen hebben hun weerslag op het woningmarktgedrag.

Samen met de stijging van de woningprijzen resulteren bovenstaande veranderende gezins- en levenspatronen vooral in een sterkere vraag naar kleinere woningen. Het gaat dan niet enkel om appartementen maar ook om kleinere woningtypes die grondgebonden zijn en met een kleine tuin of met voldoende gemeenschappelijk of publiek groen in de nabije omgeving.

Onderstaande figuur toont het aantal afgeleverde bouwvergunningen voor nieuwbouw in de periode 1996 - 2007 in Limburg. In deze periode blijkt dat vooral het aantal vergunde appartementen toenam. Terwijl in 1996 nog 75% van alle bouwvergunningen eengezinswoningen betrof, is dit aandeel in 2007 gedaald tot 38%. Er kan dus duidelijk worden gesproken van een appartementisering. Aan de nood aan kleine grondgebonden woningen op een klein perceel blijkt veel minder te zijn ingespeeld ondanks de behoefte die ook op dat vlak bestaat.

Figuur 2: aantal toegestane bouwvergunningen in Limburg

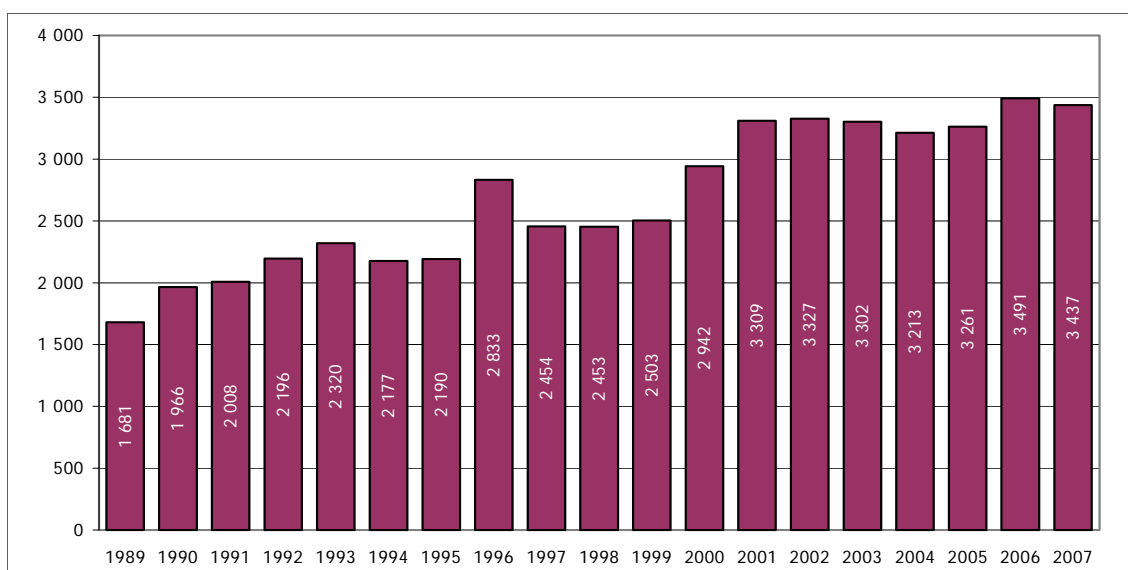

Bron: ADSEI

6.3. Buitenlandse woondruk

Op het vlak van het grensoverschrijdend wonen voelen beide provincies Limburg de noodzaak aan om grensoverschrijdende migraties beter te monitoren en inzicht te verwerven in de impact van het krimpscenario in Zuid-Limburg (Nederland) op de Vlaamse en Nederlandse woningbouwmarkt. Zo hebben de gemeenten Lanaken en Maastricht hun eigen woonprogramma's kwalitatief aangepast en beter op elkaar afgestemd.

Figuur 3: evolutie van het aantal buitenlandse inwijkingen uit Nederland naar de provincie Limburg (loop 1989 - 2007)

Bron: FOD Economie - algemene directie statistiek en economische informatie, dienst demografie

Verwerking: provincie Limburg - directie mens - steunpunt sociale planning

In 2007 vestigden zich 3.437 Nederlanders in Limburg. Sinds 1989 neemt dit aantal toe. Het aantal Nederlandse migranten dat jaarlijks naar Limburg komt, is tussen 1989 en 2007 meer dan verdubbeld. De laatste jaren stabiliseert deze inwijking zich rond het hoogtepunt van 3.500 Nederlandse inwijkingen per jaar. Vooral de grensgemeenten met Nederland in Noord-Limburg en het Maasland oefenen een grote aantrekkingskracht uit. Lanaken mocht in 2007 het meeste Nederlandse nieuwkomers verwelkomen (549) maar ook Lommel (329), Hamont-Achel (246), Riemst (212) en Maasmechelen (278) waren erg in trek.

Onderstaande tabel toont aan welke gemeenten het meeste onder druk staan. Deze tabel relateert het aantal buitenlandse inwijkingen uit Nederland aan het inwonersaantal. In verhouding tot het aantal inwoners is de druk het hoogst in Lanaken (22 Nederlandse inwijkingen per 1.000 inwoners), Hamont-Achel (17,7), Riemst (13,1), Neerpelt (12,7) en Voeren (12,6). Deze vijf gemeenten scoren veel hoger dan het Limburgs gemiddelde. Maar ook andere gemeenten uit het noorden van Limburg en uit het Maasland scoren hoger dan het Limburgs gemiddelde. Tegenover deze immigratie staat echter ook een emigratie van Nederlanders. In 2007 waren er 3.437 nieuwkomers maar trokken er ook 1.586 Nederlanders weg uit Limburg.

Ondertussen zijn er al negen gemeenten waarvan meer dan 10% van de inwoners Nederlanders zijn.

Tabel 11: buitenlandse inwijken afkomstig van Nederland per 1.000 inwoners (2009)

	buitenlandse inwijken van Nederland (teller)	totale bevolking (noemer)	indicator (in %)	standaardscore	rang
Alken	1	11.153	0,1	-0,76	42
As	17	7.605	2,2	-0,36	17
Beringen	49	41.984	1,2	-0,56	26
Bilzen	89	30.384	2,9	-0,23	16
Bocholt	95	12.561	7,6	0,63	12
Borgloon	4	10.339	0,4	-0,70	38
Bree	75	14.774	5,1	0,17	15
Diepenbeek	10	18.001	0,6	-0,67	35
Dilsen-Stokkem	138	19.296	7,2	0,56	13
Genk	86	64.294	1,3	-0,52	22
Gingelom	2	7.966	0,3	-0,73	40
Halen	5	8.812	0,6	-0,67	34
Ham	12	9.974	1,2	-0,55	24
Hamont-Achel	246	13.898	17,7	2,52	2
Hasselt	59	71.543	0,8	-0,62	28
Hechtel-Eksel	88	11.612	7,6	0,64	11
Heers	1	6.898	0,1	-0,75	41
Herk-de-Stad	10	11.958	0,8	-0,62	27
Herstappe	0	84	0,0	-0,77	43
Heusden-Zolder	53	31.278	1,7	-0,46	20
Hoeselt	11	9.412	1,2	-0,56	25
Houthalen-Helchteren	23	29.993	0,8	-0,63	30
Kinrooi	143	12.118	11,8	1,42	6
Kortessem	3	8.151	0,4	-0,70	39
Lanaken	549	24.935	22,0	3,32	1
Leopoldsburg	26	14.636	1,8	-0,44	19
Lommel	329	32.424	10,1	1,11	8

Lummen	9	14.007	0,6	-0,65	32
Maaseik	201	24.139	8,3	0,77	9
Maasmechelen	278	36.661	7,6	0,64	10
Meeuwen-Gruitrode	6	12.664	0,5	-0,68	37
Neerpelt	207	16.247	12,7	1,59	4
Nieuwerkerken	0	6.707	0,0	-0,77	43
Opglabbeek	14	9.807	1,4	-0,51	21
Overpelt	160	13.719	11,7	1,39	7
Peer	33	15.996	2,1	-0,39	18
Riemst	212	16.145	13,1	1,67	3
Sint-Truiden	21	38.828	0,5	-0,67	36
Tessenderlo	14	17.228	0,8	-0,62	29
Tongeren	38	29.859	1,3	-0,54	23
Voeren	53	4.207	12,6	1,57	5
Wellen	5	7.102	0,7	-0,64	31
Zonhoven	13	20.306	0,6	-0,65	33
Zutendaal	49	6.985	7,0	0,53	14
Maasland	1.309	117.149	11,2		
Midden-Limburg	271	228.534	1,2		
Noord-Limburg	1.239	143.895	8,6		
West-Limburg	178	149.877	1,2		
Zuid-Limburg	440	187.235	2,3		
Limburg	3.437	826.690	4,2		
Vlaams gewest	9.849	6.161.600	1,6		
		standaardafwijking	5,4		

legende standaardscores:

$z < -1,5$:	$-1,5 < z < -0,5$:	$-0,5 < z < +0,5$:	$+0,5 < z < +1,5$:	$z > +1,5$:
veel lager dan Limburg	lager dan Limburg	gemiddeld	hoger dan Limburg	veel hoger dan Limburg

Bron: FOD Economie - algemene directie statistiek en economische informatie, dienst demografie (loop 2007)

Verwerking: provincie Limburg - 2de directie welzijn - stafdienst strategie en planning - studiecel

6.4. Decreet grond- en pandenbeleid

Op 1 september 2009 trad het decreet grond- en pandenbeleid in werking. Het is onder andere gericht op het ontwikkelen van een bijkomend sociaal en bescheiden woonaanbod. Hiervoor legt het procentuele objectieven op aan bouwprojecten en verkavelingen met meerdere woningen en aan ruimtelijke uitvoeringsplannen die woongebied bij creëren.

6.4.1. Sociale huur- en koopwoningen

Het sociaal objectief, bestaande uit sociale huurwoningen en sociale koopwoningen, bepaalt voor elke gemeente het aantal te realiseren sociale woningen voor de periode 2009 - 2020. Zowel de gemeenten als de provincie krijgen een rol toebedeeld in het realiseren van het sociaal woonaanbod van 65.000 woningen en kavels voor heel Vlaanderen tegen 2020. Op basis van het aantal huishoudens werd de verdeling gemaakt over de provincies. Voor Limburg betekent dit een realisatie van 5.590 sociale huurwoningen, 3.150 sociale koopwoningen en 150 sociale kavels.

Voor de sociale koopwoningen en kavels geldt een provinciaal objectief. De deputatie zal in samenspraak met de gemeenten een verdeling maken van dit provinciaal objectief. Het is de taak van de provincie om de 3.150 sociale koopwoningen en de 150 sociale kavels die aan Limburg worden toegewezen, te verdelen over de gemeenten. Voor de sociale huurwoningen heeft Vlaanderen een berekening per gemeente gemaakt. Het na te streven sociaal huurobjectief werd bepaald op 9%.

6.4.2. Bescheiden woonaanbod

De verwezenlijking van een bescheiden woonaanbod is naast de verwezenlijking van een sociaal woonaanbod één van de onderwerpen die werden behandeld in het decreet grond- en pandenbeleid. Onder een bescheiden woonaanbod worden kavels met een maximale oppervlakte van 500 m², woonhuizen met een bouwvolume van ten hoogste 550 m³ en overige woongelegenheden (bijvoorbeeld appartementen) met een bouwvolume van ten hoogste 240 m³ verstaan. Deze maximale oppervlakte- en volumenormen kunnen verder worden beperkt in een gemeentelijke stedenbouwkundige verordening.

6.5. Wonen voor ouderen en zorg

De tweede herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen stelt dat in de provinciale structuurplannen de specifieke behoefte aan woongelegenheden voor ouderen als een bijkomend afwegingscriterium kan worden gehanteerd voor de uitwerking van de gewenste nederzettingsstructuur, rekening houdend met een regionale spreiding en een differentiatie van de gewenste woonvormen. De woonbehoefte voor ouderen en toename van het zorgaanbod moeten voldoende worden vertaald in gemeentelijke structuurplannen.

Uit het trendonderzoek ruimtelijke ordening (provincie Limburg) blijkt dat er verschillende tendensen en trends kunnen vastgesteld worden binnen het zorgwonen.

6.5.1. Vergrijzing

Het aantal 80+ zal tussen 2007 en 2025 quasi verdubbelen van circa 30.000 naar meer dan 50.000. Het aantal 65+ jarigen stijgt geleidelijk van circa 180.000 naar 280.000. Als gevolg van deze steeds ouder wordende bevolking stijgt de specifieke behoefte aan wonen en zorg. Het aantal ouderen met zeer specifieke en intensieve eisen op het vlak van zorg neemt eveneens toe. De vergrijzing leidt immers onvermijdelijk tot meer (en andere) ziekten met een dikwijls meer intensieve behandeling. In het Koepelplan Zorgstrategische planning Limburg van 2006 werden grote tekorten vastgesteld. Vooral bij de rusthuizen en de serviceflats nemen deze tekorten een grote omvang aan.

6.5.2. Individualisering

Een groter wordend aantal senioren en medioren wil steeds langer bewust zelfstandig leven en ouder worden (active ageing), en zo weinig mogelijk afhankelijk wil zijn van anderen. Zij willen zo lang mogelijk het leven in eigen handen houden.

6.5.3. Polarisatie tussen rijk en arm

Een groter wordende groep van senioren krijgt het steeds moeilijker om met hun beperkt pensioen rond te komen. Gespecialiseerde zorg, of zelfs de huur van een ouderenwoning, wordt voor hen erg duur of zelfs onbetaalbaar. De huidige financiële crisis en de besparingen op verschillende overheidsuitgaven in de sociale zorg zullen de polarisatie enkel versterken.

6.5.4. Samenwerking tussen zorginstellingen

In woonzorgdecreet worden de woonzorgnetwerken geïntroduceerd. Ook lokale besturen gaan aan de slag gaan met het afbakenen van zorgregio's op hun grondgebied. Tevens leiden de voorwaarden die worden gesteld aan de financiering van zorginstellingen, quasi onvermijdelijk tot fusies en de bouw van nieuwe ziekenhuiscomplexen. Door het fuseren en het concentreren van het zorgaanbod op één locatie, centraal in het verzorgingsgebied, zijn deze nieuwbouwprojecten steeds beduidend groter dan de oorspronkelijke instellingen. Dit heeft ruimtelijke consequenties. Niet enkel de ruimtebehoefte maar ook de verkeersgeneratie stijgt.

6.5.5. Continuïteit in het verzorgen

Door het verbreden van het zorgaanbod (meer thuiszorg) zullen in de directe nabijheid van ziekenhuizen ondersteunende zorgfaciliteiten ontstaan voor complexe en zwaar zorgbehoevenden. Zorghotels, waar familieleden de mogelijkheid wordt geboden te overnachten en ontslagen patiënten verblijven in functie van hun revalidatie en herstel, zijn hiervan een voorbeeld. Ook totaalconcepten als woonzorgcentra en meegroEICampussen trachten een deel van de nieuwe vraag in te vullen met een zorgaanbod dat wordt afgestemd op de individuele noden van de bewoner.

6.5.6. Outsourcing in functie van verdere professionalisering

Ondersteunende activiteiten verlaten hun traditionele locatie op de campussen en verplaatsen zich naar het bedrijventerrein van waaruit de distributie wordt geregeld. Het afstoten van deze activiteiten verhoogt de logistieke verkeersgeneratie van en naar de zorginstelling. In die zin

moet echter rekening worden gehouden met extra verkeersbewegingen indien veel kleinere, verspreide locaties moeten worden bevoorraad. Kleinschaligheid en het verspreid aanbod van zorg zijn op vlak van de logistieke stromen van goederen en personeel minder efficiënt en evident. De trend zal echter in de toekomst versneld worden verder gezet.

6.5.7. Vervaging tussen zorg en wonen

De geleidelijke vervaging tussen zorg en wonen levert een brede reeks aan nieuwe woon- en zorgtypologieën die elk inspelen op een specifieke mate van zorg. Tussen de traditionele woning en het traditioneel rusthuis ontstaan verschillende voorzieningen met geleidelijke gradaties van zorg, gaande van individuele zelfstandige woonvormen, over semi-zelfstandige woonvormen tot collectieve beschermde woonvormen.

6.5.8. Privatisering van de (ouderen)zorg

Private partijen zijn door de groeiende vraag steeds meer geïnteresseerd in de zorgmarkt en het zelfstandig ouder worden. De kans is echter reëel dat private partijen door het streven naar winstmaximalisatie minder oog hebben voor het leveren van kwaliteit. Dit heeft niet uitsluitend effecten op het vlak van het leveren van kwalitatieve zorg op maat maar eveneens op de ruimtelijke kwaliteit van het totaalconcept. Om een uitgebreid pakket aan zorg en ondersteunende diensten te willen aanbieden is er ook een aanzienlijk aantal woningen aan een hogere prijsklasse nodig om rendabel te kunnen zijn. Deze programma's overschrijden dikwijls de draagkracht van de kern. PPS-constructies met de overheid als kwaliteitsbewaker bieden hier echter kansen.

6.5.9. Technologische evoluties in de medische sector

Er gebeurt een geleidelijke omschakeling naar daghospitalisatie. Bevraging en inventarisaties hebben uitgewezen dat, op voorwaarde dat een frequent en kwalitatief openbaar vervoeraanbod aanwezig is, vooral bezoekers gebruik maken van het openbaar vervoer. Patiënten gebruiken uitsluitend de wagen om naar het ziekenhuis te gaan. Indien de trend naar meer daghospitalisatie zich verder zet, zal het belang aan een goede autobereikbaarheid en voldoende parkeervoorzieningen verder toenemen.

6.5.10. Strengere regelgeving

Meer regels inzake veiligheid en hygiëne vinden noodzakelijkerwijs een vertaling in het architectuurontwerp en de interne organisatie van zorginstellingen. Er wordt sneller gekozen voor nieuwbouw dan voor renovatie van het bestaand patrimonium omwille van de kostprijs. Dit resulteert in het afstoten van dit patrimonium. Het is echter niet evident om voor typische ziekenhuisgebouwen nieuwe functies te vinden.

6.5.11. Zorgboulevard

In Vlaamse ziekenhuizen concentreren verschillende soorten van dienstverlening voor bezoekers en patiënten zich aan de inkom. Ook in een binnenstedelijke omgeving vindt er in de nabijheid van zorginstellingen een verschuiving van het dienstenaanbod plaats. Naarmate de zorginstelling aan belang toeneemt en groeit, daalt het aantal huisdokters in de omgeving aanzienlijk, maar is de lokale middenstand met meer bloemenwinkels en bakkers beter vertegenwoordigd.

6.6. Woonwagenterreinen

Uit de erkenning van een woonwagen als volwaardige woonvorm vloeit de verplichting voort om te voorzien in voldoende legale en degelijke standplaatsen, evenwichtig verspreid over heel Vlaanderen. Een brief van 14 oktober 2009 van de bevoegde Vlaams minister vestigt hier nogmaals de aandacht op. In het regeerakkoord gaat de Vlaamse regering het engagement aan erop toe te zien dat de lokale besturen hun afspraken nakomen om voldoende en duurzame doortrekkerterreinen en vaste staanplaatsen te realiseren voor woonwagenbewoners.

6.7. Seizoenarbeiders

Tussen 2003 en 2008 is het aantal seizoenarbeiders dat tijdelijk moest worden gehuisvest, gestegen van 300 naar 8.000.

De provinciale stedenbouwkundige verordening inzake de tijdelijke huisvesting van seizoenarbeiders loopt af op 1 december 2011. Hoewel de verordening de mogelijkheid bood om structurele oplossingen uit te werken voor de huisvesting van tijdelijke seizoenarbeiders, werden tot op heden vanuit de agrarische sector echter nog geen oplossingen naar voor gebracht. Het probleem bestaat nog steeds. Wel worden af en toe bouwvergunningen aangevraagd / verleend voor het oprichten van permanente huisvesting voor seizoenarbeiders.

III.3. Ruimtelijk-economische structuur

1. Definitie

De bestaande ruimtelijk-economische structuur geeft de samenhang weer in en tussen gebieden die hoofdzakelijk of in belangrijke mate worden gekarakteriseerd door economische activiteiten. Enerzijds worden omvang, aard en locatie van de belangrijke economische concentraties onderzocht en anderzijds de onderlinge relaties tussen de verschillende concentratiegebieden.

In dit hoofdstuk worden de economische activiteiten en hun ruimtelijke weerslag onderzocht. In de eerste plaats worden algemene ontwikkelingen binnen de ruimtelijk-economische structuur belicht. Daarna wordt nader ingegaan op de specifieke ruimtelijke (deel)structuren van bedrijventerreinen, kleinhandel, landbouw en ontginningen.

2. Algemeen profiel van de ruimtelijk-economische structuur

Het laatste decennium wordt gekenmerkt door structurele economische veranderingen. De toenemende globalisering van de economie, de opkomst van nieuwe geïndustrialiseerde landen, de economische en politieke wijzigingen in Oost-Europa, de nieuwe Europese economische ruimte en het toenemend belang van informatie, kennis en technologie als kritische factoren zijn daarvan enkele voorbeelden.

Zowel productiewijzen als producten en diensten wijzigen steeds sneller onder invloed van technologische innovaties. Daardoor ondergaat de productieruimte drastische wijzigingen, zowel in locatiekeuze als in ruimtegebruik. Nieuwe productieprocessen en management-technieken, de vaak mondiale organisatie van grotere bedrijven en overname-effecten maken het moeilijker om die sector ruimtelijk te plannen en te ordenen. Naarmate productieprocessen meer op toegevoegde waarde worden georiënteerd, wordt meer zorg aan het bedrijfsimago besteed en aan de kwaliteiten van het bedrijventerrein en worden aan de omgeving hogere kwaliteitseisen gesteld.

Locatiekeuzen en locatievoorkeuren wijzigen. Een goede internationale en multimodale bereikbaarheid wordt een beslissende factor voor lokalisatie. De ligging tegenover de zeehavens, de internationale luchthavens, de stations voor de hoge snelheidstrein en lijninfrastructuren met een internationale verbindende functie ondersteunen die tendens en worden steeds sterker structuur-bepalend.

2.1. Werkgelegenheid

De Limburgse economie is een kleine en open economie: klein in de zin dat het bruto binnenlands product (BBP) amper enkele procenten van dat van de Europese eenheidsmarkt bedraagt,

open in de zin dat import en export respectievelijk 69,5% en 66,5% van het BBP vertegenwoordigen (cijfers voor 1992). Die openheid neemt nog altijd toe⁴³.

Op een totale bevolking van 779.969 inwoners (1 januari 1997) telt Limburg in 1997 240.823 werknemers in 18.540 ondernemingen. Hieraan moeten 45.344 zelfstandigen in hoofdberoep en helpers worden toegevoegd (1997).

2.1.1. Sterk groeiende economie

Uit de geografische ventilatie van het BBP blijkt dat het bruto regionaal product tegen marktprijzen in prijzen van 1990 in Limburg steeg van €7,97 miljard (321,7 miljard BEF) in 1985 tot €12,40 miljard (498,7 miljard BEF) in 1997. Dat stemt overeen met een **jaarlijks gemiddeld groeipercentage** van 4,6%⁴⁴ tegenover 3% in het Vlaams gewest en 2,4% in België. In al de andere Vlaamse provincies lag het groeipercentage lager dan in de provincie Limburg. Voor Vlaams-Brabant was dat +4,1%, voor West-Vlaanderen +2,8%, voor Antwerpen +2,6% en voor Oost-Vlaanderen +2,3%.

Het verschil in groeipercentages tussen Limburg en België geldt voor bijna alle economische sectoren. Een overzicht daarvan is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 12: jaarlijkse gemiddelde groei van het geografisch product tegen marktprijzen in prijzen van 1990 in de periode 1985 - 1995 naar economische sector voor Limburg en België

sector	Limburg	België	verschil
landbouw	3,5	2,0	1,5
energetische producten	3,7	2,5	1,2
industrie	3,6	2,1	1,5
waarvan bouw	4,7	3,5	1,2
tertiaire sector	3,7	2,3	1,4
waarvan niet verhandelbare diensten	1,2	1,0	0,2
totaal	3,5	2,2	1,3

Bron: Nationale Bank van België, Regionale rekeningen 1985 - 1995 en eigen bewerking

2.1.2. Groeiende werkgelegenheid door een stijgend aantal kleine ondernemingen rondom grotere bedrijven

De economische groei gaat gepaard met een sterk toenemend aantal ondernemingen. Het aantal inrichtingen⁴⁵ in Limburg is gestegen van 12.006 in 1982 naar 18.540 in 1997. Dat is een toename van bijna 6.534 ondernemingen of een toename met meer dan 54%.

Het aantal ondernemingen is gestegen in elke klasse van grootte. Relatief gezien is vooral het aantal ondernemingen in de klasse van 5 tot 19 werknemers toegenomen. Hun aandeel is gestegen van 22,6% in 1982 naar 23,2% in 1997. De andere grootteklassen zijn in procent van het totaal aantal ondernemingen ofwel gestabiliseerd ofwel in lichte mate gedaald. Het merendeel van de Limburgse ondernemingen is relatief klein. Bovendien is er de laatste decennia een lichte tendens tot schaalverkleining van de ondernemingen.

De volgende tabel toont het aantal inrichtingen in Limburg en Vlaanderen, gerangschikt naar bedrijfsgrootte, gemeten volgens het aantal werknemers.

Tabel 13: aantal inrichtingen in Limburg en Vlaanderen naar bedrijfsgrootte in 1997

bedrijfsgrootte	Limburg		Vlaanderen	
	absoluut	%	absoluut	%
minder dan 5 werknemers	11.855	63,9	96.088	65,8
5 tot 9 werknemers	2.959	16,0	22.167	15,2
10 tot 19 werknemers	1.751	9,4	12.820	8,8
20 tot 49 werknemers	1.196	6,5	9.099	6,2
50 tot 99 werknemers	394	2,1	3.032	2,1
100 tot 199 werknemers	212	1,1	1.544	1,1
200 tot 499 werknemers	137	0,7	893	0,6
500 tot 999 werknemers	27	0,1	216	0,1
1000 en meer werknemers	9	0,0	110	0,1
totaal	18.540	100,0	145.969	100,0

Bron: RSZ-statistieken

Het aantal werknemers in Limburg is tussen 1982 en 1997 met meer dan 57.664 eenheden gestegen: van 183.159 in 1982 naar 240.823 in 1997.

2.1.3. Stijgende werkgelegenheid, vooral in de tertiaire sector

Uit de volgende tabel blijkt, overeenkomstig de algemene tendens, een verschuiving in de werkgelegenheid van de secundaire naar de tertiaire sector. Die ontwikkeling in de werkgelegenheid is vrijwel volledig toe te schrijven aan de sterke ontwikkeling van de tertiaire sector. Met de toename van de deeltijdse arbeid in de dienstensector vertegenwoordigde die in 1997 meer dan 61% van de werkgelegenheid in Limburg. Binnen de secundaire sector blijven industrie en bouw de belangrijkste sectoren, maar de absolute groei met respectievelijk 9.126 en 2.723 jobs heeft het wegvallen van de tewerkstelling in de mijnen niet volledig kunnen compenseren.

Tabel 14: evolutie aantal werknemers naar economische sectoren in Limburg tussen 1982 - 1997

	1982		1997		groei 1982 - 1997	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
landbouw	706	0,4	10.313	4,3	9.607	1.461
secundaire sector	90.257	49,3	82.441	34,3	-7.816	91
energie	20.843	11,4	1.178	0,5	-19.665	6
industrie	54.708	29,9	63.834	26,5	9.126	117
bouw	14.706	8,0	17.429	7,2	2.723	119
tertiaire sector	92.196	50,3	147.765	61,4	55.569	160
handel en horeca	18.638	10,2	24.417	10,2	5.779	131
vervoer	7.532	4,1	12.035	5,0	4.503	160
financiën	6.073	3,3	4.292	1,8	-1.781	71
overige	59.953	32,7	107.021	44,5	47.068	179
totaal	183.159	100,0	240.519	100,0	57.360	131

Bron: RSZ-statistieken

In de loontrekkende werkgelegenheid is vooral de relatief sterk ontwikkelende primaire sector opvallend.

Limburg telt ook na de sluiting van de mijnen nog altijd relatief veel jobs in loondienst in de secundaire sector. Vooral enkele metaalsectoren, de bouwsector en de rubber- en kunststofnijverheid zijn er sterk aanwezig. De dalende trend in de Vlaamse industriële werkgelegenheid laat zich echter ook - zij het minder sterk - in Limburg voelen. Vooral in de meubelindustrie, bouwsector, confectienijverheid en de vervaardiging van transportmiddelen laat zich dat voelen. Anderzijds was er een opmerkelijke groei in de textielsector, de vervaardiging van computers-audio-video en metaalproducten. Dat tegengesteld verloop - jobverlies in bepaalde secundaire sectoren en jobcreatie in andere - wordt in de nabije toekomst allicht voortgezet.

De commerciële diensten of tertiaire sectoren zijn opvallend zwak aanwezig in Limburg. Anderzijds is ook in Limburg de werkgelegenheidsgroei het sterkst in de commerciële diensten. Een aantal tertiaire sectoren, zoals vervoer en vervoersondersteuning en advies en bijstand aan ondernemingen lijken zelfs hun 'achterstand' op de rest van Vlaanderen stilaan goed te maken. De sterk ontwikkelde industrie vormt een belangrijke basis voor die jobcreatie in de commerciële diensten. De groei in bijvoorbeeld de uitzendsector, de diensten aan ondernemingen en vervoer en vervoersondersteuning staat immers vaak in functie van een industriële activiteit.

De sector justitie, defensie en openbare veiligheid is als enige quartaire sector echt sterk ontwikkeld in Limburg. De zwakke aanwezigheid van de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening weegt echter sterk door op het globaal beeld. De publieke dienstensector in zijn geheel is in Limburg dan ook iets minder sterk aanwezig dan gemiddeld.

In vergelijking met Vlaanderen blijft de ontwikkeling van de tertiaire diensten in Limburg achter ondanks de structurele verschuivingen. Dat geldt vooral bij de grotere tertiaire ondernemingen. Een mogelijke verklaring voor deze relatief beperkte schaal van de tertiaire ondernemingen is de lage bevolkingsdichtheid en het kleiner afzetgebied. De zwakke stedelijke aanwezigheid leidt blijkbaar tot geringere ontplooiingsmogelijkheden binnen de tertiaire sector.

De sectoren waarin Limburg zich sterker profileert tegenover Vlaanderen, blijven beperkt tot de interimsector en de sector justitie, defensie en openbare veiligheid (wat verband houdt met de 2 grote legerbasis in Leopoldsburg en Kleine Brogel). De horecasector benadert nog het meest het Vlaams gemiddelde door het toerisme. Het gemiddelde van de overige subsectoren ligt altijd iets lager dan het Vlaams gemiddelde.

Zeer zwakke sectoren zijn toekomstgerichte sectoren als informatica en speur- en ontwikkelingswerk. Voor de in verhouding zeer zwak scorende vervoersondersteunende activiteiten is een stijgende trend merkbaar. Een aantal 'logistieke' bedrijven heeft zich recent in de provincie gevestigd⁴⁶ of heeft zijn activiteiten verder uitgebouwd, voornamelijk in de omgeving van Haselt, Genk en Opglabbeek. Voor de nabije toekomst wordt een sterke inhaalbeweging van de sector ten opzichte van het Vlaams gewest verwacht.

De sterke groei in de primaire sector is niet alleen het gevolg van het toenemend belang van de aardbeienteelt maar ook van de verstrengde RSZ-controles in de fruitsector.

2.1.4. Lage activiteits- en werkzaamheidsgraad ⁴⁷

In 1997 ligt de participatie aan de arbeidsmarkt in Limburg het laagst van alle Vlaamse provincies.

Net als in de rest van Vlaanderen zijn er duidelijk meer mannen dan vrouwen actief op de arbeidsmarkt. 4 op 5 Limburgse mannen op actieve leeftijd participeert aan de arbeidsmarkt tegenover 6 op 10 vrouwen op actieve leeftijd. De werkzaamheidsgraad bij de Limburgse vrouwen ligt een stuk beneden het Vlaams gemiddelde (48,8% tegenover 54,9%). Bij de Limburgse mannen is dit verschil veel minder uitgesproken (76,7% tegenover 78,4% als Vlaams gemiddelde).

Ondanks de sterke groei blijft de werkgelegenheid relatief beperkt. Het merendeel van de circa 287.000 jobs die Limburg anno 1997 rijk is, wordt uitgeoefend in loondienst (241.000 of 84%). In de periode 1992 - 1997 is de Limburgse werkgelegenheid sterker toegenomen dan gemiddeld in Vlaanderen: +10,2% tegenover +5,1%. Hoewel de groei bij de zelfstandigen en helpers het sterkst was (+11,3%), is het vooral de uitgesproken groei bij de loontrekkenden (+22.000 jobs of +10%) die Limburg onderscheidt van de rest van Vlaanderen.

Ondanks deze toename van jobs telt Limburg per 100 inwoners op actieve leeftijd slechts 59 jobs, tegenover 63 gemiddeld in het Vlaams gewest.

De relatief beperkte omvang van de werkgelegenheid in Limburg stelt zich scherper bij de zelfstandigen dan bij de loontrekkenden. In verhouding tot het aantal inwoners op actieve leeftijd telt Limburg 16% minder zelfstandigen dan gemiddeld, tegenover 5% minder jobs in loondienst. Het relatief gebrek aan zelfstandigen komt het sterkst tot uiting in de secundaire en tertiaire sector.

2.1.5. Hogere werkloosheid bij vrouwen, jongeren en laaggeschoolden

De Limburgers bieden zich niet alleen in mindere mate aan op de arbeidsmarkt, als zij zich aanbieden hebben zij bovendien een minder grote kans om een job te vinden.

De werkloosheidsgraad ligt in Limburg het hoogst van alle Vlaamse provincies. Limburg heeft vooral te kampen met een erg hoge werkloosheid bij de vrouwen. De werkloosheidsgraad bij mannen ligt slechts iets hoger dan gemiddeld in Vlaanderen.

Uit de verdeling van de werkloosheidsdruk aan de hand van een aantal kenmerken blijkt dat sommige groepen in de Limburgse samenleving bijzonder hard worden getroffen door werkloosheid: vrouwen, jongeren en laaggeschoolden. Bovendien versterken de kenmerken van die groepen elkaar wanneer ze gezamenlijk voorkomen. De werkloosheidsdruk ligt bijvoorbeeld erg hoog bij de laaggeschoolde vrouwen tussen 25 en 49 jaar.

2.1.6. Naar een kleinere kloof tussen vraag en aanbod?

De Limburgse arbeidsmarkt evolueert in de richting van een groter evenwicht. Zowel de groei van de loontrekkende werkgelegenheid als de daling van de officiële arbeidsreserve is in Limburg iets sterker dan gemiddeld in Vlaanderen. Het onevenwicht tussen vraag en aanbod op de Limburgse arbeidsmarkt blijft echter ook nu groter dan elders in Vlaanderen. Wel is het positief

verloop van de loontrekkende werkgelegenheid deels een gevolg van verstrenge RSZ-controles, en wordt de daling van de officiële arbeidsreserve overschaduwd door het verstrengd schorsingsbeleid en de versoepelde uitschrijving van oudere werklozen. Toch kan niet worden ontkend dat er zich voor bepaalde beroepsprofielen ook in de provincie Limburg langzaam een tekort op de arbeidsmarkt aandient.

2.2. Spreiding en concentratie van economische activiteiten

2.2.1. Historische evolutie

Reeds voor 1900 startte in Noord-Limburg de industrialisatie. Vervuilende en giftige fabrieken ontwikkelden zich in het noorden en namen grote oppervlakten van de onvruchtbare Kempense grond in beslag. Zij vestigden zich in de open ruimte, ver van de bestaande bebouwing. De nabijheid van het kanaal en later van het spoor was een pluspunt. Die vorm van industrialisatie was sterk ruimte-intensief, zorgde voor een grote verspreiding van de activiteiten en kende maar een beperkte nevenontwikkeling bij de fabrieken.

In Haspengouw bleef de landbouw overheersen en de streek kende nagenoeg geen industriële ontwikkeling. De landbouwactiviteiten waren kerngericht en bevestigden de bestaande nederzittingsstructuur van geconcentreerde kernen in een open landschap.

Met de ontdekking van steenkool in 1901 ontstond een nieuw soort ruimtelijk-economische structuur. De vindplaats van steenkool bepaalde de locatie van de mijnactiviteit. Grote oppervlakten gemeenschappelijke gronden werden aangesproken in de directe omgeving van de vindplaats. Een gesloten leefomgeving ontstond los van bestaande kernen. De site bestond uit een uitbatingzetel, de cité en een handelsstraat. De opslag van de steenkool en de terril namen veel ruimte in. Het transport van de goederen gebeurde via een uitgebouwd infrastructuursysteem van spoor en kanaal. Alles gebeurde in de directe omgeving van de mijn, vooral in een strook van west naar oost doorheen Limburg.

De ontsluiting van het gebied door de aanleg van grote infrastructuren als de kanalen (de Zuid-Willemsvaart, het kanaal Bocholt - Herentals en het Albertkanaal) en de aanleg van de autosnelweg E313 vormden een belangrijke stimulans voor de economische groei.

Met de komst van het gewestplan, op het einde van de jaren zeventig, gebeurde een planologische zonerings. Er werden industrie- en kmo-zones aangeduid in de omgeving van bestaande kernen maar ook volledig losliggend van kernen. In dit laatste geval ging het vooral om grote industrieterreinen verbonden met belangrijke infrastructuren.

2.2.2. Concentratiegebieden van economische activiteiten

Structurend op Limburgs niveau zijn de concentratiegebieden van economische activiteiten ⁴⁸. De belangrijkste concentratiegebieden zijn het verstedelijkt gebied Hasselt - Genk (met Zonhoven en Diepenbeek) en het Albertkanaal met omgeving (Ham, Tessenderlo, Beringen, Heusden-Zolder, Lummen, Hasselt, Genk, Diepenbeek, Bilzen, Zutendaal en Lanaken).

Daarnaast zijn er een aantal gemeenten met een belangrijke tewerkstelling. Zij nemen door hun ligging, historische redenen of door de uitwaaiing van economische activiteiten een belangrijke plaats in de ruimtelijke en economische structuur van Limburg in. Het zijn:

- de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden Tongeren en Sint-Truiden
- de kleinstedelijke gebieden Beringen, Leopoldsburg, Neerpelt - Overpelt, Maasmechelen, Maaseik, Lommel, Bree en Bilzen
- de specifieke economische knooppunten Houthalen-Helchteren, Dilsen-Stokkem, Alken, Hamont-Achel, Opglabbeek.

In de concentratiegebieden van economische activiteiten bestaan een ruimtelijke differentiatie en een ruimtelijke specialisatie, waardoor de dynamiek in die concentratiegebieden niet overal dezelfde is. De ruimtelijke concentratie van de economische activiteiten in Limburg wordt aangetoond aan de hand van volgende criteria: totale werkgelegenheid, inclusief de zelfstandige, en spreiding van de oppervlakte voor bedrijventerreinen.

2.2.3. Ruimtelijke concentratie van werkgelegenheid

De concentratiegebieden van economische activiteiten namen in 1996 ruim 85% van de bestaande werkgelegenheid ⁴⁹ in Limburg voor hun rekening. De concentratie van economische activiteiten komt goed tot uiting in de *werkgelegenheidsgraad*. De werkgelegenheidsgraad geeft voor elke gemeente de verhouding tussen de totale werkgelegenheid (tewerkgestelden en zelfstandigen, werkend in de gemeente) en de beroepsbevolking (werkende bevolking en werklozen, wonend in de gemeente) weer.

Tabel 15: werkgelegenheidsgraad voor de concentratiegebieden van economische activiteiten in 1996

type gebied	aandeel beroepsbevolking	aandeel werkgelegenheid	werkgelegenheidsgraad
regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk	21,54	33,54	96,3
economisch netwerk Albertkanaal	20,57	16,09	46,3
structuurondersteunende klein-stedelijke gebieden Tongeren en Sint-Truiden	8,75	10,45	73,4
kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau	18,22	16,25	54,1
specifieke economische knooppunten	9,95	9,11	54,0
overige gemeenten	20,97	14,56	42,6
totaal Limburg	100,00	100,00	60,6
Vlaanderen			64,9

Bron: NIS Bevolkingsstatistieken, NIS SEB, NIS Volkstelling, RSZ-LATG, RSZPPO, VDAB, bewerking door Steunpunt WAV en eigen bewerking

Hasselt en Genk zijn met meer dan 84.000 jobs goed voor 30% van de totale Limburgse werkgelegenheid. In West-Limburg is de concentratie hoog in Tessenderlo, in Noord-Limburg vooral in Overpelt en in mindere mate in Peer en Bree. De relatief beperkte omvang van de loontrekende werkgelegenheid in Zuid-Limburg manifesteert zich niet in de primaire sector. Met slechts 26% van de Limburgse bevolking op actieve leeftijd omvat Zuid-Limburg toch bijna 70% van de jobs in loondienst in de Limburgse primaire sector. Ook het aantal zelfstandigen in de Zuid-Limburgse primaire sector is relatief omvangrijk.

2.2.4. Ruimtelijke concentratie van RSZ-werkgelegenheid, sectoraal gedifferentieerd

De volgende tabel geeft in absolute en procentuele cijfers de tewerkstelling op basis van de RSZ-cijfers aan (in de landbouw, industrie, bouw en de tertiaire sector). De economische knooppunten hebben een arbeidsbalans⁵⁰ van 60 en een minimale bezoldigde tewerkstelling van 3.500 personen waarvan 1.000 personen in de industriële sectoren.

Uit de volgende tabel blijkt dat de tewerkstelling in Limburg sterk geconcentreerd voorkomt.

Het belang van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk voor de tewerkstelling in de provincie komt duidelijk naar voren in de tabel. Meer dan een derde van de werkgelegenheid (36%) is in dat gebied gevestigd met een specifiek accent op de industriële en de tertiaire werkgelegenheid. Tussen Hasselt en Genk doet zich een zekere specialisatie voor: Genk is belangrijker voor de industriële sector (bijna 56% van de totale werkgelegenheid in de gemeente), Hasselt voor de tertiaire sector (bijna 80%). In Diepenbeek is de tertiaire werkgelegenheid proportioneel belangrijk (onder andere door de aanwezigheid van het LUC). In Zonhoven zijn veeleer de industriële sector en de bouwsector van belang.

In het economisch netwerk Albertkanaal bestaat naast een sterk vertegenwoordigde industriële werkgelegenheid een zekere specialisatie aangaande de bouwsector. Het gebied verzorgt 15% van de totale werkgelegenheid in de provincie. De industriële werkgelegenheid is voornamelijk geconcentreerd in Tessenderlo, Beringen, Lanaken en Heusden-Zolder. De bouw is vooral belangrijk voor Beringen en Lummen, Heusden-Zolder, verder ook voor Bilzen.

De structuurondersteunde kleinstedelijke gebieden Sint-Truiden en Tongeren dragen iets meer dan 10% van de totale tewerkstelling. Proportioneel is er een zekere specialisatie in de primaire sector (vooral in de omgeving van Sint-Truiden) en in de tertiaire sector.

De kleinstedelijke gebieden van provinciaal belang zijn goed voor ruim 16% van de totale tewerkstelling. Meer dan elders is hier de tertiaire tewerkstelling van belang. Dat geldt vooral voor Leopoldsburg, Neerpelt, Maasmechelen en Maaseik. Industriële werkgelegenheid is proportioneel belangrijk in Overpelt, Lommel en Bree.

Tabel 16: werknemers in landbouw, industrie, bouw en tertiair in de gebieden van economische activiteiten in 1996

	landbouw	industrie	bouw	tertiair	totaal
absoluut					
regionaalstedelijk gebied	803	26.233	4.354	53.705	85.095
economisch netwerk Albertkanaal	1.298	11.136	3.762	19.877	36.073
structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	2.189	4.883	1.320	16.179	24.571
kleinstedelijke gebieden van provinciaal belang	761	9.459	2.428	25.226	37.874
specifieke economische knooppunten.	556	8.356	2.377	10.607	21.896
overige gemeenten	5.515	5.148	3.361	16.061	30.085
totaal Limburg	11.122	65.215	17.602	141.655	235.594
sectoraal aandeel in het gebied					
regionaalstedelijk gebied	0,94	30,83	5,12	63,11	100,00
economisch netwerk Albertkanaal	3,60	30,87	10,43	55,10	100,00
structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	8,91	19,87	5,37	65,85	100,00
kleinstedelijke gebieden van provinciaal belang	2,01	24,97	6,41	66,61	100,00
specifieke economische knooppunten	2,54	38,16	10,86	48,44	100,00
overige gemeenten	18,33	17,11	11,17	53,39	100,00
totaal Limburg	4,72	27,68	7,47	60,13	100,00
procentueel belang in de provincie					
regionaalstedelijk gebied	7,22	40,23	24,74	37,91	36,12
economisch netwerk Albertkanaal	11,67	17,08	21,37	14,03	15,31
structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	19,68	7,49	7,50	11,42	10,43
kleinstedelijke gebieden van provinciaal belang	6,84	14,50	13,79	17,81	16,08
specifieke economische knooppunten	5,00	12,81	13,50	7,49	9,29
overige gemeenten	49,59	7,89	19,09	11,34	12,77
totaal Limburg	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Bron: RSZ en eigen bewerking

In de specifieke economische knooppunten is de tewerkstelling in de industrie en in de bouw van meer dan gemiddeld belang. De tertiaire tewerkstelling is hier proportioneel het zwakst vertegenwoordigd, behalve in Houthalen-Helchteren. Die knooppunten dragen iets meer dan 9% van de totale tewerkstelling.

De overige gemeenten zijn vooral gekenmerkt door tewerkstelling in de agrarische sector: bijna de helft van de provinciale tewerkstelling in deze sector. Dat geldt vooral voor de Zuid-Limburgse gemeenten Nieuwerkerken, Heers, Gingelom en Wellen. Uitzonderingen zijn Peer, Meeuwen-Gruitrode en Hechtel-Eksel, waar de tewerkstelling in de agrarische sector kleiner is dan 2%. In vergelijking met de andere gebieden is de bouwsector in dat gebied eveneens van belang (Meeuwen-Gruitrode, As). Sporadisch is de industriële tewerkstelling van belang, met name in Bocholt, Wellen en Meeuwen-Gruitrode. De tertiaire sector is proportioneel belangrijk

in Peer, Voeren en Hechtel-Eksel. In totaal is in deze gemeenten bijna 13% van de tewerkstelling gevestigd.

3. Bestaande ruimtelijk-economische structuur

3.1. Concentraties van bedrijventerreinen

3.1.1. Profiel

Bedrijventerreinen zijn zones die speciaal werden gepland en uitgerust voor de vestiging van bedrijven. In de regel gaat het om industriële bedrijven en om ambachtelijke bedrijven die zich ook in de bouw- en in de tertiaire sector kunnen situeren.

De inhoud en betekenis van bedrijventerreinen zijn sterk tijdsgebonden. Vestigingen op bedrijventerreinen hebben niet alleen betrekking op bedrijven uit de verwerkende industrie en het bouwbedrijf, maar ook op bepaalde ruimtebehoevende segmenten van de tertiaire sector⁵¹.

Terreinen worden 'regionaal' genoemd wanneer zij een regionale betekenis hebben, omdat zij door hun omvang, ligging, uitrusting en andere attractieverhogende elementen, grotere bedrijven en bedrijven afkomstig van buiten de provincie aantrekken.

De overige terreinen worden 'lokaal' genoemd. Zij zijn bestemd voor kleinere bedrijven, voor economische activiteiten afhankelijk van de lokale bevolking.

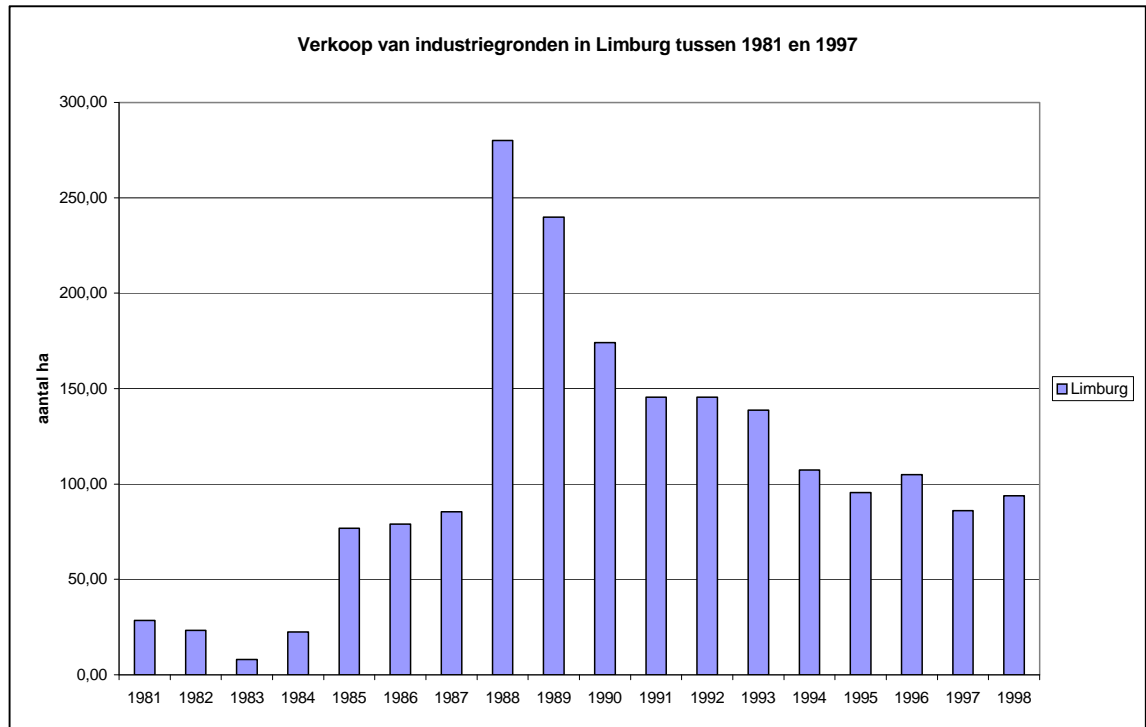
Aanbod, tewerkstelling en ruimtegebruik

Kaart 18: beschikbaarheid van bedrijventerreinen

In de gewestplannen was er op 1 januari 1997 in totaal 9.947 ha afgebakend als bedrijventerrein⁵². Samen met de oppervlakte voorzien in de bijzondere plannen van aanleg, de gewestplanwijziging Hasselt - Genk en de gewestplanwijziging Brustem is er op 1 januari 2000 9.881 ha bestemd voor industrie. Daarvan is 7.633 ha ingenomen door bedrijven en infrastructuren⁵³.

Jaarlijks wordt er gemiddeld meer dan 100 ha bedrijventerreinen bijkomend ingenomen, hoewel er een trend van afname merkbaar is. Gedurende de laatste 15 jaar werd 1.875,62 ha terrein verkocht (gegevens GOM), zodat de bruto ingebruikname (met inbegrip van infrastructuren enz.) moet worden geraamd op ongeveer 2.250 ha⁵⁴.

Figuur 4: inname van industriegronden tussen 1981 en 1998

Begin 1992 waren er 66.478 personen tewerkgesteld op de Limburgse bedrijventerreinen (5.619 ha ingenomen). Concreet werden per ha 11,8 personen tewerkgesteld⁵⁵. Vijf jaar later, in 1997 waren er ongeveer 3.800 bedrijven gevestigd op 145 bedrijventerreinen. In totaal waren er 75.160 personen tewerkgesteld. Dat komt overeen met 32% van de totale werkgelegenheid en met meer dan 90% van de secundaire sector⁵⁶. Op dat ogenblik was 7.409 ha ingenomen, zodat er 10,14 personen per ha werden tewerkgesteld.

Door de recente industrialisering (vanaf de jaren zestig) heeft Limburg in vergelijking met de andere Vlaamse provincies relatief meer (industriële) tewerkstelling op (geplande) bedrijventerreinen. Het gevolg is dat in het recent verleden en ook in de toekomst de behoefte aan herlokalisatie in de provincie Limburg minder groot is.

Begin 1992 werd het ruimtegebruik op de Limburgse industrieterreinen geraamd op circa 11,8 tewerkgestelden per ha⁵⁷. Het ruimtegebruik per werknemer bedroeg dus 847 m². Dat betekent dat het ruimtegebruik per werknemer op de Limburgse industrieterreinen aanzienlijk hoger ligt dan het gemiddelde ruimtegebruik per werknemer in Vlaanderen, dat in de industrie 352,6 m² en in de tertiaire sector 108,9 m² bedraagt in 1991⁵⁸. Waarschijnlijk wordt het hoog ruimtegebruik in Limburg veroorzaakt door een groter aandeel ruimte-intensieve bedrijven. Daarnaast blijven teveel terreinen onder- of onbenut wegens vervuiling en noodzakelijke sanering, een noodzakelijke herstructurering of in afwachting van nieuwe investeringen.

Ruimtelijke spreiding van de bedrijventerreinen

In de tabel wordt de ruimtelijke spreiding van de bedrijventerreinen in en buiten de economische knooppunten weergegeven op basis van de inventaris van AROHM, afdeling ruimtelijke planning, en aangepast door de provincie Limburg.

De afdeling ruimtelijke planning van AROHM heeft de inventaris van 1 januari 1994 (uitgangspunt voor de ruimtebalans van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen) bijgesteld en geactuali-

seerd op basis van de volgende gegevens: technische correcties in verband met oppervlakten, alle gewestplanwijzigingen vanaf 1994 inclusief de laatste gewestplanwijziging van Hasselt - Genk en Sint-Truiden - Tongeren, wijzigingen door middel van BPA's, gegevens naar aanbod bijgesteld op basis van de GOM-inventaris van 1 januari 2000 en voorstellen van de GOM voor (definitief of tijdelijk) niet-realiseerbare bedrijventerreinen. Alleen de bedrijventerreinen groter dan 5 ha zijn in deze inventaris opgenomen.

Tabel 17: bedrijventerreinen in gebruik en in voorraad (in ha) op 1 januari 2000 naar type gemeente

	totale opp. inclusief wijzigingen via gewest-plan APA's of BPA's	ingenomen door bedrijven en infrastructu-uren	bouwrijp = netto oppervlakten	nog uit te rusten	tijdelijk niet realiseerbaar	definitief niet realiseerbaar
absolute cijfers						
regionaalstedelijk gebied	2.699	2.014	205	264	208	8
economisch netwerk Albertkanaal ⁵⁹	2.108	1.796	61	171	0	80
structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden	543	400	5	138	0	0
kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau	2.519	1.896	59	266	298	0
specifieke economische knooppunten	1.174	887	59	74	107	47
overige gemeenten	916	640	28	74	161	13
totaal Limburg	9.959	7.633	417	987	774	148
relatieve cijfers						
regionaalstedelijk gebied	27,1	26,4	49,2	26,7	26,9	5,4
economisch netwerk Albertkanaal	21,2	23,5	14,6	17,3	0,0	54,1
structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden	5,5	5,2	1,2	14,0	0,0	0,0
kleinstedelijke gebieden provinciaal niveau	25,3	24,8	14,1	27,0	38,5	0,0
specifieke economische knooppunten	11,8	11,6	14,1	7,5	13,8	31,8
overige gemeenten	9,2	8,4	6,7	7,5	20,8	8,8
totaal Limburg	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: inventaris AROHM afdeling ruimtelijke planning 01.01.2000 en eigen verwerking

De tabel toont aan dat, meer nog dan de totale werkgelegenheid en de tewerkstelling, er sprake is van een zeer sterke concentratie van bedrijventerreinen. Slechts 9,2% van de bedrijventerreinen ligt buiten de economische knooppunten en economische netwerken. In de bindende bepalingen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen wordt gesteld dat tussen 11 en 16% van de af te bakenen bedrijventerreinen buiten de economische knooppunten moet worden voorzien.

De bedrijventerreinen zijn voor iets minder dan de helft gepland in het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en in het economisch netwerk Albertkanaal.

Verder blijkt uit de tabel dat er op 1 januari 2000 nog 417 ha bouwrijpe terreinen en nog 987 ha uit te rusten terreinen voorhanden zijn. Netto komt dat overeen met een oppervlakte van 1.240 ha uitgeruste gronden. De bouwrijpe gronden liggen

voor 49% in het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. In het economisch netwerk Albertkanaal is er eveneens een onmiddellijk beschikbare voorraad die 15% uitmaakt van de totale provinciale voorraad. Ondanks de beschikbare voorraad bedrijventerreinen kunnen toch tekorten op regionaal vlak voorkomen. Ook kan er een gebrek optreden aan een bepaald type van bedrijventerreinen.

3.1.2. Elementen

Kaart 19: bestaande concentraties van bedrijventerreinen

Regionale stad

De regionale stad Hasselt - Genk ligt in het verstedelijkt gebied van Limburg en in het economisch netwerk Albertkanaal. Het gebied heeft enerzijds een groot aanbod aan regionale stedelijke voorzieningen en diensten (onderwijs, kantoren, wetenschapspark, multimedia, gerecht, enz.) en anderzijds een grote aanwezigheid van bedrijventerreinen. Genk heeft meerdere industriegebieden waarvan Genk-zuid en Genk-noord de grootste zijn. Het industriegebied Genk-zuid vertegenwoordigt circa 70% van het totaalaanbod binnen de vier gemeenten (Hasselt, Genk, Zonhoven, Diepenbeek) en kent een trimodale ontsluiting (spoor, water, weg). Diepenbeek heeft met het wetenschapspark en de universiteit een belangrijke troef. Door een goede ontsluiting via Universiteitslaan kan dit gebied vanuit ruimtelijk oogpunt het stedelijk gebied van Hasselt - Genk versterken. Hasselt - Genk geniet van een multimodale ontsluiting, zowel voor personen- als voor goederenvervoer.

Kleine stad

Sint-Truiden

Sint-Truiden beschikt over zes grotere bedrijventerreinen, gelegen rondom de kern. De grootste bedrijventerreinen zijn Schurhovenveld en het Domein van Brustem. Schurhovenveld is enkel via de weg ontsloten maar het Domein van Brustem is gelegen aan een landingsbaan (militair domein). Overige terreinen zijn Fabriekstraat, Ziekerenveld, Terbiest en Melveren.

Tongeren

Van de drie bedrijventerreinen in Tongeren liggen er twee, het zuidelijk Overhaem en de kmo-zone noord, vrij dicht tegen de belangrijkste kern en het stedelijk gebied Tongeren. De ontsluiting van Overhaem is moeizaam in de richting van E313. De spoorontsluiting kent weinig of geen gebruik. De kmo-zone noord, ook Gasthuisbosdreef genaamd, is nog gedeeltelijk uit te rusten. Het grootste terrein, Tongeren-oost, is georiënteerd op E313.

Bilzen

Het belangrijkste bedrijventerrein van de provincie, Genk-zuid, strekt zich uit tot op het grondgebied van de gemeente Bilzen maar wordt door zijn ligging (grotendeels in Genk en gelegen naast het Albertkanaal) niet beschouwd tot de bedrijventerreinen van het kleinstedelijk gebied Bilzen. Daarnaast zijn in Bilzen vier kleinere bedrijventerreinen gesitueerd: Eikaert, Kleine Spouwen, Bilzen-oost (Spelver) en Intercompost. Grenzend aan Bilzen en gelegen aan het open afrittencomplex van E313, is het bedrijventerrein van Hoeselt gelegen. In Bilzen bevindt zich tevens het specifiek regionaal bedrijventerrein voor agro-industrie voor de groengroothandel Peters. Dit laatste bedrijventerrein is in 2008 bestemd via een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan.

Bree

In de gemeente Bree zijn drie bedrijventerreinen gevestigd. Het grootste terrein, Bree-Kanaal, sluit aan bij de historische kern van Bree. Het is gelegen aan de Zuid-Willemsvaart. De ontsluiting gebeurt voornamelijk via de weg, ook al ligt Bree vrij geïsoleerd ten opzichte van de hoofdwegenstructuur. In deelplan 5 van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'afbakening kleinstedelijk gebied Bree' is een zone voor watergebonden bedrijvigheid voorzien. De overige kleinere terreinen zijn Peerderbaan en Vostert.

Beringen

De bedrijventerreinen van Beringen zijn gesitueerd aan het Albertkanaal, de ring of de autosnelweg E313. Ravenshout-Noord is het belangrijkste bedrijventerrein van Beringen. Dit terrein is grensoverschrijdend met Ham en Tessenderlo en maakt deel uit van het economisch netwerk Albertkanaal. Het wordt ontsloten via E313. De overige bedrijventerreinen Beringen-haven, Beringen-Zuid (Eversel) en Beringen-Noord zijn kleiner in oppervlakte. Zij liggen ten westen van de kern Beringen. Beringen-Zuid en Beringen-Noord zijn gelegen aan de ring.

Leopoldsburg

Leopoldsburg beschikt over twee kleinere bedrijventerreinen: Leopoldsburg-kanaal en Olmendijk. Het betreft veeleer lokale bedrijven. Voor de tewerkstelling in de gemeente speelt het militair domein een grote rol.

Lommel

In de gemeente Lommel zijn een aantal grotere bedrijventerreinen gesitueerd: Balendijk, Kristalpark III (het vroeger Dorperheide), Maatheide, de Testbaan Ford en de uitbreiding Balendijk (Kristalpark I en II). Daarnaast ligt een gedeelte van het Nolimpark (Overpelt) op het grondgebied van Lommel en is er ook nog een kleiner bedrijventerrein te Kerkhoven.

De bedrijventerreinen te Lommel zijn goed ontsloten via N71. Een aantal terreinen is bijkomend bereikbaar via het water met name Kristalpark III via het kanaal naar Beverlo en Maatheide via het kanaal Bocholt - Herentals. Beide terreinen hebben ook een spoorontsluiting.

Lommel Balendijk, gelegen langs N71 (Mol - Lommel), was oorspronkelijk bedoeld voor grotere bedrijven maar werd later voornamelijk aangevuld met plaatselijke kmo's. De uitbreiding Kristalpark, vastgelegd in een BPA, is opgedeeld in vijf delen: ruimte voor een megaproject, een hoogwaardig regionaal terrein voor middelgrote ondernemingen, een zone voor een modern bedrijvenpark, een lokaal bedrijventerrein voor kmo's en een zone voor spoorgebonden terreinen.

Het voormalig PRB-terrein op het bedrijventerrein 'Dorperheide' (Balim), nu Kristalpark III genoemd, is gedemilitariseerd en nu privé-eigendom. De gronden zijn gesaneerd en de ontwikkeling ervan is gestart. Kristalpark III ligt langs de spoorlijn Antwerpen - Neerpelt en langs het tracé van de IJzeren Rijn en sluit aan op het kanaal naar Beverlo.

Maatheide is oorspronkelijk geconcipieerd voor grotere bedrijven. Het terrein is goed uitgerust (spoor, kanaal, grote omleidingswegen, hoogspanning, aardgas, collectoren). Wegens de vastgestelde vervuiling, zelfs na sanering volgens de OVAM-normen, was het terrein niet meer aantrekkelijk voor buitenlandse investeerders. In 1996 kreeg het grootste deel van het terrein een bestemming als ontginningsgebied. De voedingssector is er sterk aanwezig.

Maaseik

Over de gemeente liggen redelijk verspreid vijf bedrijventerreinen. Op het grootste terrein 'Jagersborg' zijn diverse niet-industriële activiteiten gevestigd. Het terrein ligt een drietal kilometer ten westen van de voornaamste kern. Er is momenteel nog een aanbod als gevolg van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'regionaal bedrijventerrein Jagersborg'. Hierin zijn de niet-ontwikkelbare gronden geschrapt en ten noorden van het terrein geherlokaliseerd.

De overige terreinen zijn Klein-Root, Renkoven, Geisterveld en Schouterden. Geisterveld bevindt zich langs de Zuid-Willemsvaart. Renkoven en Schouterden liggen tegen het centrum van Maaseik aan.

Maasmechelen

In Maasmechelen zijn de meeste van de zeven terreinen langs de Zuid-Willemsvaart gesitueerd.

Het belangrijkste terrein, Oude Bunders, ligt nabij E314. De reservatiestrook voor de omleidingsweg voor N78 die volgens het gewestplan over het bedrijventerrein liep, is geschrapt via een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan. Hierdoor kan nu ook een deel langs het kanaal worden gerealiseerd in functie van watergebonden bedrijvigheid.

Maneborn, aansluitend tegen de kern en gelegen ten noorden van E 314 en ten westen van de Zuid-Willemsvaart, heeft nog een beperkt aanbod. Een gedeelte van het lokaal bedrijventerrein wordt geschrapt als natuurcompensatie. Met betrekking tot de scheepswerf Sint-Barbara is het de bedoeling om na de stopzetting van de scheepswerf deze terreinen te ontwikkelen via een project 'wonen aan het water'.

Andere terreinen zijn Steenkuil, Draaimortel, Greven en Op de Berg. Op de Berg ligt ruimtelijk ongelukkig gesitueerd en geïsoleerd op het Kempens Plateau (gelegen in het Nationaal Park Hoge Kempen).

Neerpelt - Overpelt

Het belangrijkste perifeer gelegen bedrijventerrein voor dit kleinstedelijk gebied is Nolimpark. Wegens zijn ligging zijn er vele Nederlandse vestigingen. Maar ook andere internationale bedrijven zijn er gevestigd. Het terrein ligt ten noorden van de spoorlijn Antwerpen - Neerpelt en ten zuiden van het kanaal Bocholt - Herentals. Het is ontsloten door N71 en N74.

Het volledig ingenomen terrein 'Zinkfabriek' sluit aan op Nolimpark. Het terrein is eveneens ontsloten via het spoor en via het water. Thans loopt een revitaliseringsstudie waarin mogelijkheden voor revitalisering van Nolimpark worden onderzocht met inbegrip van deze zone en de relatie met de omgeving alsmede beperkte uitbreidingsmogelijkheden.

Nabij het centrum van Overpelt is er nog het terrein 'de Ring'. Het terrein 'Lommelse Akker' in Neerpelt is tegen het kanaal Bocholt - Herentals en aan het spoor gelegen. Het terrein kampt met de problematiek van zonevreemde woningen en waterzieke gronden. Het lokaal bedrijventerrein Lillerheide ligt bij het hoofddorp Sint-Huibrechts-Lille en is recent uitgebreid.

Bedrijventerreinen in de specifieke economische knooppunten

Houthalen-Helchteren

Verspreid over het grondgebied liggen vier regionale bedrijventerreinen en drie lokale bedrijventerreinen.

Het grootste terrein 'Centrum Zuid', uitgebouwd op het mijnterrein met een uitgespreide mijn-terril, ligt bij de voornaamste woonkern Houthalen en de kruising van E314 en N74. Het kan potentieel via het spoor worden ontsloten. Door de goedkeuring van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'noord-zuid verbinding N74' bestaat duidelijkheid over het tracé van N74⁶⁰. De verdere uitbouw en de ontsluiting van Centrum-Zuid kunnen vervolgens verder worden onderzocht.

Eveneens belangrijk is het terrein 'Europark' ten oosten van het woongebied van Houthalen. Het bestaat uit een menging van grote en middelgrote ondernemingen en plaatselijke kmo's. De ontsluiting ervan is moeilijk en bij de aanleg van N74, conform het tracé van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan, zal het terrein nog meer geïsoleerd liggen.

Het regionaal bedrijventerrein 'Houthalen-oost' is ingevuld met twee grote regionale bedrijven.

Het regionaal bedrijventerrein 'Zwartberg Industrie II' is grensoverschrijdend met Genk.

Helchteren-Noord wordt beschouwd als een lokaal bedrijventerrein maar is hoofdzakelijk ingenomen door twee regionale bedrijven. Dit bedrijventerrein moet echter verdwijnen bij realisatie van het nieuw tracé van N74. Helchteren-Watertoren en Park van Genk zijn twee kleine lokale bedrijventerreinen.

Dilsen-Stokkem

De terreinen van Lanklaar en Rotem liggen langs de Zuid-Willemsvaart. Voor beide terreinen zijn de watergebonden mogelijkheden gefaciliteerd. Daarnaast zijn er enkele kleinere terreinen, waaronder Sourveld.

Lanklaar is door zijn moeilijk verlopende ontsluiting en weinig ordelijk uitzicht niet erg attractief voor buitenlandse investeerders. Een opwaardering van het matig profiel is aangewezen.

Het bedrijventerrein 'Rotem' is omringd door open ruimte. Via twee planningsprocessen - een verkaveling en een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan - verkreeg het terrein een aanbod uit te rusten gronden. In het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is tevens een betere ontsluiting naar Europalaan voorzien. In de verkaveling zijn de gronden aan de Zuid-Willemsvaart als watergebonden bedrijfsgronden bestemd.

Alken

In Alken liggen drie bedrijventerreinen tegen het centrum aan. Zij bevatten het overgroot deel van de oppervlakte in de gemeente. In de kern Alken bevindt zich het terrein 'Brouwerij' en 'Uitbreiding brouwerij'. Het terrein 'Alken - Kolmen' ligt tussen de spoorlijn Hasselt - Sint-Truiden en de expresweg N80. In kader van het aanpakken van knelpunten op bestaande bedrijventerreinen heeft de provincie in de vorige planperiode een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opgemaakt. Dit plan is na goedkeuring vernietigd door de Raad van State. Het is opnieuw definitief vastgesteld in de provincieraad van 16 maart 2011.

Hamont-Achel

Het belangrijkste bedrijventerrein 'Verkensbos' ligt langs de spoorweg (IJzeren Rijn) maar de ontsluiting verloopt momenteel via de weg (N71). Daarnaast zijn er enkele kleinere terreinen: 't Lo, Haarterheide, Achel-centrum, Achel-station en de ambachtelijke zone NMBS.

Opglabbeek

Het enig groot bedrijventerrein ligt perifeer ten opzichte van de belangrijkste kern. Het terrein wordt alleen ontsloten via de weg, niet ver van E314.

Economische concentratie van Vlaams niveau

De zone van het Albertkanaal wordt een economisch netwerk genoemd. Er bevindt zich een grote concentratie aan bedrijventerreinen en het gebied is multimodaal ontsloten (spoor, water, weg). De hoge aanwezigheid van bedrijvigheid komt voort uit de grote oppervlakten industriegebied voorzien op de gewestplannen voor die zone. De grootste concentratie aan bedrijventerreinen bevindt zich in Genk met het zeer groot aaneengesloten terrein 'Genk-zuid' en op de tweede plaats op het industrieterrein 'Ravenshout'. Die terreinen situeren zich aan het Albertkanaal. Op het grondgebied van Genk bevinden zich binnen de bundel van lijninfrastructuren van het economisch netwerk, twee multimodale knooppunten, namelijk Genk-Noord (Hermes) en Genk-Zuid.

Het aanbod aan bedrijventerreinen wordt vooral bepaald door het aanbod op Genk-zuid. Door een aantal recente gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen in kader van het economisch netwerk Albertkanaal is bijkomend aanbod gecreëerd, voornamelijk in West-Limburg.

Op het grondgebied van Lanaken en Maastricht ligt het tracé van het Cabergkanaal dat enerzijds bepaalde ontwikkelingen belemmert, vooral in Maastricht, en anderzijds de mogelijkheid biedt om de aansluiting van het Albertkanaal naar het Julianakanaal in Nederlands Limburg te realiseren. Na schrapping van de reservatiestrook van het tracé van het Cabergkanaal kan langs het Albertkanaal op het grondgebied van Lanaken en Maastricht een grensoverschrijdend, multimodaal ontsloten bedrijventerrein 'Albertknoop' worden ontwikkeld.

De zone aan het Albertkanaal vormt geen aaneengesloten lint van bedrijventerreinen. Ter hoogte van het Vijvergebied Midden-Limburg primeert de natuurfunctie. In West-Limburg en Midden-Limburg vormt het Albertkanaal een barrière voor de vele beekvalleien die het kanaal dwars doorsnijden. In Zutendaal is er nagenoeg geen ontwikkeling van bedrijventerreinen (enkel een smalle strook ten noorden van het Albertkanaal) waardoor de natuurlijke structuur van het Park Hoge Kempen verbonden is met de open ruimte van Haspengouw.

Economische concentratie van provinciaal niveau

Economische concentraties van provinciaal niveau situeren zich in het zuidelijk gedeelte van het Maasland en in Noord-Limburg.

In het Maasland gaat het over de economische concentratie in het gebied Lanaken - Maasmichelen - Dilsen-Stokkem. De bedrijventerreinen hebben een potentiële bimodale ontsluiting via N78 naar E314 en de Zuid-Willemsvaart. Voor het terrein 'Oude Bunders' is in het ruimtelijk uitvoeringsplan voor het 'regionaal bedrijventerrein Oude Bunders' echter een strook ingetekend voor watergebonden bedrijvigheid. Ook voor de ontwikkeling van het terrein te Rotem is via een planproces (verkaveling) de bestemming van watergebonden bedrijvigheid voorzien.

In Noord-Limburg zijn vele oppervlakten aan bedrijventerreinen voorzien op het gewestplan. Lommel en Overpelt hebben daardoor een belangrijk potentieel voor regionale bedrijvigheid. In Overpelt bepaalt vooral de bestaande bedrijvigheid de economische structuur, terwijl het in Lommel vooral gaat over de combinatie van de bestaande bedrijvigheid met de nog te ontwikkelen industrieterreinen.

Groot bedrijventerrein

Grote bedrijventerreinen zijn aaneengesloten industriegebieden met een oppervlakte van minstens 350 ha. In Limburg kunnen vier dergelijke terreinen worden onderscheiden:

- Nolimpark en Zinkfabriek te Overpelt
- Kristalpark I, II en III te Lommel
- Ravenshout of Tessenderlo-Paal
- Genk-zuid.

Belangrijk bedrijventerrein in kleinstedelijk gebied of in specifiek economisch knooppunt

Als overige belangrijke bedrijventerreinen beschouwen wij de terreinen met een oppervlakte groter dan 50 ha. Zij bepalen samen met de grote bedrijventerreinen in grote mate de ruimtelijk-economische structuur.

Het betreft de volgende terreinen: Alken - Kolmen te Alken, Genk-noord en Hermes te Genk, Herckenrodesingel, Hasselt-kanaal en Kiewit te Hasselt, Centrum-zuid, Europark te Houthalen-Helchteren, Opglabbeek te Opglabbeek, De Waerde te Zonhoven, Beringen-Paal en Beringen-zuid te Beringen, Zolder-Lummen en Steenkoolmijn Zolder te Heusden-Zolder, Gestel en Kolenhaven-Zolder te Lummen, Schoonhees te Tessenderlo, Lanklaar en Rotem te Dilsen-Stokkem, Lanaken te Lanaken, Jagersborg te Maaseik, Op de Berg en Oude Bunders te Maasmechelen, Schurhovenveld en Brustem te Sint-Truiden, Overhaem en Tongeren-oost te Tongeren, PRB-terrein te Kaulille, Bree-kanaal te Bree, Verkensbos te Hamont-Achel, Maatheide en Testbaan Ford te Lommel.

Bedrijventerrein met kadefaciliteiten

De terreinen langs het *Albertkanaal* die volledig of nagenoeg volledig uitgerust zijn met kademuuren, zijn Tessenderlo - Paal, Beringen-haven, Zolder - Lummen, Over de Demer, Paalsteenstraat en Hasselt-kanaal. De overige terreinen aan het Albertkanaal zijn slechts in beperkte mate voorzien van een kade: Beringen-noord, Beringen-zuid/Eversel, Gestel, Kolenhaven-Zolder, Stockrooie, Genk-zuid en Lanaken. Het terrein Herckenrodesingel is uitgerust met een volledige kademuur, maar door de inplanting van de nieuwe gevangenis op deze plek komt deze locatie niet meer in aanmerking voor watergebonden bedrijvigheid.

Langs de *Zuid-Willemsvaart* is er geen enkel terrein volledig uitgerust met kademuuren. Volgende terreinen aan de Zuid-Willemsvaart hebben slechts een beperkte kadefaciliteit: Neerharen, Lanklaar en Bree-kanaal. Verschillende terreinen hebben geen enkele kadefaciliteit, zoals Oude Bunders (onderhandelingen bezig), Maneborn, Rotem (voorzien bij ontwikkeling van te saneren terreinen), Geisterveld, Bocholt-kanaal en Kaulille.

Langs het *kanaal Bocholt - Herentals* is het terrein Maatheide op 2 plaatsen voorzien van een kademuur. Het terrein Zinkfabriek te Overpelt is gedeeltelijk uitgerust met kadefaciliteiten. Op de linkeroever bevindt zich een kademuur, eigendom van Umicore. Op de rechteroever is de kade van Velbo in ontwikkeling. Lommelse Akker te Neerpelt heeft geen kadefaciliteit.

Enkel Umicore op Dorperheide (Balim) maakt gebruik van het *kanaal naar Beverlo*. Het terrein Leopoldsburg-kanaal heeft een kademuur maar is enkel in gebruik voor de pleziervaart.

Kanaal met economische betekenis

Het kanaal met een economische betekenis op Vlaams niveau is het Albertkanaal. Het is een belangrijke transportas over het water van de Antwerpse haven naar het Ruhrgebied.

Een gedeelte van het kanaal Bocholt - Herentals (Lommel, Neerpelt/Overpelt) en het zuidelijk deel van de Zuid-Willemsvaart (Lanaken - Eisdien) hebben een duidelijk mindere economische betekenis. Voor Lommel is het kanaal Bocholt - Herentals belangrijk voor de ontsluiting van Maatheide naar het Albertkanaal over Antwerps grondgebied. Het sluizencomplex Blauwe Kei beperkt de tonnage tot 600 ton. Langs het zuidelijk gedeelte van de Zuid-Willemsvaart ligt een lint van bedrijventerreinen, al dan niet met watergebonden bedrijvigheid. De Zuid-Willemsvaart staat in verbinding met het Albertkanaal via het kanaal van Briegden-Neerharen.

Het vervoerd tonnage van de Limburgse kanalen bedraagt voor 2000 ⁶¹:

- Albertkanaal: 35.116.280 ton
- kanaal Briegden - Neerharen: 1.197.471 ton
- Zuid-Willemsvaart: 2.023.905 ton
- kanaal Bocholt - Herentals: 3.084.255 ton
- kanaal naar Beverlo: 194.261 ton.

3.2. Kleinhandelsconcentraties

3.2.1. Profiel

Kleinhandelsvestigingen

Kaart 20: grootschalige kleinhandelsvestigingen

Kleinhandel wordt hier gezien als de economische functie die verwijst naar kleinhandelsbedrijvigheid of kleinhandelsactiviteiten. In het Koninklijk Besluit van 31 augustus 1964 wordt kleinhandelsbedrijvigheid beschouwd als "het wederverkopen op gewone wijze in eigen naam en voor eigen rekening, van goederen aan verbruikers en kleine gebruikers, zonder deze goederen behandelingen te doen ondergaan dan die welke in de handel gebruikelijk zijn".

Kleinhandel maakt een wezenlijk deel uit van het functioneren van de stedelijke gebieden, van de kernen van het buitengebied en van specifieke plaatsen in de provincie. De kleinhandel kan zich als functie ruimtelijk uitdrukken in verschillende types zoals winkels, baanwinkels, grootwarenhuizen, shoppingcentra, discounts en dergelijke. Het onderscheid in ruimtelijke types wordt onder meer bepaald door de ligging, het aangeboden assortiment en de vorm van beheer. Kleinhandel komt vaak verweven voor met andere functies.

De tewerkstelling in de kleinhandel bestaat voornamelijk uit 2 componenten: de loontrekkende tewerkstelling en de zelfstandigen. De loontrekkende tewerkstelling bedraagt 11.965 arbeidsplaatsen bij 2.859 werkgevers. Dat is 17,4% van de tertiaire tewerkstelling en 5,1% van de totale loontrekkende tewerkstelling in de provincie. Daarnaast zijn er globaal 7.896 zelfstandigen, waarvan 6.200 zelfstandigen in hoofdberoep, 1.089 in bijberoep en 607 zelfstandigen actief na pensioen ⁶².

Limburg telt ongeveer 7.818 winkels met een globale verkoopoppervlakte van 1.353.573 m² ⁶³. De centra Hasselt, Genk, Sint-Truiden en Tongeren nemen daarin 36% van de winkels en 37% van de verkoopoppervlakte. Door de tewerkstelling te relateren aan de genoteerde verkoopoppervlakte bekomt men een kengetal van gemiddeld 1,46 tewerkstellingsplaatsen per 100 m² verkoopoppervlakte.

Op basis van een volledige opname van de kleinhandel in de periode 1989 - 1992, geactualiseerd met de gunstig beoordeelde dossiers in het kader van de wet op de handelsvestigingen over de periode 1992 - 1997 en met enkele geactualiseerde opnamen kan een overzicht van het bestaand handelsapparaat worden opgebouwd voor aantal winkels en verkoopoppervlakte.

Die cijfers blijven een raming, want ook al werden de toevoegingen zo volledig mogelijk genoteerd, er bestaat geen zicht op het aantal stopzettingen. De foutmarge is waarschijnlijk kleiner ten aanzien van de verkoopoppervlakte dan ten aanzien van het aantal winkels.

Deconcentratie

Als bevolkingsvolgende economische sector heeft de kleinhandel de laatste decennia het suburbanisatieproces gevolgd. Verstedelijkte zones hadden voldoende potentieel om nieuwe handelscentra te ontwikkelen en buiten de steden werden drukke verkeerswegen de nieuwe dragers voor kleinhandel. Zichtlocaties en autobereikbaarheid zijn doorslaggevende locatievoorwaarden. Op sommige plaatsen gaat het nog om solitaire winkels, elders heeft zich reeds een zekere concentratie voorgedaan of zijn nieuwe commerciële kernen ontstaan. Winkels met volumineuze goederen zijn meestal de koplopers in de verschuiving naar de periferie.

Daartegenover staat de geringe groei van het aantal winkels in de stadscentra. Een oorzaak is de grote druk van de hoge huurprijzen en de vervanging van autochtone winkels door internationale ketenwinkels, die minder gevoelig zijn voor hoge huurprijzen. Daarnaast hebben het verkeersarm karakter en parkeerproblemen de bereikbaarheid van de centra bemoeilijkt.

Die verschuivingen vragen in de eerste plaats om een grotere automobilititeit van de klant. Zo is het aantal autoverplaatsingen tussen 1986 en 1994 toegenomen met 14% en de totale afstand voor winkelverplaatsingen met 50%⁶⁴. Dat is vooral ten koste gegaan van de verplaatsingen met het openbaar vervoer die gehalveerd zijn, en de verplaatsingen te voet die met 1/3 gedaald zijn.

Een bijkomend gevolg is dat gemiddeld 52% van de winkels en 61% van de verkoopoppervlakte buiten het morfologisch centrum van een gemeente of stad ligt⁶⁵. Waarschijnlijk is de verschuiving van de verkoopoppervlakte in de provincie Limburg nog sterker geweest. In Hasselt is bijvoorbeeld 76% van de verkoopoppervlakte buiten de harde commerciële stadskern gesitueerd (53% van de winkels). Ruim 55% van de verkoopoppervlakte ligt buiten de Grote Ring en in Kuringen.

Meer dan 15% van de goedgekeurde verkoopoppervlakte in België ligt in Limburg, terwijl de provincie maar 7,5% van de bevolking telt⁶⁶. Nochtans reglementeert de wet op de handelsvestigingen van 29 juni 1975 de inplanting van kleinhandelsbedrijven met 'grote' verkoopoppervlakte. Daarbij staat het afwegen van de effecten van nieuwe inplantingen op de bestaande vestigingen in de omgeving voorop. Door deze wet is er vanaf een zekere omvang van de bouw of uitbreiding van een kleinhandelsbedrijf een socio-economische vergunning vereist. Ook voor een bestaand gebouw, dat niet voor een handelsactiviteit was bestemd, of in een vergund handelsgebouw, waarbinnen de handelsactiviteit verandert, is de machtiging verplicht. De machtiging is verplicht voor alle bedrijven met een bruto gebouwde oppervlakte (zone I)⁶⁷ boven 1.500 m² of een netto verkoopoppervlakte groter dan 1.000 m² in gebieden met een grote bevolkingsdichtheid. In de andere zones (zone II) zijn bedrijven die groter zijn dan respectievelijk 600 m² of 400 m² verplicht om de machtiging aan te vragen.

Het is dat type van bedrijvigheid, onderworpen aan de wet op de handelsvestigingen, dat in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg wordt gebruikt bij de analyse van de perifere verschuivingen van grotere handelsvestigingen.

3.2.2. Kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau

Naargelang de situering kunnen de kleinhandelsconcentraties worden onderscheiden als aansluitend op een kern of los van een kern. Het merendeel van de handelszaken is nog altijd terug te vinden binnen de morfologische entiteiten van steden, dorpen en woonkernen, wat verwijst naar een historisch gegroeide situatie ⁶⁸.

Tabel 18: overzicht van de belangrijkste kerngebonden handelsconcentraties

gemeente	handelsconcentratie(s)	commerciële functie
Beringen	OLV-sstraat, Collegestraat, Koolmijnlaan	convenience en courante shopping
Bilzen	centrum	beperkt recreatief shoppend
Bree	centrum	beperkt recreatief shoppend
Genk	centrum	belangrijk recreatief shoppend
	Hasseltweg	functioneel shoppend bovenlokaal
	Vennestraat	convenience lokaal
	Stalenstraat	convenience lokaal
	Hoevezavel	convenience lokaal
Hasselt	centrum (binnen de boulevard)	zeer belangrijk recreatief shoppend
Heusden-Zolder	Koolmijnlaan Berkenbos	convenience en courante shopping
Houthalen-Helchteren	Houthalen dorp en rijksweg	convenience en courante shopping
Lanaken	centrum	convenience en courante shopping
Leopoldsburg	centrum	convenience en courante shopping
Lommel	centrum (Kerkstraat - Dorp)	beperkt recreatief shoppend
Maaseik	Bosstraat, Markt en omgeving	beperkt recreatief shoppend
Maasmechelen	Pauwengraaf en omgeving	beperkt recreatief shoppend
	Rijksweg Mechelen-aan-de-Maas	
Neerpelt	centrum	convenience en courante shopping
Peer	marktplein en centrumstraten	convenience en courante shopping
Sint-Truiden	centrum	belangrijk recreatief shoppend
Tessenderlo	centrum	convenience en courante shopping
Tongeren	Maastrichterstr/Markt/St.-Truiderstr/ Hemeligenstr/Stationslaan	belangrijk recreatief shoppend

Naast de kerngebonden kleinhandel is er een groot aantal kleinhandelsconcentraties die al dan niet aansluiten bij een verstedelijkt gebied.

Tot slot komen ook een groot aantal solitaire winkels voor ⁶⁹. Dat zijn geïsoleerde, autonoom functionerende winkels met een bebouwde oppervlakte groter dan 600 m². Daarnaast zijn er ook in toenemende mate concentratietendenzen merkbaar nabij de grenzen met Nederland. De nieuwe vestigingen oriënteren zich in belangrijke mate op een groter, grensoverschrijdend gebied.

De provincie heeft als taak om kleinhandelsconcentraties op provinciaal niveau te selecteren. Bij die selectie richt zij zich enkel op de *perifeer gelegen concentraties van grootschalige kleinhandel*.

De selectie werd opgemaakt op basis van de studie van BBM⁷⁰ aangevuld met veldonderzoek. Om te bepalen of kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau zijn, worden de locaties getoetst aan volgende criteria:

- meer dan 10 vestigingen van minimum 600 m² over een lengte van 2 km of 1 km²
- voldoende frequente opvolging (geen grote onderbrekingen tussen twee winkels)
- huidige bestemming al dan niet problematisch
- gemeentegrensoverschrijdend
- meer dan 250.000 bezoekers per jaar
- mogelijkheden voor bijkomend aanbod.

Elke concentratie die voldoet aan het eerste criterium wordt automatisch geselecteerd als kleinhandelsconcentratie van provinciaal niveau. De andere concentraties worden getoetst aan de andere criteria. Onderstaande tabel geeft de geselecteerde kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau weer.

Kaart 21: bestaande perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau

Tabel 19: selectie van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau

	concentratie	verantwoording
1	Lommel Buitensingel	meer dan 10 vestigingen, geconcentreerd rond 1 parking, hoge dichtheid
2	Bree Toleik	hoge dichtheid, geconcentreerde vestiging van een zevental kleinhandelszaken
3	Genk Hasseltweg	meer dan 10 vestigingen, hoge dichtheid in een lintconcentratie, meer dan 250.000 bezoekers per jaar, gemeentegrensoverschrijdend met de Genkersteenweg te Hasselt
4	Genk Zuiderring	gelegen op industriezone, perifeer ten opzichte van het verstedelijkt gebied van Genk
5	Hasselt Genkersteenweg	meer dan 10 vestigingen, hoge dichtheid in een lintconcentratie, meer dan 250.000 bezoekers per jaar, gemeentegrensoverschrijdend met de Hasseltweg te Genk
6	Hasselt Kuringersteenweg	inclusief de Bigg's en de zone aan de Schampbergstraat, meer dan 10 vestigingen in het kleinhandelslint, als geheel van provinciaal niveau, meer dan 250.000 bezoekers per jaar
7	Hasselt Kempische Steenweg	gemeentegrensoverschrijdende problematiek door de selectie als primaire weg II, verbindingsweg van Hasselt naar E314
8	Tongeren Luikersteenweg	kleinhandelsconcentratie wordt geordend door de gewestplanwijziging Sint-Truiden - Tongeren, aansluitend bij het verstedelijkt gebied
9	Sint-Truiden Ringlaan	meer dan 10 vestigingen, hoge dichtheid vooral binnenzijde van de ring, mogelijkheden voor aanbod, aansluitend bij het verstedelijkt gebied
10	Peer meubelboulevard	slechts beperkt aantal vestigingen maar door de concentratie van hetzelfde aanbod heeft deze zone een grote aantrekkingskracht, meer dan 250.000 bezoekers per jaar
11	N78 Lanaken - Maasmechelen	inclusief de Maaseikersteenweg Lanaken, meer dan 10 vestigingen, geen hoge dichtheid, aantal grote handelszaken op een regelmatige afstand van elkaar langs steenweg, onder druk door ligging aan de grens
12	Maasmechelen Value Retail	excentrisch gesitueerd ten opzichte van het verstedelijkt gebied Maasmechelen (mijnterrein), los van andere centra in de gemeente, maar onderdeel van de netwerkachtige ontwikkelingen in het zuidelijk gedeelte van het Maasland, aparte ontsluitingsweg wordt momenteel aangelegd, het aantal te verwachten bezoekers wordt op ruim meer dan 250.000 per jaar geschat

3.3. Agrarische structuur

3.3.1. Profiel

Kenmerken van de Limburgse landbouw ⁷¹

De agrarische structuur is het samenhangend geheel van gebieden die het duurzaam functioneren van de landbouw verzekeren.

Limburg is de kleinste landbouwprovincie van Vlaanderen. Ongeveer 13% van het landbouwareaal en 13% van de landbouwbedrijven liggen in Limburg. Het procentueel aandeel van de landbouwoppervlakte in de totale bedrijfsoppervlakte is vrij groot:

Tabel 20: procentueel aandeel van de landbouwoppervlakte in de totale bedrijfsoppervlakte in Limburg

bron	procentueel aandeel van de landbouwoppervlakte in de totale bedrijfsoppervlakte
N.I.S. 2000	36%
Boerenbond, 1997	47%
gewestplan, 1997	48%
kadaster, 1998	43%
VLM, mestbank, 1999	39%

Landbouw is niet overal in Limburg even structuurbepalend aanwezig, maar komt ruimtelijk gedifferentieerd voor.

In de Centrale Limburgse Kempen, in het noordelijk Maasland, in de Vlakte van Bochoolt ⁷², in Haspengouw en in de Voerstreek is landbouw de voornaamste ruimtegebruiker en een belangrijke economische motor. Het agrarisch gebied bedraagt er meer dan 40% van de totale oppervlakte van de gemeente. De Vlakte van Bochoolt en de Centrale Limburgse Kempen worden gekenmerkt door een 'dynamische landbouw' ⁷³. De gemeenten ten zuiden van de Demervallei in Haspengouw kennen een 'hoogdynamische landbouw' ⁷⁴.

De landbouw in Limburg kent vaak een gemengd karakter. De tendens naar verdere menging en diversificatie zet zich verder: grondloze agrarische bedrijven komen voor naast grondgebonden agrarische bedrijven en verschillende soorten teelten komen voor in éénzelfde gebied.

Kaart 22: landbouwteelten en gebruikspcelen

Van de gekadastreerde oppervlakte stond in 1997 62.212 ha, of 26% van de totale Limburgse oppervlakte, geklasseerd als akkerland, 51.836 ha als grasland (21%), waarvan 27.624 ha aangegeven als in landbouwgebruik, en 14.388 ha als boomgaard (6%). Ten opzichte van 1987 is dat een daling van 2.400 ha akkerland, 2.008 ha grasland en 625 ha boomgaard.

Tabel 21: landbouwoppervlakten in Limburg

bron	opname	oppervlakte in ha	opmerkingen
gewestplan, 1997	31 december 1996	116.200	juridische bruto-oppervlakte
		waarvan:	(exclusief BPA's afwijkend van gewestplan)
		68.721	agrarisch gebied
		45.358	landschappelijk waardevol agrarisch gebied
		2.114	agrarisch gebied met ecologisch belang
Boerenbond, 1997	april - december 1996	115.178	bruto-oppervlakte in gebruik door landbouw, inclusief hobbylandbouw
kadaster, 1998	1 januari 1997	104.224	akkerland, boomgaarden en volgens NIS aangegeven grasland
VLM, mestbank, 1999	1998	94.543	telplichtige bedrijven (+ 2 ha), inclusief percelen met stallingen en gebouwen, grote oppervlakten in militaire domeinen
N.I.S. 2000	15 mei 1999	86.319	aangegeven cultuuroppervlakte *

* De totale bedrijfsoppervlakte is circa 2.300 ha groter.

Tabel 22: evolutie van de betaalde oppervlakte in Limburg (in ha)

	1970	1990	1997	1999	gemiddelde jaarlijkse wijziging tussen 1970 en 1990	gemiddelde jaarlijkse wijziging tussen 1990 en 1999
weide en grasland	44.007	28.758	27.624	28.002	-2,1	-0,3
granen	28.253	17.911	16.514	16.927	-2,3	-0,6
nijverheidsgewassen (voornamelijk suikerbieten)	6.117	7.395	7.945	8.122	+1,0	+1,1
wortel/knolgewassen	1.986	536	553	/	-6,3	+0,5
groenvoedergewassen	1.195	14.554	18.077	16.393	+13,3	+1,4
aardappelen	1.020	1.116	1.593	1.849	+0,4	+7,3
fruitteelt (stijging vooral na 1980)	4.347	6.248	8.518	9.277	+2,1	+5,4
groenten in open lucht	853	1.402	1.773	1.899	+2,5	+3,9
overige	/	/	/	/	-0,6	/
totaal cultuurgrond	92.857	80.000	85.017	86.318	-0,7	+0,9

Bron: PLD, 2001, NIS, 2000, GOM, 1993

Uit de tabel blijkt dat de totale **oppervlakte cultuurgrond** tussen 1995 en 1999 gestegen is met 3,4% tot 86.318 ha of 36% van de totale Limburgse oppervlakte⁷⁵. Ongeveer 1/3 van die cultuurgrond wordt ingenomen door graslanden en weiden, circa 55% wordt bebouwd en 1/10 bestaat uit laagstamfruitgaarden. Na een sterke daling vanaf 1970 van de oppervlakte weiden en graslanden ten gunste van de groenvoedergewassen zijn die oppervlakten nu ongeveer gestabiliseerd. De oppervlakte fruitteelt blijft stijgen, maar de stijging is niet meer zo spectaculair als in de periode 1980 - 1996.

Kaart 23: agrarische bedrijfsgebouwen

De grootte van de bedrijven blijft stijgen (schaalvergroting). Kleinere bedrijven stoppen of schakelen over op gelegenheidslandbouw of op intensievere teelten zoals tuinbouw. In 1999 waren er in Limburg nog 5.567 **land- en tuinbouwbedrijven** actief. Jaarlijks vermindert het aan-

tal bedrijven met ongeveer 3%, waarbij het aantal bedrijven met landbouw in hoofdberoep iets sterker daalt dan het aantal bedrijven met landbouw in bijberoep (gelegenheidslandbouw). In 1999 was de helft van de bedrijfsleiders (2.906) ouder dan 50 jaar. Daarvan had 14% wel een opvolger en 64% zeker geen opvolger.

In 1999 waren in Limburg 5.358 arbeidskrachten bestendig tewerkgesteld in de land- en tuinbouw en 4.972 werkkrachten niet-bestendig (seizoensgebonden)⁷⁶. Dat vertegenwoordigt circa 12% van de **landbouwwerkgelegenheid** in Vlaanderen. Rekening houdend met een multiplicatorteffect van 1,8⁷⁷, zou de Limburgse landbouw circa 18.000 personen rechtstreeks en onrechtstreeks tewerkstellen.

De agrarische tewerkstelling in Limburg neemt ieder jaar nog licht af. In 1980 bedroeg de rechtstreekse bestendige en seizoensgebonden tewerkstelling in Limburg nog 16.127 personen, in 1990 11.514 personen.

Structurende agrarische productierichtingen in Limburg: veehouderij, fruitteelt en akkerbouw

Kaart 24: typologie van de landbouwactiviteiten

In vergelijking met Vlaanderen is Limburg meer gespecialiseerd in fruitteelt⁷⁸ (aardbeienteelt, fruitbomen), champignonkweek en intensieve pluimveehouderij. Over het algemeen kan men stellen dat de landbouw, over de gehele provincie genomen, vrij goed **gediversifieerd** is in vergelijking met de rest van Vlaanderen.

Om het belang van de verschillende productierichtingen te kennen wordt de landbouwproductie uitgedrukt in Bruto Standaard Saldi (BSS)⁷⁹, een indicator voor de economische 'toegevoegde waarde'. Dat BSS bedraagt voor geheel Limburg circa €334,66 miljoen (13,5 miljard BEF) in 1997.

Veeeteelt neemt in Limburg bijna de helft van het totale BSS voor haar rekening. De grondloze veehouderij, voornamelijk varkenshouderij, neemt 17% in van het totaal BSS, de melkveehouderij 15%, de rundveehouderij 13% en pluimveeteelt 2%. Voor de veeeteelt en vooral voor de melkveehouderij en de varkenshouderij is de Centrale Kempen structurerend op provinciaal niveau. Varkenshouderij ligt ook verspreid in Zuid-Limburg. Lokale specialisatiegebieden melkveehouderij liggen voornamelijk in Voeren en in beperktere mate in het grensgebied van West-Limburg.

Fruitteelt is de voornaamste individuele landbouwproductierichting in Limburg met 29% van het totaal BSS. De Haspengouwse fruitteelt (vooral rond Sint-Truiden) is structurerend op Vlaams en provinciaal niveau. De ruim 800 ha Limburgse aardbeienteelt, voornamelijk in open lucht, is economisch zeer belangrijk en totaliseert circa €32,23 miljoen (1,3 miljard BEF). In het zuidelijk Maasland ligt een lokaal specialisatiegebied aardbeienteelt. De appelteelt kent sinds 1991 een terugval.

Akkerbouw is economisch minder belangrijk, maar heeft een grote ruimtelijke impact: op iets meer dan de helft van de landbouwoppervlakte wordt circa 11% van het totaal BSS gerealiseerd (€37,18 miljoen of 1,5 miljard BEF). (Droog) Haspengouw is structurerend voor de akkerbouw op provinciaal niveau. Ook een groot aandeel van de Limburgse bedrijven produceert akkerbouwgewassen.

De **N.E.T. of niet-eetbare tuinbouw** scoort hoog in Limburg met 8% van het totaal BSS. Het gaat hier vooral om boomkwekerijen (€22,58 miljoen of 911 miljoen BEF), waarvan de ene

helpt bestemd is voor sier- of bosteelt, de andere helft voor fruitteelt. De sierteelt groeide sterk aan tot 71 ha, waarvan 17 ha onder glas of plastic. De sierteelt situeert zich vooral rond (Munster)Bilzen. Het betreft een lokale concentratie van sierteelt. Rond Herk-de-Stad ligt een lokaal concentratiegebied van glastuinbouw.

De *champignonteelt* neemt 2% van het totaal BSS in met een BSS van €6,20 miljoen (een kwart miljard BEF). De champignonteelt ligt volgens de metingen provinciaal geconcentreerd in Riemst. In Bree en Maaseik liggen enkele industriële champignonbedrijven, in vergelijking waarmee de bedrijven in Riemst kleine productie kennen.

Tabel 23: *structuurbepalende landbouwproducties op Vlaams, provinciaal en lokaal niveau* ⁸⁰

structuurbepalend op Vlaams niveau	structuurbepalend op provinciaal niveau	structuurbepalend op lokaal niveau of lokaal concentratiegebied
fruitteelt structurend (boomgaarden en aardbeien) in Haspengouw (Vochtig Haspengouw)	akkerbouw structurend in Haspengouw (Droog Haspengouw) melkveehouderij structurend in de Centrale Kempen ⁸¹ varkenshouderij structurend in de Centrale Kempen rundveehouderij structurend in de Centrale Kempen	melkveehouderij structurend in Voeren en in het grensgebied van West-Limburg lokaal concentratiegebied sierteelt in Bilzen lokaal concentratiegebied glastuinbouw in Herk-de-Stad lokaal concentratiegebied aardbeien in zuidelijk Maasland

Landbouw ruimtelijk onder druk, toenemende verweving in het landbouwgebied

Enerzijds treedt onder druk van onder meer de milieuwetgeving en het consumentengedrag een tendens op tot extensivering, waarvoor meer ruimte nodig is. Anderzijds is er een blijvende trend tot intensivering en een nood tot professionalisering, waarbij uit een zelfde oppervlakte grond een hoger inkomen wordt betracht. In bepaalde regio's, zoals in West-Limburg, zijn vele gronden met een agrarische bestemming niet meer in landbouwgebruik. Anderzijds zijn in dit gebied nog diverse professionele landbouwbedrijven gevestigd die gronden bewerken met een gewestplanbestemming 'natuur', mede ten gevolge van de laatste gewestplanwijziging Hasselt-Genk. Het landbouwgebied wordt steeds minder monofunctioneel landbouwgericht: de landbouwgebieden komen steeds meer onder druk om te worden ingericht afhankelijk van vele andere bestemmingen zoals wonen, recreatie en natuurbehoud.

3.3.2. Deelgebieden van de agrarische structuur ⁸²

Kaart 25: deelgebieden van de bestaande agrarische structuur

Noordoost-Limburg: grondgebonden sterke landbouw met intensieve veehouderij

De veehouderij op het Kempens Plateau is, op Midden-Limburg na, meestal ruimtelijk structuurbepalend. De regio is goed voor 55% van het totaal Limburgs BSS melkveehouderij. Naast deze sector worden ook vleesvee, de kalversector en veredeling (varkens en pluimvee) aan economisch belang.

De landbouwgronden worden vooral beteeld met gras en maïs voor veevoeder. In dit gebied liggen ook de grootste concentraties intensieve varkenshouderijen en pluimveehouderijen. De mestdruk is in dit gebied dan ook erg groot (> 125 kg fosfaat/ha cultuurgrond). De vollegrondsgroenteteelt kent een groei op de ervoor geschikte bodems (bijvoorbeeld in Bree).

De landbouw is er hoogdynamisch en wordt gekenmerkt door een hoog aandeel relatief jonge en goed opgeleide landbouwers.

De agrarische bebouwing ligt sterk verspreid maar dikwijls in linten, zoals de overige nederzettingsstructuur. In het zuiden van Peer (Siberië) en in Meeuwen-Gruitrode ligt een open, sterk gestructureerd homogeen landbouwgebied. In het noordoosten, de Vlake van Bocholt, ligt een onversnipperd uitgestrekt landbouwlandschap, gemengd met sterke natuurwaarden in de vochtigere zones. Het overig deel van Noordoost-Limburg bestaat uit een mozaïek van landbouw- en bosgebieden. De landbouwstructuur is er meer versnipperd, onder andere door bebouwing en lijninfrastructuren, vaak in of nabij kwetsbare beekvalleien.

Noordwest-Limburg: landbouw in grote compartimenten of versnipperd onder verstedelijkingsdruk

In Noordwest-Limburg is landbouw niet ruimtelijk structurend door de aanwezigheid van grote bosgebieden. Het deelgebied onderscheidt zich van Noordoost-Limburg door een 'laagdynamische' of 'minder dynamische' landbouw.

Aan de randen van Lommel liggen nog enkele grote aaneengesloten landbouwgebieden in een open, gecompartmenteerd landschap, voornamelijk ten noorden van het kanaal. In Lommel en in Hechtel-Eksel liggen vele kleinere percelen, verlaten door de landbouw maar agrarisch gebied volgens het gewestplan. In Overpelt worden enkele honderden hectaren landbouwpercelen bedreigd door verstedelijkingsprocessen of industrie⁸³. Ook in het zuidelijk deel van Lommel staat een groot deel van de resterende, versnipperde landbouw onder sterke verstedelijkingsdruk of industrialisatiedruk (in het westen).

Verstedelijkt Midden-Limburg en bos- en heidegordel: bijna afwezige landbouw

In Midden-Limburg, het verstedelijkt gebied van Hasselt - Genk, Zonhoven, As, Zutendaal en Houthalen-Helchteren, en in de bos- en heidegordel is landbouw bijna afwezig. Ten noorden van Hasselt en Kiewit en ten zuiden van de E314 in Zonhoven liggen open ruimten waar graslanden lokaal structuurbepalend zijn.

West-Limburg: beperkte, versnipperde landbouw

In West-Limburg is de landbouw economisch slechts beperkt aanwezig en dikwijls in de vorm van landbouw in bijberoep. Het aantal bedrijven is sterk gedaald. Ook de overblijvende bedrijven zijn meestal klein met een sterk versnipperd areaal en een matig zwak tot zwak continuïteitsprofiel. Op basis van de dominerende productierichtingen en de verstedelijkingsgraad, kunnen 2 deelgebieden worden onderscheiden: het *verstedelijkt gebied* van Beringen en Heusden-Zolder met lokaal een toenemende specialisatie in sierteelt, en het meer *landelijk veeteeltgebied* in de gemeenten Leopoldsburg, Ham, Tessenderlo en Lummen.

Het resterend landbouwareaal bestaat voor een groot deel uit graslanden in natuurlijke vallei-gebieden, waar de weinig overblijvende bedrijven onder sterke druk staan tot extensivering. In bepaalde regio's, zoals in West-Limburg, zijn gronden met een agrarische bestemming niet meer in landbouwgebruik. Anderzijds zijn in dit gebied nog diverse professionele landbouwbedrijven gevestigd die gronden bewerken met een gewestplanbestemming 'natuur', mede ten gevolge van de laatste gewestplanwijziging Hasselt - Genk. In de gemeente Heusden-Zolder is er nog een relatief grote claim van agrarisch gebied vanuit de landbouw⁸⁴.

Buiten de nederzettingen wordt de al ruimtelijk zwak staande landbouwfunctie aangetast door functiewijzigingen van door de landbouw verlaten gebouwen. Dat is nog meer het geval in het verstedelijkte gebied, waar de zeldzame open ruimte verbindingen onder sterke druk staan.

Langs de provinciegrens liggen nog enkele grote aaneengesloten grensoverschrijdende landbouwgebieden waar landbouw en voornamelijk melkveehouderij lokaal ruimtelijk structurerend zijn: de grensgebieden van Lummen, Tessenderlo, Ham, Beringen en het gebied van de Grote Nete rond Hechtel-Eksel.

Hageland

Het Hageland is hoofdzakelijk gelegen in de provincie Vlaams-Brabant, met een aantal uitlopers in de provincie Limburg (Landelijk West-Limburg en de Fruitstreek).

Maasland: intensievere grondgebonden landbouw

In het Maasland worden 2 deelgebieden onderscheiden, beide met een gemengde landbouw. Het *noordelijk Maasland* sluit grotendeels aan bij Noordoost-Limburg (Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Opglabbeek). In het nog landelijk noordelijk deel is rundvee met (traditionele) graslanden economisch overheersend. De vrij vruchtbare gronden worden hoofdzakelijk ingenomen door akkers met een toename van het areaal laagstamboomgaarden en aardbeienteelt. De landbouwstructuur is vrij slecht met een belangrijke versnippering langs de gewestweg, uitdijende woonkernen en talrijke natuurgebieden. Er komen nog enkele grote aaneengesloten landbouwgebieden voor ten noorden en ten zuiden van Maaseik en rond Kinrooi waar in de ruilverkaveling een goede ruimtelijke landbouwstructuur aanwezig is. In de middenloop van de Bosbeekvallei bevindt zich een vrij aaneengesloten agrarisch gebied waar landbouw lokaal structuurbepalend is. In Opglabbeek worden relatief veel landbouwpercelen bedreigd door verstedelijking en industrialisatie. In Maaseik en Kinrooi zijn vele gronden met een agrarische bestemming niet meer in landbouwgebruik⁸⁵. Anderzijds zijn in Kinrooi bijna 200 ha en in Maaseik bijna 400 ha gronden in natuurgebied door landbouw in gebruik.

In het verstedelijkt deelgebied van het *zuidelijk Maasland* (vanaf Lanklaar) is landbouw slechts beperkt en meestal versnipperd aanwezig. Hier en daar komen nog belangrijke oost-westgerichte landbouwgebieden voor die een structurerende functie hebben in de verstedelijkte gebieden. Zij staan onder sterke druk vanuit verstedelijking en natuurwensen. Die gebieden hebben een belangrijke verbindende functie tussen de open ruimte van het Kempens Plateau en van de Maasvallei. Tuinbouw is er economisch overheersend met een lokale specialisatie in aardbeienteelt. Langs de Maas liggen nog uitgestrekte landbouwgronden, soms in de uiterwaarden die regelmatig overstromen.

In het open landbouwlandschap in het Maasland zorgen het scheuren van graslanden en het intensifiëren van de landbouw in de Maasuitwaardenvoor een grotere milieudruk.

Demervallei: beperkt aanwezige en versnipperde landbouw in gebied onder sterke verstedelijkingsdruk

Rond Munsterbilzen ligt een concentratiegebied van sier- en boomteelt met sierteelt onder serres (ongeveer 5 ha). In een strook meer westwaarts langs de Demervallei, in het noordelijk deel van Vochtig Haspengouw, is de veeteelt belangrijk met een menging van graasdieren (graslanden en voedermaïs), fruitteelt en intensieve (pluim)veehouderij.

Het landbouwareaal is versnipperd, vooral in het noorden van Bilzen en Diepenbeek. In Bilzen ligt een grote oppervlakte landbouwpercelen in gebieden met een stedelijke of industriële gewestplanbestemming. In het deelgebied Demervallei bevinden zich nog weinig landbouwbedrijven. Zij liggen verspreid over het gebied. Een relatief groot aandeel landbouwers heeft landbouw als bijberoep. Naar Droog Haspengouw toe stijgt het aandeel akkerland, naar Vochtig Haspengouw het aandeel fruitteelt. Dit deelgebied loopt geleidelijk over in de 2 aangrenzende

gebieden. Het gebied staat onder een toenemende verstedelijkingsdruk vanuit het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en rond Bilzen.

Vochtig Haspengouw: grondgebonden landbouw met uitgestrekte fruitplantages in versnipperde landbouwstructuur en agrarische bebouwing in verspreide linten langs beekvalleien

Het belangrijkste deelgebied in de Zandleemstreek is de *fruitstreek* van Vochtig Haspengouw, die doorloopt in de Leemstreek. Daar liggen rond Sint-Truiden een Vlaams concentratie- en specialisatiegebied in fruit(boom)teelt, structuurbepalend op provinciaal niveau. Haspengouw is tevens het derde voornaamste fruitproductiegebied van Europa.

Alles samen bedraagt het arbeidsvolume van de sector in Limburg circa 5.300 voltijdse equivalenten ⁸⁶. De fruitproductie heeft een grote behoefte aan plukkers als tijdelijke werkkrachten. Haspengouw heeft een sterke fruitveilingtraditie ⁸⁷ en een belangrijk proefcentrum voor fruitteelt. Het gebied ligt vlakbij grote afzetgebieden, waarmee goede autowegverbindingen bestaan. De fruitteelt richt zich vooral naar de versmarkt. De fruitverwerkende industrie is dan ook zwak uitgebouwd. De Haspengouwse fruitsector lijdt onder structurele overschotten op de wereldmarkt en bevindt zich in een moeilijk omschakelingsproces naar een meer marktgerichte aanpak en milieuvriendelijke teelt. Het areaal laagstamboomgaarden blijft lichtjes stijgen. Ook in noordelijke richting en op minder geschikte en overstromingsgevoelige valleigronden zijn boomgaarden aangelegd.

De fruitproductie wordt aangevuld met graasdieren, intensieve veehouderij (varkens en pluimvee) en fruitboomkwekerijen. Naar het oosten en het zuiden toe stijgt het aandeel akkerbouw. In het noordoostelijk deel domineert grasland. In het noorden van dit deelgebied, vooral in Herk-de-Stad, ligt een lokaal concentratiegebied van groenten en fruit onder serres (meer dan 11 ha glastuinbouw). Het continuïteitsprofiel in de fruitstreek scoort vrij goed, maar het managementprofiel valt gemiddeld nogal zwak uit door het vrij hoge aandeel landbouwbedrijven in nevenberoep. Op Halen, Hoeselt, Alken en Wellen na, hebben alle gemeenten in de regio een hoog dynamisch landbouwprofiel.

De landbouwstructuur is versnipperd aanwezig door de uitgebreide lintbebouwing en de parallelle beekvalleien. Bovendien kent een gedeelte van dit gebied (bijvoorbeeld Alken, Herk-de-Stad) een toenemende verstedelijkingsdruk vanuit Midden-Limburg. De agrarische bebouwing ligt verspreid in het landschap, vaak in linten, zoals de bebouwingsstructuur. Nieuwe functies in gebouwen die door de landbouw verlaten zijn, hebben daarom relatief weinig effect op de landbouwstructuur. Naar Droog Haspengouw toe wordt het landschap aantrekkelijker en ligt een concentratie van kasteeldomeinen, die soms nog een belangrijke landbouwbedrijvigheid huisvesten.

Leemstreek: landbouw in grote homogene, open gebieden en bedrijven in kernen geconcentreerd

Op de zeer vruchtbare gronden van de Leemstreek, grosso modo *Droog Haspengouw*, die internationaal tot de beste landbouwgronden behoren, wordt vooral aan akkerbouw en aan zoogkoeienhouderij (vleesproductie) gedaan en in mindere mate aan fruitteelt (laagstamboomgaarden, aardbeienteelt) en aan varkenshouderij. De landbouw in Droog Haspengouw is sterk grondgebonden met een niet onbelangrijk gemengd karakter (runderen en varkens). Gingelom, Heers en Tongeren zijn globaal genomen gespecialiseerd in klassieke akkerbouw. Omdat deze sector sterk onder druk staat - de graanteelt bijvoorbeeld - kunnen wij een geleidelijke diversificatie waarnemen naar minder klassieke nijverheidsgewassen, zoals vlas en cichorei (Oreye) en naar

grasland. Er is nog een lichte stijging van het fruitteeltareaal, in het bijzonder van de aardbeienteelt.

Droog Haspengouw is een deelgebied met een hoogdynamische landbouw en bezit door de talrijke ruilverkavelingen een goede agrarische structuur in grote aaneengesloten landbouwgebieden. In de beekvalleien en rond de historische stad Tongeren is de landbouwstructuur meer versnipperd aanwezig. De ruilverkavelingen ‘oude stijl’ hebben echter geleid tot een versterking van de erosieproblematiek. Landbouw is in de beekvalleien traditioneel aanwezig als graslanden, maar nu ook als maïsteelt en fruitteelt.

Rond Tongeren en Riemst bestaat een sterke verstedelijkingsdruk. De bedrijven liggen dikwijls geconcentreerd in of nabij de dorpskern, waar zich dan ook voornamelijk de problematiek van door de landbouw verlaten gebouwen voordoet. Het aantal bedrijven neemt sterk af. Vooral de kleinere bedrijven verdwijnen. De cultuurgronden worden overgenomen door de overblijvende, meestal grote bedrijven, die willen uitbreiden. De kleine bedrijven die overblijven, schakelen noodgedwongen over op tuinbouw en op landbouw in bijberoep.

In het oosten kan een apart deelgebied onderscheiden worden rond **Riemst**. Daar is er een economische dominantie van gemengde landbouw met varkenshouderij en een concentratie van champignonteelt. Omwille van de verstrengde bemestingsnormen in het kader van het mestdecreet ontstaat er een verhoogde bemestingsdruk. De verstedelijkingsdruk vanuit Maastricht is er sterk voelbaar.

In Zuid-Limburg dreigt relatief veel landbouwgrond verloren te gaan door verstedelijkingsprocessen. Voornamelijk in de gemeenten Bilzen, Riemst en Gingelom, maar ook in de gemeenten Alken, Halen, Hoeselt, Nieuwerkerken, Tongeren, Wellen en Heers ligt een grote oppervlakte agrarisch geclaimde gebruikspcelen in stedelijke bestemmingen op de gewestplannen ⁸⁸.

Weidestreek: grondgebonden landbouw in een weinig versnipperd heuvelend landbouwlandschap

In de Weidestreek (Voeren) blijft de landbouw economisch en ruimtelijk gespecialiseerd in melkveehouderij. Naast de melkveeteelt is er een belangrijke aanwezigheid van fruitteelt met nog een vrij hoog aandeel van grasboomgaarden en enkele belangrijke intensieve pluimveehouderijen.

De ruimtelijke structuur van de landbouwgronden is goed, weinig versnipperd, maar sterk gemengd met belangrijke natuurwaarden. Het opleidingsniveau van de bedrijfsleiders en de opvolgingsgraad scoren hoog, zodat Voeren globaal genomen een dynamische landbouw kent.

3.4. Ontginningen

De winning van zand, grind, mergel, leem, klei, steenkool en water is volledig afhankelijk van de ligging van geologische lagen. Zo heeft de aanwezigheid van steenkoollagen een belangrijke ruimtelijk-structurende impact gehad op de ontwikkeling van het Midden-Limburgs mijngebied ⁸⁹. In Noord-Limburg leidt de aanwezigheid van tertiaire kwartszanden tot grote ruimtelijke ingrepen, wat ook geldt voor de grindrijke Maasterrassen van Oost-Limburg.

De belangrijkste ruimtelijke impact van de actuele delfstoffenwinning in Limburg is die van de Maaslandse en Kempense **grindwinning**. Als nevenproduct van de grindwinning komt er heel wat hoogwaardig beton- en metselzand vrij. Het grinddecreet van 14 juli 1993 bepaalt dat aan

de grinddelving een einde moet komen tegen het einde van 2005. De sector pleit voor een verdere ontginning van dergelijke zanden in de grindplassen na 2005. Momenteel zijn nog 5 van de 13 ontginningsgebieden valleigrind en 3 van de 7 berggrindgroeven in gebruik. De alluviale **kleiwinning** is gekoppeld aan de natte grindwinning en wordt waarschijnlijk stopgezet.

In Noord-Limburg heeft de ontginning van **zand** een belangrijke ruimtelijke impact. De kwartzanden van de groeves van Lommel en Maasmechelen hebben een hoge commerciële waarde met een expansieve markt. Zelfs op wereldvlak zijn dergelijke zuivere witte zanden relatief schaars. De bestaande ontginningsgebieden van kwartzanden in Noord-Limburg voldoen nog voor een langere termijn.

Noord-Limburg is rijk aan hoog kwalitatief beton- en metselzand. Er zal een toenemende druk komen om nieuwe zones te ontginnen. In Genk wordt industriezand gewonnen voor de aanmaak van silicaatsteen. De beschikbare ontginningsruimte volstaat voor de bevoorrading op langere termijn.

In Zuidoost-Limburg wordt in 3 gebieden **leem** voor baksteenproductie ontgonnen. Nog 4 andere gebieden komen in aanmerking⁹⁰. De sector vraagt nieuwe ontginningsgebieden om op half-lange termijn aan de behoeften te kunnen voldoen.

Mergel wordt thans in de provincie Limburg niet ontgonnen.

Ontginningen zijn tijdelijke activiteiten. Door het creëren van nieuwe ontginningen en het beëindigen van bestaande ontstaan nieuwe mogelijkheden voor (water)recreatie en natuurontwikkeling. Dat biedt een belangrijke bijkomende landschappelijke, natuurlijke en toeristisch-recreatieve troef voor Limburg.

De ontginningsfunctie is ondergeschikt aan de structuurbepalende functies van het buitengebied. De nabestemming moet worden afgestemd op de natuurlijke en agrarische structuur en worden ingepast in het ruimtelijk beleid voor het gebied⁹¹.

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Bedrijventerreinen

4.1.1. Knelpunten

Toenemend ruimtebeslag van economische activiteiten

De industriële en de tertiaire economische activiteiten kenmerken zich door een toenemend ruimtebeslag. Dat vindt deels zijn oorzaak in wijzigingen van productieprocessen en is deels terug te brengen tot een weinig zuinig omgaan met ruimte.

Bedrijven leggen omvangrijke grondreserves aan voor het geval op termijn uitbreiding nodig zou blijken en opteren steeds meer voor vrijstaande bebouwing met grote 'representatieve' tussenruimten. Nieuwe bedrijfsgebouwen worden overwegend met 1 bouwlaag opgetrokken. Bedrijven voorzien in afzonderlijke parkeergelegenheid en andere ruimtebehoevende voorzieningen voor werknemers, zakenbezoek en in voorkomend geval voor klanten rondom de bedrijfsgebouwen. Gemeenschappelijke voorzieningen rond bedrijven komen slechts uitzonderlijk voor.

Verzwakking van economische activiteiten door versnippering van bedrijventerreinen

De versnippering van de economische activiteiten over meer dan 140 bedrijventerreinen leidt tot een verzwakking van de concentratie van economische activiteiten, een vermindering van potentiële ruimtelijke synergie en schaalvoordelen, een verhoging van de aanleg- en onderhoudskosten van de nutsvoorzieningen en een toename van de goederenmobiliteit. Het versnipperd aanbod aan bedrijventerreinen veroorzaakt ook een bijkomende behoefte aan ontsluitingsinfrastructuur. Het draagvlak voor het aanbieden van een degelijk openbaar of collectief vervoer is veelal beperkt, wat er dan weer toe leidt dat meer mensen de auto gebruiken.

Lage bezettings- en uitrustingsgraad van bedrijventerreinen

De bezettingsgraad van de bedrijventerreinen gelegen buiten de steden (open ruimte) is aan de lage kant. Ook de uitrustingsgraad van de Limburgse bedrijventerreinen is laag. De uitrustingsgraad van de grotere bedrijventerreinen en de terreinen bestemd voor industriële activiteiten ligt hoger. Onder meer de lage uitrustingsgraad beïnvloedt op nadelige wijze de aantrekkingskracht op nieuwe investeringen en het imago van het bedrijventerrein.

Aan het imago van bedrijventerreinen werd tot op heden te weinig aandacht besteed. Het zwak imago hangt onder meer samen met een ontbreken van differentiatie naar type economische activiteiten die op het bedrijventerreinen worden ontwikkeld en met de uitrustingsgraad en voorzieningen die hiervoor worden aangeboden.

Verouderde, vervuilde en verlaten bedrijfsgebouwen en -terreinen in concentratiegebieden van economische activiteiten

In concentratiegebieden van economische activiteiten en met name in steden met een industrieel verleden komen verouderde en verlaten bedrijfsgebouwen en -terreinen voor. Dat is onder meer het geval in het Limburgs Mijngedebied en langs de Kempense kanalen. Die concentratiegebieden kenmerken zich door een negatief imago (plaatselijke bodemvervuiling), een lage uitrustingsgraad, niet-functionele gebouwen en een hoog leegstandspercentage.

Voldoende financiële middelen ontbreken om verlaten en verouderde bedrijfsgebouwen en -terreinen op een systematische manier opnieuw een economische functie te geven en hiermee aan de vraag naar ruimte voor economische activiteiten te voldoen.

4.1.2. Kwaliteiten en kansen

Grote troeven voor steden

De Limburgse steden bezitten grote troeven als vestigingsplaats voor nieuwe economische activiteiten en herlokalisatie van bestaande economische activiteiten. De troeven van Hasselt en Genk bevinden zich onder meer in het (her)positioneren ten opzichte van Maastricht, Aken en Luik.

Toenemende behoefte aan differentiatie van bedrijventerreinen

De behoefte aan differentiatie en een beter imago van bedrijventerreinen neemt toe. De architecturale kwaliteit van het gebouwencomplex, de kwaliteit van de omgeving van het bedrijf en het uitzicht van het bedrijventerrein worden een onderdeel van het publieke communicatieproces en van de marketingstrategie van het bedrijf. Dat geldt zowel voor kantoorgebouwen in stedelijke omgevingen als voor bedrijventerreinen in de periferie en voor locaties in de open ruimte.

Het proces van internationalisering van handel, transport en logistiek als onafhankelijk en integrerend onderdeel van complexe productieprocessen, de verzelfstandiging van voorraadbeheer en tenslotte de schaalvergroting en differentiatie binnen de transportsector zelf, genereren een toenemende ruimtelijke behoefte aan specifieke, gunstig gelokaliseerde voorzieningen, zoals transportzones⁹² en multimodale logistieke parken. Voor een zo efficiënt mogelijke overslag van goederen wordt er in een multimodale transportzone (weg/spoor, binnenvaart/weg) een volledig uitgeruste terminal voorzien. In Limburg wordt recent op deze trend ingespeeld door de uitbouw van bedrijventerreinen tot transportzones. Daarbij blijkt het begrip transportzone niet altijd dezelfde activiteiten te dekken.

4.2. Kleinhandel

4.2.1. Knelpunten

Aantasting van de historisch gegroeide hiërarchische structuur en de leefbaarheid van de bestaande meer centraal in de kleinstedelijke gebieden gelegen voorzieningen door grootschalige en meer perifere nieuwe winkelvoorzieningen

Van de ruime mogelijkheden die de gewestplannen boden, heeft de kleinhandel dankbaar gebruik gemaakt om alternatieve locaties op te zoeken. Die locaties bieden extra mogelijkheden voor grotere handelsvoorzieningen en kwamen tegemoet aan de mobielere consument. Tekennend is dat 15% van de in het kader van de wet op de handelsvestigingen in België goedgekeurde verkoopoppervlakte in de provincie Limburg is gesitueerd, ook al telt de provincie slechts 7,5% van de bevolking. A rato van gemiddeld 22.000 m² per jaar heeft die verschuiving naar grotere winkels ertoe geleid dat de gemiddelde verkoopoppervlakte van de kleinhandel in Limburg sedert 1975 is toegenomen van 93 m² tot 170 m².

Negatieve effecten van concentraties van kleinhandel langsheen verbindingswegen op de ruimtelijke structuur

De concentratie van kleinhandel en andere economische activiteiten (meestal met verkoopoppervlakte) langsheen verbindingswegen buiten de stedelijke agglomeraties en de kernen van de open ruimte is een ontwikkeling die zowel negatief inwerkt op de ruimtelijke structuur van Limburg als op lokaal vlak.

Die negatieve effecten zijn de volgende.

- Er is een verzwakking van de bestaande concentraties aan kleinhandel in steden en kernen.
- De compartimentering van de open ruimte veroorzaakt een ongewenste schaalverkleinende invloed op het landschap en verbreekt ecologische relaties.
- De autobereikbaarheid is erg eenzijdig gericht.
- Door de negatieve invloed op de verkeersfunctie van de weg neemt de bereikbaarheid af en wordt de verkeersleefbaarheid ondermijnd.
- Er ontstaat een toenemende verkeersonveiligheid door de menging van de verschillende verkeersfuncties (erffunctie met gebiedsontsluitings- en verbindingfunctie).
- De kosten voor ontsluitingsinfrastructuur en nutsvoorzieningen worden afgewenteld op de gemeenschap.

- Het ruimtegebruik stijgt door onder meer de aanleg van parkeervoorzieningen en de ruimtelijke uiteenlegging van de verkoopoppervlakte, de productieruimte en de ruimte voor beheer en logistiek.

Lage ruimtelijke kwaliteit van de kleinhandelsconcentraties

De inrichting van de kleinhandelsconcentraties, hun integratie in de omgeving en hun verschijningsvorm laten vaak te wensen over. Ook de architecturale vormgeving van de gebouwen is meestal van een lage kwaliteit.

4.2.2. Kwaliteiten en kansen

De hiërarchie in koopstromen is in overeenstemming met de stedelijke hiërarchie, vooral ten aanzien van de grote stedelijke centra: Hasselt, Genk, Sint-Truiden en Tongeren. In een lagere orde zijn er meerdere centra aan elkaar gewaagd: Lommel, Neerpelt, Bree, Peer, Maaseik, Maasmechelen, Lanaken, Bilzen, Leopoldsburg, Tessenderlo, Beringen, Heusden-Zolder⁹³.

Qua tewerkstelling biedt de kleinhandel een rechtstreeks inkomen (zelfstandigen en loontrekkenden) aan bijna 20.000 gezinnen⁹⁴.

De verspreiding van de perifere grootschalige kleinhandel is enigszins nog beperkt te noemen. Zij komt dikwijls geconcentreerd voor en ligt in de nabijheid van een stedelijke omgeving.

4.3. Agrarische structuur

4.3.1. Knelpunten

Door de regressiviteit van de landbouw ontstaat een regionale uitstoot van landbouwgronden, vooral in West-Limburg en op bepaalde plaatsen in Noordoost-Limburg. In bepaalde deelgebieden is er daardoor meer agrarisch gebied beschikbaar, maar omwille van de evolutie naar meer grondgebondenheid hebben professionele landbouwbedrijven een grotere grondbehoefte. In West-Limburg zijn anderzijds door de laatste gewestplanwijziging Hasselt - Genk gronden met een agrarische bestemming omgezet in groengebieden. In het algemeen dringen de herstructurering van gronden en een planologische ruil zich op.

Een gevolg van de stopzetting van landbouwbedrijven in landbouwgebied is het ontstaan van een zonevreemde woonfunctie (in geheel Limburg, verspreid en mogelijk problematisch in West-Limburg en in Noordoost-Limburg, in linten in Vochtig Haspengouw, vooral in kernen in de Leemstreek).

De beperkingen vanuit milieunormen zorgen voor inkrimping van de intensieve veehouderij en extensivering van grondgebruik. Dat leidt tot een grotere grondbehoefte, plaatselijk voor mestafzet en groenvoeders. Dat gebeurt veelal op agrarisch marginale gronden maar soms ook op gronden met waardevolle natuur, zoals in beekvalleien. Dat probleem komt voornamelijk voor in Noordoost-Limburg.

De intensifiëring heeft een invloed op het toenemend waterverbruik, onder meer in openluchtgroententeelt en aardbeienteelt. Meer aandacht voor waterbalans en waterconservering is nodig.

Er is een water- en erosieproblematiek. De waterproblematiek ontstaat door een toenemende preciaire waterbalans tussen grondwater en watervervuiling door meststoffen (Noordoost-

Limburg, Zuidoost-Limburg) of pesticiden (Zuid-Limburg, dreiging Maasland). De erosie van landbouwgronden komt voornamelijk voor in Haspengouw. Gronden met een hellingsgraad vanaf 3 à 4% blijken gevoelig voor erosie te zijn wanneer zij langere tijd onbedekt blijven.

Er heerst een grote ruimtelijke druk op de agrarische sector door de versnipperende verstedelijgingsprocessen en het toenemend beslag op productiegronden door woon- of industriegebied met een verdringing van beroepslandbouw als gevolg. Dat fenomeen is vooral voelbaar in Zuid-Limburg en Noordoost-Limburg.

De inplanting van serres en opslagloodsen vormt een knelpunt voor de landbouw. Indien zij in de open ruimte worden opgericht, versnipperen zij samenhangende landbouwgronden. Als zij in de dorpskernen liggen, kunnen plaatselijke conflicten met de woonfunctie optreden.

4.3.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg wordt gekenmerkt door een grote bodemdiversiteit en goede bodemgeschiktheid voor vele teelten (bijvoorbeeld fruit, akkerbouw, groenten). Daaraan is een dynamische landbouw gekoppeld, vooral in Noordoost-Limburg, in noordelijk Maasland en in Zuid-Limburg (Haspengouw) met een sterke fruitteelt- en veteeltsector.

Er is een relatief goede externe landbouwstructuur: grote oppervlakte ruilverkavelingen in Zuid-Limburg, vele nog vrij homogene, aaneengesloten landbouwgebieden ook in Noordoost-Limburg en noordelijk Maasland.

Er zijn mogelijkheden voor een toenemende verbreding van de landbouw, landbouw als drager van andere functies:

- landbouw en onderhoud van kleine landschapselementen (Zuid-Limburg, Kempen, Vlakte van Bocholt), beheerslandbouw in natuurgebieden (West-Limburg, Maasland)
- landbouw en landschapszorg (Zuid-Limburg, open landschappen van Maasland, Siberië en Vlakte van Bocholt)
- vele landbouwgebieden vooral in Zuid-Limburg, Kempen en open gebieden van het Maasland geschikt voor recreatief medegebruik: hoevetoerisme, jeugdverblijfsaccommodatie, toenemend plattelandstoerisme
- toenemende hobbylandbouw in versnipperde landbouwgebieden of in de buurt van woonconcentraties: verstedelijkte gebieden Midden-Limburg, Lommel, West-Limburg, zuidelijk Maasland
- herstel van de functie van landbouwgronden voor beheersfuncties natuur, bodem (vooral cruciaal in Zuid-Limburg).

4.4. Ontginningen

4.4.1. Kwaliteiten en kansen

De nabestemmingen van de groeven bieden belangrijke mogelijkheden voor landschap, natuur en recreatie. Dat wordt gedeeltelijk geregeld door het grindfonds en gedragen door overleg met het herstructureringscomité. Het zal verder worden geregeld door het in opmaak zijnde delfstofdecreet.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

5.1. Concentraties aan bedrijventerreinen

5.1.1. Gewestplanwijzigingen

In april 2001 zijn de laatste gewestplanwijzigingen doorgevoerd op Limburgs grondgebied, zowel met betrekking tot lokale bedrijvigheid als op vlak van regionale bedrijvigheid, zijnde:

- kleinstedelijk gebied Bilzen
Bij besluit van 28 april 2001 is in Bilzen via een gewestplanwijziging een uitbreiding van een KMO-zone voorzien.
- kleinstedelijk gebied Tongeren
Bij besluit van 28 april 2001 is ten oosten van Tongeren via een gewestplanwijziging een bijkomend industrieterrein voorzien.

De gewestplanwijzigingen zijn enige tijd voor de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg gebeurd en zijn al opgenomen bij de bestaande en de gewenste economische structuur.

5.1.2. Gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

In uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen liep van september 2001 tot september 2003 een overlegproces voor de nadere uitwerking van het economisch netwerk Albertkanaal. De provincie maakte deel uit van de stuurgroep. De eindrapportage in oktober 2003 voorzorg een aanzienlijk actieprogramma ten aanzien van bedrijventerreinen en infrastructuur. Op 23 april 2004 heeft de Vlaamse regering een beslissing genomen met betrekking tot de opties voor het economisch netwerk Albertkanaal. Ter opvolging van deze beslissing is een coördinatieplatform samengesteld waarin een afgevaardigde van de provincie zetelt.

Twee gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn goedgekeurd in de periode tussen 1992 en 2007. Het eerste gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan betreft het ‘historisch gegroeid bedrijf Cordeel’ te Hoeselt. Het is definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 4 juli 2003 en bestemt ongeveer 6 ha voor het historisch gegroeid bedrijf. Het tweede plan heeft als titel ‘leem in Limburg’ te Lanaken. Het is definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 22 september 2006. Hierbij moet worden opgemerkt dat de realisatie van het bedrijventerrein zich op lange termijn situeert omdat het ruimtelijk uitvoeringsplan een nabestemming voorziet van een regionaal bedrijventerrein met deels watergebonden en deels gemengd karakter.

De meeste gewestelijk ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn goedgekeurd in de periode tussen 2007 en maart 2012. Het gaat om volgende plannen:

- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘specifiek regionaal watergebonden bedrijventerrein Zwartenhoek’ te Ham, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 26 maart 2010 (ongeveer 77 ha)
- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘gemengd regionaal bedrijventerrein Genenbos’ te Ham/Tessengerlo, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 11 januari 2008 (ongeveer 34 ha)

- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘gemengd regionaal bedrijventerrein Ravenshout-Noord’ te Beringen, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 29 februari 2008 (ongeveer 25 ha)
- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘specifiek regionaal bedrijventerrein met watergebonden karakter Lanaken’ te Lanaken, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 27 november 2009 (ongeveer 13 ha)
- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘specifiek regionaal bedrijventerrein voor agro-industrie groengroothandel Peters nv’ te Bilzen, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 4 juli 2008 (ongeveer 5 ha).

Een aantal gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen in functie van het economisch netwerk Albertkanaal is lopende. Het gaat om volgende plannen:

- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘gemengd regionaal bedrijventerrein Terwant’ te Beringen waar het plan-MER van dit proces in 2011 is afgerond (goedkeuringsverslag 9 juni 2011)
- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘specifiek regionaal bedrijventerrein met watergebonden karakter Genk-zuid west’ te Diepenbeek waar de procedure is hernoemen omdat uit het openbaar onderzoek bleek dat het proces plan-MER plichtig was
- het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘gemengd regionaal bedrijventerrein Termien’ te Diepenbeek waar het plan-MER recent is goedgekeurd (goedkeuringsverslag 9 maart 2012).

Enkele zoekzones moeten verder worden onderzocht conform de beslissing van de Vlaamse regering van 23 april 2004 vooraleer kan worden beslist of een planningsinitiatief moet worden genomen.

- Voor de zoekzone ‘Kolenhaven’ te Lummen kan pas over de opmaak van een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan worden beslist op basis van de resultaten van de structuurschets. Bij de opmaak van de structuurschets is gewerkt met verschillende scenario’s. De eindrapporten voor de ‘structuurschets insteekhaven’ en ‘externe ontsluiting’ zijn momenteel afgerond (januari 2012).
- Op basis van het globaal plan-MER wordt beslist of er een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor de zoekzone ‘Zolder - Lummen Zuid’ te Lummen zal worden opgemaakt of niet.
- Met betrekking tot zoekzone regionaal bedrijventerrein Genk-zuid oost te Bilzen gebeurt de beoordeling op basis van het globaal plan-MER.

5.1.3. Provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen

In de periode voor de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg heeft Sint-Truiden op basis van een goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan het bedrijventerrein Brustem bestemd door middel van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. Het terrein bestaat uit een lokaal en regionaal deel. Het betreft het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘bedrijventerrein domein van Brustem’, goedgekeurd door de bevoegde minister op 31 oktober 2002. Momenteel is dit gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan in procedure voor de aanpassing van de voorschriften in functie van de lokale bedrijvigheid. Een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is opgestart om op vlak van regionale bedrijvigheid de nodige aanpassingen te doen.

Na de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg heeft de deputatie in zitting van 14 november 2003 beslist om de prioriteiten vast te leggen voor de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen voor regionale bedrijventerreinen en om vanuit een duurzame visie te starten met de ontwikkeling van bestaande terreinen. Bij deze aanpak van de knelpunten op de bestaande terreinen blijft de ruimtebalans in evenwicht. Er komt dus aanbod op de markt zonder dat de oppervlakte aan bedrijventerreinen toeneemt. Volgende provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn opgemaakt:

- het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘regionaal bedrijventerrein Oude Bunders’ in het kader van de afbakening van het kleinstedelijk gebied Maasmechelen, goedgekeurd door de bevoegde minister op 25 augustus 2005
- het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘regionaal bedrijventerrein Jagersborg’ in het kader van de afbakening van het kleinstedelijk gebied Maaseik, goedgekeurd door de bevoegde minister op 17 oktober 2005
- het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘regionale bedrijventerreinen Brouwerij-Alken en uitbreiding Kolmen’ in het kader van de uitwerking van het economisch knooppunt Alken, goedgekeurd door de bevoegde minister op 21 september 2007⁹⁵
- het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘regionaal bedrijventerrein Rotem’ in het kader van de uitwerking van het economisch knooppunt Dilsen-Stokkem, goedgekeurd door de bevoegde minister op 30 november 2010.

Ten gevolge van een positief planologisch attest heeft het bedrijf Scana-Noliko, gelegen te Bree, een uitbreiding gekregen van zijn bedrijventerrein in het naastgelegen agrarisch gebied. Het gaat om het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘uitbreiding regionaal bedrijventerrein Kanaal-Noord ten zuiden van N73 (Scana-Noliko)’. Het werd goedgekeurd door de bevoegde minister op 13 september 2006. Het onteigeningsplan werd goedgekeurd op 26 december 2006.

Bij de voorstudies van de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden zijn de potenties op vlak van regionale bedrijventerreinen onderzocht. Enkel bij drie kleinstedelijke gebieden zijn gekende ontwikkelingen mogelijk met name Bree, Maasmechelen en Neerpelt - Overpelt. In Sint-Truiden zorgt het onderzoek naar bijkomende ruimte voor regionale bedrijvigheid op het domein van Brustem mogelijk voor een bijstelling van de afbakening van het kleinstedelijk gebied. In Tongeren wordt gezocht naar bijkomende ruimte en is de uitkomst nog niet gekend.

Onderstaande opsomming geeft de stand van zaken weer:

- kleinstedelijk gebied Bree: deelplan 5 ‘uitbreiding regionaal bedrijventerrein Kanaal-noord ten noorden van N73’ in het kader van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘afbakening kleinstedelijk gebied Bree’ goedgekeurd op 12 juli 2010 (ongeveer 63 ha)
- kleinstedelijk gebied Maasmechelen: deelplan 7 ‘regionaal bedrijventerrein Nieuwe Bunders’ in het kader van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘afbakening kleinstedelijk gebied Maasmechelen’ dat door de provincieraad voorlopig werd vastgesteld op 18 januari 2012
- kleinstedelijk gebied Neerpelt - Overpelt waarvan het proces zich nog in de fase van de voorstudie bevindt
- kleinstedelijk gebied Sint-Truiden waar het onderzoeksproces naar bijkomende ruimte voor regionale bedrijvigheid op het domein van Brustem zich in de fase van de voorstudie bevindt

- kleinstedelijk gebied Tongeren waar het onderzoeksproces naar bijkomende ruimte voor regionale bedrijvigheid zich in de fase van de voorstudie bevindt.

5.1.4. Gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen

Na de goedkeuring van een gemeentelijk ruimtelijk structuurplan heeft de gemeente de mogelijkheid om op basis van hun ruimtelijke visie een lokaal bedrijventerrein te ontwikkelen binnen het kader van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg en het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Hieronder wordt een olijsting gegeven van de gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen met betrekking tot de realisatie van een effectief lokaal bedrijventerrein. Er wordt geen rekening gehouden met de opgemaakte ruimtelijke uitvoeringsplannen voor zonevreemde bedrijven of voor bedrijven als gevolg van de aanvraag van een planologisch attest.

Twee ruimtelijke uitvoeringsplannen voor lokale bedrijvigheid zijn goedgekeurd voor 1 januari 2007. Het gaat in beide gevallen om een uitbreiding in functie van de herlokalisatie van zonevreemde bedrijven in een niet-structuurondersteunende buitengebiedgemeente.

- Het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘uitbreiding KMO-zone Klein Heide’ te Meeuwen-Gruitrode werd goedgekeurd op 14 december 2005. Het maakt de aanleg van een lokaal bedrijventerrein van ongeveer 4,5 ha voor de herlokalisatie van zonevreemde bedrijven mogelijk.
- Het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘uitbreiding bedrijventerrein Herten’ te Wellen werd goedgekeurd op 14 september 2006. Bedoeling is om een lokaal bedrijventerrein van 3,3 ha te creëren voor de herlokalisatie van zonevreemde bedrijven te Herten (6 bedrijven). In hetzelfde plan wordt ter hoogte van het bedrijventerrein Vloeiherk 2,6 ha geschrapt.

Onderstaande gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen met betrekking tot lokale bedrijventerreinen zijn goedgekeurd in de periode tussen 2007 en 2010:

- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Borgveld en recreatie’ te Hechtel-Eksel op 8 januari 2009
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘KMO-zone Dorpsveld II’ te Diepenbeek op 30 april 2009
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘bedrijvigheid’ te Ham op 18 maart 2009
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘uitbreiding veiling’ te Borgloon op 14 februari 2008
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘nieuw bedrijventerrein’ te Borgloon op 17 juni 2009
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘lokaal bedrijventerrein Zelem’ te Halen op 11 september 2008
- het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Gieterijstraat’ te Genk op 9 december 2010.

Naast bovengenoemde ruimtelijke uitvoeringsplannen hebben gemeenten ook nog bijzondere plannen van aanleg opgemaakt die de aanleg van bijkomende bedrijventerreinen hebben mogelijk gemaakt.

5.2. Kleinhandel

5.2.1. Vlaamse omzendbrief RO 2011/01: afwegingskader voor grootschalige detailhandel

De Vlaamse regering voert een kernversterkend beleid enerzijds en een actief aanbodbeleid voor ruimte behoevende grootschalige detailhandel anderzijds. De omzendbrief past in de verdere uitwerking van de startnota 'Winkelen in Vlaanderen'.

De omzendbrief biedt ruimtelijke afwegingselementen aan met het oog op een gestructureerd afwegingstraject voor de inplanting en/of de groei van grootschalige detailhandel. De basisdoelstellingen hierbij zijn het tegengaan van verdere verlinting, het voeren van een aanbodbeleid op de daarvoor geschikte locaties en het inzetten op een kernversterkend beleid. Het uiteindelijke doel is de realisatie van de goede ruimtelijke ordening inzake grootschalige detailhandel én van een economisch leefbare en dynamische sector. De brief dient ter ondersteuning van deze drie basisdoelstellingen. De verdere uitwerking van het kernversterkend beleid zal daarnaast verder worden ontwikkeld vanuit het beleidsveld economie. Het aangereikt afwegingskader helpt een antwoord te formuleren op de onderstaande vragen die zowel bij planinitiatieven als bij vergunningsaanvragen aan bod kunnen komen.

- Gaat het over grootschalige detailhandel en zo ja, om welke type gaat het?
- Is de inplanting planmatig en vergunningsmatig mogelijk?
- Welke elementen kunnen een rol spelen bij een objectieve beoordeling van de aanvraag?
- Hoe kan er een gepaste inrichting worden voorzien?

Op die manier maakt de omzendbrief het mogelijk om te komen tot een ruimtelijk locatiebeleid en een meer uniforme ruimtelijke beoordeling van ontwikkelingen inzake grootschalige detailhandel.

5.2.2. Beleid voor de verschillende kleinhandelsconcentraties

Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg selecteert en categoriseert de verschillende kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau. Het beleid ervoor kan als volgt worden samengevat.

Kleinhandelsconcentraties type I

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg waren drie kleinhandelsconcentraties type I geselecteerd.

- De afbakening van het kleinstedelijk gebied Bree is afgerond. De kleinhandelsconcentratie 'Toleik' ligt binnen de afbakening.
- Het bijzonder plan van aanleg 'Schaapstal' en het bijzonder plan van aanleg 'kleinhandelszone' voorzien in de ontwikkeling / uitbreiding van de kleinhandelszone 'Luikersteenweg' te Tongeren. De afbakening van het kleinstedelijk gebied Tongeren is nog niet afgerond. In de voorstudie wordt Luikersteenweg mee opgenomen binnen de afbakeningslijn.
- De afbakening van het kleinstedelijk gebied Sint-Truiden is afgerond. De kleinhandelsconcentratie 'Ringlaan' ligt binnen de afbakeningslijn.

De afbakening van het kleinstedelijk gebied Lommel is afgerond. De kleinhandelsconcentratie 'Buitensingel' ligt binnen de afbakening⁹⁶.

Kleinhandelsconcentraties type II

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg waren vijf kleinhandelsconcentraties type II geselecteerd⁹⁷.

- Voor wat de kleinhandelsconcentratie 'Hasseltweg - Genkersteenweg' te Genk - Hasselt betreft werden voor Hasseltweg reeds het bijzonder plan van aanleg 'Hasseltweg 1', het bijzonder plan van aanleg 'Hasseltweg 2' en het bijzonder plan van aanleg 'Hasseltweg 3' opgemaakt. Het ruimtelijk uitvoeringsplan 'Hasseltweg 4' werd vernietigd bij arrest van de Raad van State d.d. 25 november 2010.
- Wat betreft de kleinhandelsconcentratie 'Zuiderring' te Genk (Bosdel) is de plan-MER procedure 'handelszone Zuiderring' lopende.
- Voor de kleinhandelsconcentratie 'Kempische Steenweg - Hasselt' zijn geen specifieke beleidsacties uitgevoerd.
- Voor de toekomstige uitbreiding van de kleinhandelsconcentratie 'Kuringersteenweg' te Hasselt wenst de stad de bevoegdheid te krijgen tot het opmaken van het ruimtelijk uitvoeringsplan. Op deze vraag kan slechts worden ingegaan na de afronding van het afbakeningsdossier van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk.

Kleinhandelsconcentratie type III

Enkel Meubelboulevard - Peer is als kleinhandelsconcentratie type III geselecteerd. Er zijn voorbesprekingen lopende voor de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan voor de kleinhandelszone in functie van een uitbreiding voor opslag.

Kleinhandelsconcentraties type IV

De ontwikkelingsperspectieven voor dit type van kleinhandelsconcentraties houden een ordening en herstructurering als onderdeel van gebiedsgericht plan voor het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland.

Er zijn twee kleinhandelsconcentraties type IV geselecteerd.

- De kleinhandelsconcentratie N78 'Lanaken - Maasmechelen' vormt een structuurbepalend element binnen het netwerk. Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'afbakening kleinstedelijk gebied Maasmechelen' is lopende.
- Value Retail - Maasmechelen is een solitaire inplanting. De locatie werd opgenomen binnen het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'bipool Eisden-Lanklaar'.

Zone voor gemengde stedelijke ontwikkeling 'de Eikaart' te Bilzen.

In het kader van een kerngericht aanbodbeleid kan de provincie binnen de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden steeds de mogelijkheid tot inplanting van een kleinhandelszone onderzoeken. Binnen het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'afbakening kleinstedelijk gebied Bilzen' is de KMO-zone 'de Eikaart' aangeduid als een zone voor gemengde stedelijke ontwikkeling waarbij zowel bedrijvigheid als kleinhandel kan worden toegelaten. Dit ruimtelijk uitvoeringsplan werd definitief vastgesteld door de provincieraad van 16 maart 2012.

5.2.3. Planologische attestaten voor baanwinkels

Er werden relatief veel planologische attestaten aangevraagd voor baanwinkels hoofdzakelijk in het kader van uitbreidingen. Door de aanpassing van de Vlaamse codex konden ook baanwinkels in aanmerking komen om een planologisch attest aan te vragen.

5.3. Albertknoop

In de euregionale ontwikkelingsvisie is voor wat betreft de Albertknoop gesteld dat verder overleg en meer gedetailleerd onderzoek nodig zijn om de verschillende plannen op elkaar af te stemmen. Deze stelling werd op 6 december 2004 door beide provincies Limburg (Nederland en België) en beide gemeenten (Maastricht en Lanaken) onderschreven in een bestuurlijk overleg. Dit bestuurlijk overleg dat sinds december 2004 is opgestart, geschiedt binnen een zogeheten stuurgroep Albertknoop.

De samenwerking resulteerde in een startnotitie die in september 2005 werd gepresenteerd. De vijf samenwerkingsthema's betreffen:

- leemwinning in het Zouwdal
- grensoverschrijdend bedrijventerrein
- Cabergkanaal
- grensoverschrijdende verkeersontsluiting
- grensoverschrijdend wonen.

De startnotitie vormde op haar beurt de basis voor de opmaak van een meer geïntegreerde visie op de ontwikkeling van de grensregio. Daartoe gaven de vier hoofdpartners de opdracht tot de opmaak van een grensoverschrijdend gebiedsgericht strategisch plan voor de Albertknoop.

Het grensoverschrijdend gebiedsgericht strategisch plan had als finaliteit te komen tot een grensoverschrijdende ruimtelijke afstemming voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen ter hoogte van het grensgebied Maastricht - Lanaken. Primair doel daarbij was de voorbereiding van een grensoverschrijdend bedrijventerrein in het resterend open gebied tussen Lanaken en Maastricht, aansluitend bij de te bouwen spoorweginfrastructuur. Dit grensoverschrijdend bedrijventerrein bevat de aanleg van een bedrijvenzone van (bruto cijfers) 45 ha aan de Nederlandse zijde van de grens en 28 ha aan Vlaamse zijde, buiten de reeds bestaande bedrijvigheid Europark Lanaken. Op die manier ontstaat, samen met de al aanwezige bedrijvigheid, één groot grensoverschrijdend multimodaal ontsloten regionaal bedrijventerrein.

In de eerste helft van 2007 hebben de provincieraden van beide provincies en de gemeenteraden van Maastricht en Lanaken het grensoverschrijdend gebiedsgericht strategisch plan goedgekeurd. De studie over het grensoverschrijdend gebiedsgericht strategisch plan Albertknoop heeft een antwoord gegeven dan wel een oplossing geformuleerd over de volgende punten.

- Er zijn grensoverschrijdende afspraken gemaakt met betrekking tot de verdere ontleding van het gebied.
- Er is een gemeenschappelijke visie gegroeid op de verdere ontwikkeling van de bedrijvigheid en de categorisering van bedrijven.
- Er is een strategie bepaald voor de grensoverschrijdende afstemming van milieunormeringen en maatregelen, in het bijzonder op vlak van geluidshinder.

- Inzake de grensoverschrijdende verkeersontsluiting reikt de studie oplossingen aan voor de micro-ontsluiting van het grensoverschrijdend bedrijventerrein via de weg, zowel op korte als op lange termijn.
- De studie heeft geleid tot een overeenstemming over het aanleggen van een recreatieve as (fietspad) door het bedrijventerrein, het voorzien van een groene as op de rand van het Zouwdal en het landschappelijk open houden van het Zouwdal als groene buffer tussen het wonen in Maastricht en de bedrijvigheid op het grensgebied. In het licht daarvan verklaarden alle partijen zich eerder akkoord om een deel van het economisch netwerk Albertkanaal (kop Zouwdal) en grenzend aan de wijk Malberg niet te ontwikkelen.
- Voor wat betreft de waterhuishouding zijn conclusies getrokken over de grensoverschrijdende afvloeit van hemelwater van het grensoverschrijdend bedrijventerrein richting Nederland.

De ruimtelijke visie met betrekking tot het project Albertknoop (zowel voor het aspect werken als wonen) is ondertussen ook vastgelegd in de gemeentelijke structuurplannen. Het betreft enerzijds het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Lanaken, waarbij de gemeente Lanaken haar rol als economisch knooppunt opneemt, en anderzijds de structuurvisie Maastricht 2030.

Op Vlaams niveau werd het strategisch project Albertknoop verankerd in het economisch netwerk Albertkanaal. Gedeeltelijk werd de ruimtelijke visie al vertaald in een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘gebieden voor oppervlaktedelfstoffenwinning, delfstoffen Leem in Zuid-Limburg, plan 1 grenspaal 93-96’, definitief vastgesteld door de Vlaamse regering op 22 september 2006.

Sinds 1 september 2010 subsidieert de Vlaamse overheid voor een termijn van drie jaar de projectcoördinatie van Albertknoop als zijnde een strategisch project op Vlaams niveau in uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Concentraties aan bedrijventerreinen

6.1.1. Versterking van de concentratie van bedrijventerreinen

De concentratie van de bedrijventerreinen in de economische knooppunten in Limburg is versterkt. Enerzijds zijn een aantal provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen voor bedrijventerreinen na 2007 goedgekeurd of lopende (Bree en Maasmechelen in functie van de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden). Anderzijds zijn een aantal gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen op Limburgs grondgebied binnen het economisch netwerk Albertkanaal na 2007 goedgekeurd of lopende.

Onderstaande tabel beschrijft de bedrijventerreinen in gebruik en in voorraad (in ha) op 1 januari 2007, referentiedatum in de tweede herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Conform tabel 17 zijn ook hier enkel de bedrijventerreinen groter dan 5 ha beschouwd. De cijfers zijn aangeleverd door de POM Limburg.

Tabel 24: bedrijventerreinen in gebruik en in voorraad (in ha) op 1 januari 2007 naar type gemeente

01.01.2007	totale oppervlakte volgens gewestplan, bijzonder plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen						
	ingenomen oppervlakte door bedrijven en infrastructuren						definitief niet realiseerbaar
	bezet	reserve bedrijven	bouwrijp = netto oppervlakte				
			nog uit te rusten	tijdelijk niet realiseerbaar	definitief niet realiseerbaar		
regionaalstedelijk gebied	2.888,0	2.270,8	19,8	321,3	29,5	213,1	33,6
economisch netwerk Albertkanaal ⁹⁸	2.072,8	1.734,7	13,26	63,1	70,4	185,3	6,1
kleinstedelijk gebieden ⁹⁹	3.050,6	2.285,6	75,6	196,7	298,7	158,5	35,4
specifieke economische knooppunten.	1.175,6	942,4	25,1	4,7	58,6	132,5	12,3
overige gemeenten	846,0	742,5	1,3	3,4	3,9	82,5	12,5
totaal Limburg	10.033,0	7.976,0	135,05	589,2	461,1	771,9	99,9

Onderstaande tabel beschrijft wat dit betekent voor de concentratie van bedrijventerreinen in de economische knooppunten. Ook hier zijn enkel de bedrijventerreinen groter dan 5 ha in rekening gebracht.

Tabel 25: evolutie van de concentratie van bedrijventerreinen in economische knooppunten

jaar	totale oppervlakte bedrijventerreinen (ha)	bedrijventerreinen in economische knooppunten	
		totale oppervlakte (ha)	oppervlakteaandeel
2000	9.959	9.043	91%
2007	10.033	9.187	92%

6.1.2. Albertknoop, grensoverschrijdend watergebonden regionaal bedrijventerrein

Als grensoverschrijdend watergebonden regionaal bedrijventerrein speelt het project Albertknoop in op de toenemende behoefte aan multimodaal ontsloten bedrijventerreinen. De bestaande water- en spoorinfrastructuur kan hierdoor optimaler worden gebruikt en een belangrijke rol spelen in oost-westgeoriënteerde goederenstromen. Uitdagingen hebben betrekking op de afstemming van:

- de grensoverschrijdende ontwikkeling (qua profiel, ontsluiting, buffering enz.)
- de verschillende regelgevingen
- de voorafgaandelijke ontleeming van het gebied.

6.2. Kleinhandel

De studies ‘distributieplanologisch onderzoek en visie kleinhandel provincie Limburg’ (2009) en ‘kwalitatieve ruimtevragen grootschalige detailhandel Limburg’ (2006), beide uitgevoerd in

opdracht van de provincie Limburg, wijzen op de trend van schaalvergroting van de individuele handelszaken. In de strijd om het marktaandeel is schaalvergroting een geëigende mogelijkheid tot expansie. Daarnaast zorgt de toetreding van internationale retailers tot een toename van de vraag naar (super)grootschalige winkelruimten. De provincie wil proactief inspelen op de noden van de sector en een aanbodgericht beleid voeren.

III.4. Ruimtelijke toeristisch-recreatieve structuur

1. Definities

Toerisme¹⁰⁰ omvat het geheel van verschijnselen en interrelaties die verband houden met de verplaatsing naar en het tijdelijk verblijf van mensen in een andere dan de alledaagse leef-omgeving, hetzij bij wijze van vrijetijdsbesteding, hetzij in de context van de persoonlijke ontwikkeling, hetzij in het kader van de beroepsuitoefening.

Recreatie¹⁰¹ is het geheel van gedragingen die in eerste instantie gericht zijn op de eigen verlangens inzake fysieke (sport, spel enz.) en geestelijke (cultuur, hobby enz.) ontspanning, die plaats vinden binnen de vrije tijd (de tijd die overblijft na de maatschappelijke en fysiologische activiteiten).

Recreatie kan zowel binnen als buiten de eigen woonomgeving plaats vinden.

Afhankelijk van de plaats waar recreatie plaats vindt, spreekt men van intensieve of extensieve recreatie. Bij **intensieve recreatie** maakt men gebruik van 1 grote voorziening of van een sterk ruimtelijk geconcentreerd voorzieningenpakket, zodat er relatief vele gelijktijdige gebruikers zijn per oppervlakte-eenheid. Bij **extensieve recreatie** staat in het algemeen de behoefte aan rust voorop in gebieden waar relatief weinig gelijktijdige gebruikers zijn per oppervlakte-eenheid.

Onder **hoogdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur** wordt die infrastructuur verstaan die, wegens haar intrinsieke aard, in haar onmiddellijke omgeving sterke veranderingen en dynamiek teweegbrengt in de wijze van functioneren van de bestaande ruimtelijke en sociaal-economische structuur en daardoor in belangrijke mate het bestaande ruimtegebruik wijzigt¹⁰².

Recreatief medegebruik heeft betrekking op de vormen van openluchtrecreatie die plaats vinden in een omgeving met een niet-recreatieve functie of niet-recreatief gebruik, en waarbij het medegebruik ondergeschikt is aan de hoofdfunctie en het hoofdgebruik.

Openluchtrecreatie is het geheel van gedragingen die men in zijn vrije tijd vrijwillig onderneemt of ondergaat, waarvan wordt verondersteld dat ze primair gericht zijn op het bevredigen van de eigen ontspannende verlangens en voor zover men zich daarvoor niet richt naar overdekte ruimten.

Toeristische attracties zijn alle elementen op de plaats van bestemming die, individueel of gecombineerd, de keuze van de toerist bepalen. Zij zijn de belangrijkste motivatie voor een toeristisch bezoek. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen:

- culturele attractieve elementen
- gebouwde attracties (bijvoorbeeld historische steden, archeologische sites, attractieparken)
- culturele attracties (musea, theaters, festivals)
- sociale en functionele attracties (lokale folklore, shopping)
- natuurlijke attractieve elementen (klimaat, landschap, fauna en flora).

Voor een aantal vormen van **verblijfsrecreatie** wordt verwezen naar de **terminologie** conform het **'kampeerdecreet'** (decreet van 3 maart 1993 houdende het statuut van de terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven).

- De term ‘vakantieparken’ wordt gebruikt voor vakantie dorpen, vakantiecentra of bungalowparken.
- De term ‘kampeertrein’ wordt gebruikt voor camping.
- De term ‘terrein voor openluchtrecreatieve verblijven’ wordt gebruikt als verzamelnaam voor de vakantieparken, kampeertreinen en de kampeerverblijfsparken.

2. Profiel

2.1. Gewestplan

Op de gewestplannen beslaan de recreatiezones in Limburg een oppervlakte van circa 4.800 ha (1997), waarvan 1/6 in ontginningsgebieden.

De gebieden liggen versnipperd en verspreid over heel Limburg. De grotere zones liggen op het Kempens Plateau, in de ontginningsgebieden langs de Maas, in Lommel en in West-Limburg (Terlaemen, Lummen, Beringen en Tessenderlo). Een groot deel van de kleinere recreatiegebieden wordt gebruikt voor sportactiviteiten. Een deel (circa 130 ha) wordt niet gebruikt voor recreatieve doeleinden ¹⁰³.

Limburg kent een aantal concentraties zonevreemde, al dan niet illegale *weekendverblijven*, waarvan een (vrij beperkt) deel met permanente bewoning ¹⁰⁴. Het grootste deel van de weekendhuisjes is gelegen in verkavelde bossen of in beekvalleien.

De meeste gemeenten hebben te maken met zonevreemde sport- en recreatieterreinen. Zij kunnen dat probleem aanpakken door een globale beleidsvisie op te stellen voor de betreffende terreinen ¹⁰⁵.

2.2. Groeiend economisch belang van de sector

De toeristische sector in Limburg is in de jaren negentig uitgegroeid tot een snel groeiende en belangrijke economische sector.

Het aandeel van de directe toeristische tewerkstelling in de totale tewerkstelling in Limburg is in de periode van 1986 tot 1998 gestegen van 3,1% tot 4,7%. Hiermee is de groei van de toeristische tewerkstelling groter dan de gemiddelde groei van de totale Limburgse tewerkstelling. De directe toeristische werkgelegenheid groeit sinds 1995 jaarlijks met gemiddeld 3,4% of van 12.310 voltijdse arbeidsbanen in 1995 naar meer dan 14.000 in 1999. De toeristische sector stelt voornamelijk laaggeschoolden te werk, maar kent veel seizoensarbeid ¹⁰⁶.

2.2.1. Verblijfstoerisme

Kaart 26: overnachtingen in Limburg

Kaart 27: verblijfsaccommodatie

Het totaal **aantal overnachtingen** in Limburg is de laatste jaren licht gestegen van 3.751.574 in 1995 naar 3.790.871 in 1999¹⁰⁷. Limburg is daarmee, na de kuststreek, de tweede belangrijkste Vlaamse regio voor het verblijfstoerisme.

De **concentratiegebieden** van verblijfstoerisme in Limburg bevinden zich in het Park Midden-Limburg, in de Hoge Kempen (omgeving Bosbeekvallei en zuidostrand Kempens Plateau - Zutendaal - Maasland), in Lommel en aan de noordelijke Maas (watertoerisme). Openlucht-recreatieve verblijven komen vooral voor aan de randen van het Kempens Plateau. De vakantieparken komen voor in Peer, Lommel en Houthalen-Helchteren.

Het verblijfstoerisme, grotendeels gesitueerd aan de randen van het Kempens Plateau, richt zich voornamelijk tot de openlucht-recreatieve beleving van het Kempens groen. De meeste overnachtingen vinden hier dan ook plaats op terreinen voor openlucht-recreatieve verblijven en in jeugdlogies. Slechts 12% van alle overnachtingen vindt plaats in hotels¹⁰⁸. Enkel in Hasselt, Genk, Lanaken en Lommel zijn er meer dan 20.000 hotelovernachtingen op jaarbasis. Van de hotelovernachtingen is maar 40% voor toeristische doeleinden.

Door het groot aantal overnachtingen hebben de vakantieparken een belangrijke impact op het centrum van de kern waartegen ze gelegen zijn, en vooral op de lokale horeca.

De toeristische **verblijfsconcentraties** met meer dan 50.000 overnachtingen bevinden zich (in afnemende grootte) in:

- Lommel
- Peer
- Houthalen-Helchteren
- Genk
- Hasselt
- Opglabbeek
- Maaseik
- Zutendaal
- Lanaken
- Maasmechelen
- Bocholt.

Op volgende plaatsen in Limburg bevinden zich verblijfsconcentraties die wij in verhouding tot de ruimtelijke draagkracht van de omgeving als **hoogdynamisch verblijfstoerisme** kunnen bestempelen:

- vakantieparken: Lommel (Center Parcs De Vossemere), Peer (Center Parcs Erperheide), Houthalen-Helchteren (Kelchterhoef)
- kampeerterreinen en kampeerverblijfsparken (niet limitatief): Goolderheide, De Watermolen (met hotel, Bocholt), Musschennest en de Lage Kempen (Hechtel-Eksel), Molenheide en Hengelhoef (Houthalen-Helchteren), Batven (Kinrooi), De Spaenjerd (Kinrooi), Jocomo, San Lanaco, Sonnevijver, Sterregraef (Lanaken), Blauwe Meer en

Aqua Paradiso (Lommel), De Bergerven (Maaseik), In 't Woud (Maaseik), Heerenlaak I en II (Maaseik), Boomgaard I en II, De Leeuwerik en Leeuwerikhof (Maaseik), Kikmolen (Maasmechelen), Wilhelm Tell en Jeugdparadijs (Opglabbeek), De Breugelhoeve (Peer), Hacienda (Voeren), Heidestrand en Holsteenbron (Zonhoven), 't Soete Dal en Mooi Zutendaal (Zutendaal)

- jeugdverblijfscentra (niet limitatief): Heuvelsven (Dilsen-Stokkem), De Hoeve en de Roerdomp (Genk), De Wiekslag en Heem Zelem (Halen), Chirolokalen en KSJ - Heem Zelem, Speelplein Denneweelde (Ham), Scoutsheem Beverbeek (Hamont-Achel), JVC Spiekelspade, De Wielewaal, De Winnerhoeve en Chirolokalen (Hechtel-Eksel), Huize Sint-Lutgart en Paulushoeve (Hoeselt), Oos Vieverke en Woutershof (Kinrooi), In de filosofische tuin (Lanaken), Kampidoe (Leopoldsburg), Akindo, Jeugdcamping VVV, Jongeren Ontmoetingscentrum en Duitse militaire begraafplaats (Lommel), De Start, jeugdherberg aan Herenlaak, concentraties rond Opoeteren (Maaseik), Zandbergen (Meeuwen-Gruitrode), Boseind (Neerpelt), De Schutterij en Zavelheem (Opglabbeek), De Winner, 't Pelterke (Overpelt), Berkenboomgaard (Peer), Haeidonk en Jagershuis (Tessenderlo)
- andere hoogdynamische verblijfsaccommodatie (niet limitatief): Mariahof: afbouw recreatie in overeenstemming met natuurproject (Bree), Kattevenia (BLOSO) (geheel het domein, Genk), de Bosberg (Houthalen-Helchteren), Sparrendal (niet-toeristisch uitgebaat weekendverblijfpark, Dilsen-Stokkem), de Krieckaert (recreatiedomein, Lanaken) en Sint-Hubertus (niet-toeristisch uitgebaat weekendverblijfpark, Zutendaal).

Kaart 28: jeugdverblijfsstoerisme

Limburg heeft een grote aantrekkingskracht voor **jeugdverblijfsstoerisme**. In meer dan 170 centra worden jaarlijks 700.000 overnachtingen geregistreerd. De centra liggen verspreid in de Centrale Limburgse Kempen (bossen) en op de rand van het Kempens plateau. Het aandeel in Zuid-Limburg is vrij beperkt. Limburg vervult hiermee een noodzakelijke ruimtelijke functie in het jeugdwerk, waaraan een grote sociale waarde gekoppeld is.

De jeugdverblijfinfrastructuur ligt in Limburg geconcentreerd in 5 zones¹⁰⁹. Naburige gemeenten met meer dan 1/43 van de totale Limburgse jeugdbeddenscapaciteit worden aan de zone toegevoegd¹¹⁰:

1. Noord-Limburg: Overpelt, Hamont-Achel, Neerpelt, Hechtel-Eksel en Lommel toegevoegd
2. noordoostelijke plateaurand: Bocholt, Bree en Meeuwen-Gruitrode
3. Bosbeek: Maaseik, Opglabbeek en Maasmechelen, Dilsen-Stokkem toegevoegd
4. zuidoostelijke plateaurand: Zutendaal, Genk en Bilzen toegevoegd
5. West-Limburg: Heusden-Zolder, Beringen toegevoegd.

Op die manier worden alle gemeenten met een overnachtingscapaciteit groter dan 1/43 van de totale Limburgse capaciteit opgenomen in een jeugdverblijfszone, met uitzondering van Voeren.

De meeste jeugdverblijfscentra liggen aan de randen van grote bos- en natuurgebieden, vaak in de nabijheid van kwetsbare of zeldzame ecotopen. Daardoor ontstaat de kans dat de ruimtelijke draagkracht van het gebied wordt overschreden.

2.2.2. Dagtoerisme

Naast een bezoek aan de traditionele attractieparken, zoals Bokrijk, de musea, de cultuur-historische kernen, de uitgaanscentra, zoals Bilzen en de winkelcentra, richt het dagtoerisme in Limburg zich voornamelijk op wandelen en fietsen. Limburg beschikt over een uitgebreid en kwaliteitsvol fietsroutenetwerk (bijvoorbeeld Kempen - Maasland) en talrijke wandelroutes.

Voor de grensoverschrijdende toervaart (kanaal Bocholt - Herentals, Zuid-Willemsvaart, Albertkanaal, Maas) is een netwerk van jacht-, passantenhavens en aanlegplaatsen uitgebouwd.

Buiten de cultuursteden zijn in Limburg weinig dagattracties bruikbaar bij slecht weer, een hiaat in de toeristische totaalontwikkeling van Limburg. Dat tekort doet zich voornamelijk voor bij de verblijfsconcentraties van Midden-Limburg, de Hoge Kempen, centraal en zuidelijk Maasland. De toeristische behoefte tot verdergaande clustering van verblijfs- en dagtoerisme is daar het grootst.

De volgende tabel toont het profiel van het dagtoerisme in Limburg.

Tabel 26: profiel van dagtoerisme in Limburg

dagtoerisme	ruimtelijke spreiding	potentie	knelpunten
attractiepunten	middelmatig aanbod, bestaat voornamelijk uit traditionele cultuursteden (Hasselt, Tongeren, Sint-Truiden)	groei	tekort aan wervende attracties en evenementen, voornamelijk buiten de traditionele cultuursteden en in Haspengouw, nood aan functionele clustering van (zeer) kleine museale attracties, tekort aan weersonafhankelijke attracties
attractieparken	relatief weinig parken, enkele grotere geconcentreerd in Midden-Limburg	groei	'all weather'-faciliteiten met thematische beleving ontbreken nagenoeg: kleinschalige en middelgrote attracties ter versterking van verblijfsconcentraties
fiets-, wandel-, ruiter-, waterrecreatie	fietsen, wandelen: in heel Limburg (vooral in Kempen en Haspengouw en langs de kanalen waterrecreatievormen (toervaart, kano, waterski, jetski, hengelen) op Maas, Zuid-Willemsvaart, kanaal Bocholt - Herentals en Schulesmeer, op waterplassen groeven (Maas en Midden-Limburg) maneges in landbouwgebieden, verspreid in West-Limburg, rond Peer en in Hoge Kempen, (bijna) afwezig in Maasland, Droog Haspengouw en Voeren auto- en motorroutes verspreid in Limburg	sterke groeikansen, vooral voor kwaliteitsvolle netwerken. Sterk potentieel verdere productontwikkeling voor zachte recreatie met een natuurlijke beleving.	spanningsveld tussen de belevingswaarde van de natuur en de draagkracht ervan, vooral in Kempen en West-Limburg beperkte ontwikkelingsperspectieven maneges in landbouwgebied
leisure	laag	groei, sterk potentieel in steden, zoals Hasselt	tekort aan leisure-centra in combinatie met verblijfsaccommodatie

Bron: naar Toerisme Limburg, 1999, 2000 en eigen verwerking (1999, 2000)

2.2.3. Sport (lawaaisporten)

De lawaaisporten worden van provinciaal niveau geacht. De inventaris van de terreinen voor lawaaisporten is onder andere gebaseerd op het “onderzoek naar polyvalente locaties” van de provinciale sportdienst (oktober 1998)¹¹¹. Op de kaart van de bestaande toeristisch-recreatieve structuur zijn de terreinen voor motorcross, autosport, luchtsporten en kleischietsen aangeduid als lawaaisportterrein (1-14).

Motorcross

In een aantal locaties in Limburg kan aan motorcross worden gedaan. Men maakt een onderscheid tussen hoogdynamische en laagdynamische terreinen. Hoogdynamisch zijn volgende terreinen.

- Waterlooos (Maaseik) (1) kent een hoge gebruiksfrequentie. Het gebied sluit niet aan bij andere hoogdynamische activiteiten maar bij een groot aaneengesloten natuur- en landbouwgebied. Het geheel is ontsloten via de uitlopende lintbebouwing van het gehucht Waterlooos. De omloop is vergund, maar ligt in natuurgebied.
- Horensbergdam (Genk) (2) ligt midden in een bosgebied en is goed ontsloten. Het terrein ligt op meer dan 600 meter van woongebied en sluit aan bij de stedelijke omgeving van Genk.
- Stadsbroek (Borgloon) (3) is een niet-permanente omloop, gelegen in natuurgebied en aansluitend bij landschappelijk waardevol agrarisch gebied, en op meer dan 500 meter van het dichtstbijzijnde woongebied.

De andere terreinen zijn laagdynamisch.

- Heeserbergen (Lommel) (4) is een volledig vergunde, niet-zonevreemde omloop middenin een industrieterrein (Balendijk). Het terrein ligt op meer dan 500 meter van het dichtstbijzijnde woongebied.
- Oosterbergen (Tessenderlo) (5) is door een bufferzone gescheiden van een industrieterrein en ligt op meer dan 800 meter van een woongebied. De omloop is niet zonevreemd. De activiteiten zijn beperkt.
- Op 't Broek (Bocholt) (6) is gelegen naast een hoogdynamische militaire activiteit en ligt op circa 1 km van het meest nabij gelegen woongebied. De omloop ligt in natuurgebied en is omgeven door landschappelijk waardevol agrarisch gebied: de Warmbeekvallei.

Autosporten

- De uitstekend ontsloten omloop van Terlaemen (Heusden-Zolder) (7) is een autosportcentrum van bovenregionaal belang. Het circuit wordt gebruikt voor een brede variatie van activiteiten met motorvoertuigen, fietsen en in-line skates en voor andere activiteiten.
- De rallycross heeft op het Duivelsbergcircuit van Opgrimbie (Maasmechelen) (8) een vergunde locatie. De activiteiten zijn hoogdynamisch door de gebruiksfrequentie en de lawaaihinder. Het gebied is ingesloten door natuurgebieden maar goed ontsloten. Het ligt op meer dan 800 m van het meest nabij gelegen woongebied.
- 4x4-manifestaties komen verspreid voor in heel Limburg.

Karting

Naast 6 indoor kartingterreinen (Maasmechelen, Lommel, Lanaken, Hasselt, Meeuwen-Gruitrode, Bilzen)¹¹², telt Limburg 1 openluchtkartingcircuit te Horensbergdam (Genk) (2).

Luchtsporten

Onder deze categorie vallen sportvliegen, zweefvliegen en ULM¹¹³. Luchtsporten zijn altijd hoogdynamisch door de grote oppervlakte die nodig is voor het opstijgen en dalen en door de lawaaihinder. Sportvliegvelden zijn gesitueerd in Genk (vliegveld Zwartberg) (9), Hasselt - Zonhoven (vliegveld Kiewit) (10), Maasmechelen (ULM aan industrieterrein Op de Berg) (11). Daarbij komen nog vliegvelden voor op het militair domein in Leopoldsburg/Hechtel.

Modelluchtvaart

Limburg telt 13 clubs met 300 à 400 actieve leden. De terreinen zijn gesitueerd in Zwartberg, Helchteren, Lommel, Zutendaal, Meeuwen, Tongeren, Hamont-Achel, Diepenbeek, Eksel, Opitter, Runkelen, Dilsen, Hees.

Kleischieten

Limburg heeft 2 erkende clubs met circa 400 actieve leden. Terreinen met kleischieten zijn hoogdynamisch wegens de lawaaihinder en de grote baanlengte die nodig is. Er zijn 3 uitgebouwde terreinen in Limburg: Wiemesmeer (Zutendaal) (12), Beverst (Bilzen) (13), Kolisbos (Neerpelt) (14).

Waterski

Op onder meer het Albertkanaal in Kuringen (Hasselt), in Genk, in Lummen (Lummaski) en Beringen, op de Zuid-Willemsvaart in Lanklaar en op de grindplassen van Heerenlaak (Maaseik) wordt waterskisport beoefend.

Jetsport

Op een aantal plaatsen op het Albertkanaal wordt de jetskisport beoefend, ook soms gecombineerd met waterski. Jetsport komt momenteel ook vaak illegaal voor op verschillende wateren in Limburg.

2.2.4. Recreatief medegebruik

Onder andere vanwege het groen karakter van de provincie Limburg is er sprake van veelvuldig recreatief medegebruik van de open ruimte. Het provinciaal toeristisch fietsroutenetwerk vormt hierin een belangrijk element.

2.3. Verschuiving van de toeristische vraag

De huidige verblijfstoerist kiest voor meerdere kortere vakanties, maar verblijft gemiddeld minder lang dan vroeger. Er is een trend van seizoensspreiding. Daarnaast stijgt de wens naar meer afwisseling, zowel in bestemmingskeuze als in tijdsbesteding. Actieve vakanties met mogelijkheden voor zelfexploratie zitten duidelijk in de lift. Er is een sterke toename van korte uitstappen en van de recreatiebehoeften 'dicht-bij-huis'.

De daguitstappen zijn vooral gericht op natuur/stilte/landschap. Men is ook minder tolerant tegenover een verstoring van de rust. Het recreatief medegebruik en het behoud van aantrekkelijke landschappen worden daarom steeds belangrijker.

Bovenstaande trends leiden tot een sterke toename van de toeristisch-recreatieve druk, zowel geconcentreerd rond de toeristische attracties, als verspreid in de open ruimte. Dat veroorzaakt toenemende conflictsituaties met andere gebruikers van de open ruimte (natuurbehoud en landbouw), met de lokale woonfunctie en met andere groepen recreanten. Ook het toeristisch verkeer, zowel van auto's, fietsers als boten, zal sterk toenemen.

3. Elementen van de toeristisch-recreatieve structuur

Kaart 29: bestaande toeristisch-recreatieve structuur

De toeristisch-recreatieve structuur kan worden samengevat in verschillende deelgebieden, met elk een eigen karakter. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 27: toeristisch-recreatieve deelgebieden in Limburg: typering, mogelijkheden en knelpunten

naam deelgebied	typering en omschrijving
I. Kempen en Maasland, netwerk op Vlaams niveau	Groene Kempen
I.1. Kempen (Limburgse)	De Limburgse Kempen wordt gekenmerkt door uitgestrekte bos-, heide, beek- en landbouwlandschappen. Het gebied kent enkele zeer grote nog aantrekkelijke open ruimte landschappen met bos- en heidegebieden, zoals Park Hoge Kempen. De groeiende versnippering en verlinting tasten het toeristisch kader aan. De ontwikkelingsperspectieven voor plattelandstoerisme, jeugdbivak en grote recreatiedomeinen zijn onduidelijk. Het gebied heeft slechts een beperkt aanbod dagattracties. De bereikbaarheid is beperkt.
1a. verstedelijkt bekenland	Het gebied wordt gekenmerkt door het mijnpatrimonium, de militaire stad Leopoldsburch, naaldbossen (Fontejntje), natuurlijke beekvalleien, het Albertkanaal en industrie. De beekvalleien zijn weinig draagkrachtig, maar het gebied heeft wel mogelijkheden voor wandel- en watertoerisme. Het mijnpatrimonium kan een belangrijke rol spelen bij een verdere toeristische ontwikkeling van het gebied (bijvoorbeeld het kolenspoor).
1b. landelijk heuvel- en bekenland	De belangrijkste kenmerken van het gebied zijn de beekvalleien, getuigenheuvels, Tellaemen en Bolderberg, Paalse Plas, Schulensmeer. De aantrekkelijke beekvalleien zijn weinig draagkrachtig. Er zijn mogelijkheden voor de uitbouw van hoeve- en wandeltoerisme en de herbestemming van agrarische bedrijvengebouwen.
1c. Midden-Limburgs Vijvergebied	Het Midden-Limburgs Vijvergebied is een conglomeraat van natuurlijke vijvers. In het gebied heerst een spanningsveld tussen natuur en recreatief medegebruik.
1d. bossen van Tessenderlo - Averbode	De uitgestrekte bossen en het provinciaal stiltegebied Gerhagen vormen de kern van het gebied. De grensoverschrijdende zachte recreatie sluit aan bij de Hagelandse toeristische infrastructuur (Diest, Halve Maan enz.).
1e. weidelandschap van Limburgse Zuiderkempen	Het gebied wordt gekenmerkt door weiden en beekdalen. Landbouw en natuur zijn er sterk verweven. Het is een ideale locatie voor plattelands- en hoevertoerisme.
1f. Park Midden-Limburg	Dit is de klassieke toeristische pool met Bokrijk, Hengelhof, Kelchterhof en Molenheide. Het gebied wordt gekenmerkt door aantrekkelijke en goed ontsloten recreatiedomeinen, zoals Bokrijk. In de natuurlijke omgeving zijn er beperkte of onduidelijke ontwikkelingsmogelijkheden. De sterke verblijfsconcentratie staat tegenover het beperkt aanbod aan dagattracties. Het gebied wordt gekoppeld met cultuurstad Hasselt als scharnier tussen Zuid- en West-Limburg.
1g. Hoge Kempen en zuidelijk Maasland	Dit scharniergebied Kempense bossen - Maasland - noordelijk Haspengouw wordt gekenmerkt door uitgestrekte naaldbossen en heidereservaten, terreinen voor open-

naam deelgebied	typering en omschrijving
	luchtrecreatieve verblijven en jeugdbivak. Het Nationaal Park Hoge Kempen vormt de belangrijkste eenheid. Er is een hoge concentratie van openluchtverblijven.
1h. Bosbeek en landduinen	Dit gebied is een aantrekkelijk afwisselend landschap met een reliëfrijke beekvallei en jeugdbivak in de bossen. De ruimtelijke draagkracht in dit gebied is zo goed als bereikt.
1i. Park Lage Kempen aansluitend bij Antwerpse Groene Kempen	De belangrijkste elementen van het Park Lage Kempen zijn de Lommelse toeristische centra (Vossemeren, Kattenbos), Pijnven, Lage Kempen en militair domein en het kanaal. Het gebied heeft een gevarieerd aanbod van water, bos en open ruimte, met een zeer uitgestrekt en rustig aaneengesloten bosgebied.
1j. bos- en landbouwland, Vlake van Peer	Het is een overwegend landbouwgebied, verweven met talrijke bossen, jeugdbivak en Erperheide. Het kanaal vormt een toeristische corridor. In het gebied zijn mogelijkheden voor de ontwikkeling van plattelandstoerisme. Er is weinig tot geen koppeling tussen de concentratie van verblijfstoerisme en de ruimere omgeving
1k. centraal open landbouwland	Het is een dynamisch en open landbouwgebied met grote ontwikkelingskansen voor hoevetoerisme en recreatief medegebruik van het landbouwlandschap.
1l. Grensparken en Vlake van Bocholt	Het gebied bestaat uit uitgestrekte natuurrijke grensgebieden met zeldzaam uitgestrekte open ruimte landschappen, ideaal voor laagdynamisch natuur- en plattelandstoerisme. Verstedelijkingsprocessen en recreatiedruk bedreigen de kwaliteiten van het geheel.
1.2. Maasland	Het Maasland is een uniek rivier- met grindgatenlandschap, met uitgestrekte plassen. Er is een tekort aan kwalitatieve verblijfsmogelijkheden. De grensoverschrijdende mogelijkheden (Maastricht en Nederlands Limburg) geven het gebied een extra impuls.
2a. Noordelijk Maasland	Jachthavens, watertoerisme en cultuurstad Maaseik zijn de belangrijkste troeven van dit gebied.
2b. Grensmaas en Maasdorpen	De Grensmaas is een vrij smalle, grensoverschrijdende open ruimte strook naast sterk verstedelijkte zones. De unieke landschapsontwikkeling Grensmaas vormt een kader voor recreatief medegebruik en plattelandstoerisme. Het gebied wordt bedreigd door uitbreiding versnippering en verlinting.
3. Leisurestad	Een cultuurhistorische shoppingstad met belangrijke musea en de Japanse tuin. De stad heeft sterke mogelijkheden om zich te ontwikkelen als leisure-centrum voor congress-toerisme. Hasselt vormt een scharnier tussen verschillende toeristische deelgebieden (bijvoorbeeld Kempen, Haspengouw).
II. Haspengouw	Haspengouw wordt gekenmerkt door een reliëfrijk landbouwlandschap met fruitgaarden, open akkerlandschappen en beekvalleien. Kasteelparken, cultuurhistorische steden, de vele merkwaardige gebouwen (erfgoed) en de aantrekkelijke landschappen vormen een uitstekende uitvalsbasis voor cultuurtoerisme. De verblijfsmogelijkheden zijn beperkt.
a. Vochtig Haspengouw	De troeven van Vochtig Haspengouw zijn de populierenoussien, weiden, fruit, Alden Biezen, Nieuwenhovebos en steden als Sint-Truiden en Bilzen (uitgangscentrum).
b. open Droog Haspengouw	Zeer mooie landschappen, aantrekkelijke kerkdorpen en kasteelparken, open akkerland, vierkantshoeven, Tongeren, Gallo-Romeins en vroeg middeleeuws erfgoed, holle wegen enz. vormen de belangrijkste troeven van dit gebied.
III. Drielandenpark Voerstreek	Het is een groen en heuvelachtig uniek natuurlijk landbouwlandschap. De hele Voerstreek heeft een sterk potentieel voor grensoverschrijdende ontwikkeling in het kader van het MHAL. Het gebied heeft te maken met een dreigende overconsumptie, een moeilijk evenwicht tussen toeristische, landbouwkundige en biologische waarden. Er is een tekort aan verblijfsaccommodatie (hotels, vakantiewoningen).

Stromen van toeristisch-recreatief verkeer die elementen van bestaande toeristisch-recreatieve infrastructuren met elkaar verbinden, komen soms sterk gebundeld voor.

Tabel 28: lijnstructuren

naam	typering
Maasvallei	jachthavens, openluchtrecreatieve verblijven, fietsroutes, Wissen, terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven, Oud-Rekem enz.
Oetervallei	keten van verblijfs- en dagrecreatieve infrastructuur, jeugdverblijfscentra in vallei met beperkte draagkracht
toeristische weg Park Midden-Limburg	Bokrijk, Hengelhoef, Kelchterhoef enz. verbindend
Romeinse heirbaan	(nog beperkte) corridor tussen Sint-Truiden en Tongeren: via Borgloon en naar Maastricht en Zoutleeuw of Tienen.
kanaal Bocholt - Herentals, Zuid-Willemsvaart, Albertkanaal	watertoerisme en -recreatie (waterski, toervaart, hengelen) en laterale continue fietspaden.

In Limburg ligt volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen 1 **toeristisch-(dag)recreatief knooppunt van Vlaams niveau**: Bokrijk (A)¹¹⁴.

Op basis van een bezoekersaantal van meer dan 50.000 bezoekers op jaarbasis werden de volgende **attractiepolen** geselecteerd: Alden Biesen (k), Tongeren met Gallo-Romeins museum (l), Kattevenia (i) (met Europlanetarium, Genk), sportzone De Deust (b) (Peer), Hengelhoef (f) en Kelchterhoef (e) (Houthalen-Helchteren), de centra met jachthavens Heerenlaak (d) en de Spaenjerd (c) (Maaseik en Kinrooi), Mijnmuseum (a) (Beringen), Hasselt met het jenevermuseum (g) en de Japanse tuin (h) en het provinciaal domein Nieuwenhoven (j) (Sint-Truiden), Terlaemen (m) (Heusden-Zolder), Plopsa Indoor (n) (Hasselt), Herkenrode-abdij met kruidentuin (o) (Hasselt), Maaseik met diverse musea (p), Center Parcs De Vossemere (zwembad, binnenspeeltuin) (q) (Lommel), Center Parcs Erperheide (zwembad, binnenspeeltuin) (r) (Peer), Molenheide (zwembad) (s) (Houthalen-Helchteren), Maasmechelen Village Outlet Shopping Center (t) (Maasmechelen).

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Knelpunten

Er is een gebrek aan toeristische hotelaccommodatie, vooral bij cultuursteden (combinatie zakentoeerisme en natuur - cultuur) en in de voornaamste toeristische gebieden. Vooral in Zuid-Limburg, maar ook in West-Limburg is de overnachtingscapaciteit beperkt tot bijna afwezig en bestaat zij voornamelijk uit hotels (Tongeren en Sint-Truiden), vakantiewoningen en jeugdlogies (West-Limburg).

De bestaande kampeerterreinen zijn te sterk gericht op vaste plaatsen (staanplaatsen). Er is een tekort aan toeristische kampeerplaatsen, voornamelijk in centraal en zuidelijk Maasland (bijvoorbeeld trekkershutten). Er zijn nauwelijks terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven in Zuid-Limburg.

Recreatief medegebruik kan voor conflicten zorgen met andere functies, bijvoorbeeld recreanten in de stiltegebieden, wandelaars versus wildcrossen of ruiters, wagentoeristen versus fietsers. De gemotoriseerde sporten (zoals motorcross), waarvoor de terreinen vaak in de buurt van natuur- en bosgebieden gelegen zijn, zorgen voor een aantasting van de natuur. Lawaaisporten

zorgen voor lawaaihinder. De bedreiging van de kwaliteit van de open ruimte door concentratie van toeristisch-recreatieve activiteiten komt voornamelijk voor aan de rand van het Kempens Plateau (dichtslibben natuurverbindingen), de Grensmaas, tussen Park Lage Kempen en Antwerpse Kempen, in de bos- en heidegebieden van Midden-Limburg, in en rond de Bosbeekvallei (inclusief landduinen) en in andere beekvalleien (Dommel, Nete), in Voeren enz. Door hun zeer hoge en uitgestrekte infrastructuur hebben o.a. skipistes een visueel storend effect op de open ruimte.

Er is nood aan ruimtelijke duidelijkheid voor de *jeugdverblijfsinfrastructuur*. Een groot deel van de jeugdverblijfscentra is zonevreemd, wat een kwaliteitsvolle ontwikkeling in de weg staat.

Vele terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven zijn klein tot middelgroot en hebben planologisch onvoldoende uitbreidingsmogelijkheden voor een toekomstgerichte ontwikkeling. Door het huidig juridisch kader zijn er beperkte ontwikkelingsperspectieven voor recreatiegebieden met bos en voor plattelandstoerisme (kasteel-, hoeve-, manegetoerisme) in agrarisch gebied.

Voor heel Limburg is er een beperkte koppeling tussen attractiepolen en het omgevend toeristisch gebeuren. Het betreft een gebrek aan een Limburgs toeristisch-recreatief samenhangend totaalproduct. Het toeristisch product is versnipperd en gefragmenteerd. De bestaande attractiepolen en de toeristische netwerken voor fiets, auto en ruiter zijn niet optimaal op elkaar afgestemd. Duidelijke clustering van activiteiten ontbreekt in grote mate. Er zijn ook te weinig weersonafhankelijke attracties.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg heeft een 'uniek' aanbod in Vlaanderen: de Maas, het Nationaal Park Hoge Kempen, de Voerstreek, het mijnpatrimonium met zijn multiculturele gemeenschap, het Zuid-Limburgs kastelenlandschap, de grensoverschrijdende fietsroutenetwerken en talrijke historische (inclusief Loonse) steden met hun erfgoed zijn de belangrijkste troeven voor toerisme en recreatie. De sterke toeristisch-recreatieve attractiepolen zijn Bokrijk, Marec (Maaseik, Kinrooi), Erperheide en Vossemeren, Terlaemen en Hengelhoef.

Limburg beschikt over talrijke uitgestrekte fiets-, wandel en toervaartnetwerken van hoge kwaliteit. De landschappelijke en recreatieve waarden van het secundair waterwegennet kunnen worden belicht. De potentie om die netwerken grensoverschrijdend uit te bouwen is aanwezig in het kader van de Euregio Maas-Rijn, het Benelux-Middegebied en Groen Vlaanderen. Mogelijke alternatieven zijn grensoverschrijdende netwerkvorming rond Kempische As, Hageland, Drielandenpark (Voerstreek), Maasland van beide Limburgen, Waals Haspengouw.

Door de sterke groei van het *plattelandstoerisme* stijgt de vraag naar nieuwe vakantiehoeves en -woningen, vooral in toeristisch aantrekkelijke gebieden van Zuid-Limburg, Voeren, Maasland en (centrale) Kempense landbouwgebieden. Onderbenutte kastelen en traditionele hoeven kunnen inspelen op deze vraag. Een toeristische herbestemming van door landbouw (deels) verlaten agrarische bedrijfsgebouwen of het toeristisch medegebruik van een aantal landbouwbedrijven vormt hier een goed alternatief. Deze mogelijkheid zou voornamelijk van toepassing zijn in Zuid-Limburg en West-Limburg, daar waar de landbouw sterk regressief is.

Er zijn heel wat mogelijkheden voor *recreatief medegebruik* door de diversiteit van vrij veel waardevolle landschappen, uitgestrekte bos- en heidegebieden en plattelandstoerisme. De open

ruimte biedt voldoende maar nog te weinig verkende mogelijkheden voor recreatief medegebruik zonder grote investeringen en zonder bedreiging van de structuurbepalende elementen van de open ruimte.

De nabestemming van de *grindgroeves* biedt nieuwe recreatieve ontwikkelingsmogelijkheden.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

5.1. Campingonderzoek

In uitvoering van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg (bindende bepaling 56) is in de periode 2003 - 2004 een uitgebreid onderzoek gevoerd naar de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven voor de campings in Limburg. Het onderzoek had een dubbele finaliteit:

- de ontwikkeling van een beleidskader voor kampeerterreinen en kampeerverblijfparken
- de bijkomende selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten type II.

Op die manier konden de bestaande selecties in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg worden aangevuld en werd, waar dit ruimtelijk verantwoord is, een basis gelegd voor de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen om de regularisatie en/of uitbreiding van bepaalde campings mogelijk te maken. In het onderzoek is de ruimtelijke situatie van al de Limburgse campings geëvalueerd en zijn de toekomstplannen, uitbreidingsbehoeften en -mogelijkheden zo goed als mogelijk in kaart gebracht. Om een ruimtelijk verantwoorde uitspraak te formuleren is per camping onderzocht of er een behoefte bestond en of het terrein kon uitbreiden en eventueel met welke randvoorwaarden. Tevens is, op basis van de hoofd- en deelruimten van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, een concrete gebiedsgerichte visie uitgewerkt op kampeerterreinen en kampeerverblijfparken. Elke hoofd- en deelruimte heeft immers een bepaalde rol te vervullen in de gewenste ruimtelijke structuur van Limburg, ook eventueel op toeristisch-recreatief vlak in het algemeen en op vlak van kampeertoerisme in het bijzonder. De elementen die in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg hieromtrent zijn aangegeven, werden in de gebiedsgerichte visie overgenomen. Bij de bijkomende selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten is ook rekening gehouden met deze uitgewerkte gebiedsgerichte visie.

Als besluit van het campingonderzoek worden in totaal 27 campings geselecteerd op provinciaal niveau die volgens het onderzoek de basis kunnen vormen voor 23 toeristisch-recreatieve knooppunten type II, waarvan 14 nieuwe en 9 reeds bestaande (type IIa) knooppunten. Onderstaande tabel geeft deze selectie weer.

De provincieraad nam op 21 april 2004 kennis van het eindrapport 'onderzoek naar de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven van de campings in Limburg (april 2004)' en heeft het beleidskader en de selectie van 10 bijkomende toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa en 4 van type IIb vastgesteld.

Tabel 29: selectie van de knooppunten type II

selectie type IIa	selectie type IIb	geen selectie
nieuwe/bijkomende selectie	nieuwe/bijkomende selectie	verdere afweging/behandeling gemeentelijk niveau
1. Goolderheide (Bocholt)	1. De Lage Kempen (Hechtel-Eksel)	- De Watermolen (Bocholt)
2. De Stermolen (Hechtel-Eksel)	2. Bergerven (Maaseik)	- Kempenheuvel (Bree)
3. Jocomo/San Lanaco (Lanaken)	3. In 't Woud (Maaseik)	- Kristoffel (Ham)
4. Cluster Leeuwrikstraat (Maaseik)	4. Holsteenbron (Zonhoven)	- Wilgenhof (Hamont-Achel)
5. De Kikmolen (Maasmechelen)		- Batven (Kinrooi)
6. Salamander (Maasmechelen)		- Geerensheide (Kinrooi)
7. Boseind (Opglabbeek)		- De Krieckaert (Lanaken)
8. Wilhelm Tell (Opglabbeek)		- 't Eiland (Maaseik)
9. Heidestrand (Zonhoven)		- De Egel (St-Truiden)
10. Mooi Zutendaal (Zutendaal)		- Hacienda (Voeren)
		- Bergzicht (Voeren)
<i>Reeds bestaande selectie in RSPL</i>		<i>Stopzetting/uitdoving</i>
11. Terlamen (Heusden-Zolder)		- Sterregraef (Lanaken)
12. Hengelhoef (Houthalen-Helchteren)		- Sonnevijver (Lanaken)
13. Kelchterhoef (Houthalen-Helchteren)		- Boomgaard II (Maaseik)
14. Molenheide (Houthalen-Helchteren)		- Pliniusbron (Tongeren)
15. De Spaanjerd (Kinrooi)		
16. Aqua Paradiso (Lommel)		
17. Blauwe Meer (Lommel)		
18. Heerenlaak I en II (Maaseik)		
19. 't Soete Dal (Zutendaal)		

5.2. Opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen

Voor een aantal toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa, type IIb alsook nieuwe grootschalige toeristisch-recreatieve infrastructuur in de toeristisch-recreatieve gemeenten type I en binnen de kleinstedelijke gebieden werden provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen opgesteld of opgestart. Dit geldt ook voor de bijkomend geselecteerde campings binnen de context van de provincieraadbeslissing van 21 april 2004.

Volgende processen werden afgerond.

- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'Plinius' (Tongeren) voorziet de inplanting en realisatie van een themapark en is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 18 mei 2006.
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'Center Parcs Erperheide' (Peer) maakt de uitbreiding van vakantiepark mogelijk met 12 ha en is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 29 april 2008.
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'in 't Woud' (Maaseik, Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek) zorgt voor een planologische regularisatie van de gelijknamige camping en is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 14 februari 2008.
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'Waterloos' (Maaseik) zorgt voor een planologische regularisatie van een crossterrein en van compensatie natuurgebied. Het werd goedgekeurd bij ministerieel besluit op 31 maart 2009 maar is nadien geschorst en tot slot vernietigd door de Raad van State.

- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Parelstand’ (Lommel) voorziet in de planologische herschikking van de bestaande recreatiegebieden zonder uitbreiding. Het is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 13 juli 2011.
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Bipool Eisden-Lanklaar’ (Maasmechelen - Dilsen-Stokkem) voorziet in de ontwikkeling van een hoofdtoegangspoort tot het nationaal park Hoge Kempen met mogelijke realisatie van verblijfsrecreatie met hotel, bezoekersonthaal en educatie-centrum, een toeristisch-recreatieve attractie alsook de uitbreiding van de leisure en retailvoorzieningen. Het plan is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 1 december 2011. Er is een verzoek tot nietigverklaring van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ingediend bij de Raad van State.
- Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Jocomo’ (Lanaken) maakt de uitbreiding van de camping mogelijk met 3 ha. Het is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 16 april 2012.

Volgende provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen zijn opgestart. De procedure is lopende.

- Voor Molenheide (Houthalen-Helchteren), Blauwe Meer (Lommel), Wilhelm Tell (Opplabbeek), Mooi Zutendaal (Zutendaal) is het de bedoeling om uitbreidingsmogelijkheden voor de camping of het vakantiepark te voorzien.
- Voor Heeserbergen (Lommel) wordt voorzien in de uitbreiding van het crossterrein.
- Voor Horensbergdam (Genk) wordt voorzien in de realisatie van een bijkomende parking.

Bij de meeste van deze lopende dossiers worden/werden plan-MER's opgemaakt ter voorbereiding van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan. Uitzondering hierop is Horensbergdam waarvoor een onderzoek tot milieueffectrapportage (m.e.r.-screening) wordt uitgevoerd. In functie van een aantal lopende of aankomende provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen (Mooi Zutendaal, Salamander, Kikmolen) is een globale ‘passende beoordeling’ opgemaakt voor de inschatting van de cumulatieve impact van de diverse toeristisch-recreatieve ontwikkelingen rond het nationaal park Hoge Kempen op de aldaar aanwezige natuurwaarden.

Met betrekking tot een aantal op provinciaal niveau geselecteerde toeristisch-recreatieve knooppunten werden of worden op gemeentelijk niveau ruimtelijke uitvoeringsplannen of bijzondere plannen van aanleg opgemaakt, na instemming van de provincie binnen het subsidiariteitsbeginsel. Dit is onder andere het geval voor Kattevenia (Genk), Snowvalley (Peer) en Alden Biesen (Bilzen).

Een gedeelte van het toeristisch-recreatief knooppunt type IIa ‘De Spaanjerd’ (Kinrooi) is opgenomen in het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘herstructurering Vissenakker en omgeving’.

Door de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg kregen de oorspronkelijk gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor de openluchtrecreatieve verblijven ‘Kempenheuvel’ te Bree, ‘Blauwe Meer’ te Lommel, ‘Leeuwerik’ te Maaseik en ‘Leeuwerikhof’ te Maaseik (goedgekeurd met het besluit van de Vlaamse regering op 5 juli 2002) het statuut van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen (bindende bepaling 71).

5.3. Geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan

In de periode 2005 - 2006 werd een agenderingsnota opgesteld voor de opmaak van een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan voor het toeristisch-recreatief kerngebied Hasselt - Genk. De agenderingsfase betrof vooral een onderzoek naar mogelijk geïnteresseerden en geëngageerde partijen om samen een visie voor dit gebied concreet uit te werken. De deputatie nam kennis van het eindrapport van de agenderingsnota op 6 juli 2006. Bij gebrek aan een mogelijke trekker werd het proces niet verder gezet tot een effectief strategisch plan.

5.4. Jeugdverblijven

Rond de ruimtelijke problematiek van het jeugdverblijfstoerisme is geopteerd om in Maaseik een pilootproject op te zetten. Het betrof een provinciale subsidiëring van een onderzoek en planningsproces op gemeentelijk niveau met als finaliteit de uitwerking van een ruimtelijk afwegingskader en de opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan voor (zonevrije) jeugdverblijven. Het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'jeugdverblijfscentra' te Maaseik is goedgekeurd door de deputatie op 10 november 2010. Hiermee werd weliswaar het aspect 'jeugdverblijfstoerisme' uit het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg in de praktijk enigszins behandeld, maar niet door een rechtstreekse uitvoering van de bindende bepalingen 45 (opmaak stedenbouwkundige verordening jeugdverblijfsinfrastructuur) en 62 (coördinatie samenwerkingsverband jeugdverblijfszones). In het ministerieel besluit houdende de goedkeuring van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg is gesteld dat stedenbouwkundige verordeningen niet kunnen worden ingezet voor bestemmingsaspecten inzake jeugdverblijfskampen die strijdig zouden kunnen zijn met de geldende stedenbouwkundige voorschriften in de plannen van aanleg en ruimtelijke uitvoeringsplannen en dat wellicht hiervoor het ruimtelijk uitvoeringsplan als geëigend instrument zal moeten worden gebruikt.

5.5. Weekendverblijven

In uitvoering van het beleidsplan over de aanpak van de problematiek rond de weekendverblijven (goedgekeurd door het Vlaams parlement op 15 januari 2003) is door de (meeste) gemeenten een eerste inventaris opgesteld van de (clusters van) weekendverblijven. Deze inventarisatie is gecoördineerd door de provincie in functie van een verdere planologische aanpak en oplossing. Het proces van de inventarisatie (met name de verwerking van de opmerkingen) is nog niet volledig afgerond.

5.6. Strategisch plan ruimte voor toerisme

In de periode 2008 - 2009 heeft de deputatie een 'strategisch plan ruimte voor toerisme' laten opmaken. De opmaak kadert in het strategisch toeristisch actieplan Limburg 2007 - 2012 (STAP) dat door de provincieraad is goedgekeurd op 21 november 2007 en dat de strategie voor de toekomstige toeristische ontwikkeling vastlegt. Het is de bedoeling van het 'strategisch plan ruimte voor toerisme' om een ruimtelijke strategie uit te werken die de realisatie van de doel-

stellingen van het ‘strategisch actieplan toerisme Limburg’ ondersteunt en om hanteerbare richtlijnen aan te reiken voor wat betreft de ruimtelijke aspecten hiervan. Behalve het intern onderzoek van de bestaande toeristische ruimte is ook het gevoerd beleid geanalyseerd, een behoefte-raming uitgevoerd en een voorstel van ruimtelijke visie en concept uitgewerkt voor de toeristische ontwikkeling in Limburg.

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Golf

De Vlaamse regering heeft in haar beslissingen van 23 juni 2003 en 20 juli 2006 respectievelijk het Vlaams golfmemorandum I en II (bisnota) goedgekeurd. Hierin worden golfterreinen beschouwd als ‘multifunctionele zones voor niet lawaaierige buitensporten’. Het memorandum geeft algemene principes mee voor de aanleg van golfterreinen zoals o.a. de multifunctionaliteit, eco-golfterreinen en de democratisering van de golfsport. Er wordt eveneens een afwegingsprocedure uitgewerkt voor de aanleg van nieuwe multifunctionele zones voor niet lawaaierige buitensporten (golfterreinen type III, met name 18 holes terreinen of terreinen van meer dan 40 ha). De checklist van afwegingscriteria bevat verschillende, getrapte afwegingscategorieën (uitsluitende afwegingscriteria, beperkende en randvoorwaarde stellende criteria, aanbevelingscriteria).

In de tweede gedeeltelijk herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden de principes en bepalingen van het Vlaams golfmemorandum doorvertaald. Het betreft zowel de ruimtelijke principes voor nieuwe terreinen als de bevoegdheidsverdeling naar type golfterreinen. In deze taakverdeling moet het provinciaal niveau op vlak van de golfsport:

- (ruimtelijke) uitspraken formuleren over golfterreinen van maximaal 9 holes en terreinen van groter dan 8 ha en kleiner dan 40 ha (golfterreinen type II)
- een afwegingskader opstellen voor golfscholen ¹¹⁵ buiten zones van primair toeristisch-recreatief belang.

In Limburg komen een aantal golfterreinen voor (bron: www.golfvlaanderen.be d.d. 4 april 2011):

- Millenium Golf (Beringen) - 18 holes + 9 pitch & put-holes
- Flanders Nippon Golf (Hasselt) - 27 holes
- Golf Spiegelven (Genk) - 18 holes
- Limburg Golf & Country Club (Houthalen-Helchteren) - 18 holes
- Golfforum (Lummen) - 9 holes
- @golf Vlaanderen (Hamont-Achel): golfschool.

Qua ruimtelijke spreiding moet worden vastgesteld dat de bestaande golfterreinen geconcentreerd zijn in Midden-Limburg. In Noord-Limburg, Zuid-Limburg (Haspengouw) en Oost-Limburg (Maasland) is geen enkele golfinfrastructuur aanwezig.

De provincie Limburg beschikt met andere woorden over een redelijk, en haast uitsluitend, aanbod aan 18 holes terreinen. In het tweede Vlaams golfmemorandum stond bovendien dat er in Limburg twee terreinen van 18 holes kunnen bijkomen met name in Bree en in Lommel. Het nodig onderzoek werd hiervoor verricht of opgestart. Op 7 mei 2010 besliste de Vlaamse rege-

ring niet akkoord te gaan met de inplanting van een 18 holes golfterrein in Bree omwille van de negatieve impact die het project zou hebben op de landbouwstructuur en op de leefbaarheid van specifieke landbouwbedrijven. Tegelijkertijd werd besloten om te onderzoeken of een uitbreiding van het bestaand golfterrein in Lummen tot een 18 holes als alternatief zou kunnen dienen.

Er blijft echter een onderaanbod (afwezigheid) aan kleinere infrastructuren (9 holes terreinen en golfscholen). Een voldoende aanbod hiervan is nochtans belangrijk voor de democratisering van en de opstap naar de golfsport. Er is gedurende de laatste jaren een gestage stijgende trend merkbaar van het aantal golfbeoefenaars in Vlaanderen. Binnen de Vlaamse Vereniging voor Golf wordt met betrekking tot het aanbod aan golfinfrastructuren, de stelregel of gewenste verhouding gehanteerd van 60% grote infrastructuren (18 holes) en 40% kleinere infrastructuren (9 holes, golfscholen, driving range, pitch & put-holes, approach-golf). Hieruit kan worden afgeleid dat er in Limburg een zekere noodzaak of behoefte is aan bijkomende kleinere golfinfrastructuren (9 holes terreinen, golfscholen, approach-golf). Deze behoefte wordt ook bewezen door het feit dat er hierover de laatste jaren regelmatig vragen en concrete voorstellen opduiken bij het provinciebestuur (bijvoorbeeld voor locaties in Sint-Truiden, Heers, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen, Houthalen-Helchteren, Bree).

Indien de provincie haar duidelijke toegewezen ruimtelijke taak en bevoegdheid met betrekking tot de golfsport (9 holes terreinen) wil opnemen en zich hierbij faciliterend wil opstellen, lijkt het nuttig hiervoor een eigen specifiek ruimtelijk beleid te ontwikkelen. Om een goed inzicht te krijgen in vraag en aanbod, problemen, opportuniteiten, behoeften en ruimtelijke aspecten van de 9 holes terreinen, is het aangewezen om hierover verder onderzoek te voeren. De finaliteit is een specifiek en gepast ruimtelijk beleidskader uit te werken voor golf op provinciaal niveau (en/of voor ruimtelijke afwegingen van bepaalde terreinen op gemeentelijk niveau). Dit kan leiden tot een toetskader in functie van de beoordeling van concrete vragen naar 9 holes golfterreinen. De inhoud van het onderzoek kan nog verder worden bepaald en verfijnd (bijvoorbeeld inplantingsvoorwaarden, aandachtspunten, gebiedsgerichte spreiding, relatie ten aanzien van het Vlaams ecologisch netwerk of de herbevestigde agrarische gebieden).

6.2. Lawaaisporten

Aangaande de ontwikkelingsmogelijkheden voor lawaaisporten wordt in de tweede gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geopteerd voor een (minimaal) scenario. Dit houdt in dat provincies waar nog geen locaties werden geselecteerd, minimaal een plaats moeten aanduiden voor 'permanente omlopen met trainingsfaciliteiten' en dit door moeten vertalen in ruimtelijke uitvoeringsplannen. Aangezien in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg vier terreinen voor gemotoriseerde sporten zijn aangeduid (terreinen voor permanente omlopen met trainingsfaciliteiten) namelijk Horensbergdam (Genk), Waterloo (Maaseik), Op het Broek (Bocholt) en Heeserbergen (Lommel) leiden de uitspraken in de tweede gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen tot geen aanpassing van het gevoerd beleid in de provincie Limburg.

Omwille van het belang van **motorcross** (en bij uitbreiding alle gemotoriseerde sporten) in Limburg bestaat de noodzaak aan voldoende rechtszekere en kwalitatieve terreinen. Het is onzeker of de vier terreinen in Limburg effectief wel uitgebouwd of overeind kunnen blijven als permanente omlopen. Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan 'Waterloos' dat tot doel had het terrein planologisch te regulariseren, is geschorst en later vernietigd door de Raad van State.

Ook met betrekking tot 'Op het Broek' te Bocholt duiken ruimtelijke en vooral procedurele moeilijkheden op. Daarom moeten zeker de twee resterende terreinen, Horensbergdam en Heesbergen, voldoende kunnen worden uitgebouwd en verankerd alsook de nodige ontwikkelingsperspectieven krijgen. Het terrein 'Oosterbergen' (Tessenderlo) wordt nog occasioneel gebruik (maximum drie wedstrijden per jaar). Het terrein 'Stadsbroek' (Borgloon) wordt niet meer gebruikt (ook niet occasioneel). Toekomstige technologische verbeteringen van de motorcross-apparatuur (bijvoorbeeld overschakeling naar elektrische motoren) zouden eventueel kunnen leiden tot minder lawaaihinder.

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg worden drie terreinen voor **kleischiets** vermeld, zijnde Wiemesmeer (Zutendaal), Beverst (Bilzen), Kolisbos (Neerpelt). Zij zijn momenteel alle gesloten. Dit brengt een dringende behoefte naar boven voor ten minste één permanent terrein voor kleischiets in Limburg.

Het onderzoek naar de eventuele herbestemming (en vervreemding) van een aantal **militaire domeinen** in Limburg, biedt mogelijke kansen bij de zoektocht naar (bijkomende) terreinen voor lawaaisporten.

Sinds 1 maart 2008 zijn de snelvaartzones en -tijden in Vlaanderen duidelijk afgebakend door de waterwegbeheerders (nv De Scheepvaart en Waterwegen en Zeekanaal nv). Door het aanduiden van deze stroken is het voor zowel **jetskiër** als **waterskiër** duidelijk waar hij of zij de sport kan beoefenen. Concreet komt het voor de Limburgse waterwegen er op neer dat jetskiën enkel toegelaten is gedurende heel het jaar tijdens de scheepvaarturen op het Albertkanaal in de Kom van Briegden (Lanaken) en aan de ingang van het dok te Lummen.

6.3. Openluchtrecreatieve terreinen

Binnen heel het spectrum van toeristisch logies (hotels, gastenkamers, bed en breakfast, vakantiewoningen) is er nog een aanzienlijke rol weggelegd voor het kampeertoerisme. Er is blijvend nood aan en vraag naar kwalitatieve, goed uitgeruste 'openluchtrecreatieve terreinen'. De term 'openluchtrecreatief terrein' is afkomstig uit het logiesdecreet (decreet van 10 juli 2008 betreffende het toeristisch logies dat het vroeger kampeerdecreet van 1993 vervangt) en is de verzamelnaam voor de subcategorieën camping, vakantiepark, kampeerautoterrein, minicamping en verblijfpark. Deze kampeersector wordt geconfronteerd met een voortdurende vraag naar vernieuwing en verruiming om te kunnen blijven inspelen op de wensen van de kampeertoerist. Hiervoor is ruimte nodig, zowel om de oppervlakte van de standplaatsen te vergroten, het aantal standplaatsen te verhogen als om ondersteunende recreatieve faciliteiten te voorzien. Ook de accommodatie waarin wordt verbleven, moet mee evolueren met de eisen van de consument. De tendens van een grotere vraag naar toeristische plaatsen (in plaats van vaste jaarplaatsen) en naar (vaste) verhuurobjecten zoals stacaravans, chalets, bungalows (in eigendom van exploitant en aangeboden voor toeristisch kortverhuur) zet zich door. Hieruit blijkt dat niet zozeer de kampeervorm of -infrastructuur (tent, caravan, chalet, bungalow) bepalend is voor het toeristisch belang. Ook en vooral om een economische rendabiliteit te kunnen waarborgen zullen er uitbreidingsvragen van openluchtrecreatieve terreinen blijven bestaan. Momenteel komt het soms voor dat, in toeristische dalperiodes, wordt verhuurd aan seizoenarbeiders of buitenlandse werkrachten (werkzaam in de bouwsector, fruitpluk).

Omwille van het toeristisch belang voor Limburg en de selectie van openluchtrecreatieve terreinen op provinciaal niveau in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg (gebaseerd op het subsidiariteitsbeginsel) zal de provincie blijvend een aantal taken en verantwoordelijkheden terzake moeten opnemen (opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen).

6.4. Jeugdverblijfstoerisme

De problematiek van de - zonevreemde - jeugdverblijfsinfrastructuur blijft een prangend probleem voor een rechtszekere jeugdwerking. Deze is van aanzienlijk sociaal belang in de provincie. Er moet een duurzame oplossing voor deze problematiek worden gezocht. Op Vlaams niveau lopen er een aantal initiatieven onder impuls van de Vlaamse minister voor jeugd, ruimtelijke ordening en toerisme. Naar aanleiding van de ronde tafel conferentie rond de jeugdverblijfsinfrastructuur werd een Task Force Jeugdverblijven opgericht. Deze task force moet de knelpunten waarmee de jeugdverblijven worden geconfronteerd, in kaart brengen. Zij staat in voor de opmaak van een ruimtelijk afwegingskader voor de zonevreemde jeugdverblijven. Binnen dit afwegingskader zal worden bepaald voor welke jeugdverblijven en door wie er een planinitiatief moet worden genomen. Nadien zal een Vlaams afwegingskader worden opgemaakt voor de jeugdverblijven die op Vlaams niveau worden aangepakt. Ook voor de provincies en gemeenten is er een taak weggelegd. Zij moeten op hun niveau een afwegingskader opmaken (rekening houdend met het Vlaams afwegingskader) voor die jeugdverblijven die een planinitiatief behoeven.

In afwachting van duidelijke richtlijnen en bevoegdheden voor de provincie terzake werd de opmaak van het ruimtelijk afwegingskader in het kader van het provinciaal pilootproject 'gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan jeugdverblijfscentra Maaseik' niet gefinaliseerd.

Binnen het uitvoeringsbesluit 'zonevreemde functiewijzigingen' is een mogelijkheid geschapen tot de ontwikkeling van jeugdlogies in gebouwen binnen het agrarisch gebied. Op die manier heeft het jeugdverblijfstoerisme ook aandacht en mogelijkheden gekregen binnen het generiek ruimtelijk regelgevend kader.

6.5. Weekendverblijven

In het beleidsplan over de aanpak van de problematiek rond de weekendverblijven (goedgekeurd door het Vlaams parlement op 15 januari 2003) wordt een stappenplan vooropgesteld, met inbegrip van een beleidsmatige bevoegdheidsverdeling en bijkomende taken voor de provincie:

- stap 1: opmaken van een inventaris van weekendverblijven door de gemeente te coördineren door de provincie
- stap 2: afwegen van deze clusters ten opzichte van de elementen van Vlaams niveau
- stap 3: uitwerken van ontwikkelingsperspectieven voor deze clusters door de provincie op basis van een ruimtelijke afweging
- stap 4: indien nodig opmaken van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen voor clusters weekendverblijven.

De Vlaamse codex ruimtelijke ordening reikt een generiek oplossingskader aan voor permanent bewoonde bestaande weekendverblijven ('tijdelijk woonrecht'). Toch wordt aangestuurd op het zoveel mogelijk zoeken naar een planologische oplossing waarbij tevens een timing wordt vooropgesteld. In eerste instantie zal moeten worden onderzocht of een oplossing via een plan-proces mogelijk is. Dit onderzoek moet afgerond zijn tegen 30 april 2012. Eventuele ruimtelijke uitvoeringsplannen die een gevolg zijn van voormeld onderzoek, moeten definitief worden vastgesteld tegen 30 april 2015.

6.6. Toenemende rol van de private sector inzake vrije tijd

In de tweede gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen wordt de trend aangehaald dat vrije tijd meer vanuit een economische invalshoek wordt benaderd. Ook in Limburg wordt deze trend herkend en onderschreven. Dit vertaalt zich in professionalisering, schaalvergroting, commercialisering en de toenemende rol van de private sector en dus ook van de marktwerking.

6.7. Grootschalige sport- en recreatieinfrastructuren

Er is een trend waarneembaar tot combinatie van diverse activiteiten rond toeristisch-recreatieve voorzieningen met een aanzienlijke schaalgrootte (ontwikkeling van grootschalige multifunctionele projecten rond vrijetijdsactiviteiten). Zo zijn er bijvoorbeeld de grotere voetbalstadia (o.a. Genk en Sint-Truiden in Limburg) die hun programma verder economisch willen opladen met retail, business en dergelijke. Ook het circuit Zolder zet verder in op verbreding van activiteiten (fietschool, business, events, mobiliteitscentrum). Dergelijke ontwikkelingen zijn voornamelijk ingegeven door een meer economische benadering en noodzaak. Het ruimtelijk karakter van deze ontwikkelingen (meer of minder hoogdynamisch) hangt samen met de omgeving waarin dit wordt gerealiseerd (stedelijk gebied, buitengebied, combinatie met andere hardere functies of (ontsluitings)infrastructuren).

Om economisch leefbaar te blijven en het voortbestaan van dergelijke voorzieningen te garanderen in een actuele marktconforme context en veranderende maatschappij, zijn vaak schaalvergroting, uitbreiding en aanbodverruiming noodzakelijk, zeker ten aanzien van de concurrentiekracht met voorzieningen uit de nabije of verdere omgeving. Wanneer dergelijke toeristisch-recreatieve infrastructures van enig belang zijn voor het provinciaal niveau (bijvoorbeeld vanwege het uniek karakter of potentie), zijn dergelijke (economische) aspecten een belangrijke aanvulling bij de ruimtelijke afweging. Daarbij moet worden bewaakt dat de economische aspecten niet in de plaats komen van de ruimtelijke afweging maar effectief hun plaats krijgen om te garanderen dat het gaat om economisch verantwoorde projecten.

6.8. Recreatief medegebruik of verweving

Limburg kent een groot en geëigend aanbod aan toeristisch-recreatieve voorzieningen en activiteiten die zich afspelen binnen of worden gekenmerkt door het ruimtelijk begrip 'recreatief medegebruik' of 'verweving'. Veel voorkomende vormen van functieverweving en toeristisch-

recreatief medegebruik zijn plattelandstoerisme (inclusief routegebonden recreatie en logies), natuurgerichte recreatie (wandelen, fietsen, ruiteren), cultuurtoerisme (erfgoedbeleving) en waterrecreatie. Hierbij wordt het landschap - in de ruime zin van het woord - 'medegebruikt' voor/door toeristische activiteiten.

De diverse Limburgs landschappen (Kempen, Haspengouw, Maasland, Voerstreek) zijn belangrijke toeristische producten. Zij zijn van belang voor de recreatieve beleving van de Limburger (o.a. ontspannen, sporten in open lucht). De natuur-, bos-, groen- en watergebieden, de landschappen en de cultuurhistorische steden zijn de aantrekkelijke omgevingen die toeristisch-recreatief worden medegebruikt. Deze worden opgeladen met allerhande infrastructuur zoals paden en routenetwerken, bezoekers- en onthaalinfrastructuur alsook informatie-infrastructuur, kleinschalige logies en horeca.

Er is een trend merkbaar om natuur- en groengebieden gebiedsgericht en met een bepaalde samenhang (identiteit) projectmatig uit te werken en te ontwikkelen maar ook als (potentieel) toeristisch product te beschouwen en te communiceren (promoten). Meestal gebeurt dat in een concept van een natuurwaardevol kerngebied dat wordt ontsloten via aan de rand en rondom gelegen 'toegangspoorten'. Voorbeeld hiervan zijn Nationaal Park Hoge Kempen, Bosland, De Wijers, Rivierpark Maasvallei, de Merode, Kempenbroek en Leenderheide.

Meer algemeen zijn binnen het toeristisch-recreatief medegebruik in Limburg de goed uitgebouwde routenetwerken voor fietsen, wandelen, ruiteren (en de bijbehorende ontsluitings- en belevingsinfrastructuur en horeca) van cruciaal belang. Het Limburgs fietsroutenetwerk is zeer goed en gebiedsdekkend uitgebouwd en erg succesvol (zowel voor toerisme als recreatie). De wandelroutes en wandelnetwerken zijn in volle ontwikkeling, net als het ruiters- en menroutenetwerk. Dit laatste houdt ook verband met een trend die de laatste jaren is ingezet en ook een zekere ruimtelijke transformatie van het landschap met zich meebrengt. De groeiende impact van de paardenrecreatie (vraag/nood aan maneges, buitenpistes) en het paardentoeerisme (ruitersroutenetwerk, specifieke logies en horeca met voorzieningen voor paarden) zijn hiervan het schoolvoorbeeld.

Ook het ruimtelijk regelgevend kader onderging de laatste jaren een aantal wijzigingen die (gedeeltelijk) tegemoet zouden moeten kunnen komen aan de maatschappelijke vragen inzake het recreatief medegebruik en het plattelandstoerisme en die in dit verband kleinschalige ontwikkelingen mogelijk maken binnen het generiek beleidskader. Zo werd bijvoorbeeld het uitvoeringsbesluit 'zonevreemde functiewijzigingen' (besluit van de Vlaamse regering van 28 november 2003 tot vaststelling van de lijst van toelaatbare zonevreemde functiewijzigingen en latere wijzigingen) opgemaakt. Met dit besluit kunnen een aantal toeristisch-recreatieve bestemmingswijzigingen van gebouwen worden doorgevoerd in bijvoorbeeld agrarisch gebied. In het decreet ruimtelijke ordening, later de Vlaamse codex ruimtelijke ordening, werd een artikel rond 'recreatief medegebruik' toegevoegd. De opmaak van een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan voor plattelandstoerisme is niet meer aan de orde. Dergelijke planningsinitiatieven worden meestal (terecht) genomen door het gemeentelijk niveau, hetzij geïntegreerd in processen inzake zonevreemde woningen of zonevreemde recreatie, hetzij in specifieke ruimtelijke uitvoeringsplannen om ontwikkelingsperspectieven te geven voor welbepaalde (waardevolle) gebouwen.

6.9. Stillegebieden

Het aantal stille gebieden in Vlaanderen wordt schaarser, terwijl er steeds meer vraag is naar plaatsen om aan het druk leven te ontsnappen en tot rust te komen. Het concept 'stillegebied' werd ontwikkeld met het oog op de bescherming van deze 'unieke' resterende gebieden. In deze gebieden is er geen totale afwezigheid van geluid maar wel van verstorende gebiedsvreemde geluiden. Er werd een objectieve en gebiedsoverschrijdende manier gezocht om de kwaliteit van een stillegebied te beoordelen en er een 'kwaliteitslabel' aan toe te kennen. De realisatie ervan gebeurt niet noodzakelijk door de opmaak van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen maar ook via allerlei flankerende beleidsmatige ingrepen zoals op het vlak van inrichting, beheer of de regeling van de toegankelijkheid.

In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zijn drie stillegebieden geselecteerd: Stamp-rooierbroek (Bocholt, Bree, Kinrooi), Gerhagen (Tessenderlo) en Hoogbos-Snouwenberg (Voeren). Gerhagen heeft reeds een 2-sterrenkwaliteitslabel. De procedure voor de erkenning van Kempenbroek met 3-sterren is bijna afgerond. Na bijkomende onderzoeken blijkt in Limburg nog een vierde potentieel stillegebied te zijn, namelijk Zwarte Put (Zutendaal, Bilzen, Lanaken). Dit potentieel stillegebied wordt momenteel nog verder onderzocht (geluidsmetingen, akoestische kwaliteit) maar er kan worden aangenomen dat het in aanmerking komt voor een kwaliteitslabel.

6.10. Nieuwe attractiepolen

Op basis van de recente bezoekerscijfers van dagattracties (bron: Toerisme Limburg vzw, gebaseerd op Steunpunt Toerisme en Recreatie) kunnen er een aantal bijkomende attractiepolen met een bezoekersaantal van meer dan 50.000 bezoekers op jaarbasis worden gedetecteerd. Aansluitend bij het stedelijk weefsel zijn dit Plopsa Indoor (Hasselt), Herkenrode (Hasselt) en de musea in Maaseik. De attracties 'Center Parcs Vossemere' (Lommel), 'Center Parks Erperheide' (Peer) en 'Molenheide' (Houthalen-Helchteren) zijn als type II-knooppunt geselecteerd. Daarnaast heeft ook Maasmechelen Village Outlet Center een bezoekersaantal van meer dan 50.000 bezoekers op jaarbasis.

6.11. Specifieke ontwikkelingen en uitdagingen

Hieronder worden enkele concrete ruimtelijke vraagstukken nader toegelicht die vragen om een beleidsmatige afweging. Het zijn kwesties waar het provinciaal ruimtelijk beleid een antwoord op moet kunnen geven, hetzij via wijziging van selecties, hetzij via bijkomende selecties van toeristisch-recreatieve knooppunten type II.

6.11.1. Peer: Snowvalley en Breugelhoeve

Peer heeft door zijn omgeving en zijn voorzieningen een uitgesproken ambitie en potentie voor het toerisme in Limburg. Mede door de aanwezigheid van Snowvalley en Center Parcs Erperheide vervult het een vooraanstaande toeristische rol op provinciaal niveau. In 2007 is Peer door de federale overheid erkend als toeristisch centrum. In maart 2011 is een regionaal toeristisch

bezoekersonthaal geopend ('Limburgkantoor', A-kantoor), waarbij Peer een prominente rol krijgt in de ontsluiting van het landelijk toerisme voor de hele regio. Het fietsonthaal- en servicepunt aan de Breughelhoeve is een belangrijk instappunt en uitvalsbasis voor het provinciaal toeristisch fietsroutenetwerk en voor de betekenis van Peer in het kader van het fietstoerisme.

De verdere versterking van het toerisme in de buitengebiedgemeente Peer is voor de provincie Limburg een speerpunt. Dit moet gebeuren mits een goede ruimtelijke afweging met de andere structuurbepalende elementen (landbouw, natuur, bos). Het is een uitdaging om de toeristische ontwikkelingskansen en de bijbehorende ruimtelijke dynamiek te sturen en af te stemmen op de rest van het ruimtelijk beleid binnen de deelruimte 'vlakte van Peer' (grondgebonden landbouw, beekvalleien, open ruimte functies). Een goede ruimtelijke verweving is belangrijk om de draagkracht niet te overschrijden. Toerisme met een zekere agrarische link (bijvoorbeeld ruitersport, agrarisch edutainment) kan hier een goed voorbeeld van zijn, ook in de zin van economische verbreding van de landbouw. In die optiek is het niet aangewezen om nieuwe hoogdynamische toeristisch-recreatieve voorzieningen te ontwikkelen of in te planten. Een uitbreiding of verruiming van bestaande toeristisch-recreatieve voorzieningen is, indien ruimtelijk verantwoord, wel mogelijk in de 'vlakte van Peer'.

Snowvalley Peer

In het kader van de leefbaarheid van de bestaande skipiste 'Snowvalley' is een verlenging economisch noodzakelijk om het voortbestaan van de piste te garanderen (zie ook trends in § 6.7). Hierdoor stijgt het bezoekerspotentieel en kan de piste voldoen aan de normen om te worden ingeschakeld in het internationaal circuit van wedstrijden en trainingen. Ook om de concurrentie te kunnen overleven met de piste 'Snowworld' in Landgraaf (Nederland) is een verlenging noodzakelijk. Vooral dit laatste heeft gezorgd voor gewijzigde economische omstandigheden die een verlenging vereisen. De skipiste is van een groot toeristisch, recreatief, sportief en socio-economisch belang op provinciaal niveau. Er zou nog een éénmalige en finale verlenging van de skipiste nodig zijn. Daarbij is er geen planologische ruimte-inname nodig voor een uitbreiding/verlenging van de skipiste. Het bijzonder plan van aanleg 'sportzone de Deust - ski- en wielerpiste' (goedgekeurd bij ministerieel besluit van 10 juli 2007) voorziet recreatiegebied als grondbestemming waarop/waarboven de verlenging van de huidige skipiste zich zou situeren. De beleidsmatige planningscontext (met name de selectie als knooppunt type IIb) waarbinnen het bijzonder plan van aanleg is opgesteld, staat een uitbreiding evenwel in de weg. Ook de stedenbouwkundige voorschriften van dit bijzonder plan van aanleg laten een uitbreiding niet toe.

Om de uitbreiding van de skipiste te faciliteren heeft de deputatie op het einde van 2010 een verzoek aan de Vlaamse regering ingediend om de uitbreiding van de skipiste 'Snowvalley' in Peer te verklaren als ruimtelijk project van groot provinciaal en strategisch belang (overeenkomstig artikel 3.2.1. van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening). Mits een dergelijke erkenning kan een ruimtelijk uitvoeringsplan worden opgestart in afwijking van het provinciaal ruimtelijk structuurplan, met dien verstande dat de herziening van het provinciaal structuurplan (voor het betreffend punt aangaande het ruimtelijk project) in dezelfde procedure wordt meegenomen als de opmaak van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan voor het ruimtelijk project. De minister heeft het verzoek afgewezen en besloten dat een dergelijke erkenning niet de aangewezen weg is om tot de geviseerde oplossing te komen.

In het debat over de gevraagde uitbreiding van de skipiste spelen naast de ruimtelijke ook nog toeristisch-recreatieve en economische argumenten. In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zijn een aantal toetsingscriteria opgenomen die worden gehanteerd bij de selectie van toeristisch-recreatieve knooppunt type IIa. Er zijn ook elementen opgenomen die moeten wor-

den beoordeeld bij de afweging van de uitbreidingsvraag aan de ruimtelijke draagkracht. Ook hierin vindt men naast ruimtelijke ook toeristische en economische aspecten terug. Hieronder gebeurt een eerste toetsing van de uitbreiding van de skipiste aan al deze voorwaarden.

Ruimtelijke aspecten

- De uitbreiding van de toeristisch-recreatieve infrastructuur sluit aan bij de bestaande voorzieningen. Een verlenging sluit aan bij de bestaande skipiste en de overige ontwikkelingen van sportzone ‘de Deust’.
- Er is al een zekere dynamiek aanwezig in de sportzone de Deust (skipiste, wielerpiste, BMX-parcours, sporthal, parkings). De voorzieningen vertonen een ruimtelijke samenhang binnen de sportzone, doch enkel de skipiste wordt als toeristisch-recreatieve voorziening en attractiepool van provinciaal niveau beschouwd. De overige elementen functioneren veeleer lokaal en bovenlokaal (gemeentelijke beleidsmaterie). De dynamiek van de sportzone is momenteel goed ingepast in het ruimtelijk functioneren van de omgeving, ook wat betreft de ligging van sportzone ‘de Deust’ ten aanzien van het centrum van Peer en de verbindingen ertussen.
- Wat betreft de ruimtelijke draagkracht van de omgeving is een verlenging van de skipiste te verantwoorden. De verhoging van de ruimtelijke dynamiek door de verlenging is veeleer beperkt. De eventuele bijkomende verkeersaanrekkings hiervan kan goed worden opgevangen binnen de sportzone. Deze zone wordt in haar geheel verder ontwikkeld en kwalitatief ingericht (volgens het uitgewerkt masterplan van de stad Peer voor sportzone ‘de Deust’). In het masterplan wordt rekening gehouden met de uitbreiding van de skipiste. In die zin past de uitbreiding van Snowvalley in een visie over de gewenste ontwikkeling van een ruimer gebied en wordt er tevens beter mee geïntegreerd. Het kan enkel gaan om een éénmalige en finale verlenging van de skipiste huidige (verlenging van huidige geprojecteerde lengte van 223 m met 107 m tot een totaal van 330 m met een hoogtevermeerdering van 42 m naar 62 m). Door de verbetering van de architectuurkwaliteit van de skipiste (mede te bewerkstelligen door de reeds uitgevoerde ontwerpwedstrijd) kan de skipiste als een landschappelijk baken voor omgeving fungeren, zonder dat er onoverkomelijke hinder ontstaat voor de omliggende woningen (bijvoorbeeld slagschaduw).
- De inplanting ontziet belangrijke natuurlijke, agrarische en landschappelijke gebieden of waarden. De gronden waarop/waarboven de uitbreiding wordt gerealiseerd, hebben al een bestemming als recreatiegebied en bevatten geen structurele landbouw- of natuurwaarden. Bestaande natuurwaarden (houtkanten) kunnen bij de uitbreiding behouden blijven. De landschappelijke waarden en impact moeten op een verantwoorde wijze worden aangepakt via een kwalitatief ontwerp (te beoordelen op vergunningsniveau). Een visuele verbetering van de constructie draagt bij tot de verhoging van de ruimtelijke kwaliteit van de Deust en omgeving.
- De ontsluiting kan op een goede manier verlopen zonder onaanvaardbare overlast voor verkeersgevoelige gebieden. De huidige ontsluiting voldoet al voor de verkeersaanrekkings van de skipiste. In de toekomst wordt de ontsluiting nog verbeterd. Belangrijk bijkomend aspect is de verdere uitbouw van een kwalitatief padennetwerk (voor langzaam verkeer) als verbindingen tussen de verschillende toeristisch-recreatieve voorzieningen zoals Center Parcs Erperheide, de sportzone en het centrum van Peer. Dit laatste wordt in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van Peer als belangrijk strategisch project aangeduid.

Toeristische aspecten

- Het algemeen toeristisch belang en de rol van Peer in Limburg op toeristisch vlak werden hoger al aangehaald.
- Voor wat betreft het uitgesproken toeristisch en socio-economisch belang van de aanwezige infrastructuur is Snowvalley uitgebouwd tot een professionele en commercieel uitgebate indoor-skipiste. Snowvalley is de enige dergelijke skipiste in de provincie Limburg en heeft door deze unieke positie een grote meerwaarde voor zowel de toeristische aantrekkingskracht van Limburg als voor het recreatief, sportief en socio-economisch weefsel van Limburg in het algemeen en Peer in het bijzonder.
- Voor wat betreft de bestaande of potentiële toeristisch-recreatieve clustering maakt Snowvalley deel uit van sportzone ‘de Deust’ waar nog een aantal andere recreatieve voorzieningen zijn gesitueerd en verder worden uitgebouwd (zie ook hoger). Daarbij vormt ook de nabijheid van Center Parcs Erperheide en het centrum van Peer een basis voor een toeristische clustering (netwerkvorming).

Economische aspecten

- De behoefte is reëel aantoonbaar. Omwille van professionalisering, concurrentiekracht en internationale ontwikkelingen in de indoor-ski sport, is een verlenging noodzakelijk om het bezoekerspotentieel op pijl te houden en het economisch voortbestaan te garanderen. Een economisch gezond bedrijf heeft ook een positieve invloed op de ruimtelijke omgevingskwaliteit (‘financiële zuurstof’ geeft meer garanties voor een kwalitatieve architectuur en buitenaanleg).

De uitbreiding van Snowvalley kan voldoen aan alle betreffende voorwaarden van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Zij past dan ook binnen de ruimtelijke visie op de toeristisch-recreatieve ontwikkelingen in de provincie zoals deze is uitgewerkt en opgenomen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Mede aan de grondslag van die ruimtelijke visie liggen enkele principes en uitgangspunten zoals bijvoorbeeld de voorwaarden voor een type IIa-selectie. Indien wordt voldaan aan deze voorwaarden, past de selectie van een knooppunt in die zin altijd binnen het ruimer ruimtelijk kader.

Breugelhoeve

De Breugelhoeve (Grote Brogel) is een landelijk ontmoetingscentrum dat is uitgebouwd tot een hippisch, educatief en toeristisch centrum rond plattelandsbeleving. Er bevindt zich een manege, een cafetaria, een speeltuin, een fietsknooppunt, een educatief zuivelcentrum en er zijn mogelijkheden voor overnachting voor jeugd- en familietoerisme (onder andere plattelandsklassen) en specifiek voor overnachting gericht op paardensport en paardenkampen.

Er is momenteel een beleidsmatige opportuniteit om de activiteiten van de Breugelhoeve te verruimen met een provinciaal trainingscentrum voor paardensport. Het betreft een outdoor trainingscentrum voor de sportfederaties met name de VLP (Vlaamse Liga voor Paardensport) en de LRV (Landelijke RijVerenigingen) en voor de clubs die in Limburg actief zijn in de paardensport. Het provinciaal centrum zou de diverse vormingen, opleidingen, trainingen en wedstrijden (op provinciaal en nationaal niveau) van deze verenigingen kunnen centraliseren en dit voor al de diverse disciplines (jumping, endurance, mennen, dressuur enz.). Voor deze activiteit is een ruimte nodig van 12 ha (bij voorkeur zandgronden) voor o.a. springparcours, dressuurrinnen, inrijpistes, paddocks, wachtterreinen, tent(en), parking. Het betreft een buitenruimte zonder grote permanente vaste inrichtingen. Daarnaast is er ook nog behoefte aan opslag van materiaal

(berging), nutsvoorzieningen en sanitair. Dat kan mogelijk worden gekoppeld in/aan de gebouwen van de Breugelhoeve.

Voor de inplanting van een dergelijk provinciaal trainingscentrum werd een ruimtelijk locatie-onderzoek uitgevoerd op zes potentiële locaties in Limburg. Na afweging van de ruimtelijke aspecten en de specifieke opportuniteiten (beleidsintenties, bereidheid van lokaal bestuur, haalbaarheid op vlak van gebruik/verwerving van gronden enz.) is besloten om de optie voor ontwikkeling aan de Breugelhoeve verder uit te werken.

Een provinciaal trainingscentrum voor de paardensport is een duidelijk bovenlokale sportinfrastructuur met een regionale functie (provinciaal niveau). Om die reden is het aangewezen om ook de Breugelhoeve als dusdanig te selecteren als toeristisch-recreatief knooppunt op provinciaal niveau (type IIa). Het betreft veeleer een recreatieve dan een toeristische infrastructuur.

In het debat over de ontwikkeling van een provinciaal trainingscentrum voor paardensport spelen naast de ruimtelijke ook nog toeristisch-recreatieve argumenten die moeten worden beoordeeld bij de afweging van de uitbreidingsvraag aan de ruimtelijke draagkracht.

Ruimtelijke aspecten

- De uitbreiding van de toeristisch-recreatieve infrastructuur sluit aan bij de bestaande. Het provinciaal trainingscentrum voor de paardensport wordt gekoppeld aan de aanwezige infrastructuur van de Breugelhoeve met een aanbod aan activiteiten, accommodaties en projecten rond paarden. De bijkomende dynamiek kan worden opgevangen, gecombineerd en afgestemd met de activiteiten van de Breugelhoeve (parkeren, activiteitenkalender enz.).
- Het betreft een voorziening met een zeker agrarisch verband (paarden) dat vooral gebruikt maakt van de buitenruimte. In die zin kan er sprake zijn van een economische verbreding van de landbouw, van een mogelijke ruimtelijke en landschappelijke verweving met het landbouwgebied en van verenigbaarheid met de open ruimte functies.
- Het ruimtegebruik kan mogelijk tijdelijk zijn (bijvoorbeeld van mei tot oktober). De overige periode kunnen de buitenruimten in aanmerking komen voor inschakeling in de landbouwbedrijfsvoering (bijvoorbeeld hooiland). De constructies (bijvoorbeeld springparcours) kunnen mogelijk op relatief eenvoudige wijze (tijdelijk) worden verwijderd.
- Noord-Limburg is een ‘paardenregio’ omwille van een (historisch) grote binding met de paardenwereld. Het betreft de regio in het noordelijk deel van Limburg (Limburgse Kempen, westelijk deel van het Maasland, uitgebreid met delen van enkele gemeenten uit de Mijnstreek). Peer (Grote Brogel) is gelegen in het geografisch hart van deze paardenregio.
- Het omliggend agrarisch gebied is beleidsmatig herbevestigd als agrarisch gebied. Bij een ruimtelijke uitbreiding moet rekening worden gehouden met de ruimtelijk-functionele samenhang van de agrarische macrostructuur. De betreffende omzendbrief RO/2010/01 is van kracht.
- Een mogelijke uitbreiding kan belangrijke natuurlijke en landschappelijke gebieden of waarden ontzien. De directe omgeving wordt niet gekenmerkt door hoge natuurwaarden. Bestaande natuurwaarden in het landschap (bijvoorbeeld houtkanten) kunnen bij de uitbreiding behouden blijven. De landschappelijke waarden en impact moeten op een verantwoorde wijze worden aangepakt via een kwalitatieve inrichting.

- De ontsluiting kan op een goede manier verlopen zonder onaanvaardbare overlast voor verkeersgevoelige gebieden (N73 op 4 km). Belangrijk bijkomend aspect is de verdere uitbouw van een kwalitatief padennetwerk (voor langzaam verkeer) als netwerk van verbindingen tussen de verschillende toeristisch-recreatieve voorzieningen in Peer. Dit laatste wordt in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van Peer als belangrijk strategisch project aangeduid.

Toeristisch-recreatieve aspecten

- Het algemeen toeristisch belang en de rol van Peer in Limburg op toeristisch vlak worden hoger al aangehaald.
- In het provinciaal toeristisch beleid voor de Limburgse Kempen (‘strategisch actieplan toerisme Limburg’) is een duidelijke keuze gemaakt voor het (meerjaren)thema ‘paardentoeerisme’. De Breugelhoeve is gesitueerd aan het provinciaal ruiters- en menroutenetwerk en speelt een vooraanstaande rol in het paardentoeerisme. Er wordt aan paardenponyverhuur gedaan, één van de toeristische speerpuntacties binnen de promotie van het paardentoeerisme in Limburg.
- De Breugelhoeve is gesitueerd aan het provinciaal toeristisch fietsroutenetwerk en is door de situering van fietsonthaal- en servicepunt een belangrijk instappunt en uitvalsbasis hiervoor.
- Door de uitbouw van een trainingscentrum op provinciaal niveau krijgt de Breugelhoeve een aanzienlijk sociaal-recreatief belang voor Limburg.
- Het trainingscentrum wordt toeristisch-recreatief geclusterd met de bestaande activiteiten van de Breugelhoeve en door de toeristische routenetwerken (fietsen, ruiters) ook met de andere toeristisch-recreatieve voorzieningen in de omgeving.

De ontwikkeling van een provinciaal trainingscentrum voor paardensport kan, rekening houdend met een aantal randvoorwaarden, worden overwogen op de locatie ‘Breugelhoeve’. Dat kan passen binnen de ruimtelijke visie op de toeristisch-recreatieve ontwikkelingen in de provincie, zoals uitgewerkt en opgenomen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

6.11.2. Horensbergsdam

Voor Horensbergsdam is er behoefte aan bijkomende parking om de parkeerdruk voor de omgeving te kunnen beheersen en de verkeersveiligheid op N75 (als primaire weg type II) te waarborgen vooral op druk bezochte wedstrijddagen in het weekend. Een ruimtelijke uitbreiding van de huidige perimeter van het recreatiegebied is hiervoor noodzakelijk. Er is momenteel een planningsproces lopende in samenwerking met de stad Genk. Hierbij wordt geoordeeld dat de ruimtelijke uitbreiding geen uitbreiding van de sportinfrastructuur en -activiteiten zelf betreft, waardoor de opmaak van dat provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan kan passen binnen een type IIb selectie.

Om een optimale en voldoende rechtszekere afstemming met het ruimtelijk structuurplan in te bouwen kan ook de selectie van type IIb worden heroverwogen naar type IIa met duidelijke randvoorwaarden (enkel uitbreiding in functie van parking) en met de bijbehorende afwegingscriteria aangaande de ruimtelijke draagkracht.

6.11.3. Uitbreidingen van openluchtrecreatieve terreinen

Het campingonderzoek (zie § 5.1.) bracht een ruimtelijke uitbreidingsbehoefte van een aantal openluchtrecreatieve terreinen aan het licht en zorgde - via provincieraadsbesluit - voor een bijkomende selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten type II op provinciaal niveau. Deze ruimtelijke problematiek en uitdagingen kunnen mits een actualisatie worden ingeladen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg en zo worden geïntegreerd en verankerd in het breed provinciaal ruimtelijk beleid.

De kampeer- en verblijfsactiviteiten op de terreinen 'de Stermolen (Hechtel-Eksel)' en 'Boseind (Opglabbeek)' zijn anno 2010 volledig gestopt. Het gaat niet meer om bestaande campings of openluchtrecreatieve terreinen. Er zijn ook geen concrete ontwikkelingsplannen in het vooruitzicht voor een openluchtrecreatief terrein dat voldoet aan de basisvoorwaarden voor een provinciale selectie (noch ruimtelijk, noch toeristisch). De selectie als toeristisch-recreatief knooppunt type II is niet meer aan de orde.

In uitvoering van het campingonderzoek (en gesteund op de trends en uitdagingen zoals beschreven in §6.3.) zijn voor enkele (bijkomend) geselecteerde openluchtrecreatieve terreinen planningsprocessen opgestart (plan-MER's en provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen) met het oog op het onderzoeken en realiseren van een effectieve ruimtelijke uitbreiding (zie ook § 5.2.). In de eerste plaats gebeurde dit voor terreinen met een dringende uitbreidingsvraag of met concrete plannen voor uitbreiding, dit zowel voor al in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg geselecteerde knooppunten als voor de bijkomend geselecteerde knooppunten. Tijdens het gebiedsgericht ruimtelijk onderzoeks- en overlegproces werden de uitbreidingsvoorstellen soms bijgesteld (grotere of kleinere omvang, andere uitbreidingsconfiguratie/-locatie). In het debat over de gevraagde uitbreidingen spelen naast de ruimtelijke ook nog toeristische en economische argumenten.

Voor een aantal bestaande en via het provincieraadsbesluit van 21 april 2004 bijkomend geselecteerde knooppunten type IIa zijn er specifieke elementen of aandachtspunten. Zij worden hieronder kort aangehaald. Er wordt rekening gehouden met het verder onderzoek dat hierover al gebeurd en bekend is.

Jocomo/San Lanaco (Lanaken)

Ondanks het feit dat Jocomo en San Lanaco twee afzonderlijke campingexploitaties zijn, worden zij samen beschouwd als één ruimtelijke cluster en daarom als één toeristisch-recreatief knooppunt geselecteerd. San Lanaco kan volgens het campingonderzoek niet uitbreiden. De type IIa-selectie slaat enkel op een uitbreiding van Jocomo. Het plan-MER is goedgekeurd op 9 maart 2010. Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 16 april 2012. Het beoogt een uitbreiding van de bestaande camping 'Jocomo' met ongeveer 3 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met 80 tot 100 eenheden. De uitbreidingslocatie is gewijzigd ten opzichte van het campingonderzoek. Er wordt niet langer een uitbreiding voorzien rondom de vijver.

Heidestrand (Zonhoven)

Omwille van de plaatselijke situatie zijn in het campingonderzoek specifieke randvoorwaarden aan de mogelijke uitbreiding gekoppeld, namelijk geen uitbreiding van de overnachtingscapaciteit en de kadering van een beperkte ruimtelijke uitbreiding binnen een globale ruimtelijke en planologische herstructurering van de omgeving met een ruimtelijke verbetering als doel en binnen de ecologische randvoorwaarden van het aaneengesloten vijvergebied. Een uitbreiding

van Heidestrand is slechts bespreekbaar na zorgvuldig onderzoek en afweging. Er zijn initiatieven opgestart om een ruimtelijk-ecologisch vooronderzoek uit te voeren die tot doel hebben een uitbreiding van Heidestrand bespreekbaar te maken en te kunnen verzoenen met een ecologische winst. Dit proces moet ook worden gekaderd in het integraal plattelandsproject 'De Wijers' (VLM).

Wilhelm Tell (Opglabbeek)

Wilhelm Tell beoogt een maximale uitbreiding van circa 10 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met ongeveer 350 eenheden. De uitbreidingslocatie is gewijzigd ten opzichte van het campingonderzoek. Er wordt niet langer een uitbreiding voorzien in een gebied van het Vlaams ecologisch netwerk of in habitatrictlijngebied. Het plan-MER is goedgekeurd op 31 mei 2011. In het plan-MER worden ook (kleinere) uitbreidingsalternatieven onderzocht. Na de goedkeuring van het plan-MER is de procedure voor een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opgestart.

Mooi Zutendaal (Zutendaal)

Mooi Zutendaal beoogt een maximale uitbreiding van ongeveer 18 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met circa 100 eenheden ten opzichte van het huidig vergund aanbod. Het betreft vooral een uitbreiding omwille van herstructurering van het terrein (vernieuwing van het aanbod met grotere kampeerpercelen). Het plan-MER is in ontwerpfasen (richtlijnen plan-MER op 2 september 2010). In het plan-MER wordt ook een (kleiner) uitbreidingsalternatief onderzocht.

Salamander (Maasmechelen)

Salamander beoogt een uitbreiding van circa 2 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met ongeveer 75 eenheden. De impact op de speciale beschermingszones (SBZ) is mee onderzocht in de globale passende beoordeling in functie van het Nationaal Park Hoge Kempen. Een planningsinitiatief (opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan) werd overwogen maar voorlopig nog niet uitgevoerd.

Kikmolen (Maasmechelen)

Kikmolen beoogt een uitbreiding voor de aanleg van een parking aan de ingang van de camping ook in functie van het Nationaal Park Hoge Kempen (NPHK). De impact op de speciale beschermingszones (SBZ) is mee onderzocht in de globale passende beoordeling in functie van het NPHK. Een planningsinitiatief (opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan) werd overwogen maar voorlopig nog niet uitgevoerd.

Goolderheide (Bocholt)

Voor Goolderheide werd in het campingonderzoek een uitbreiding van ongeveer 30 ha onderzocht ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met circa 200 eenheden. Een planningsinitiatief (opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan) werd overwogen en vormde onderwerp van overleg. Er zijn voorbereidingen getroffen voor de opmaak van een plan-MER. Een formele procedure werd nog niet opgestart. Ondertussen werd het landbouwgebied voor een deel van de gewenste uitbreiding (circa 20 ha) opgenomen binnen herbevestigd agrarisch gebied (beslissing van de Vlaamse regering op 12 december 2008).

Leeuwerikstraat (Maaseik)

Voor de cluster Leeuwerikstraat werd in het campingonderzoek een kleine uitbreiding voorgesteld (op langere termijn). Een planningsinitiatief werd nog niet overwogen aangezien de uitbreidingsplannen onvoldoende concreet zijn. Ondertussen werd het landbouwgebied voor de

gewenste uitbreiding opgenomen binnen herbevestigd agrarisch gebied (beslissing van de Vlaamse regering op 12 december 2008).

Molenheide (Houthalen-Helchteren)

Molenheide beoogt een maximale uitbreiding van circa 20 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met ongeveer 100 eenheden ten opzichte van het huidig vergund aanbod. Het betreft vooral een uitbreiding omwille van herstructurering van het terrein (vernieuwing aanbod met grotere kampeerpercelen). Het plan-MER is in ontwerpfasen (richtlijnen plan-MER op 31 januari 2008). In het plan-MER wordt ook een (kleiner) uitbreidingsalternatief onderzocht (inbreiding).

Blauwe Meer (Lommel)

Blauwe Meer beoogt een maximale uitbreiding van circa 20 ha ten behoeve van een verhoging van het verblijfsaanbod met ongeveer 800 eenheden. Het plan-MER is in ontwerpfasen (richtlijnen plan-MER op 31 maart 2009). In het plan-MER worden twee uitbreidingsalternatieven en ook een kleiner uitbreidingsalternatief onderzocht.

6.11.4. Voormalig mijnterrein Eisdan-Lanklaar

Er werd een planningsproces gevoerd om de ontwikkelingen op het voormalig mijnterrein Eisdan-Lanklaar te ordenen via een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan (bipool Eisdan-Lanklaar). Dit plan is goedgekeurd bij ministerieel besluit op 1 december 2011. Het bestaat erin om de hoofdtoegangspoort tot het nationaal park Hoge Kempen mogelijk te maken met realisatie van verblijfsrecreatie met hotel, bezoekersonthaal en educatie-centrum, een toeristisch-recreatieve attractie alsook de uitbreiding van de leisure en retailvoorzieningen. Deze site zal hierdoor een belangrijk toeristisch-recreatief knooppunt worden op provinciaal niveau, aanvullend op het reeds bestaand outlet shopping center van Maasmechelen Village (toeristische dagattractiepool met meer dan 50.000 bezoekers op jaarbasis). Het kan daarom aangewezen zijn om deze site omwille van zijn toeristisch-recreatief belang en potentie te selecteren en (beleidsmatig) te verankeren in de ruimtelijke toeristisch-recreatieve structuur van Limburg.

III.5. Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur

1. Definitie

Lijninfrastructuur is het geheel van verkeersinfrastructuur en haar omgeving, bedoeld voor verkeer en vervoer van mensen, goederen en berichten. Zij omvat autowegen, waterwegen, spoorwegen, luchthavens, pijpleidingen, elektriciteitsleidingen en infrastructuur voor telecommunicatie ¹¹⁶.

Infrastructuren bepalen in grote mate de samenhang tussen verschillende gebieden. Zij structureren de ruimte en beïnvloeden de ontwikkeling van nederzettingen en de vestiging van allerlei functies. Bereikbaarheid was en is immers voor de meeste functies een zeer belangrijke factor. Daarbij spelen de kwaliteit, de diversiteit en de aard van de aanwezige infrastructuur een belangrijke rol. Ruimtelijk kan een onderscheid worden gemaakt tussen verbindende, ontsluitende en scheidende lijninfrastructuren.

2. Profiel

2.1. Drie systemen

De huidige verkeers- en vervoersstructuur bestaat uit een drietal systemen - weg, water en spoor - die over elkaar liggen en onderling weinig interferentie vertonen.

Een aantal belangrijke lijninfrastructuren ligt aan de rand van de provincie of er net buiten. Dat geldt zowel voor spoorwegen, waterwegen als autosnelwegen. De infrastructuurbundel in Nederland ligt vlakbij, maar is soms moeilijk bereikbaar door het ontbreken van aansluitingen, voornamelijk van spooraansluitingen. Wij zien ook een duidelijke bundeling van infrastructuur diagonaal door de provincie, van noord-west naar zuid-oost. Die bundeling geeft mogelijkheden tot overslag en mogelijkheden naar een meer multimodaal vervoer. De goede ontsluiting van Hasselt - Genk, zowel via weg, spoor als water, geeft mogelijkheden voor een verdere uitbouw en ontwikkeling van het regionaalstedelijk gebied.

De tracékeuze voor de waterwegen, maar in zekere mate ook voor de andere lijninfrastructuren, is duidelijk bepaald door het reliëf. De structuur van de voormalige steenwegen is daardoor minder beïnvloed. Die verbindingswegen vormen een zo recht mogelijke lijn tussen de historisch belangrijke steden (bijvoorbeeld Hasselt, Sint-Truiden, Tongeren, Maastricht). Dat creëert een stervormig wegenpatroon in het zuiden van de provincie. In het noorden, waar de historische nederzettingen veel beperkter van omvang waren, zien wij een rastervormig gewestwegennet. Waar de spoorverbindingen dikwijls nog parallel lopen met de oude steenwegen, vormt het autosnelwegennet een nieuwe laag, die geen enkele relatie meer heeft met de onderliggende structuren.

2.2. Infrastructuurnetwerken

Kaart 30: overzicht van de lijninfrastructuren

Kaart 31: interpretatie van de lijninfrastructuren

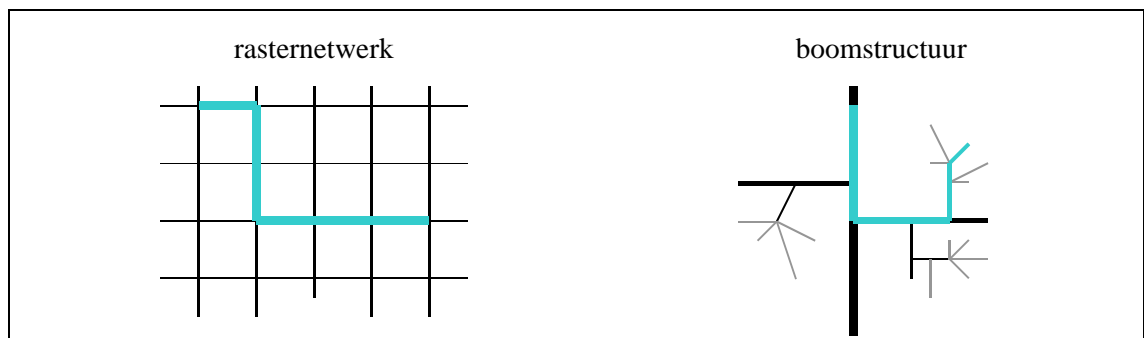
Weg

De lijninfrastructuren die vandaag de belangrijkste ruimtelijk structurerende werking hebben, zijn de wegen.

De internationale weginfrastructuur bestaat uit 2 **autosnelwegen** (E313 en E314), die Limburg centraal in oost-west richting doorkruisen. Ten zuiden van de provincie heeft de E40 een gelijkwaardige functie. In het oosten (in Nederland) sluit de E25 op dit netwerk aan. Voor het noorden van de provincie is de A21 eveneens van belang. De recentere ruimtelijke ontwikkelingen in Limburg zijn mee bepaald door de grote verbindingssassen E313 Antwerpen - Luik en E314 Brussel - Ruhrgebied. De goede bereikbaarheid per autoweg van Midden-Limburg heeft zeker de groei van Hasselt - Genk gestimuleerd.

Op lager schaalniveau vormen de belangrijkste **gewestwegen** (de N71 tot en met de N80) een rastervormig patroon - driehoekig in het zuiden, rechthoekig in het noorden. Dat netwerk is min of meer gelijkwaardig in noord-zuid- als oost-west richting uitgebouwd. Het zijn wel voornamelijk de noord-zuid verbindingen die werden uitgebouwd als 2x2 wegen (N74, N76, N78, N80).

Dat rasternetwerk van gewestwegen heeft als nadeel dat het ruimtelijk weinig mogelijkheden biedt om het verkeer via bepaalde routes te sturen. In een rasternetwerk zijn immers vele routes mogelijk om van het ene punt naar het andere te gaan, wat kan leiden tot oneigenlijk gebruik van bepaalde wegen. Dat is niet zo bij een boomstructuur, waarin wegen met onderling verschillende functies - verbinden, ontsluiten, toegang geven - hiërarchisch geordend zijn. De boomstructuur biedt op die manier meer mogelijkheden om het verkeer en de ruimtelijke ontwikkelingen in een bepaalde richting te sturen.

De meeste gewestwegen hebben zowel een verbindende, een ontsluitende als een toeganggevende functie en worden gekenmerkt door een grote vermenging van verkeerssoorten. Langs een aantal van die gewestwegen hebben zich immers de laatste decennia verschillende ontwikkelingen voorgedaan met de vestiging van woningen, kmo's en handelszaken. Dat gaf aanleiding tot het ontstaan van **verstedelijkte assen** (N78 Lanaken - Maaseik, N71 Lommel - Hamont). Die lintbebouwing betekent meestal een verlies aan ruimtelijke kwaliteit, zowel landschappelijk als stedenbouwkundig. De druk op de open ruimte verhoogt, de toegankelijkheid van het open gebied neemt af en stedelijke complexen en dorpscomplexen groeien aan elkaar. Dat leidt tot een verlies van visuele, ruimtelijke en ecologische samenhang. Lintbebouwing leidt

tevens tot oneigenlijk gebruik van de infrastructuur: voor (middel)lange afstand krijgen die wegen de functie van woonstraten en/of winkelstraten, waardoor niet alleen de verbindingfunctie, maar ook de leefbaarheid en de veiligheid van de omwonenden in het gedrang komen.

Het profiel van de gewestwegen loopt uiteen en gaat van een 2x2 weg zonder bebouwing en met volledig gescheiden verkeersafwikkeling tot een doortocht door een dorpskern met gemengde verkeersafwikkeling. Die ruimtelijke realiteit zal het noodzakelijk maken om niet alleen te werken met verschillende types van wegen, maar ook om bij de inrichting de wegtracés zelf te compartimenteren, zodat op plaatsen met een concentratie aan bebouwing en functies de inrichting in overeenstemming gebracht wordt met de ruimtelijke context. Op het lokaal niveau gaf de bestaande dichte wegeninfrastructuur de mogelijkheid om tal van activiteiten uit te zaaien in de open ruimte.

Water

In het verleden zijn ook de *waterwegen* van belang geweest voor de situering van een aantal bedrijven(terreinen).

Zo vormt het Albertkanaal vandaag de dag een as voor min of meer zware industrie. De Zuid-Willemsvaart heeft in het verleden zeker een rol gespeeld voor de locatie van bedrijventerreinen, maar vandaag is de industriële activiteit er bijna niet meer op de waterweg gericht. De secundaire waterwegen zijn economisch van minder belang. Zij hebben vooral een recreatieve en landschappelijke waarde. Toch werd er op de secundaire waterwegen in 2000 meer dan 6 miljoen ton vervoerd.

Het Albertkanaal heeft een capaciteit tot 10.000 ton, het kanaal Bocholt - Herentals en een deel van de Zuid-Willemsvaart tot 1.000 ton. De capaciteit van het kanaal naar Beverlo, de Zuid-Willemsvaart in de richting van Nederland en het kanaal Briegden - Neerharen (het verbindingskanaal tussen het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart) bedraagt 600 ton. De sluizen I tot III van het sluizencomplex Blauwe Kei, waarvan er twee zijn beschermd als dorpsgezicht, zouden samen met de modernisering van de Kempense kanalen, worden vervangen door één sluis met behoud van de beschermde sluizen.

Spoor

Spoorwegen hebben een veel minder belangrijke impact op de ruimtelijke ontwikkelingen. In het verleden werden spoorlijnen meestal getrokken om bepaalde gebieden te ontsluiten, zoals dat het geval was met het kolenspoor als verbinding tussen de verschillende Limburgse mijnzetels. Het was niet zo dat functies zich entten op bestaande spoorlijnen.

De aanwezige spoorinfrastructuur in Limburg is beperkt. Dit heeft tot gevolg dat zowel de interne verbindingen als de spoorontsluiting naar de omliggende gebieden (Antwerpen, Eindhoven, Maastricht, Aken, Luik) ondermaats zijn.

Wat het *personenvervoer* betreft, is Hasselt naar Limburgse normen goed ontsloten. Het station van Hasselt is in Limburg het enige dat op een knooppunt van meerdere spoorlijnen ligt. De Zuid-Limburgse steden Tongeren en Sint-Truiden zijn redelijk ontsloten. De ontsluiting van Genk is beperkt (1 lijn en eindstation) en de ruimtelijke context biedt weinig mogelijkheden om dat te verbeteren. De aantakking van Genk-station op het kolenspoor is niet evident wegens de afwezigheid van een verbindingsocht en het hoogteverschil. Noord-Limburg en het Maasland zijn nauwelijks of niet bedeed. Limburg bezit 8 stations: Hasselt, Genk, Tongeren, Sint-Truiden, Leopoldsburg, Bilzen, Neerpelt en Lommel. Verder zijn er nog 8 opstapplaatsen (stati-

ons zonder ticketverkoop): Overpelt, Beringen (Beverlo), Heusden, Kiewit, Bokrijk, Diepenbeek, Schulen en Alken.

Het *goederenvervoer* van en naar Duitsland loopt momenteel van Antwerpen over Aarschot, Hasselt, Visé, Montzen en Aken (de Montzenlijn). In het verleden vormde de IJzeren Rijn (aangelegd tussen 1869 en 1879) de snelste verbinding tussen de Antwerpse haven en het Duitse Ruhrgebied. Het historisch tracé loopt van Antwerpen over Lier, Herentals, Geel, Mol, Lommel, Neerpelt, Hamont, Weert, Roermond, Dalheim en Rheydt, niet ver van Mönchengladbach. Momenteel rijden er enkel tot Weert een zeer beperkt aantal goederentreinen, maar het tracé wordt opnieuw geopend. In afwachting van een definitieve tracébepaling werd er een overeenkomst gesloten. In een eerste fase zouden een beperkt aantal goederentreinen per dag worden toegelaten op het historisch tracé ¹¹⁷.

Er lopen door Limburg ook niet meer gebruikte spoorlijnen. Op een aantal stukken werd een fietspad aangelegd. Dat is onder meer het geval voor lijn 18 (Winterslag - Houthalen - Neerpelt - Achel - Eindhoven) en van Zonhoven tot in Winterslag. Een aantal van de oude beddingen hebben mogelijkheden om weer te worden ingeschakeld in een net van hoogwaardige openbaar vervoerverbindingen.

Het *openbaar vervoer over de weg* wordt verzorgd door De Lijn en voorziet in een aantal basislijnen (reguliere lijnen), basislijnen aangevuld met functioneel aanbod, functionele lijnen (vooral afgestemd op schoolgaande jeugd), stadslijnen en vervoer op vraag (belbussen). Het functioneel aanbod (schoolvervoer dat specifiek rijdt op schooluren) is goed uitgebouwd. Het vraagafhankelijk vervoer ligt vooral in Zuid-Limburg en het Maasland. Ook in de omgeving van Lommel en Tessenderlo rijden belbussen. Stadsbussen vindt men enkel in Hasselt, Genk, Sint-Truiden en Tongeren. Bij de basislijnen probeert De Lijn de moeilijke evenwichtsoefening tussen verbindende en ontsluitende lijnen te maken, maar dat lukt niet altijd even goed. 's Avonds en in het weekend - vooral op zondag - is er weinig tot geen aanbod aan openbaar vervoer.

Pijpleiding

Pijpleidingen hebben weinig of geen ruimtelijk structurerende impact en zullen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg ook niet worden behandeld.

2.3. Sterk op het individueel gemotoriseerd verkeer afgestemde infrastructuur

Zowel in de dagelijkse activiteiten (wonen, werken, recreëren enz.) als in het economisch functioneren heeft zich een schaalvergroting voorgedaan. De *bereikbaarheid* is vooral een autobereikbaarheid geworden. Het overgroot deel van de personenkilometers en het grootste deel van de tonkilometers vinden plaats via de weg. In absolute zin hebben de overige vervoerswijzen zich min of meer kunnen handhaven maar zijn zij er relatief op achteruitgegaan.

Eén van de gevolgen daarvan is dat het verkeer een groot ruimtebeslag heeft, rijdend zowel als stilstaand ¹¹⁸. De beschikbare ruimte op de wegen en zelfs in de woonstraten wordt gemonopoliseerd door rijdende en geparkeerde wagens, vaak in het nadeel van de andere weggebruikers. Hoewel er in het verleden al heel wat inspanningen werden geleverd, heeft een aantal belangrijke gewestwegen nog altijd geen voorzieningen voor fietsers.

In een breder perspectief betekent dat ruimtebeslag van het wegennet ook een aantasting van het landschap en het fysisch systeem en een versnippering van de open ruimte. Een gebrekkige ruimtelijke inpassing van de infrastructuur veroorzaakt her en der problemen door barrièrewerking, waardoor bepaalde woonkernen worden afgesneden van hun omgeving.

2.4. Vervoersongelijkheid, vooral geconcentreerd in het buitengebied

De auto is gemeengoed geworden. Zijn democratische functie wordt vaak benadrukt.

Uit het onderzoek naar het verplaatsingsgedrag in Vlaanderen in 1994 - 1995 blijkt echter dat in Limburg ruim 10% van de gezinnen (huishoudens) geen auto bezit. Daartegenover staat dat naar schatting 30% van de gezinnen over 2 of meer auto's beschikt. Van de eenpersoonsgezinnen beschikt bijna 40% niet over een auto. Autobezit is dus vooral voor alleenstaanden niet evident. Toch is de grootte van het gezin op zich waarschijnlijk niet bepalend voor het autobezit. Uit bovengenoemd onderzoek blijkt dat de drempel om zich een auto te kunnen veroorloven rond de 40.000 frank netto gezinsinkomen ligt. In de toekomst zal het rijbewijsbezit in de oudere leeftijdscategorieën toenemen, waardoor het ernaar uitziet dat leeftijd minder effect zal hebben op het autobezit. De grootte van de groep niet-autobezitters zal dan in belangrijkere mate worden bepaald door de inkomensverdeling.

Of geen auto hebben ook betekent dat men zich niet kan verplaatsen, hangt vooral af van de mate waarin fietsen, te voet gaan of het openbaar vervoer nemen een valabel alternatief zijn voor de auto. Daarbij speelt vooral de ligging van de woonplaats een rol. Gezinnen in een grootstedelijk gebied kunnen voor zowat al hun verplaatsingsmotieven alternatieve verplaatsingsmiddelen gebruiken. In middelgrote en kleine steden is dat al minder het geval.

Voor een aantal verplaatsingen, zoals naar familie of de bioscoop, is het hebben van een auto soms noodzakelijk. In een dorpskern neemt de verplaatsingsautonomie zonder auto nog verder af en wie 'op de buiten' woont, kan eigenlijk niet zonder auto. Daar komt bij dat het marktaandeel van de auto nog zal toenemen, waardoor ook de vervoersongelijkheid nog zal stijgen: de niet-autobezitters zullen vervoersarmer worden naarmate de auto als verplaatsingsmiddel noodzakelijker wordt.

2.5. Aantal verplaatsingen en gemiddelde verplaatsingsafstand neemt toe

Bepaalde tendensen hebben in *de afgelopen decennia* het aantal verplaatsingen fors doen toenemen. Een van de belangrijkste is ongetwijfeld de ruimtelijke spreiding van een aantal functies. Onze leefwereld (wonen, werken, recreatie, voorzieningen) spreidt zich uit over een steeds grotere actieradius en dat leidt onvermijdelijk tot grotere verplaatsingen. De toenemende welstand heeft ervoor gezorgd dat die mobiliteit betaalbaar werd voor een steeds grotere groep mensen. En ook maatschappelijke evoluties, zoals bijvoorbeeld het toenemend aantal buitenshuis werkende vrouwen, hebben hun invloed op het aantal verplaatsingen.

Er is ook een enorme groei van het goederentransport waar te nemen. Deze vloeit voort uit het uit elkaar trekken van het productieproces in kleine onderdelen, die telkens op een andere plek geproduceerd worden, en het just-in-time principe.

Ondanks de toenemende vergrijzing van de bevolking, de elektronische dienstverlening, het telewerk enz., die allemaal een gedeeltelijke mobiliteitsdaling met zich zullen meebrengen, wijst alles erop dat het aantal verplaatsingen en de kilometerproductie per verplaatsing in de toekomst nog fors zullen stijgen. Dat is het gevolg van de bijkomende behoeften door meer vrije tijd, de tertiarisering van de arbeidsmarkt en de verdere gezinsverduunning enerzijds en van de grotere financiële mogelijkheden als gevolg van een hogere welstand anderzijds.

Op zich is dat geen negatieve tendens, omdat het wijst op een toenemende variatie in ons activiteitenpatroon. Mobiliteit heeft immers een aantal onmiskenbare voordelen, zoals maatschappelijke emancipatie, verruiming van de arbeidsmarkt enz. Minder rooskleurig is de verwachting dat de **auto** voor een groot stuk die groei zal opvangen. Het groeiend marktaandeel van de auto is het gevolg van onder meer de flexibilisering van de arbeidsmarkt, generatie-effecten en het groeiend vrijetijdsverkeer.

3. Elementen van de verkeers- en vervoersstructuur

Kaart 32: bestaande verkeers- en vervoersstructuur

3.1. Bundel

Bundels zijn ruimten gekoppeld aan twee of meer samenlopende lijnvormige verkeersinfrastructuren waarlangs zich al dan niet ruimtelijke ontwikkelingen hebben geënt. De bestaande verkeers- en vervoersstructuur geeft enkel de bundels die vandaag structuurbepalend zijn.

3.1.1. Bovenprovinciale bundel

De belangrijkste bovenprovinciale bundel bestaat uit E313, N2, het Albertkanaal en de spoorlijn 34. De verschillende elementen van die bundel lopen niet allemaal evenwijdig met elkaar, maar bakenen toch een langgerekt gebied af, waar mogelijkheden zijn voor contacten tussen de verschillende modi.

3.1.2. Provinciale bundel

Op de randen van de provincie bevinden zich 4 provinciale bundels. In het noorden vormen de N71, spoorlijn 19 en het kanaal Bocholt - Herentals een eerste bundel. De belangrijke knoop is hier Neerpelt. Aan de oostelijke rand wordt een tweede provinciale bundel gevormd door de N78 en de Zuid-Willemsvaart. Het kruispunt met de E314 is de belangrijke knoop. De derde provinciale bundel ligt in het westen en wordt gevormd door de N72 en spoorlijn 15. Beringen en Leopoldsburg zijn de belangrijke knopen. De laatste bundel bestaat uit N722, N80 en spoorlijn 21. Sint-Truiden is hier de knoop.

3.2. Traject

Trajecten zijn ruimten gedragen door één structuurbepalende infrastructuur. Trajecten hebben een verbindende functie op provinciaal niveau. De huidige koppeling van (historische) ruimtelijke ontwikkelingen en bestaande verkeersintensiteiten bepalen het belang van een traject in de bestaande verkeers- en vervoersstructuur. Binnen de trajecten zijn verschillende soorten te onderscheiden.

3.2.1. Autosnelweg

De E314 loopt van oost naar west door de provincie. Belangrijke knopen zijn het kruispunt met de E313, de kruispunten met de N74, N75 en N78.

3.2.2. Autoweg

De belangrijkste autowegen zijn de radiale steenwegen die uit Hasselt vertrekken (N2, N74, N75, N20, N80). Daarbij horen tevens N715 die samen met N74 een noord-zuid verbinding maakt, N76 tussen Bree en Diepenbeek, N614 van Tongeren naar E40 en N79 die Sint-Truiden, Tongeren en Luik verbindt.

3.2.3. Spoorlijn

Alle spoorlijnen behoren tot bundels uitgezonderd lijn 35 (Hasselt - Diest)

3.2.4. Waterweg

Enkel Zuid-Willemsvaart tussen Bocholt en Dilsen-Stokkem behoort niet tot een bundel.

3.3. Openbaar vervoerknooppunt

Openbaar vervoerknooppunten zijn multimodale knooppunten waar verschillende lijnvormige elementen elkaar kruisen. Zij functioneren als verzamel- en verdeelpunten voor een specifiek gebied of een specifieke regio. In deze knooppunten is steeds sprake van een overstap van de ene modus op de andere. Mensen veranderen er van vervoermiddel, nieuwe stromen ontstaan er, andere vinden er een einde. Meestal worden dergelijke knooppunten gekenmerkt door een verwevenheid van verschillende functies en een hoge mate van verdichting. Zij zijn in de provincie Limburg gekoppeld aan stedelijke concentraties.

3.3.1. Internationaal

Er is geen internationaal openbaar vervoerknooppunt in de provincie Limburg.

3.3.2. Nationaal

Hasselt is het belangrijkste nationale openbaar vervoerknooppunt, gelegen op een kruispunt van spoorlijnen en buslijnen.

3.3.3. Provinciaal

De belangrijkste knooppunten zijn Genk, Neerpelt - Overpelt, Leopoldsburg, Beringen, Maas-eik, Bree, Bilzen, Sint-Truiden en Tongeren.

3.4. Specifiek verkeers- en vervoersgebied

Het betreft gebieden met eigen ruimtelijke kenmerken en een eigen ruimtelijke structuur waaraan een apart verkeers- en vervoerskarakter kan worden gekoppeld. Dit vereist de uitbouw en de implementatie van een kenmerkend verkeers- en vervoerssysteem (bijvoorbeeld één of ander lokaal netwerk zoals een belbussysteem).

3.4.1. Gebied met een dicht verkeersnet

De ruime omgeving van Hasselt en Genk is ontsloten door een dicht verkeersnet. Het gaat hier zowel om autowegen op verschillende niveaus als om spoor- en waterwegen.

3.4.2. Gebied met matige bereikbaarheid

Het noordoosten en het zuidwesten van de provincie zijn niet zo goed bereikbaar. Beide gebieden worden gekenmerkt door een diffuus wegennet op secundair niveau en een zwakke ontsluiting door openbaar vervoer.

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Knelpunten

Limburg beschikt over een fijnmazig wegennet en heeft de laatste decennia sterk geïnvesteerd in de uitbouw daarvan. Toch is het resultaat een *afnemende bereikbaarheid*.

De evidentie dat bijkomende infrastructuur de bereikbaarheid vergroot, is door de feiten achterhaald. Nieuwe infrastructuur heeft immers een aanzuigeffect op het verkeer en zorgt ervoor dat een altijd aanwezige latente vraag wordt ingevuld.

Dat wil zeggen dat de nieuw beschikbare capaciteit op relatief korte termijn weer wordt ingevuld en het mobiliteitsprobleem niet op een duurzame manier wordt opgelost. Een goede bereikbaarheid van bepaalde locaties verhoogt immers de druk op de ruimte: investeerders dienen zich aan en gronden worden verkaveld. Er wordt, met andere woorden, een hele ruimtelijke dynamiek op gang gebracht. Als blijkt dat een dergelijke dynamiek in een bepaald gebied niet gewenst is, moet men ook conclusies durven trekken aangaande bereikbaarheid en nieuwe infrastructuur.

Op dit moment beperkt het *fileprobleem* op de Limburgse wegen zich nog tot de omgeving van de stedelijke gebieden en stedelijke netwerken. De bestaande restcapaciteiten op de wegeninfrastructuur zijn echter op een aantal plaatsen onvoldoende om tussen 1992 en 2007 een ver-

wachte trendmatige aangroei van 35% à 60% voor het autoverkeer (personenvervoer) en van 45% tot meer dan 100% voor het goederenverkeer op te vangen (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen).

Limburg telt een aantal **onafgewerkte wegeninfrastructuren**. De drukke noord-zuid as (N74) moet nog ter hoogte van Houthalen-Helchteren worden aangelegd. Voor de N74 werd op het gewestplan een omleiding voorzien rond de kernen, maar het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft het bestaand tracé geselecteerd. De leefbaarheid van de kernen van Houthalen en Helchteren staat enorm onder druk. De auto-intensiteit op die weg is zeer hoog. De N71, die het verkeer uit de kern van Neerpelt moet houden, is nog niet aangelegd (negatief MER).

Het Maasland en Noordoost-Limburg worden gekenmerkt door een **slechte ontsluiting met openbaar vervoer**. Spoorontsluiting ontbreekt in deze regio's. In Noordoost-Limburg is er geen spoor. Ook een rechtstreekse spooraansluiting met Maastricht ontbreekt. Het enkel spoor tussen Hasselt en Landen vertraagt de reistijd naar Brussel. De buslijnen zijn erg beperkt in Noordoost-Limburg. Er is een tekort aan snelle en directe lijnen. Ook de ontsluiting via het openbaar vervoer van Limburg met de aanpalende provincies is niet optimaal.

De mogelijkheden van de **Kempense kanalen** voor (goederen)transport worden niet optimaal benut. De beperkte capaciteit van het kanaal Bocholt - Herentals en de Zuid-Willemsvaart tot Nederland vormen een knelpunt.

Er is een **gebrek aan wegenhiërarchie** door de rastervormige wegeninfrastructuur in Noord-Limburg.

Waar filevorming en gebrek aan doorstroming in Limburg voorlopig nog in plaats en tijd beperkt zijn, is de aantasting van de **verkeersleefbaarheid** veel omvangrijker geworden. Problemen met verkeersleefbaarheid¹¹⁹ doen zich vooral voor daar waar het (auto)verkeer en zijn neveneffecten (zoals ruimtebeslag, milieuhinder, geluidshinder, barrièrevorming, onveiligheid, versnippering) de ruimtelijke condities en kwaliteiten van het overig ruimtegebruik aantasten.

Problemen met leefbaarheid concentreren zich vooral op de gewestwegen en binnen de bebouwde kernen en de linten. Door de verwachte trendmatige aangroei van het wegverkeer zal dit probleem blijven toenemen.

Twee belangrijke elementen die de verkeersleefbaarheid beïnvloeden, zijn de omgevingshinder en de verkeersonveiligheid. De **omgevingshinder** wordt sterk bepaald door enerzijds de intensiteit van het verkeer en de dichtheid van activiteiten en gebouwen en anderzijds de geringe afstand van het verkeer tot activiteiten en gebouwen langs de weg. Omgevingshinder wordt in algemene termen omschreven als de negatieve inwerking van verkeer op het functioneren van de huidige activiteiten in de gebieden die liggen langs de weg. Het gaat vooral om ruimtebeslag en barrièrewerking, geluidshinder, luchtverontreiniging en geurhinder. De **onveiligheid** is een andere belangrijke factor die de verkeersleefbaarheid beïnvloedt. Verschillen in onveiligheid kunnen worden verklaard door het al dan niet voorkomen van talrijke conflictpunten (kruispunten) tussen vele soorten verkeersdeelnemers (lokaal en doorgaand verkeer, fietsers, voetgangers en gemotoriseerd verkeer, parkerend verkeer, terugdraaiend verkeer enz.) gecombineerd met de intensiteit van het verkeer.

Meer automobilititeit genereert bijna onvermijdelijk een aantal negatieve neven-effecten, zoals toenemende congestie, verkeersonveiligheid, milieuverontreiniging en problemen in verband met verkeersleefbaarheid. De toenemende congestieproblemen hebben niet alleen een negatieve impact op de economische ontwikkeling en op de verkeersleefbaarheid langs de overbelaste wegen. Door het verder toenemen van sluipverkeer nemen ook in de omgeving van die wegen de verkeersleefbaarheid en verkeersveiligheid verder af.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Ondanks het feit dat Limburg over een fijnmazig wegennet beschikt, waarin het de laatste decennia sterk heeft geïnvesteerd, is de bereikbaarheid niet echt toegenomen, integendeel. Toch mag men ook de kwaliteiten en kansen niet over het hoofd zien.

- Het Spartacusplan voorziet in de uitbouw van een hoogwaardig netwerk van regionaal openbaar vervoer in Limburg.
- De ontubbeling van de spoorlijn Hasselt - Landen zal een vlotter en beter openbaar vervoer naar Brussel mogelijk maken. Een snellere verbinding naar Brussel kan een alternatief vormen voor het stijgend autoverkeer.
- Er zijn relatief weinig capaciteitsproblemen op de oost-west gerichte wegen.
- Het Albertkanaal is een van de belangrijkste transportassen in Limburg.
- Er is mogelijkheid tot een verdere ontwikkeling van bimodale en eventuele trimodale overslagplaatsen (Kempische As en Genk).
- Er zijn mogelijkheden voor het ontwikkelen van het secundair waterwegennet in functie van transport.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

5.1. Provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen

Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan ‘omleidingsweg N76’ te Meeuwen-Gruitrode werd goedgekeurd bij ministerieel besluit van 15 maart 2006. De realisatie van deze weg startte in juni 2008. De omleidingsweg werd in mei 2010 in gebruik genomen.

5.2. Streefbeelden

De Vlaamse overheid stelt stelselmatig streefbeelden op voor alle gewestwegen zowel voor primaire, secundaire als lokale wegen. Zij neemt in de praktijk dus meestal de rol van trekker en coördinator op. Ook in de provincie Limburg werden een aantal streefbeelden voor secundaire wegen opgemaakt.

5.3. Onderzoekvensters

De selectie van secundaire wegen is in principe limitatief. Bijkomende selecties van secundaire wegen kunnen pas na bijkomend onderzoek aan de lijst worden toegevoegd na een beslissing van de provincieraad. Het betreft dan onderzoek naar de bijkomende toeristische-recreatieve knooppunten, een nieuwe verbinding tussen N73 en N72 en een verbinding van het mijnterrein Heusden-Zolder naar N74.

5.3.1. Ontsluiting van het mijnterrein van Heusden-Zolder

De provincie onderzoekt de alternatieven voor de ontsluiting van het bedrijventerrein (mijnterrein) van Heusden-Zolder via een secundaire weg naar het hoofdnet en primair wegennet. In 2006 is de opdracht gestart voor het opstellen van een planmilieueffectrapport voor een ontsluitingsweg van het bedrijventerrein 'de Schacht' te Heusden-Zolder over het bedrijventerrein 'Centrum-Zuid' te Houthalen-Helchteren naar N74.

De resultaten van de gewestelijk dossiers betreffende de noord-zuidverbinding N74 zijn van grote invloed voor het verder verloop van het provinciaal plan-MER betreffende de ontsluiting van het mijnterrein 'de Schacht'. Daarom is geopteerd om het dossier van het provinciaal plan-MER naar inhoud en timing af te stemmen op de goedkeuring van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan met betrekking tot het afwerken van de noord-zuidverbinding.

5.3.2. Nieuwe verbinding N73 - N72 - typering N72

Op vraag van de provincie heeft de Vlaamse overheid het streefbeeld voor de ontsluiting van Ravenshout-Noord (secundaire weg type II) en het onderzoek naar de typering/verbinding N72/N73 gekoppeld aan het streefbeeld voor de ontsluiting van Meerhout (in het kader van het economisch netwerk Albertkanaal). Deze streefbeeldstudie werd opgestart in 2006. Het concept streefbeeld werd behandeld in de provinciale auditcommissie (PAC) van 22 januari 2008. Het bleek onmogelijk om een consensus te bereiken tussen de betrokken actoren.

Om een betere basis tot consensus te bekomen, stelde de Vlaamse overheid de vraag aan het provinciebestuur tot opmaak van een vrijwillig plan-MER. Dit plan-MER zou de basis moeten geven om uitspraken te kunnen doen over het gewenst tracé, de milderende maatregelen en de selectie van een secundaire weg op lange termijn. In januari 2009 werd gestart met de opmaak van dit plan-MER. Op 7 april 2011 werd het plan-MER goedgekeurd. Hierin is echter geen voorkeursscenario aangegeven en is verder overleg noodzakelijk om tot een consensus te komen.

5.3.3. Typeringsstudie N78 - N2 - N79

Een aantal wegen is in het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg slechts in het algemeen als secundaire weg geselecteerd en niet verfijnd naar een bepaald type secundaire weg. Binnen maas 12 'Hasselt - Genk' zijn volgende wegen als verder te onderzoeken aangeduid:

- N78 vanaf Stationstraat (Maaseik) tot N77 (Lanaken)
- N2 vanaf N700 tot aan de Nederlandse grens
- N79 vanaf E313 tot aan de Nederlandse grens.

In nauwe samenwerking met de Vlaamse overheid werd in mei 2010 de typeringsstudie voor de secundaire wegen N78 - N2 - N79 aangevat met als doel een voorstel voor typering uit te werken en dit voorstel te onderbouwen door onderzoek. Deze studie is ondertussen afgerond en aan de provincieraad voorgelegd op 21 december 2011. Zij bevat twee fases: een onderzoeksfase en een fase van visievorming, typering en onderbouwing van de selectie.

- In een eerste fase werd een objectieve probleemstelling gedefinieerd op basis van uitgebreid verkeerskundig onderzoek (verkeerstellingen, verkeersleefbaarheidsonderzoek en herkomst-bestemmingsonderzoek).
- Vervolgens werd bepaald welke rol de betrokken secundaire wegen in het netwerk zouden moeten vervullen. Uitgangspunt vormde hier het theoretisch kader voor de wegencategorisering waarvan de krijtlijnen in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zijn beschreven. De visie werd getoetst aan het netwerk en aan de werkelijke vervoervraag om zo tot een voorstel van categorisering te komen waarbij tevens de maatregelen voor de implementatie ervan werden gedefinieerd. Het bereiken van een duurzaam verplaatsingspatroon is hierbij een uitgangspunt.

Het studiegebied werd in twee delen opgedeeld:

- deel 1: ten noorden van E314
- deel 2: ten zuiden van E314.

Vanuit de visie voor de ontwikkeling van een duurzaam verplaatsingspatroon worden voor de deelgebieden volgende uitgangspunten vooropgesteld.

Deel 1: ten noorden van E314

- ontsluiting van het regionaal bedrijventerrein Jagersborg:
 - een noordelijke ontsluiting voor Jagersborg naar E25/A2
- relatie tussen stedelijke gebieden:
 - verhoging van de leefbaarheid in de kernen langs N78
 - een substantieel aandeel van de bestaande regionaal doorgaande verkeersstroom verplaatsen naar het hoofdwegennet
 - inzetten op openbaar vervoer
- ontsluiting bipool en Maasmechelen:
 - verdere ontlasting van N78 door doorkoppeling van ontsluitingsweg naar N78

Omwille van de keuze voor een duurzaam scenario wordt geopteerd om het verkeer zo te sturen dat de verkeersafwikkeling via het hoofdwegennet verloopt. Er is dus niet gekozen om de bestaande vervoervraag tussen de stedelijke gebieden Maaseik en Genk te bestendigen en N78 als secundaire weg type I te typeren. Om deze uitgangspunten en dit duurzaam scenario te kunnen waarmaken, moeten een aantal randvoorwaarden worden gerealiseerd.

- Rekening houdend met de omrijfactor die het gebruik van het hoofdwegennet als alternatief voor N78 met zich meebrengt, moet de verbinding via het hoofdwegennet zo vlot mogelijk verlopen om een zo groot mogelijk voordeel uit de reistijd te halen. Filevorming op het hoofdwegennet moet worden vermeden. Een vlotte verknoping tussen E314 en E25 is noodzakelijk en vanuit het lager wegennet moet een vlotte aansluiting naar het hoofdwegennet bestaan. Concreet wil dit zeggen dat de doorstroming ter hoogte van het knooppunt E25 - E314 moet worden verbeterd om een vlottere doorstroming vanuit Maaseik naar Hasselt te bekomen. De Pater Sangersbrug te Maaseik

vormt een belangrijke schakel voor de realisatie van het duurzaam scenario. De brug moet een vlotte en veilige ontsluiting garanderen met bijzondere aandacht voor het fietsverkeer.

- De relatie tussen het noordelijk deel van het Maasland en Hasselt - Genk via het openbaar vervoer moet worden verbeterd. De reistijd dient concurrentieel te zijn met de wagen. Dit wil zeggen dat het openbaar vervoeraanbod voldoende moet zijn en de wachttijd beperkt. Concreet wil dit zeggen dat het noodzakelijk is dat Spartacus lijn 2 (Maasmechelen - Hasselt - Genk) wordt gerealiseerd en dat er bovendien een vlotte en frequente verbinding ontstaat tussen Maasmechelen en Kinrooi. In de visie op het openbaar vervoer wordt er dus tussen Maasmechelen en Kinrooi een snelbus voorzien met een voldoende hoge frequentie. In Maasmechelen moet een openbaar vervoerknooppunt worden uitgebouwd zodat een vlotte overstap mogelijk is. De vertramming van de as Maasmechelen - Maaseik - Kinrooi is het uiteindelijk streefdoel.
- Om de leefbaarheid langs N78 te verhogen, moeten de doortochten opnieuw worden ingericht. Een afname van de intensiteiten is noodzakelijk in het kader van de beschikbare capaciteit van kruispunten en wegvakken en in kader van de garantie van de verkeersleefbaarheid. Dit moet worden bekomen door het verhogen van het openbaar vervoergebruik en het verschuiven van de regionale doorgaande verkeersstromen naar het hoofdwegennet.

Zolang deze randvoorwaarden echter niet gerealiseerd zijn, moeten de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid worden vooropgesteld.

Deel 2: ten zuiden van E314

- ontsluiting van Europark/Albertknoop en Maastricht:
 - ontsluiting Europark/Albertknoop via N78 naar E314
 - ontsluiting Maastricht in noordelijke richting via E25/A2
 - een knip op de vervoersstroom ter hoogte van Smeermaas op N77 en op N766
 - (mogelijke omleiding rond Rekem in kader van de leefbaarheid)
- relatie Maastricht - Hasselt - Genk (N2)
 - verbetering van de leefbaarheid van de kernen
 - Spartacus als alternatief om vervoervraag op te vangen
- relatie Maastricht - Tongeren (N79)
 - N79 als openbaar vervoeras tussen de stations van Maastricht en Tongeren.

Ook voor dit deelgebied moeten volgende randvoorwaarden worden gerealiseerd ten einde de deze uitgangspunten te kunnen waarmaken:

- het functioneren van het hoofdwegennet en het primair wegennet
- het verbeteren van de relatie met het openbaar vervoer tussen Maastricht en Hasselt - Genk.

Bijkomende randvoorwaarde voor N2 als secundaire weg type III is de aanleg van de Spartacus lijn 1 als volwaardig alternatief voor de regionaal verbindende relatie tussen Hasselt - Genk en Maastricht.

Bijkomende randvoorwaarden voor N79 als secundaire weg type III is het behoud van de openbaar vervoerrelatie Maastricht - Tongeren.

De studie is afgerond. Een laatste toets van de resultaten met de betrokken actoren gebeurde in een klankbordgroep van 14 maart 2011. De eindvalidatie van het voorstel van categorisering werd geformuleerd in een eindrapport dat aan de provincie werd voorgelegd op 21 december 2011.

De provincie zal bij de bevoegde overheid pleiten om alle betrokken partijen en instanties bij de verdere uitwerking van de studie te betrekken.

5.4. Verbinding Sint-Truiden naar E40

In de onderhandelingsnota bij het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg vroeg de provincie aan de Vlaamse overheid om het nieuw tracé volgens het gewestplan voor N80 tussen Sint-Truiden en E40 te selecteren als primaire weg II. In december 2008 werd een haalbaarheidsstudie afgerond. De studie moest onderzoeken of een nieuwe primaire verbinding van Sint-Truiden naar E40 als doorsnijding van een maas al dan niet nodig is. Van zeven verschillende scenario's werd een uitgebreide impactanalyse gemaakt. Vanuit de in deze studie gestelde doelstellingen en afbakening van de probleemstelling, kon de realisatie van een grootschalige, nieuwe infrastructuur onvoldoende worden gemotiveerd.

Op vraag van de sociale partners is in januari 2011 een opvolgstudie opgestart. Deze studie betreft een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) waarin abstractie wordt gemaakt van een specifiek tracé. Deze MKBA is in het najaar 2011 afgerond en de resultaten zijn in november 2011 bekendgemaakt. In deze socio-economische studie is nagegaan wat de opportuniteiten van een vlotte verbinding van Sint-Truiden met E40 kunnen zijn voor Haspengouw. Er is geconcludeerd dat een nieuwe verbinding een positief effect kan hebben indien er een relatief goedkope oplossing wordt gevonden die de transporteffecten creëert welke de studie voorhoudt. Het gaat dan om het bereiken van volgende doelstellingen:

- een vlotter en veiliger verkeer
- een vermindering van de geluidsoverlast op de bestaande routes
- een grotere aantrekkingskracht voor Haspengouw
- een vermindering van de reistijd wat bijkomende economische voordelen met zich kan meebrengen
- een positieve impact op de lokale (en in mindere mate op de Vlaamse) economie.

Om de milieueffecten van een mogelijke verbinding te onderzoeken en om verschillende concrete initiatieven af te wegen heeft Vlaams minister van Mobiliteit en Openbare werken Hilde Crevits aan het Agentschap Wegen en Verkeer de opdracht gegeven een plan-MER op te starten.

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Gedeeltelijke herziening ruimtelijk structuurplan Vlaanderen

De tweede gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen behandelt volgende aspecten.

- De categorisering van de wegenstructuur wordt op een aantal punten aangepast. De basisprincipes en de basismethodiek voor de wegencategorisering worden niet in vraag gesteld. Zij blijven dus gelden als algemeen beleidskader voor de wegenselecties. Ook de algemene principes rond gewenste functies van de hoofdwegen en primaire wegen blijven het uitgangspunt. Voor Limburg zijn de aanpassingen beperkt tot de verlenging van de selectie van N73 vanaf N74 (Hechtel) tot de oostgrens van het regionaal bedrijventerrein ‘Kanaal-Noord’ (Bree) en de aanduiding van Kanaalweg vanaf Herentals tot aan het complex 25a (Ham) als bijkomende selectie als primaire weg II. Tot slot is het complex ter hoogte van het bedrijventerrein Zolder - Lummen (complex 26bis op E313) bijkomend als primaire weg II type 4 geselecteerd.
- De treinverbinding Antwerpen - Lier - Mol - Neerpelt - Weert is als verbinding van Vlaams niveau toegevoegd aan de selectie van het hoofdspoorwegennet voor personenvervoer. Bovendien wordt gesteld dat het te onderzoeken is of de te verlengen en te herwaarderen IJzeren Rijn (Duinkerken - De Panne - Gent - Antwerpen - Lier - Mol - Neerpelt - Weert) in aanmerking komt als hoofdspoorwegverbinding voor personenvervoer.
- Enkele nieuwe ontwikkelingen betreffende het openbaar vervoer, onder meer het Spartacusplan in Limburg, zijn opgenomen. Voor wat betreft het Spartacusplan wordt gesteld dat binnen de planperiode tot 2012 de volledige implementatie van het regionaal netwerk van snelle verbindingen is gepland, met name de exploitatie van de light-railsneltramverbinding Hasselt - Maastricht en de start van de aanleg van de twee andere sneltramlijnen (Hasselt - Genk - Maasmechelen en Hasselt - Neerpelt - Lommel).
- Er werd een onderdeel over uitzonderlijk vervoer toegevoegd, meer bepaald een netwerk van routes die geschikt zijn voor uitzonderlijk vervoer.
- Terwijl de vroegere versie van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen bepaalde dat het hoogspanningsnet moet worden vastgelegd in ruimtelijke uitvoeringsplannen, waarbij de provincie en de Vlaamse overheid een gedeelde taak hadden, belast de herziening nu de Vlaamse overheid met de volledige opdracht.

6.2. Onderzoekvensters

Voor de drie vermelde onderzoekvensters werden onderzoeks- en planningsprocessen opgestart.

- Er zijn nog geen resultaten bekend voor de ontsluiting van het regionaal bedrijventerrein ‘de Schacht (mijnterrein)’ te Heusden-Zolder.
- Voor wat betreft de nieuwe verbinding N73 - N72 en de typering van N72 werd het plan-MER goedgekeurd op 7 april 2011. Hierin werd echter geen voorkeursscenario aangegeven. Er kunnen bijgevolg nog geen concrete selectie en typering worden opgenomen.
- De typeringstudie van de secundaire wegen N78, N2 en N79 is afgerond en aan de provincie voorgelegd op 21 december 2011. De resultaten zijn opgenomen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012.

6.3. Veranderingen in het ruimtelijk kader van verkeersgenererende elementen

De selectie en typering van de secundaire wegen gaan uit van het ruimtelijk kader van verkeersgenererende en verkeersaantrekkende elementen. Veranderingen bij deze elementen kunnen bijgevolg ook leiden tot een wijziging in selectie en categorisering. Wat volgt zijn een aantal voorbeelden van deze veranderingen.

- Met de keuze voor het omleidingstracé van de noord-zuidverbinding zal het regionaal bedrijventerrein 'Europark te Houthalen-Helchteren verder verwijderd liggen van de primaire weg. Een betere ontsluiting via een secundaire weg moet daarom worden onderzocht.
- Maasmechelen Village Outlet Shopping Center heeft zich ontwikkeld tot een toeristische attractiepool met meer dan 500.000 bezoekers per jaar. Hierdoor is het van belang dat een secundaire ontsluiting naar het hoger wegennet wordt onderzocht.
- Voor de ontwikkeling van het grensoverschrijdend bedrijventerrein 'Lanakerveld' (Lanaken - Maastricht), aansluitend aan het bestaand regionaal bedrijventerrein 'Europark' te Lanaken, wordt een multimodale ontsluiting vooropgesteld. Dit betekent dat niet alleen de bestaande water- en spoorinfrastructuur meer optimaal zal worden gebruikt maar ook dat een gedegen wegontsluiting via een secundaire weg voor dit bedrijventerrein van meer dan 50 ha moet worden gezocht.

III.6. Landschappelijke structuur

1. Definities

Het *landschap* is het resultaat van de dynamische wisselwerking tussen de fysische omstandigheden, het biotisch milieu en de menselijke activiteiten. Het is de ordening van abiotische, biotische en antropogene landschapskenmerken die aanleiding geeft tot een specifiek ecologisch functioneren, een specifieke visuele beleving en een specifiek menselijk ruimtegebruik.

De *landschappelijke structuur* is de samenhang tussen ruimten van een bepaalde soort, in dit geval landschappen. Landschappen zijn ruimten die specifiek vanuit een morfologische invalshoek worden beschouwd. De nadruk ligt op de verschijningsvorm. Daarnaast kan ook de erfgoedwaarde aan bod komen. De landschappelijke structuur is een volwaardige deelstructuur (naast de ruimtelijk-natuurlijke structuur, de nederzettingsstructuur enz.) en geen exclusief onderdeel van het buitengebied. De elementen van de landschappelijke structuur worden van elkaar onderscheiden op basis van eigen karakteristieken, eigen ontwikkelingsperspectieven en dus een eigen ruimtelijk beleid.

2. Profiel

2.1. Landschappen in Limburg

Limburg heeft op een kleine oppervlakte een groot aantal, onderling sterk verscheiden landschappen. De belangrijkste grote landschappen in Limburg zijn de volgende.

- In Noord-Limburg en Noordoost-Limburg ligt een vlak *Kempens Plateau*, gekenmerkt door weinig bebouwde en grote compartimenten landbouw en bos of heide. De compartimenten worden doorsneden door kleinschalige, gesloten beekvalleien, bebouwingslinten, losse verspreide bebouwing en uitwaaierende stadjes (Centrale Kempen).
- In Oost-Limburg ligt het *Maasland*, een vlak en smal ingesneden terrassenlandschap rond de meanderende Maas. In het noorden en oosten ligt een open landbouwlandschap, overgaand in de bijna onbebouwde Vlakte van Bocholt. In het zuiden ligt een meer verstedelijkt landschap in parallelle stroken gekenmerkt door een open landbouwgebied met kerkdorpjes, een verlinte gewestweg, nieuwe woonwijken en mijn-cités.
- In West-Limburg ligt een meer *kleinschalig beken- en weidenlandschap*, nauw aansluitend bij het vallei-gebied van de Grote Nete. Het grootste deel van West-Limburg wordt ingenomen door een verstedelijkt strokenland met vrij structuurloze parallelle bebouwingstroken afgewisseld met kleinschalige beekvalleien. Het geheel wordt onderbroken door het industrieel landschap van Albertkanaal en E313. Meer zuidelijk gaat het strokenland over in de depressie van het open en vochtig Demerland, met vermallende beekvalleien en getuigenheuvels. In de westelijke tip van Tessenderlo ligt

een groot naaldboscomplex, een onderdeel van de Zuiderkempen en in het bijzonder de Diestiaanrug van Averbode.

- In Midden-Limburg onderbreekt het stedelijk landschap van Hasselt de **Demervallei**, die in het oosten sterk versnipperd is door bebouwingslinten en infrastructuren (Diepenbeek, Beverst enz.). Het industrieel lint langs het Albertkanaal wordt onderbroken door de uitlopers van het vrijwel onbebouwd Midden-Limburgs Vijvergebied. De oostelijke Demervallei wordt in het noorden begrensd door het industrielandchap van Genk en op het Kempens Plateau door het Genkse tuinwijkenlandschap en door de Zonhovense open rasterbebouwing.
- In Zuid-Limburg liggen **Vochtig en Droog Haspengouw**, een heuvelend landbouwaland van fruitgaarden, weiden, akkers, kasteeldomeinen en plateaus doorsneden door gesloten beekvalleien. Vochtig Haspengouw is sterk verlint. Droog Haspengouw heeft nog vele kenmerken van het traditioneel landschap met hoopdorpen en plateaus die een meer open karakter kregen door de ruilverkavelingen. Een klein deeltje van de provincie Limburg ligt in het Hageland. Het betreft een deel van Halen ten westen van de Gete.
- In het oosten ligt het heuvelend, groen, open, verweven landschap van **Voeren**.

2.2. Traditionele landschappen

Kaart 33: traditionele landschappen

2.2.1. 300.000-Kempen ¹²⁰

320.000-Centrale Kempen, Land van Nete en Aa (320.020-Land van Geel - Mol, Limburgs deel)

- *structurele hoofdkenmerken:* open vlak gebied
- *identiteitsbepalende elementen:* grote compartimenten
- *erfgoedwaarde:* beperkt
- *trends en problemen:* milieuvervuiling, beperkte groenconnectiviteit.

320.030-Bossen der Zeven Heerlijkheden (rond grenspaal Antwerpen, N. Brabant, Limburg)

- *identiteitsbepalende elementen:* grote compartimenten landbouw - bos
- *trends en problemen:* dreigende recreatiedruk.

330.000-Zuiderkempen

330.010-Demerland, 330.070-Diestiaanrug van Averbode

- *structurele hoofdkenmerken:* sterk versneden heuvelland met getuigenheuvels en getuigenruggen van het Diestiaan en bevat het glacis van Beringen - Diepenbeek, aansluitend bij de vallei van de Demer
- *identiteitsbepalende elementen:* bosrijk heuvelland parallel versneden door moerassige valleien
- *erfgoedwaarde:* talrijke natuurgebieden in de moerassige valleien

- *trends en problemen:* sterke versnijding, hoge dichtheid aan verspreide landelijke bewoning en lintbebouwing.

340.000-Kempens Plateau

340.010-Industriegebied van Lommel - Neerpelt, 340.020-Bekken van de Warmbeek, 340.030-Land van Peer - Meeuwen / Centrale Limburgse Kempen, 340.040-Limburgs heide- en bosgebied / bos- en heidegordel,

- *structurele hoofdkenmerken:* kwartair rivierterras van de Maas, opgebouwd uit grindgronden bedekt met holocene stuifzanden, lokaal uitgestrekte landduinen, plateau langs de randen versneden door valleien met natte alluviale bodems
- *identiteitsbepalende elementen:* uitgestrekte duin-, heide- en (naald)bosgebieden, compartimentlandschap met sterk wisselende grootte van de ruimtes
- *erfgoedwaarde:* uitgestrekte natuurgebieden, geomorfologische relictten
- *trends en problemen:* uitgestrekte heidegronden als militaire domeinen, toenemende recreatie, in sommige gemeenten sterke toename van het aantal woningen, weekendverblijven, invloed stadsgewest Hasselt - Genk.

340.050-Mijngebied van Genk - Waterschei

- *structurele hoofdkenmerken:* versneden zuidwestelijke en zuidelijke rand van het Kempens Plateau
- *identiteitsbepalende elementen:* terreinen van vroegere steenkoolontginning met uitgestrekte verstedelijkte gemeenten en nieuwe industrieterreinen, compartimentlandschap van bebouwing en vegetatie
- *erfgoedwaarde:* jong landschap met industrieel archeologische waarde
- *trends en problemen:* gebied met sterke verstedelijking en dichte bebouwing, uiterst sterke versnijding door infrastructuren, mijnverzakkingen en uitgestrekte woeste (braakliggende) gronden, invloed stadsgewest Hasselt - Genk.

2.2.2. 400.000-Maasland

410.000-Maasvlakte en het terrassenland

- *structurele hoofdkenmerken:* grensgebied aansluitend bij het Nederlands slenkengebied, parallelle en trapvormige landschappelijke structuur, evenwijdig met de Maas, begrensd door de oostelijke steilrand van het Kempens Plateau, reikt in het Zuiden tot aan het krijtland (Millen, Sint-Pietersberg)
- *identiteitsbepalende elementen:* landbouwland afgewisseld met graslanden op de uiterwaarden, wisselende vergezichten: compartimentering door sterke bebouwing op de hogere delen (terrasland) en vegetatie in de Maasvallei, talrijke afgesneden meanders en kronkelwaarden, uitgestrekte plassen als gevolg van de ontgrinding
- *erfgoedwaarde:* potentiële natuurgebieden in de Maasvlakte
- *trends en problemen:* uitgebreide grindontginningen in de vallei veroorzaken een asymmetrisch contrast tussen het Vlaams en Nederlands deel, toenemende recreatie, relatief dichte bebouwing op het terrasland, zeer sterke versnijding door infrastructuren.

420.000-Vlakte van Bocholt

- *structurele hoofdkenmerken:* vlak gebied ten noorden van de breuksteilrand van Bree (noordrand van het Kempens Plateau) dat aansluit bij de Maasvlakte

- *identiteitsbepalende elementen:* overwegend open landbouwlandschap met weidse zichten en weinig verspreide bewoning (nederzettingen langs de steilrand)
- *erfgoedwaarde:* enkele natuurgebieden
- *trends en problemen:* kadastraal aandeel open ruimte (1989) tussen 76 en 88% en bleef relatief constant sedert 1980, zeer weinig dichte bebouwing, belangrijkste versnijdingen situeren zich langs de steilrand.

2.2.3. 500.000-Hageland

520.000-Zandlemig Hageland

- *structurele hoofdkenmerken:* heuvelland met parallelle structuur van (beboste) ruggen en valleien met rijbewoning op de overgang, het zuidelijk deel gaat geleidelijk over in de Brabantse en Haspengouwse leemplateaus, duidelijke begrenzingen door de valleien van de Dijle en Gete
- *identiteitsbepalende elementen:* bosrijk en rijbewoning langs de wegen
- *erfgoedwaarde:* geologisch type-locaties van het Diestiaan
- *trends en problemen:* rurbane gradiënt (forenzenwoonzone) van Brussel en Leuven.

2.2.4. 600.000-Haspengouw

610.000-Vochtig Haspengouw

- *structurele hoofdkenmerken:* golvend landschap met parallelle versnijding door asymmetrische valleien, begrensd door de vallei van de Demer in het noorden en de Gete in het westen, zandleemgronden overwegen
- *identiteitsbepalende elementen:* asymmetrische valleien, afwisselend open en gesloten zichten, lineaire bewoning op interfluvia en kleine hoofddorpen, boomgaarden domineren
- *erfgoedwaarde:* dorpen en grote (kasteel)hoeven met eigen bouwstijl, talrijke archeologische sites
- *trends en problemen:* forenzenwoonzone stadsgewest Hasselt.

620.000-Droog Haspengouw (620.020-Plateau van Landen, 620.030-Boomgaardgebied van Tongeren - Borgloon, 620.040-Krijtlandschap van Millen)

- *structurele hoofdkenmerken:* breed golvend leemplateau, ondiep versneden, duidelijke cultuurlandschappelijke structuur met een modulair repeterend karakter, grote dichtheid van kleine landelijke nederzettingen
- *identiteitsbepalende elementen:* typisch open-field-landschap met kleine hoopedorpen met vallei- of plateaurandsite, akkerland op het plateau, grasland en (populieren)bos in de vallei, holle wegen en graften als enige lineaire vegetatie-elementen, schaarse kleine bosbestanden, grote alleenstaande hoeven op het plateau, boomgaarden in de subeenheid Tongeren - Borgloon aansluitend bij Vochtig Haspengouw
- *erfgoedwaarde:* groeven, Gobertangesteent, talrijke archeologische vondsten (Romeins), typische bouwstijl, grote gesloten hoeven
- *trends en problemen:* kadastrale oppervlakte open ruimte (1989) bedroeg meer dan 80% en lokaal zelfs meer dan 90% en blijft vrij constant, zeer geringe dichte bebouwing en lintbebouwing en geringe versnijding, snelle kavelvergroting, verlies van

kleine landschapselementen, sterke toename bodemerrosie, talrijke ruilverkavelingen en tot in jaren 1990 expansie laagstamfruitteelt.

2.2.5. 800.000-Land van Herve

810.000-Voerstreek, 820.000-Oostelijk Land van Herve

- *structurele hoofdkenmerken*: sterk golvend plateau met leem- en kleigronden met sterk wisselende drainage
- *identiteitsbepalende elementen*: gaaf landelijk gebied, dat bestaat uit een golvend open landschap met weidse vergezichten en geringe verspreide bebouwing, overwegend weiland en boomgaarden, bouwland, oostelijk deel meer bebost
- *erfgoedwaarde*: landschappelijk zeer gaaf gebied met zeer lage bebouwingsdichtheid en zeer geringe versnijding
- *trends en problemen*: kadastrale open ruimte bedraagt meer dan 88% (1989) en blijft nagenoeg constant, bestuurlijke enclave, stedelijke invloedssfeer van Luik.

2.2.6. 921.000-Scheldebekken (zonder getijden)

921.012-Vallei van de Grote Nete

- *erfgoedwaarde*: kasteeldomeinen

921.040-Dijle-Gete-Demer-as (912.042-Vallei van de Gete, 921.043-Vallei van de Demer, 921.044-Vallei van de Herk en de Mombeek, 921.045-Vallei van de Zwarte Beek, 921.046-Vallei van de Mangelbeek, 921.048, 921.049)

- *structurele hoofdkenmerken*: de Demer en de benedenlopen van de Gete en Dijle vormen samen de grote oost-west hydrografische as van het Vlaams gewest, de beneden Gete behoort tot de Vlaamse Vallei
- *identiteitsbepalende elementen*: brede alluviale vlakten met uiterwaarden, waterrijke gronden met (populier)aanplantingen en talrijke plassen, glasteelt tussen Gete en Demer
- *erfgoedwaarde*: karakteristieke grootschalige valleilandschappen
- *trends en problemen*: geringe bebouwing.

2.2.7. 923.000-Maasbekken

923.010-Limburgse Maas

Zie 410.000 Maasvlakte en het terrassenland

923.020-Vallei van de Jeker

- *structurele hoofdkenmerken*: sluit aan bij het krijtland van Millen en Droog Haspengouw
- *identiteitsbepalende elementen*: diep ingesneden kloofdal (uitgezonderd de brede valleivlakte met beemden ter hoogte van Tongeren)
- *erfgoedwaarde*: geologische ontsluitingen in krijtgroeven
- *trends en problemen*: stedelijke invloedssfeer van Luik.

2.3. Atlas van de relictten

Kaart 34: relictzones en ankerplaatsen

Traditionele landschappen vormen de basis voor de situering van *relictten*.

Karakteristieke relictten worden geselecteerd op basis van herkenbaarheid, samenhang en gaafheid. Het zijn oude bossen, oude heide, plaggenbodems, historische stabiele percelering, kleinschalige valleien, vloeiveiden, mijnterrils en mijncités, landduinen, Romeinse wegen, belangrijke wegen van eind 18de eeuw, markante holle wegen, oude spoor- of trambeddingen, steilranden of markante reliëfvergangen, kanalen, dijken, belangrijke dreven en puntrelictten, voornamelijk gebouwen, maar ook tumuli en andere cultuurhistorisch belangrijke relictten.

Binnen de traditionele landschappen worden 'gave landschappen' of 'relictzones'¹²¹ aangeduid. **Gave landschappen** zijn landschappen waarvan de samenhang slechts in beperkte mate gewijzigd is door grootschalige ingrepen¹²². Bij die gave landschappen horen ook concentraties van zichten of van esthetisch gave landschappen, die weinig verstoord zijn door moderne bebouwing of infrastructuur.

De gave landschappen liggen verspreid over heel Limburg. Het is opvallend dat bijna heel Voeren, het grootste deel van Droog Haspengouw en van Limburgs Hageland en een groot deel van de bos- en heidegordel nog gaaf zijn. Voeren en Droog Haspengouw zijn - zelfs op Vlaams niveau - landschappelijk zeer waardevol. Ook in de Vlakte van Bocholt en in de Maasvallei zijn er nog uitgestrekte gave restanten van het traditioneel landschap. Elders in de Kempen, vooral in West-Limburg en in Vochtig Haspengouw, zijn de gave landschappen voornamelijk teruggedrongen tot vallei- en vijvergebieden.

Tabel 30: gave landschappen

1. vallei van de Warmbeek
2. Hageven
3. watering Lommel-Kolonie
4. Grote Heide (Neerpelt) / Achelse Heide
5. stuifzanden van Lommel
6. Het Lo
7. Veldhoven - Kreiel
8. Kolisbos
9. beboste stuifzanden te Kaulille
10. oud akkerland van Overpelt
11. Kattenbos
12. Pijnven
13. Stramproyerbroek
14. middenloop van de Abeek
15. Grote Brogel
16. Vijverbroek
17. bossen te Vlasmeeer
18. oude landbouwlandschappen langs Dommel
19. gedegradeerde bocage rond de Zuurbeek
20. kamp van Beverlo
21. vallei van de Abeek

22. kern Vlake van Bocholt
23. Gerheersheide
24. vallei van de Itterbeek
25. paraboolduin Opglabbeek
26. bovenloop van de Zwarte Beek
27. vallei van de Grote Beek
28. Heppeneert - Elen
29. militair domein Koersel - Hechtel
30. vallei van de Bosbeek
31. Wateringen - Armenbos
32. vallei van de Kleine en Grote Laak
33. mijn Beringen
34. Groot Schietveld
35. vallei van Zwart Water, Grote-, Kleine-, en Middelbeek
36. Averbodebos
37. mijn Zolder
38. Tervant
39. meandertrein van Stokkem
40. bossen van Dilsen
41. Diestiaanruggen ten noordoosten van Diest
42. Platte Lindenberg - Mechelse Bos
43. Klaverberg
44. Bocht van Laeren
45. bossen en heide van Midden-Limburg
46. mijn Waterschei
47. vijvergebied Midden-Limburg
48. Onder de Berg
49. bossen van Genk
50. Maaswinkel
51. getuigenheuvel Willekensberg
52. Mechelse Heide - Heiwijk
53. mijn Winterslag
54. Demervallei
55. domein van Bokrijk
56. De Maten
57. holle wegen Zelk
58. Rekem - Uikhoven
59. Donk
60. benedenloop van de Herk en bos van Steenvoort
61. vallei van de Moerbeek en de Rijnrodebeek
62. Getevallei met haar beemden
63. bossen en kasteelparken te Munsterbilzen
64. middenloop van de Mombeek
65. Beverst - Spurk
66. Krijtland van Millen
67. Nieuwenhoven

68. bovenlopen van de Demer
69. Het Vinne - Duras
70. hoogstamboomgaarden rond Borgloon
71. bovenlopen van de Mombeek
72. bovenlopen van de Herk
73. Droog Plateau van Gingelom
74. Tongeren
75. graften van Voeren
76. hellingbossen van Voeren
77. landbouwgebied Tongerlo
78. communautaire Akker Neeroeteren
79. Gremelslo

Bron: Atlas van de relictten van de traditionele landschappen in de provincie Limburg (2001).

Naast gave landschappen of relictzones worden ook ‘**ankerplaatsen**’ aangeduid. Ankerplaatsen zijn complexen van gevarieerde erfgoedelementen die een geheel (of 'ensemble') vormen dat ideaal-typische kenmerken vertoont wegens de gaafheid of representativiteit, ofwel ruimtelijk een plaats inneemt die belangrijk is voor de zorg of het herstel van de landschappelijke omgeving. Algemeen zijn die ankerplaatsen de meest waardevolle landschappelijke plaatsen¹²³. Limburg heeft 67 ankerplaatsen, goed voor 47.653 ha of 18,33% van de totale oppervlakte van de provincie. De gemiddelde oppervlakte per ankerplaats bedraagt 711 ha¹²⁴.

Tabel 31: ankerplaatsen

	ankerplaats	gemeente
1.	Jekervallei tussen Tongeren en Mal	Tongeren
2.	kasteeldomein van 's Herenelderden	Tongeren en Hoeselt
3.	valleien van Mombeek en Fonteinbeek met burcht en bos van Kolmont	Tongeren en Borgloon
4.	Jongenbos	Kortesseem, Diepenbeek en Hoeselt
5.	Grote Netevallei te Balen met De Most	Lommel
6.	De Brand	Maaseik, Bree en Kinrooi
7.	Lozerheide en kasteel Het Lo	Bocholt en Hamont-Achel
8.	vallei van de Bosbeek en De Houw	Maaseik, Opglabbeek en As
9.	landcommanderij Alden Biesen	Bilzen
10.	Belle-Vuebos en kastelen van Gors - Opleeuw	Borgloon en Kortesseem
11.	Oud-Rekem	Lanaken en Maasmechelen
12.	kasteeldorpen Voort en Gotem met Romeinse weg	Borgloon, Sint-Truiden en Heers
13.	kasteeldorpen Heers en Veulen	Heers
14.	mijnsite Eisden	Maasmechelen, Dilsen-Stokkem en As
15.	Asdonk, Grote Beek en Kleine Beek	Tessenderlo en Beringen
16.	mergelkuilen van Vechmaal	Heers en Tongeren
17.	mergelgrotten van Val-Meer en Zichen-Zussen-Bolder	Riemst
18.	kastelen van Groenendaal en Zangerhei	Bilzen
19.	vijvergebied rond Roosterbeek en Slangebeek	Hasselt, Zonhoven en Heusden-Zolder
20.	kasteel van Hocht en Hochterbampd	Lanaken

ankerplaats	gemeente
21. abdij van Kolen en Kolenberg	Borgloon
22. boomgaarden van Grootloon	Borgloon
23. Berlingen en Kuttেকoven	Borgloon en Wellen
24. mergels van Gelinden	Sint-Truiden en Heers
25. valleien van Cicindria en Melsterbeek tussen Sint-Truiden en Metsteren	Sint-Truiden
26. omgeving van het Iers Kruis op de Keiberg te Lafelt	Riemst en Bilsen
27. kasteeldorp Genoelselderen	Riemst
28. kastelen Nieuwenhoven, Terkelen, Nieuwerkerken en Kortebos	Sint-Truiden en Nieuwerkerken
29. Demervallei met kasteel 't Looi	Lummen, Herk-de-Stad en Hasselt
30. Herkenrodebos en kasteel van Stevoort	Hasselt
31. kasteel van Hasselbroek	Gingelom
32. heide- en stuifzandcomplex van Hechtel - Helchteren met vallei van de Zwarte Beek (bovenloop)	Beringen, Hechtel-Eksel en Houthalen-Helchteren
33. kasteeldomein van Heks en omgeving	Heers en Borgloon
34. dal van de Berwijn	Voeren
35. vallei van de Gulp bij Teuven	Voeren
36. Kanne en plateau van Caestert	Riemst
37. ('s Graven)Voeren, Sint-Marten en Sint-Pieter	Voeren
38. vallei van de Warmbeek en kasteel van Beverbeek	Hamont-Achel en Neerpelt
39. hoeve Hobos en omgeving	Overpelt en Hechtel-Eksel
40. Vijverbroek	Kinrooi
41. vallei van de Cicindria met kasteeldorp Kerkom	Sint-Truiden
42. vallei van de Zwarte Beek bij de bocht van Laren	Lummen en Beringen
43. Hageven	Neerpelt en Lommel
44. Rammelaars	Ham
45. vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt	Bocholt, Peer, Bree en Meeuwen-Gruitrode
46. De Tosh, Langeren en Wurfeld	Maaseik en Dilsen-Stokkem
47. Maasterrassen en Schootsheide	Dilsen-Stokkem en Maaseik
48. parken van het Kamp van Beverlo	Leopoldsburg
49. duinengordel van Opglabbeek - Gruitrode	Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek en Maaseik
50. Maasvallei van Maasmechelen tot Stokkem met kasteeldomein Vilain XIV	Maasmechelen en Dilsen-Stokkem
51. De Maten	Genk, Diepenbeek en Hasselt
52. Bolderberg, Terlamen en Vogelzang	Heusden-Zolder
53. vallei van de Zwarte Beek van Meldert tot Zelem	Halen en Lummen
54. abdij en bos van Averbode en Gerhagen	Tessenderlo
55. Jagersborg	Maaseik en Kinrooi
56. watering van Lommel-Kolonie	Lommel
57. kasteeldomein van Duras	Sint-Truiden
58. abdijsite Herkenrode	Hasselt
59. van Mechelse Heide tot vallei van de Zijpbeek	Maasmechelen en Lanaken
60. vallei van de Abeek (bovenloop) en straatdorp Plokkrooi	Meeuwen-Gruitrode
61. Maasvallei van Stokkem tot Heppeneert	Dilsen-Stokkem en Maaseik

	ankerplaats	gemeente
62.	vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stramprooierbroek	Bree, Kinrooi en Bocholt
63.	valleien van Dommel en Bollisserbeek tussen Wijchmaal, Peer en Kleine Brogel	Peer, Hechtel-Eksel en Overpelt
64.	valleien van Itterbeek en Eetsevelderbeek van Gruitrode tot Opitter	Meeuwen-Gruitrode en Bree
65.	heidegebied rond Laambeek, Roosterbeek en Slangebeek	Zonhoven en Houthalen-Helchteren
66.	kasteel van Beto en Beukenberg met Romeinse weg	Tongeren
67.	mijnsite Waterschei, Klaverberg en Heiderbos	As, Genk en Opglabbeek

2.4. Ruimtelijke landschapskenmerken

Kaart 35: ruimtelijke landschapskenmerken

Ruimtelijke landschapskenmerken zijn ofwel kenmerken die het landschap ruimtelijk structureren ofwel kenmerken die als leidraad worden genomen om de verdere landschapsontwikkeling ruimtelijk te structureren. Bepaalde landschapskenmerken zijn meer karakteristiek voor een landschap omdat zij als onderscheidend worden ervaren.

Limburg is rijk aan landschapsecologische relictten, zoals kleinschalige valleigebieden en oude heide. Zuid-Limburg en het Maasland, de meest vruchtbare gewesten, zijn bovendien bijzonder rijk aan bouwkundig erfgoed. In vergelijking met de rest van Vlaanderen heeft Limburg een aantal unieke, gave of veel voorkomende bijzondere landschapsrelictten, zoals:

- de uitgestrekte Kempense naaldbossen, plaggenbodems, heide, landduinen (gemeenschappelijk met de Antwerpse Kempen)
- wateringten, het mijnindustriële erfgoed, het Voerens graftenlandschap, de Maasuitwaerden, de concentratie aan kastelen
- uitgestrekte hoogstamboomgaarden, holle wegen en een specifieke hoevebouw met vakwerkbouw in de Kempen, in Vochtig Haspengouw en in het Hageland.

Volgende groepen ruimtelijke landschapskenmerken worden onderscheiden ¹²⁵:

- reliëf en geologie
- hydrografie
- bossen, natuur- en cultuurlandschappen
- cultuurhistorische elementen
- industriële elementen

Zij zijn landschappelijk structuurbepalend en karakteristiek, tenzij anders aangegeven.

Hieronder wordt de essentie van de landschapskenmerkenkaart Limburg weergegeven.

2.4.1. Reliëf en geologie

Volgende elementen zijn belangrijk:

- het *Zuid-Limburgs reliëf*, gekenmerkt door droge dalen, plateau-koppen, beekvalleien, de Sint-Pietersberg, de steilrand tussen Laag- en Midden-België (helling van Kerniel), de heuvelsite van Borgloon en het massief van Kozen

- het *Kempens Plateau* met de steilrand, de groeven, de landduinen en de duinlandschappen van de Mechelse Heide, Ten Haagdoornheide en de Teut
- de *Maasterrassen* met de kleine steilrand van de alluviale vlakte, de grindgaten en het Krijtreliëf met brede valleien van Voeren
- de *getuigenheuvels* uit de Diestiaanzee in West-Limburg.

2.4.2. Hydrografie

Volgende elementen zijn belangrijk:

- het diep ingesneden *Jekerdal* met in het oosten bij Tongeren een grote alluviaal natuurgebied met broekbossen
- de *Haspengouwse beekdalen* (Demer, Velpe, Gete, Mombeek, Herk, Melsterbeek, Cicindria en Molenbeek) met relatief smalle beekdalen in Droog Haspengouw en bredere beekdalen met een duidelijke oeverwal en komgronden in Vochtig Haspengouw
- de *depressie Halen - Schulen* als convergentiegebied van talrijke beken en het wachtbekken van het Schulensmeer dat omgeven is door een klassiek polderlandschap
- de vallei van de *Zwarte Beek*
- de *Kempense beken* (vooral de Bosbeek is structurerend)
- de *Maas* met oude meanders en grindplassen
- de *kanalen*: Zuid-Willemsvaart, Kempens kanaal, kanaal van Beverlo en Albertkanaal
- het Midden-Limburgs Vijvergebied en het vijvergebied tussen Hasselt en Genk (omgeving Bokrijk, Maten)
- *Kempense vennen en vijvers* met karakteristiek turfvijswel
- de eertijds moerassige *Vlakte van Bocholt* met een typisch wegenpatroon en grachtenpatroon ontstaan door de drooglegging
- het sterk asymmetrisch dal van de Gulp en de Voer in *Voeren*.

2.4.3. Bossen, natuur- en cultuurlandschappen

Volgende elementen zijn belangrijk:

- *Haspengouwse* waardevolle, maar kleine en kwetsbare *loofbossen*: boscomplex Nieuwenhoven, Zwartaardebos (Duras), Belle-Vuebos, Zalenbergbos (Heks), Jongenbos, Grootbos, en in Droog Haspengouw het Magneebos, het Manshovenbos en het Pullenbergbosje
- *populierenakkers* in de valleien van Vochtig Haspengouw en in de Demervallei: Ulbeek (Boswinning), Kortessem (Printhagen), Hoeselt (Terbos), Gors - Opleeuw (Haagsmeer)
- de *Kempense heide*: Tenhaagdoornheide, de Teut, Mechelse Heide en Oudsbergduinen
- de *Kempense naaldbossen*: het compact bosgebied ten zuidoosten van de Bosbeek (Park Hoge Kempen), enkele boscomplexen ten noordwesten van de Bosbeek (Heiderbos, Ophovenerbos - Staatsbos - Kruisberg, Gruitroderbos, Solterheide), het bosgebied van Noord-Limburg met 2 complexen (bij Kaulille en bij Achel),

- het bossencomplex Lage Kempen (van Pijnven naar Helchteren), de grensbossen van Lommel, het boscomplex van Midden-Limburg, de bossen van Tessenderlo, de bossen van de Bolderberg en de Heesbossen
- de *Maasuiteerwaarden* met typische weilanden akkers, en lokaal landschapsstructurende lijnelementen
 - de *kasteelparken en -tuinen* (ruime periferie rond Hasselt en Haspengouw): Duras, Nieuwenhoven, Heers, Veulen, Gingelom, Hasselbroek - Jeuk, Gasthuisbos - Schuilen, Heks, Hamal - Rutten, Gors, 'de Tornaco'-Voort, Alden Biesen, Loye-Lummen, Vogelsanck - Zolder, Vilain XIII - Leut en Schoonbeek - Beverst
 - de *parken*: koninklijk park te Leopoldsburg, openluchtmuseum Bokrijk
 - *cultuurlandschappen met erfgoedwaarden*: cluster van graften en cultuurtaaluds in de centrale Voerstreek, clusters van holle wegen (Gelinden - Mechelen - Bovelingen, Velm, Halen), gave landschappen met hoogstamboomgaarden op steile hellingen in de buurt van Borgloon en het typisch kleinschalig traditioneel landbouwlandschap 'De Brand' te Maaseik
 - *typische landbouwlandschappen*: concentraties van laagstamfruit in de regio's Borlo, Borgloon, Sint-Truiden, Herk-de-Stad en Halen, het weide- en bocagelandschap van de oostelijke Voerstreek, vloeiveiden in Neerpelt en het grootschalig weiden- en maaischap rond Siberië (oude landbouwkolonie te Peer).

2.4.4. Cultuurhistorische elementen

Volgende elementen zijn belangrijk:

- Gallo-Romeinse cultuursporen zoals tumuli en heerbanen
- de oude leemgroeve Nelissen te Kesselt (zeer oude kolonisatiesporen)
- typische historische woonkernen van bovenlokaal belang:
 - . typische, nog gave Droog Haspengouwse dorpen: Batsheers, Boekhout, Borlo, Buvingen, Grootloon, Heiselt, Heks, Horpmaal, Kerkom bij Sint-Truiden, Kortijs, Lauw, Mettekoven, Montenaken, Muizen, Niel-bij-Sint-Truiden, Opheers, Rukkelingen, Rutten, Vechmaal, Veulen, Voort, Vorsen, Widooie en Zammelen (Nerem is een uitermate gaaf driesdorp)
 - . typische kasteeldorpen in Vochtig Haspengouw en Demervallei: Gors - Opleeuw, Hoepertingen, 's Herenelderen, Ulbeek
 - . plateaudorpen op het krijtplateau van Millen: Berg, Millen, Elst, Genoelselderen, Valmeer, Herderen, Vlijtingen, Rosmeer, Hees, Veldwezelt, Kesselt, Lafelt, Vroenhoven, Heukelom en Zussen (bedreigd door niet-traditionele verlinting)
 - . de Voerstreek als cluster van merkwaardige nederzettingen (zoals het straatdorp 's Gravenvoeren en het vakwerkgehucht Veurs)
 - . T-vormige oude Maasdorpen: Heppeneert, Elen, Dilsen, Meeswijk, Boorse, Leut, Vucht, Kotem, Uikhoven (Loonse stad, minivorstendom Oud-Rekem)
 - . grote historische stedelijke nederzettingen Hasselt, Maaseik, Tongeren en Sint-Truiden
 - . clusters van erfgoedwaarden in stedelijke nederzettingen van Beringen, Bilzen, Bree, Herk-de-Stad, Peer, Borgloon en Stokkem (Loonse steden)
 - . stedelijke nederzettingen Halen en Hamont

- *bouwkundig erfgoed van bovenlokaal belang*: sommige kerken, burchten, kastelen, abdijen, kapellen, hoeven en kasteelboerderijen, watermolens (Abeek, Bosbeek, Demer, Jeker en Herk), windmolens, het stadhuis van Borgloon, het Heilig-Hartcollege van Maasmechelen
- *vakwerk* in Vochtig Haspengouw en Demervallei met een concentratie in Wellen, Ulbeek, Alken, Sint-Lambrechts-Herk, Stevoort en Diepenbeek en het vakwerk- en silexgebied Voeren, aanleunend bij Nederlands en Duits grensgebied (Veurs)
- het gebruik van *streekeigen bouwmaterialen*: mergelzandstenen en silex in de Voerstreek en vooral zuidoostelijk Haspengouw, Maaskeien op het Kempens Plateau, ijzerzandsteen in de Demervallei en bij de Diestiaanheuveld
- het *kastelenlandschap Zuid-Limburg* telt meer dan honderd kasteelsites, rond Borgloon, Tongeren en Sint-Truiden, reeksen van kastelen onder meer in de valleien van Fonteinbeek, Herkebeek en Melsterbeek
- *commanderijen* van de Teutoonse Orde met hoofdzetel Alden Biesen, en onderhorige commanderijen Gruitrode, Bernissem, Ordingen en Sint-Pieters-Voeren ¹²⁶.

2.4.5. Industriële elementen

Volgende elementen zijn belangrijk:

- de *mijnsites* ¹²⁷ van Beringen, Helchteren-Zolder, Houthalen, Winterslag, Waterschei, Zwartberg en Eisden met een immense impact op het Kempens landschap
- *elementen van de industriële reconversie*: industriële as Albertkanaal - Boudewijn-snelweg E313 (Ford, Genk-zuid, Tessenderlo) (gekenmerkt door een sterke demografische expansie met landschapswijzigingen), industriële as Lommel - Overpelt langs het kanaal Bocholt - Herentals en de IJzeren Rijn
- (verlaten) *spoorwegen*
- andere *lijnvormige elementen*: 'Maria-Theresia'-steenwegen, Napoleonwegen (Maasvallei), kanalen.

2.5. Archeologisch patrimonium

Kaart 36: archeologisch patrimonium

Limburg heeft een rijk verleden dat voornamelijk slechts met archeologisch onderzoek te ontsluiten is. De Gallo-Romeinse relictten zijn het meest bekend, maar ook vroegere nederzittingsstructuren o.m. uit de steen- en metaaltijd, en relictten uit de vroege middeleeuwen horen tot het meestal niet zichtbaar erfgoed. Zij zijn wel medebepalend geweest voor het voorkomen van het huidige landschap.

Archeologische vindplaatsen zijn over heel de provincie verspreid met een concentratie in Haspengouw (voornamelijk rond Tongeren), in de Kempen en langs de Maas.

In Haspengouw heeft de vruchtbare bodem al vrij vroeg tot een volledige occupatie van het gebied voor landbouw en wonen geleid. Men vindt er voornamelijk Gallo-Romeinse en vroeg middeleeuwse cultuursporen. De archeologische vindplaatsen aan de Maas tonen elkaar overlappende periodes, maar verwijzen voornamelijk naar de Romeinse tijd. In de Kempen zijn de vondsten van nederzettingen en grafvelden uit de steentijd het meest voorkomend. Toch ook

hier hebben Romeinen evenals de Kelten hun sporen nagelaten met de voor het landschap karakteristieke 'Celtic Fields'.

Het archeologisch patrimonium bevindt zich onder het maaiveld (of water) en is daardoor niet bepalend voor de zichtbare ruimtelijke structuur van het landschap. Toch is het belangrijk om dit cultureel erfgoed te bewaren. Daarom wordt het in de ruimtelijke planning betrokken waardoor het wel een structurerende betekenis kan hebben. Het belang van dit niet zichtbaar patrimonium is daarom niet enkel historisch maar ook actueel en toekomstgericht.

3. Elementen van de landschappelijke structuur

Kaart 37: bestaande landschappelijke structuur

3.1. Gaaf landschap

Het gaat hier om de gave landschappen die worden besproken in tabel 30 onder punt 2.3.

3.2. Markante terreinovergang

De belangrijkste markante terreinovergangen zijn de bosranden van het Kempens Plateau: de oostelijke en zuidelijke bosrand van de Hoge Kempen en de noordoostelijke bosrand bij Solterheide.

3.3. Reliëfelement

Het belangrijkste reliëfelement is de steilrand van het Kempens Plateau. De steilrand overbrugt een hoogteverschil van 40 meter over een breedte van ongeveer 250 meter. De steilrand tussen Laag- en Midden-België (helling van Kerniel), het Massief van Kozen, de Diestiaanruggen en de getuigenheuvels in West-Limburg zijn tevens belangrijke reliëfelementen voor Limburg.

3.4. Baken

Belangrijke bakens in het landschap zijn: de mijnterrils van Beringen, Zolder, Zwartberg (Op-
glabbeek), Winterslag, Waterschei en Eisden, de mijnschachttorens van Winterslag, Waterschei,
Houthalen-Helchteren en Eisden, de historische kern van Maaseik, de basiliek van Tongeren,
het spoorviaduct van Sint-Martens-Voeren, de Sint-Pietersberg met het plateau van Caestert, de
heuvelsite van Borgloon, de commanderie van Gruitrode, het klooster van Kolen en de kasteel-
domeinen van Alden Biesen, Herkenrode, Heks, Heers, Duras en Vilain XIII.

3.5. Hydrografisch element

Belangrijke hydrografische elementen zijn: Maas en oude Maasarmen, Demer, Dommel en Bollerbeek, Warmbeek, Abeek, Itterbeek, Bosbeek, Grote Nete, Grote Laak en Grote Beek, Zwarte Beek, Winterbeek, Mangelbeek, Gete, Velpe, Herk, Mombeek, Cicindria, Melsterbeek en Molenbeek, Jeker, Albertkanaal, Zuid-Willemsvaart, kanaal Bocholt - Herentals, kanaal naar Beverlo en de wateringen.

3.6. Lijnelement

De Romeinse steenweg is een belangrijk lijnelement voor Limburg. Andere lijnelementen zijn de Kempense kanalen.

3.7. Nieuw landschap

Nieuwe landschappen zijn gebieden die in een recente periode een landschappelijke verandering hebben ondergaan, vaak zonder duidelijk leesbare structuur. Zij zijn sterk bebouwd, versnipperd of geïndustrialiseerd, ofwel gekenmerkt door grootschalige landbouw- of naaldbospercelen. Het zijn dikwijls verschaalde landschappen. Wij onderscheiden volgende typen nieuwe landschappen.

Nieuwe, verschaalde landbouwlandschappen en ruilverkavelingslandschappen oude stijl of **nieuwe naaldboslandschappen** worden meestal gekenmerkt door openheid, grootschalige agrarische of plantagebos-perceleringen, met een schraal netwerk van kleine landschapselementen.

Nieuwe landbouwlandschappen komen vooral voor ten noorden van de bos- en heidegordel in Peer en Meeuwen en in de Vlakte van Bocholt. Het grensgebied van Droog Haspengouw met Wallonië en het noordelijk Maasland worden gekenmerkt door open ruilverkavelingslandschappen. Vele bosgebieden in de bos- en heidegordel zijn nieuwe naaldboslandschappen.

Verstedelijkte nieuwe landschappen liggen vooral buiten de historische stadskernen met hun dichte stadslandschappen¹²⁸. Zij worden gekenmerkt door een relatief open en weinig gestructureerde verstedelijking, vaak in vrij grote rasters, met grote kavels of in tuinwijken. De overgang tussen verstedelijkte en open ruimte is er vaag. Verstedelijkte nieuwe landschappen komen voor in Midden-Limburg, de Kempische As en Maasmechelen.

Sterk versnipperde (verschaalde) landschappen worden vooral gekenmerkt door verlinting in rasters, bebouwde stroken, kernverlinting of door verspreide losse bebouwing. Doorheen die versnipperende bebouwingsstructuur zijn nog kenmerken en relictten aanwezig van het traditioneel landschap. Nieuwe landschappen die bestaan uit sterk verlinte, versnipperde gehelen met veel verspreide bebouwing zijn terug te vinden in Vochtig Haspengouw, in de Bosbeekvallei, in het zuidelijk Maasland, in de centrale Limburgse Kempen rond Peer en Bree, rond Hamont-Achel, Zutendaal, Kinrooi en Tessenderlo. In Vochtig Haspengouw doorsnijden de wijd gerasterde bebouwingslinten nieuwe, verschaalde landbouwlandschappen met laagstamfruit. In West-Limburg vormen de linten rasterstroken langs de beekvalleien.

Naast de nu als 'traditioneel' bestempelde mijnsites ligt in Limburg een aantal grote nieuwe *industrielandenschappen*. Die hebben doorgaans een lage landschappelijke kwaliteit. Zij vormen een weinig samenhangend geheel van losse, meestal onaantrekkelijke bouwelementen met poevere groenstructuren. Grote nieuwe industrielandenschappen komen voor in en rond Genk, langs het Albertkanaal in West-Limburg en in de regio Lommel - Overpelt.

Groevelandschappen, meestal grootschalige zand- en grindgroeven, zijn vaak omgevormd tot plassen. Zij liggen voornamelijk in de Maasvallei, op het Kempens Plateau en in Noord-Limburg.

3.8. Open ruimte verbinding

Open ruimte verbindingen zijn niet of weinig bebouwde ruimten in de buurt van sterk bebouwde gebieden. Zij kunnen het aan elkaar groeien van de bebouwde gebieden voorkomen en een verbindingfunctie verzorgen voor structurerende functies van het buitengebied, zoals natuur en landbouw. Op provinciaal niveau vormen zij essentiële verbindingen van grote aaneengesloten natuurgebieden of landbouwgebieden van provinciaal belang¹²⁹.

Limburg telt 8 zones met open ruimte verbindingen van bovenlokaal belang:

1. doorheen het stedelijk netwerk Kempische As
2. doorheen het nederzettingenlint rond de Feldbissbreuk
3. doorheen het nederzettingenlint Maasland en stedelijk netwerk zuidelijk Maasland
4. doorheen het strokenlandschap van West-Limburg
5. doorheen het verlint landschap van de Bosbeekvallei
6. doorheen de nederzettingenclusters van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk
7. doorheen het nederzettingenlint N2 ten westen van Hasselt
8. in Zuid-Limburg (Tongeren).

In de verlinte landschappen van Zuid-Limburg worden talrijke open ruimte verbindingen doorsneden door gewestwegen. Zij zijn van lokaal belang, maar het geheel van de open ruimte verbindingen is van bovenlokaal belang.

In Limburg liggen nog enkele uitgestrekte gebieden waar bebouwing bijna ontbreekt of sterk geconcentreerd is in de dorpen. Die gebieden zijn zeldzaam en zeer waardevol in Vlaamse context. Zij komen voor in de bos- en heidegordel, de Vlakte van Bocholt, Noord-Lommel, Droog Haspengouw en Voeren.

4. Knelpunten, kwaliteiten, kansen

4.1. Knelpunten

Door de toenemende verstedelijking, versnippering door verlinting, schaalvergroting van de landbouw en een ongedifferentieerde landschapsbouw treden identiteitsverlies en vervlakking op van de landschappen. De samenhang en leesbaarheid van het landschap gaan verloren, waardoor het verschil tussen de landschapstypes vervaagt. Door dat verlies verdwijnt ook de beleevingswaarde van het landschap, samen met het collectief geheugen (verloedering, verdwijnende relictten).

Wijzigingen in land- of bodemgebruik leiden tot een afname van de landschappelijke kwaliteit. De plaatsing van allerlei objecten in het landschap vormt een visuele hinder voor het landschap.

4.2. Kwaliteiten en kansen

Limburg wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid en afwisseling van landschappen op korte afstand van elkaar.

- Er zijn veel vrij gave landschappen met een hoge erfgoedwaarde en relatief hoge kwaliteit, wat landschapsecologisch en toeristisch-recreatief interessant is.
- Bijzondere landschappen met een hoge aantrekkingskracht zijn het kastelenlandschap, het mijnpatrimonium, de Maasuitewaarden, de wateringen en het graffenlandschap.
- Nieuwe landschappen met een eigen identiteit, zoals tuinvijken, industriegebieden en jonge, grootschalige, groene verstedelijkte landschappen, bieden kansen voor nieuwe ontwikkelingen.
- De nog weinig bebouwde grote nieuwe landbouw- en boslandschappen scheppen mogelijkheden voor een aantrekkelijke landschapsbouw via ecologische verrijking en nieuwe bakens.

5. Evaluatie van het gevoerd ruimtelijk beleid

Landschapsontwikkeling was vooral onderdeel van een geïntegreerd gebiedsgericht beleid dat onder andere vorm kreeg via de aandacht voor dit aspect bij de opmaak van de verschillende ruimtelijke uitvoeringsplannen en de samenwerking met de verschillende regionale landschappen.

5.1. Open ruimte verbindingen

De deputatie keurde op 26 augustus 2004 de opdracht goed voor het opmaken van een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan voor de open ruimte verbinding 27 tussen Halen en de omgeving van E314 in functie van de verbinding van de Diestiaanheuveld met de Demervallei. De bedoe-

ling was hier een bouwvrij gebied te creëren via het realiseren van een overdruk in functie van het behoud van de open ruimte. Wegens het beperkt draagvlak is besloten de opdracht vroegtijdig stop te zetten.

5.2. Kasteeldomein Heers als baken

Voor het kasteeldomein van Heers, geselecteerd als baken in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg (bindende bepaling 28), is een planningsproces opgestart. Er is geopteerd om de mogelijke herbestemmingen voor de site te onderzoeken en vast te leggen in een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan. Via ontwerpend onderzoek werden de maximale grenzen van de ruimtelijke draagkracht afgetast en de herbestemmingsmogelijkheden van het kasteeldomein onderzocht. Op basis van het ruimtelijk vooronderzoek (rapport 8 oktober 2009) werd een onderzoek tot milieueffectrapportage (m.e.r.-screening) uitgevoerd. Op 9 december 2010 besliste de dienst MER dat het voorgenomen plan geen aanleiding geeft tot aanzienlijke milieugevolgen en dat de opmaak van een plan-MER niet nodig is. De procedure tot opmaak van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is lopende.

6. Actuele trends en uitdagingen

6.1. Windmolens

Via een omzendbrief heeft de Vlaamse overheid in mei 2006 afwegingselementen aangereikt om gebieden af te bakenen voor windenergieprojecten. Afwegingselementen zijn onder andere de aard van de ruimtelijke bundeling, de beperkingen naar andere vormen van grondgebruik (wonen, bedrijvigheid, sport en recreatie) en de inpasbaarheid in het landschap (schaal, interferentie met cultuurhistorische kenmerken, landschappelijke invloedzones).

In de Vlaamse codex worden volgens de concordantieregels windmolens vergunbaar in agrarisch gebied zonder de noodzaak van een planningsinitiatief. Hierdoor staat de provincie Limburg sterk onder druk van leveranciers van windenergie omdat zij nog beschikt over voldoende grote open ruimte gebieden.

6.2. Verpaarding van het landschap

De deputatie heeft een trendonderzoek laten uitvoeren naar de ‘verpaarding van het landschap’. Dit onderzoek had als doel om een ruimtelijk beleidskader uit te werken voor de Kempen en het noorden van het Maasland zodat de tendensen van verpaarding op een kwalitatieve manier in het landschap kunnen worden geïntegreerd. Daarnaast was het de bedoeling om de (ruimtelijke, landschappelijke, economische en andere) randvoorwaarden te beschrijven waaraan moet worden voldaan om bepaalde activiteiten toe te laten in specifieke gebieden. De trend van verpaarding vertaalt zich in verschillende ruimtelijke deelstructuren (landschap, toerisme, economie) en de geformuleerde voorstellen vragen dus meer een globale aanpak. Daarom is geopteerd om de problematiek niet in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie

2012, maar wel in een grondige herziening van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg mee te nemen.

Deel IV: Regio's en deelgebieden

Kaart 38: regio's en deelgebieden

De vorige hoofdstukken geven samen een kijk op de totaliteit van de bestaande ruimtelijke structuur van de provincie Limburg.

In een poging tot samenvoeging en synthese valt het op dat het fysisch systeem een verscheidenheid aan gebieden of streken heeft doen ontstaan, die tot op vandaag nog duidelijk zichtbaar is. De wijzigingen in de oorspronkelijk voornamelijk agrarische structuur van Limburg werden in de vorige eeuw vooral bepaald door de eerste grote industriële ontwikkelingen in het noorden en de steenkoolontginningen in Midden-Limburg. De lijninfrastructuren die Limburg ontsluiten, en de toenemende suburbanisatie hebben zich op die ruimtelijk-economische structuur geënt.

De fysische structuur en het later occupatieproces vertalen zich in de nog altijd herkenbare traditionele Limburgse regio's. Zij blijven de belangrijkste basis voor het beschrijven van de bestaande ruimtelijke structuur.

De regio's worden beschreven in het informatief deel, daar zij historisch zijn ingebed in andere documenten om het onderscheid aan te geven tussen de verschillende delen van Limburg.

IV.1. Midden-Limburg

Kaart 39: bestaande ruimtelijke structuur regio Midden-Limburg

1. Situering

Grosso modo ligt het centrum van Limburg in de rechthoek, met als tegenoverliggende zijden de E313 en de E314, het Midden-Limburgs Vijvergebied en het boscomplex van de Hoge Kempen. De regio Midden-Limburg is het geografisch en functioneel centrum van de provincie. De stedelijke en economische functies zijn er duidelijk dominant. Toch zijn er tussen Hasselt en Genk en in het zuidelijk gedeelte van de regio nog belangrijke open ruimte gebieden.

In het westen en noorden wordt de regio begrensd door de open ruimte, door de grens van de woonwijken. In het westen vormt het Midden-Limburgs Vijvercomplex de grens. Het noordelijk deel is een open ruimte verbinding tussen het Park Midden-Limburg en het Vijvercomplex. In het noordoosten omvat de regio de mijnterreinen van Waterschei met uitzondering van de terrils (als natuurbuffer naar het natuurgebied Klaverberg). In het oosten wordt de bosgrens als scherpe grens gevolgd. In het zuiden vormt Diepenbeek-centrum met de Demervallei de grens. Ten oosten van Diepenbeek vormt de spoorlijn de grens met Zuid-Limburg, zodat Beverst al tot Zuid-Limburg behoort. Tussen Diepenbeek en Hasselt vormt de N2 een grens. Kuringen, Kermt en Spalbeek vormen een uitdijende stedelijke wig naar het westen toe. De E313 kan als scherpe grens in het zuidwesten functioneren.

Het gebied heeft 2 regionale steden. Hasselt heeft zich vroeger ontwikkeld. Vandaag zijn vele centrumfuncties (administratieve functies, handelsfunctie, diensten) hier aanwezig. Genk ontwikkelde zich in het bijzonder tijdens de periode van de mijnontginningen. Daardoor zijn industriële en logistieke functies sterk ontwikkeld. Uiteraard bevindt zich ook in Hasselt belangrijke bedrijvigheid en kent Genk ook andere functies dan industrie en logistiek.

De stedelijke en suburbane ontwikkelingen worden doorsneden door de groene en recreatieve kern Bokrijk - Maten, de valleigebieden van Demer en Stiemer en een sterk uitgebouwde logistieke infrastructuur (E313, E314, Albertkanaal, Hermes-Belstore Genk). In het zuiden ligt het kenniscentrum Diepenbeek, op het grondgebied van de gemeente Diepenbeek. Zonhoven en Diepenbeek kenden recent een explosieve en sterk verspreide suburbane ontwikkeling, die functioneel bijna volledig aansluit bij Hasselt. De woonwijk Houthalen-oost is functioneel-morfologisch meer gericht op Genk-noord dan op Houthalen-centrum. Die kern kunnen wij daarom bij Midden-Limburg rekenen. Munsterbilzen hoort landschappelijk nog niet tot Haspengouw en is als deerkern zowel op Genk als Bilzen gericht. De deerkern maakt daarom deel uit van de regio Midden-Limburg.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot de regio Midden-Limburg: Hasselt, Genk, Diepenbeek, Zonhoven, Houthalen-Helchteren (zuidelijk deel), Bilzen (noordelijk deel Munsterbilzen).

2. Analyse

2.1. Fysisch systeem en natuurlijke structuur

De regio Midden-Limburg vormt een smal overgangsgebied tussen het Kempens Plateau en Vochtig Haspengouw, gekenmerkt door tal van ecologische en landschappelijke overgangen. De talrijke waardevolle natuurlijke en landschappelijke fenomenen resulteren in een gevarieerde, rijke en kleinschalige natuurlijke structuur.

De belangrijkste elementen zijn de zuidwestelijke steilrand, de Demervallei¹³⁰, grote vijvercomplexen en verschillende noordoost-zuidwest georiënteerde beekvalleien, zoals de Stiemerbeek, de Mieserikbeek, de Zusterkloosterbeek, de Slangbeek en de Roosterbeek.

Door de lage grondwatertafel en het reliëf wordt het gebied ook wel de Lage Kempen genoemd. Langs Stiemer- en Kaatsbeek en in Bokrijk werd in het verleden een snoer van vijvers uitgegraven in de moerassige gronden. De vijvers zijn geëvolueerd tot belangrijke natuurgebieden zoals de Maten.

In de beekdalen werden veen en alluvium afgezet. De podzol is er natter dan op het Kempens Plateau. Ook de plaggenbodems behoren tot een natter type. Naar Kuringen en Kermt toe is er op die rijkere en nattere plaggenbodems een vruchtbaar landbouwlandschap ontstaan met vette weilanden en vruchtbare akkers.

Ten zuiden van de Demer bevindt zich een stuifwal van iets rijkere, natte en lichte zandleemgronden. Die gronden zijn langdurig bemest en aangerijkt. Op de zandrug ligt een rij van kleine nederzettingen (met onder andere Diepenbeek en Beverst) met daartussen akkers, weiden, heggen en bomenrijen. In de lager gelegen Demergronden bevonden zich overwegend moerassen, beemden, struwelen, hier en daar kleine loofbosjes.

Het noordoostelijk deel van de regio maakt deel uit van het Kempens Plateau. De ontwikkeling van het gebied werd in grote mate bepaald door de aanwezigheid van rijke steenkooladers in de diepe ondergrond. De beken stromen af naar Demer en Schelde, met uitzondering van de Bosbeek, die behoort tot het Maasbekken. De beken volgen een noordoost-zuidwestelijke koers. Onderaan de plateauhelling ligt een moerassig gebied, de beken monden uit in de Demer. De zuidelijke strook van het gebied wordt gevormd door de Demervallei of de stuifwal ten zuiden daarvan.

2.2. Nederzettingsstructuur

De nederzettingsstructuur van Midden-Limburg is op eerste gezicht weinig gestructureerd. Naast de historische stad Hasselt en enkele uitgegroeide Kempense dorpscentra bestaat zij vooral uit een conglomeraat van cités, uitgestrekte woonwijken en open bebouwing langs het lokaal wegennet. Samenvattend kunnen wij stellen dat er één historische stad ligt, namelijk Hasselt aan de Demer, met daarrond:

- rijkere landbouwdorpen op de Demerstuifwal enerzijds Kuringen, Kermt en Spalbeek, en anderzijds naar Bilzen toe, Diepenbeek en Munsterbilzen

- eertijds kleine Kempense dorpen aan de voet van het plateau in een beekdal: het breedmazig en uitgestrekt Zonhoven en industrieel Genk met zijn oude gehuchten
- Genkse mijncités, ruimtelijk gekoppeld aan de mijnzetels, planmatig in een korte periode gelijkvormig bebouwd
- enkele recentere sociale woonwijken, dicht bebouwd en met een relatief hoge dichtheid, aansluitend bij de centra (d'Iert, Nieuw Dak enz.) of bij bestaande cités (Boxbergheide), soms als kern van nieuwe nederzettingen temidden de bossen of heide (Park van Genk, Sledderlo, nabij industrieterrein Genk-zuid, Ford)
- geleidelijk groeiende bos- en heideverkavelingen als opvulling tussen centra en cités (Bret), of gekoppeld aan de oude gehuchtjes (bijvoorbeeld Gelieren)
- enkele nieuwe verkavelingen, niet of weinig aansluitend bij bestaande structuren (ook Park van Genk, Lutselus).

Een *radioconcentrisch opgebouwde stedelijke structuur met belangrijke lintvormige uitwerkingen te Hasselt*, ten zuiden van de Demer, is gestructureerd door een kleine ring en versterkt door de aanleg van de grote ring. Typisch voor Hasselt is het ontbreken van een duidelijke negentiende eeuwse gordel en het versnijden van het gebied door verschillende spoorinfrastructuren. Verder wordt het ruimtelijk patroon van Hasselt gekenmerkt door lintvormige uitwerkingen langs de verschillende steenwegen die elk een specifieke functie vervullen. De Kempische steenweg is in noordelijke richting uitgegroeid tot een centrale as van een suburbaan gebied, dat tot Houthalen reikt. In westelijke richting is de Kuringersteenweg een aanhechtingslijn voor grootschalige handel en distributie tot in Kermt.

De *woonwijken te Genk* zijn voornamelijk het resultaat van een gelaagd ontwikkelingsproces, waarin enkele kleinere historische kernen ten noorden en ten zuiden van de rand van het Kempens Plateau onder invloed van de mijnontwikkelingen in het begin van deze eeuw uitgegroeid zijn tot een conglomeraat van groene woonbuurten. De fragmenten van dat conglomeraat worden ontsloten en onderling verbonden door overgedimensioneerde 'parkways' (Europalaan, Westerring enz.). Het centrum van Genk heeft naar Limburgse normen een hoogbouwontwikkeling. Die hoge bebouwingsdensiteit ontstaat plots, zonder overgang of omliggende lagere bebouwing (bijvoorbeeld de Europalaan).

Diepenbeek en Zonhoven hebben een goed herkenbare historische dorpskern met een sterk verspreide bebouwing ruim rond de oorspronkelijke kern. Een overgang tussen de bebouwde en de onbebouwde ruimte is nauwelijks merkbaar. Buitengebied en verstedelijking vervagen allebei. Dit geldt eveneens voor het zuidelijk deel van Houthalen-Helchteren.

De *strip Hasselt - Genk* heeft zich als tussengebied ontwikkeld tussen beide steden, langs een aantal parallelle structuren: Albertkanaal, Hasseltweg - Genkersteenweg (N75), die zich ontwikkeld heeft tot een belangrijke kleinhandelsconcentratie, de spoorlijn, de beekvallei van de Maten en het natuur- en recreatiedomein Bokrijk. In Hasselt zijn de (voormalige) industriële ontwikkeling rond het Albertkanaal en de Kanaalkom en de vallei van de Demer structurerend. In het oosten vormt het centrum van Genk aan de Molenvijver het einde van de strip. Op die strip hebben zich groene woonwijken met lage dichtheid ontwikkeld.

2.3. Ruimtelijk-economische structuur

De ring rond Hasselt, het Albertkanaal, de expreswegen van Genk en de E313 zijn de dragers van een groot deel van de economische structuur.

Grootschalige industrieterreinen komen voor langs het Albertkanaal (Trichterheide, Genk-zuid met o.a. Ford) en meer recent de logistieke zone langs de E314. Dat terrein (het Hermes-project) vormt de logistieke poort Midden-Limburg (autosnelweg/spoor/water).

Een zone met kantoren, distributiebedrijven en gemeenschapsvoorzieningen komt voor ten noorden van het centrum van Hasselt, parallel met de Demervallei.

Er komen 2 belangrijke researchzones voor: de TUL-campus (LUC) in Diepenbeek en de researchcampus Hasselt op de site rond Philips.

2.4. Bereikbaarheid en ontsluiting

Hasselt en Genk zijn via een aftakking van de spoorverbinding Brussel - Luik te Landen verbonden met het hoofdspoorwegnet. Verbindingen met Aken, Maastricht en Eindhoven gaan alle via E313 en E314.

Het stedelijk gebied Hasselt - Genk wordt tangentieel ontsloten via 2 belangrijke oost-west verbindingen. De E313 (A13) verbindt Antwerpen, Lummen en Luik. De E314 (A2) verbindt Leuven (E40 - A3), Lummen en Aken.

Voor de noord-zuid verbinding op het niveau van het hoofdwegennet zorgt de E25 (Nederland).

De verbinding Hasselt - Genk kan als maatgevend worden beschouwd van het openbaar vervoeraanbod binnen het stedelijk gebied. Tussen Hasselt en Genk rijdt een IC-trein.

De infrastructuur werden quasi rastervormig uitgebouwd, waarbij de voornaamste internationaal verbindende infrastructuur oost-west georiënteerd zijn (de E313, E314, Albertkanaal), terwijl de regionaal verbindende infrastructuur meer concentrisch verlopen. Plaatselijk zijn die netwerken gebundeld tot infrastructuurbundels. Waar zij verbindend functioneren, treedt er barrièrewerking op. Waar zij een ontsluitende functie hebben, zijn zij de motor geweest van recente ontwikkelingen.

3. Deelgebieden

3.1. Verstedelijkt gebied Hasselt - Genk

Het verstedelijkt gebied bestaat uit verschillende soorten gebieden met vele gezichten verspreid over Hasselt en Genk. Daartussen bevindt zich een ruim groen tussengebied. De centra zijn omgeven door residentiële woongebieden met een duidelijk groen karakter maar met een vrij lage densiteit.

3.2. Verstedelijkte randzone

De verstedelijkte randzone is de fragmentaire en ongestructureerde randzone rond het af te bakenen stedelijk gebied Hasselt - Genk. Het wordt gekenmerkt door vrij grote fragmenten natuur, bos, open ruimte en woonzone in het groen. Het gebied is erg aantrekkelijk als woongebied. Vooral rond Genk is het ruimtelijk een van de meest ongestructureerde gebieden van Limburg.

3.3. Vijvergebied

Tussen de rand van het Kempens Plateau en de vallei van de Demer bevindt zich een overgangszone, waarbinnen zich heel eigen natuurlijke en landschappelijke processen afspelen. Het grondwater in die zone wordt opgestuwd onder invloed van de druk die het grondwater op het Kempens Plateau uitoefent. Al die processen hebben aanleiding gegeven tot de vorming van een gedifferentieerd landschap met heide- en vengebieden. Sommige van die vennen zijn ontwikkeld als visvijver.

Het geheel is van uitzonderlijke betekenis voor vogels en water- en oeverplanten. Aan de randen vinden wij voornamelijk een sterk verspreide bebouwing. Zonhoven is daarvan het voorbeeld bij uitstek.

4. Sterkten en zwakten

Sterkten	zwakten
<p>economisch netwerk van het Albertkanaal als economische slagader van het gebied</p> <p>grote bedrijventerreinen</p> <p>multimodale poort te Genk</p> <p>een heel gamma diverse woonmilieus in Hasselt en Genk</p> <p>grootschalig recreatie: Bokrijk, Kattevenia enz.</p> <p>groene structuur: De Maten, de Demer, de Teut mijnpatrimonium en de mijnterreinen te Genk</p> <p>TUL, Europees studeren</p>	<p>concurrentie tussen de steden</p> <p>barrière dwars door heel het gebied, bestaande uit het Albertkanaal, bedrijventerreinen en de autosnelweg E313/E314</p> <p>overstromingsgevaar van de Demer</p> <p>cultureel aanbod gering voor een regionaalstedelijk gebied</p> <p>aantasten van de open ruimte verbinding gelegen tussen Hasselt en Genk door de kleinhandelszone, infrastructuren enz.</p> <p>aaneenschakeling van losse fragmenten als dragers van 'stedelijkheid'</p> <p>kleinhandel langsheen talrijke invalswegen naar Hasselt</p> <p>grootschalige suburbanisatie tot in Houthalen</p> <p>doorsnijding van een aantal woonkernen door de N74</p> <p>gebrek aan watergebonden terreinen langs Albertkanaal</p> <p>zwakke verbindingen per openbaar vervoer met de grote omliggende centra</p> <p>dijkophogingen, overexploitatie van sommige visvijvers en eutrofiëring in het vijvergebied</p>
kansen	bedreigingen
<p>grootstedelijk niveau als toetscriterium om projecten af te wegen</p> <p>stedelijke mogelijkheden van Hasselt en Genk voor ontspanning, industrie, tertiaire activiteiten enz.</p> <p>mogelijke complementaire uitbouw van Genk en Hasselt</p> <p>veelvormigheid inzake wonen, cultuur, ruimte, bedrijfslocaties, infrastructuren enz.</p> <p>mogelijke strategische projecten: stationsomgeving, mijnterreinen, kanaalkom, het 'tussenlandschap' tussen Genk en Hasselt enz.</p> <p>verdere uitbouw van het domein Herkenrode</p> <p>uitspelen van de goede ontsluitingsmogelijkheden voor bijkomende industriële tewerkstelling</p> <p>herbestemming mijnterreinen te Genk</p> <p>uitbouw van congrestoerisme</p> <p>hoogwaardige kantoorlocaties</p>	<p>verdere groei slaapwijken zonder kernversterking met verder versnippering open ruimte en bosgebieden</p> <p>kleinhandelszone Hasseltweg - Genkersteenweg in conflict met verkeersfunctie (Bokrijk)</p> <p>gebrek aan afstemming in het ruimtelijk beleid tussen Genk en Hasselt</p> <p>gebrek aan samenwerking op vlak van locatiebeleid bedrijven</p>

IV.2. West-Limburg

Kaart 40: bestaande ruimtelijke structuur regio West-Limburg

1. Situering

De regio West-Limburg is samengesteld uit parallelle bebouwde stroken afgewisseld met smalle beekdalen, die afwateren naar de Demer.

De parallelle lijninfrastructuren, het Albertkanaal en de E313, doorsnijden het gebied en zijn de dragers van economische ontwikkelingen. Het schijnbaar onleesbaar gesuburbaniseerd kanaal- en bekenlandschap heeft daardoor toch een vrij heldere ruimtelijke structuur. Met het knooppunt van E313 en E314, het Albertkanaal en 2 spoorlijnen is dit een goed ontsloten gebied van Limburg. De regio grenst in het noorden en westen aan Antwerpen en Vlaams-Brabant. De oostelijke afbakening valt samen met het Kempens Plateau en het militair domein. In het zuiden vormt de Demervallei de grens.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot de regio West-Limburg: Ham, Tessenderlo, Beringen, Lummen, Heusden-Zolder, Halen (noordelijk deel), Hasselt (noordwestelijk deel), Zonhoven (westelijk deel), Houthalen-Helchteren (westelijk deel), Herk-de-Stad (noordelijk deel) en Leopoldsburg (exclusief het militair domein).

2. Analyse

2.1. Fysisch systeem en natuurlijke structuur

De grote open ruimte structuren van West-Limburg situeren zich vooral aan de randen van de regio en zijn van landschappelijk, natuurlijk en/of van bovenlokaal agrarisch belang.

De belangrijkste gebieden zijn de **provinciegrensoverschrijdende bossen** van Ham en Tessenderlo, Gerhagen, Gerheserheide, het Midden-Limburgs Vijvercomplex, De Bolderberg en de Demervallei. Ook het Kamp van Beverlo, ten oosten van Leopoldsburg, is van landschappelijk belang. De huidige bestemming als militair domein is tot nu toe een goede garantie voor het in stand houden van deze grote aaneengesloten open ruimte.

Op kleinere schaal zijn er ook belangrijke open ruimte structuren te onderscheiden. In het noordoosten wordt het gebied bepaald door de fysisch-structurende onderlegger van **parallelle beekvalleien en heuvelruggen**. De beken (Zwarte Beek, Grote Beek, Winterbeek, Mangelbeek, Helderbeek, Roosterbeek enz.) ontspringen op het Kempens Plateau en wateren af naar het westen. Zij zijn de dragers van het natuurlijk systeem. De beekvalleien worden bruusk doorsneden door het Albertkanaal, de E313 en de daaraan gekoppelde industrieterreinen. In het noordwesten van de regio verbreden de valleien en zijn de gronden natter. Naar het zuiden toe, waar de beken samenvloeien in de Demer, zijn de gronden nog natter en is overstromingsgevaar reëel. Hier ligt het wachtbekken 'Schulensmeer', dat een bovenlokale hydrologische en landschapsecologische

rol inneemt. In het zuidoosten (Heusden-Zolder), op de grens met de regio Midden-Limburg, ligt het Midden-Limburgs Vijvercomplex.

Aanvullend treft men binnen de regio een zestiental getuigenheuvels en een aantal waardevolle kleine oude bossen aan. De hele regio is naar Vlaamse normen bosrijk.

2.2. Nederzettingsstructuur

De huidige nederzettingsstructuur vertrekt van de traditionele lineaire kernstructuren op de interfluviale ruggen tussen de beekvalleien. Zij bevat bebouwde stroken met een grote maaswijdte, evenwijdig aan nagenoeg onbebouwde valleien. Dwarse bebouwde linten dreigen een aanzet te geven tot het dicht bouwen van de valleien.

De ontwikkeling en groei van de nederzettingsstructuur hebben vooral in de middenzone een sterke impuls gekregen door de steenkoolontginning. Daardoor groeiden de kernen uit tot een sterk uiteengelegde, wanordelijke en langgerekte bebouwing, zonder noemenswaardige dichtheid.

Drie meer verstedelijkte kernen springen in het oog en zijn ongeveer gelijkwaardig: Beringen, Leopoldsburg en Heusden-Zolder. Leopoldsburg en Beringen functioneren op bovenlokaal niveau en zijn structuurondersteunend voor de omgeving. Leopoldsburg groeit vanuit zijn eigen dynamiek, bepaald door de aanwezigheid van het militair domein. Beringen ontwikkelde zich in het verleden vanuit de mijnontginning (Beringen-Mijn) en tegenwoordig vanuit de industriële ontwikkeling. De overige kernen en dorpen functioneren op lokaal niveau, maar trekken steeds meer ontwikkelingen aan van bovenlokaal niveau. In het oosten wordt de suburbanisatie begrensd door het Kempens Plateau en het militair domein. Ook een gedeelte van Houthalen-Helchteren kan men beschouwen als een gelijkwaardig onderdeel van dit gebied.

Dwars op de bebouwde strokenstructuur ligt een smalle strook van industriële ontwikkelingen, evenwijdig aan de structuur van Albertkanaal en autosnelweg E313. De industriegebieden en de bijbehorende infrastructuur tonen weinig respect voor de oost-west gerichte beekvalleien.

In het noordwesten van de regio is er verspreide bebouwing met een zeer lage dichtheid wegens de natte brede valleigronden. Er is een grotere concentratie van bebouwing aanwezig in de kernen Paal en Tessenderlo. Tessenderlo heeft recent een goede kernvorming ontwikkeld en krijgt accenten van een bovenlokale betekenis. Beide kernen zijn duidelijk te onderscheiden in landschap.

In het stroomgebied van Demer en Herk wordt het landschap ingenomen door verspreide bebouwing en linten wegens de overstromingsbedreiging en de moerassige ondergrond. Grote open binnengebieden bevinden zich tussen de bebouwing. Halen (deelkern Zelem), Herk-de-Stad, Lummen zijn de nederzettingsstructuren met kernvorming.

Aan de rand van het Midden-Limburgs Vijvergebied ontwikkelden zich de kernen waarvan Zonhoven de meest explosieve verspreide nederzettingsstructuur heeft.

2.3. Ruimtelijk-economische structuur

Het economisch netwerk van het Albertkanaal is de belangrijkste economische drager van West-Limburg. Het netwerk is geselecteerd op Vlaams niveau. Bedrijventerreinen zijn gelinkt aan het Albertkanaal én genieten van de ontsluiting via de E313 en E314.

Vooraf aan de randen van de regio wordt nog aan landbouw gedaan. De landbouw is regressief in aantal bedrijven en in oppervlakte, is versnipperd aanwezig en heeft weinig economisch belang.

Toerisme en recreatie zijn er beperkt en hebben weinig bovenlokaal belang. De recreatie bestaat hoofdzakelijk uit zachte recreatie, met de omloop van Terlaemen als uitzondering op de regel en met een publiek van ver buiten de regio.

2.4. Bereikbaarheid en ontsluiting

De bereikbaarheid en de ontsluiting van West-Limburg zijn optimaal door de aanwezigheid van 2 autosnelwegen en een kanaal met betekenis op Vlaams niveau.

De autosnelwegen E314 en E313 kruisen elkaar in de verkeerswisselaar ter hoogte van Lummen. Die wegen verbinden de regio met de rest van Vlaanderen en met Midden-Limburg. Het Albertkanaal speelt een belangrijke rol in het transport over het water voor industrieën van West-, Midden- en Oost-Limburg en verbindt de haven van Antwerpen via Luik met het Ruhrgebied. Het Albertkanaal loopt dwars door heel het gebied, met in het noorden een aftakking naar het Kempens kanaal.

De ontsluiting via het spoor met de rest van Vlaanderen gebeurt in 2 richtingen: Hasselt - Mol - Antwerpen (met stations in Heusden, Beringen-Mijn en Leopoldsburg) en Genk - Hasselt - Diest - Leuven - Brussel (met een station in Schulen). De regio heeft net als het Maasland en Midden-Limburg nog treinsporen liggen uit het mijnverleden.

De interne regionale circulatie gebeurt over de gewestwegen N73, N72, N141 en N29. De N72 loopt dwars doorheen het gebied en ontsluit de meeste grotere kernen van de regio. Van noord naar zuid worden Leopoldsburg (via N73), Beverlo, Beringen, Heusden en Zolder ontsloten. De N141 verbindt zowel Tessenderlo als Ham en Leopoldsburg met de E313. De N29 verbindt Paal naar het oosten toe met de E313 en Beringen en in westelijke richting met Diest.

De ontsluiting van de regio gebeurt over de hoofdwegen behalve in het noorden. De radiale wegenstructuur van Leopoldsburg verbindt de regio via de N73 met Hechtel, via de N746 met Lommel en via de N18 met Mol. En de N29 verbindt Beringen met Diest (Vlaams-Brabant).

3. Deelgebieden

3.1. Strokenlandschap

De zuidelijke rand van het Kempens Plateau wordt doorsneden door een aantal parallelle beken, die verbinding zoeken met de Demer. Tussen de beekvalleien liggen hogere zandruggen, waar-

op de nederzettingen zijn ontstaan. Dat geeft een vrij heldere nederzettingsstructuur in het gebied die echter door de steeds verdergaande verspreiding van het wonen, gestart onder impuls van de mijnactiviteit, minder en minder leesbaar wordt.

Het gebied heeft geen erg duidelijke hoofdkern. Heusden, Beringen, Leopoldsburg en iets verder Tessenderlo zijn de belangrijkste kernen, maar vinden in hun onmiddellijke omgeving vrij grote kernen als Zolder, Koersel, Paal, Beringen-Mijn en Beverlo. Het gebied wordt doorsneden door het Albertkanaal en de E313. De bundel lijninfrastructuren heeft als barrière de ontwikkeling van de nederzettingen afgestopt en als groeilijn een eigen parallelle ontwikkeling met een bijna uitsluitend economisch accent op gang gezet. De groeirichting van de nederzettingen wordt hier bijna loodrecht doorsneden door de groeirichting van lijninfrastructuren. Aan de oostzijde worden de ontwikkelingen begrensd door het heidegebied en het militair domein.

3.2. Laag West-Limburg

In het stroomgebied van Demer en Herk wordt het landschap ingenomen door verspreide bebouwing in linten met grote open binnengebieden. De verlinting komt er bijna voor in een rasterstructuur, zonder kerngerichte groei. Herk-de-stad, Zelem en Lummen zijn de drie belangrijkste kernen in dat verlint landschap. Het gebied is vochtig tot moerassig en erg gevoelig voor overstromingen.

4. Sterkten en zwakten

sterkten	zwakten
<p>economische slagader van het gebied: economisch netwerk van het Albertkanaal: tewerkstelling grote bedrijventerreinen</p> <p>interregionale ontsluiting via weg en water, spoor gedeeltelijke ontsluiting van het gebied</p> <p>grootschalig recreatie: omloop van Terlaemen</p> <p>groene structuur: bossen van Tessenderlo en Ham, stiltegebied Gerhagen, Gerheserheide en Bolderberg, vogelrichtlijngebied Demervallei, Midden-Limburgs Vijvergebied, Zwarte Beekvallei (grootste natuureservaat van Vlaanderen)</p> <p>mijnpatrimonium en mijnterreinen</p>	<p>beperkte van de stedelijkheid en oplossen van de kernen in de 'structuurloze' nederzettingsstructuur</p> <p>barrière dwars door heel het gebied, bestaande uit het Albertkanaal, bedrijventerreinen en de autosnelweg E313</p> <p>overstromingsgebied van het Demerbekken</p> <p>toeristisch-economische bedrijvigheid beperkt door de kwetsbare gebieden</p> <p>zwakke spoor- en busontsluiting</p> <p>slechte bereikbaarheid van een aantal bedrijventerreinen langs het Albertkanaal</p>
kansen	bedreigingen
<p>door sterke terugloop van de beroepslandbouw ontstaat mogelijkheid om kleinschalige natuurlandschappen, vrij van bemestingsdruk en groot in oppervlakte te realiseren, sterke natuurverwevingsmogelijkheden, overblijvende landbouw</p> <p>potentie tot versterking en verdichting van de aanwezige nederzettings- en stedelijke structuur</p> <p>bosgroeperingsproject</p> <p>verdere uitbouw van recreatiegebied Terlamen</p> <p>beperkte watergebonden recreatie op het Schulensmeer</p> <p>ruimte voor verbeterde waterbeheersing en -beheer uitspelen van de goede ontsluitingsmogelijkheden voor bijkomende industriële tewerkstelling</p> <p>herbestemming mijnterreinen Beringen en Zolder</p> <p>kolenspoor als alternatieve functionele en toeristische ontsluiting</p> <p>grote oppervlakten verlaten landbouwgronden met sterke natuurpotentie</p>	<p>wegvallen van de landbouw als verdediger van de open ruimte waardoor wanordelijke verstedelijking en versnippering van de open ruimte moeilijker tegen te gaan zijn</p> <p>verdere groei van slaapwijken zonder kernversterking met verder versnippering van de open ruimte en de bosgebieden</p> <p>doorknippen van beekvalleien door aanleg van industrieterreinen en verstedelijking langs weerszijden van het Albertkanaal en de E313</p> <p>isolatie van het vijvercomplex ten opzichte van de Demervallei en Midden-Limburg</p> <p>vervuiling van de bovenloop beken op het Kempens Plateau</p> <p>ongecontroleerde waterrecreatie op vijvercomplex en Schulensmeer; overrecreatie of gemotoriseerde recreatie in de kwetsbare beeklandschappen</p> <p>toeristisch-recreatieve ontwikkeling op de Bolderberg</p>

IV.3. Kempen

Kaart 41: bestaande ruimtelijke structuur regio Kempen

1. Situering

De regio Kempen komt grotendeels overeen met het geomorfologisch Kempens Plateau in Limburg.

In het westen wordt de regio begrensd door het kleinstedelijk gebied Leopoldsburg, ten zuiden van Leopoldsburg door de bosrand. Een deel van het zuidelijke Kempens Plateau is ontwikkeld tot het regionaalstedelijke gebied Hasselt - Genk en behoort niet tot het Kempens Plateau. Elders vormt de steilrand van het plateau de regiogrens. In het oosten vormt die steilrand een markante en scherpe overgang naar de Maasvallei.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot de regio: As, Beringen (oostelijk deel), Bilzen (noordoostelijk deel), Bocholt (deels), Bree (deels), Dilsen-Stokkem (deels), Genk (deels), Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren (deels), Lanaken (deels), Lommel, Maaseik (deels), Maasmechelen (deels), Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt, Opglabbeek, Overpelt, Peer, Zonhoven (deels), Zutendaal.

2. Analyse

2.1. Fysisch systeem en natuurlijke structuur

Het Kempens Plateau helt zachtjes af in noordelijke richting. De steilrand van het plateau is het steilst in het oosten. De bodem bestaat uit weinig vruchtbare podzolgronden, waarop de typische naaldbossen en heidecomplexen zijn ontstaan. Deze komen nu geconcentreerd voor in 3 grote relatief aaneengesloten natuurgebieden.

Die 3 gebieden zijn, van noordwest naar zuidoost, Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen, ook wel de bos- en heidegordel genoemd. Het geheel staat onder druk van de stijgende versnippering en urbanisatie.

De belangrijkste gebieden zijn de militaire domeinen van Leopoldsburg, Hechtel-Eksel en de Donderslagse Heide, de natuureservaten Mechelse Heide, de Teut met Ten Haagdoornheide, het Hageven, het Heiderbos te As, en de vallei van de Ziepebeek.

Verspreid in het landschap liggen nog talrijke heiderelicten, waarvan de meeste verbost zijn. Aan de Achelse Kluis liggen nog belangrijke heidegebieden en vennen.

Op het plateau ontstaan talrijke beekjes die het geheel afwateren: in het noordoosten naar het Maasbekken (Dommel, Bolliserbeek, Abeek, Itterbeek, Bosbeek), in het zuidwesten naar het

Demerbekken (Zwarte Beek, Mangelbeek). Het grondwater ligt diep maar is door de doorlatende zandgrond erg kwetsbaar. In het bronnengebied overheerst nattere podzol en is de bodem zandlemiger. Het gebied is in landbouwcultuur gebracht met ruimtelijk vooral een overheersen van graslanden. Intensieve landbouw bedreigt de typische voedselarme Kempense vegetatie van heide, vennen en naaldbossen.

In de Hoge Kempen is terrasgrind aanwezig in de bodem waardoor er groeven ontstaan zijn. Nu vormen deze een basis voor natuurontwikkeling.

2.2. Nederzettingsstructuur

In samenhang met de beperkte mogelijkheden die het natuurlijk landschap bood, ontstonden kleine driesgehuchten en dorpen op relatief grote afstand van elkaar¹³¹. Langs de vruchtbare beekvalleien, parallel met de verbindingswegen, waaierden zij tot rijgehuchten uit. Zij vielen samen met iets belangrijkeren wegen en groeiden uit tot kleine dorpjes.

Belangrijk zijn de verbindingswegen met Bree als vooruitgeschoven post van het Graafschap Loon. Zo kunnen er verschillende bebouwingsassen worden onderscheiden (naar Maastricht, Maaseik, Hasselt, Eindhoven). Met de uitbouw van de kasseiwegen en later de nationale banen werden de centra nog versterkt. De jongste decennia heeft de verlinting langs die wegen op het Kempens Plateau zich explosief ontwikkeld.

Als verdediging tegen de Nederlandse dreiging werden militaire kampen en - naar aanleiding van de hongersnood in de 19de eeuw - landbouwkolonies opgericht zoals de Lommel-kolonie). Het 'lege' Noord-Limburg was de ideale vestigingsplaats voor de vergiftigende non-ferro en andere industrie. Samen met het kanaal Bocholt - Herentals ligt die industrie aan de basis van de verstedelijking van het gebied Lommel - Overpelt - Neerpelt. In Lommel is de bebouwingsstructuur zeer breedmazig ontwikkeld. Bij Overpelt, Neerpelt en Achel is de bebouwing sterk noord-zuid georiënteerd rond de historische kernen.

Aan de bovenloop van de beekjes waren de gehuchten klein. Stroomafwaarts, waar de vruchtbardere vallei verbreedt en de podzolbodems iets vochtiger zijn, konden de eerste nederzettingvormen iets groter uitgroeien, wat onder meer gebeurde met Peer. Daardoor is de zone rond de waterscheidingslijn dunner bevolkt. Dat geldt a fortiori voor de zeer droge Hoge Kempen. Die zone werd ook niet ontgonnen als weiland of akker, maar gereserveerd als militair domein of schietveld (Kamp van Beverlo, Donderslagse hei), of door de overheid omgezet in naaldbossen (Hoge Kempen, Pijnven). Vanaf het begin van de 20ste eeuw werd de heide- en bosgordel onderbroken door mijncités in Houthalen en Genk. De cités van Genk worden nu beschouwd als een onderdeel van het regionaal stedelijk gebied Hasselt - Genk. Vele gemeentelijke en particuliere bossen werden verkaveld tot villawijken (Zutendaal) die erg geliefd zijn door Nederlanders, omdat ze dicht bij de grens liggen. De locatie van die nieuwe wijken staat dikwijls niet in relatie tot het historisch nederzettingpatroon. Langs oost- en westzijde van de bosgordel knabbelen die wijken steeds meer aan het bos. In de Hoge Kempen wordt het boscomplex van binnenuit uitgehold.

Een sterk gegroeide groep jonge bouwlustigen zorgt voor een drukke bouwactiviteit in verkavelingen. Hechtel-Eksel, Peer, Opglabbeek, Meeuwen-Gruitrode en Neerpelt behoren tot de sterkst demografisch groeiende gemeenten in Limburg (open prognose). De eerste 3 genoemde gemeenten groeien zelfs het sterkst van alle gemeenten in Limburg. Hechtel-Eksel, Neerpelt,

Peer en Opglabbeek kennen bovendien een zeer sterke inwijking (Liso enquête)¹³². Jongeren wensen bijna uitsluitend het woningtype open bebouwing.

De huidige nederzettingenstructuur wordt gekenmerkt door:

- een vrijwel onbewoonde bos- en heidegordel, onderbroken door 3 verstedelijkte zones
- een noordwestelijk verstedelijkt industriegebied Lommel - Overpelt - Neerpelt
- een zuidwestelijk, sterk groeiend verstedelijkt gebied Houthalen (en in mindere mate Helchteren)
- een oostelijke band, de Bosbeek volgend met het economisch knooppunt Opglabbeek waar zich bij het industrieterrein de nederzetting Nieuwe Kempen heeft ontwikkeld, en verder As, Dorne en Opoeteren.
- sterke uitbreiding van enkele gehuchten in de Hoge Kempen (Zutendaal, Wiemesmeer, Terboek)
- een dunner bevolkt agrarisch hart met west-oost de bebouwde as over Hechtel en Peer naar Bree
- noord-zuid langs de beekvalleien Dommel en Warmbeek Linde (- Peer -) Kleine Brogel - Herent (- Neerpelt), en Grote Brogel - Kaulille - Sint-Huibrechts-Lille en Achel
- in het oosten Meeuwen, Ellikom en Reppel langs de Abeek, Wijshagen, Gruitrode en Neerglabbeek langs de Itterbeek (en zijbeken).

Het geheel geeft een jonge, koloniserende, ongerijpte of onafgewerkte indruk. De kernen werden recentelijk duidelijk geherwaardeerd.

Buiten de bosgordel is het nederzettingenpatroon geënt op een breedmazig verlint raster langs beekvalleien (noord-zuid), in dwarscombinatie met transportassen tussen grotere 'steden' buiten het Kempens Plateau (oost-west of noordwest-zuidoost gericht, van en naar Bree, Eindhoven, Maaseik, Maastricht, Hasselt en Diest). Grote stedelijke centra ontbreken. In het gebied Lommel - Overpelt - Neerpelt treft men uitgesmeerde verstedelijkte weefsels aan. Gesloten bebouwing komt nagenoeg enkel in de kernen voor, de open bebouwing domineert, dikwijls in (bos)verkavelingen, los van de historische nederzettingenstructuren. Sterk groeiende structuurondersteunende centra zijn Hamont-Achel in het noorden, Peer (met Hechtel-Eksel en Meeuwen) centraal gelegen, Opglabbeek in het zuiden (met Zutendaal) en een deel van Houthalen-Helchteren in het zuidwesten.

2.3. Ruimtelijk-economische structuur

De ruimtelijk-economische structuur varieert sterk in deze regio. Het industrieel zwaartepunt ligt in het stedelijk netwerk Kempische As, waar in Lommel en Overpelt zeer grote oppervlakten industrieterreinen liggen met een sterk multimodaal ontsluitingspotentieel. Landbouw komt in dit deel nog beperkt voor. In Lommel liggen iets buiten de kern aan de zuidzijde een klein-handelszone en een belangrijk toeristisch knooppunt met bungalowpark aan de noordzijde (Vossenmeren).

In het centraal landbouwgebied rond Peer staat de landbouw nog sterk, zowel op vlak van bedrijfsvoering¹³³ als wat de externe structuur betreft (weinig versnippering). De kleinere bedrij-

ven verdwijnen ten gunste van de sterkste bedrijven. Door de invoering van de melkquota heeft er een overgang plaatsgevonden van melkvee naar vleesteelt. Ook de varkensteelt en de pluimveehouderij zijn sterk vertegenwoordigd. Het bodemgebruik wordt nog altijd gedomineerd door graasland en veevoedergewassen zoals maïs. Er wordt weinig grond uit de sector gestoten en er is meer continuïteit in de opvolging dan elders in Limburg.

In Hechtel-Eksel, Peer en Meeuwen-Gruitrode ligt een aantal lokale bedrijventerreinen. In Peer bevinden zich een handelslint en een toeristisch-recreatief knooppunt met bungalowpark in de open ruimte.

Op de rand van de gemeente Opglabbeek ligt het groot bedrijventerrein van die gemeente dat aansluit bij de economische dynamiek van het industrieterrein Genk-noord. Dit maakt dat op vlak van economische dynamiek delen van Opglabbeek gericht zijn op het regionaalstedelijk gebied. Elders in de bos- en heidegordel wordt de meeste ruimte 'economisch benut' door bosbouw, en verblijfsrecreatie in voornamelijk campings en jeugdhuizen. Het gebied wordt uitgebreid ontsloten door fiets- en wandelroutes. Landbouw komt beperkt voor in het bekken van de Bosbeekvallei (Opglabbeek, sierteelt te As).

In de Hoge Kempen en in het noorden liggen tenslotte belangrijke grind- en zandgroeven.

2.4. Bereikbaarheid en ontsluiting

De bereikbaarheid en de ontsluiting van het Kempens Plateau steunen overwegend op het autoverkeer.

Over het gebied ligt een breedmazig *raster van gewestwegen*, aansluitend op het hoofdwegenet. Dat hoofdwegenet wordt gevormd door de N71 in het noorden, naar de Antwerpse Kempische as en de E313, door de N74 naar de E314, met een aftakking, de N73 naar Peer en Bree, en in het zuidoosten door de N75 naar de E314. Vooral in het noorden en noordoosten van het Kempens Plateau is de verbinding met Hasselt - Genk suboptimaal. De ontsluiting van het gebied door het openbaar vervoer is zwak. Het busverkeer is sterk noord-zuid gericht, het spoorverkeer bijna onbestaand. Op de verbinding naar Antwerpen hebben enkel Lommel en Neerpelt een station. In Overpelt bevindt zich een opstapplaats. De spoorlijn 18 (noord-zuid) en de IJzeren Rijn (oost-west), gedeeltelijk in onbruik, bieden sterke mogelijkheden voor een aantakking vanuit de Kempische As naar respectievelijk Hasselt - Genk, Antwerpen en het Ruhrgebied. Van het oud kolenspoor rest nog enkel het spoor zelf. Recent is het opnieuw in gebruik genomen als gevolg van een toeristisch-recreatieve uitbating met stoomtreinen.

Het Kempens kanaal zorgt slechts voor een beperkt industrieel transport over het water, maar is gunstig gelegen langs de industriële as van Lommel - Overpelt - Neerpelt. Een knelpunt is er de beperkte capaciteit van het sluizencomplex Blauwe Kei. De pleziervaart kent er een belangrijke stijging.

3. Deelgebieden

3.1. Centrale Limburgse Kempen (Vlakte van Peer)

Het dynamisch landbouwgebied Centrale Kempen rond Peer omvat als deelruimte talrijke boscomplexen en wordt doorsneden door de natuurrijke noord-zuid georiënteerde valleien van Dommel en Warmbeek. De nederzettingenstructuur is er breedmazig en verlint. Er is een sterke groei van de bebouwing (tot 20% in 10 jaar) maar nauwelijks kernvorming.

3.2. Drieparkengebied

Het gebied van de 3 parken is de bos- en heidegordel van het Kempens Plateau, samengesteld uit 3 uitgestrekte bos- en heidegebieden en de Bosbeekvallei. Hier liggen veruit de grootste natuurgebieden van Vlaanderen. Via de Maasvallei en Zuid-Limburg is deze bos- en heidegordel de grote natuurlijke toegangspoort en het genenreservoir van Vlaanderen.

In deze deelruimte ligt het toeristisch belangrijk Park Midden-Limburg. Daarnaast bevat de regio een sterke openluchtrecreatieve verblijfsinfrastructuur en is zij op Vlaams niveau van primair belang voor het jeugdtoerisme. In het zuiden, rond Houthalen, heeft het gebied een uitdijend verstedelijkt karakter.

De Bosbeekvallei ligt in de bos- en heidegordel als een verstedelijkt lint tussen Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen. De ruimte vergt een bijzondere aandacht door haar natuurverbindingsfunctie die wordt bedreigd door de suburbanisatie rond Opglabbeek en As. Op zich is de Bosbeekvallei een waardevolle en fragiele beekvallei. Lokaal is landbouw nog belangrijk.

Het zuidelijk deel van het Drieparkengebied scheidt de regio's Midden-Limburg en Maasland van elkaar. Tussen beide laatste hoofdruimten bestaan inderdaad belangrijke ruimtelijke verschillen. Het Drieparkengebied maakt de overgang. Dit uit zich niet alleen in de natuurlijke structuur (bos- en heidegordel op het Kempens Plateau) maar ook in de nederzettingenstructuur (Kempens Plateau tussen de oost - west structuur van het netwerk Midden-Limburg en de noord-zuid structuur van het Maasland), de ruimtelijk-economische structuur (grootschalige bedrijvigheid tot Genk-zuid versus een kleinschalig Maasland), de verkeers- en vervoersstructuur (verbindingen gericht op Hassel - Genk versus de N78 en Zuid-Willemsvaart als noord-zuid dragers) enz.

3.3. Kempische kleine steden

De Kempische As is het stedelijk netwerk met een sterke economische onderbouwing, dat via Mol, Geel en Herentals verbonden is met de Vlaamse ruit en het Antwerps havengebied.

In oostelijke richting sluit dit gebied aan bij de industriële ontwikkelingen van Budel en Weert en verder het Ruhrgebied. Het gebied is een industrieel, structuurloos en uitgesmeerd stedelijk netwerk LON of Lommel, Overpelt en Neerpelt met een suburbaan karakter.

De infrastructurele dragers van het gebied zijn het kanaal, de N71 en het spoor. Vooral historisch gezien is dit een gebied met een sterk industrieel accent. In de 19de eeuw en in het begin van de 20ste eeuw werd de woeste heide ingenomen door zwaar vervuilende non-ferro-industrie, die er op een veilige afstand toch in de invloedssfeer van de Antwerpse haven bleef. Een deel van die industrie is er nog altijd. Elders resteren vervuilde gronden, die een dringende sanering nodig hebben. De industriële activiteit heeft zich verder ontwikkeld met tientallen nieuwe bedrijven in een behoorlijke dichtheid, op bijvoorbeeld het Nolimpark of als kmo langs de expresweg. Het kanaal betekent op dit ogenblik niet veel voor de aanhechting van watergebonden bedrijven, maar bij zijn verdere modernisering zijn de ontwikkelingsmogelijkheden op dit vlak niet te onderschatten. Ook het potentieel van de IJzeren Rijn is reëel, tenminste als ter plaatse aftakking, opslag en distributie mogelijk zijn.

3.4. Noord-Limburgse grensstreek

De zone tussen het kanaal Bocholt - Herentals en de Nederlandse grens wordt gekenmerkt door grensoverschrijdende open ruimte landschappen. Belangrijke natuurgebieden, zoals Blekerheide en omgeving, De Watering, het Hageven/het Plateau (NL) en de Achelse bossen, die overgaan in Leenderheide (NL), komen hier voor. Daarnaast is er een aantal grote aaneengesloten landbouwgebieden. In dit gebied treft men ook hoogdynamische activiteiten aan zoals de exploitatie van een bungalowpark en zandontginning.

3.5. Grote Nete

In West-Limburg ligt een kleinschalig beken- en weidelandschap, nauw aansluitend bij het Antwerpse valleigebied van de Grote Nete.

Tussen het staatsdomein Pijnven en het militair domein van Leopoldsburg, meer bepaald in de vallei van de Grote Nete, zijn openluchtrecreatieve voorzieningen aanwezig. De landbouw die in het gebied voorkomt, is vooral grondgebonden veeteelt.

4. Sterkten en zwakten

sterkten	zwakten
<p>veruit de grootste oppervlakte aaneengesloten bos- en natuurgebied in Vlaanderen</p> <p>grote industrieterreinen, in het noorden, met nog veel beschikbare ruimte</p> <p>relatief goedkope ruimte (is ook bedreiging)</p> <p>goede externe landbouwstructuur (lage versnippering), vooral in de omgeving van Peer en Meeuwen, en goed managementprofiel van de landbouwbedrijfsleiders</p> <p>jonge, snel groeiende bevolking</p> <p>relatief gave en gevarieerde landschappen, met relatief beperkte versnippering</p>	<p>gebrek aan een goed ontwikkeld stedelijk centrum (of meerdere centra)</p> <p>relatieve grote afstand naar grote stedelijke centra (behalve Eindhoven)</p> <p>weinig tewerkstelling in overheidsdiensten</p> <p>villawijken als slaapdorpen, sociaal en ruimtelijk niet altijd gebonden aan de plaatselijke kernen</p> <p>ongeordende en wijd uitgesmeerde bebouwingsstructuur, resulterend in een auto-afhankelijke mobiliteit</p> <p>slechte ontsluiting door het openbaar vervoer, vooral spoorvervoer</p> <p>vele fysische en natuurwaarden gebonden aan homogeni-</p>

<p>relatief gave en propere beekvalleien, brongebieden: onafhankelijk voor waterproblematiek van stroomopwaartse gebieden (controle in eigen handen)</p> <p>sterk uitgebouwde fiets- en wandelroutenetwerken</p> <p>gebufferde heidelandschappen in Hoge Kempen</p> <p>grote militaire domeinen als werkgever en behoeder van open ruimte</p> <p>goede wegontsluiting naar het Antwerpse vanuit het noorden</p> <p>aanwezigheid van de IJzeren Rijn en van multifunctioneel bruikbare waterwegen</p> <p>zandontginning als belangrijke economische activiteit</p>	<p>teit, grootschaligheid, en aan voedselarmoede, dus een grote kwetsbaarheid voor waterverontreiniging, voedselaanrijking en versnippering</p> <p>precaire landbouwsystemen (onvruchtbare grond, melkquota, mestoverschotproblematiek)</p> <p>gebrekkige valorisatie van de landschappelijke en natuurlijke waarden</p> <p>sterke bodemverontreiniging in Noord-Limburg</p> <p>slechte planologische bescherming van grote delen van de bos- en heidegordel</p> <p>sterke barrières doorheen natuurgebieden (E314, N75, Albertkanaal)</p> <p>zwakke buffering van beken en grondwater (permeabel zand en grind)</p> <p>zwakke open ruimte verbindingen tussen grote bos- en heidecomplexen</p> <p>vele bossen slechts 'naaldboommakers'</p> <p>zwakke kwaliteit openluchtverblijfsrecreatieve centra</p> <p>ontbrekende schakel in de verbindingsweg N71 tussen Neerpelt en Hamont-Achel</p> <p>ondermijning van de leefbaarheid van de kernen van Houthalen-Helchteren door N74</p>
<p>kansen</p>	<p>bedreigingen</p>
<p>industriële en stedelijke ontwikkeling in de grensstreek van de Kempische As tot een sterk gestructureerd stedelijk en economisch netwerk, gekoppeld aan goede multimodale ontsluiting over weg, IJzeren Rijn, Kempens kanaal en het kanaal van Beverlo</p> <p>aanwezigheid van een reserve aan bedrijventerreinen (in het bijzonder de Balim gronden te Lommel)</p> <p>gebundelde ruimtelijke ontwikkeling van kernen in nog vrij gaaf Kempens landschap</p> <p>verdere uitbouw van bos- en heidegordel, onder meer Nationaal Park Hoge Kempen, en van landbouwlandschappen via optimaal recreatief medegebruik tot een sterk toeristisch product</p> <p>landschapsbouw en natuurontwikkeling van groeven</p> <p>dynamische landbouw flexibel tot diversificatie</p>	<p>verdere versnippering van grote aaneengesloten landbouw-, bos- en natuurgebieden</p> <p>verdere ontvruchting van fysische waarden en natuurwaarden (bijvoorbeeld de bedreiging van de brongebieden van de Dommel, Zwarte Beek en Bolisserbeek door intensieve landbouw)</p> <p>verdere ongestructureerde ontginningen</p> <p>niet op gang komen van een eigen dynamiek om nederzettingen en bouwlinten kwaliteitsvoller te structureren</p> <p>te weinig gebundelde ontwikkeling, zonder stadsvorming</p> <p>extreme verlinting van verbindingswegen</p> <p>doorsnijden van verbindingen tussen grote natuur- en boscomplexen onderling en met omgevende natuursystemen (naar o.m. Antwerpse Kempen, Midden-Limburgs Vijvergebied, Bokrijk, Demervallei via Bilzen)</p> <p>verspilzucht van ruimte</p> <p>ontwikkeling van IJzeren Rijn zonder koppeling aan de regio</p>

IV.4. Maasland

Kaart 42: bestaande ruimtelijke structuur regio Maasland

1. Situering

De regio Maasland is het ruim valleigebied van de Maas, dat door de rivier in een Nederlands en Belgisch deel wordt gedeeld en aan beide zijden een min of meer gelijkaardige parallelle ruimtelijke structuur heeft met van west naar oost: het Kempens Plateau, het geürbaniseerd middenterras, de uiterwaarden, rivier, overstromingsgebied, een verstedelijkte strook (economische corridor) en het Heuvelland.

Het Belgisch Maasland is een noord-zuid gericht gebied, in het westen begrensd door de steilrand van het Kempens Plateau. In het oosten vormt de Maas de grens. In het noorden doorsnijdt de grens van de regio het grondgebied van Bree en Bocholt tot aan het kanaal in Lozen.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot de regio Maasland: Bocholt (oostelijk deel), Bree (oostelijk deel), Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en Lanaken (deel ten noorden van het Albertkanaal).

2. Analyse

2.1. Fysisch systeem en natuurlijke structuur

De fysisch-natuurlijke structuur van het Maasland wordt bepaald door het laag- en het middenterras van de Maas. Deze terrassen vormen een smalle lineaire structuur, afgebakend door de steilrand van het Kempens Plateau in het westen en de rivier Maas in het oosten, die naar het noorden toe verbreedt in de Vlakte van Bocholt.

De 2 Maasterrassen en de Vlakte van Bocholt vormen de structurerende onderlegger voor de ontwikkelingen in de regio. Het laagterras met de Maas en haar overstromingsgebied (uiterwaarden) heeft vruchtbare gronden met een grindbed op geringe diepte. De aanhoudende ontgrinding heeft tot het ontstaan van grindplassen geleid. Het middenterras daarentegen heeft voornamelijk droge lemige zandpodzol. De hele Maasvallei heeft zeer kwetsbaar grondwater dat belangrijk is voor de Limburgse drinkwatervoorziening. Door de verzakking van de Vlakte van Bocholt is in deze depressie een moerassig gebied ontstaan. De vlakte wordt begrensd door de Feldbissbreuklijn, goed waarneembaar ter hoogte van Bree.

Kleine beken stromen in de richting van het noordoosten, vertrekkend van het Kempens Plateau naar de Maas. Zij vormen brede, weinig ingesneden beekvalleien en de waterkwaliteit is redelijk tot goed.

Het Maasland is rijk aan open ruimte structuren. De uiterwaarden langs de Limburgse Maas met het Vijverbroek, de Maaswinkel, de Oude Maas en het Negenoord zijn van hoge landschappelijke en natuurlijke waarde. Het Kempens Plateau met bosrand en steilrand is vrij van bebou-

wing en zorgt voor een sterke overgang tussen bebouwing en natuur (natuurgebied Mechelse Heide). De Vlake van Bocholt is een bijna structureel intacte ruimte met de Brand als een nog vrij intact houtkantlandschap. In het noordelijk gedeelte van de vlakte ligt het natuurgebied Stamprooierbroek. De vochtige graslanden van Sint-Maartensheide, ten zuiden van het Stamp-rooierbroek, vormen een belangrijk weidevogelgebied. Ter hoogte van Neeroeteren treffen wij de enige wateringen van deze regio aan.

Bijkomende belangrijke natuurlijke en landschappelijke structuren voor deze regio zijn de beekvalleien: de Bosbeekvallei, de Abeekvallei met aanliggende moerasgebieden, de Itterbeekvallei met de Brand, Jagersborg, Schootsheide en de Vallei van de Ziepbeek.

Vertrekkende van de wateringen van Neeroeteren richting Stamprooierbroek treffen wij een ketting van bossen aan, met Jagersborg als voornaamste stapsteen.

In de Vlake van Bocholt wordt overwegend aan grondgebonden landbouw, intensieve veehouwing, bosbouw en natuurontwikkeling gedaan. De land- en bosbouw treden enerzijds als beschermers van de open ruimte op, maar dragen anderzijds wel bij tot de degradatie van de ecologische waarden van het gebied. Wat de bosbouw betreft, geldt dit bijna uitsluitend voor de populierenteelt.

2.2. Nederzettingsstructuur

De nederzettingsstructuur van het Maasland vertoont een variatie in patronen en omvang.

In het gebied, gesitueerd in de Vlake van Bocholt en tussen de kernen Bocholt en Bree (westen) en de kernen Kinrooi en Molenbeersel (oosten), zijn er nauwelijks nederzettingen, met uitzondering van enkele landbouwbedrijven. Aan de westelijke rand van de Vlake groeien de Kempense kernen Bree en Bocholt vanuit een eigen dynamiek. Tussen de kernen Opitter, Bree en Bocholt is er wel een neiging tot verlinting en naar elkaar groeien, evenwijdig aan het kanaal en een lichte penetratie noordoostwaarts in de Vlake van Bocholt. Er ontstaat een snoer van opeenvolgende kernen met verlinte tussenschakels. Maaseik, gelegen aan de Maas, positioneert zich als een autonome kern in de Maasvallei. De invalswegen worden gekenmerkt door lintbebouwing.

In de smalle noord-zuid gerichte strook, het *laagterras*, die evenwijdig met de Maas loopt, liggen talrijke kleine Maasdorpjes in een uitgestrekt vlak agrarisch landschap, waarvan de oorspronkelijke nederzettingsstructuur zeer sterk op de Maas georiënteerd was.

Het zuidelijk gedeelte van het *midenterras* kende de voorbije eeuw een sterke urbanisatie. Enkele recente ingrijpende infrastructuren en ontwikkelingen veranderden de oorspronkelijke nederzettingsstructuur definitief.

De aanleg van de *rijksweg N78* had tot gevolg dat de dorpskernen zich verplaatsten en dat ze groeiden naar en langs de N78 in plaats van rond de kern of, zoals vroeger, parallel aan de Maas, zoals oud-Rekem en nieuw-Rekem. Gedurende decennia was de N78 een drager van bebouwing en is er een lintbebouwing ontstaan, die de doorstromende verkeersfunctie van de weg zwaar belemmert. De oude kernen dreigden te verloederen, alhoewel er recent een lichte kentering merkbaar is, zoals in Stokkem en Rekem. Langs de gewestweg legt het verkeer een zware druk op de woonkwaliteit. Woningen verpauperen en kleine winkels verdwijnen. Grotere handelszaken vinden dat net een goede vestigingsplaats.

De bevaarbare waterlopen, zoals de *Maas en de Zuid-Willemsvaart*, zijn belangrijk voor de nederzettingsstructuur, met inbegrip van de economische structuur. De Maas is enkel bevaarbaar vanaf Maaseik naar het noorden toe. In het verleden hebben industriegebieden hun ontstaan en ontwikkeling te danken gehad aan de aanleg van het kanaal. Momenteel is de functie van de waterweg teruggedrongen, maar de industriegebouwen zijn in gebruik gebleven. De enige industriezone die los ontwikkeld is van deze structuur, is Jagersborg in Maaseik.

De komst van de mijn en bijbehorende cités in Eisdën, de grootschalige ingrepen in het landschap door zand- en grindontginningen aan de Maas, de aanleg van de autosnelweg E314, de nieuwe bosverkavelingen in de richting van het Kempens Plateau, zorgden voor een verdere fragmentatie en suburbanisatie in het zuidelijk Maasland met het zwaartepunt ter hoogte van Maasmechelen.

De bosrand en de steilrand vormen momenteel nog een fysieke grens voor het fragmentair bebouwd landschap. De bosrand komt niet overeen met het gewestplan, waardoor het gewestplan de juridische onderlegger vormt voor verdere bebouwing en ontbossing.

Al deze ontwikkelingen hebben de open ruimte versnipperd en gefragmenteerd, waarbij de samenhang in de nederzettingsstructuur vooral in het zuidelijk deel van het Maasland zoek raakt. In het noorden hebben de nederzettingen hun kernstructuur behouden. Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en in mindere mate Lanaken hebben zich op het middenterras ontwikkeld, als een ruimer uiteengelegd geurbaniseerd gebied.

2.3. Ruimtelijk-economische structuur

De economische structuur wordt bepaald en varieert door de vruchtbaarheid van de bodem, de aanwezige grondstoffen (zand, grind), de infrastructurale ingrepen in het Maasland, het landschap, de aanwezigheid van de Maas met uiterwaarden en grindplassen.

In het noorden, ter hoogte van de Vlakte van Bocholt, en in beperkte mate in de alluviale vlakten van de Maasvallei speelt actieve landbouw de hoofdrol. Het is in grote mate grondgebonden landbouw en intensieve veehouderij die beslag leggen op het agrarisch landschap.

Aan de Maas en op het Kempens Plateau zorgden de zand- en grindontginningen voor grote landschappelijke ingrepen, die in de gemeenten Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en Lanaken zijn omgezet ten voordele van recreatie en/of toerisme en natuurontwikkeling. Een uitgebreid fietsrouten netwerk, aansluitend op het netwerk in Nederlands Limburg, koppelt de toeristische aantrekkingspunten (water, historische steden, Maasdorpjes enz.) aan het landschappelijk gegeven van deze regio, zoals de rivier, de uiterwaarden en de vergezichten.

In het zuidelijk gedeelte van de Maasvlakte worden naast grind- en zandontginning - de steenkoolmijnen behoren definitief tot het verleden - de industriële activiteiten uitgebreid door de aantakking op de autosnelweg, de Zuid-Willemsvaart en de aansluiting op de structuur van het Albertkanaal.

Bedrijventerreinen liggen voornamelijk als een lint langs de Zuid-Willemsvaart met uitzondering van het bedrijventerrein Jagersborg te Maaseik. Watergebonden bedrijven vestigden zich aan het kanaal in Lanaken, Maasmechelen, Eisdën, Dilsen en Rotem, Neroeteren, Bree en Bocholt. Tegenwoordig is de waterweg grotendeels in onbruik geraakt, maar de terreinen hebben

wegens hun ligging nog altijd de mogelijkheid om het kanaal opnieuw te gebruiken voor goedertransport.

Geregeld duiken allerlei grote (handels)projecten op, die met tewerkstelling als alibi vooral een goede ligging nabij de Nederlandse grens beogen. Het ruimtelijk draagvlak van de directe omgeving is doorgaans niet in overeenstemming met het megalomaan opzet en de bovenlokale oriëntatie van de projecten.

2.4. Bereikbaarheid en ontsluiting

De bereikbaarheid en de ontsluiting worden overwegend bewerkstelligd door de wegeninfrastructuur. De verbinding met Midden-Limburg verloopt voornamelijk via de gewestweg N75 (Lanklaar - Genk) en de autosnelweg E314 met een oprit en afslag in Maasmechelen (eveneens de verbinding met Nederlands Limburg). De verbinding met het noorden van Limburg geschiedt via de gewestweg N73 (Kinrooi - Bree). De gewestweg (N78) zorgt voor de interne circulatie, dwars door het Maasland, en verbindt de 5 Maaslandse gemeenten. Het openbaar vervoer in de vorm van het busverkeer loopt over die trajecten.

Het Albertkanaal kent een belangrijk transport over het water. Op de Kempense kanalen is het industrieel transport beperkter. De pleziervaart op de kanalen kent een stijging. De Zuid-Willemsvaart situeert zich evenwijdig aan de N78 en het Albertkanaal snijdt het Maasland enkel ter hoogte van Lanaken.

Het spoorverkeer in het gebied is teruggebracht tot niets. Van het oud kolenspoor rest enkel nog het spoor zelf.

3. Deelgebieden

3.1. Zuidelijk Maasland

Het stedelijk netwerk zuidelijk Maasland is een verstedelijkte laag die op de Maasvallei en een deel van de Vlakte van Bocholt ligt, meer bepaald op de fysische structuur van beide Maasterassen. Het gebied loopt van de bosrand tot aan de Maas en van de N75 tot aan Smeermaas en het Albertkanaal. De Maasvallei en het stukje Vlakte van Bocholt zijn de natuurlijke componenten van het gebied. Het stedelijk netwerk is het complex suburbaan sociaal-ruimtelijk weefsel dat de mens daarop ontwikkeld heeft.

3.2. Open Maasvallei

De open Maasvallei is de deelruimte met de rivier en het laag- en middenterras, met uitzondering van de Vlakte van Bocholt.

In het zuidelijk gedeelte wordt de Maasvallei sterk visueel begrensd door de steilrand, terwijl zij ter hoogte van Dilsen-Stokkem, Maaseik en Kinrooi breder is. Kleine concentrische dorpen zijn

gesitueerd op de vruchtbare gronden van de Maasvallei en georiënteerd op de Maas. Op het middenterras is de bebouwing minder concentrisch en dijt uit. De aanwezigheid van talrijke grindontginningen kenmerken het gebied. Heerenlaak en de Spanjaard zijn hoogdynamische toeristische infrastructuren aan de Maasplassen.

3.3. Vlake van Bocholt

Het landschappelijk gegeven is structureel nog zeer intact.

Het middenterras van de Maasvallei spreidt zich hier vanaf Dilsen breed uit tot aan de steilrand, die tot voorbij Bree duidelijk waarneembaar is. De lijninfrastructuren volgen hetzelfde patroon: de N78 evenwijdig aan de Maas en de N76 (Bree - Opitter - Neeroeteren) met het kanaal evenwijdig aan de steilrand. De lijninfrastructuren zijn ook de aanhechtingspunten voor de bebouwing, de kernen en de bedrijventerreinen. De brede tussenruimte is nagenoeg onbebouwd. Enkel op het breedste deel in het noorden ontwikkelen zich vrij laat de kernen Kinrooi en Molenbeersel. Dat is de aanzet van een nieuwe bebouwingslijn die zich in Nederland tot Weert verderzet. Tussen de 3 bebouwingsstroken is de open ruimte naar Vlaamse normen vrijwel ongerept.

In de Vlake van Bocholt wordt overwegend aan grondgebonden landbouw, intensieve veehouderij, bosbouw en natuurontwikkeling gedaan. De land- en bosbouw treden enerzijds als beschermers van de open ruimte op, maar dragen anderzijds wel bij tot de degradatie van de ecologische waarden van het gebied. Wat de bosbouw betreft, geldt dat bijna uitsluitend voor de populierenteelt. Het gebied is bosrijk en bevat belangrijke vogel- en habitatrichtlijngebieden en het grensoverschrijdend stiltegebied Stamprooierbroek, wat ook een grensoverschrijdend Benelux-landschap is.

Bree en Maaseik zijn de 2 kleinstedelijke gebieden aan beide zijden van deze deelregio. Zij zijn de dragers van het voorzieningenaanbod en de belangrijkste aantrekkingspolen voor kerngericht wonen. De industriële ontwikkeling is beperkt en concentreert zich vooral in Bree op de bedrijventerreinen aan de Zuid-Willemsvaart en in mindere mate in Maaseik. Voor deze Maasstad zijn de recreatieve en toeristische troeven belangrijker.

4. Sterkten en zwakten

sterkten	zwakten
<p>aanwezige potentiële stedelijke structuur: autonome stedelijke gebieden met hun ommeland (historische steden) en de stedelijke structuur in het middengebied van Maasvlakte (Maasmechelen, Lanaken)</p> <p>landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Maas en vallei en beekdalen (van internationaal niveau), het Midenterras van de Maas, Vlake van Bocholt</p> <p>economie: grondstoffen (zand en grind), recreatie en toerisme (fietspaden, water, steden en Maasdorpen, natuur), landbouw, industrie</p> <p>behoorlijke ontsluiting en verbinding met de auto</p> <p>goede busontsluiting in het zuidelijk gedeelte van het Maasland</p> <p>potentie van mijnterrein in Eisden</p> <p>scharniergebied tussen verschillende regio's (over de grenzen heen)</p> <p>overstromingen in de Maasvallei, sterkte naar natuurontwikkeling, grindafzettingen enz.</p> <p>aanwezigheid van multifunctioneel bruikbare waterwegen</p>	<p>fragmentatie en ruimtelijke desoriëntatie in het middengebied van de Maasvlakte</p> <p>beperkt niveau en aanbod van de stedelijke gebieden</p> <p>zwakke economische structuur zonder eigen profiel</p> <p>werkloosheidsproblematiek (Maasmechelen)</p> <p>opvolging van de nabestemming van de grind- en zandontginning</p> <p>ontbreken van hinterlandverbindingen (met Nederland)</p> <p>inplanting van nieuwe woonwijken en verkavelingen zonder veel binding met de dorpskernen (identiteitsverlies)</p> <p>verlating naar en langs gewestweg: verlies aan herkenbaarheid van de oude nederzettingsstructuren en dus ook verlies van identiteit; verschuiving en spreiding van functies, met verlies aan natuurverbindingen tussen de Maas en het Kempens Plateau</p> <p>geen spoorontsluiting in heel het gebied en zwak overig openbaar vervoer, met vooral in het noorden een bijzonder slechte ontsluiting</p> <p>woningbouwdruk vanuit Nederland</p> <p>overstromingen in de Maasvallei, schade aan bebouwing, vervuiling, landbouw enz.</p>
kansen	bedreigingen
<p>ontwikkeling van Bree en Bocholt vanuit een eigen dynamiek</p> <p>uitbouw van Maaseik in samenhang met actieve waterrecreatie tot een sterke toeristische poort met eigen kenmerken</p> <p>stelling nemen t.a.v. ontginningen die best worden afgebouwd</p> <p>grindnabestemming met klemtoon op actieve recreatie in het noordelijk gebied Maaseik - Kessenich en met klemtoon op natuurherstel, landschapsherstel, zachte recreatie en landbouw in het zuidelijk gedeelte van het Maasland</p> <p>mogelijkheid om een eigen economische dynamiek te generen in samenwerking met Nederland</p> <p>natuurontwikkeling in de Maasuitwaarden</p> <p>de mogelijke spoorlijn Lanaken - Maastricht</p>	<p>allerlei 'grootse' projecten die ad hoc worden ontwikkeld</p> <p>verdere ongestructureerde ontginningen</p> <p>niet op gang komen van een eigen dynamiek om economische ontwikkeling te oriënteren en stedelijk gebied te structureren</p> <p>gebrek aan samenhang</p>

IV.5. Haspengouw en Voerstreek

Kaart 43: bestaande ruimtelijke structuur regio Haspengouw en Voerstreek

1. Situering

De regio Zuid-Limburg valt geografisch samen met de traditionele landschappen van vruchtbaar Haspengouw, Voeren en Limburgs zuidelijk Hageland. Zij bevat het totaal Limburgs grondgebied ten zuiden van de Demervallei en het Albertkanaal.

Volgende gemeenten liggen geheel of gedeeltelijk in deze regio: Alken, Bilzen (deels), Borgloon, Diepenbeek (deels), Gingelom, Halen (deels), Heers, Herk-de-Stad (deels), Herstappe, Hoeselt, Kortesseem, Lanaken (deels), Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren, Wellen.

2. Analyse

2.1. Fysisch systeem en natuurlijke structuur

Zuid-Limburg heeft vruchtbare, lemige bodems op een complex van dalen, hellingen en plateaus. In tegenstelling tot de Kempen, is er hier wel degelijk sprake van echte (punt)bronnen, die weinig gebufferd zijn. Er bevinden zich vele drinkwaterwinningen. De beken hebben een matige tot meestal slechte of zeer slechte waterkwaliteit behalve in Voeren.

In deze regio onderscheiden wij 3 deelregio's: Vochtig Haspengouw, Droog Haspengouw en de Voerstreek.

De natuurwaarden van Haspengouw liggen voornamelijk in de kleinschalige valleilandschappen met kwel, graslanden, populierenplantages en bronnen. Daarnaast treffen wij er biologisch waardevolle loofbossen en kasteelparken aan (Nieuwenhoven, Belle-Vuebos, Duras, Zwartaardebos enz.), hoogstamboomgaarden en kleine landschapselementen, zoals holle wegen en poelen, allemaal verspreid in het landbouwlandschap van laagstamboomgaarden, akkers en weiden.

Vochtig zandlemig tot lemig Haspengouw heeft een vrij vlak reliëf in het noorden, aansluitend bij de Demervallei, tot een golvend reliëf in het zuiden. Evenwijdig, en net ten zuiden van de Demer, bevindt zich een zandig stuifwallenlandschap. Vanuit de fysische structuur sluit het westelijk deel van deze deelregio aan bij het Vlaams-Brabants Hageland. Tussen Herk en Demer, nabij Stevoort, bevindt zich een groot weide- en bosgebied: de Herkenrodebossen. Meer in het zuiden verbindt een netwerk van holle wegen de dalen over steile valleihellingen met de heuveltoppen. Als zij onbedekt zijn, zijn de bodems onderhevig aan erosie. De belangrijkste beekvalleien zijn die van Mombeek, Herk, Demer (bovenloop) en Molenbeek. In hun bovenlopen is het grondwater uiterst kwetsbaar. De open ruimte is sterk versnipperd door lintbebouwing.

Droog Haspengouw wordt gekenmerkt door een dik leemdek, in het zuidoosten gelegen op Krijtformaties. In het zuidoosten behoren de beken tot het Maasbekken, elders tot de bekkens van Demer, Herk- en Mombeek. Het plateaureliëf is minder doorsneden en zacht hellend. De dalen zijn dikwijls opgevuld met erosiemateriaal van de akkers. Door de minder steile hellingen en de sterk doorlatende ondergrond is er een goede verticale ontwatering, wat leidt tot uitstekende akkerbouwgronden. De oude ruilverkavelingen hebben hier de meeste landschapselementen opgeruimd, wat onder andere heeft geleid tot een verscherpte erosieproblematiek. Niettemin blijft het gebied biologisch belangrijk, ondermeer voor de das. Er zijn minder holle wegen. In het zuidoosten bevinden zich grotten en dolines, depressies in het landschap waar de kalk opgelost is. Belangrijk is de Jekervallei die vooral nabij Tongeren breed is uitgesneden in het plateau. Op de steile Jekervalleihellingen dagzoomt het krijt. De zone rond het Albertkanaal en de stapsteen Sint-Pietersberg zijn essentieel als internationale natuurverbindingen tussen Kempen, Maasvallei en Voeren (als volgende stapsteen).

De sterke golvende **Voerstreek** bestaat uit een uitgesproken geërodeerd (Maas)plateaulandschap in het westen en een Krijtplateau in het oosten. De zachtere hellingen en plateauruggen zijn bedekt door een leemlaag van maar 2 à 4 m dik. De diep ingesneden beekdalen zijn asymmetrisch. Zowel in waterhuishouding als in zuurtegraad kent het gebied sterke gradiënten op een korte afstand. De beken hebben nog een matig goede tot zeer goede biologische waterkwaliteit. Dit grensoverschrijdend Drielandenpark wordt gekenmerkt door een sterke verweving van weiden, (voornamelijk maïs)akkers, hoogstamboomgaarden, graften, hagen en houtkanten, bronnen, waardevolle zure bossen, zuivere beekdalen en graslanden met een opmerkelijke kalkflora. Voeren kent de hoogste concentratie holle wegen van West-Europa. Weiden werden gescheurd. Hoogstamboomgaarden, holle wegen en hagen degraderen door een gebrek aan onderhoud. Daarnaast kent Voeren een toenemende verstoring door recreatie.

De natuurwaarden in Zuid-Limburg degraderen voornamelijk door een gebrekkige buffering en toenemende versnippering van de reeds zwakke natuurverbindingen vooral tussen de beekvalleien.

2.2. Nederzettingsstructuur

De nederzettingsstructuur in Haspengouw en Voeren hangt nog nauw samen met de traditionele landschapsstructuur.

In **Vochtig Haspengouw** zijn de traditionele linten, evenwijdig aan de beekvalleien en langs de verbindingswegen, nog enorm uitgedijd. Zij schakelen nu vrijwel ononderbroken de dorpskernen aan elkaar. De kleine dorpen zijn nooit sterk uitgegroeid door de nabijheid van de stedelijke gebieden Hasselt, Sint-Truiden en Bilzen, de inname van landbouwgrond rond het kerngebied en door de brede (te) natte beekvalleien. Enkel Herk-de-Stad en Halen hebben duidelijk compacte kernen. De N2 van Diest, over Hasselt tot Bilzen is bijna volledig verlint. Verspreid in het landschap liggen talrijke kastelen met soms goed bewaarde kasteeldomeinen.

In **Droog Haspengouw en in Voeren** is het landschap met verspreide kerkdorpjes nog relatief goed bewaard. Maar de steden Borgloon en vooral Tongeren hebben langs de invalswegen een sterke ontwikkeling gekend. De regionale ontsluitingswegen N79, N3, N20 en N730 tussen Tongeren en Bilzen zijn sterk verlint. In de oostelijke grensstreek hebben de oostelijk gelegen kernen van Riemst zich sterker ontwikkeld door de druk van Maastricht.

2.3. Ruimtelijk-economische structuur

Nabij Sint-Truiden en Tongeren liggen vrij grote, meestal goed ontsloten bedrijventerreinen. Verspreid in de streek komen talrijke lokale bedrijventerreinen voor. Er is vooral een plaatsgebrek op de grotere terreinen. Sint-Truiden beschikt nog over een belangrijke reserve industrie-gronden. Globaal beschouwd heeft de regio, vergeleken met de andere, een minder sterk uitgebouwde industriële bedrijvigheid.

Landbouw is ruimtelijk structurerend aanwezig, meestal als fruitteelt of akkerbouw, en in Voeren als veeteelt. In Bilzen ligt een concentratie van sierteelt en nabij Herk-de-Stad een concentratie van groenteteelt. De agrarische structuur is sterk, behalve in Vochtig Haspengouw, waar zij fel versnipperd is door linten van bebouwing en beken. In Sint-Truiden, Borgloon en Herk-de-Stad liggen belangrijke fruit- en groenteveilingen.

Toerisme is vrij zwak uitgebouwd in verhouding tot de mogelijkheden van het cultuur- en plattelandstoerisme. Alden Biesen is een goed uitgebouwde attractiepool. Tongeren en Sint-Truiden zijn boeiend voor stadstoerisme en museumbezoek (Gallo-Romeins museum).

In het gebied Diepenbeek - Bilzen - Riemst bestaat een grote spreiding van handelsvestigingen buiten de kernen. Nabij Tongeren en Sint-Truiden treft men een aantal handelslinten aan die herstructurering vereisen.

2.4. Bereikbaarheid en ontsluiting

De ontsluiting van de regio is voor het wegverkeer globaal genomen goed.

Via N2, N80, N20, N76 en N79 is de regio goed verbonden met E313 (Antwerpen, Luik) en met E314 (Brussel), alsook via N80 en N69 met E40 (Luik, Brussel). De spoorontsluiting is in vergelijking met de rest van Limburg minder slecht. In Sint-Truiden, Tongeren, Diepenbeek, Alken en Bilzen liggen nog stations. Van Bilzen naar Maastricht ligt een in onbruik geraakt spoor. De busverbindingen zijn zwak uitgebouwd. Door de sterk verspreide bebouwing in lange linten en in talrijke kleine kernen, is de ontsluiting naar de grotere gewestwegen niet optimaal en is een efficiënt openbaar vervoer moeilijk te organiseren.

3. Deelgebieden

3.1. Lintlandschap Vochtig Haspengouw

Vochtig Haspengouw heeft een vrij verspreide lintvormige ruimtelijke ontwikkeling die het gevolg is van de natuurlijke structuur: een waterrijk gebied, doorsneden door beken en riviertjes van de bekkens van Gete en Herk.

Door de verspreide bebouwing zijn er nauwelijks kernen ontstaan. Het geheel heeft daardoor een erg gefragmenteerd en uitgesmeerd voorkomen met een beperkte verscheidenheid aan functies. Naast de ruimtelijke problemen is er sprake van een belangenconflict tussen wonen en landbouw (o.a. fruit) en van de demografische druk vanuit het regionaalstedelijk gebied.

3.2. Zuid-Limburgse kleine kernen

Ten zuiden van de lijn Sint-Truiden - Borgloon - Tongeren komen zeer vruchtbare droge leemgronden voor, zodat de grondgebonden landbouw hier structuurbepalend is. De kleine landschapselementen, zoals holle wegen, enkele relictbosjes en kasteelparken bepalen het landschap.

De nederzettingen zijn gelegen in het open-field-landschap met kleine dorpen met vallei- of plateausites.

In het zuiden van Droog Haspengouw komen verschillende kleine gemeenten voor (Heers, Ginkelom, Herstappe). Zij kenden gedurende een lange periode geen bevolkingsaan-groei meer. Het gaat om kleine afhankelijke kernen waar de voorzieningen in kleinhandel zeer beperkt zijn.

3.3. Hageland

Ten westen van het Lintlandschap Vochtig Haspengouw ligt het Hageland. Het maakt bijna volledig deel uit van de provincie Vlaams-Brabant en kan daarin als een deelgebied worden beschouwd. Het Hageland wordt daarom slechts zeer beknopt behandeld in de provincie Limburg. Het gebied heeft wel enkele uitlopers in Limburg. Het betreft het zuidelijk deel van Halen (inclusief de kern Halen) en een gedeelte van Tessenderlo.

3.4. Voerstreek

Voeren behoort tot het internationaal Drielandenpark (als midden van een stedenring) dat in het MHAL-perspectief verder zal worden uitgewerkt.

Dit grensoverschrijdend Drielandenpark wordt gekenmerkt door een sterke verweving. Kleine landschapselementen zijn bedreigd. Daarnaast kent Voeren een toenemende verstoring door recreatie.

4. Sterkten en zwakten

sterkten	zwakten
relatief sterke kernsteden Sint-Truiden, Tongeren en Bilzen	zeer veel kleine kernen en uitgebreide linten
vrij veel gave landbouwlandschappen, voornamelijk in het zuiden van Haspengouw met groot toeristisch potentieel (o.m. kastelen), vrij gave bebouwingsstructuur in het zuiden en in Voeren (kerkdorpen)	zwak economisch draagvlak voor voorzieningen
sterke fruitsector, zeer vruchtbare bodems, goede landbouwstructuur (voornamelijk Droog Haspengouw), veilingen	moeilijk uit te bouwen efficiënte mobiliteit (openbaar vervoer)
hoge biodiversiteit	woningbouwdruk vanuit Nederland in oostelijke grensstreek
landschappelijk, recreatief en biologisch zeer waardevol Drielandenpark (deel Voeren)	relatief weinig industriegronden
	relatief veel zonevreemde bedrijven
	te weinig tewerkstelling in eigen regio (veel pendel naar bipool)
	vergrijsde bevolking
	relatief vele oude woningen en weinig sociale woning-

<p>goede ontsluiting en verbinding over de weg eigen waterproductie</p>	<p>bouw nieuwe woonwijken die door hun inplanting weinig binding hebben met de kerndorpjes (identiteitsverlies) versnippering van landbouw en natuur door linten in Vochtig Haspengouw zwakke verweving van landbouw en natuur nog te weinig gediversificeerde landbouw zwakke natuurverbindingen tussen beekdalen en langs Albertkanaal (zwakke verbinding tussen Hoge Kempen en Maasvallei, Voeren), zwakke verbindingen tussen Demervallei en noordelijke natuursystemen zwak gebufferde, kwetsbare, maar waardevolle natuur overstromingsgevaar vanuit het Demerbekken onder andere op een aantal historische kernen zwak openbaar busvervoer zwak uitgebouwde toeristische voorzieningen en weinig recreatieve ruimte in het oosten (bosarm) sterke aanwezigheid van een waardevol patrimonium waarvan het onderhoud en het herstel heel wat financiële middelen vergen</p>
<p>kansen</p> <p>ontwikkeling van Tongeren en Sint-Truiden als goed uitgebouwde structuurondersteunende steden, ook als industriële centra (bijvoorbeeld gronden van het voormalig militair domein Brustem, het bedrijventerrein Tongeren-oost) herwaardering van ruimtelijke kwaliteit van de karaktervolle dorpen in aantrekkelijke woonomgeving lage grondprijzen in vergelijking met elders nabijheid van Maastricht, Luik, Aken en Heerlen plattelands- en kasteeltoerisme gekoppeld aan cultuursteden, aanwezigheid van rijk cultuur-historisch patrimonium samenwerking van veilingen, diversificatie van landbouw, ondermeer naar breder fruitgamma, biolandbouw, tuinbouw enz. stiltegebieden</p>	<p>bedreigingen</p> <p>niet op gang komen van een dynamiek om ontwikkeling hiërarchisch te oriënteren en te structureren, met als gevolg een leegloop van kleinste kernen verdringingsprocessen op de woonmarkt vanuit Nederland en door de hogere inkomensklassen verdere teloorgang van dorps- en streekidentiteiten teloorgang van traditionele landbouw zonder omschakeling ongecontroleerde groei en te weinig diversificatie in de fruitteelt verdere landschapsvervlakking, verlies van identiteit en teloorgang van biodiversiteit door gebrek aan buffering erosieproblematiek massatoerisme in Voeren</p>

Deel V: Prognoses, behoeften en taakstellingen

1. Woningen

1.1. Prognoses en trends

1.1.1. Bevolkingsevolutie

Sinds 1831 nam de Limburgse bevolking toe van 159.654 inwoners tot 572.075 inwoners in 1961. Eenendertig jaar later, op 1 januari 1992, telde de Limburgse bevolking 755.593 personen. Tussen 1961 en 1992 is dat een aangroei met 183.518 personen of een gemiddelde jaarlijkse toename met 5.243 inwoners. In 2007 telde Limburg 820.272 inwoners. Zonder rekening te houden met een te verwachten positief migratiesaldo werd geraamd dat Limburg in 2007 ongeveer 787.500 inwoners zou tellen (gesloten prognose).

Tussen 1992 en 2007 groeide de bevolking aan met 64.679 personen. Jaarlijks is dit een gemiddelde toename met 4.311 personen. Trendmatig werd verwacht dat het aantal Limburgers weliswaar zou blijven toenemen maar niet meer in de zelfde mate als tien jaar geleden. De studiedienst van de Vlaamse regering verwachtte op basis van de gegevens in 2005 via een open prognose 836.787 inwoners in 2012. De gesloten prognose verwachtte op basis van de gegevens in 2007 een bevolking van 831.122 inwoners. De voorbije jaren bleek het aantal geboortes echter opnieuw toe te nemen. Terwijl in Vlaanderen in 2009 het aantal geboortes zich stabiliseerde op het tweede hoogste cijfer sedert 2009, nam het aantal geboortes in Limburg ook in dat jaar verder toe. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat de provincie, in tegenstelling tot de verwachtingen in het begin van 2010, al 838.505 inwoners telde. Sedert 2007 nam het aantal inwoners toe met 18.233 personen of 6.077 personen per jaar. Op kortere termijn heeft deze toename van het aantal geboortes echter weinig consequenties voor de behoefte van het aantal woningen. Deze behoefte wordt in eerste instantie niet door het aantal inwoners maar wel door het aantal gezinnen en de gezinsvorming bepaald.

1.1.2. Gezinsverdunning

De bevolkingssamenstelling zal sterker wijzigen dan de omvang van de bevolking. Concreet moet rekening worden gehouden met een verdere vergrijzing van de bevolking of een toename van de 75-plussers en een afname van de 10 tot 39-jarigen. Het aandeel van de actieve oudere bevolking neemt toe. De vergrijzing leidt tot een verdere gezinsverdunning. Daarnaast is er ook een duidelijke trend naar gezinsdestabilisatie. Doorheen de jaren stijgen de echtscheidingscijfers en het aantal partnerontbindingen sterk. Hierdoor ontstaan nieuw samengestelde gezinnen en is er een toename van éénoudergezinnen en alleenstaanden.

Naast een continue toename van het aantal gezinnen kent Limburg sinds 1961 duidelijk een daling van de gemiddelde gezinsgrootte. Tussen 1947 en 1991 lag de gezinsgrootte altijd boven het Vlaams gemiddelde maar zij daalde van 4,23 (1947) naar 2,87 (1991). In 2007 bedroeg de gemiddelde gezinsgrootte in Limburg 2,54.

De gezinsverdunning kan de volgende tien tot vijftien jaar leiden tot een sterke toename van het aantal gezinnen. De raming van het toekomstig aantal gezinnen geeft een forse maar afnemende groei aan van het aantal gezinnen.

1.1.3. Gesloten prognose

Onderstaande tabel geeft een raming van de behoefte aan bijkomende woningen, gebaseerd op een gesloten prognose (zonder rekening te houden met de inwijking). Vertrekpunt is de te verwachten natuurlijke groei van de bevolking. De gesloten prognose¹³⁴ is gebaseerd op groeicijfers per gemeente die per leeftijdscategorie van vijf jaar trendmatig werden berekend. De toegepaste gezinsverdunding werd eveneens trendmatig per gemeente vastgesteld. De evolutie van het aantal gezinnen voor de periode 2007 - 2012 en voor de periode 2012 - 2017 geeft een indicatie van de behoefte aan bijkomende wooneenheden. In de tabel zijn de stedelijk gebiedsgemeenten vet gemarkeerd. Om de vergelijking met het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen te kunnen maken worden dezelfde uitgangsgegevens en dezelfde referentie jaren aangehouden: dit zijn de bevolkingscijfers (ADSEI, 2008) van 2007 en een prognose voor het jaar 2012 en 2017. De prognose heeft tot doel om een ijkpunt ten opzichte van de prognoses en de taakstelling van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen te bepalen.

Tabel 32: evolutie gezinnen volgens de natuurlijke aangroei van 2007 tot 2012 en van 2012 tot 2017 per gemeente

gemeente	aantallen			evolutie 2007 - 2012		evolutie 2012 - 2017	
	2007	2012	2017	absoluut	index	absoluut	index
Alken	4.275	4.579	4.782	304	107,1%	203	104,4%
As	2.968	3.188	3.322	220	107,4%	134	104,2%
Beringen	15.581	16.066	16.447	485	103,1%	381	102,4%
Bilzen	11.753	12.570	13.124	817	107,0%	554	104,4%
Bocholt	4.745	5.130	5.441	385	108,1%	311	106,1%
Borgloon	4.107	4.286	4.357	179	104,4%	71	101,7%
Bree	5.751	6.120	6.357	369	106,4%	237	103,9%
Diepenbeek	7.056	7.552	7.878	496	107,0%	326	104,3%
Dilsen-Stokkem	7.327	7.864	8.177	537	107,3%	313	104,0%
Genk	23.835	24.988	25.542	1.153	104,8%	554	102,2%
Gingelom	3.130	3.238	3.277	108	103,5%	39	101,2%
Halen	3.488	3.695	3.750	207	105,9%	55	101,5%
Ham	3.888	4.106	4.232	218	105,6%	126	103,1%
Hamont-Achel	5.415	5.700	5.895	285	105,3%	195	103,4%
Hasselt	31.169	32.428	33.002	1.259	104,0%	574	101,8%
Hechtel-Eksel	4.442	4.802	5.077	360	108,1%	275	105,7%
Heers	2.757	2.908	2.978	151	105,5%	70	102,4%
Herk-de-Stad	4.693	5.093	5.307	400	108,5%	214	104,2%
<i>Herstappe</i> ¹³⁵	37	38	38	1	102,7%	0	100,0%
Heusden-Zolder	11.344	12.107	12.608	763	106,7%	501	104,1%
Hoeselt	3.660	3.868	3.997	208	105,7%	129	103,3%
Houthalen-Helchteren	10.733	11.497	12.087	764	107,1%	590	105,1%
Kinrooi	4.467	4.724	4.958	257	105,8%	234	105,0%
Kortessem	3.118	3.349	3.510	231	107,4%	161	104,8%
Lanaken	10.067	10.723	11.148	656	106,5%	425	104,0%
Leopoldsburg	5.999	6.273	6.443	274	104,6%	170	102,7%
Lommel	12.597	13.403	14.019	806	106,4%	616	104,6%
Lummen	5.389	5.628	5.767	239	104,4%	139	102,5%

Maaseik	9.479	10.012	10.341	533	105,6%	329	103,3%
Maasmechelen	13.951	14.822	15.412	871	106,2%	590	104,0%
Meeuwen-Gruitrode	4.644	5.035	5.348	391	108,4%	313	106,2%
Neerpelt	6.309	6.569	6.791	260	104,1%	222	103,4%
Nieuwerkerken	2.636	2.837	2.959	201	107,6%	122	104,3%
Opglabbeek	3.557	3.923	4.159	366	110,3%	236	106,0%
Overpelt	5.298	5.686	5.937	388	107,3%	251	104,4%
Peer	5.968	6.453	6.874	485	108,1%	421	106,5%
Riemst	6.331	6.624	6.799	293	104,6%	175	102,6%
Sint-Truiden	16.330	17.411	17.859	1.081	106,6%	448	102,6%
Tessenderlo	6.900	7.318	7.593	418	106,1%	275	103,8%
Tongeren	12.427	13.078	13.352	651	105,2%	274	102,1%
Voeren	1.665	1.733	1.789	68	104,1%	56	103,2%
Wellen	2.824	2.953	3.065	129	104,6%	112	103,8%
Zonhoven	7.699	8.061	8.310	362	104,7%	249	103,1%
Zutendaal	2.693	2.856	2.980	163	106,1%	124	104,3%
totaal provincie Limburg	322.502	341.294	353.088	18.792	105,8%	11.794	103,5%

In de prognose van het aantal gezinnen van de studiedienst van de Vlaamse regering (SVR-2005), gebruikt voor de actualisatie van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, zit een observatie van de huidige huishoudparticipatiegraden vervat ¹³⁶. De huishoudparticipatiegraad refereert naar de verdeling van het aantal inwoners naar leeftijd en geslacht over de verschillende huishoudgroottes. Het betreft bijvoorbeeld het aandeel alleenwonenden in een bepaalde leeftijdsgroep. Inzake de toekomstige huishoudparticipatiegraad worden twee hypothesen geformuleerd: een hypothese met een zogeheten sterke en een hypothese met een zwakke gezinsverdunning. Het onderscheid tussen beide houdt in dat de wijziging van de participatiegraden in de jaren 1997 tot 2004 zich gedurende een langere dan wel een kortere periode zal doorzetten met een sterke dan wel een zwakke gezinsverdunning als gevolg.

Voor de analyse is eenvoudig de gezinscoëfficiënt berekend voor de verschillende gemeenten op basis van de prognoses van de studiedienst van de Vlaamse regering ¹³⁷. Het betreft de prognose van het aantal inwoners (waarbij migratie wel is inbegrepen) enerzijds en de prognoses van het aantal gezinnen anderzijds. De gezinscoëfficiënt per gemeente op een bepaald ogenblik is de verhouding tussen het aantal inwoners en het aantal gezinnen. De berekening van de gezinscoëfficiënt per gemeente gaat ervan uit dat een sterke gezinsverdunning kan worden verwacht.

Het aantal bijkomende woningen moet volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden verdeeld tussen het stedelijk gebied en het buitengebied. De verhouding bedraagt 57% in het stedelijk gebied en 43% in het buitengebied.

Vlaanderen voorziet in zijn structuurplan een groei van 16.817 gezinnen bij een zwakke gezinsverdunning en van 20.857 gezinnen bij een sterke gezinsverdunning voor de periode 2007 - 2012. Voor de buitengebiedgemeenten in Limburg wordt volgens de gesloten prognose een toename van 8.987 wooneenheden voor de periode 2007 - 2012 vastgesteld en voor de periode 2012 - 2017 6.019 wooneenheden. Voor de stedelijk gebiedgemeenten leidt de gesloten prognose naar een toename van 9.805 gezinnen in de periode 2007 - 2012 en van 5.775 gezinnen in de

periode 2012 - 2017. Deze prognose zou in 2012 resulteren in een verhouding 57,1% in de stedelijk gebiedsgemeenten en 42,9% in de buitengebiedgemeenten.

1.1.4. Buitenlandse woondruk

In het verleden werden de Limburgse grensgemeenten vooral geconfronteerd met de inwijking van een aantal veeleer welstellende Nederlanders. Dit fenomeen bleef echter beperkt tot de sector van het exclusief en duurder woningmarktsegment. Vandaag is er echter ook een trend vast te stellen van inwijking van de 'gewone' Nederlander met weinig kapitaal die op zoek zijn naar een 'betaalbare' woning. Toch is het aantal Nederlanders in verhouding tot het totaal aantal bewoners voor een aantal gemeenten behoorlijk hoog: Hamont-Achel 26,6% en Lanaken 25,1% (zie tabel 33). De immigratie van Nederlanders blijft een constant gegeven. De grensgemeenten worden geconfronteerd met een toenemende woondruk en met het steeds schaarser wordend aanbod van bouwpercelen. Een gevolg van de woondruk is de stijgende grondprijs die zich van de grensgemeenten stilaan verspreidt over de hele provincie ¹³⁸.

Tabel 33: aantal Nederlanders ten opzichte van het aantal inwoners (> 5%) (1 januari 2008)

gemeente	inwoners in 2008	Nederlanders	%
Hamont-Achel	13.898	3.699	26,6%
Lanaken	24.935	6.270	25,1%
Voeren	4.207	995	23,7%
Riemst	16.145	2.469	15,3%
Neerpelt	16.247	2.442	15,0%
Kinrooi	12.118	1.796	14,6%
Lommel	32.424	4.045	12,5%
Maaseik	24.139	2.560	10,6%
Bocholt	12.561	1.251	10,0%
Overpelt	13.719	1.201	8,8%
Zutendaal	6.985	536	7,7%
Dilsen-Stokkem	19.296	1.399	7,3%
Maasmechelen	36.661	2.571	7,0%
Hechtel-Eksel	11.612	798	6,9%

Bron: ADSEI, dienst demografie (2008) - verwerking provincie Limburg, directie mens, steunpunt sociale planning

1.2. Verdeling van bijkomende woningen

1.2.1. Verdeling van het globaal aanbod aan bijkomende woningen

Uitgangspunten

De Vlaamse overheid geeft voor de periode 2007 - 2012 een taakstelling van 16.817 (bij een zwakke gezinsverdunding) en 20.857 (bij een sterke gezinsverdunding) bijkomende woningen. De provincie moet deze taakstelling verdelen over de gemeenten, rekening houdend met de prognoses voor de volgende planperiode(n) en de gewenste ruimtelijke nederzettingsstructuur.

De provincie hanteert de taakstelling van Vlaanderen bij een sterke gezinsverdunding (20.857 woningen voor de periode 2007 - 2012) als vertrekpunt voor de verdere verdeling. Voor de pe-

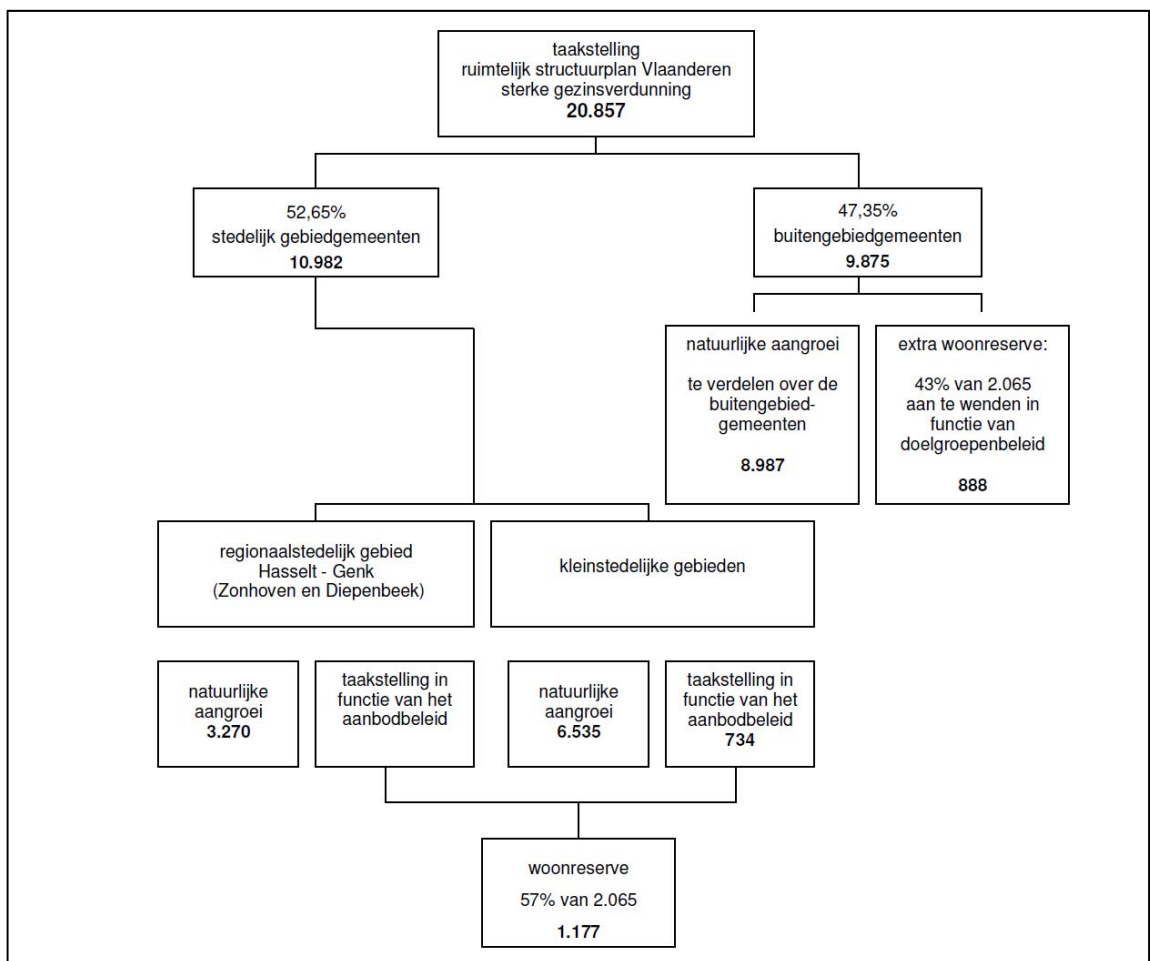
riode 2012 - 2017 geeft het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen nog geen taakstelling maar gaat de provincie uit van dezelfde prognose van de studiedienst van de Vlaamse regering als deze die werd gehanteerd voor de taakstelling. Hierin wordt een toename van 17.587 gezinnen voorspeld.

Periode 2007 - 2012

De gesloten prognose voorspelt tussen 2007 en 2012 een toename met 18.792 gezinnen in Limburg. Dit zijn 9.805 gezinnen in de stedelijk gebiedgemeenten en 8.987 gezinnen in de buitengebiedgemeenten.

Het verschil tussen de open prognose (taakstelling Vlaanderen bij een sterke gezinsverduunning) en de gesloten prognose voor de periode 2007 - 2012 bedraagt 2.065 woningen. Het principe in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg was tot dusver dat dit verschil wordt ondergebracht in een provinciale woonreserve. Uit deze reserve konden de stedelijk gebiedgemeenten putten voor het voeren van een aanbodbeleid en de buitengebiedgemeenten voor het voeren van een woonbeleid bovenop de natuurlijke aangroei en indien ze voldeden aan bepaalde criteria. Voor het doelgroepenbeleid is het van belang dat er in de periode 2007 - 2012 prioritair wordt ingezet op het creëren van een bijkomend kwalitatief woonaanbod voor ouderen en dat hiervoor proactief wordt gewerkt. Daarom wordt een groot deel van de reserve hiervoor ingezet. Onderstaande figuur geeft de verdeling schematisch weer.

Figuur 5: verdeling van de bijkomende woningen in de periode 2007 - 2012

Bij de verdeling van de woonreserve krijgen de stedelijk gebiedsgemeenten 57% en de buitengebiedsgemeenten 43%. De buitengebiedsgemeenten kunnen zo, bijkomend bij de geraamde behoefte vanuit de natuurlijke aangroei, in totaal 888 woningen voorzien voor het doelgroepenbeleid. Dit aanbod dient dan vooral voor een proactief woonbeleid voor ouderen. De stedelijke gebieden kunnen, aanvullend bij de invulling van de behoefte vanuit hun natuurlijke aangroei, een aanbodbeleid voeren. Deze verdeling van de woonreserve betekent wel dat van de taakstelling meer dan 47% naar het buitengebied en slechts 52% naar het stedelijk gebied gaat. Deze verhouding zal worden gecompenseerd in de volgende planperiode.

Om te komen tot een indicatie van de taakstelling voor de kleinstedelijke gebieden, wordt de reserve voor het aanbodbeleid (1.177) verdeeld a rato van het aantal gezinnen in alle stedelijk gebiedsgemeenten in 2007. Voor de kleinstedelijke gebieden resulteert dit in een bijkomende taakstelling in functie van het aanbodbeleid van 734 woningen¹³⁹. Het betreft een taakstelling aanvullend bij de gesloten prognose.

Voor het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk voorziet Vlaanderen een totale taakstelling van 3.400 tot 4.400 woningen voor de periode 2007 - 2012. Dit zijn 130 tot 1.130 woningen meer dan geraamd volgens de gesloten prognose.

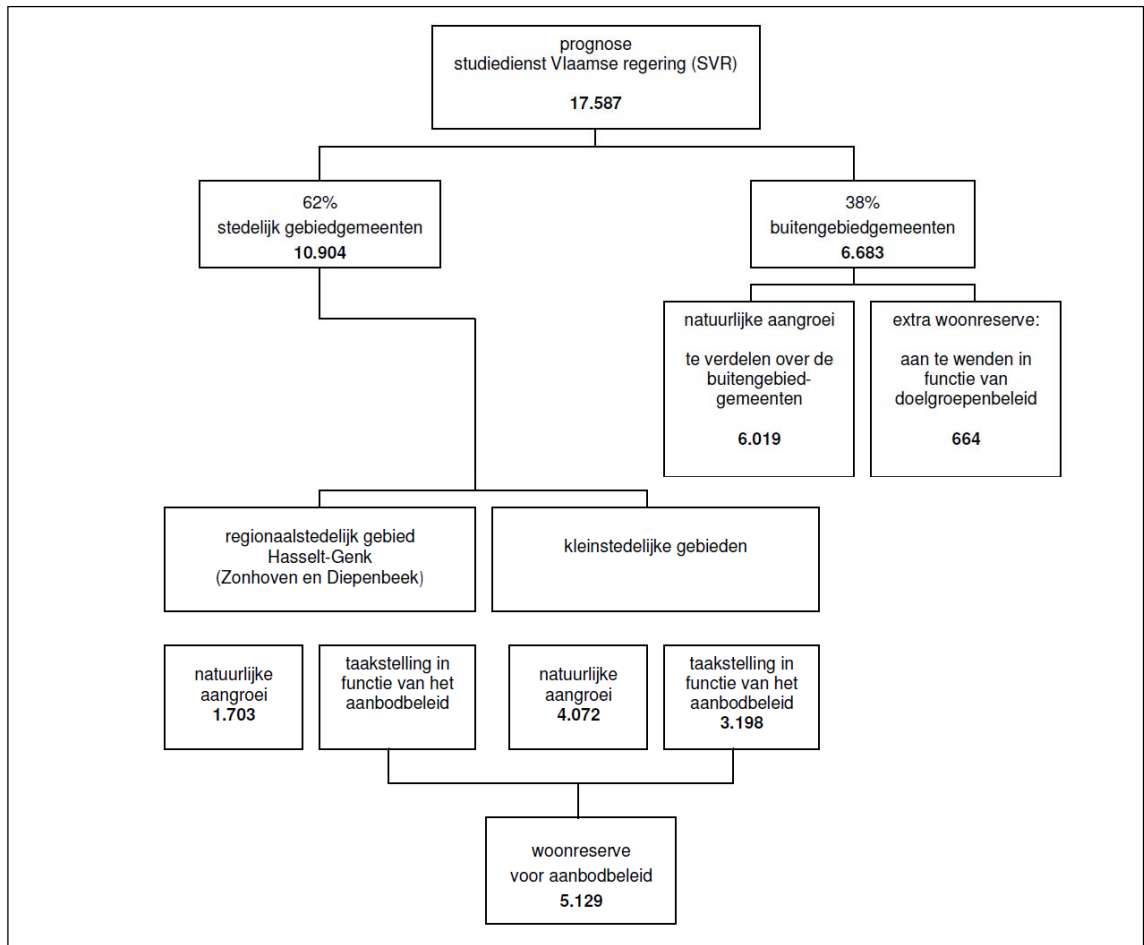
Periode 2012 - 2017

Voor de periode 2012 - 2017 formuleerde de Vlaamse overheid nog geen taakstelling. Informatief hanteert de provincie de open prognose van de studiedienst van de Vlaamse regering (17.587 woningen) als uitgangspunt. Het verschil tussen de gesloten prognose en de deze open prognose is voor deze planperiode groter (5.793). De grotere reservepot laat toe om sturend op te treden. Onderstaande figuur 6 geeft de verdeling schematisch weer.

In deze periode is de natuurlijke aangroei in het buitengebied groter dan in het stedelijk gebied en moet de verhouding van de planperiode 2007 - 2012 worden gecompenseerd. Dit vraagt om een verdeling van de reservepot met een forse toedeling ten voordele van het stedelijk gebied. Dat is haalbaar zonder dat de mogelijkheden voor het buitengebied in het kader van het doelgroepenbeleid volledig moeten worden opgeheven.

Voor de periode 2012 - 2017 is nog geen taakstelling geformuleerd voor dit regionaalstedelijk gebied. De reserve voor het aanbodbeleid is verdeeld a rato van het aantal gezinnen in de betrokken stedelijk gebiedsgemeenten in 2007. Het betreft een louter indicatief cijfer dat zal moeten worden bijgesteld in overleg met de Vlaamse overheid die de bevoegdheid heeft inzake deze ontwikkeling in het regionaalstedelijk gebied.

Figuur 6: verdeling van de bijkomende woningen in de periode 2012 - 2017

1.2.2. Verdeling van de taakstelling over de stedelijk gebiedgemeenten

Voor de volledige periode 2007 - 2017 bedraagt de bijkomende taakstelling in functie van het aanbodbeleid in de stedelijke gebieden (1.177 + 5.129 =) 6.306 woningen. Om een indicatie te krijgen van de taakstelling voor de verschillende kleinstedelijke gebieden, is deze bijkomende taakstelling verdeeld naargelang het aantal gezinnen in de stedelijke gebiedgemeenten in 2007. Onderstaande tabel geeft de resulterende verdeling weer.

De bijkomende taakstelling voor de kleinstedelijke gebieden bedraagt 3.932 woningen voor de periode 2007 - 2017. De totale taakstelling voor de kleinstedelijke gebieden is de som van het deel van de natuurlijke aangroei per gemeente binnen het kleinstedelijk gebied enerzijds en de bijkomende taakstelling anderzijds.

Voor het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk hanteert de Vlaamse overheid voor de periode 2007 - 2012 een vork van bijkomend 130 tot 1.130 woningen bovenop de natuurlijke aangroei. De 431 woningen die voor de eerste periode via bovenstaande verdeling aan het regionaalstedelijk gebied worden toegekend, vallen binnen deze vork. Voor de tweede periode wordt voor het regionaalstedelijk gebied een bijkomende taakstelling verwacht van 1.931 woningen. Samen zijn dit 2.362 woningen.

Tabel 34: verdeling van de bijkomende taakstelling voor 2007 - 2017

stedelijk gebied	gezinnen per gemeente in 2007		verdeling bijkomende taakstelling
	absoluut	aandeel	indicatief aantal
<i>regionaalstedelijk gebied</i>			
Hasselt - Genk	69.742	37,66%	2.362
<i>kleinstedelijke gebieden</i>			
Beringen	15.574	8,41%	530
Bilzen	11.757	6,35%	401
Bree	5.746	3,10%	195
Leopoldsburg	5.997	3,24%	204
Lommel	12.587	6,80%	429
Maaseik	9.479	5,12%	323
Maasmechelen	13.942	7,53%	475
Pelt (Neerpelt + Overpelt)	11.594	6,26%	395
Sint-Truiden	16.339	8,82%	557
Tongeren	12.430	6,71%	423
totaal kleinstedelijke gebieden	291.137	62,34%	3.932

1.2.3. Sociale woningen

Uitgangspunten

Voor de sociale koopwoningen en kavels geldt een provinciaal objectief. Het gaat om de realisatie van 5.590 sociale huurwoningen, 3.150 sociale koopwoningen en 150 sociale kavels. De provincie heeft als taak de sociale koopwoningen en de sociale kavels te verdelen over de verschillende gemeenten. Het realiseren van sociale koopwoningen in samenwerking met de sociale huisvestingsmaatschappijen en de private sector biedt aan de gemeenten de mogelijkheid om betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen op de eigendomsmarkt te realiseren en vult een ander segment in op de woonmarkt dan de sociale huurmarkt. Studies van het Vlaamse kenniscentrum 'Wonen en Ruimte' geven aan dat 70 tot 75% van de Vlaamse gezinnen voldoen aan de inkomensvoorwaarden om in aanmerking te komen voor een sociale koopwoning.

Taakstelling voor de stedelijke gebieden en voor het buitengebied voor wat betreft de sociale koopwoningen en sociale kavels

De verdeling van de sociale koopwoningen gebeurt in twee stappen. In de eerste stap houdt de verdeling rekening met de verdeling van het globaal woonaanbod tussen de stedelijk gebiedgemeenten en de buitengebiedgemeenten (57% - 43%). Dit resulteert in 1.796 woningen in de stedelijk gebiedgemeenten en 1.354 woningen in buitengebiedgemeenten. In de tweede stap worden deze woningen verder verdeeld over de verschillende individuele gemeenten a rato van het aantal huishoudens in deze gemeenten. Dit is conform de Vlaamse verdeling van het sociaal objectief voor sociale huurwoningen. Onderstaande tabel geeft de resulterende verdeling weer. Het aantal te verdelen sociale kavels is beperkt tot 150 kavels. Dit aantal werd al ingevuld door lopende projecten. Hiervoor wordt bijgevolg geen taakstelling opgenomen.

Tabel 35: verdeling van het bijkomend te realiseren aantal sociale koopwoningen

gemeente	bijkomend te realiseren aantal sociale koopwoningen
Alken	38
As	26
Beringen	165
Bilzen	123
Bocholt	42
Borgloon	37
Bree	61
Diepenbeek	63
Dilsen-Stokkem	65
Genk	250
Gingelom	28
Halen	32
Ham	35
Hamont-Achel	48
Hasselt	329
Hechtel-Eksel	40
Heers	25
Herk-de-Stad	42
Herstappe	0
Heusden-Zolder	102
Hoeselt	33
Houthalen-Helchteren	95
Kinrooi	40
Kortesseem	28
Lanaken	90
Leopoldsburg	63
Lommel	132
Lummen	48
Maaseik	100
Maasmechelen	146
Meeuwen-Gruitrode	41
Neerpelt	66
Nieuwerkerken	23
Opglabbeek	32
Overpelt	56
Peer	53
Riemst	56
Sint-Truiden	172
Tessenderlo	62
Tongeren	130
Voeren	15
Wellen	25
Zonhoven	69
Zutendaal	24

1.2.4. Bescheiden woonaanbod

De verandering van gezins- en levenspatronen en de stijging van de woningprijzen resulteren in een toenemende vraag naar kleinere woningen. In het verleden heeft de markt hier maar zeer beperkt op ingespeeld. Deze vraag betreft niet alleen appartementen maar ook andere kleinere woontypologieën die al dan niet grondgebonden zijn. Het gaat dan onder andere om kleinere woningtypes die grondgebonden zijn en met een kleine tuin of met voldoende gemeenschappelijk of publiek groen in de nabije omgeving.

De implementatie van het decreet grond- en pandenbeleid en meer bepaald het luik over de realisatie van het bescheiden woonaanbod kan hieraan tegemoet komen. Deze toepassing betreft echter geen globale kwantitatieve taakstelling maar een taakstelling om projectgericht aan deze kwalitatief te omschrijven behoefte tegemoet te komen.

1.2.5. Wonen voor ouderen en zorg

De provincie Limburg staat al jaren bekend voor haar overwegend jonge bevolking. Sinds een tiental jaar kent zij echter de sterkst stijgende vergrijzing van haar inwoners in vergelijking met de overige Vlaamse provincies. Deze vergrijzing leidt onvermijdelijk tot meer (en andere) ziekten met dikwijls een meer intensieve behandeling. Binnen de uitvoering van het Limburgplan 2006 - 2009 engageert de provincie zich om binnen een termijn van vijf jaren de provinciale tekorten op vlak van rustoordbedden weg te werken. Het koepelplan 'Zorgstrategische planning Limburg' heeft meerdere tekorten vastgesteld. Het concludeert dat in de provincie een hoge nood is aan realisaties voor de verschillende onderzochte zorgtypologieën. Zelfs de vooropgestelde 1.900 rusthuisbedden die werden vooropgesteld in het Limburgplan 2006 - 2009, zullen niet volstaan om aan de behoefte te voldoen. Via provinciale en LSM middelen werd een actieplan opgesteld om in eerste instantie te voorzien in de uitbouw van extra rusthuisbedden en projecten 'wonen met zorg'.

Om te anticiperen op de quasi willekeurige inplanting van mogelijke nieuwe zorginstellingen beveelt het gevoerd trendonderzoek in verband met nieuwe woontendensen het gebruik van een beleidsmatrix aan, weergegeven in onderstaande figuur. Zij beschrijft, in relatie tot de gewenste nederzettingsstructuur, de locatievoorwaarden in functie van de typologie van de zorgvoorzieningen. Zij bevat aanvullend de doelgroep en de ruimtelijke aandachtspunten die tevens tot de locatievoorwaarden bijdragen. Zij brengt ook de relatie met de Vlaamse regelgeving in beeld. Aanvullend bij de locatievoorwaarden vormt deze relatie immers een belangrijk uitgangspunt voor een gedegen afweging. De woonzorgzones die worden aangeduid, zijn eveneens een belangrijk item in de locatiekeuze. De inplanting ten opzichte van de dichtstbijzijnde woonkern, de omliggende sociale en/of zorgvoorzieningen, vrije beroepen met een relatie met zorg, handelszaken verwant aan zorgverlening, vrije tijd en ontmoetingsmogelijkheden, primaire diensten (zoals de bank, de post, het sociaal huis of de gemeentelijke diensten), eet- en drinkgelegenheden, openbaar vervoer enz. zijn eveneens belangrijke factoren die de inplantingskeuze beïnvloeden.

Figuur 7: beleidsmatrix met locatievoorwaarden voor zorgvoorzieningen

typologie	doelgroep	link met andere typologie	omvang	aanwezigheid openbaar vervoer	regionaal stedelijk gebied	structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau	autonoom kleinstedelijk gebied	structuurondersteunend hoofddorp	hoofddorp	woonkern
acute medical center											
psychiatrische ziekenhuizen				max. 50 m	x	x	x	x			
categorale ziekenhuizen				max. 50 m	x	x	x	x			
algemene ziekenhuizen				max. 50 m	x	x	x	x			
basiszorg in relatie tot wonen											
ondersteunende zorgvoorzieningen											
regionaal diensten centrum (RDC)	1 per 100.000 inwoners en voor gebruikers en mantelzorgers		kantoor- en ontmoetingsruimte	max. 50 m	x	x	x				
lokaal dienstencentrum (LDC)	1 per 15.000 inwoners (hoofdzaak bejaarden)		ontmoetingsruimte	max. 50 m	x	x	x	x	x	x	
dagverzorgingscentrum	bejaarden zonder zware medische verzorging	RVT	7 tot 15 units	max. 300 m, maar met vervoerdienst	x	x	x	x	x	x	
woonzorgzone (WZZ)	1 per 6.000 tot 12.000 inwoners waarvan min. 5% en max. 25% ouderenzorg, gehandicaptenzorg of geestelijke gezondheidszorg	LDC of RVT	wijkniveau	max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x

typologie	doelgroep	link met andere typologie	omvang	aanwezigheid openbaar vervoer	regionaal stedelijk gebied	structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau	autonoom kleinstedelijk gebied	structuurondersteunend hoofddorp	hoofddorp	woonkern
collectieve beschermde woonvormen											
beschut wonen				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	
beschermd wonen				max. 300 m	x	x	x	x			
grootschalig woonzorgcentrum	65+		> 80 units max. 200 units	max. 300 m	x	x	x	x			
kleinschalig woonzorgcentrum	65+		20 tot 80 units	max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
centrum voor kortverblijf	65+ met mantelzorg thuis	RVT	vroeger min. 3 en nu min. 1 unit	max. 300 m	x	x	x	x	x	x	
kleinschalig wonen voor dementerenden				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
grootschalige cluster van aanleunwoningen	65+ (1 hulpbehoevende partner)	RVT	> 25 units	max. 300 m	x	x	x	x			
kleinschalige cluster van aanleunwoningen	65+ (1 hulpbehoevende partner)	RVT	10 tot 25 units	max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x

typologie	doelgroep	link met andere typologie	omvang	aanwezigheid openbaar vervoer	regionaal stedelijk gebied	structuurondersteunend kleinstedelijk gebied	kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau	autonoom kleinstedelijk gebied	structuurondersteunend hoofddorp	hoofddorp	woonkern
semi-zelfstandige woonvormen											
assistentiewoningen	personen met een handicap	WZZ		max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
grootschalige cluster van serviceflats	65+	RVT of gezinszorg	> 30 units max. 100 units	max. 300 m	x	x	x	x			
kleinschalige clusters van serviceflats	65+	RVT of gezinszorg	10 tot 30 units	max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
groepswonen				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
generatiewonen				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
individuele zelfstandige woonvormen											
levenslange woningen	geen specifieke doelgroep			max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
aangepaste woningen	aangepast aan bepaald individu			max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
aanpasbare woningen	minder mobiele			max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
bezoekbaar wonen				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x
'gewone' eengezinswoning				max. 300 m	x	x	x	x	x	x	x

1.3. Kwantitatieve selectie van woonkernen en hoofddorpen

1.3.1. Inleiding

Kaart 44: uitrusting kleine kernen

Kaart 45: woningbouwgebieden

De provincie selecteert de hoofddorpen en de woonkernen.

Bij de selectie worden 2 belangrijke criteria gehanteerd: het aantal inwoners en het uitrustingsniveau. De statistische sectoren van het NIS vormen de onderlegger van de gegevens.

Bij een eerste interpretatie van gegevens blijkt dat er in de categorie hoofddorpen tussen de selectiecriteria voor woonkernen en de reeds geselecteerde kleinstedelijke gebieden een enorm niveauverschil voorkomt. Daarom wordt er geopteerd om de tussencategorie 'structuurondersteunende hoofddorpen' toe te voegen.

1.3.2. Kwantitatieve selectie van woonkernen

Kaart 46: kwantitatieve selectie van woonkernen

Om als woonkern te worden geselecteerd moet een kern geselecteerd zijn als woningbouwgebied in de bijlage van het Besluit van de Vlaamse regering van 7 april 1998, houdende de afbakening van woonvernieuwings- en woningbouwgebieden (Belgisch Staatsblad van 28 mei 1998). Volgens de Vlaamse wooncode wil de Vlaamse overheid de overheidsinspanningen inzake huisvesting concentreren in deze gebieden.

Een woningbouwgebied heeft minimaal 200 inwoners en een dichtheid van minimaal 4 inwoners per hectare. De woonkern moet daarenboven uitgerust zijn met een lagere school of kruidenier (superette) of een bakker of moet opgenomen zijn in de lijst van parochies. In tabel 36 worden alle kernen weergegeven die aan deze criteria voldoen, inclusief de verder te selecteren hoofddorpen en de stedelijke gebieden. De kernen worden weergegeven zoals ze in de gegevens van het NIS zijn gekend en worden genoemd.

Tabel 36: selectie van woonkernen

gemeente	deelkern
Alken	Alken, Terkoest, Sint-Joris,
As	As, Terheide, Zevenhuizen, Niel bij As
Beringen	Beringen, Beringen-Mijn, Beverlo, Koersel, Paal, Stal, Tervant, Korspel
Bilzen	Bilzen, Munsterbilzen, Beverst, Schoonbeek, Mopertingen, Eik, Eigenbilzen, Grote Spouwen, Waltwilder, Rijkhoven, Martenslinde, Rosmeer, Hees, Kleine Spouwen, Hoelbeek, Merem
Bocholt	Bocholt, Kaulille, Lozen, Neerkreiel, De Hees
Borgloon	Borgloon, Hoepertingen, Rijkel, Jesseren, Bommershoven, Kerniel, Broekom, Gors-Opleeuw
Bree	Bree, Opitter, Vostaard, Gerdingen-Barrier, Tongerlo, Beek
Diepenbeek	Diepenbeek, Dorpsheide, Rozendaal, Lutselus, Kabergheide, Rooierheide
Dilsen-Stokkem	Dilsen, Stokkem, Lanklaar, Reselt, Elen, Rotem
Genk	Genk, Boxsbergheide, Oud-Waterschei, Termien, Waterschei, Winterslag, Zwartberg, Kolderbos, Bret, Nieuw Sledderlo, Oud-Winterslag, Geliere-Hoogzij, Sledderlo (Oud-

gemeente	deelkern
	Sledderlo), Bokrijk
Gingelom	Gingelom, Montenaken, Mielen boven Aalst, Jeuk, Borlo, Niel bij Sint-Truiden, Buvingen
Halen	Halen, Zelem, Loksbergen
Ham	Kwaadmechelen, Oost-Ham, Genendijk, De Warande
Hamont-Achel	Hamont, Achel, Rodenrijt (Achel-Statie), 't Lo
Hasselt	Hasselt, Bannuexwijk, Sint-Lambrechts-Herk, Stevoort, Kiewit, Kermt, Kuringen, Tuilt, Spalbeek, Rapertingen, Stokkrooie, Godsheide, Wimmertingen
Hechtel-Eksel	Hechtel, Eksel, Hoef
Heers	Heers, Mechelen-Bovelingen, Horpmaal, Vechmaal, Veulen, Rukkelingen-Loon
Herk-de-Stad	Herk-de-Stad, Schulen, Donk, Berbroek, Schakkebroek
Heusden-Zolder	Heusden, Zolder, Berkenbos, Boekt, Bolderberg, Viversel, Eversel, Lindeman (wijk), Voort
Hoeselt	Hoeselt, Alt-Hoeselt, Werm, Sint-Huibrechts-Hern, Romershoven, Schalkhoven, Groenstraat - Onze-Lieve-Vrouw
Houthalen-Helchteren	Houthalen, Helchteren, Park van Genk, Meulenbergh, Laak, Lillo, Sonnis
Kinrooi	Kinrooi, Molenbeersel, Kessenich, Geistingen, Ophoven
Kortesseem	Kortesseem, Vliermaal, Guigoven, Vliermaalroot, Wintershoven
Lanaken	Lanaken, Rekem, Veldwezelt, Gellik, Smeermaas, Neerharen, Kesselt
Leopoldsburg	Leopoldsburg, Heppen, Strooiendorp, Asdonk
Lommel	Lommel, Balendijk, Grote Barrier, Lutlommel, Kolonie, Kattenbos, Kerkhoven, Heuvel, Heide, Lommel-werkplaatsen, Stevensvennen
Lummen	Lummen, Meldert, Linkhout, Genenbos, Tiewinkel,
Maaseik	Maaseik, Neeroeteren, Opoeteren, Voorshoven, Neerhoven, Dorne, Wurfeld, Aldeneik
Maasmechelen	Mechelen-aan-de-Maas, Eisdien, Eisdien-Tuinwijk, Opgrimbie, Leut, Uikhoven, Kotem, Boorseem, Meeswijk, Vucht (dorp)
Meeuwen-Gruitrode	Meeuwen, Gruitrode, Wijshagen, Ellikom, Neerglabbeek
Neerpelt	Neerpelt, Sint-Huibrechts-Lille, Grote Heide, Damsheide, Herent
Nieuwerkerken	Nieuwerkerken, Kozen, Wijer, Binderveld
Opglabbeek	Opglabbeek, Louwel, Nieuwe Kempen
Overpelt	Overpelt, Overpelt Fabriekstraat, Lindel, Overpelt Werkplaatsen
Peer	Peer, Wijchmaal, Grote Brogel, Linde, Kleine Brogel, Wauberg
Riemst	Riemst, Vlijtingen, Herderen, Kanne, Millen, Zussen, Zichen, Vroenhoven, Bolder, Val, Meer, Genoelselderen, Membruggen, Lafelt, Heukelom
Sint-Truiden	Sint-Truiden, Brustem, Zepperen, Velm, Wilderen, Ordningen, Aalst, Gelinden, Kerkom bij Sint-Truiden, Engelmanshoven, Groot Gelmen, Halmaal, Bevingen, Melveren, Duras, Runkelen, Gorseem
Tessenderlo	Tessenderlo, Hulst, Engsbbergen, Schoot
Tongeren	Tongeren, Nerem, Lauw, Piringen, Rutten, Vreeren, Riksingen, Koninksem, Henis, Sluizen, 's Herenselderen, Widoioie, Overrepen, Mal, Ketsingen,
Voeren	Sint-Martensvoeren, 's-Gravenvoeren (Voeren), Moelingen, Teuven
Wellen	Wellen, Vrolingen
Zonhoven	Zonhoven, Termolen, Ter Donk, Halveweg
Zutendaal	Zutendaal, Wiemesmeer, Bessemer, Papendaal

1.3.3. Kwantitatieve selectie van hoofdorpen

Kaart 47: kwantitatieve selectie van hoofdorpen

Om als hoofddorp te worden geselecteerd moet de kern een inwoneraantal ¹⁴⁰ hebben van minimaal 1.500 in Haspengouw, 2.000 in Kempen en Maasland en 2.500 in Midden- en West-Limburg. De kern moet bovendien uitgerust zijn met minimaal een lagere school en een eerste lijnswinkel of superette. Tabel 37 selecteert alle kernen die aan de criteria voldoen, ook de structuurondersteunende hoofdorpen en de stedelijke gebieden.

Tabel 37: selectie van hoofdorpen volgens selectiecriteria

gemeente	deelkern
Alken	Alken
Beringen	Beringen, Beringen-Mijn, Beverlo, Koersel, Paal, Stal
Bilzen	Bilzen, Munsterbilzen, Beverst
Bocholt	Bocholt, Kaulille
Borgloon	Borgloon, Hoepertingen
Bree	Bree
Diepenbeek	Diepenbeek, Dorpsheide
Dilsen-Stokkem	Dilsen, Stokkem, Lanklaar
Genk	Genk, Boxbergheide Oud-Waterschei, Termien, Waterschei, Winterslag, Zwartberg, Kolderbos
Halen	Halen
Ham	Kwaadmechelen
Hamont-Achel	Hamont, Achel
Hasselt	Hasselt, Banneuxwijk, Kermt, Sint-Lambrechts-Herk, Stevoort, Kiewit
Hechtel-Eksel	Hechtel, Eksel
Heers	Heers
Herk-de-Stad	Herk-de-Stad, Schulen
Heusden-Zolder	Heusden, Zolder, Berkenbos, Boekt
Hoeselt	Hoeselt
Houthalen-Helchteren	Houthalen, Helchteren, Park van Genk, Meulenberg
Kinrooi	Kinrooi
Kortesseem	Kortesseem
Lanaken	Lanaken, Rekem, Veldwezelt, Gellik
Leopoldsburg	Leopoldsburg
Lommel	Lommel, Balendijk, Grote Barrier, Lutlommel
Maaseik	Maaseik, Neeroeteren
Maasmechelen	Mechelen-aan-de-Maas, Eisden, Eisden-Tuinwijk, Opgrimbie
Meeuwen-Gruitrode	Meeuwen
Neerpelt	Neerpelt
Nieuwerkerken	Nieuwerkerken
Opglabbeek	Opglabbeek
Overpelt	Overpelt
Peer	Peer, Wijchmaal
Riemst	Vlijtingen
Sint-Truiden	Sint-Truiden, Brustem, Zepperen, Velm

Tessenderlo	Tessenderlo
Tongeren	Tongeren
Zonhoven	Zonhoven, Termolen
Zutendaal	Zutendaal

1.3.4. Kwantitatieve selectie van structuurondersteunende hoofddorpen

De structuurondersteunende hoofddorpen voldoen aan het inwonercriterium van de hoofddorpen en hebben een uitrusting en voorzieningenaanbod op streekniveau. Alle structuurondersteunende hoofddorpen hebben minstens 1 aanbod van volledig middelbaar onderwijs (6 jaar in ASO, TSO, KSO of gelijkwaardig) en voldoen bovendien aan tenminste 2 van de volgende criteria: de gemeente is geselecteerd als economisch knooppunt of behoort tot het economisch netwerk van het Albertkanaal ¹⁴¹, de deekern is een regionaal knooppunt van openbaar vervoer, heeft een publieksaantrekkelijk administratief aanbod voor de omgeving (bijvoorbeeld ministerie, vredege-recht) en/of hoort tot de historische steden van Limburg ¹⁴². Tabel 38 selecteert alle kernen die voldoen aan de criteria, ook degene die als stedelijk gebied zijn geselecteerd.

Tabel 38: selectie van kernen die voldoen aan de criteria voor structuurondersteunende hoofddorpen

gemeente	deekern
Beringen	Beringen
Bilzen	Bilzen
Borgloon	Borgloon
Bree	Bree
Dilsen-Stokkem	Dilsen
Genk	Genk
Hamont-Achel	Hamont
Hasselt	Hasselt
Houthalen-Helchteren	Houthalen
Lanaken	Lanaken
Leopoldsburg	Leopoldsburg
Lommel	Lommel
Maaseik	Maaseik
Maasmechelen	Mechelen-aan-de-Maas
Neerpelt	Neerpelt
Overpelt	Overpelt
Peer	Peer
Sint-Truiden	Sint-Truiden
Tessenderlo	Tessenderlo
Tongeren	Tongeren

1.4. Woonwagenterreinen

1.4.1. Beschrijving van de problematiek

Het wonen in woonwagens wordt nog te veel als marginaal beschouwd. Daarom heeft de Vlaamse overheid een beleidskader uitgewerkt waarin het wonen in woonwagens als een volwaardige woonvorm wordt gezien. De Vlaamse woonwagencommissie (VWWC) heeft de problematiek en de gewenste ruimtelijke benadering uitgebreid verwerkt in een adviserend verslag (15 oktober 1998). Dat document stelt dat woonwagenterreinen het best worden gekoppeld aan stedelijke gebieden of aan kernen in het buitengebied, als het gaat om terreinen met een beperkte omvang. Het residentieel woonwagenterrein maakt deel uit van de woonstructuur van de gemeente en kan zeker niet als een element van de recreatieve of toeristische infrastructuur worden beschouwd.

Er zijn twee types van terreinen ¹⁴³:

- het residentieel woonwagenterrein dat bestemd en ingericht is voor het sedentair wonen in woonwagens en waarop een beperkte ambachtelijke en/of commerciële activiteit kan plaatsvinden
- het doortrekkersterrein dat bestemd en ingericht is voor het tijdelijk plaatsen van verkeerswaardige woonwagens.

De combinatie van beide types op één plaats is niet wenselijk omwille van het verschil in gebruik, beheer en doelpubliek. In Limburg zijn voor beide categorieën onvoldoende standplaatsen op legale terreinen. Omdat het gewestplan te weinig specifieke bestemmingszones heeft opgenomen en de aanleg in reguliere woonzones niet zo vanzelfsprekend is, zijn er een aantal illegale terreinen ontstaan die de effectieve nood invullen.

Standplaatsen voor doortrekkers zijn in heel Vlaanderen nauwelijks te vinden. De bestaande legale terreinen zijn soms te weinig verbonden met de lokale nederzettings- en voorzieningsstructuur. In 1999 waren er 148 legale standplaatsen op residentiële woonwagenterreinen, verspreid over 8 gemeenten: Ham (8), As (6), Genk (45), Hasselt (18), Sint-Truiden (18), Maaseik (24), Bilzen (3) en Maasmechelen (26). Er waren in totaal 203 woonwagengezinnen. Afzonderlijke en specifiek ingerichte doortrekkersterreinen waren er in 1999 niet, noch in Limburg noch in Vlaanderen. Wel wordt soms in een aantal plaatsen voor doortrekkers voorzien op het residentieel terrein. Voor Limburg zijn dat in totaal 8 standplaatsen.

In 2010 waren er 174 legale vergunde standplaatsen op residentiële woonwagenterreinen, verspreid over 10 gemeenten: Ham (7), As (6), Genk (46), Hasselt (26), Sint-Truiden (18), Maaseik (24), Maasmechelen (28), Meeuwen-Gruitrode (4), Bree (9) en Bilzen (6).

Eind 2010 waren er 181 effectief bezette standplaatsen (al dan niet reeds volledig vergund) op residentiële woonwagenterreinen, verspreid over 9 gemeenten: Ham (8), As (6), Genk (52), Hasselt (26), Sint-Truiden (18), Maaseik (26), Maasmechelen (28), Bree (9) en Bilzen (6+2).

De terreinen zijn gelegen op specifiek daartoe geëigende bestemmingszones van het gewestplan maar in een aantal gevallen is de inplanting zonevreemd (voor zover gekend: As: bufferzone, Hasselt: ambachtelijke zone, Sint-Truiden: zone voor gemeenschapsvoorzieningen). Daarnaast komen nog een aantal illegale terreinen voor die meestal spontaan en zonder vergunning tot stand zijn gekomen.

1.4.2. Behoeft

In 1999 woonden 203 Limburgse woonwagengezinnen in woonwagens, op 148 legale standplaatsen verspreid over 8 gemeenten. De trendmatig berekende behoefte in 2010 bedraagt 237 woonwagengezinnen. In 2012 zal er in totaal een behoefte zijn aan 250 standplaatsen en in 2017 van 275 standplaatsen.

In Vlaanderen trekken jaarlijks een duizendtal gezinnen rond. Vijfhonderd standplaatsen op doortrekkersterreinen, verspreid over Vlaanderen, zouden voldoen aan de behoefte. In 1999 waren in Vlaanderen geen doortrekkersterreinen uitgerust. De Vlaamse woonwagenc commissie (VWWC) wenst per provincie 100 standplaatsen te voorzien voor 2010. De standplaatsen van de doortrekkersterreinen worden niet opgenomen in de prognoses voor bijkomende wooneenheden. Het gaat niet om permanente bewoners maar om mensen die rondtrekken en een vast adres hebben in een andere plaats. Zij moeten een zekere omvang hebben om groepen te kunnen opvangen.

1.4.3. Inrichtingsprincipes

De inrichtingsprincipes van woonwagenterreinen zijn uitvoerig omschreven in het Verslag van de Vlaamse Woonwagenc commissie. In een notendop gaat het om het volgende.

- Het terrein is voorzien van alle collectieve nutsvoorzieningen, infrastructuur, structureel groen en speelmogelijkheden voor kinderen.
- Er zijn tenminste 5 standplaatsen, maar bij voorkeur zijn de standplaatsen geclusterd in groepen van 15 tot 20.
- Voor residentiële terreinen krijgt een apart dienstgebouwtje, van ongeveer 18 m² per standplaats, de voorkeur boven een collectief dienstgebouw.
- De bruto-oppervlakte per standplaats bedraagt 200 tot 300 m² voor residentiële terreinen en 100 m² voor doortrekkersterreinen.
- De voorzieningen voor commerciële en ambachtelijke bedrijvigheid zijn beperkt en horen bij het geheel. Hier kan ook worden gedacht aan een clustering van individuele entiteiten.

1.5. Seizoenarbeiders

Al verschillende jaren ondervinden tuinders moeilijkheden om voldoende en gemotiveerd personeel te vinden voor het werk in de tuinbouw. Sinds 2006 werd de tuinbouw erkend als knelpuntberoep. Dat wil zeggen dat personen uit de nieuwe EU-lidstaten als seizoenarbeider mogen werken in de tuinbouw. Sinds deze openstelling van onze arbeidsmarkt voor personeelsleden uit de nieuwe lidstaten werd huisvesting een nieuw gegeven. Afhankelijk van het type bedrijf en de tewerkstellingsperioden werd tot op heden hierop geanticipeerd door nieuwbouw, verbouwing van bestaande constructies of plaatsing van verplaatsbare woonunits. Elk type verblijf kent echter zijn eigen ruimtelijke problematiek op het vlak van landschappelijke inpasbaarheid, woonkwaliteit en brandveiligheid.

2. Bedrijventerreinen

2.1. Evolutie van de beroepsbevolking

2.1.1. Nog een lichte toename van de beroepsbevolking met 5.000 à 15.000 personen

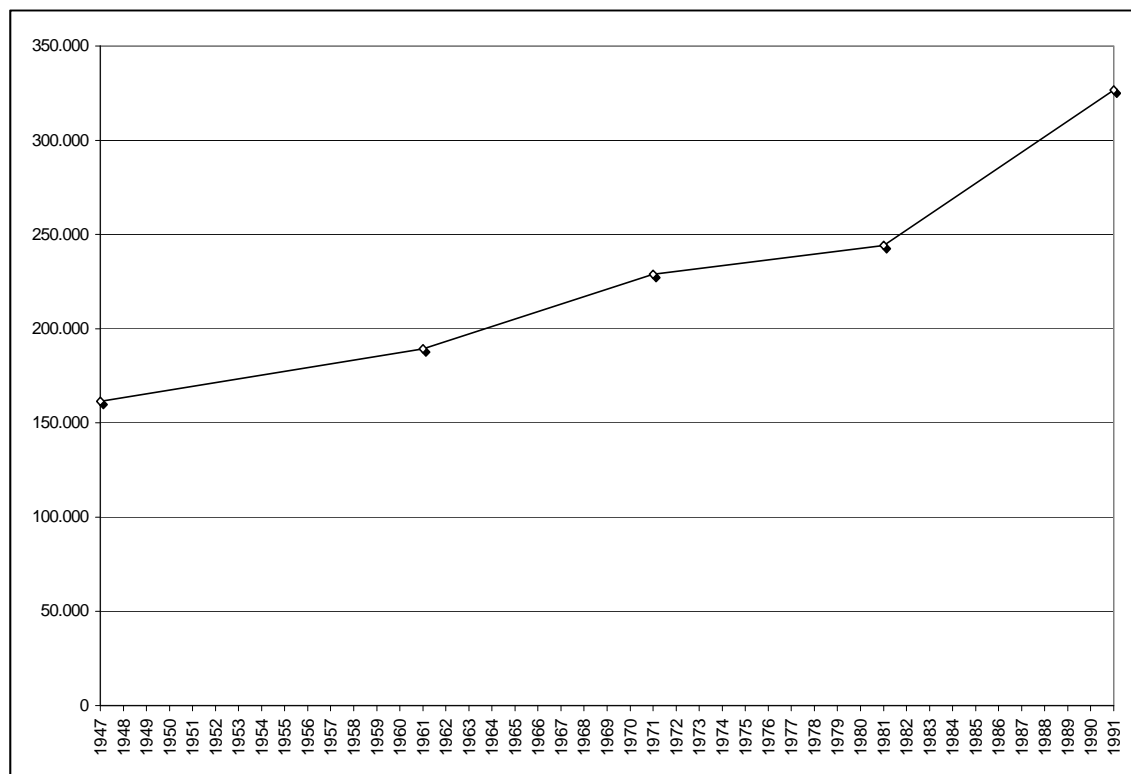
De omvang van de Limburgse beroepsbevolking is sinds 1947 toegenomen van 161.438 personen tot 326.666 personen in 1991. De verdubbeling is vooral het gevolg van een toename van de vrouwelijke arbeidsparticipatie, alhoewel die in Limburg relatief laag blijft. Voor een prognose aangaande de evolutie van de grootte van de beroepsbevolking tussen 1992 en 2012 kan men vertrekken van verschillende hypothesen.

In de maximale prognose (trendprognose) zou de beroepsbevolking in Limburg tussen 1991 en 2012 met ongeveer 15.000 personen toenemen, terwijl de minimale prognose (volgens de hypothese van het Planbureau) een toename met ongeveer 5.250 personen weergeeft.

Er is nog nood aan bijkomende werkgelegenheid afgestemd op de specifieke mogelijkheden van de Limburgse beroepsbevolking.

De volgende grafiek geeft de evolutie weer van de Limburgse beroepsbevolking tussen 1947 en 1991.

Figuur 8: evolutie van de Limburgse beroepsbevolking tussen 1947 en 1991

Bron: N.I.S. Volkstellingen 1947, 1961, 1970, 1981 en 1991 en eigen bewerking

Tabel 39: evolutie van het aantal actieven uitgaande van een open bevolking, volgens de activiteitsgraden, geraamd door het planbureau

	1991	1997	2002	2007	2012	'91-'12	index
As	2.891	3.136	3.154	3.190	3.211	320	111,07
Beringen	14.538	16.560	17.034	17.488	17.646	3.108	121,38
Diepenbeek	7.524	7.850	7.828	7.843	7.785	261	103,47
Genk	24.207	26.176	26.036	26.076	25.867	1.660	106,86
Gingelom	3.105	3.162	3.122	3.147	3.168	63	102,03
Halen	3.389	3.404	3.386	3.403	3.415	26	100,77
Ham	3.718	3.950	3.929	3.943	3.908	190	105,11
Hasselt	30.400	29.286	28.675	28.335	27.905	-2.495	91,79
Herk-de-Stad	4.924	5.073	5.158	5.238	5.276	352	107,15
Heusden-Zolder	11.170	12.698	12.856	12.952	12.858	1.688	115,11
Leopoldsbuurg	5.736	5.775	5.685	5.674	5.640	-96	98,33
Lummen	5.757	5.865	5.912	6.018	6.035	278	104,83
Nieuwerkerken	2.612	2.762	2.815	2.858	2.869	257	109,84
Opglabbeek	3.723	4.102	4.238	4.369	4.477	754	120,25
Sint-Truiden	16.320	16.307	15.921	15.738	15.538	-782	95,21
Tessenderlo	6.470	6.792	6.881	7.005	7.083	613	109,47
Zonhoven	7.984	8.383	8.543	8.731	8.819	835	110,46
Zutendaal	2.735	2.970	3.035	3.086	3.106	371	113,56
arrondissement Hasselt	157.203	164.251	164.208	165.094	164.606	7.403	104,71
Bocholt	5.046	5.013	5.107	5.237	5.310	264	105,23
Bree	6.109	5.896	5.853	5.867	5.837	-272	95,55
Dilsen-Stokkem	7.217	7.898	8.072	8.240	8.291	1.074	114,88
Hamont-Achel	5.619	5.666	5.717	5.839	5.937	318	105,66
Hechtel-Eksel	4.384	4.815	4.980	5.175	5.336	952	121,72
Houthalen-Helchteren	11.636	12.487	12.609	12.726	12.639	1.003	108,62
Kinrooi	5.142	5.233	5.355	5.484	5.522	380	107,39
Lommel	12.492	13.127	13.275	13.499	13.603	1.111	108,89
Maaseik	9.470	9.854	10.037	10.290	10.406	936	109,88
Meeuwen-Gruitrode	5.327	5.507	5.621	5.750	5.796	469	108,80
Neerpelt	6.274	6.476	6.707	6.937	7.054	780	112,43
Overpelt	5.239	5.280	5.319	5.409	5.464	225	104,29
Peer	6.253	6.481	6.833	7.232	7.463	1.210	119,35
arrondissement Maaseik	90.208	93.733	95.485	97.685	98.658	8.450	109,37

	1991	1997	2002	2007	2012	'91-'12	index
Alken	4.696	4.768	4.801	4.867	4.907	211	104,49
Bilzen	12.233	12.735	12.928	13.188	13.364	1.131	109,25
Borgloon	4.338	4.325	4.259	4.205	4.154	-184	95,76
Heers	2.747	2.822	2.734	2.694	2.652	-95	96,54
Herstappe	43	36	33	31	27	-16	62,79
Hoeselt	3.879	4.007	4.042	4.079	4.078	199	105,13
Kortesseem	3.472	3.539	3.582	3.589	3.542	70	102,02
Lanaken	9.582	10.312	10.311	10.407	10.466	884	109,23
Maasmechelen	13.998	15.428	15.492	15.610	15.576	1.578	111,27
Riemst	6.545	6.707	6.557	6.486	6.418	-127	98,06
Tongeren	12.956	12.729	12.557	12.510	12.382	-574	95,57
Voeren	1.814	1.754	1.753	1.794	1.816	2	100,11
Wellen	2.952	3.015	2.996	3.001	2.985	33	101,12
arrondissement Tongeren	79.255	82.177	82.045	82.461	82.367	3.112	103,93
provincie Limburg	326.666	340.161	341.738	345.240	345.631	18.965	105,81

Bron: N.I.S. Volkstelling, Deel 8B, beroepsbevolking, voornaamste cijfers per woongemeente: data voor 1991, N.I.S.-PLANBUREAU (1996) voor Vlaanderen en eigen prognose: data voor 1997, 2002, 2007 en 2012

De werkgelegenheid is in Limburg sterker gestegen dan in Vlaanderen. Zij nam tussen 1961 en 1991 toe van 159.275 tot 250.292 personen. In 1996 is de Limburgse werkgelegenheid toegenomen tot 281.154 plaatsen. De beroepsbevolking bedroeg op dat ogenblik 333.555 personen.

De toename van de beroepsbevolking, samen met de werkloosheid en de daaruit voortkomende pendel, maakt dat het op korte termijn nog altijd wenselijk is dat de werkgelegenheid in de provincie verder wordt uitgebouwd. De bijkomende behoefte aan werkgelegenheid, als gevolg van een toename van de beroepsbevolking, valt na 2007 bijna volledig weg.

2.2. Aanbod aan bedrijventerreinen

De afdeling ruimtelijke planning van AROHM heeft de inventaris van 1 januari 1994 (uitgangspunt voor de ruimtebalans van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen) bijgesteld en geactualiseerd op basis van de volgende gegevens: technische correcties in verband met oppervlakten, alle gewestplanwijzigingen vanaf 1994 inclusief de laatste gewestplanwijziging van Hasselt - Genk en Sint-Truiden - Tongeren, wijzigingen door middel van BPA's, gegevens naar aanbod bijgesteld op basis van de GOM-inventaris van 1 januari 2000 en voorstellen van GOM voor (definitief of tijdelijk) niet-realiseerbare bedrijventerreinen.

Het aanbod aan bedrijventerreinen is berekenend op basis van deze inventaris van 1 januari 2000 van de GOM Limburg, verwerkt door de afdeling ruimtelijke planning van AROHM en de plangroep van de provincie Limburg.

Enkel de terreinen met een aanbod zijn vermeld per economisch knooppunt, omdat zij een belangrijke rol zullen spelen in de economische ontwikkeling van het economisch knooppunt. Het aanbod geldt voor lokale en regionale bedrijvigheid. Terreinen kleiner dan 5 ha zijn niet in de inventaris opgenomen.

Tabel 40: aanbod aan bedrijventerreinen (1 januari 2000)

gemeente / gebied	bedrijventerrein	bouwrijp netto	uit te rusten bruto
<i>1. economische knooppunten in het economisch netwerk Albertkanaal ¹⁴⁴</i>			
Ham	Albertkanaal		11 ha
Tessenderlo	Tessenderlo-Paal	20 ha	10 ha
Beringen	Beverlo	1 ha	
	Beringen-haven		3 ha
	Beringen-noord	2 ha	
	Beringen-Paal		8 ha
	Beringen-zuid	10 ha	
	Steenkoolmijn		6 ha
	Heusden-Zolder	Veenlanden	1 ha
	De Zolken	1 ha	
	Lange Beemden	8 ha	
	Ubbersel		17 ha
	Zolder - Lummen	3 ha	
	Steenkoolmijn Zolder		107 ha
Lummen	Gestel		2 ha
	Lindekensveld		3 ha
Zutendaal ¹⁴⁵			
Lanaken	Lanaken	15 ha	
totaal aanbod		61 ha	171 ha
<i>2. stedelijke gebieden</i>			
Hasselt - Genk ¹⁴⁶	Genk-noord	22 ha	
	Genk-zuid	136 ha	193 ha
	Hermes	40 ha	15 ha
	Herckenrodesingel	2 ha	
	Het Dorlick		12 ha
	Rangeerstation		3 ha
	Sint-Lambrechts-Herk		7 ha
	Hasselt-west	1 ha	
	Wetenschapspark	1 ha	22 ha
	Dorpsveld		12 ha
	De Waerde	1 ha	
	Beringersteenweg	2 ha	
	totaal aanbod		205 ha

gemeente / gebied	bedrijventerrein	bouwrijp netto	uit te rusten bruto
Lommel ¹⁴⁷	Maatheide	34 ha	
	Balendijk uitbreiding		142 ha
Neerpelt - Overpelt ¹⁴⁸	Lommelse Akker		23 ha
	De Ring		6 ha
	Nolimpark	5 ha	
Bree	Bree-kanaal	9 ha	
Leopoldsburg	Leopoldsburg-kanaal		3 ha
	Olmendijk		13 ha
Maaseik	Jagersborg		17 ha
	Klein-Root	7 ha	
	Renkoven	4 ha	
Maasmechelen ¹⁴⁹	Maneborn		28 ha
	Oude Bunders		11 ha
Bilzen ¹⁵⁰	Intercompost		4 ha
	Bilzen-oost		14 ha
	Kleine Spouwen		5 ha
Sint-Truiden	Schurhovenveld	1 ha	
	Brustem		68 ha
Tongeren	kmo-zone noord		16 ha
	Overhaem	1 ha	
	Tongeren-oost	3 ha	47 ha
	<i>kleinhandelszone</i>		7 ha
totaal aanbod		64 ha	404 ha

3. specifieke economische knooppunten

Houthalen-Helchteren ¹⁵¹	Centrum-zuid	2 ha	26 ha
	Europark	3 ha	
	Helchteren	3 ha	10 ha
Dilsen-Stokkem ¹⁵²	Rotem	9 ha	
	Sourveld		10 ha
	Lanklaar	10 ha	25 ha
Alken ¹⁵³			
Hamont-Achel	Oude Pastorijstraat	3 ha	
	Achel-station	2 ha	
Opglabbeek	Opglabbeek	27 ha	3 ha
totaal aanbod		59 ha	74 ha

4. buitengebiedgemeenten

As ¹⁵⁴			5 ha
Bocholt		1 ha	25 ha
Borgloon			11 ha
Gingelom		2 ha	

gemeente / gebied	bedrijventerrein	bouwrijp netto	uit te rusten bruto
Halen		1 ha	
Hechtel-Eksel		1 ha	2 ha
Heers		3 ha	8 ha
Herk-de-Stad		3 ha	
Hoeselt			
Kinrooi			
Kortesseem			6 ha
Meeuwen-Gruitrode		5 ha	
Nieuwerkerken		2 ha	
Peer		8 ha	
Riemst		1 ha	
Voeren			11 ha
Wellen		1 ha	6 ha
totaal aanbod		28 ha	74 ha

Bron: inventaris AROHM, afdeling ruimtelijke planning, 01.01.2000 en eigen verwerking

Het aanbod van bedrijventerreinen is geactualiseerd op basis van de inventaris van de GOM tot 1 januari 2002. De zones voor stedelijke ontwikkeling zijn er niet in opgenomen, enkel de industriegebieden, kmo-zones en reservegebieden. De gegevens zijn echter niet onmiddellijk vergelijkbaar met deze van de vorige tabel.

De inventaris van de GOM vertrekt van gemeentegrenzen. Daardoor is de oppervlakte van de grensoverschrijdende bedrijventerreinen Genk-zuid, Ravenshout, Zolder - Lummen, Kolenhaven - Zolder, Beringen-zuid, Nolimpark, Overpelt - Zinkfabriek en het reserveterrein Genk-zuid ondergebracht bij verschillende gemeenten.

De naamgeving van sommige terreinen is veranderd. Zo benoemt de inventaris van de GOM bijvoorbeeld het mijnterrein Zolder als De Schacht.

De tabel bevat alle bedrijventerreinen, ook deze kleiner dan 5 ha.

Tabel 41: aanbod aan bedrijventerreinen (1 januari 2002)

gemeente	bedrijventerrein	bouwrijp netto (in ha)	uit te rusten bruto (in ha)
<i>1. economische knooppunten in het economisch netwerk Albertkanaal</i>			
Ham	Genebos sportzone	1,61 ha	
	Oprit Genendijkerveld	2,30 ha	
	Ham-Meerhout		11,47 ha
	Heidestraat	3,57 ha	
	Ravenshout	2,59 ha	
	Staatsbaan	0,42 ha	
Tessenderlo	Ravenshout	2,36 ha	
	Ravenshout	6,73 ha	
Beringen	Beringen-haven		2,70 ha
	Beringen-noord	1,34 ha	

gemeente	bedrijventerrein	bouwrijp netto (in ha)	uit te rusten bruto (in ha)
Heusden-Zolder	Beringen-zuid/Eversel	11,37 ha	
	Beverlo	1,89 ha	
	Ravenshout	3,02 ha	
	Ravenshout	9,70 ha	
	De Veenlanden	1,02 ha	
	De Zolken	1,50 ha	
	Lange Beemden	7,70 ha	
	De Schacht	49,79 ha	17,00 ha
	Ubbersel		16,61 ha
Lummen	Zolder - Lummen	1,40 ha	
	Kolenhaven-Zolder	22,46 ha	
	Lindekensveld	4,04 ha	
	Linkhout	1,62 ha	
Zutendaal	Zolder - Lummen	1,90 ha	
	Genk-zuid	13,88 ha	29,46 ha
Lanaken	Heirbaan	1,66 ha	
	Lanaken	14,54 ha	
	Leonard Moorstraat	0,98 ha	
	Sprokkelstraat	0,37 ha	
totaal aanbod		169,76 ha	77,24 ha

2. stedelijke gebieden

Hasselt	Hasselt-kanaal	0,40 ha	
	Hasselt-west	4,26 ha	
	Herckenrodesingel		
	Herckenrodesingel	1,73 ha	
	Het Dorlick	3,68 ha	
	Het Dorlick	2,19 ha	
	Kiewit II	4,22 ha	
	Rangeerstation/Tommelen		3,00 ha
	Sint-Lambrechts-Herk		6,86 ha
Genk	ambachtelijke zone E314 Waterschei ¹⁵⁵	0,82 ha	
	Genk-noord	16,62 ha	
	Genk-zuid	80,20 ha	6,33 ha
	Hermes logistieke zone	40,24 ha	15,00 ha
Diepenbeek	Diepenbeek Researchpark		13,89 ha
	Dorpsveld	7,50 ha	
	Genk-zuid	5,02 ha	
	Wetenschapspark Limburg	3,62 ha	
Zonhoven	Beringersteenweg	3,00 ha	

gemeente	bedrijventerrein	bouwrijp netto (in ha)	uit te rusten bruto (in ha)
	De Waerde	1,06 ha	
	Houthalenseweg	0,74 ha	
totaal aanbod		175,30 ha	45,08 ha
Lommel	Balendijk	2,15 ha	60,00 ha
	Kristalpark	136,75 ha	
	Katoenstraat	1,74 ha	
	Maatheide	20,06 ha	
Neerpelt	Lommelse akker		11,85 ha
	Lommelse akker		5,99 ha
	Overpelt-Zinkfabriek	1,24 ha	
	Spoorwegstraat	0,53 ha	
Overpelt	Nolimpark	7,69 ha	
	Overpelt-Zinkfabriek	18,91 ha	
	Sellekaertstraat	1,61 ha	
	Overpelt De Ring		6,00 ha
Bree	Bree-kanaal	7,69 ha	
	Opitterkiezel	1,87 ha	
Leopoldsburg	Leopoldsburg-kanaal	2,67 ha	
	Olmendijk		8,15 ha
Maaseik	Jagersborg	7,72 ha	10,55 ha
	Javanastraat	1,00 ha	
	Klein-Root	2,19 ha	
	Renkoven	0,18 ha	
	Schouterden	0,33 ha	
Maasmechelen	De groote molen (Greven)	1,47 ha	
	Draaimortel	2,56 ha	
	Maneborn	3,39 ha	7,54 ha
	Op de Berg	2,05 ha	
	Oude Bunders	18,47 ha	
Bilzen ¹⁵⁶	Genk-zuid	8,95 ha	165,80 ha
	Intercompost		1,90 ha
	Kleine Spouwen		2,00 ha
Sint-Truiden	Brustem	21,60 ha	
	Brustem	40,38 ha	
	Schabroek	1,44 ha	
	Schurhovenveld	0,65 ha	
	Schurhovenveld	3,39 ha	
	Sint-Truiden-west (Fabriek- straat)	3,56 ha	
	Startelstraat	0,47 ha	

gemeente	bedrijventerrein	bouwrijp netto (in ha)	uit te rusten bruto (in ha)
Tongeren	Terbiest	0,65 ha	
	Eerste Meistraat	0,25 ha	
	Henisstraat	1,69 ha	
	kmo-zone-noord (Gasthuis- bos)	3,44 ha	12,04 ha
	Overhaem	1,94 ha	
	Tongeren-oost	0,70 ha	42,50 ha
totaal aanbod		331,38 ha	334,32 ha

3. specifieke economische knooppunten

Houthalen-Helchteren	Centrum-zuid	1,59 ha	20,86 ha
	Europark	0,67 ha	
	Helchteren	6,33 ha	
Dilsen-Stokkem	Eindestraat	1,83 ha	
	Hoogbaan	0,57 ha	
	Lanklaar		9,60 ha
	Lanklaar		30,01 ha
	Rotem	1,73 ha	40,00 ha
	Sourveld		8,82 ha
	Vaartstraat	1,71 ha	
	Vlessierweg	1,04 ha	
Alken	Brouwerij	2,60 ha	3,10 ha
Hamont-Achel	Achel-Statie/Heikant	1,07 ha	
	Lozenweg	1,05 ha	
	Mulk	0,17 ha	
	Spoorweg	0,12 ha	
Opglabbeek	Opglabbeek	16,77 ha	
totaal aanbod		37,25 ha	112,39 ha

4. buitengebiedgemeenten

As		0,18 ha	
Bocholt		4,75 ha	26,41 ha
Borgloon		7,86 ha	
Gingelom		0,06 ha	
Halen		1,18 ha	
Hechtel-Eksel		1,77 ha	
Heers		3,35 ha	8,00 ha
Herk-De-Stad			
Hoeselt			
Kinrooi		2,42 ha	
Kortesseem		6,15 ha	

gemeente	bedrijventerrein	bouwrijp	uit te rusten
		netto (in ha)	bruto (in ha)
Meeuwen-Gruitrode		0,96 ha	
Nieuwerkerken		2,03 ha	
Peer		0,43 ha	
Riemst		0,77 ha	
Voeren		3,09 ha	7,25 ha
Wellen		2,30 ha	
totaal aanbod		37,30 ha	41,66 ha

Bron: inventaris GOM Limburg d.d. 1 januari 2002

Het aantal bouwrijpe terreinen in de provincie Limburg bedraagt in 2002 751 ha en het aantal nog uit te rusten terreinen 611 ha.

2.3. Behoeften en taakstellingen

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen heeft het aantal bijkomende bedrijventerreinen berekend op basis van de inventaris van GOM Limburg d.d. 1 januari 1994. De confrontatie tussen het aanbod aan bedrijventerreinen en de vraag betekent voor de provincie Limburg een overschot van 532 ha tot 2007. Het aanbod bedrijventerreinen in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is berekend vanuit de bouwrijpe en nog uit te rusten gronden. Dat betekent dat tijdelijk niet-realiseerbare gronden niet opgenomen zijn in het aanbod, ook al zijn ze als industriegebied (paars) ingekleurd op het gewestplan.

Tabel 42: confrontatie tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen)

totale oppervlakten voorzien aan bedrijventerreinen op het gewestplan, APA en BPA	9.873 ha
aanbod (som van bouwrijpe en uit te rusten gronden)	1.841 ha
vraag (op basis van het aandeel tewerkstelling 13,09%)	1.309 ha
negatieve ruimtebalans voor de provincie Limburg	532 ha overschot

De provincie Limburg is van oordeel dat bij de herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen rekening moet worden gehouden met onderstaande factoren bij de raming van de behoeften. Daardoor zal ongetwijfeld het huidig voorzien aandeel (13,09%) in de RSZ-werkgelegenheid merkbaar toenemen, terwijl dat van de andere provincies gemiddeld zal afnemen.

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen concludeert uit de negatieve ruimtebalans: "Aangezien de provincie Limburg een overschot kent, heeft zij geen omzetting van het overschot in een bruto-oppervlakte. Het overschot van 532 ha kan als een bruto-cijfer worden beschouwd. Dat betekent niet dat er in de provincie Limburg binnen de globale ruimtebalans, geen nieuwe bedrijventerreinen mogelijk zijn. In subregio's binnen de provincie kunnen tekorten bestaan. In het bijzonder in Limburg dient dan ook te worden vastgesteld of de gereserveerde oppervlakte in de plannen van aanleg ook daadwerkelijk kan worden gerealiseerd, dan wel dat er geen herfschikking voor deze terreinen kan worden overwogen. Dit laatste dient vooral te worden geëva-

lueerd in het licht van de reconversieregio's waar grotere terreinoppervlakten (kunnen) worden gedesaffecteerd en dus niet noodzakelijk in de gewenste ruimtelijke structuur de bestemming bedrijventerrein moet behouden" ¹⁵⁷.

De resultaten werden herzien in 2000, maar de ruimtebalans blijft negatief. Daarom wordt in het richtinggevend gedeelte overgestapt naar een kwalitatieve benadering.

Kanttekening

Het voornaamste uitgangspunt bij de raming van de behoefte aan bedrijventerreinen in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen is de behoefte aan werkgelegenheid. Volgende bedenkingen gelden daarbij.

Het wordt niet als duurzaam aangezien vanuit sociaal-economisch en mobiliteitsoogpunt dat er een stelselmatig pendelsaldo blijft voor de provincie Limburg. Op termijn moet een evenwicht kunnen worden bereikt voor de beroepsbevolking naar woon- en werkplaats op provinciaal niveau. Dit pendelsaldo neemt voor de provincie Limburg stelselmatig af. Het is beleidsmatig niet gewenst het nog altijd te hoge pendelsaldo te bevriezen op een bepaald moment.

Door dit uitgangspunt wordt er ook geen rekening gehouden met de vaststelling dat het aandeel werklozen in de provincie Limburg nog steeds hoger ligt dan het gemiddelde in Vlaanderen. Door de werklozen niet mee in rekening te brengen ontstaat een structurele onderschatting van de behoefte.

Wanneer er alleen wordt uitgegaan van de totale RSZ-werkgelegenheid wordt geen rekening gehouden met het hoger aandeel industriële werkgelegenheid in de provincie Limburg. Industriële werkgelegenheid is per werknemer meer ruimtebehoevend. Limburg heeft dus meer dan de gemiddelde oppervlakte per werknemer nodig om aan de interne werkgelegenheidsbehoefte te kunnen voldoen.

Ondanks de positieve ruimtebalans kan er een bijkomende behoefte bestaan aan bepaalde typen bedrijventerreinen (bijvoorbeeld watergebonden terreinen).

2.4. Actualisatie van de taakstelling voor de planperiode 2007 - 2012

In de herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen werd voor de periode 1992 - 2007 een stand van zaken opgemaakt (referentiedatum 1 januari 2007). Uit deze ruimtebalans blijkt dat 105 ha van het overschot van 532 ha is weggewerkt waardoor er nog een teveel van 427 ha overblijft in 2007. Voor de provincie Limburg wordt bij deze herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen het theoretisch negatief saldo weggewerkt door dit saldo op nul te zetten en aldus de overschrijding van het provinciaal pakket te neutraliseren. Tevens zijn de potentiële planningsinitiatieven opgelijst en geeft deze herziening aan dat deze tenminste moeten worden verzekerd. Voor Limburg betreft dit 657 ha ¹⁵⁸.

Daarnaast is bij het onderdeel 'te bestemmen bedrijventerreinen in periode 2007 - 2012' van deze herziening gewerkt met een minimale en een maximale prognose. Volgens de minimale prognose is er voor Limburg een ruimtebehoefte van 282 ha opgenomen. Via de maximumprognose ontstaat een marge van ongeveer 1.400 ha bovenop de 6.792 ha voor heel Vlaanderen. Hiervan is er geen provinciale verdeling opgenomen omdat vanwege de lopende planningsini-

tatieve voorzichtig moet worden omgesprongen met deze marge. Samengeteld komt dit neer op een taakstelling van 939 ha (657 ha + 282 ha) voor de provincie Limburg.

De 85-80/20-15 verhouding geeft het deel van de nieuwe bedrijventerreinen aan dat wordt voorzien door:

- lokale bedrijventerreinen in gemeenten buiten de economische knooppunten (15 - 20%)
- lokale en regionale bedrijventerreinen in de economische knooppunten (80 - 85%).

De doorrekening per provincie naar de vier pakketten wordt in analogie met het huidig ruimtelijk structuurplan Vlaanderen gemaakt op basis van het bestaand aandeel van de tewerkstelling.

De 85-80/20-15 verhouding werd gedifferentieerd per provincie. Voor Limburg is deze verhouding:

1. binnen de 84 - 89%

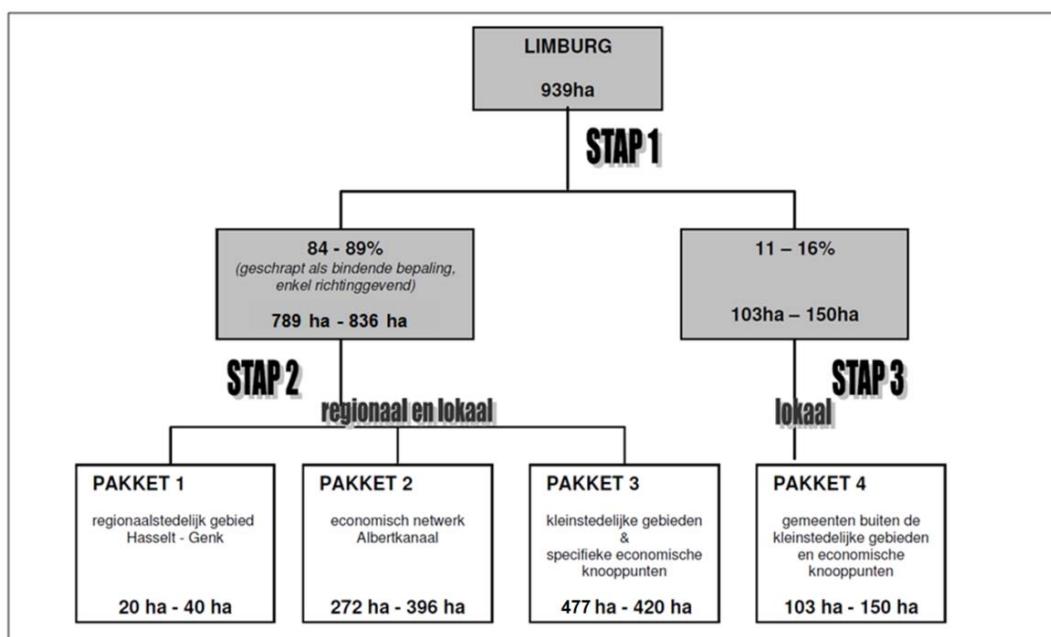
- pakket 1: bedrijventerreinen voor grootstedelijke en regionaalstedelijke gebieden
- pakket 2: bedrijventerreinen voor ENA
- pakket 3: bedrijventerreinen voor de kleinstedelijke gebieden en de specifiek economische knooppunten buiten de pakketten 1 en 2.

2. binnen de 16 - 11%:

- pakket 4: bedrijventerreinen voor gemeenten buiten de economische knooppunten.

Net zoals in het oorspronkelijk ruimtelijk structuurplan provincie Limburg wordt in het richtinggevend gedeelte van deze actualisering geen cijfermatige taakstelling opgenomen voor de kleinstedelijke gebieden en specifieke knooppunten en ook niet voor de gemeenten van het buitengebied. Het al toebedelen van bedrijventerreinen houdt het risico in dat voorbij wordt gegaan aan de specifieke potenties en knelpunten op het terrein. Toch is er een kwantitatieve inschatting - een soort grootteorde - gemaakt voor pakket 3 (provinciale taakstelling) op basis van inschattingen van pakket 1 en 2.

Figuur 9: verdeling van het taakstelling nieuwe bedrijventerreinen

2.4.1. Pakket 1: regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk

Er wordt een kwantitatieve inschatting gemaakt van het pakket 1 op basis van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

- Zowel Hasselt als Genk splitsen de bedrijventerreinen op hun grondgebied op als terreinen in functie van het economisch netwerk Albertkanaal en bedrijventerreinen in functie van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk.
- Zonhoven en Diepenbeek doen enkel uitspraken op vlak van lokale bedrijventerreinen. Diepenbeek gaat wel akkoord met het terrein aan het kanaal ten oosten van Havenlaan (30 ha) als terrein van het economisch netwerk Albertkanaal.
- In het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Hasselt wordt gesuggereerd om in functie van het afbakeningsproces minstens 20 ha regionaal bedrijventerrein te zoeken. De gemeente Hasselt acht zo'n ontwikkeling enkel mogelijk ten zuiden van de Demervallei en E313, liefst gekoppeld aan één van de drie knooppunten van E313.
- In het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Genk is geen suggestie voor bijkomende regionale bedrijventerreinen opgenomen.

Op basis van de gemeentelijke visies moet er dus voor pakket 1 minstens 20 ha regionaal bedrijventerrein voor het regionaal stedelijk gebied worden voorzien. De gemeenten kunnen, mits te voldoen aan de criteria op vlak van lokale bedrijventerreinen, ieder richtinggevend 5 ha ontwikkelen. Van de provinciale taakstelling moet voor pakket 1 dus 20 tot 40 ha worden gereserveerd.

2.4.2. Pakket 2: economisch netwerk Albertkanaal

Op basis van de oplijsting van de afgeronde, de lopende en de geplande processen van het economisch netwerk Albertkanaal wordt ter uitvoering van het besluit van de Vlaamse regering van 23 april 2004 een kwantitatieve inschatting gemaakt van het pakket 2.

In de periode 1992 - 2007 is slechts één relevant gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan goedgekeurd: 'Leem in Limburg' (definitieve vaststelling Vlaamse regering op 22 september 2006), waarbij in Lanaken een nabestemming voorzien is van een regionaal bedrijventerrein met deels watergebonden en deels gemengd karakter. Daar dit gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan in de vorige planperiode is goedgekeurd, wordt dit niet meer verder meegenomen voor de bepaling van pakket 2.

Onderstaande tabel beschrijft de planprocessen die relevant zijn voor de periode 2007 - 2010.

Tabel 43: *planprocessen inzake bedrijvigheid in het economisch netwerk Albertkanaal 2007 - maart 2012*

zoekzone regionaal bedrijventerrein	stand van zaken	oppervlakte (indicatief)
definitief vastgestelde gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen		
'specifiek regionaal watergebonden bedrijventerrein Zwartenhoek' te Ham	definitieve vaststelling op 26 maart 2010	77 ha
'gemengd regionaal bedrijventerrein Genenbos' te Ham/Tessenderlo	definitieve vaststelling op 11 januari 2008	34 ha
'gemengd regionaal bedrijventerrein Ravenshout-Noord' te Beringen	definitieve vaststelling op 29 februari 2008	25 ha
'specifiek regionaal bedrijventerrein met waterge-	definitieve vaststelling op 27	13 ha

bonden karakter Lanaken' te Lanaken	november 2009	
totaal bestemd door gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan		149 ha
gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen in onderzoek via plan-MER		
'gemengd regionaal bedrijventerrein Tervant' te Beringen	goedkeuring verslag 9 juni 2011	56 ha (nota publieke consultatie)
'specifiek regionaal bedrijventerrein met watergebonden karakter Genk-Zuid West' te Diepenbeek	goedkeuring verslag 27 maart 2012 (stopzetting procedure gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan na openbaar onderzoek)	37 ha (kennisgevingsdossier)
'gemengd regionaal bedrijventerrein Termien' te Diepenbeek	goedkeuring verslag 9 maart 2012	veeleer een afname
totaal volgens onderzoek in plan-MER		93 ha
zoekzones in fase van vooronderzoek		
'Kolenhaven' te Lummen (optimalisatie van het bestaand bedrijventerrein)	eindrapport structuurschets (januari 2012)	0,4 ha (structuurschets)
'Zolder-Lummen Zuid' te Lummen (Groene Delle)	op basis van het globaal plan-MER te beslissen of er een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan zal worden opge maakt	maximale zoekzone van 99 ha (eindrapport studie ENA)
regionaal bedrijventerrein Genk-Zuid Oost	beoordeling op basis van het globaal plan-MER	maximale zoekzone van 25 ha (eindrapport studie ENA)
totaal zoekzones		124 ha

Dit resulteert in een totale oppervlakte van 366 ha aan afgeronde en lopende processen voor het economisch netwerk Albertkanaal na 2007. Het betreft een maximale raming. Een aantal zoekzones is nog als maximum te beschouwen en het globaal plan-MER moet worden afgewacht. Het pakket 2 situeert zich met andere woorden tussen 242 en 366 ha voor regionale bedrijventerreinen.

Op vlak van lokale bedrijventerreinen zijn er zes gemeenten buiten het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk (pakket 1) en de kleinstedelijke gebieden Bilzen en Beringen (pakket 3), wat een cijfer van circa 30 ha oplevert.

Samen geeft dit een kwantitatieve inschatting van 272 en 396 ha voor pakket 2.

2.4.3. Pakket 3: kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten

De kwantitatieve inschatting voor pakket 3 bedraagt tussen 420 ha en 497 ha ten gevolge van de cijfers voor pakket 1 en 2.

De verdeling van de taakstelling van pakket 3 is te beschouwen als een taakstelling voor alle kleinstedelijke gebieden (10) en specifieke economische knooppunten (5).

- De taakstelling voor een kleinstedelijk gebied dient enerzijds voor regionale bedrijventerreinen (te lokaliseren binnen de afbakeningslijn) en anderzijds voor lokale bedrijventerreinen (zie ontwikkelingsperspectieven voor lokale bedrijventerreinen die binnen of buiten de afbakeningslijn kunnen liggen).

- De taakstelling voor een specifiek economisch knooppunt dient enerzijds voor regionale bedrijventerreinen en anderzijds voor lokale bedrijventerreinen. De invulling van beide taakstellingen is te onderzoeken op het grondgebied van de gemeente.

Met betrekking tot de lokale bedrijventerreinen wordt rekening gehouden met 80 ha te verdelen over de verschillende kleinstedelijke gebiedsgemeenten (11 omwille van Neerpelt - Overpelt) en de economische knooppunten (5), mits wordt voldaan aan de criteria (zie richtinggevend gedeelte).

Met betrekking tot de regionale bedrijventerreinen geeft dit een te verdelen totaal van 340 tot 417 ha.

Tabel 44: planprocessen inzake bedrijvigheid in de kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten

zoekzone regionaal bedrijventerrein	stand van zaken	oppervlakte
definitief vastgestelde provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen		
'afbakening kleinstedelijk gebied Bree', deelplan 5, te Bree	definitieve goedkeuring op 12 juli 2010	63 ha
totaal bestemd door provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen		63 ha
provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen in onderzoek via plan-MER		
'afbakening kleinstedelijk gebied Maasmechelen' te Maasmechelen	voorlopige vaststelling provincieraad d.d. 18 januari 2012	circa 76 ha
totaal volgens onderzoek in plan-MER		85 ha
zoekzones in fase van vooronderzoek (gepland voor 1992 - 2007)		
'afbakening kleinstedelijk gebied Neerpelt-Overpelt' te Neerpelt-Overpelt	overlegfase na voorstudie	16 ha
totaal zoekzones (gepland voor 1992 - 2007)		16 ha
bijkomende zoekzones in fase van vooronderzoek		
'regionaal bedrijventerrein domein van Brustem' te Sint-Truiden	in fase van voorstudie	28 ha
'afbakening kleinstedelijk gebied Tongeren'	in fase van voorstudie	onbekend
totaal bijkomende zoekzones		onbekend

Tevens is in deze planperiode (2007 - 2012) 63 ha regionaal bedrijventerrein bestemd in het kleinstedelijk gebied Bree. Er zijn plannen om nog maximaal 92 ha te bestemmen via twee lopende planprocessen in de kleinstedelijke gebieden Maasmechelen en Neerpelt-Overpelt. Deze acties zijn echter al gepland en verantwoord in de planperiode 1992 - 2007.

Uit bovenstaande analyse kan men afleiden dat ieder kleinstedelijk gebied en ieder specifiek economisch knooppunt met een sterke rol binnen de ruimtelijk-economische structuur bijkomend ongeveer 20 à 25 ha kan bestemmen. Voor de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden met een sterke rol is dit getal als een minimum te beschouwen. In Tongeren en Sint-Truiden is hiervoor onderzoek opgestart. Het bevindt zich in een fase van voorstudie. Voor de kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau en de specifieke economische knooppunten met een sterke rol gaat het om een richtcijfer dat verder moet worden afgetoetst aan de lokale condities. In de andere kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau en specifieke economische knooppunten zijn de bijkomende mogelijkheden **beperkter**. Door hun positie in de provincie Limburg is een optimalisatie van de ontsluiting minder vanzelfsprekend, ligt de nadruk op het vrijwaren van kwetsbare gebieden of is de uitstraling als economisch knooppunt inzake regiona-

le bedrijvigheid veeleer beperkt. Structurele uitbreiding van de regionale bedrijventerreinen is er niet aan de orde. Lokale uitbreiding van het aanbod, rekening houdend met de specifieke randvoorwaarden, is wel mogelijk.

2.4.4. Pakket 4: gemeenten buiten de kleinstedelijke gebieden en economische knooppunten - buitengebiedgemeenten

De taakstelling van pakket 4 is te beschouwen als een maximum taakstelling voor het geheel van de buitengebiedgemeenten.

3. Verkeer en vervoer

3.1. Trends

Om een zicht te krijgen op de toekomstige capaciteit van een aantal gewestwegen werd uitgegaan van de intensiteiten van de verkeerstellingen van 1998, verzameld en verwerkt door het ministerie van verkeer en infrastructuur.

Om de intensiteit van het verkeer te ramen in de jaren 2007 en 2012¹⁵⁹ werd er voor de autosnelwegen uitgegaan van een jaarlijkse stijging van 6% van het gemotoriseerd verkeer voor de periode 1998 - 2012, wat cumulatief over 14 jaar een stijging van 126% betekent (van 1998 tot 2007 een stijging van 70%). Voor de overige gewestwegen werd in de periode 1998 - 2007 uitgegaan van een stijging van 3%, wat cumulatief over 9 jaar een stijging van 30% betekent. Voor de periode van 2007 tot 2012 werd nog eens rekening gehouden met een jaarlijkse stijging van 2,5% (iets mindere toename door de invloed van een aantal mobiliteitsbeheersende maatregelen en tevens de afnemende groei van het aantal gezinnen na 2007). Dat betekent een stijging van het aantal voertuigen van 48% ten opzichte van het referentiejaar 1998.

Wegen die in de toekomst (2012) met capaciteitsproblemen¹⁶⁰ af te rekenen krijgen, zijn in eerste instantie de beide autosnelwegen E313 en E314. Alhoewel die wegen op dit moment nog verre van verzadigd zijn, betekent de verwachte trendmatige groei van 70% tot 2007 en nog eens 56% tussen 2007 en 2012 een niet te slikken toename van gemotoriseerd verkeer over bijna heel het Limburgs traject.

Bij een voortzetting van het huidig beleid voor de gewestwegen zijn in 2012 zeker problemen te verwachten op de volgende wegsegmenten:

- N72 (heel traject)
- N74 vanaf de aansluiting met de N72 tot in Hasselt
- N75 Hasseltseweg / Genkersteenweg
- N78 ten noorden van Veldwezelt (nog 2x1 weg)
- N715 van de A2/E314 richting noorden
- N730 tussen Bilzen en Munsterbilzen.

Waarschijnlijk zullen zich ook problemen voordoen op de N76 Bree - Meeuwen tot aan de 2x2 weg, ter hoogte van industrieterrein Oplabbeek.

Op de overige verkeersdragers (waterwegen en spoor) zijn volgens het ontwerp mobiliteitsplan Vlaanderen (juni 2001, p. 64 en 89) binnen de planperiode (tot 2007) in de provincie Limburg geen noemenswaardige capaciteitsproblemen te verwachten. Daarenboven is het moeilijk een prognose te maken van bijvoorbeeld het goederenvervoer over het water, omdat een aantal beleidsmaatregelen op Vlaams en federaal niveau gedurende de afgelopen jaren een versnelde groei van jaar tot jaar hebben teweeggebracht. In hoeverre deze tendens zal aanhouden, is moeilijk te voorspellen.

3.2. Toepassing van het multimodaal model ¹⁶¹

Kaart 48: raming van verkeers- en vervoersstromen

Het multimodaal verkeers- en vervoersmodel van de provincie Limburg is een beleids-ondersteunend instrument dat voor verschillende toepassingen kan worden ingezet. Het is een avondspitsmodel met als referentiejaar 1998. Het model werd opgemaakt aan de hand van 2 soorten gegevens: netwerkgegevens (autonetwerk en openbaar vervoernetwerk) en socio-economische gegevens.

Autonetwerkgegevens bestaan uit A-wegen, N-wegen en lokale wegen met een belangrijke doorstromingsfunctie. Per weg worden ook een aantal karakteristieken ingevuld die betrekking hebben op de capaciteit en de maximaal toegelaten snelheid. Voor het openbaar vervoernetwerk worden alle bus- en treinlijnen ingebracht. Socio-economische gegevens zijn bijvoorbeeld het bevolkingsaantal, de beroepsbevolking, het autobezit, pendel enz. De gegevens worden gedetailleerd weergegeven voor het grondgebied van de provincie. Daarbuiten worden enkel de belangrijkste assen aangeduid.

Het model wordt opgebouwd aan de hand van zones (gecombineerde statistische sectoren). Tussen 2 zones wordt het theoretisch aantal verplaatsingen berekend ¹⁶² om zo de aantrekkingskracht van een bepaalde zone te kunnen achterhalen. Die aantrekkingskracht wordt ook bepaald op basis van de gegeneraliseerde tijd of reisweerstand tussen de zones. Naast de reistijd wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met de extra weerstand die een overstap van trein naar bus met zich meebrengt. Zo komt men tot een verschillende reisweerstand voor het autovervoer, het openbaar vervoer en het fietsverkeer. Met dat als basis kan dan de modale split worden bepaald tussen de verschillende modi.

Het uiteindelijk resultaat van die berekeningen is een *verplaatsingsmatrix* voor de verschillende modi, die op het gepast netwerk wordt toegedeeld. Aan de hand van tellingen kan men de verplaatsingsmatrices kalibreren, zodat men een correct aantal verplaatsingen op het netwerk verkrijgt. Nadien kan dan met die gecorrigeerde matrices verder worden gewerkt.

Het multimodaal verkeersmodel is ontwikkeld om verkeersproblemen te onderzoeken op inter-regionale schaal. Heel het model is opgebouwd op basis van reële data, maar in een theoretisch kader. De resultaten zijn dus een benadering van de werkelijkheid, maar zullen nooit gelijk zijn aan de reële situatie.

Naast het model van 1998 is er ook een toekomstscenario met als referentiejaar 2010 (prognosemodel). Dat is opgebouwd op basis van het model van 1998, maar met een aantal basisveronderstellingen qua beleidsopties alsook ruimtelijke en socio-economische ontwikkelingen die vervolgens werden verwerkt in de data. Het spreekt voor zich dat die basisveronderstellingen een grote invloed hebben op de uiteindelijke resultaten van het model.

Op dit model kunnen talrijke simulaties worden toegepast. Maatregelen, zoals grote infrastructuurprojecten, kunnen worden doorgerekend in het model. Daarnaast kunnen uit het model resultaten worden afgeleid. Die kunnen worden opgedeeld in zonale resultaten en netwerkresultaten. Onder de zonale resultaten vallen de aankomst- en vertrekgegevens per zone (zowel voor autoverkeer als voor openbaar vervoer), de herkomst-bestemmingstabellen per motief en per vervoerwijze, en de trajecttijden tussen zones, ook per vervoerwijze.

Voor Limburg werden de volgende resultaten berekend:

- verwachte toename van het autoverkeer
- triplengte van het autoverkeer
- verwachte toename van het aantal vrachtwagens
- triplengte van het vrachtverkeer.

De resultaten vormen een toetskader voor de selectie van de secundaire wegen.

4. Bijkomende toeristisch-recreatieve voorzieningen

4.1. Sport

4.1.1. Lawaaisporten

Er is een behoefte aan goed gelokaliseerde terreinen voor lawaaisporten.

Motorcross

In Limburg zijn er circa 1.300 erkende vergunninghouders en een ongekend aantal andere vrijetijdsrijders.

Op vele plaatsen is wildcrossen een probleem. Het blijkt dat crossers vrij korte verplaatsingen maken en meestal binnen de eigen regio rijden. De verschillende bonden zouden circa 80 wedstrijden per jaar aanvragen. Het aantal permanente¹⁶³ en niet-permanente terreinen waar wordt toegelaten eenmalige wedstrijden te organiseren¹⁶⁴, is de laatste jaren sterk gedaald. De overgebleven terreinen geraken (te) sterk belast, waardoor er nauwelijks trainingsfaciliteiten zijn. In Zuid-Limburg is geen enkele permanente omloop meer. Als in de regio's West- en Zuid-Limburg trainingsmogelijkheden en in Zuid-Limburg wedstrijdmogelijkheden zouden bestaan, zou aan de behoeften van de motorcrossers in Limburg kunnen worden voldaan¹⁶⁵. Voorwaarde is wel dat de terreinen voldoende toegankelijk zijn voor alle liefhebbers en niet-permanente omlopen ter beschikking blijven.

Onder andere uit het “onderzoek naar polyvalente locaties” van de provinciale sportdienst (oktober 1998) blijkt dat het niet wenselijk is om een aantal van de bestaande terreinen te behouden of te intensiveren vanwege andere ruimtelijke opties of kwaliteiten in de omgeving, of omwille van de niet-vergunde en/of zonevreemde toestand (bijvoorbeeld Tessenderlo, Borgloon).

Autosporten

Privé-organisaties richten, verspreid over heel Limburg, verschillende gemotoriseerde autosportmanifestaties in. De 4x4-rijders kunnen terecht op de vergunde motorcrossterreinen, zoals nu reeds het geval is. Als in elke regio een permanente motorcrossomloop beschikbaar is

(Lommel, Genk, Maaseik komen reeds in aanmerking), kan het aanbod voldoen aan de behoeften. Daartoe ontbreekt nog een locatie in Zuid-Limburg.

Er is behoefte aan één terrein voor rallycross in Limburg.

Autospeedway heeft geen permanent terrein in Limburg. Deze autosport heeft een specifieke baan met gravel ondergrond nodig. Horensbergdam kan een zoeklocatie zijn.

Karting

Vanuit de sportsector (federatie Karting) bestaat geen vraag naar een bijkomend openluchtcircuit in Limburg. Bijkomende openluchtkarting-mogelijkheden bestaan op het circuit van Terlaemen (Heusden-Zolder).

Luchtporten

Het gebruik van de sportvliegvelden Zwartberg, Kiewit en Leopoldsburg/Hechtel is niet in strijd met ontwikkelingsperspectieven voor kernen, natuur, bos, landbouw en stiltegebieden. Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen bepaalt dat er geen bijkomende terreinen komen¹⁶⁶. Boven de Hoge Kempen wordt het gebruik van ULM als zeer storend ervaren.

Modelluchtvaart

Er is geen vraag naar bijkomende terreinen, maar vooral een behoefte om de bestaande terreinen volledig conform de milieu- en luchtvaartreglementen te kunnen uitbouwen.

Kleischieten

De kleischuttersfederatie vraagt in Limburg 3 goed uitgebouwde terreinen, waarvan 1 Olympische Baan¹⁶⁷. Het (overblijvend gedeelte van het) terrein in Zutendaal is volledig vergund en goed gezoneerd. Uitbreidingsmogelijkheden zijn hier moeilijk realiseerbaar door geluidshinder. Het terrein te Beverst (Bilzen), waar meerdere schietdisciplines worden beoefend, ligt zonevreemd en is maar vergund tot 2005. In bosgebied in Neerpelt ligt de schietbaan Sint-Hubertus (Kolisbos), waarvoor een alternatieve oplossing wordt gezocht. Horensbergdam (Genk) kan als zoeklocatie worden aangeduid om 1 of eventueel 2 schietbanen te ontwikkelen.

Waterski

De provinciale federatie Limburg Waterski wenst de huidige situatie in Limburg te handhaven inzake waterskilocaties en -mogelijkheden.

Jetsport

Er is vraag naar bijkomende mogelijkheden voor de jetsport, vooral vanwege de momenteel vaak illegale beoefening. Het is mogelijk om geluidsproducerende watersporten (waterski en jetski) te clusteren mits het in acht nemen van de nodige veiligheidsmaatregelen. Op die manier worden de waterskizones potentieel geschikte locaties voor jetski. Ook de plas van Heerenlaak (Maaseik) kan als zoekzone worden aangeduid. Jetski veroorzaakt lawaaihinder, die storend kan zijn voor andere zachte waterrecreanten en voor de omgeving.

4.2. Verblifaccommodatie

De toeristische verblifaccommodatie in Limburg volstaat op dit moment kwantitatief.

Het is vooral een kwalitatieve verbetering van het aanbod die zich opdringt, plus een betere koppeling met het overig toeristisch aanbod (dagattracties, recreatie, fiets/vaarroutes). Het is

wel duidelijk dat er een aantal verschuivingen in het type logiesaanbod merkbaar zijn en er streekgebonden tekorten zijn.

Tabel 45: tendensen en gewenste situatie in de Limburgse toeristische verblijfsaccommodatie (Toerisme Limburg, 1999)

verblijf	capaciteit	overnachtingen NIS	vraag (WES, NRIT, FUR)	potentieel	gewenste situatie
Hotels	laag toeristische hotels hoog zakenhotels	stijgend	sterk stijgend	sterke groei	verspreid over de 4 cultuurhistorische steden is een groter aantal nieuwe hotels gewenst
vakantieparken en jeugdtoerisme (sociaal toerisme)	hoog	sterk dalend in Houthalen-Helchteren	stagnerend	verzadiging treedt op in de traditionele vakantieparken	behoud van bestaande terreinen met mogelijke ruimte voor uitbreiding en het verder ontwikkelen van niche-matige vakantieparken (bijvoorbeeld Ecopark)
vakantiehoeves en andere kleinschalige logies	laag	stijgend	sterk stijgend	sterke groei	een groter aantal nieuwe vakantiehoeves en -woningen is gewenst

De toeristische *hotelaccommodatie* is ondermaats. De aanwezige hotels zijn nauwelijks doelgroepgebonden, bijvoorbeeld het gebrek aan middelgrote familiehotels¹⁶⁸. Bestaande terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven kunnen eventueel als aanvulling van het aanbod verhuurcaravans aanbieden.

Boerderij- en plattelandstoerisme zitten in de lift, net als *de vakantiewoningen en gastenverblijven*, maar zij moeten verder worden uitgebouwd. Naast het promoten van boerderijtoerisme verspreid in landbouwgebieden (centrale Limburgse Kempen, Maasland en Zuid-Limburg) gaat de voorkeur in de eerste plaats naar plattelandstoerisme in de kleine historische kerkdorpen ten zuiden van de as Sint-Truiden - Borgloon - Tongeren - Lanaken ter bevordering van de leefbaarheid van die kleine kernen.

4.3. Openluchtverblijfsrecreatie

Tabel 46: tendensen en gewenste situatie in de Limburgse openluchtverblijfsrecreatie

verblijf	capaciteit	overnachtingen NIS	vraag (WES, NRIT, FUR)	potentieel	gewenste situatie
kampeerterreinen en kampeerverblijfsparken	laag aantal toeristische kampeerplaatsen hoog aantal vaste plaatsen	stijgend	dalend, vraag naar meer toeristische kampeerplaatsen	potentieel in fietscampings	behoud van bestaande terreinen die investeringsbereidheid tonen, met ruimte voor mogelijke uitbreiding, inspelen op vaste constructies (trekkershutten en verhuurcaravans).

In de *kampeersector* dringt zich een sanering op naar minder maar grotere en kwaliteitsvollere kampeerterreinen, met een voldoende aantal toeristische kampeerplaatsen. De mogelijkheid bestaat om bestaande maar slecht gelegen campings te herlokalisieren in een toeristisch gebied. In Haspengouw bestaat nog een tekort aan verblijfsaccommodatie gericht op een campingpubliek (Sint-Truiden en Tongeren). Hetzelfde geldt voor de jeugdbivakplaatsen.

Jeugdlogies moeten vooral beter worden ontwikkeld in Zuid-Limburg.

4.4. Weekendverblijven

Wegens het belang van de problematiek van de weekendverblijven in de provincie moet een oplossing voor de weekendverblijven worden gezocht. Het beleidskader inzake weekendverblijven dat uitgewerkt is in het ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen, kan hiervoor als leidraad worden gebruikt.

4.5. Watertoerisme op rivieren en kanalen

Voor de grensoverschrijdende toervaart is een netwerk van jacht-, passantenhavens en aanlegplaatsen uitgebouwd. Het huidig aanbod voldoet aan de vraag van de sector, maar vanuit een toeristische visie kan worden gesteld dat West-Limburg (omgeving van Beringen-Mijn en Zolder) en Hoge Kempen (omgeving Genk - Zutendaal) kwalitatief onvoldoende ontsloten zijn. Sommige havens zijn vaak slecht gekoppeld aan het toeristisch aanbod in de onmiddellijke omgeving.

4.6. Dagrecreatie

Er is nood aan een kwaliteitsverbetering en een gerichte uitbouw van het aanbod dagattracties. Uit het marktonderzoek blijkt dat fiets-, wandel-, ruiter- en vaartoerisme in volle opgang zijn.

Tabel 47: aanbod en gewenste situatie dagattracties in Limburg (Toerisme Limburg, 1999)

dagtoerisme	actueel volume	potentieel	gewenste situatie
attractieparken	middelmatig tot hoog	groei	nieuwe 'all weather'-faciliteiten met thematische beleving zijn gewenst
fiets-, wandel-, ruiter-, waterrecreatie	hoog, in volle ontwikkeling	groei	verdere productontwikkeling voor zachte recreatie met een natuurlijke beleving is gewenst harde recreatie moet ruimtelijk worden ingetekend

4.7. Actualisatie voor de planperiode 2007 - 2012

In de gedeeltelijke herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen wordt de ruimteboekhouding (begroting van de ruimte) bijgesteld voor toerisme, recreatie en sport. De oppervlaktebestemmingen in ruimtelijke uitvoeringsplannen zal met 2.000 ha toenemen in de periode 2007 - 2012. Het bestemmen van die gebieden is een gedeelde taak voor gewest, provincies en gemeenten. De ruimteboekhouding wordt niet cijfermatig doorvertaald op provinciaal niveau.

In het kader van de opmaak van een strategisch plan ruimte voor toerisme in Limburg is de totale ruimtebehoefte voor toeristische activiteiten geanalyseerd. Het betrof de functies en voorzieningen met een hoofdzakelijk toeristisch karakter zoals multifunctionele openluchtrecreatieve terreinen, campings, attracties, waterrecreatieve domeinen, jachthavens, hotels, wellnesscentra, retailparken en leisurecentra en logies. Andere, veeleer recreatieve functies of allerhande sportvoorzieningen alsook diverse kleinschalige toeristisch-recreatieve activiteiten die in verweving (kunnen) voorkomen (in stedelijke en landelijke gebieden), werden hierbij niet begroot. Deze analyse bracht een scherpe, realistische bijkomende ruimtebehoefte of een minimale planologische ruimtevrage aan het licht van 450 ha om de toeristische verwachtingen voor de toekomst in te vullen (tijdshorizon van 10 jaar tot 2020). Zij is exclusief de ruimtevrage voor diverse sportvoorzieningen, lokale recreatieve functies, weekendverblijven, diverse kleinschalige toeristisch-recreatieve activiteiten in medegebruik/verweving of de gewenste planologische regularisatie van verspreide zonevreemde recreatieve voorzieningen. In deze behoefteaming zitten ook de ruimtevragen van toeristische bedrijven zoals campings of attracties die, vanuit een economische invalshoek en toeristische marktwerking, gekoppeld zijn aan bijvoorbeeld uitbreidingsbehoeften, schaalvergrotingen, aanbodverruiming of concurrentieversterking.

Voor de lawaaisporten blijft de nood bestaan aan voldoende rechtszekere en permanente terreinen om de sportbehoeften te dekken zowel voor gemotoriseerde sporten (zoals motorcross) als voor kleischietsen. Het huidig (kwantitatief) aanbod is minimaal en moet minstens behouden blijven, desnoods na herlokalisatie indien dit ruimtelijk of planologisch noodzakelijk zou zijn. Voor het kleischietsen moet, rekening houdend met de sluiting van alle drie de terreinen in Limburg, zeker worden gezocht naar minstens één nieuw permanent terrein.

Voor de golfinfrastructuur blijkt in Limburg vooral een behoefte te bestaan aan de uitbouw van een aantal (bijkomende) kleinere golfinfrastructuren (9 holes terreinen, golfscholen, approach-golf) in Limburg. Een argument is de gewenste verdere democratisering van de golfsport.

Voor de watersporten bestaat in Limburg een behoefte aan waterplassen voor waterski en duiken (openlucht duikplassen tot 30 m diepte). Deze behoefte kan mee in overweging worden genomen bij de nabestemmingsvraagstukken van ontginningsgebieden.

Om de regularisatie van bestaande zonevreemde jeugdverblijfinfrastructuren mogelijk te maken en een planologische oplossing van de problematiek inzake weekendverblijven te realiseren zal er een zeker contingent aan juridisch recreatiegebied nodig blijven. De omvang hiervan is nog niet concreet gekend en hangt af van verder onderzoek terzake.

5. Kleinhandel

In opdracht van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg werd een studie opgemaakt door BBM¹⁶⁹. De studie raamt de behoefte aan bijkomende verkoopoppervlakte voor grootschalige kleinhandel op 12.000 tot 15.000 m² per jaar.

6. Implementatie van het concept CO₂-neutraliteit

In 2008 verklaarde de provincie CO₂-neutraal te willen worden tegen 2020. Deze zowel op technisch als maatschappelijk vlak zeer ambitieuze doelstelling werd in 2010 verankerd in het provinciaal milieubeleidsplan 2010 - 2013. Momenteel loopt een wetenschappelijke studie om de vertaling van deze doelstelling naar een concreet provinciaal klimaatbeleid te onderbouwen. Deze studie heeft drie belangrijke onderzoeksdoelstellingen:

- het definiëren van het concept ‘CO₂-neutraliteit’ voor de provincie Limburg met inbegrip van het ontwikkelen van een meetinstrument en het uitvoeren van een nulmeting
- het opstellen van minimaal twee transitie-scenario’s naast het ‘business as usual’-scenario, gekoppeld aan welvaartsprognoses voor Limburg
- het formuleren van maatregelen en aanbevelingen voor het lokaal beleid.

In het bestek van de studie werd expliciet verwezen naar ruimtelijke ordening als relevant en dus te onderzoeken beleidsdomein. De relevantie situeert zich zowel op het vlak van adaptatie als op het vlak van mitigatie. Adaptatie is het ‘weerbaar’ maken van onze maatschappij tegen de gevolgen van de klimaatopwarming. Mitigatie is het tegengaan van de klimaatopwarming. In het kader van de studieopdracht is voorlopig enkel dit laatste aspect onderzocht.

Vanuit de resultaten van de studie worden geen maatregelen voorgesteld voor het toekomstig ruimtelijk beleid.

ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
richtinggevend gedeelte

Deel I: Visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling

1. Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader

De provincie Limburg schaart zich achter het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kader voor haar eigen ruimtelijk structuurplan. Het tot stand komen ervan was noodzakelijk voor de ontwikkeling van een nieuwe ruimtelijke ordening en van meer samenhang tussen beleidssectoren in Vlaanderen. De provincie Limburg wil het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen uitwerken, verfijnen en, indien noodzakelijk en te verantwoorden, aanvullen of corrigeren.

2. Provincie als intermediair niveau in de ruimtelijke planning

Tot voor de goedkeuring van het planningsdecreet hadden de provincies slechts een beperkte bevoegdheid op het vlak van de ruimtelijke ordening. Met het planningsdecreet (bevestigd in het decreet van 18 mei 1999) is die situatie grondig veranderd. De provincies hebben namelijk ***nieuwe en ruime bevoegdheden in de ruimtelijke ordening*** gekregen. Zij kunnen op beleidsniveau tussen Vlaanderen en de gemeenten instaan voor de ontwikkeling van een samenhangend beleid over de gemeentegrenzen heen.

De uitdaging is het uittekenen van een visie op de bovenlokale elementen van de ruimtelijke structuur.

Ook door ***ontwikkelingen op Europees niveau*** verschuiven taken naar het regionaal niveau. Het Europees beleid stimuleert bijvoorbeeld regionale samenwerkingsverbanden en projecten die daaruit voortvloeien. De provincie staat op het aangewezen beleidsniveau om die te initiëren en te coördineren. Ook het geïntegreerd plattelandsbeleid wordt in de toekomst waarschijnlijk aan de provincies toegewezen.

Uit recente experimenten inzake ***geïntegreerd gebiedsgericht beleid*** blijkt ook een belangrijke rol voor de provincie. Vele problemen die op een geïntegreerde wijze moeten worden aangepakt, situeren zich in gebieden die meerdere gemeenten beslaan. De provincie staat op het aangewezen beleidsniveau om in dergelijke gebieden samenwerking te organiseren rond af te spreken beleidsthema's.

Het voorgaande betekent dat de provincie veel aandacht moet hebben voor ***diversiteit en samenhang***. De provincie bestaat uit verschillende delen met een eigen rol en identiteit. Vaak zijn die grensoverschrijdend. Het ruimtelijk structuurplan erkent die identiteit als bron van dynamiek en creativiteit. Daarnaast is het creëren van samenhang tussen de diverse delen van essentieel belang voor het functioneren van de hele ruimte. Diversiteit kan niet zonder samenhang. Onderdelen spelen altijd een rol in een groter geheel.

Voor de rol op intermediair beleidsniveau zijn ***samenwerking en communicatie*** essentieel. Samenwerking betekent niet enkel informeren en participeren, maar ook communiceren en onderhandelen als basis voor beslissingen. Dat betekent dat processen die leiden naar een ruimtelijke visie, een concept en te nemen maatregelen, even belangrijk worden als de producten die eruit voortkomen. De provincie neemt zich voor de totstandkoming van samenwerkingsverbanden te

ondersteunen, ook in haar eigen acties. Zij biedt in het bijzonder een forum voor altijd wisselende (dynamische) netwerken tussen gemeenten. Ook andere partners, zoals de Vlaamse overheid, paraprovinciale organisaties, private partners enz., worden erbij betrokken.

Het optreden van de provincie in de ruimtelijke planning is gebaseerd op subsidia-riteit. Dat betekent dat:

- *de beleidsmateries worden toegekend aan het geëigend niveau*
- *ieder niveau het instrumentarium gebruikt dat aangepast is aan zijn niveau*
- *permanent overleg nodig is tussen de niveaus omdat de materies in verband staan met elkaar.*

Concepten die niet tot het beleidsniveau van de provincie Limburg behoren, moeten als een suggestie worden beschouwd voor andere beleidsniveaus.

3. Gewenste rol van de provincie

3.1. Groene waarden

De provincie Limburg is naar Vlaamse begrippen een groene provincie met een natuurlijke voorraadfunctie (planten- en diersoorten) en hydrologische voorraadfunctie (brongebieden en waterwinning). Zij moet zorgvuldig omgaan met die waarden. Zij moeten worden beschermd, beheerd en versterkt.

Zij kunnen echter worden benut, in het bijzonder voor toerisme en recreatie, maar ook als kader voor nieuwe ontwikkelingen zoals natuureducatie en natuurtechnologie. De provincie positioneert zichzelf daarbij in euregionale context als een groengebied met belangrijke toeristische potenties. Die laatste kunnen de open ruimte rol van de provincie financieel ondersteunen.

3.2. Stedelijk draagvlak

Het gebrek aan voldoende stedelijkheid wordt nog altijd als een comparatief nadeel voor Limburg vermeld. Het stedelijk draagvlak van de provincie moet daarom worden verhoogd. Daartoe is het nodig stedelijke functies uit te bouwen in of aansluitend bij de steden.

Nieuwe voorzieningen moeten zich concentreren in de steden. Ook meer kwaliteitsvolle stedelijke en geconcentreerde woonvormen dragen bij tot kernversterking. Verdere versnippering moet worden tegengegaan. Zuinig ruimtegebruik is aangewezen. Als 'contramal' betekent dat tevens dat de open ruimte voldoende moet worden beschermd.

3.3. Provincie Limburg een economisch te diversifiëren regio

De provincie moet haar economisch profiel differentiëren en verbreden. Het nog te eenzijdig productiemilieu moet worden verbreed om een sterke veelzijdige economische basis op te bouwen.

Eenzijds moeten bestaande grote bedrijven zoveel mogelijk worden verankerd in de provincie. Anderzijds is een bijkomende endogene groei essentieel voor een breed en minder kwetsbaar economisch profiel. Diverse types van bedrijventerreinen op goed ontsloten plaatsen moeten daarom worden aangeboden. Aandachtspunten zijn daarbij:

- ontwikkelen van logistiek, distributie en overslag op enkele multimodaal ontsluitbare plaatsen
- aanbieden van kleinere bedrijventerreinen voor nieuwe economische activiteiten als ondersteuning en toelevering van de grote bedrijven
- zuinig omspringen met de beschikbare (en eventueel nieuwe) bedrijventerreinen en weren daaruit van 'zonevreemde' activiteiten zoals bakkers, winkels, garages enz.
- stimuleren van vernieuwende productietechnieken en innovatieve activiteiten
- ontwikkelen van watergebonden bedrijven langsheen de kanalen
- uitbouwen van kenniscentra als noodzakelijke randvoorwaarde voor innovatie (Hasselt - Diepenbeek)
- kansen geven aan harde vormen van toerisme en recreatie binnen ruimtelijke randvoorwaarden
- uitbouwen van zachte, in het landschap inpasbare vormen van toerisme en recreatie (met bijvoorbeeld kleinschalig verblijfstoerisme in landelijk gebied)
- ontwikkelen van de diensten- en verzorgingssector, in het bijzonder in Hasselt.

3.4. Grensoverschrijdende ruimtelijke context

De provincie wordt gekenmerkt door het bestaan van vele en diverse grensoverschrijdende relaties. In alle richtingen bestaan onmiddellijke verbanden met Nederland, Duitsland en Wallonië. Het gaat bijvoorbeeld om verbanden

- tussen Midden-Limburg en Luik
- tussen Haspengouw en Luik
- tussen Haspengouw en Nederlands Limburg
- binnen het Maasland tussen Belgisch en Nederlands Limburg
- in het Drielandenpark op Nederlands, Duits, Waals en Vlaams grondgebied
- tussen Lommel - Neerpelt - Overpelt en Eindhoven
- met de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant
- met het Ruhr-gebied.

De samenwerkingsverbanden zijn wisselend en thematisch (op het vlak van kennis, ontsluiting, uitrusting, toerisme, natuurontwikkeling, logistieke parken en bedrijventerreinen).

3.5. Meer aandacht voor kwaliteit

Vele ontwikkelingen zijn louter gericht op kwantiteit (bijvoorbeeld meer bedrijventerreinen, meer toeristisch-recreatieve infrastructuur, meer wegen). Dat mag echter niet onvoorwaardelijk het hoogste streven zijn. Het is belangrijk te werken aan betere (meer kwalitatieve) en hoogwaardige bedrijventerreinen, betere toeristisch-recreatieve voorzieningen, betere wegen enz.

Kwaliteit is ook belangrijk voor de verschijningsvorm van de provincie. Een van de aspecten betreft het veilig stellen van de landschappelijke kwaliteiten die in grote delen van de provincie aanwezig zijn (Haspengouw, Maasland, Kempens Plateau enz.). De bestaande landschappelijke verschillen en de cultuurhistorische rijkdom moeten behouden blijven.

Deel II: Ruimtelijk concept

1. Ruimtelijk concept op internationaal niveau

Kaart 49: ruimtelijk concept op internationaal niveau

Provincie Limburg onderdeel van een sterk verstedelijkte maar leefbare Benelux-delta

De Benelux-delta is het sterk verstedelijkt grensoverschrijdend gebied rond de monding van Schelde, Rijn en Maas.

Een netwerk van steden en stedelijke netwerken, hoogwaardige zeehavens, regionale complexen van grondloze landbouw, een zeer dicht net van infrastructuur en vele internationale functies en activiteiten bevinden zich hier rond een natuurlijk gebied van Europees niveau met een uniek netwerk van watersystemen. Het toekomstbeeld voor die ruimte bouwt verder op de aanwezige stedelijke en economische potenties. Er wordt gestreefd naar een verdere concentratie van intensieve activiteiten in dit gebied. Daarbij moet echter zeer veel aandacht gaan naar de leefbaarheid. Dat betekent dat natuurlijke kwaliteiten moeten worden beschermd, openheid moet worden bewaard en de groei van het wegverkeer beheerst. De rijke schakeling van diverse ruimten op een zeer kleine oppervlakte moet worden bewaard.

De provincie Limburg wordt integraal als onderdeel van dat gebied beschouwd. Dat betekent dat ook zij moet bijdragen tot het realiseren van een uitzonderlijk evenwicht tussen natuurlijke en culturele kwaliteiten rond de monding van de Schelde, de Maas en de Rijn.

Vlaamse ruit, Waalse driehoek, Randstad en Ruhrgebied stedelijke netwerken van internationaal niveau

In de Benelux-delta vormen de stedelijke netwerken Vlaamse ruit (gebied Antwerpen - Brussel - Gent - Leuven), Waalse driehoek (gebied Brussel - Mons - Namur) en Randstad (gebied Amsterdam - Rotterdam) zwaartepunten. Buiten de Benelux-delta is ook het Ruhrgebied een stedelijk netwerk van internationaal niveau.

De provincie Limburg bevindt zich tussen die netwerken. Zij kan inspelen op de veelvuldige relaties ertussen (in het bijzonder tussen Vlaamse ruit en Ruhrgebied) en een eigen vorm van stedelijkheid ontwikkelen.

Brabantse steden tussen Vlaamse ruit en Randstad

Breda, Tilburg, Eindhoven, 's Hertogenbosch en Turnhout vormen de Brabantse steden. Zij positioneren zich als veeleer autonome stedelijke concentraties tussen de Vlaamse ruit en Randstad. Elke stad behoeft een breed stedelijk draagvlak. Verbindingen tussen die steden kunnen worden geoptimaliseerd.

Voor de provincie Limburg zijn in het bijzonder relaties met Eindhoven van belang.

Netwerk Albertkanaal economische concentratie van Vlaams niveau en uitloper van de Vlaamse ruit

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen duidt het netwerk Albertkanaal aan als economisch netwerk van Vlaams niveau. Die concentratie van bedrijventerreinen situeert zich rond de verbindingen van Antwerpen en de Antwerpse haven met Luik (E313 en Albertkanaal). Het gebied wordt gezien als een uitloper van de Vlaamse ruit met de Antwerpse haven als vertrekpunt. Voorbij Hasselt - Genk wordt het netwerk onderbroken.

Een deel van het netwerk bevindt zich op het grondgebied van de provincie Limburg. Het perspectief van een concentratie van bedrijventerreinen met belang voor heel Vlaanderen moet ook in de provincie Limburg worden waargemaakt.

Ondersteunend stedelijk netwerk tussen Vlaamse ruit en Ruhr-gebied

Het gebied rond Luik, Sittard, Geleen en Aken positioneert zich als een netwerk van steden tussen de Vlaamse ruit en het Ruhr-gebied. Het Maasland met Lanaken, Maasmechelen en Dilsen-Stokkem op linkeroever en Maastricht, Sittard en Geleen op rechteroever, maakt er deel van uit. Luik is een internationaal knooppunt met de HST, een regionaal vliegveld en een Europese bin-
nenhaven. Stedelijke activiteiten voor de regio kunnen in dit gebied worden geconcentreerd. Een groen hart tussen Luik en Aken (het Drielandenpark) wordt gevrijwaard van verstedelijking.

Een deel van dit gebied bevindt zich op het grondgebied van de provincie Limburg. Het Belgisch Maasland heeft bijgevolg een rol ter ondersteuning van het Maasland in het algemeen en in het stedelijk netwerk.

Binnen het MHAL-netwerk positioneert Hasselt - Genk zich onder andere door zijn functie als kenniscentrum en functies voor logistiek en overslag, toerisme en recreatie.

Hasselt - Genk en Kempische As stedelijke concentraties op de rand van het Kempens Plateau

Hasselt - Genk heeft niet alleen een rol in het economisch netwerk Albertkanaal maar positioneert zich samen met het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt als concentratie van stedelijke en economische ontwikkelingen op de rand van het Kempens Plateau. Ontwikkelingen in het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt zijn ondergeschikt en complementair aan die in Hasselt - Genk. Het Kempens Plateau zelf wordt gevrijwaard van verdere stedelijke ontwikkeling en internationaal gepromoot als toeristisch-recreatieve open ruimte.

Open ruimte van Benelux-niveau tussen Turnhout, Tilburg, Eindhoven en Kempische As

Tussen die steden wordt een groen hart gevrijwaard van ontwikkeling. Enkel laagdynamische functies als natuur en verweven landbouw zijn er mogelijk. Infrastructuren door het gebied zijn louter verbindend en geen dragers van stedelijke ontwikkeling.

Ten noorden van het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt behoort een klein gedeelte van de provincie tot dit gebied.

Hageland - Haspengouw open ruimte van Benelux-niveau

Tussen de Waalse driehoek, de Vlaamse ruit, het netwerk Albertkanaal, het Maasland en de lijn Luik - Namen positioneren het Hageland en Haspengouw zich als een tweede open ruimte van Benelux-niveau met delen in de provincie Limburg. Kleine steden als Aarschot, Tienen, Diest, Sint-Truiden en Tongeren zijn autonome concentratiepunten in het gebied. Leuven bevindt zich op de rand. Het gebied moet als landschappelijk waardevol open ruimte gebied worden gevrijwaard tussen stedelijke netwerken van internationaal niveau.

Het zuiden van de provincie Limburg maakt deel uit van het gebied. Doorheen de provincie moeten bovendien open ruimte verbindingen tussen de beide genoemde open ruimte gebieden worden gerealiseerd.

Valleien van Schelde en Maas dragers van groene en stedelijke ontwikkelingen

Beide valleien zijn structuurbepalend voor een ruim gebied. Enerzijds dragen zij belangrijke natuurlijke ruimten (met slikken, schorren, overstromingsgebieden, bosgebieden, natuurcomplexen enz.). Anderzijds zijn ook stedelijke ontwikkelingen gegroeid in functie van deze rivieren (in het bijzonder Antwerpen en het stedelijk Maasland).

2. Ruimtelijk concept voor heel de provincie

Kaart 50: ruimtelijk concept voor heel de provincie

Vier hoofdruimten

Op basis van de analyse in het informatief gedeelte worden 4 hoofdruimten gedefinieerd in de provincie Limburg. Het betreft samenhangende en geïntegreerde ruimtelijke systemen waarvoor een gemeenschappelijk beleid kan worden gevoerd. Elke hoofdruimte kan in een internationale context worden geplaatst. Voor elke hoofdruimte kan een samenwerkingsverband tussen alle betrokken gemeenten worden opgezet.

Het *netwerk Midden-Limburg* is fundamenteel verbonden met het gedeelte van het Vlaams netwerk Albertkanaal op het grondgebied van de provincie Limburg. Stedelijke en economische activiteiten worden er geconcentreerd.

De hoofdruimte *Kempens*, met het Kempens Plateau en met Hasselt - Genk en Lommel - Neerpelt - Overpelt op de rand daarvan, kan op zich worden beschouwd. De hoofdruimte positioneert zich als verweven open ruimte gebied met een toeristisch-recreatieve rol op Benelux-niveau.

De hoofdruimte *Maasland* is onderdeel van het Maasland in ruime zin, dat zelf weer onderdeel is van het stedelijk netwerk MHAL-gebied. De hoofdruimte concentreert stedelijke ontwikkelingen van een hoog kwalitatief niveau en ondersteunt het Maasland als geheel.

De hoofdruimte *Haspengouw en Voeren* bestaat uit landschappelijk waardevolle open gebieden, die onderdeel zijn van een open ruimte op Benelux-niveau. Zij scheidt het stedelijk netwerk Vlaamse ruit, het netwerk Albertkanaal en het MHAL-gebied van elkaar.

Maas- en Demerbekken natuurlijke dragers

Beide watersystemen en hun valleien worden gezien als kwetsbare natuurlijke systemen die de ruimte structureren. Zij moeten worden beschermd tegen bebouwing en versnippering. Bij het ontwikkelen van activiteiten zijn de valleien met hun bijbehorende bodem, reliëf en hun natuurlijke en recreatieve mogelijkheden maatgevend.

Hasselt - Genk centrum van een stedelijke hiërarchie

Hasselt - Genk moet voor de provincie een stedelijke rol vervullen van het hoogste niveau. Bijkomende topactiviteiten worden maximaal in dit gebied ingeplant. Hasselt - Genk is daarbij het centrum bij uitstek van de provincie. Het behoort tot een stedelijk netwerk van Vlaams niveau: het netwerk Midden-Limburg.

Ook de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden Sint-Truiden en Tongeren vormen belangrijke concentraties van stedelijkheid.

Twee netwerken van provinciaal niveau vervullen een stedelijke rol: het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Zuidelijk Maasland en het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lommel - Neerpelt - Overpelt. Dat laatste is onderdeel van het stedelijk netwerk van Vlaams niveau Kempische As.

Tenslotte worden stedelijke activiteiten geconcentreerd in de kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau Beringen, Bilzen, Bree, Leopoldsburg, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Neerpelt - Overpelt.

Het strokegebied vervult een ondersteunende rol voor het netwerk Midden-Limburg.

Albertkanaal en poort Kempische As dragers van industriële ontwikkelingen

Beide elementen zijn het meest structuurbepalend voor de ruimtelijk-economische structuur van de provincie. Langs het Albertkanaal worden grootschalige bedrijventerreinen van Vlaams niveau geconcentreerd. De poort Kempische As situeert zich op het kruispunt van de IJzeren Rijn en de noord-zuid verbinding naar Hasselt - Genk. Zij wordt het centrum van multimodale economische ontwikkelingen.

Asymmetrisch Maasland

Het beeld voor het Maasland bouwt verder op de bestaande asymmetrie tussen linker- en rechteroever. Ontwikkelingen aan Vlaamse zijde zijn ondersteunend voor meer grootschalige ontwikkelingen in Nederland. Dat vraagt niet alleen om goede verbindingen tussen linker- en rechteroever maar vooral om een gedifferentieerd en kwaliteitsvol profiel op linkeroever. De Gemeenschappelijke Maas zelf is een multifunctionele drager doorheen het Maasland. De Albertknoop vormt omwille van de grensoverschrijdende ontwikkeling een uitzondering op deze asymmetrie.

Kempens Plateau met verweven open ruimte functies en stedelijkheid op de rand

Het betreft een groot gebied met een toeristisch-recreatief profiel op Benelux-niveau. Het plateau zelf wordt maximaal gevrijwaard van hoogdynamische ontwikkelingen. Aan de rand worden hoogdynamische stedelijke en in het bijzonder toeristisch-recreatieve functies ontwikkeld.

Het zuidelijk deel van het Kempens Plateau scheidt de hoofdruimten netwerk Midden-Limburg en Maasland van elkaar. Dit bevestigt de open ruimte verbinding van Vlaams niveau die het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen tussen Haspengouw en de Kempen aangeeft.

Netwerk van open ruimte gebieden

De rustige grensstreek in het noorden, het Kempens Plateau, de vlakte van Bocholt, het vijvergebied bij Hasselt, het gebied van de Grote Nete, Vochtig Haspengouw, Droog Haspengouw, Voeren enz. zijn vele open ruimte gebieden die geheel of gedeeltelijk in de provincie Limburg zijn gelegen. Zij worden maximaal verbonden tot een samenhangend netwerk.

Provincie internationaal verbonden

Naast vele relaties in grensoverschrijdende gebieden zijn ook internationale verbindingen en uitwisselingen van het hoogste belang voor de provincie. Zij ondersteunen de rol van de provincie Limburg als open provincie.

3. Gewenste ruimtelijke structuur

Kaart 51: gewenste ruimtelijke structuur

De gewenste ruimtelijke structuur brengt de genoemde ruimtelijke principes in hun samenhang bijeen.

De kaart toont de centrumpositie van Hasselt - Genk als onderdeel van het netwerk Midden-Limburg en ondersteund door de stedelijke netwerken van provinciaal niveau Lommel - Neerpelt - Overpelt en het Zuidelijk Maasland. Daarnaast zijn de Maas, het Kempens Plateau, het Demerbekken en Haspengouw eveneens structuurbepalend. Tenslotte staan de vele internationale verbindingen symbool voor de open provincie.

Deel III: Ontwikkelingsperspectieven voor hoofd- en deelruimten

Kaart 52: hoofd- en deelruimten

III.1. Netwerk Midden-Limburg

1. Situering

Het netwerk Midden-Limburg is het oost-west gericht centraal en westelijk deel van de provincie. Volgende (delen van) gemeenten maken er deel van uit: Ham, Tessenderlo, Beringen, Lummen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Hasselt, Zonhoven, Genk en Diepenbeek.

2. Visie

De hoofdruimte is de motor van de verstedelijking van de provincie. Voor de meest hoogwaardige functies moet hier een plaats worden gecreëerd. Dat geldt o.a. voor het wonen, bedrijvigheid (gespecialiseerde arbeid), dienstverlening, grootschalige voorzieningen (bijvoorbeeld onderwijs, cultuur, evenementen, gezondheidszorg, recreatie), distributie, verkeer enz. De hoofdruimte positioneert zich op Vlaams niveau.

3. Ruimtelijk concept

Kaart 53: ruimtelijk concept netwerk Midden-Limburg

De verscheidenheid van vormen van stedelijkheid en van de verweving daarin van belangrijke open ruimten vergen een beleidsmatige aanpak als stedelijk netwerk. De hoofdruimte wordt niet gezien als een doorlopend verstedelijkt gebied, maar als een netwerk van verstedelijkte knooppunten, verbonden door belangrijke infrastructuren en gescheiden door open ruimten.

De provincie geeft met die hoofdruimte een eigen invulling aan het stedelijk netwerk van Vlaams niveau Limburgs Mijngedebied, zoals aangeduid in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Het mijngedebied behoort immers grotendeels tot het verleden en is slechts structuurbepalend voor specifieke aspecten van de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie (zie bijvoorbeeld de toeristisch-recreatieve structuur). De term 'netwerk Midden-Limburg' is bijgevolg meer aangepast en toekomstgericht. De ontwikkelingsperspectieven voor het gebied in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg stemmen overeen met de ontwikkelingsperspectieven volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

De hoofdruimte is fundamenteel verbonden met het Vlaams economisch netwerk Albertkanaal.

Hasselt - Genk als centrum

Het stedelijk gebied Hasselt - Genk is de spil en het zwaartepunt van de hoofdruimte en van de provincie Limburg.

Het gebied is het best ontsloten gebied via de autosnelwegen E314 en E313, het Albertkanaal en meerdere spoorlijnen. Het accent ligt er op de bestuursfunctie en de gevarieerde productiestruc-

tuur van het stedelijk gebied. Om zijn positie voor de MHAL-regio te versterken moet worden gewerkt aan de versterking van de stedelijkheid (verdichting, grootstedelijk imago op bepaalde plaatsen) van het gebied. Daardoor wordt er een draagvlak gecreëerd om een aantal hoogwaardige stedelijke voorzieningen aan te trekken.

Albertkanaal, E313/E314 en spoorlijn als dragers

Verscheidene infrastructuren van Vlaams niveau creëren samenhang in de hoofdruimte. Het Albertkanaal, de beide hoofdwegen E313 en E314 en de spoorverbinding voor goederenvervoer (lijn Antwerpen - Montzen - Ruhrgebied) zijn belangrijk voor het gemeenschappelijk beeld. Zij zijn niet alleen belangrijk voor de ontsluiting van de hoofdruimte maar ook als locatie voor bijkomende ontwikkelingen.

In het bijzonder het gebied langs het Albertkanaal en E313 heeft mogelijkheden voor een verdere ruimtelijk-economische ontwikkeling. Zowel watergebonden als niet-watergebonden activiteiten kunnen er een plaats vinden. Alle infrastructuren doorkruisen ook belangrijke open ruimten en krijgen in die gebieden dan ook een aangepast beeld.

Strokengebied met evenwijdige dorpenbanden en beekvalleien

Het strokengebied in het westen wordt gekenmerkt door langgerekte bebouwing op de noord-oost-zuidwest georiënteerde heuvelruggen. Het strokengebied heeft een belangrijke economische rol. Het Albertkanaal en E313 zijn er de dragers van.

Demer en noordelijke zijbeken als open ruimte verbindingen

De Demer ligt ten zuiden van de hoofdruimte. Samen met haar noordelijke zijbeken Mangelbeek, Zwarte Beek en Grote Beek blijft zij verweven in meer verstedelijkte gebieden. De valleien worden gevrijwaard van bebouwing en aantasting en ontwikkeld voor natuur, beheerslandbouw en recreatie.

Natuurlijk vijvergebied

Het vijvergebied onderbreekt de verstedelijking in de hoofdruimte. Het wordt ontwikkeld overeenkomstig de natuur en zachte vormen van toerisme en recreatie. Het vijvergebied functioneert als te vrijwaren open ruimte buffer naast het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. Verdere verstedelijking wordt hier maximaal tegengegaan.

Poort Genk

Hasselt - Genk beschikt over bundels van infrastructuren in combinatie met een opslag- en distributienetwerk. In het bijzonder Genk beschikt over tal van mogelijkheden om zich verder te ontwikkelen tot een multimodaal logistiek knooppunt (Hermes, Belstor enz.) en tot een belangrijke overslaghaven aan het Albertkanaal (trimodale bereikbaarheid via E314 en nabijheid van E313, spoorontsluiting en kanaal).

Toeristisch-recreatief kerngebied

In heel deze hoofdruimte neemt het toeristisch-recreatief kerngebied Midden-Limburg een belangrijke plaats in. Noordelijk loopt het gedeeltelijk verder in de hoofdruimte 'Kempen'. De provincie wenst de toeristisch-recreatieve rol van dit gebied met het provinciaal domein Bokrijk als belangrijkste zwaartepunt te versterken met respect voor de natuurlijke, agrarische en landschappelijke kwaliteiten.

4. Uitwerking in deelruimten

4.1. Hasselt - Genk

4.1.1. Visie en concept

In het MHAL-concept en in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen wordt Hasselt - Genk gezien als een regionaalstedelijk gebied dat voldoende krachtig moet worden ontwikkeld om in de euregionale context een rol van betekenis te kunnen spelen.

Dat betekent dat Hasselt - Genk zich zodanig moet ontwikkelen dat een nodig draagvlak voor bijkomende hoogwaardige stedelijke voorzieningen wordt verkregen. De nadruk kan liggen op de bestuursfunctie en op de gevarieerde productiestructuur. Daarbij is het noodzakelijk dat een functionele afstemming tussen Hasselt en Genk wordt vooropgesteld.

Tot de deelruimte Hasselt - Genk behoren (delen van) de gemeenten Hasselt, Genk, Zonhoven en Diepenbeek.

Voor dit meerkernig stedelijk gebied worden vanuit de invalshoek van de provincie volgende ruimtelijke principes als suggestie voor de Vlaamse overheid voorgesteld.

Ondanks de meerkernige structuur is Hasselt de meest centrale kern in het gebied. Hasselt groepeerde de belangrijkste voorzieningen en kan als 'uithangbord' en 'aanspreekpunt' functioneren. Een bijkomend aanbod aan stedelijke functies in het algemeen is noodzakelijk.

Het regionaalstedelijk gebied wordt gezien als een geheel van gevarieerde en kwalitatief min of meer gemengde woonomgevingen: Hommelheide, Zonhoven, Boksbergheide, Winterslag, Kolderbos, Oud-Waterschei, Dorpsheide enz.

Verscheidene hoogwaardige plekken zijn verspreid over het gebied. Minstens van provinciaal niveau zijn de stationsomgevingen van Hasselt en Genk. Zij zijn bijzonder geschikt voor het lokaliseren van bezoekersintensieve functies. Ook op andere plaatsen moeten hoogwaardige stedelijke functies worden aangetrokken. Zij zijn noodzakelijk voor het regionaalstedelijk niveau van Hasselt - Genk.

De poort Genk ontwikkelt zich in 2 delen: enerzijds rond E314, N76 en spoorlijn (Hermes) en anderzijds rond Albertkanaal, N76 en de spoorlijn. Beide delen zijn met elkaar verbonden. Het gebied wordt ontwikkeld als logistiek centrum rond een knooppunt van infrastructuur.

De Demervallei wordt als groen lint doorheen het gebied maximaal beschermd.

Het gebied rond Bokrijk - Kiewit (met Maten en Godsheide) tussen Hasselt en Genk wordt beschouwd als groen hart, omgeven door het regionaalstedelijk gebied. Het wordt gevormd door een waardevol overgangsgebied tussen het Kempens Plateau en Vochtig Haspengouw. Een lappendeken van natuurgebieden, bosgebieden, beek- en riviervalleien en meer parkachtige randstedelijke groengebieden kan dit groen hart vorm geven en uitlopers geven tot in de verstedelijkte kernen onder de vorm van landschappelijke elementen en verbindingen. Die gebieden kunnen een bindmiddel van een nieuwsoortig stedelijk gebied worden, net zoals de openbare ruimten in traditionele steden. Scheiding van het

gebied van de natuurgebieden van het Kempens Plateau wordt vermeden door het realiseren van natuurverbindingen.

Verscheidene grootschalige toeristisch-recreatieve infrastructuren maken deel uit van het gebied. Zij worden in hun samenhang beschouwd. In het bijzonder het gebied rond Bokrijk is structuurbepalend en kan verder worden ontwikkeld.

De mijnterrils van Winterslag, Waterschei en Zwartberg (noordelijke terri) worden als baken ontwikkeld.

4.1.2. Mogelijke beleidsthema's

Interne en externe bereikbaarheid

Hasselt - Genk kan zijn rol in de regio enkel vervullen mits goede interne en externe verbindingen met de omliggende regionaalstedelijke en grootstedelijke gebieden. Goederen- en personenverbindingen met Brussel, Antwerpen, Maastricht, Eindhoven, Aken en Luik moeten worden verbeterd. Dat geldt in het bijzonder voor het vervoer per spoor.

Stedelijk aanbod

Om de uitstraling van Hasselt - Genk te versterken moeten ontwikkelingsmogelijkheden voor allerlei functies worden gecreëerd. Dat geldt voor bijkomende woningen, bijkomende bedrijventerreinen, voorzieningen met een regionale uitstraling enz. Daartoe kunnen ook onbenutte terreinen worden ingeschakeld: verlaten spoorwegterreinen en hun aanliggende percelen, leegstaande bedrijfsgebouwen en ongebruikte bedrijventerreinen enz.

Stadsvernieuwing

Herwaardering van het bestaand weefsel speelt eveneens een rol bij het versterken van Hasselt - Genk. Vele verspreide wijken hebben een onvoldoende dichtheid. Om die te verhogen kunnen een aantal nieuwe functies worden ingebracht: nieuwe woningen, nieuwe lokale voorzieningen. Ook het valoriseren van het bestaand waardevol patrimonium, zoals de tuinwijken, is daarvan een onderdeel.

Economische ontwikkeling

Economische ontwikkeling is een voorwaarde voor de rol van Hasselt - Genk. In het bijzonder Genk kan zich ontwikkelen tot een internationaal multimodaal logistiek knooppunt. De bestaande industrieën (autoassemblage, metaal en voeding) moeten worden ondersteund en verder ontwikkeld (bijvoorbeeld dienstverlening aan bedrijven, beperkte infrastructuraanpassingen). Nieuwe tertiaire en kwartaire bedrijvigheid (bijvoorbeeld ook technologisch hoogwaardige bedrijven) moet worden ontwikkeld in het regionaalstedelijk gebied. De universiteit Limburg kan daarin een belangrijke rol spelen.

Kennis en opleiding

Hasselt als universiteitsstad moet verder worden ontwikkeld. Dit is noodzakelijk voor de ondersteuning van de centrale positie van het gebied. Samenwerkingsverbanden zijn daarvoor een aangewezen middel.

Natuurlijke en landschappelijke structuur

Dragers van de natuurlijke en landschappelijke structuur doorheen Hasselt - Genk zijn de talrijke beken en rivieren en de steilrand van het Kempens Plateau. Zij overschrijden gemeentegrenzen en dringen door tot in de kernsteden Hasselt en Genk en het groen hart daartussen. Die groenstructuur kan worden versterkt door allerlei lokale bosjes, ingesloten open ruimten, beek-

valleien enz. met elkaar en met de omliggende open ruimten (vijvergebied, Kempens Plateau, Park Hoge Kempen) te verbinden.

Toerisme en recreatie

Rond Bokrijk situeert zich het toeristisch-recreatief kerngebied van Limburg. Verschillende hoogdynamische toeristisch-recreatieve voorzieningen komen er voor. Het gebied vormt een uitvalsbasis voor de omliggende toeristische dagattracties (al dan niet gelegen in verblijfsparken). Het toerisme kan worden uitgebouwd rond natuur- en landschapsbeleving, industrieel erfgoed, cultuur in beide kernsteden, congresmogelijkheden.

4.2. Vijvergebied

4.2.1. Visie en concept

Tussen de rand van het Kempens Plateau en de vallei van de Demer bevindt zich een overgangszone waarin zich heel eigen natuurlijke en landschappelijke processen afspelen.

Het grondwater wordt opgestuwd onder invloed van de druk die het grondwater op het Kempens Plateau uitoefent. Het oppervlaktewater wordt gevoed door beken die door de rand van het Kempens Plateau snijden. Die processen hebben aanleiding gegeven tot de vorming van een gedifferentieerd landschap met heide- en vengebieden. Sommige van die vennen zijn ontwikkeld als visvijvers. Het gebied vervult open ruimte functies voor het stedelijk gebied Hasselt - Genk. Het wordt ontwikkeld overeenkomstig de natuur en de recreatie, binnen de grenzen van de beperkte ruimtelijke draagkracht.

Enkel het gedeelte ten westen van de lijn Hasselt - Zonhoven wordt als vijvergebied beschouwd. Tot de deelruimte behoren dus (delen van) de gemeenten Hasselt, Zonhoven en Heusden-Zolder.

De deelruimte moet worden behouden en verder ontwikkeld als een groot natuurlijk gebied tussen het Kempens Plateau en de Demervallei. Zij vormt tevens een buffer tussen het regionaal-stedelijk gebied Hasselt - Genk en het strokengebied. De interne ordening moet op een gedetailleerd schaalniveau of in een uitvoeringsfase worden uitgewerkt.

4.2.2. Mogelijke beleidsthema's

Natuur en landschap

Het voorkomen van dit uniek landschap moet worden verbeterd. Het gebied vormt een zeer waardevol rustgebied met een geringe draagkracht. Mogelijkheden voor een verhoogde bescherming en ecologische ontwikkeling moeten worden onderzocht.

Toerisme en recreatie

De deelruimte kan op een verantwoorde wijze worden ingeschakeld in het toeristisch-recreatief netwerk. Wegens de geringe draagkracht is het noodzakelijk de recreatieve druk te beheersen. Een belangrijk te onderzoeken probleem is de omvorming tot private visvijvers en de ontwikkeling van bijbehorende voorzieningen.

4.3. Strokengebied

4.3.1. Visie en concept

Het strokengebied vervult als deelruimte een ondersteunende rol in het netwerk Midden-Limburg. Zo zijn bijvoorbeeld Houthalen-Helchteren en Heusden-Zolder wegens hun mijnverleden zeer sterk uitgegroeid en bezitten zij soms evenveel inwoners als een aantal Limburgse stedelijke gebieden. Het valoriseren van de ligging langs het Albertkanaal is belangrijk voor de verdere economische ontwikkeling van het gebied. De verdere invulling van het gebied houdt rekening met de redelijk zelfstandig functionerende fragmenten die in een structurele verhouding staan of met elkaar in een structureel verband moeten worden gebracht.

Tot de deelruimte behoren delen van de gemeenten Beringen, Ham, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Lummen en Tessenderlo.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld.

- Onderlegger voor het geheel is de sterke structuur van bebouwde heuvelruggen en beekvalleien als drager van de ruimtelijke ontwikkeling. Die afwisselende stroken kenmerken het nederzettingsproces. Voor de verdere invulling van de opeenvolgende nederzettingen blijven zij bepalend. Bijkomende functies worden gerealiseerd op de bebouwde heuvelruggen. Beekvalleien worden maximaal gevrijwaard van verdere aantasting.
- Het netwerk Albertkanaal doorkruist de strokenstructuur. Het maakt nochtans deel uit van de deelruimte en kan hier verder worden ontwikkeld. De dynamiek van het economisch netwerk kan verder worden uitgebouwd door het uitspelen van de goede ontsluitingsmogelijkheden. Dat gebeurt met respect voor de open ruimte verbindingen ter hoogte van de beekvalleien.
- Het stedelijk gebied Beringen krijgt een meer concentrerende rol in het gebied.
- De mijnterrils worden beschouwd als bakens in het landschap. Die bakenfunctie wordt als dusdanig gevrijwaard en eventueel uitgebouwd.
- De rand van het Kempens Plateau vormt een structurerend reliëfelement. Hij wordt gevrijwaard van bebouwing of afgraving.

4.3.2. Mogelijke beleidsthema's

Beekvalleien

Behoud van de verschillende beekvalleien (Demer, Grote Beek, Winterbeek, Zwarte Beek, Mangelbeek enz.) is essentieel voor het beeld van de deelruimte. Verdere aantasting moet worden tegengegaan. Vooral het weren van bebouwing in de beekvalleien is belangrijk. Om de beekvalleien te beschermen mogen de nederzettingsstroken op de heuvelruggen zich niet in de breedte ontwikkelen.

Economische ontwikkelingen

Economische ontwikkelingen langs het Albertkanaal en E313 doorkruisen de nederzettingsstructuur (stroken). Zij moeten optimaal worden ingevuld met watergebonden bedrijven. Bij de inplanting van nieuwe en bij het beheer van bestaande bedrijventerreinen moet men rekening houden met de strokenstructuur en met de draagkracht van de ruimte. Het behoud van de leefbaarheid van de aanpalende woonkernen en van de beekvalleien is essentieel.

Overstromingsgebieden

Het bouwen in door overstromingsgebieden bedreigde gebieden moet worden beperkt en voorkomen. Daarnaast moeten bijzondere maatregelen worden uitgewerkt om de waterafvoer, -behandeling en -buffering op een ecologisch verantwoorde wijze te herinterpreteren.

Mijnpatrimonium

Op de voormalige mijnterreinen kunnen dagattracties worden ontwikkeld, zoals Minepolis in Beringen en het centrum voor duurzaam bouwen in Heusden-Zolder. Zij vormen tezamen een netwerk van dagattracties en ondersteunen het toeristisch-recreatief kerngebied met onder meer Bokrijk.

Samenwerking met de aanpalende provincies

Samenwerking op verschillende vlakken is noodzakelijk: bij het economisch netwerk van het Albertkanaal, de bossen van Tessenderlo, de overstromingsproblematiek van de Demer (waterbeheersing), toerisme en recreatie (bijvoorbeeld voor het toeristisch netwerk Hageland), landinrichting (met bijvoorbeeld het project Gerheserheide in het landinrichtingsproject Grote Nete).

Natuurwaarden

Aan de rand van het gebied, overlappend met de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant moet een aantal waardevolle bosgebieden worden beschermd zoals de bossen van Tessenderlo en Ham, de Gerheserheide en het stiltegebied Gerhagen. Natuurontwikkeling staat centraal in die gebieden. Een aangepast recreatief medegebruik is mogelijk.

Planologische ruil

Planologische ruil tussen natuur in landbouwzones en landbouw in natuurgebieden moet toelaten het feitelijk gebruik van de grond beter af te stemmen op de juridische situatie. Deze ruiloperaties gebeuren in overleg met de Vlaamse overheid.

5. Mogelijke acties

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie kan samenwerking tussen Hasselt en Genk stimuleren door de opmaak van een intergemeentelijke ruimtelijke visie te ondersteunen en/of een intergemeentelijk strategisch project te selecteren.
- De provincie kan uitvoeringsplannen opmaken voor de beekvalleien in het strokengebied.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de ruimte rond het knooppunt Albertkanaal - klaverblad te Lummen.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de strategische ruimte rond N74 te Houthalen-Helchteren.

III.2. Kempen

1. Situering

De hoofdruimte Kempen komt grotendeels overeen met het geomorfologisch Kempens Plateau. Zij wordt hoofdzakelijk begrensd door de rand van het plateau. Dat is niet het geval ter hoogte van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk.

Volgende gemeenten horen geheel of gedeeltelijk tot de hoofdruimte Kempen: As, Beringen, Bilzen, Bocholt, Bree, Dilsen-Stokkem, Genk, Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Houthalen-Helchteren, Lanaken, Leopoldsburg, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt, Opglabbeek, Overpelt, Peer, Zonhoven en Zutendaal.

2. Visie

Het toekomstbeeld van de Kempen krijgt 2 verschillende en schijnbaar tegenstrijdige oriëntaties: enerzijds het behoud en de versterking van de open ruimte en anderzijds een gelokaliseerd sterk accent op de economische ontwikkeling en op de verstedelijking binnen de stedelijke gebieden en netwerken.

Voor het gebied als geheel wordt de ontwikkeling van de open ruimte functies, zoals natuurontwikkeling, bosbouw, waterbeheer, landbouw en toerisme en recreatie, als prioritair gezien. Het behouden van de grote natuurlijke gebieden en het versterken van natuurverbindingen zijn daarbij belangrijke doelstellingen. Tegelijkertijd wordt de herwaardering van de landschappelijke differentiatie vooropgesteld. Ook de ondersteuning van toerisme en recreatie en van landbouw is essentieel. De verenigbaarheid van alle open ruimte functies is een belangrijk aandachtspunt. Bij een goed evenwicht tussen al die functies kan het gebied als geheel uitgroeien tot een toeristisch-recreatief park met internationale aantrekkingskracht.

Delen van het gebied hebben daarnaast een economische functie. In eerste instantie gaat het om het stedelijk netwerk Kempische As. Daarnaast is de agrarisch-economische functie van het gebied ook belangrijk, in het bijzonder op de plateauvlakte rond Peer.

3. Ruimtelijk concept

Kaart 54: ruimtelijk concept voor de Kempen

Kempens Plateau met verweven open ruimte functies

Het Kempens Plateau zelf is een belangrijk onderdeel van de hoofdruimte. Het wordt gezien als grootschalig open ruimte gebied waarin de verschillende open ruimte functies zijn verweven.

Regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk, stedelijk netwerk Kempische As

Beide stedelijke concentraties situeren zich op de rand van het Kempens Plateau. Stedelijke functies worden daar geconcentreerd en niet op het plateau. De Kempische As is een stedelijk netwerk van Vlaams niveau met sterke economische concentraties. Het gebied moet bestaande en nieuwe stedelijke ontwikkelingen opvangen en bundelen in de kleine steden Lommel en Neerpelt - Overpelt. Daardoor kunnen omliggende open ruimte gebieden van verstedelijking worden gevrijwaard.

Toeristisch-recreatieve polen op de rand

Hoogdynamische toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden geconcentreerd op de rand van het Kempens Plateau. Zij zijn noodzakelijk voor de ontwikkeling van het Kempens Plateau als toeristisch-recreatief product van Benelux-niveau.

Poort Kempische As multimodaal knooppunt

In de Kempische As kunnen economische ontwikkelingen worden gestimuleerd in de omgeving van het kruispunt van IJzeren Rijn en de Limburgse noord-zuid verbinding. Het betreft ontwikkelingen afhankelijk van het multimodaal knooppunt.

Vlakte van Peer als open landbouwgebied

Centraal in de Kempen wordt het gebied rond Peer gezien als een aaneengesloten open ruimte. Het bestaat voornamelijk uit grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang. Het wordt doorsneden door een aantal beken van het Maasbekken. Op het plateau zijn de belangrijkste beekdallandschappen die van Dommel, Warmbeek, Bolliserbeek, Abeek, Itterbeek en Bosbeek. Verbrede agrarische doelstellingen zijn erop van toepassing. De provincie stimuleert de uitbouw van hoeve- en plattelandstoerisme.

Het centrum van dit open ruimte gebied staat onder grote suburbane woondruk, vooral in Hechtel-Eksel en in Peer. Die druk moet worden verschoven naar de aanpalende stedelijke gebieden Leopoldsburg en Bree afhankelijk van de gedeconcentreerde bundeling van woningen. Met dat doel voor ogen wordt een actief woonbeleid in die stedelijke gebieden gevoerd.

Drie parken

De 3 Kempense parken horen tot de grootste aaneengesloten natuurgebieden van Vlaanderen: Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen. Zij bestaan uit uitgestrekte, hoofdzakelijk geblokte naaldbossen met een bos- en heidegordel en uit vennen met belangrijke natuurwaarden op Vlaams niveau. Diverse kleinschalige en gesloten beekvalleien komen er voor. De belangrijkste heideterreinen met vennen zijn de militaire domeinen van Leopoldsburg en Hechtel-Eksel en de Donderslagse Heide, de natuureservaten Mechelse Heide, de Teut met Ten Haagdoornheide, het Hageven, het Heiderbos te As, de vallei van de Ziepbeek en de Klaverberg. Een specifieke combinatie van natuur- en cultuurlandschappen komt hier voor. Bijko-

mende interessante natuurlijke en landschappelijke structuren zijn landduinen, mijnterrils en wateringen.

De 3 parken worden maximaal behouden en versterkt en met elkaar verbonden tot één aaneengesloten bos- en heiderijk gebied met hoge natuurwaarden. Recreatief medegebruik is mogelijk. Bosuitbreiding en natuurbeheer zijn aandachtspunten.

Kleinstedelijke gebieden

Leopoldsburg en Bree liggen op de rand van het Kempens Plateau. Zij functioneren als beperkte knooppunten waarin bovengemeentelijke voorzieningen voor het gebied worden geconcentreerd.

Steilrand (en bosrand) en Kempense kanalen als grens

Beide lineaire elementen omringen het Kempens Plateau. Zij worden beschouwd als te vrijwaren landschappelijke elementen. Hoogdynamische ontwikkelingen langs beide elementen moeten worden tegengegaan. In de stedelijke gebieden kunnen de kanalen wel een stedelijke drager zijn. Bij de verdere ontwikkeling van de bestaande bedrijventerreinen gelegen langs de Kempense kanalen is het versterken van het watergebonden karakter mogelijk.

Grensgebieden in andere provincies

Aan de randen van het Kempens Plateau bevinden zich nog kleine delen van open ruimte gebieden in aanliggende provincies. Het betreft het gebied van de Grote Nete (provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant) en het rustig grensgebied (provincies Antwerpen en Noord-Brabant). Wegens de beperkte grootte van die gebieden in de provincie Limburg moet het beleid ervoor door de genoemde provincies worden geïnitieerd.

Toeristisch-recreatief kerngebied

Het toeristisch-recreatief kerngebied Midden-Limburg ligt zuidelijk van de 3 Limburgse parken. In dit kerngebied kan zich een toegangspoort tot het Nationaal Park Hoge Kempen situeren. Nieuw hoogdynamische toeristisch-recreatieve elementen worden o.a. gebundeld in het kerngebied.

Toeristisch-recreatief netwerk mijnstreek

Het mijnpatrimonium is een waardevol cultureel en architecturaal gegeven binnen de provincie. Het is zeer divers en bevat zowel industriële bebouwing en cités als terrils en spoorinfrastructuur. De provincie wenst dit patrimonium in te schakelen in de toeristisch-recreatieve structuur en complementariteit te zoeken met andere toeristisch-recreatieve elementen.

4. Uitwerking in deelruimten

4.1. Drieparkengebied

4.1.1. Visie en concept

De 3 Kempense parken horen tot de grootste aaneengesloten natuurgebieden van Vlaanderen. Dat aaneengesloten karakter moet worden behouden en versterkt door verdere versnippering tegen te gaan en natuurverbindingsgebieden te herstellen en toe te voegen. Het Park Hoge Kem-

pen kan worden ontwikkeld als een nationaal park. Toerisme is een belangrijke nevenfunctie in de deelruimte.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Lommel, Overpelt, Hechtel-Eksel, Peer, Beringen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Genk, Maaseik, Meeuwen-Gruitrode, Opglabbeek, As, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen, Zutendaal, Bilzen.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- Park Lage Kempen als uitgestrekt en laagdynamisch bos- en heidegebied met Leopoldsburg als poort
- Park Midden-Limburg als noordelijke grens voor en groene vinger in het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk
- Park Hoge Kempen als groen hart tussen het regionaalstedelijk gebied, het Zuidelijk Maasland en de Bosbeekvallei met toeristische knooppunten aan de randen.

4.1.2. Mogelijke beleidsthema's

Bos- en heidegebieden

De bestaande groen-, bos- en heidegebieden worden beschermd, versterkt en indien mogelijk vergroot. Het realiseren van een nationaal Park Hoge Kempen past binnen die visie. Bijkomende natuurverbindingen moeten nieuwe samenhang creëren. Zo kan bijvoorbeeld de Bosbeekvallei als groen lint functioneren.

Toerisme en recreatie

Het toerisme wordt verspreid ontwikkeld onder de vorm van recreatief medegebruik, ruimtelijk gedifferentieerd afhankelijk van de ruimtelijke draagkracht. Plattelandstoerisme en zachte bosrecreatie zijn de belangrijkste recreatievormen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar een optimale ruimtelijke inpassing van het (grensoverschrijdend) fietsroute netwerk, naar een ruimtelijke sanering van het openluchtrecreatief aanbod en naar de inschakeling van de dorpskernen in het toeristisch aanbod. Ook de ontwikkeling van het stiltegebied 'Zwarte Put' krijgt hierin een rol.

In het Park Midden-Limburg krijgen de bestaande attractiepolen bijkomende ontwikkelingsmogelijkheden voor hoogdynamische toeristische dagattracties. Ook in het zuidelijk gedeelte van het Park Hoge Kempen is toerisme een belangrijke nevenfunctie met mogelijk bijkomend ruimtegebruik voor hoogdynamische recreatie. De verdere uitbouw van het Park Hoge Kempen met een beperkt aantal toegangspoorten aan de randen past in die visie.

Landschapontwikkeling en -beheer

In dit vrij gaaf landschap moeten de ruimtelijke ingrepen in overeenstemming zijn met de gewenste ontwikkelingen voor dat landschap. Bestaande bos- of natuurgebieden vormen zoveel mogelijk harde grenzen van de open ruimte. Behoud en inbreiding van de grote aaneengesloten oppervlakten natuur zijn essentieel. Bijkomende versnippering door nieuwe infrastructuur wordt tegengegaan. Bestaande barrières worden zo mogelijk opgeheven of gemilderd.

4.2. Vlakte van Peer

4.2.1. Visie en concept

De vlakte van Peer is een belangrijk agrarisch en open gebied. Landbouw blijft er de belangrijkste functie. Verweving met kleinschalig toerisme en recreatie is mogelijk. Natuurontwikkeling gebeurt hoofdzakelijk langs de belangrijke beken.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Hechtel-Eksel, Peer, Meeuwen-Gruitrode, Bocholt en Bree.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld.

- De vlakte van Peer is een open landbouwgebied. Het wordt duidelijk visueel begrensd door de bosgebieden van het Park Lage Kempen en van het Park Midden-Limburg in het westen. In het noorden wordt het landbouwgebied begrensd door de suburbane bebouwing langs de infrastructuurbundel van de N71, de spoorlijn en het Kempens kanaal. Bree vormt een autonome stad ten oosten van het gebied.
- De beekvalleien van de Dommel, Warmbeek, Abeek en Itterbeek met hun begeleidende begroeiing, habitats en oevers zijn groene linten in het landschap. Vaak stromen zij doorheen landbouwgebied. Het kleinschalig en gesloten karakter is bepalend voor de percelering en de begroeiing in die beekvalleien.
- Bree, gelegen aan de rand van het gebied, concentreert bovengemeentelijke stedelijke functies. Zijn hinterland is vrij ruim maar dun en verspreid bebouwd. Om zijn positie te verstevigen is het wenselijk dat Bree zich op zijn niveau in de eerste plaats als diensten-, voorzieningen- en wooncentrum versterkt. Het heeft als economisch knooppunt potenties op vlak van bedrijvigheid.
- Peer is als structuurondersteunende gemeente centraal in het gebied gelegen. Het heeft als historisch Loons stadje een aantrekkingskracht op de omgeving en is goed uitgerust. Bijkomende hoogdynamische ontwikkelingen worden niet gestimuleerd.

4.2.2. Mogelijke beleidsthema's

Grondgebonden landbouw

In deze dynamische landbouwstreek wordt grondgebonden landbouw, vooral (melk)veehouderij, als ruimtelijke drager ondersteund. Dreigende versnippering van grote aaneengesloten landbouwgebieden - bijvoorbeeld door verlinting, uitbreiding van bedrijventerreinen en aansnijding van woonuitbreidingsgebieden - wordt tegengegaan.

Verspreide bebouwing

De bijna suburbane ontwikkelingen rond Peer, Eksel en Hechtel moeten gedeconcentreerd worden gebundeld. Mogelijk kan de provincie samenwerking initiëren met betrekking tot een intergemeentelijk dichtheden- en verkavelingsbeleid.

Verenigbaarheid van open ruimte functies

Omdat dit open ruimte gebied vele functies draagt (landbouw, natuur in de beekvalleien, wonen, toerisme en recreatie), is de druk er vrij groot. Een goede ruimtelijke verweving is hier belangrijk om de draagkracht van het gebied niet te overschrijden. Het behoud van het agrarisch landschap met kleine landschapselementen moet worden gestimuleerd. Nieuwe hoogdynamische

toeristisch-recreatieve voorzieningen worden niet ontwikkeld (behoudens ruimtelijk verantwoorde uitbreiding of verruiming van bestaande infrastructuren of activiteiten).

Plattelandstoerisme

De waardevolle leegstaande hoeves kunnen worden herbestemd voor plattelandstoerisme. Ter ondersteuning van het toerisme wordt een netwerk van wandel, fiets- en ruiterspaden uitgebouwd.

Beekvalleien

In de beekvalleien wordt grondgebonden landbouw met natuurverweving of beheerslandbouw toegepast.

4.3. Kempische As

4.3.1. Visie en concept

De provincie ziet de Kempische As als een gebied waar stedelijke en economische ontwikkelingen worden geconcentreerd langs de infrastructuurbundel van de N71, de spoorlijn en het Kempens kanaal. Daarmee wordt de stedelijke en economische structuur in het noorden van de provincie versterkt. Deze ontwikkelingen moeten in samenhang met het deel van Kempische As op het grondgebied van de provincie Antwerpen alsook grensoverschrijdend met Nederland worden bekeken. De provincie concentreert zich voornamelijk op het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt als hoogdynamisch zwaartepunt.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Lommel, Neerpelt, Overpelt en Hamont-Achel.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld.

- De kleinstedelijke gebieden Lommel en Neerpelt - Overpelt zijn in hun samenhang te beschouwen. Samen vormen zij een stedelijk netwerk van provinciaal niveau. Binnen het netwerk Kempische As betreft het een concentratiezone voor wonen, bedrijven en andere voorzieningen. Het gebied wordt bekeken als een as met plaatselijke verdichtingsknooppunten in plaats van als een continue bebouwing langs de infrastructuurbundels.
- De IJzeren Rijn, het Kempens kanaal en de N71 dragen de ontwikkelingen binnen dat netwerk. Daarop takken de stedelijke gebieden aan. Het versterken van de stationsomgevingen in de stedelijke gebieden, het multimodaal gebruiken van de aanwezige infrastructuur door de bedrijven die langs die infrastructuur zijn gelegen (bijvoorbeeld door de oprichting van overslagcentra) enz., zijn belangrijke aandachtspunten voor het ruimtelijk beleid.
- De poort Kempische As is een economische poort van provinciaal niveau op het kruispunt van Kempische As en de noord-zuid verbinding. Bestaande bedrijventerreinen kunnen zich daarrond verder ontwikkelen. Potenties voor nieuwe terreinen kunnen er eveneens worden gezocht.
- Natuurverbindingen en open ruimte verbindingen scheiden de knooppunten van het netwerk. Doorheen de nieuwe stads- en bedrijvenlandschappen van Lommel, Overpelt, Neerpelt en Hamont-Achel brengen open ruimte verbindingen en natuurverbin-

dingen het rustig grensgebied, waarin grote bossen en weidse landbouwgebieden elkaar afwisselen, in contact met de intensieve landbouwgebieden rond Peer. Die verbindingen kunnen gave beeklandschappen zijn of gebieden met weinig bebouwde ruimten.

- Hamont-Achel is een economisch knooppunt, gescheiden van Neerpelt - Overpelt. De rol ervan wordt beperkt.

4.3.2. Mogelijke beleidsthema's

Afbakening van de stedelijke gebieden Lommel en Neerpelt - Overpelt

Voor de verschillende stedelijke gebieden zijn verdichting, herstructurering en versterking van de stedelijke structuur belangrijke uitdagingen. Bij de afbakening ervan moet voldoende afstemming worden gezocht tussen de verschillende stedelijke knooppunten. Vanuit het geheel worden de mogelijkheden bekeken zodat er een meerwaarde kan ontstaan voor alle partners door de juiste voorzieningen op de meest geschikte plaats in te planten. In dat kader moet ook een plaats voor het overslagcentrum worden bepaald.

Herstructurering van regionale bedrijventerreinen

Een aantal bedrijventerreinen moet worden geherstructureerd. Dat kan zowel een verdere ruimtelijke verdichting (bijvoorbeeld de terreinen van Philips te Lommel) als een landschappelijke integratie van die terreinen (bijvoorbeeld Verkensbos te Hamont-Achel) inhouden. Sommige terreinen zullen na sanering een herbestemming krijgen.

Verspreide woongebieden

De bebouwing in het gebied wordt gekenmerkt door zeer lage dichtheden. Bij het verdwijnen van de landbouwfunctie op de onvruchtbare Kempische zandgrond werd vooral langs de landbouwwegen gebouwd zonder de binnengebieden te ontwikkelen. Het is de bedoeling om die binnengebieden eerst aan te spreken vooraleer nieuwe woonuitbreidingsgebieden aan te snijden. Het centrum van Lommel zou zo meer stedelijkheid kunnen krijgen. Het stedelijk gebied Neerpelt - Overpelt kan ruimtelijk worden versterkt door eerst het gebied tussen beide polen te ontwikkelen in plaats van perifere woonlocaties te ontsluiten.

Nabestemming van ontginningsgebieden

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen kleine zandontginningen en zeer grootschalige ontginningen waardoor nieuwe landschappen ontstaan. Dat is vooral het geval voor de natte zandontginning van Sibelco en van Velbo te Lommel. De inschakeling van dit grootschalig plassengebied in de natuurverbinding tussen het Park Lage Kempen en de bossen van Ravels moet worden uitgewerkt. Voor de nabestemming van de plassen langs het kanaal wordt gezocht naar functies ter ondersteuning van het toerisme op de Kempense kanalen (jachthaven enz.).

Interne en externe bereikbaarheid

Bij de reactivering van de IJzeren Rijn wenst de provincie de spoorlijn ook te gebruiken voor personenvervoer. Het heropenen van de spoorlijn tussen Hasselt en Lommel - Neerpelt - Overpelt geeft betere mogelijkheden voor vracht- en personenvervoer. De oost-west verbinding binnen het gebied kan worden verbeterd door de wegwerking van de flessenhals te Neerpelt (afwerking van N71). Ook de afwerking van de noord-zuid verbinding is voor dit gebied belangrijk.

Sanering van vervuilde gronden

In Noord-Limburg komen een aantal verontreinigde sites voor als gevolg van vroegere zware industrie (zinkfabrieken, opslagplaatsen van munitie enz.). Zo is de sanering van de Balinggronden in Lommel nodig om het terrein te kunnen hergebruiken. Dat bedrijventerrein is van strategisch belang voor logistieke activiteiten bij de reactivering van de IJzeren Rijn. Samenwerking met de provincie Antwerpen en aangrenzende gemeenten (bijvoorbeeld Balen) is aangewezen.

Open ruimte verbindingen

Om die deelruimte niet tot één verstedelijkte zone te laten dichtgroeien wenst de provincie plaatselijk open ruimte verbindingen te voorzien. De belangrijkste open ruimte verbinding is gelegen tussen Lommel en Mol. Bij de inrichting van het bedrijventerrein ten zuiden van de IJzeren Rijn moet daarbij rekening worden gehouden. Het realiseren van groene stapstenen binnen het bedrijventerrein is een mogelijkheid.

Hoogdynamisch toerisme en recreatie

In het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt kunnen hoogdynamische toeristisch-recreatieve voorzieningen worden ontwikkeld afhankelijk van de ontwikkeling van het Kempens Plateau tot toeristisch-recreatief product van Benelux-niveau.

4.4. Groene grensstreek

4.4.1. Visie en concept

Het gebied ten noorden van de Kempische As wordt beschouwd als een onderdeel van het groen hart tussen Turnhout, de Kempische As en de Nederlandse Brabantse steden (Tilburg, Eindhoven). Er wordt gestreefd naar het behoud en de versterking van grensoverschrijdende open ruimte landschappen. De open ruimte is prioritair. Stedelijke en industriële activiteiten horen thuis in de kleinstedelijke gebieden aan de rand van het gebied.

Tot deze deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Lommel, Neerpelt en Hamont-Achel.

Het gebied ligt voornamelijk op het grondgebied van de aangrenzende provincies Antwerpen en Noord-Brabant. Het is aan die provincies om een ruimtelijk concept uit te werken.

4.4.2. Mogelijke beleidsthema's

Natuur en landschap

De natuurlijke en landschappelijke structuur wordt behouden en versterkt. De beekvalleien worden gevrijwaard. Een bijkomend streefdoel is het maximaal behoud van het grensoverschrijdend stilte- en bosgebied en Benelux-landschap Stamprooierbroek.

Verenigbaarheid van open ruimte functies

Het gaat hier om het oplossen van mogelijke conflicten tussen natuur (stiltegebied), landbouw, zachte recreatie enz.

5. Mogelijke acties

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de ontwikkeling van het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lommel - Neerpelt - Overpelt.
- De provincie bakent natuurverbindingen af tussen de drie parken.
- De provincie kan een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opmaken voor de nabestemming van het uitgestrekt plassengebied ten westen van Lommel, afhankelijk van de afbakening van een natuurverbinding en van een open ruimte verbinding.
- De provincie kan een verdichtingskaart opmaken voor het stedelijk netwerk Kempische As.
- De provincie kan uitvoeringsplannen opmaken voor de ordening van suburbane ontwikkelingen rond Peer en Hechtel-Eksel.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor delen van Noordoost-Limburg. In het bijzonder de verweving van de open ruimte functies natuur, toerisme en recreatie en landbouw is daarbij een belangrijk thema.
- De provincie kan een samenwerkingsverband oprichten voor de promotie en uitwerking van het volledig Kempens Plateau als toeristisch-recreatief product van Beneluxniveau.
- De provincie dringt aan op de afwerking van N71 te Neerpelt.
- De provincie dringt aan op de optimalisatie en de volledige realisatie van de noord-zuidverbinding (N74).
- De provincie dringt aan op het heractiveren van de IJzeren Rijn om een multimodaal knooppunt daarop in de omgeving Lommel - Neerpelt - Overpelt te realiseren. De heractivering moet gebeuren rekening houdend met de (bestaande) structuren die worden doorkruist, zoals kleinstedelijke gebieden, en met respect voor de aanpalende woonwijken.
- De provincie dringt aan op het heractiveren van de spoorverbinding tussen Hasselt - Genk en de IJzeren Rijn.
- De provincie dringt aan op de aanpassing van het sluizencomplex Blauwe Kei dat een modernisering van de Kempense kanalen in de weg staat.

III.3. Maasland

1. Situering

Het Maasland is het ruim valleigebied van de Maas, zowel in België als in Nederland. Het gebied is noord-zuid gericht en gelegen tussen het Kempens Plateau in het westen en het heuvel-land (Nederland) in het oosten.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot de hoofdruimte: Bocholt, Bree, Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en Lanaken.

2. Visie

De hoofdruimte Maasland verenigt een belangrijke stedelijke rol met een belangrijke open ruimte rol. De Maas en haar vallei zijn sterk bepalend voor het beeld van de provincie. Zij zijn uitdrukking van een noord-zuid richting aan de rand van de provincie. Enerzijds is de Maas drager van meer stedelijke ontwikkelingen, anderzijds biedt zij grote kansen voor natuur, landbouw en toerisme en recreatie.

3. Ruimtelijk concept

Kaart 55: ruimtelijk concept voor het Maasland

Maas als lineaire drager van open ruimte functies

De rivier zelf vormt in eerste instantie de basis voor natuurontwikkeling en riviertoeerisme. Daarnaast moeten voldoende mogelijkheden blijven om de waterhuishouding van het gebied te regelen. De historische Maasdorpen, omringd door landbouw in de vallei, blijven beperkt in hun ontwikkeling. In Maaseik en op een aantal plaatsen in Nederland zijn mogelijkheden voor het creëren van waterfronten.

Stedelijk netwerk van provinciaal niveau op linkeroever ondersteunend voor stedelijke ontwikkelingen op rechteroever

Om de ongestructureerde verstedelijking van het Zuidelijk Maasland tegen te gaan wordt dat gebied gezien als een stedelijk netwerk. Daarin worden bijkomende ontwikkelingen (woningen, bedrijventerreinen, voorzieningen enz.) bevorderd ter vrijwaring van het ommeland (bijvoorbeeld Park Hoge Kempen, Voerstreek, Haspengouw). Binnen het netwerk worden nieuwe ontwikkelingen geconcentreerd in een beperkt aantal gebieden. Het betreft in het bijzonder het middenterras met de N78 als openbaar vervoeras en de Zuid-Willemsvaart als drager.

Maaseik autonoom stedelijk gebied in een open Maasvallei

De ontwikkeling van Maaseik staat los van die van het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland. Maaseik positioneert zich als autonoom stedelijk gebied en functioneert daardoor als centrum

voor de omliggende open Maasvallei. Het gebied moet daarom op zijn niveau een vrij brede waaier aan kleinstedelijke voorzieningen aanbieden. De nadruk ligt echter op watertoerisme en -recreatie afhankelijk van de Maas.

Vlakte van Bocholt met verweving van landbouw en natuur

De vlakte van Bocholt profileert zich als een gebied met belangrijke open ruimte functies. Natuur en grondgebonden landbouw - vaak van Vlaams niveau - zijn te ondersteunen functies. De ontwikkeling van nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur is hier niet aangewezen.

Grensoverschrijdende open ruimte verbindingen

Open ruimte verbindingen worden ontwikkeld vanuit het Kempens Plateau naar het Nederlands heuvelland doorheen het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland en de stedelijke ontwikkeling Maastricht - Geleen - Sittard - Heerlen. Zij verhogen de landschappelijke waarde en realiseren natuurverbindingen.

Natuurlijk baken

Het gebied waar de Maasvallei zich met waterplassen verbreedt ten noorden van Maaseik wordt als natuurlijk baken beschouwd. Verweving van watertoerisme en -recreatie is mogelijk in verhouding tot de draagkracht van het gebied.

Steilrand en bosgordel als grens

De steilrand en de bosgordel vormen de grens van het Maasland en maken de overgang naar de hoofdruimte Kempen. Dit is een harde grens die fysiek voelbaar en zichtbaar moet blijven als overgang tussen bebouwing en natuur.

Toeristisch-recreatief netwerk Maasland

Het Maasland maakt vijwel in zijn geheel uit van een toeristisch-recreatief netwerk dat bestaat uit een aaneenschakeling van hoogdynamische infrastructuren (bijvoorbeeld watersportinfrastructuur) en van gebieden die meer in aanmerking komen voor natuurgericht toerisme. De Maasvallei en het water vormen de centrale thema's.

4. Uitwerking in deelruimten

4.1. Open Maasland

4.1.1. Visie en concept

Het open Maasland is het noordelijk deel van de Maasvallei, met uitzondering van de vlakte van Bocholt. In deze deelruimte primeert het buitengebiedbeleid. Open ruimte functies landbouw, natuur en toerisme en recreatie worden ondersteund. De open ruimte wordt maximaal gevrijwaard. Bebouwing wordt beperkt tot de bestaande kernen. Die worden hoogstens verdicht. Ontwikkelingen langs infrastructuren (in het bijzonder de N78) worden tegengegaan.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Kinrooi en Maaseik.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- de Maas en aanliggende plassen als drager van waterbeheersing, natuurontwikkeling en watertoerisme en -recreatie
- een geheel van natuurverbindingen en open ruimte verbindingen doorheen het gebied ter ondersteuning van de open ruimte en van de herkenbaarheid van het landschap
- het kleinstedelijk gebied Maaseik als autonoom centrum van die deelruimte
- een historische structuur van leefbare Maasdorpen met een recreatieve nevenfunctie.

4.1.2. Mogelijke beleidsthema's

Waterbeheer

De aansluiting van talrijke beken op de Maas is een belangrijke provinciale materie. De overstromingen van de Maas laten zich ook gevoelen in de zijbeken van tweede categorie (Rachelsebeek of Genootsbeek in Stokkem, Vrietselbeek in Lanklaar en Stokkem, Kogbeek in Elen en Zanderbeek in Heppeneert). Belangrijke ingrepen zijn onder meer het voorzien in ruimte voor komberging en het voorkomen van nieuwe bebouwing die te laag ten opzichte van het overstromingspeil van de Maas ligt. Wegens het provinciegrensoverschrijdend karakter van de materie pleegt de provincie hierover overleg met de aangrenzende provincies.

Toerisme en recreatie

Ten zuiden van de Maasbrug te Maaseik (niet gestuwde Maas) staan natuur- en landschapsrecreatie en plattelandstoerisme centraal. Ten noorden van de Maasbrug te Maaseik (gestuwde, bevaarbare Maas) wordt een gradiënt van hoog- naar laagdynamisch watertoerisme (van zuid naar noord) uitgebouwd.

Maaseik heeft als cultuurhistorische stad en als centrum voor watertoerisme door de nabijheid van de jachthavens van de Spaanjerd en Heerenlaak een belangrijke toeristisch-recreatieve rol. Bij het opstellen van het tweede generatieplan voor de Zandmaas zou de samenwerking op gebied van waterrecreatie tussen Maaseik en Roermond moeten worden bekeken. De ontwikkeling van een waterfront voor Maaseik behoort tot de mogelijkheden.

Natuurontwikkeling

Zowel ten noorden als ten zuiden van de Maasbrug in Maaseik zijn waterbeheersing en landschapontwikkeling belangrijke thema's. Ten zuiden van Maaseik en ten noorden van Kessenich wordt natuurontwikkeling eveneens prioritair. Deze thema's komen tot uiting in het project 'levende Grensmaas'.

Kernversterking

De bestaande kernen kunnen hun economisch draagvlak uitbreiden door het stimuleren van kleinschalige toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Grensoverschrijdende samenwerking

Het gaat hier bijvoorbeeld om samenwerking rond het watertoerisme tussen Maaseik en Roermond, rond natuur en landschap tussen Kessenich en Thorn en rond het project 'levende Grensmaas'.

4.2. Vlake van Bocholt

4.2.1. Visie en concept

De vlakte van Bocholt wordt als deelruimte beschouwd als een voor de provincie belangrijk open ruimte gebied waarin hoogdynamische ontwikkelingen worden tegengegaan. De natuurlijke en landschappelijke structuur wordt behouden en versterkt, de beekvalleien worden gevrijwaard. Een concreet streefdoel is het maximaal behoud van het grensoverschrijdend stilte- en bosgebied en het grensoverschrijdend Benelux-landschap Stamprooierbroek. De landbouw is een economische functie in de deelruimte. Het beleid streeft naar het behouden van de actieve landbouw. Enkel grondgebonden landbouw en aan de omgeving en landschap aangepaste landbouwbedrijven worden ondersteund. Toerisme en recreatie worden niet ontwikkeld. De bestaande zachte toeristisch-recreatieve infrastructuur kan blijven.

Tot de deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Bocholt, Bree, Hamont-Achel en Maaseik.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- valleien van Itterbeek, Abeek, Lossing (en Tungelroysche Beek in Nederland) als groene linten in het landschap
- een dicht netwerk van beken en grachten in de vlakte
- een landschappelijk waardevol lappendeken van beboste natuur- en landbouwpercelen
- kleinstedelijke gebieden Maaseik en Bree aan de rand als concentraties van voorzieningen
- Weert in Nederland als centrum van de vlakte, ver doorlopend tot in Nederland
- bestaande lijninfrastructuren als lokale verbindingen doorheen het gebied, niet als ontwikkelingsassen.

4.2.2. Mogelijke beleidsthema's

Laagdynamische open ruimte functies

Het betreft natuurontwikkeling, de afstemming van natuur en landbouw, de bescherming van het stiltegebied, de beheersing van zachte recreatie. In dit gebied moet vooral aandacht gaan naar verweving en naar zeer extensieve vormen van landbouw in de nabijheid van natuurgebieden en op voor de landbouw minder geschikte natte gronden.

Planologische ruil

Het niet overeenstemmen van de bestemming in het gewestplan en van het feitelijk gebruik van de grond moet worden aangepakt (natuur in landbouwzones en landbouw in natuurgebieden). Het landinrichtingsproject Noordoost-Limburg bevat ongeveer de hele vlakte van Bocholt en kan worden aangegrepen om bestemmingswijzigingen te ondersteunen. Deze ruiloperaties gebeuren in overleg met de Vlaamse overheid.

Grensoverschrijdende samenwerking

Het betreft samenwerking met Nederland omtrent de genoemde thema's.

4.3. Zuidelijk Maasland

4.3.1. Visie en concept

De rol van het Zuidelijk Maasland bestaat in het versterken van de stedelijke structuur in het Maasland. Bijkomende stedelijke ontwikkelingen zijn in deze deelruimte gewenst, zij het hoogwaardig en kwalitatief. Het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland wordt beschouwd als ondersteunend voor meer grootschalige stedelijke concentraties in Nederland (Maastricht - Geleen - Sittard - Heerlen). Dat vraagt om een gedifferentieerde, kleinschalige en kwalitatieve ontwikkeling met hoogwaardige functies (wonen, informatie- en communicatietechnologie enz.).

Tot deze deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Dilsen-Stokkem, Maasmechelen en Lanaken.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld.

- Het Zuidelijk Maasland wordt enkel op de linkeroever beschouwd. Ontwikkelingen in Nederland zijn grootschaliger. Daarom is sprake van een asymmetrische structuur.
- De historische structuur van de Maasvallei op basis van het fysisch systeem met aan de Maas evenwijdige nederzettingen en infrastructuur vormt een uitgangspunt. Noord-zuid georiënteerde lineaire dragers voor het Zuidelijk Maasland zijn de steilrand van het Kempens Plateau, de Zuid-Willemsvaart, de N78 als aanhechtingslijn voor stedelijke ontwikkelingen en de Maas. Op het Nederlands grondgebied is er een analoge opbouw met als lineaire drager de E25/A2.
- De structuur, evenwijdig aan de Maas, blijft opgebouwd uit fysisch en historisch bepaalde stroken. Elke strook heeft haar eigen kenmerken: de beboste steilrand, het middenterras met meer stedelijke ontwikkelingen, het laagterras met zijn historische Maasdorpen en een nog vrij heldere agrarische structuur, de uiterwaarden als overstromingsgebied. Nieuwe ontwikkelingen moeten aansluiten bij die structuur, in het bijzonder bij het middenterras.
- Het voormalig mijnterrein van Eisdien is ingenomen door hoogdynamische functies (Merkendorp, cinema, hotel enz.). Het openbaar vervoer op die as moet sterk worden uitgebouwd.
- Maasmechelen is de belangrijkste gemeente van de deelruimte door haar ligging op het kruispunt van de oost-west gerichte E314 en de noord-zuid structuur van de Maasvallei en van de N78. De gewenste ontwikkeling van Maasmechelen is evenwel lineair, evenwijdig met de Maas.
- Het Park Hoge Kempen begrenst het netwerk.
- Doorheen het lineair netwerk zijn diverse open ruimte verbindingen en/of natuurverbindingen noodzakelijk. Daardoor wordt het Park Hoge Kempen verbonden met de Maasvallei en het gebied van de Geul tussen Geleen en Maastricht in Nederland.

4.3.2. Mogelijke beleidsthema's

Watersysteem

Behoud en herstel van de natuurlijke kwaliteiten van het watersysteem van de Maas zijn een belangrijk thema. Dat is een voorwaarde voor het functioneren van andere activiteiten, zoals het

riviertoeisme. Natuurontwikkeling, waterbeheersing en veiligheid zijn daarbij aandachtspunten. Dat komt tot uiting in het project 'levende Grensmaas'.

Nabestemming van ontginningsgebieden

Veel aandacht moet gaan naar de herstructurering van de ontgonnen gebieden. Ook de nabestemming van zandwinningsgebieden is een aandachtspunt bij het realiseren van het landschapspark Hoge Kempen.

Toerisme en recreatie

Op het vlak van toerisme en recreatie heeft het Zuidelijk Maasland een rol afhankelijk van het Kempens Plateau. Ter vrijwaring van het Kempens Plateau kunnen hoogdynamische toeristisch-recreatieve ontwikkelingen een plaats krijgen in het stedelijk netwerk. Daarnaast kunnen rivier-toerisme en cultuurhistorische aspecten (Maastricht, Maasdorpen enz.) worden ondersteund.

Bereikbaarheid van het Maasland

Het verbeteren van de bereikbaarheid van het Maasland is een belangrijk aandachtspunt. In het bijzonder bestaat er nood aan hoogwaardige openbaar vervoerverbindingen van het Zuidelijk Maasland en Maastricht met Genk en met Hasselt zowel voor personen- als voor goederenvervoer. In het kader van het project 'Albertknoop' (inclusief Zouwdal) worden hiervoor een aantal voorstellen geformuleerd.

Relaties tussen het Belgisch en Nederlands Maasland

Het Belgisch Maasland wordt gezien als ondersteunend ten opzichte van de Nederlandse meer grootschalige stedelijke ontwikkelingen. De provincie kan onderzoeken op welke wijze die relatie vorm kan krijgen en of daar bijkomende infrastructuren voor noodzakelijk zijn. Specifiek aandachtspunt is de druk vanuit Nederland inzake wonen en bedrijventerreinen.

N78 en Zuid-Willemsvaart

Beide zijn belangrijke dragers van het gebied. Verdere uitwerking van de ontwikkelingsmogelijkheden en -beperkingen is noodzakelijk. Dit moet leiden naar uitspraken over de aanleg van het openbaar domein, over de ordening van aanliggende functies, over mobiliteit enz.

Grensoverschrijdende samenwerking

Voor het verder ontwikkelen van een geïntegreerde visie op deze deelruimte is internationale samenwerking absoluut noodzakelijk. Het MHAL-concept biedt daarvoor al een kader. Op projectniveau bestaan nog vele mogelijkheden. Het project 'Albertknoop' (inclusief Zouwdal) is hiervan een goed voorbeeld.

5. Mogelijke acties

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor het Zuidelijk Maasland, uitgaande van de genoemde thema's. Dat plan moet grensoverschrijdend worden uitgewerkt in samenwerking met Nederlandse actoren.
- De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor de komberging van volgende beken: Rachelsebeek of Genootsbeek in Stokkem, Vrietselbeek in Lanklaar en Stokkem, Kogbeek in Elen en Zanderbeek in Heppeneert.

- De provincie kan het landinrichtingsproject Noordoost-Limburg ondersteunen of uitbreiden tot een geïntegreerd en gebiedsgericht strategisch plan.
- De provincie kan N78 uitwerken als een belangrijke openbaar vervoeras.
- De provincie kan grensoverschrijdend overleg tussen Maaseik, Kinrooi en Roermond op gang brengen rond het watertoerisme.
- De provincie kan binnen de afbakening van het kleinstedelijk gebied Maaseik de mogelijkheden voor waterfrontontwikkeling voorzien.
- De provincie kan het stiltegebied Stamprooierbroek afbakenen.
- De provincie dringt aan op het heractiveren van de spoorlijn Hasselt - Lanaken - Maastricht (- Aken).

III.4. Haspengouw en Voeren

1. Situering

Het betreft het zuidelijk deel van de provincie ten zuiden van de Demervallei en het Albertkanaal. De hoofdruimte loopt door in het noorden van de provincie Luik en in het zuidoosten van de provincie Vlaams-Brabant.

Volgende gemeenten behoren geheel of gedeeltelijk tot die hoofdruimte: Alken, Bilzen, Borgloon, Diepenbeek, Gingelom, Halen, Hasselt, Heers, Herk-de-Stad, Herstappe, Hoeselt, Kortesse, Lanaken, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden, Tongeren, Voeren en Wellen.

2. Visie

De hoofdruimte heeft in het bijzonder een belangrijke open ruimte betekenis voor de provincie. Vooral grondgebonden landbouw en fruitteelt in landschappelijk waardevolle gebieden zijn dragers. Daarnaast zijn natuurwaarden en het watersysteem te ondersteunen functies. Ten slotte kan recreatief medegebruik op provinciaal niveau - bijvoorbeeld onder de vorm van plattelandstoerisme - worden gestimuleerd.

3. Ruimtelijk concept

Kaart 56: ruimtelijk concept voor Haspengouw en Voeren

Beekvalleien als natuurlijke ruggengraat

De rivier- en beekvalleien van Demer, Herk, Mombeek, Gete, Jeker en Velpe vormen belangrijke historische landschappelijke en natuurlijke dragers. Zij worden maximaal vrijgehouden van bebouwing en intensieve activiteiten en versterkt als groene linten. De evolutie van de nederzittingsstructuur wordt daar sterk door beïnvloed. Geïsoleerde bosjes, kasteelparken en andere ecologische infrastructuur verbinden het netwerk van beekvalleien. Brongebieden worden beschermd.

Sint-Truiden en Tongeren structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden als centra

Beide kleinstedelijke gebieden functioneren als centra voor heel de hoofdruimte en de kleine kernen daarin. Dat vraagt om een breed kleinstedelijk voorzieningenaanbod zonder specialisatie, een radiale bereikbaarheid vanuit het ommeland en een goede aantakking op het hoofdwegenet.

Raster van linten in Vochtig Haspengouw

In Vochtig Haspengouw is door het fijnmazig net van beekvalleien met hun overstromingsgebieden weinig kernvorming ontstaan, maar hebben zich wel vele linten ontwikkeld. De gewenste ruimtelijke structuur bouwt daarop voort.

Structuurbepalende landbouwgebieden met landschappelijke waarde

Haspengouw en Voeren blijven belangrijke landbouwgebieden, verweven in het waardevol landschap. Dat geldt zowel voor het heuvelend boomgaardenlandschap rond de as Sint-Truiden - Borgloon - Tongeren als voor het open landschap in Droog Haspengouw met hoofdzakelijk akkerlanden en holle wegen.

Toeristisch-recreatief netwerk van hoeven en kastelen

Het toeristisch netwerk van hoeven en kastelen is gebaseerd op het recreatief medegebruik van het landschap met zijn boomgaarden, holle wegen, graften, bosjes en op de aanwezigheid van een belangrijk cultuurhistorisch patrimonium (vierkantshoeven, kastelen, molens). Een toeristisch netwerk van fiets-, wandel-, auto- en paardenroutes kan het verspreid erfgoed ontsluiten. Dat netwerk kan de Romeinse Kassei en de voormalige fruitspoorlijn als lineaire dragers gebruiken om de polen Sint-Truiden en Tongeren te verbinden met het omliggend buitengebied.

Voerstreek waardevol landschap onderdeel van een grensoverschrijdend Drielandenpark

De Voerstreek met haar typisch graftenlandschap wordt ontwikkeld als waardevol landschap. De druk op het gebied moet daar voor worden beperkt. Kleinschalig toerisme en kleinschalige recreatie zijn mogelijk. Landschappelijk ingepaste landbouw (met inkadering van bedrijfsgebouwen en van de landbouwactiviteit zelf) en natuur zijn te ondersteunen.

4. Uitwerking in deelruimten

4.1. Herk en Gete

4.1.1. Visie en concept

Deze deelruimte heeft in de provincie een rol inzake landbouw (fruitteelt), natuurontwikkeling en waterbeheersing. Daarnaast heeft zij een beperkte residentiële functie door het dicht netwerk van linten. Klein- en regionaalstedelijke voorzieningen horen binnen in dit gebied niet thuis. Zij worden verwezen naar de stedelijke gebieden aan de rand: Hasselt - Genk en Sint-Truiden. De ruimtelijke structuur van deze deelruimte is vergelijkbaar met die van het zuidoosten van de provincie Vlaams-Brabant. Bij de uitwerking van visie en concept is overleg met deze provincie aangewezen.

Tot die deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Lummen, Halen (noordelijk deel), Herk-de-Stad, Hasselt, Diepenbeek, Nieuwerkerken, Alken, Sint-Truiden, Wellen, Kortesseem, Bilzen, Hoeselt.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- een netwerk van te vrijwaren beekvalleien en overstromingsgebieden van Demer, Herk, Mombeek, Gete en Velpe
- Sint-Truiden als regionaal centrum en concentratie van voorzieningen
- een netwerk van beperkte kernen en linten tussen de beekvalleien
- de N3 als ontsluiting van Sint-Truiden naar het hoofdwegennet, niet als ontwikkelingsas
- open ruimte verbindingen over N2.

4.1.2. Mogelijke beleidsthema's

Beekvalleien en overstromingsgebieden

Om nieuwe overstromingsproblemen te voorkomen wordt het bouwen in overstromingsgebieden ontmoedigd. Instrumenten zijn het uitvoeren van herbestemmingen en het ontwikkelen van natuur en landschap. Daarnaast moeten bijzondere maatregelen worden uitgewerkt om waterafvoer, -behandeling en -buffering op een ecologisch verantwoorde wijze te herinterpreteren.

Linten

Aan de gemeenten in deze deelruimte worden geen mogelijkheden gegeven tot grootschalige ontwikkeling. Meer specifiek kan naar instrumenten worden gezocht waarmee kan worden omgegaan met lintbebouwing als dure nederzettingsvorm (verordening, ruimtelijke uitvoeringsplannen, herbestemmingen van zonevreemde linten, beleid inzake nutsvoorzieningen enz.).

Landbouw

In dit belangrijk landbouwgebied is het opkrikken van de agrarisch-economische rol belangrijk.

Recreatief medegebruik

Het toerisme wordt in het buitengebied verspreid ontwikkeld onder de vorm van recreatief medegebruik. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar een optimale ruimtelijke inpassing van het netwerk van fiets-, wandel-, auto- en paardenroutes en naar de inschakeling van de dorpen in het toeristisch aanbod. Het toeristisch medegebruik richt zich op plattelands-, boerderij- en kastelentoerisme.

4.2. Droog Haspengouw

4.2.1. Visie en concept

Droog Haspengouw heeft een te versterken open ruimte rol voor de provincie. Landbouw, landschap, natuur en laagdynamisch toerisme en recreatie moeten worden ondersteund. De agrarische activiteit is de belangrijkste economische drager en ook het meest bepalend voor het ruimtelijk beeld. De ruimtelijke structuur van deze deelruimte is vergelijkbaar met die van het zuidoosten van de provincie Vlaams-Brabant (Hageland). Visie en concept worden bij voorkeur grensoverschrijdend uitgewerkt.

Tot deze deelruimte behoren (delen van) de gemeenten Sint-Truiden, Borgloon, Halen, Hoeselt, Gingelom, Heers, Tongeren en Riemst.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- bovenlopen van beekvalleien van het Demer- en Herkbecken als groene linten in het landschap
- Tongeren en Sint-Truiden als regionale centra met een breed uitrustingsniveau en draagvlak
- een evenwichtig hiërarchisch patroon van kernen
- herkenbare en afzonderlijke kernen van elkaar gescheiden door beekvalleien en natuurlijke buffers
- heuvelruggen en beekvalleien als dragers van een waardevol landschap

- open landbouwgebieden scherp gescheiden van stedelijke gebieden en kernen.

4.2.2. Mogelijke beleidsthema's

Kleinstedelijke gebieden

Tongeren en Sint-Truiden zijn voor deze deelruimte structuurbepalend. Zij verdienen ondersteuning afgestemd op een breed voorzieningenpakket voor heel de hoofdruimte. Daardoor kunnen ook de omliggende open ruimten worden gevrijwaard van sluipende verstedelijking.

Leefbaarheid van kleine kernen

De socio-economische leefbaarheid van de kleine kernen in Droog Haspengouw is klein. De problematiek stelt zich in de hele deelruimte. Daardoor hebben niet alleen de gemeenten een taak terzake maar kunnen ook bovengemeentelijke maatregelen worden onderzocht. Het betreft hoofdzakelijk de ondersteuning van niet-rendabele voorzieningen. Evenwicht tussen aanbod en draagvlak is belangrijk. Anderzijds mag door te grote deconcentratie van voorzieningen de leefbaarheid van grotere kernen niet worden ondermijnd.

Open landbouwgebieden

Grondgebonden landbouw is een voor die deelruimte zeer belangrijke ruimtegebruiker. Het vrijwaren van de bestaande open ruimten is daarvoor essentieel. Daartoe kunnen bouwvrije agrarische zones worden afgebakend. Bij de afbakening van deze zones wordt rekening gehouden met de uitbreiding van bestaande exploitaties.

Hoevertoerisme

Ter ondersteuning van de leefbaarheid van de landbouw gaat bijzondere aandacht naar de ondersteuning van het plattelands-, boerderij- en kastelentoerisme. Uitwerking van een verbindend netwerk van fiets-, wandel-, auto- en paardenroutes levert daartoe een bijdrage. Meer rechtstreekse ondersteuning kan bijvoorbeeld met een bouwverordening.

Landschapontwikkeling

De landschappelijke kwaliteiten kunnen worden uitgebouwd uitgaande van het reliëf, met plateaus en beekvalleien, de kastelen als bakens, het Gallo-Romeins verleden, motten en mergelgroeven, hoogstamboomgaarden enz. Versterking van een verspreide bosstructuur is mogelijk.

Grensoverschrijdende relaties

Onder andere Tongeren kent (ook historisch) een sterke band met Maastricht en Luik. Relaties met beide steden blijven ook in de toekomst belangrijk en moeten worden ondersteund. Dit geldt vooral voor de band met het HST-station in Luik.

Anderzijds is voor de uitwerking van visie en concept voor het Hageland ook samenwerking gewenst met de provincie Vlaams-Brabant. Het gebied kent ontwikkelingsperspectieven die verwant zijn met deze voor Droog-Haspengouw.

4.3. Voerstreek

4.3.1. Visie en concept

Voeren wordt ontwikkeld als een rustig en groen onderdeel van een Drielandenpark: een knooppunt voor natuur en laagdynamisch toerisme en recreatie. Globaal gezien zijn landbouw

en natuurontwikkeling de hoofdfuncties in dit gebied. Toerisme en recreatie zijn aanwezig als kwaliteitsvol recreatief medegebruik, bijvoorbeeld als kleinschalig hoeve- en kasteeltoerisme. Toeristische fietsverbindingen met Haspengouw, met het Nederlands Zuid-Limburg en met het Land van Herve worden tot stand gebracht.

Tot deze deelruimte behoren (delen van) de gemeente Voeren.

Volgende ruimtelijke principes worden voorgesteld:

- rivier- en beekvalleien Voer, Berwijn, Gulp enz. als natuurlijke en landschappelijke dragers
- langgerekte beperkte nederzettingen evenwijdig met de valleien
- een landschappelijk waardevol graftenlandschap met zeer waardevolle beekjes en bossen, holle wegen, weiden, kerkdorpjes, kastelen en hoeven.

4.3.2. Mogelijke beleidsthema's

Landbouw

Landbouw moet in de Voerstreek structuurbepalend blijven. Evoluties naar meer intensieve of niet grondgebonden vormen van landbouw zijn niet gewenst. Behoud van melkvee en landschappelijke inpassing moeten worden gestimuleerd.

Natuur- en landschapontwikkeling

Natuur en landschap maken het gebied aantrekkelijk. Zij moeten worden behouden en versterkt. Zo wordt de op dit moment onaantrekkelijke toegang tot de Voerstreek vanuit de Maasvallei bijvoorbeeld het best landschappelijk verfraaid. Het stiltegebied Snouwenberg in het noorden wordt beschermd en versterkt tegen de overdruk van het landschapstoerisme van het Nederlandse Zuid-Limburg. Verdere verlinting, verkavelingen en onaangepaste kernversterking, strijdig met de historische lintstructuur, worden afgeremd. Architecturale kwaliteit en samenhang met de dorpen moeten worden bevorderd.

Hoeve- en kasteeltoerisme

Hoogdynamische of grootschalige vormen van toerisme en recreatie zijn niet in overeenstemming met de landschappelijke kwaliteit en de draagkracht van het gebied. Enkel laagdynamische en kleinschalige activiteiten zijn te ondersteunen. Bijzondere aandacht gaat naar het hoeve- en kasteltoerisme.

Grensoverschrijdende samenwerking

Voeren is een onderdeel van een grensoverschrijdend Drielandenpark. Internationale samenwerking om dit project vorm te geven is noodzakelijk.

5. Mogelijke acties

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie kan een geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd plattelandsbeleid voor Haspengouw en Voeren uitwerken. Volgende aandachtspunten zijn daarbij belangrijk:
 - . het zoeken naar ruimtelijke beleidsinstrumenten om de leefbaarheid van de kleine kernen te verbeteren
 - . het uitwerken van het toeristisch netwerk van hoeven en kastelen
 - . het nagaan van de mogelijkheden om de Romeinse Kassei tussen Sint-Truiden, Tongeren en Maastricht aan te wenden voor de ontsluiting van het Romeins erfgoed
 - . het aandacht schenken aan de erosieproblematiek en de waterberging
 - . het uitbreiden van bossen, aansluitend op historische bossen en/of provinciale domeinen.
- De provincie kan een ruimtelijk uitvoeringsplan opstellen voor het verlint landschap van de deelruimte Herk en Gete.
- De provincie kan niet-bebouwbare zones in de gave landbouwgebieden afbakenen.
- De provincie kan een stedenbouwkundige verordening opmaken over het rooien van hoogstamboomgaarden en het stimuleren van een gordel van hoogstamboomgaarden rond de kleine kernen (voorbeeldproject Grootloon).
- De provincie kan stedelijke voorbeeldprojecten ondersteunen in de kleinstedelijke gebieden Tongeren en Sint-Truiden.
- De provincie kan een landschapontwikkelingsplan uitwerken voor landschappelijk waardevolle gebieden.
- De provincie kan de samenwerking uitbouwen en ondersteunen met de aangrenzende provincies en gemeenten, bijvoorbeeld Maastricht, Luik en Vlaams-Brabant.

Deel IV: Ontwikkelingsperspectieven voor deel-structuren

IV.1. Natuurlijke structuur

1. Visie en doelstellingen

Ruimtelijke ontwikkelingen bouwen voort op het duurzaam gebruik van de natuurlijke structuur en van het fysisch systeem.

Zeer belangrijk daarbij is het behoud van de Limburgse biodiversiteit en van Limburg als belangrijke Vlaamse genenpool en natuurlijke toegangspoort. Om dat mogelijk te maken moeten voldoende grote aaneengesloten of met elkaar verbonden natuurlijke gebieden voorkomen. Voor de provincie Limburg is de natuurlijke structuur in samenhang met het fysisch systeem ruimtelijk structurerend: het provinciaal ruimtelijk beleid en milieubeleid moeten op elkaar worden afgestemd.

Het provinciaal ruimtelijk beleid vertaalt zijn streven naar een duurzame natuurlijke structuur in volgende 5 doelstellingen.

- De provincie wil de samenhang van de Limburgse natuurlijke structuur beschermen en ondersteunen tot een grensoverschrijdend netwerk. De kern daarvan is een kwaliteitsvol Europees en Vlaams netwerk van belangrijke valleigebieden en grote, meer ontsnipperde bos- en heidecomplexen. Verbindingen tussen die kerngebieden mogen niet langer worden doorgeknipt. De belangrijke valleigebieden worden gevrijwaard van verdere bebouwing en intensief grondgebruik. Er is meer aaneengesloten ruimte noodzakelijk voor natuurlijke habitats die beter gebufferd en onderling verbonden zijn dan heden het geval is.
- Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg differentieert de natuurlijke structuur en werkt een specifiek beleid uit voor de verschillende soorten gebieden, waar de natuur in verschillende gradaties aanwezig is.
- De provincie wenst de ontwikkeling van een duurzaam medegebruik van de natuurlijke structuur te stimuleren door recreatie, houtproducerende bosbouw en landbouw. De provincie wenst de ontwikkeling van een multifunctionele bosstructuur in elke Limburgse deelruimte te stimuleren. In de nabijheid van stedelijke gebieden moeten de inrichting en het beheer van bossen worden afgestemd op de recreatieve noden, overeenkomstig hun draagkracht.
- De provincie wenst de natuurlijke structuur ook te ontwikkelen en te beschermen afgestemd op integraal waterbeheer. De productiefunctie van het fysisch systeem blijft belangrijk.
- De provincie wenst de betekenis van de stedelijke elementen van de natuurlijke structuur te vergroten, ook voor een kwaliteitsvolle leefomgeving met hogere recreatieve mogelijkheden. De uitbouw van randstedelijke groengebieden (bijvoorbeeld onder de vorm van stadsbossen) en van hoogwaardige rivierdoorgangen in de stedelijke gebieden zijn daarvoor belangrijke aanknopingspunten.

2. Gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur

2.1. Ruimtelijk concept

Kaart 57: gewenste natuurlijke structuur

2.1.1. Grensoverschrijdend netwerk

De gewenste natuurlijke structuur, inclusief de bosstructuur, wordt in Limburg gedragen door de uitgestrekte bos- en heidegordel op het Kempens Plateau, door grote natuurgebieden aan de randen van de provincie (Blekerheide en omgeving, Hageven, Achelse Bossen, Stamprooierbroek en de bossen van Tessenderlo), door de Maasvallei, door de grote beekvalleien, door het Midden-Limburgs Vijvergebied en door de Demerdepressie. Beekvalleien en droge natuurverbindingen integreren die gebieden in een grensoverschrijdend netwerk. De provincie wenst dat verbindend en bufferend netwerk te versterken. Daarvoor richt zij zich op natuurverbindingen en op gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau.

2.1.2. Tien natuurlijke systemen

De gewenste natuurlijke structuur van Limburg bevat 10 natuurlijke systemen. De natuurlijk-fysische samenhang van die systemen moet worden versterkt.

1. Limburgse bos- en heidegordel

Dit waterscheidingsgebied vormt samen met de Maas de ruggengraat van de Limburgse natuurlijke structuur en is tegelijkertijd veruit het omvangrijkst Vlaams natuurgebied.

De gebieden voor de natuur- en bosfunctie worden in 3 grote blokken, de Limburgse parken, maximaal behouden en ontsnipperd. Verweving met bosbouw, de militaire functie, jeugdtoerisme en recreatie wordt geoptimaliseerd.

Het gebied wordt omzoomd door hoogdynamische toeristisch-recreatieve polen en openluchtverblijfsrecreatie. Het wordt ontsloten door grensoverschrijdende netwerken van fiets-, ruiters- en wandelroutes. In een vierde blok, de vallei van de Bosbeek, worden ook de bestaande woon- en landbouwfunctie optimaal geïntegreerd.

De maximale aantakking van de bos- en heidegordel met de omgevende natuurlijke systemen is primordiaal in de ontwikkeling van de gewenste natuurlijke structuur in Limburg.

2. Kempens Maasbekken

Dit beken- en bossengebied is voornamelijk een verwevingslandschap, waarin landbouw meestal de hoofdfunctie is.

Ruimte voor herstel van het natuurlijk karakter van de beekvalleien, voor buffering en waterbeheer, en behoud en herstel van het fijnmazig netwerk van bossen en lineaire landschapselementen zijn belangrijk.

Het gebied wordt omzoomd door grote aaneengesloten natuurgebieden en heeft een belangrijke verbindende functie.

Een bijzonder gebied waar de verweving van natuurontwikkeling, landbouw en bosbouw moet worden geoptimaliseerd, is de omgeving van Stamprooierbroek met de Brand, het gebied van de

Abeek - Lossing - Itterbeek en Jagersborg in Noordoost-Limburg. Voorafgaand onderzoek naar mogelijkheden voor natuurverweving gebeurt in samenspraak met de Vlaamse overheid in functie van de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur.

3. Haspengouws Demerbekken ¹⁷⁰

In dit landbouwgebied is de natuur vooral geconcentreerd in beter te bufferen beekvalleien.

Daarnaast wordt een netwerk ontwikkeld van ecologische infrastructuur, uitgaande van bestaande stapstenen van natuurrijke kasteelparken, bosjes (met bosuitbreiding), hoogstamboomgaarden, waardevolle oude bossen, holle wegen, poelen en andere kleine landschapselementen.

De ecologische infrastructuur wordt ontwikkeld voor soortenbescherming. Bebossing voor stedelijke recreatie en als scherm of buffer versterkt het natuurlijk systeem.

4. Maasvallei

Dit gebied speelt een euregionaal verbindende rol. Het vormt samen met de bos- en heidegordel de ruggengraat van de Limburgse natuurlijke structuur.

Grensoverschrijdend wordt de Maasvallei natuurlijk en landschappelijk ontwikkeld en verbonden met de omgevende natuurlijke systemen. Verweving met recreatie en landbouw wordt geoptimaliseerd.

De mogelijke nabestemming van groeven speelt een belangrijke rol in de natuurlijke, landschappelijke en toeristische ontwikkeling.

5. Tertiaire Kempen en depressies aan de zuidelijke plateaurand

Dit natuurlijk systeem verbindt over het Albertkanaal heen de bos- en heidegordel met de Demervallei en Haspengouw. Die verbinding is essentieel voor het vrijwaren van de Limburgse rol als Vlaamse natuurlijke toegangspoort.

In dit gebied worden aaneengesloten gehelen van beekvalleien, vijver- en moerasgebieden ontwikkeld. Bos- en natuurontsnippering zijn belangrijk.

Drie deelsystemen worden onderscheiden.

- Het beek- en heuvelland van West-Limburg is een gebied waar doorheen de bedrijventerreinen en barrières van woongebieden, natuurverbindingen worden gevrijwaard, met als belangrijkste vallei die van de Zwarte Beek. De valleien vormen groene vingers in het netwerk Midden-Limburg. In dit deelsysteem is ruimte voor bosontwikkeling.
- Het Midden-Limburgs Vijvergebied wordt beter aangetakt op de Demervallei en op de bos- en heidegordel.
- Langs de zuidoostelijke plateaurand van Hasselt tot Zutendaal, met Bokrijk en de Maten, is vrijwaring van bedreigde natuurverbindingen noodzakelijk.

6. Demerdepressie

Dit convergentiegebied heeft een belangrijke waterbergende functie. Naast waterbeheer zijn natuurontwikkeling, landschapsherstel en landbouw belangrijke functies in dit verwevingsgebied, waar bebouwing en overstromingsgevoelige landbouw naar de hogere sites worden verwezen.

7. Bossen van Tessenderlo en het noordelijk Limburgs Hageland

Deze westelijke tip van Limburg wordt grensoverschrijdend ontwikkeld met multifunctionele bosbouw en zachte recreatie.

8. Limburgs Netebekken

Dit gebied heeft een verbindende functie tussen de bos- en heidegordel en het Antwerps Netebekken via kwalitatief te verbeteren beekvalleien, onderling verbonden door een aantal boscomplexen. De verweving tussen (weide)landbouw, natuur en zachte vormen van recreatie wordt verbeterd.

9. Voerstreek

De Voerstreek heeft een unieke plaats in de Vlaamse natuursystemen. Voeren is één grote grensoverschrijdende natuurverbinding. Het netwerk van waardevolle bossen, beekvalleien, grasboomgaarden en kleine landschapselementen wordt versterkt. Het permanent omzetten van weiden in akkers en het massatoerisme worden tegengegaan.

10. Jekervallei

Deze vallei vormt een verbindend natuurlint doorheen het landbouwlandschap en wordt afgesloten door de Sint-Pietersberg / Plateau van Caestert, dat integraal behouden blijft. De Jekervallei wordt aangetaakt aan de natuurlijke systemen van het Haspengouws Demerbekken.

2.2. Elementen van Vlaams niveau

Groot aaneengesloten bos- en heidecomplex

De 3 parken van de bos- en heidegordel op het Kempens Plateau zijn grote aaneengesloten natuurcomplexen: Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg en Park Hoge Kempen.

Zij vormen 3 droge natuurcomplexen, waar de natuurfunctie domineert met een aaneengesloten oppervlakte van minstens enkele duizenden ha. Zij zijn voldoende omvangrijk om als een 'zelfstandig' functionerend ecosysteem te worden beheerd. Wegens hun naar Vlaamse normen zeer uitgestrekte oppervlakte streeft de provincie voor die gebieden volgende ontwikkelingsperspectieven na.

- Bestaande bos- of natuurgrenzen zijn zoveel mogelijk harde grenzen van de open ruimte. Behoud en inbreiding van de grote aaneengesloten oppervlakte natuur zijn essentieel.
- De complexen zijn de prioritaire aanknopingspunten voor natuurverbindingengebieden.
- Het gebied wordt als een groot aaneengesloten natuurlijk complex beschouwd waarbij de bestaande barrières waar mogelijk worden opgeheven of gemilderd.

Hoogdynamische en intensieve vormen van recreatie en verblijfsrecreatie worden langs de randen gesitueerd met 'toeristische polen' als voornaamste uitvalsbases. De toeristisch-recreatieve knooppunten vormen een inhoudelijke uitwerking van deze polen. Lawaaisporten worden zoveel mogelijk geweerd.

Groot natuurlijk gebied gekoppeld aan het waternetwerk

Voor 2 omvangrijke natte natuurcomplexen gelden behoud en inbreiding van de grote aaneengesloten oppervlakte natuur.

- Tussen Kempens Plateau en Demer gaat het om het vijvergebied Midden-Limburg enerzijds en de vijvers van Bokrijk, Borggraef en Maten anderzijds. De natuurfunctie domineert en wordt verder ontwikkeld. De relaties met recreatie en viskweek moeten worden onderzocht.

- In het uitgestrekt en nog gaaf open ruimte gebied rond Stamprooierbroek en Jagersborg liggen natuurgebieden naast grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang. Landbouw- en natuurfunctie worden beter op elkaar afgestemd.

Rivier- en beekvalleien

Rivier- en beekvalleien nemen een belangrijke plaats in de natuurlijke structuur in. Zij moeten als natte verbinding tussen natuurlijke gebieden functioneren, maar ook menselijke activiteiten structureren. Gebieden met hoofdfunctie natuur wisselen af met natuurverwevingsgebieden of natuurverbingsgebieden. Droge natuurverbindingen worden voorzien tussen de beekvalleien onderling. Een cruciale verbindende rol in de euregionale natuurlijke structuur wordt ingenomen door Maas en uiterwaarden. Van Vlaams niveau zijn de volgende rivier- en beekvalleien: Maas, Demer, Grote Nete, Gete, Velpe en Jeker.

Natuurlijk baken

Het samenvloeiingsgebied van de Demerdepressie rond het Schulensmeer vormt voor de natte natuur de belangrijkste toegangspoort tussen Limburg en de rest van Vlaanderen. Het zoveel mogelijk bouwvrij houden van dit overstromingsgebied is ook cruciaal voor het waterbeheer.

2.3. Elementen van provinciaal niveau

Rivier- en beekvalleien

De provincie beschouwt als rivier- en beekvalleien van provinciaal niveau: Zwarte Beek/Helderbeek, Dommel en Bolisserbeek, Abeek (complex), Ifterbeek, Bosbeek, Grote Laak/Grote Beek, Winterbeek/Kleine Beek, Mangelbeek/Laambeek, Roosterbeek, Warmbeek, Herk, Mombeek, Melsterbeek/Cicindria/Molenbeek, Voer, Berwijn en Gulp.

Natuurlijke verbinding, droog en nat

Tussen de elementen van Vlaams niveau liggen in de gewenste natuurlijke structuur droge en natte natuurlijke verbindingen. Die verbindingen zijn essentieel om een samenhangend, duurzaam ecologisch netwerk te vormen.

Er zijn 9 groepen van verbindingen noodzakelijk om een samenhangend netwerk te bekomen. Een deel van die verbindingen wordt gerealiseerd door rivier- en beekvalleien van Vlaams of van provinciaal niveau, door onderdelen van het Vlaams ecologisch netwerk of door natuurverwevingsgebieden. De verbindende functie wordt bovendien waargemaakt door natuurverbingsgebieden waarvan de provincie de selectie uitwerkt. Vele van die verbingsgebieden zijn vandaag zwak en bedreigd.

De **9 groepen verbindingen van provinciaal niveau**, in de tekst hieronder genummerd met Romeinse cijfers, zijn in 4 categorieën ondergebracht.

- Een eerste categorie vormen de verbindingen die noodzakelijk zijn om de rol van Limburg als euregionale en Vlaamse natuurlijke toegangspoort te behouden. Dit zijn de verbindingen die de Limburgse natuurlijke structuur tot over de provinciegrenzen heen ontsnipperen, waartoe ook delen van de kanalen behoren: (I) tussen de Limburgse bos- en heidegordel en de Antwerpse Kempen (II) tussen het Park Hoge Kempen, Haspengouw en het Drielandenpark, Wallonië, vooral langs het Albertkanaal en de Jekervallei en (III) tussen de 3 parken of de bos- en heidegordel en de Demer- en Netevalleien naar Vlaams-Brabant en Antwerpen toe.

- In een tweede categorie bevinden zich de verbindingen die intern de Limburgse natuurlijke structuur ontsnipperen zodat Limburg de rol van Vlaamse genenpool kan blijven vervullen: (IV) tussen het Park Hoge Kempen en de Maasvallei en Stamp-rooierbroek (V) tussen het Park Hoge Kempen en het Park Midden-Limburg over de Bosbeekvallei en het verstedelijkt gebied rond Genk (VI) tussen het Park Midden-Limburg, het Park Lage Kempen en het Midden-Limburgs Vijvergebied (VII) tussen het Kempens Plateau en de Demervallei in Midden-Limburg.
- Een derde categorie zijn (VIII) de belangrijke, mogelijk ontbrekende schakels in het Vlaams ecologisch netwerk en tussen natuurverwevingsgebieden, vooral in en tussen structuurbepalende beekvalleien.
- Een vierde categorie van natuurlijke verbindingen bestaat uit (IX) de doorgangen van structuurbepalende beken in stedelijke gebieden (zie volgend punt).

Beekdoorgang in verstedelijkt gebied

Het nat ecologisch netwerk is in verstedelijkte gebieden minder samenhangend. De verbindende functie moet opnieuw worden versterkt en op strategische plaatsen meer ruimte krijgen. Daar winnen zowel de natuur, de kwaliteit van de woonomgeving en de toeristisch-recreatieve aantrekkingskracht van het verstedelijkt gebied bij.

De volgende beekdoorgangen zijn van provinciaal niveau:

- doorheen het verstedelijkt gebied van West-Limburg en doorheen het industrieel lint van het Albertkanaal (Grote Beek, Winterbeek, Zwarte Beek (Beringen) en Mangelbeek)
- doorheen kleinstedelijke gebieden (de Dommel in Neerpelt - Overpelt, de Bosbeek in Maaseik, de Demer in Bilzen, de Jeker in Tongeren, de Cicindriabeek in Sint-Truiden).

Reliëfelement

Reliëfelementen benadrukken overgangen en begrenzingen en zijn rijk aan ecologische gradiënten. Zij worden maximaal gevrijwaard van bebouwing. Volgende reliëfelementen zijn minstens van provinciaal niveau:

- de steilrand van het Kempens Plateau, in het bijzonder de oostelijke en zuidelijke steilranden
- de grensoverschrijdende heuvels Sint-Pietersberg en het Plateau van Caestert in Zuidoost-Limburg als belangrijkste natuurlijke stapsteen tussen Kempen en het Drielandenpark, Ardennen.

Structuurbepalend boscomplex

Een structuurbepalend boscomplex bevat bossen waartussen een ruimtelijke relatie bestaat of kan worden gerealiseerd. Er worden 3 grensoverschrijdende boscomplexen als gordels onderscheiden:

- een bossengordel vanuit het Park Lage Kempen en het Park Midden-Limburg (Wijs-hagen) naar Kaulille en de Achelse Bossen naar het Nederlands Nationaal Park Leenderheide, met als voornaamste bossen: Kolisbos, Lozerbos en de Achelse bossen
- de bossen van Blekerheide en omgeving in noord Lommel, aansluitend bij de structuurbepalende Antwerpse bossen van Postel
- de bossen van Tessenderlo - Averbode op de Diestiaanrug.

Historische natuurlijke elementen in een agrarisch cultuurlandschap

In 3 gebieden in Limburg liggen elementen van de natuurlijke structuur die afzonderlijk niet van provinciaal niveau zijn, maar die in hun samenhang zelfs een Europees belang hebben. Het gaat dikwijls om relictten van natuurlijke elementen in oude agrarische cultuurlandschappen. Het patroon en het netwerk van die elementen, die onder sterke druk staan, zijn structuurbepalend. Een ruimtelijke relatie tussen die natuurelementen bestaat of kan worden gerealiseerd. Het gaat om:

- het Ortolanengebied als een houtwal- en bosjesrijk landschap in zandakkergebied, inclusief de Brand (Neeroeteren - Maaseik/Kinrooi)
- de historische loofbossen en kasteelparken in leemakkers met holle wegen en hoogstamboomgaarden in Haspengouw
- de historische loofbossen in weidelandschap met graften, holle wegen en hoogstamboomgaarden in Voeren.

3. Uitwerking van de provinciale taken

Dit onderdeel behandelt de uitwerking van de provinciale taken, zoals de selectie van natuurverbindingsgebieden, de selectie van gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau en de ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer.

Bij de ontwikkeling van de gewenste provinciale ruimtelijk-natuurlijke structuur ligt de provinciale taak in de eerste plaats in het verbinden van de natuur doorheen gebieden waar andere functies structuurbepalend zijn.

Het provinciaal beleid richt zich voornamelijk op natuurverbindingsgebieden.

3.1. Selectie van natuurverbindingsgebieden

3.1.1. Definitie

De betekenis van natuurverbindingsgebieden is vastgelegd in het decreet op het natuurbehoud en in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Volgens het **decreet op het natuurbehoud** zijn natuurverbindingsgebieden gebieden die ongeacht hun oppervlakte van belang zijn voor de migratie van planten en dieren tussen de gebieden van het Vlaams ecologisch netwerk (VEN) en/of natuurreservaten. Zij zijn strook- of lijnvormig met een aaneenschakeling van kleine landschapselementen. Zij maken deel uit van het integraal verwevings- en ondersteunend netwerk (IVON), waarbinnen de administratieve overheid zorg moet dragen voor het behoud van de aanwezige natuurwaarden, stimulerende maatregelen moet nemen ter bevordering en versterking van die natuurwaarden en van de biologische diversiteit. Die maatregelen mogen de land- en bosbouwexploitatie niet regelen, tenzij via het instrument van de vrijwillige beheersovereenkomsten, conform het natuurrichtplan dat voor elk gebied wordt opgesteld, en waaraan subsidies kunnen worden gekoppeld. De Vlaamse overheid heeft in een aantal gevallen een recht van voorkoop bij verkoop van onroerende goederen in een door de Vlaamse regering afgebakende perimeter binnen de groen- en bosgebieden in een natuurverbindingsgebied. Voorkooprecht bestaat ook voor erkende terreinbeherende verenigingen voor

gronden die zij huren of in erfpacht hebben. Een vergunning voor verplaatsing van kleine landschapselementen kan binnen het IVON, in andere dan groengebieden, parkgebieden, buffergebieden en bosgebieden, door de Vlaamse regering slechts worden verleend als deze kadert binnen een goedgekeurd natuurrichtplan.

Het *ruimtelijk structuurplan Vlaanderen* bepaalt het volgende:

"In een natuurverbingsgebied:

- komen in de regel andere functies (doorgaans landbouw, bos, recreatie, woningen enz.) als hoofdgebruiker voor
- is de natuurfunctie ondergeschikt aan de andere functies en wordt die bepaald door de aanwezigheid van kleine landschapselementen en kleinere natuurgebieden als verbinding
- kan de natuurfunctie verbeteren en kan ze toenemen door de ontwikkeling van kleine landschapselementen om een verbinding te realiseren tussen grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling en natuurverwevingsgebieden.

In natuurverbingsgebieden is het beleid gericht op de ruimtelijke ondersteuning van de hoofdgebruiker, van de kleinere natuurgebieden, van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van kleine landschapselementen, en van het behoud van de niet-bebouwde onderdelen" ¹⁷¹.

3.1.2. Wat doet de provincie

Volgens de bindende bepalingen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen betekent de Vlaamse overheid grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling en natuurverwevingsgebieden af in gewestplannen of in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. De provincie krijgt de bevoegdheid om natuurverbingsgebieden aan te duiden in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg en via provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen de natuurverbindingen af te bakenen. Artikel 30 van het decreet op het natuurbehoud bepaalt dat de deputatie de natuurverbingsgebieden afbakent. De Vlaamse overheid bepaalt de procedure. De provincie vraagt dat de Vlaamse overheid hiervoor een uitvoeringsbesluit opmaakt. Natuurverbingsgebieden worden afgebakend in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen of via de in het decreet natuurbehoud voorziene afbakeningsprocedures.

3.1.3. Beleid voor natte en droge natuurverbingsgebieden

Natte natuurverbingsgebieden

Natte natuurverbingsgebieden nemen het netwerk van waterlopen als uitgangspunt. Daarbij wordt gestreefd naar een aaneensluitend ecologisch netwerk van beekvalleien. Minstens de beek met de begeleidende begroeiingen en habitats plus de beekoevers worden uiteindelijk opgenomen in het natuurverbingsgebied.

Het ruimtelijk beleid stelt de volgende doelstellingen:

- ruimtelijke ondersteuning van een hogere ecologische kwaliteit en van integraal waterbeheer door:
 - het vrijwaren van ruimte voor een verbetering van de structuurkenmerken van het beekstelsel (verhogen van de waterretentie-capaciteit onder meer door het verbreden van de bedding, het zorgen voor hermeandering, het herwaarderen van het natuurlijk winterbed, het vertragen van de waterstroomsnelheid in en naar beken,

- het behouden of herstellen van natuurvriendelijke oevers, het verhogen van de structuurvariatie van bedding en oevers, het situeren van wachtbekkens binnen waterlooptrajecten waar overstroming tot de normale dynamiek behoort, het inrichten van wachtbekkens aansluitend bij het omgevend landschap en ter versterking van de natuurontwikkeling van het beekecosysteem)
 - . het ruimtelijk ondersteunen van het herstel en het behoud van een goede waterkwaliteit (situeren van waterzuiveringsinfrastructuur, collectoren en overlopen zonder natuurwaarden te schaden, vrijwaren van ruimte voor het bufferen van de beek en van beekgebonden ecotopen tegen vervuiling)
 - . het ruimtelijk beschermen van tot aan de oppervlakte actieve kwelzones
- ruimtelijke ondersteuning van de verbindingsfunctie van de waterloop en haar omgeving door:
 - . het opheffen van barrières op de waterloop, met bijzondere aandacht voor doortochten van structurerende beken door stedelijke gebieden als groen-blauwe vingers, voor een vlotte verbinding met zijbeken en grachten, voor 'doorsteken' onder infrastructuren zoals (spoor)wegen, bruggen en kanalen
 - . het vrijwaren van ruimte voor beekgebonden ecotopen: oever(wal)begroeiing, broekbosjes, hooilanden enz.
 - . het vrijwaren van ruimte voor een betere verbinding van de beek met hogerop gelegen ecotopen
- behoud van niet-bebouwde elementen binnen het gebied in relatie tot de ruimtelijke ondersteuning van de hoofdgebruiker.

Ook delen van de Kempense kanalen en van het kanaal van Beverlo vormen samen met hun vloeiwiden of wateringen een belangrijk onderdeel van de natte natuurlijke structuur.

De barrièrewerking van de oevers moet verder worden gemilderd zodat kanalen op goed gekozen plaatsen een natuurlijker karakter krijgen. De natuurlijke waarden van wateringen moeten worden behouden of hersteld.

Droge natuurverbindingsgebieden

Droge natuurverbindingsgebieden verbinden over het land de dragers van de gewenste natuurlijke structuur. Zij verbinden beekvalleien over de grenzen van stroombekkens heen. Zij bevatten soms ook delen van beken, maar de beek is voor het volledig gebied niet de drager van de natuurverbinding.

Het ruimtelijk beleid stelt de volgende doelstellingen:

- ruimtelijke ondersteuning van een hogere ecologische basiskwaliteit door:
 - . het vrijwaren van ruimte voor buffering van de meest kwetsbare kleine natuurgebieden en voor landschapselementen die de verbindende functie in het gebied moeten waarmaken
 - . het stimuleren en ruimtelijk ondersteunen van natuurvriendelijk land-, groen- en tuinbeheer
- ruimtelijke ondersteuning van waterinfiltratie door het stimuleren van een adequaat grachtensysteem, meer poelen en terreinruwheid, dichtere netwerken van houtkanten, bodemgebruik met permanente bodembedekking enz.
- ruimtelijke ondersteuning van de verbindingsfunctie door:

- . het afstemmen van de inrichting van de natuurgebieden, kleine landschapselementen en landschapsmatrix¹⁷² op de gebieden die worden verbonden en op de planten en dieren waarvoor de verbinding moet worden versterkt¹⁷³
 - . het opheffen van barrièrewerking, met bijzondere aandacht voor lijninfrastructuren en het tegengaan van verdere versnippering
 - . het vrijwaren van ruimte voor multifunctionele natuurlijke stapstenen in woongebieden en industrieterreinen
- behoud van niet-bebouwde elementen binnen het gebied in relatie tot de ruimtelijke ondersteuning van de hoofdgebruiker.

3.1.4. Gebiedsgerichte aanduiding van natuurverbindingen

Kaart 58: natuurverbindingen en ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau

Volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen worden natuurverbindingsgebieden afgebakend afhankelijk van de door de Vlaamse overheid afgebakende grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling en natuurverwevingsgebieden, voor zover de verbindende functie niet door een ander onderdeel van de natuurlijke structuur kan worden verzekerd.

Aangezien de Vlaamse overheid tijdens de opmaak van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg de natuurlijke structuur nog niet heeft afgebakend, worden de natuurverbindingsgebieden geselecteerd met een hypothetische natuurlijke structuur als uitgangspunt.

Indien na de afbakening van de grote eenheden natuur, de grote eenheden natuur in ontwikkeling en de natuurverwevingsgebieden blijkt dat gebieden met belangrijke natuurwaarden niet in deze afbakening zijn opgenomen, kunnen deze gebieden zowel via het jaarprogramma van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg als via een gemotiveerde provincieraadsbeslissing worden toegevoegd als natuurverbindingsgebied. Een bijkomende selectie is slechts te verantwoorden indien de provincie daadwerkelijk wenst over te gaan tot de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Omgekeerd geldt dat, indien blijkt dat bepaalde door de provincie geselecteerde natuurverbindingen zijn opgenomen in de grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling of in natuurverwevingsgebieden, deze de facto wegvallen. Het gaat met andere woorden om een minimale selectie van natuurverbindingen.

Het aanduiden van natuurverbindingen is een eerste stap in het afbakenen van natuurverbindingsgebieden. De natuurverbindingen geven aan waar de provincie zal zoeken naar af te bakenen natuurverbindingsgebieden. De provincie streeft ernaar een samenhangend ecologisch netwerk uit te bouwen.

De natuurverbindingen zijn geselecteerd op basis van volgende elementen.

- Een eerste element is de gewenste natuurlijke structuur, waarbij natuuraandachtsgebieden zijn aangeduid waartussen verbindingen nodig zijn om tot een samenhangend netwerk te komen. Die natuuraandachtsgebieden zijn grote gebieden waar natuur een belangrijke functie is en die veel kans hebben om door de Vlaamse overheid te worden opgenomen in de natuurlijke structuur van Vlaams niveau. Het betreft dus een hypothese van de natuurlijke structuur op Vlaams niveau. Voor het aanduiden van die natuuraandachtsgebieden is uitgegaan van de grote aaneengesloten natuurcomplexen, de structurerende beekvalleien, grote biologisch (zeer) waardevolle gebieden¹⁷⁴, grote oude bossen¹⁷⁵, grote natuurreservaten en grote aaneengesloten groengebieden op de gewestplannen¹⁷⁶.

- Ten tweede is de aanwezigheid van bestaande natuurgebieden of landschapselementen als verbindende stapstenen belangrijk.
- Derde element zijn de potenties van een gebied om de natuurverbindende rol uit te oefenen. Daarbij zijn de mogelijkheden tot behoud van open ruimte en tot de ontwikkeling van kleine landschapselementen en kleine natuurgebieden belangrijk.
- Tenslotte is het niveau van de verbinding zeer belangrijk. De provincie selecteert enkel verbindingen van provinciaal niveau. De gemeenten kunnen dat netwerk uiteraard aanvullen met natuurverbindingen van gemeentelijk niveau.

De gewenste natuurlijke structuur geeft 9 groepen natuurverbindingen. De tabellen geven voor elke groep de geselecteerde natuurverbindingen, met de gemeenten waarin zij liggen, de gebieden die zij verbinden en de verbindende elementen. Eenzelfde natuurverbinding kan belangrijk zijn voor meerdere van de 9 prioritaire verbindingsgroepen en wordt dan onder elk van die groepen vermeld.

Tabel 48: natuurverbindingen per prioritaire verbinding van de gewenste natuurlijke structuur

I.	verbinding Limburgse bos- en heidegordel met Antwerpse Kempen: 1, 45, 78, 79
II.	verbinding tussen Park Hoge Kempen / Haspengouw en het Drielandenpark / Wallonië o.a. via Albertkanaal en Jekervallei: 21, 42, 43, 54, 55, 56, 75
III.	verbinding tussen de 3 parken of de bos- en heidegordel en de Demer- en Netevalleien naar Vlaams-Brabant en Antwerpen toe: 31, 32, 33, 34, 35, 57, 58, 59, 60, 61, (45, 73)
IV.	verbinding tussen Park Hoge Kempen en Maasvallei, Stamprooierbroek: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 49, 50, 51, 52, 53, 80, (21)
V.	verbinding tussen Park Hoge Kempen en Park Midden-Limburg over Bosbeek: 10, 12, 14, 23, 24
VI.	verbinding tussen Park Midden-Limburg en Park Lage Kempen en het Midden-Limburgs Vijvergebied: 11, 29, 30, 31, 61, 62, 63 (met mogelijk geheel of gedeeltelijk schrappen van verbinding 11 na goedkeuring gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan N74)
VII.	verbinding tussen het Kempens Plateau en de Demervallei in Midden-Limburg: 25, 26, 27, 28, 29, 54
VIII.	verbindingen als belangrijke ontbrekende links in het Vlaams ecologisch netwerk en tussen natuurverwevingsgebieden, vooral in en tussen structuurbepalende beekvalleien: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 22, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 48, 50, 54, 55, 59, 60, 61, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 79, 80 (49, 51, 57, 58, ook de groep IX)
IX.	verbindingen als doorgangen van structuurbepalende beken in stedelijke gebieden: 46, 51, 59, 60, 63, 65, 68, 75.

Tabel 49: minimale selectie van natuurverbindingen

nr.	In gemeente(n), verbinding tussen ... en ...	opmerkingen, verbindende elementen
<i>droge natuurverbindingen (1 - 44)</i>		
1	Lommel, Mol, tussen Kattenbosserheide en Zeven Heerlijkheden, via Hoge Maatheide	open ruimte verbindingen en ketting KLE ¹⁷⁷ onder meer in industriegebieden (plaatselijk in te richten overeenkomstig de natuurverbinding)
2	Lommel, Neerpelt, tussen Lommelse Watering en Hageven	KLE in landbouwgebied, 'Kolonie', ontginningsgebied (via nabestemming)
3	Neerpelt, Hamont-Achel, tussen Hageven en Achelse Kluis, via Buitenheide	KLE in open landbouwgebied
4	Neerpelt, tussen Broekkant en Hork	KLE in landbouwgebied, 'Hork'
5	Neerpelt, tussen Broekkant vanaf kanaal en Achterste Hostie	KLE in landbouwgebied, 'Berghei'
6	Peer, tussen Dorperloop en vallei van Warmbeek, ten noorden van bossen militair domein Kleine Brogel	KLE en bosjes in landbouwgebied 'Breeuwerheide' en omgeving

nr.	In gemeente(n), verbinding tussen ... en ...	opmerkingen, verbindende elementen
7	Peer, Bocholt, Bree, tussen Abeekvallei en Soerbeekvallei Gerkenberg	mozaïek van KLE, bossen, landbouwgebied, Reppel-industrie
8	Peer, tussen Dommel, Warm- en Abeek, van Linde naar Erpekom	KLE in landbouwgebied 'Nieuwdorp' en omgeving
9	Hechtel-Eksel, Peer, tussen brongebied Grote Nete en vallei Bolisserbeek langs Tichelhovensheike	KLE in landbouwgebied
10	Maaseik, Opglabbeek, tussen Broekkant en Ruw-mortelsheide over Bosbeekvallei	KLE, bosjes, open ruimte verbinding
11 178	Houthalen-Helchteren, tussen 'Achter de Witte Bergen' en Sonnischeide, ten noordoosten van Helchteren	KLE, overblijvende open ruimte verbindingen
12	Meeuwen-Gruitrode, Houthalen-Helchteren, Opglabbeek, eventueel As / Genk, tussen domein Masy en Klaverberg, en Hengelhoef	KLE, kleine open ruimte verbinding ten noorden van Hengelhoef, langs vijversnoer - Mijnbeek en Roosterbeek
14	As, tussen Heiderbos en bossen tussen As en Nielbij-As	KLE, beekvallei Bosbeek dwarsend, bosjes
15	Dilsen-Stokkem, tussen Schootshei en omgeving Bichterweerd (tussen Elen en Rotem)	KLE, bosjes, vijvers, overblijvende open ruimte verbinding
16	Dilsen-Stokkem, tussen bossen ten oosten van Driepaalhoeve en omgeving voetveer Veurzen, via Ommerstein	KLE, overblijvende open ruimte verbindingen, bosjes
17	Dilsen-Stokkem, tussen Platte Lindenberg en omgeving Negenoord	KLE, bosjes, overblijvende open ruimte verbindingen
18	Maasmechelen, tussen drinkwaterwinning Eisden en omgeving voetveer	bosjes, KLE, via kasteelpark Vilain XIII, open ruimte verbindingsgebied Beemdenbeek
19	Lanaken, Maasmechelen, tussen Daalbroek en Ziepbeek (tot natuurverbinding 53)	KLE, bosjes, vijvers, Tombos, overblijvende open ruimte verbindingen, landbouwgebied
20	Lanaken, tussen Pietersembos en kasteel Hocht	KLE, bosjes, overblijvende open ruimte verbindingen
21	Bilzen, Lanaken, Riemst, tussen Hoge Kempen, Maasvallei (via grensoverschrijdend Zouwdal) en Sint-Pietersberg	open ruimte verbinding ter hoogte van het Albertkanaal
22	Zutendaal, tussen bossen ten zuiden van Daal en bossen van militair domein	KLE, versnipperde bosjes en landbouwgebied, overblijvende open ruimte verbindingen
23	Genk, tussen bossen Hengelhoef en bossen Bodem	bermen langs weerszijden van E314
24	Genk, As, tussen Maten via Zonhoverheide en bossen ten noorden van Horensberg	bermen en KLE langs spoorlijn waar mogelijk
25	Genk, Diepenbeek, tussen Bokrijk en vijvers/Maten	overblijvende open ruimte verbindingen, tuinen
26	Genk, Diepenbeek, tussen noordelijk deel Maten en Demervallei LUC, via buffergebied ten oosten van Maten	KLE, Diepenbekerbos, tuinen, overblijvende open ruimte verbindingen, te bekijken bij de plaatselijke inrichting van eventueel industriegebied, resultaten voorbeeldproject afwachten
27	Diepenbeek, tussen westelijke vijverketting Lange-waters ten noorden van Albertkanaal en Demervallei LUC (over Albertkanaal)	bos, tuinen, KLE, Miezerik, overblijvende open ruimte verbindingen, te bekijken bij de plaatselijke inrichting van eventueel industriegebied, resultaten voorbeeldproject afwachten
28	Bilzen, Diepenbeek (Genk), tussen bossen Munsterbilzen via bossen Genk zuid / Appelveld, Kaatsbeek en Demervallei LUC	KLE, bosjes, Kaatsbeekvallei
29	Hasselt, tussen Borggraafvijvers en Godsheide, over Albertkanaal	KLE, tuinen, overblijvende open ruimte verbinding
30	Genk, Hasselt, Zonhoven, tussen Bokrijk / Welleke en Platweyers via open ruimte verbinding Kiewit	overblijvende open ruimte verbinding tussen Hasselt en Zonhoven, Keurheide
31	Zonhoven, tussen Teut en Vogelzang	open ruimte verbinding ten zuiden van E314, KLE in landbouwgebied, waar geen natuurverwevingsgebied

nr.	In gemeente(n), verbinding tussen ... en ...	opmerkingen, verbindende elementen
32	Lummen, Heusden-Zolder, tussen omgeving kasteel Meylandt en Mangelbeek ten zuiden van het klaverblad	gebied tussen Albertkanaal, E314 in het zuiden en E313, gebied 'Jantenbeek' en ten zuiden van kolenhaven, Ubbersel ten noorden van spoorlijn, ontsluiting doorheen het gebied van het industrieterrein moet mogelijk blijven
33	Beringen, Heusden-Zolder, dwarsverbinding beekvalleien: tussen natuurgebied ten noorden van terril Beringen (Genemeer) via terril Zwarte Beekvallei dwarsend, Hokselaar, Ubbersel, Mangelbeekvallei dwarsend, tot vijvers Terlamen	KLE en open ruimte verbindingen
34	Ham, Leopoldsburg, Beringen, tussen Grote Laak of Beekvallei en bossen tussen Heppen / Gerhees en Oostham, met gebied Hoenderbeek	KLE in open ruimte verbinding, bossen
35	Ham, Beringen, tussen Kleine Beek westelijk Albertkanaal via Fransberg over bossen tussen Kwaadmechelen en Oostham, en natuurgebieden omgeving Beukenberg	resterende bossen en beboste tuinen, open ruimte verbindingen en KLE
36	Tessengerlo, tussen Gerhagen en vallei Grote Laak	KLE in landbouwgebied, open ruimte verbinding
37	Tessengerlo, tussen Grote Beek / Laak en Winterbeek / Kleine Beek	KLE in resterende open ruimte ten westen van Hulst
38	Hasselt, Diepenbeek, tussen Mombeek via Misenbergbeek E313 dwarsend tot Galgebeek (natuurverbinding 64)	KLE in open ruimte verbinding, beek
39	Hoeselt, Kortessem, tussen Winterbeek en Jongenbos	KLE in open ruimte verbinding ten noorden van Driesbos
40	Sint-Truiden, Alken, tussen Nieuwenhovenbos en vallei van de Herk	KLE, bosjes, kasteelpark, ten noorden van Kortenbos, N80 dwarsend, bos ten zuiden van Kruisstraat, open ruimte verbinding ten noorden van lint Kruisstraat - Wolfe
41	Heers, Tongeren, tussen Herkebeek / Kruisberg en Mombeek (Widooi)	beekvallei, kasteelpark, Heurne, mergelkuilen, Patrijzenkuil, Flikkenberg, bosjes, KLE
42	Tongeren, tussen Beukenberg en Jekervallei ten oosten van Koninksem	tumuli, KLE in open ruimte verbinding
43	Tongeren, Riemst, tussen park Oostelijke Jeker via open ruimte verbinding over N79 via Galgeberg en open ruimte verbinding tussen Genoelselderen en Ketsingen via grafheuvel tot Molenbeek, Klein Membruggen	KLE, bosjes in open ruimte verbinding, o.a. Demerbronnen, Kiezelingenbos, Grootbos
44	Voeren (delen van gemeente niet in Vlaams ecologisch netwerk of natuurverwevingsgebied)	rijk aan KLE (holle wegen, graften, houtkanten, hoogstamboomgaarden, enz.) en bosjes
<i>beekvalleien als natte natuurverbinding (45 - 77)</i>		
45	Lommel, Balen, Pijnven tot voorbij Kanaal naar Beverlo tot aan Antwerpen, via Balengracht (zijbeek Grote Nete)	beek en open ruimte verbinding langs beek, landschappelijk waardevol agrarisch gebied
46	Overpelt, Neerpelt, doortocht Dommel doorheen verstedelijkt gebied	Dommel, te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint
47	Bree, Soerbeekvallei	ontbrekende verbinding Soerbeek in Vlaams ecologisch netwerk, natuurverwevingsgebied, beek met habitats en open ruimte verbinding

nr.	In gemeente(n), verbinding tussen ... en ...	opmerkingen, verbindende elementen
48	Bree, Maaseik (Meeuwen-Gruitrode), Itterbeekvallei	ontbrekende verbinding Itterbeek in Vlaams ecologisch netwerk, natuurverwevingsgebied, beek met habitats en open ruimte verbinding
49	Kinrooi, Maaseik, Witbeek/Zwartwater - Abeek, tussen Jagersborg en Vijverbroek	ontbrekende verbinding in Vlaams ecologisch netwerk, natuurverwevingsgebied, beek met habitats en open ruimte verbinding
50	Maaseik (Neeroeteren), Bosbeekvallei tussen Berg en de Tösch	Bosbeek met habitats en open ruimte verbinding
51	Maaseik, Bosbeekdoortocht doorheen verstedelijkt gebied, vanaf Tösch	Bosbeek, te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint
52	Maasmechelen, Kikbeek tussen Park Hoge Kempen en Maas	Kikbeek met habitats en open ruimte verbinding
53	Lanaken, Maasmechelen, Ziepbeek tussen reservaat Park Hoge Kempen en Maas	Ziepbeek met habitats en open ruimte verbinding
54	Bilzen, Munsterbeek tussen bossen Munsterbilzen en bossen Spurk	KLE, Munsterbeekvallei, overblijvende open ruimte verbinding
55	Riemst, tussen Klein Membruggen, Molenbeek via Vloedgracht en Zouwwallei via natuurgebieden rond Zichen, Zussen, Bolder naar Jekervallei	KLE in open ruimte verbinding, beek met begeleidende habitats
56	Tongeren, doortocht van Jeker doorheen verstedelijkt gebied, tussen Beemden ten westen van Tongeren en park Oostelijke Jeker	te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint, ten noorden en ten zuiden van 'Wildbroek'
57	Ham, Tessenderlo, Beringen, Grote Laak- of Beekvallei vanaf Beringen tot voorbij Doodbroek in Tessenderlo bij Baalberg	Grote Beek / Grote Laak, begeleidende habitats, Doodbroek, KLE in omgevende open ruimte verbinding
58	Beringen, tussen Kleine Beek ten zuidoosten en zuidwesten van Beverlo	Kleine Beek (Winterbeek) met begeleidende habitats, KLE in omgevende open ruimte verbinding, historisch stabiele kleinschalige vallei
59	Beringen, Lummen, tussen Zwarte Beek ten oosten en Zwarte Beek ten westen van Beringen	Zwarte Beek (Terbeek) in halve cirkel noordwesten rond Beringen-centrum en begeleidende habitats, KLE in omgevende open ruimte verbinding
60	Beringen, Lummen, tussen Muizenheide, Helderbeek en Zwarte beek ten westen van Gestel	Helderbeek en begeleidende habitats, KLE in omgevende open ruimte verbinding
61	Houthalen-Helchteren, Heusden-Zolder, Kraanberg, Mangelbeek en Laambroeken via Echelbeek	KLE, bosjes, Echelbeek en bosreservaat (VEN) Op den Aenhof, overblijvende open ruimte verbinding
62	Hasselt, Zonhoven, tussen Welleke en Platweyers via Slangbeek	overblijvende open ruimte verbinding tussen Hasselt en Zonhoven, en Slangbeek, Keurheide
63	Diepenbeek, Hasselt, doortocht van Demer doorheen verstedelijkt gebied tussen LUC en voorbij Prinsbeemden (waterzuivering)	te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint, o.a. op Elfde Liniecampus
64	Hasselt, Diepenbeek, tussen Misenbergbeek (natuurverbinding 38) en Demervallei bij Godsheide via Galgebeek	Galgebeek met habitats en open ruimte verbinding
65	Bilzen, doortocht van Demer doorheen verstedelijkt gebied stadscentrum	te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint
66	Sint-Truiden, Wellen, Alken, tussen Melsterbeek en Herk ten zuiden van Alken via Oude Beek en Aldebeek	vallei Oude Beek/Aldebeek en droge verbinding met Herk (gebied Eigenbeek), KLE en bosjes in open ruimte verbinding ten noorden van Ulbeek
67	Sint-Truiden, Gingelom, deel van de Melsterbeekvallei	habitats en open ruimte verbinding, snoer biologisch waardevolle gebieden Melsterbeekvallei, o.a. Brustem kasteelpark
68	Sint-Truiden, Gingelom, bovenloop Cicindriavallei (Voorbeek) van bron tot Duras	historisch stabiele kleinschalige valleigedeelten Cicindria/Voorbeek, beek begeleidende habitats, doortocht Sint-Truiden met te ontwikkelen natuurlijke stapstenen tot 'groenblauw lint'

nr.	In gemeente(n), verbinding tussen ... en ...	opmerkingen, verbindende elementen
69	Sint-Truiden, delen van de valleien Molenbeek - Logebeek	historisch stabiele kleinschalige valleigedeelten, beek begeleidende habitats, o.a. gebied Berg-op-Zoom
70	Sint-Truiden, Gingelom, Molenbeek (vallei) tot Duras	beekbegeleidende habitats, inclusief gebied rond Josefietenklooster/Schoorbroek en oud loofbos ten westen van Gingelom en historisch stabiele kleinschalige valleigedeelten ten zuiden van Gingelom
71	Gingelom, Boenebeek	historisch stabiele kleinschalige beekvallei met habitats en open ruimte verbinding
72	Sint-Truiden, Nieuwerkerken, Hasselt, Herk-de-Stad, tussen Mierhoopbos/Nieuwenhovebos en Herk via Wijerbeek	beek met habitats en open ruimte verbinding
73	Peer, Dommelvallei ten zuiden van woonkern tot Donderslagse Heide	Dommelvallei met KLE in open landbouwgebied
75	Halen, vallei van Gete en Velpe doorheen woongebied	doortocht van Halen met te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en 'groenblauw' lint te combineren met ingrepen voor waterbeheersing
76	Maaseik, doortocht van Bosbeek doorheen Opoeteren	Bosbeek met bijhorende habitats
77	Tongeren, doortocht van Jeker doorheen Lauw	Jeker met bijhorende habitats
delen van kanalen als natte natuurverbinding (78 - 80)		
78	kanaal naar Beverlo	verder te ontwikkelen natuurlijke stapstenen en plaatsen met aangepaste oevers en verbeterde mogelijkheden voor aantakkingen van beken voor vismigraties
79	kanaal Bocholt - Herentals	
80	Zuid-Willemsvaart	

3.1.5. Gebiedsgerichte ontwikkelingsperspectieven voor natuurverbindingen

Naast de ontwikkelingsperspectieven uitgewerkt voor droge dan wel natte natuurverbindingengebieden geeft het structuurplan gebiedsgericht een aantal ontwikkelingsperspectieven voor de natuurlijke systemen van Limburg. Daarbij komt de ruimtelijke betekenis van de aangeduide natuurverbindingen beter tot uiting (de nummers tussen haakjes verwijzen naar de natuurverbindingen in de tabel en op de kaart).

In het natuurlijk systeem van de **Limburgse bos- en heidegordel** is het noodzakelijk natuurverbindingen te vrijwaren tussen de 3 parken onderling, en tussen de parken en de omgevende natuurlijke systemen (groepen I - VII). Meer aandacht moet gaan naar de ontsnippering van levensgemeenschappen, gekoppeld aan heide-, mantel- of zoomvegetaties, kruidige vegetaties, struwelen en vennen. De huidige verbindingen tussen de bos- en heidegordel en de omgeving zijn zwak, zodat de bos- en heidegordel geïsoleerd dreigt te raken. Daarom zijn vele natuurverbindingen geselecteerd tussen Maas en Hoge Kempen (groep IV) en tussen het Kempens Plateau en de Demervallei in Midden-Limburg (groep VII). De verbinding met de Postelse bossen in Lommel is prioritair (groep I). De zwakke bindingen tussen het Park Hoge Kempen en het Park Midden-Limburg over de Bosbeekvallei moeten worden versterkt (groep V). Het behoud van de weinige resterende open ruimte verbindingen die als natuurverbindingen zijn geselecteerd, is essentieel voor de bos- en heidegordel als Vlaamse genenpool en toegangspoort.

In het natuurlijk systeem van het **Kempens Maasbekken** ligt het accent op herstel en behoud van de typisch kleinschalige Kempense beekdallandschappen (46 - 51). De provincie richt zich daarbij op de valleigedeelten die waarschijnlijk een ontbrekende schakel vormen in het Vlaams

ecologisch netwerk en in de natuurverwevingsgebieden (groep VIII). Daarnaast is het beleid gericht op de ontsnippering van bossen en op het herstel van fijnmazige netwerken van houtkanten. Droge verbindingen maken de koppeling tussen beekvalleien onderling (3, 6, 7, 8, 9). De doortocht van de Dommel doorheen de kernen van Overpelt - Neerpelt wordt ingebed in de totaalvisie voor de open ruimte structuur van dit kleinstedelijk gebied (46).

In het natuurlijk systeem van het *Haspengouws Demerbekken* gaat bijzondere aandacht naar het bufferen van beekgebonden habitats en het ruimtelijk ondersteunen van het integraal waterbeheer, zoals het voorzien van ruimte voor natuurlijke overstromingszones (66 - 72). De doortochten van de Demer doorheen Hasselt en Bilzen en van de Cicindria doorheen Sint-Truiden worden ingebed in de totaalvisie voor de open ruimte structuur van die stedelijke gebieden (63, 65, 68). De uitbouw van het ecologisch netwerk in natuurverbingsgebieden wordt gekoppeld aan holle wegen, perceelsgrenzen, reliëfwijzigingen en grachten, en wordt ontwikkeld mede voor bodem- en waterbeheer, en aan het bufferen van waardevolle kleine landschapselementen. In het zuidwestelijk deel van het Limburgs Demerbekken resten weinig elementen van de natuurlijke structuur. Beekvalleien zijn voor die regio essentiële natuurlijke refugia en worden daarom als provinciale natuurverbindingen geselecteerd (66 - 71). Voorts gaat de provinciale prioriteit naar de ontsnippering van het belangrijkste boscomplex, het Nieuwenhovebos (72, 40). Verbindingen met de *Jekervallei* koppelen Demer- en Maasbekken (42, 43, 55, 56).

In de *Maasvallei* worden rivier en winterbedding ¹⁷⁹ via natuurverbingsgebieden verbonden met natuuraandachtszones in de vallei ¹⁸⁰, op het Kempens Plateau, rond Stamprooierbroek en de Voerstreek (groep IV, 3, 44, 80). De locatie van die verbindingen is ook afgestemd op de Nederlandse natuurlijke structuur. Voor de natte natuurverbindingen gaat bijzondere aandacht naar een natuurvriendelijk aankoppelen van de zijbeken, zodat vismigraties mogelijk zijn. De beekdoortochten van de Bosbeek door het kleinstedelijk gebied Maaseik (51) en van de Kikbeek doorheen het bedrijventerrein in Maasmechelen (52) worden optimaal geïntegreerd in de lokale inrichting. Vermits de Maasvallei de toegang vormt tot Limburg en de verbindingen met de bos- en heidegordel zwak zijn, is het gebied rijk aan natuurverbindingen (groep IV). De weinig resterende open ruimte verbindingen tussen Maas en Kempens Plateau worden zoveel mogelijk behouden. Hun natuurverbindende functie wordt versterkt door behoud en aanleg van multifunctionele natuurlijke stapstenen en landschapselementen ¹⁸¹. De barrièrewerking van de Zuid-Willemsvaart en de N78 worden gemilderd. De natuurverbindende functie van de Zuid-Willemsvaart wordt met behulp van stapstenen versterkt (80).

In het natuurlijk systeem van de *tertiaire Kempen* vallen de natuurverbindingen meestal samen met beekvalleien, waarvan grote delen natuur als hoofd- of nevenfunctie krijgen (Vlaams ecologisch netwerk of natuurverwevingsgebied) (groepen III en VIII). De doortocht van de Zwarte Beek doorheen Beringen is prioritair (59, 60). De weinige nog resterende open ruimte verbindingen tussen de beekvalleien onderling worden ontwikkeld als natuurverbingsgebied (33). Zij kunnen gradiëntrijke verbindingen leggen tussen vallei en hoger gelegen gronden. De barrièrewerking van de lijninfrastructuren, Albertkanaal en E313, en van de linten, woonwijken en bedrijfsgebouwen wordt gemilderd (groep III). De natuurverbindingen tussen het Vijvergebied Midden-Limburg en de Demervallei of het Park Lage Kempen, Bokrijk en Teut worden versterkt (30, 31, 33, 61, 62).

De natuurverbindingen met de Demervallei en uiteindelijk de *Demerdepressie* zijn cruciaal voor het behoud van Limburg als Vlaamse natuurpoort (groep III). Om diezelfde reden zijn ook de natuurverbingsgebieden van het *Netebekken* belangrijk (45, 57, 34, 35, 36, 78, 79). Een

droog natuurverbingsgebied ontsnippert in Limburg de *bossen van Tessenderlo* via stapstenen van bosjes en netwerken van houtkanten (36).

Grensoverschrijdend overleg is nodig om de gehele *Maas- en Jekervallei* ook in Nederlands Limburg en in Wallonië beter te integreren in het ecologisch netwerk, waarbij de Sint-Pietersberg een belangrijke stapsteen vormt. Het Albertkanaal heeft daarbij een cruciale verbindende functie, onder andere via te versterken kalkgraslanden (21). Wegens het groot verbindend belang van de *Voerstreek* zijn grote delen van Voeren die niet worden opgenomen als onderdeel van de Vlaamse natuurlijke structuur, geselecteerd als natuurverbinding (44).

3.2. Selectie van gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau

3.2.1. Definitie

Volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen bestaat de ecologische infrastructuur uit natuur- en bosgebieden, uit kleine landschapselementen en uit de natuur in de bebouwde omgeving buiten het Vlaams ecologisch netwerk en het integraal verwevings- en ondersteunend netwerk¹⁸². Op sommige plaatsen in de provincie ligt die ecologische infrastructuur gegroepeerd in gebieden. Het geheel van die ecologische infrastructuur kan een waarde van bovenlokaal niveau hebben.

Volgende selectiecriteria voor gebieden met een ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau zijn gebruikt.

- Het gebied heeft een grote kans niet tot de Vlaamse natuurlijke structuur te behoren.
- Het geheel van de ecologische infrastructuur van het gebied is zeer belangrijk voor het behoud van ecologische waarden van provinciaal niveau, en in het bijzonder voor het behoud van op Limburgs, Vlaams of Europees niveau bedreigde soorten, zoals das of hamster, of soortengroepen, zoals weidevogels, akkervogels, vleermuizen en zeldzame zwammen.
- Het type ecologische infrastructuur in het gebied is op zich zeldzaam, of de mate waarin het in het gebied voorkomt, is zeldzaam.

3.2.2. Beleid voor gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau

Aangezien de gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau buiten VEN en IVON liggen, is de natuur niet structuurbepalend. Het aanduiden van gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau biedt echter een kader voor de ruimtelijke ontwikkeling van de structuurbepalende functies.

Het is noodzakelijk dat voor de ecologische infrastructuur een basiskwaliteit tot stand wordt gebracht. Deze basiskwaliteit heeft, voor wat het ruimtelijk aspect betreft, betrekking op het voorkomen van natuurlijke elementen in het landschap en op de structuurkenmerken ervan. Maatregelen voor het behoud en de ontwikkeling van de ecologische infrastructuur mogen de land- en bosbouwexploitatie niet regelen, tenzij via het instrument van de vrijwillige beheersovereenkomsten waaraan subsidies kunnen worden gekoppeld.

De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op ter bevordering van de ecologische kwaliteit van de ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau. Die betreffen:

- ruimtelijke ondersteuning van het behoud en van het herstel van de ecologische infrastructuur
- ruimtelijke buffering van de infrastructuur en natuurvriendelijk randbeheer
- integratie van de infrastructuur in een ecologisch netwerk
- natuurgericht beheer, rekening houdend met de hoofdfuncties van het gebied en afhankelijk van planten en dieren voor wie de ecologische infrastructuur belangrijk is, in het bijzonder van soorten die op bijlagen van de habitatrichtlijn of op Vlaamse of Limburgse Rode Lijsten voorkomen.

Bij de opmaak van die plannen streeft de provincie naar overleg en samenwerking met gemeenten, sectoren, eigenaars en gebruikers en indien relevant ook met de Vlaamse overheid. Ook regionale landschappen kunnen worden ingeschakeld. In ruilverkavelingen en landinrichtingsprojecten stimuleert de provincie dit ruimtelijk natuurbeleid.

3.2.3. Gebiedsgerichte aanduiding van ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau

De provincie duidt de gebieden in onderstaande tabel aan als gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau. De aanduiding geeft aan dat de provincie in die ruimten zal zoeken naar af te bakenen gebieden.

Tabel 50: gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau

nr.	naam, gemeente(n), verantwoording en toelichting
1	Feldbissbreuk, Steivenhof (Bree), gaaf gedeelte van belangrijke geologische en natuurrijke abrupte overgang van het Kempens Plateau naar de Vlakte van Bocholt, zeldzame holle wegen op Kempens Plateau, rijk aan ecologische infrastructuur
2	Siberië (Peer en Meeuwen-Gruitrode), weidevogelgebied in groot aaneengesloten landbouwgebied (indien niet in VEN of IVON)
3	Komveld langs Albertkanaal, Gellik (Lanaken), voor Vlaanderen uitzonderlijke mycologische waarden, schrale graslanden
4	Rosmeer (Bilzen), belangrijk woongebied van sterk bedreigde hamster
5	Zichen-Zussen-Bolder (Riemst), belangrijk voor vleermuizen (rekening houden met vliegroutes langs opgaande vegetatie, doorheen holle wegen enz.), dassengebied (waarvoor het tegengaan van de verdere verlinting langs de invalswegen van de dorpen belangrijk is)
6	Horpmaal, Middelheers (Heers), belangrijk hamstergebied, akkervogels in gaaf, groot aaneengesloten landbouwlanschap
7	Zevenbronnen (Gingelom), geïsoleerd oud, soortenrijk en biologisch waardevol loofbos als belangrijk refugium en stapsteen in natuurarme landbouwregio

3.3. Ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer

Een integraal waterbeheer is enkel mogelijk door een optimale afstemming van het milieuvergunningenbeleid, het ruimtelijk ordeningsbeleid en het beheer van de waterlopen, op alle beleidsniveaus en gebiedsgericht per stroombekken.

Inbrengen van het integraal waterbeheer bij de uitwerking van de natuurlijke structuur

De ruimtelijke ondersteuning van het integraal waterbeheer komt aan bod bij het beleid voor natte natuurverbindingengebieden. Voor concrete maatregelen is afstemming gewenst met het provinciaal milieubeleidsplan en het provinciaal beleid voor onbevaarbare waterlopen van tweede en derde categorie.

Aanduiden van voldoende bufferende beschermingszones van wingebieden

Om bestaande of nieuwe drinkwaterwingebieden te beschermen zijn voldoende uitgestrekte beschermingszones nodig. Een maximale verweving met natuur, bos, landbouw en zachte recreatie wordt nagestreefd.

3.4. Ruimtelijke ondersteuning van de uitbreiding van de bosstructuur

Voor elk kleinstedelijk gebied onderzoekt de provincie tijdens het afbakeningsproces de mogelijkheid tot het realiseren van een randstedelijk groengebied. De aanleg van een stadsbos past in deze visie. Een stadsbos heeft een voornamelijk sociaal-recreatieve functie en wordt in functie daarvan ingericht en beheerd. Daarbij streeft de provincie naar overleg met de betrokken gemeente(n), de sectoren, de eigenaars en gebruikers.

De provincie duidt in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg geen specifieke gebieden voor de bosstructuur aan. Permanente bebossing, in uitvoering van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, wordt het best zodanig gelokaliseerd dat zij bijdraagt tot ontsnippering en buffering van bestaande bossen, of dat zij voldoet aan recreatieve noden. Bij bosuitbreiding moet in eerste instantie aandacht gaan naar oude en biologisch zeer waardevolle bossen, zoals bronbossen.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie bakt in ruimtelijke uitvoeringsplannen of via de in het decreet natuurbehoud voorziene afbakeningsprocedures natte en droge natuurverbindingengebieden af in ruimten die aangeduid zijn als natuurverbinding. Het vrijwaren van overstroombare zones is daarbij een belangrijk aandachtspunt.
- De provincie kan in de aangeduide ruimten in ruimtelijke uitvoeringsplannen gebieden afbakenen met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau.
- De provincie kan bij de afbakening van kleinstedelijke gebieden het ruimtelijk beleid voor doortochten van beken verfijnen en de randstedelijke groengebieden uitwerken.
- De provincie kan de mogelijkheden onderzoeken voor de opmaak van een stedenbouwkundige verordening voor de tot haar bevoegdheid behorende waterlopen.
- Bij de opmaak van uitvoeringsplannen voor valleigebieden of voor hydrologisch belangrijke gebieden kan de provincie telkens stedenbouwkundige voorschriften opnemen afhankelijk van het integraal waterbeheer.
- In provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen kan de provincie bouwvrije overstromingsgebieden, spaarbekkens, wacht- en retentiebekkens of zandvangen afbakenen, voor zover die niet van Vlaams niveau zijn, en met prioriteit voor Haspengouw.
- De provincie kan in ruimtelijke uitvoeringsplannen bouwvrije overstromings- of buffergebieden afbakenen voor de beken van tweede categorie die aantakken op de Gemeenschappelijke Maas (Ziepbeek in Kotem en Boorsem, Langbroeksbeek in Eisden, Kikbeek in Maasmechelen, Rachelsbeek of Genootsbeek in Stokkem, Kogbeek in Elen en Zanderbeek in Heppeneert).
- De provincie kan een natuurverbindinggebied afbakenen als pilootproject. Dat gebeurt het best in samenwerking met de Vlaamse overheid en met andere Vlaamse provincies.
- De provincie kan grensoverschrijdend overleg en samenwerking met Nederlandse provincies en gemeenten stimuleren met betrekking tot de vermelde acties. Dat geldt bijvoorbeeld bij de afbakening van de natuurverbindingengebieden en het integraal waterbeheer.
- De provinciale domeinen kunnen worden opgenomen binnen de natuurlijke structuur als grote eenheid natuur, als grote eenheid natuur in ontwikkeling, als natuurverbinding- of verwevingsgebied. Voor de domeinen kan de provincie een specifiek uitvoe-

ringsplan opmaken, gekoppeld aan een beheersplan. Hierin kan de ruimtelijke samenhang tussen de recreatieve, natuurlijke, landschappelijke en educatieve functies alsook de verkeers- en vervoersfuncties nader worden bepaald en vastgelegd ¹⁸³.

- De provincie kan overleg met de Vlaamse overheid stimuleren met betrekking tot het integraal waterbeheer.

4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om zo snel mogelijk de grote eenheden natuur, de grote eenheden natuur in ontwikkeling en de natuurverwevingsgebieden alsook de bosstructuur en de agrarische structuur op Vlaams niveau af te bakenen.
- De provincie suggereert dat de natuuraandachtsgebieden onderdeel uitmaken van de natuurlijke structuur van Vlaams niveau.
- De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om de bestaande en nieuwe drinkwaterwingebieden met voldoende uitgestrekte en adequate zones te beschermen in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om duidelijke uitspraken te formuleren over het project 'levende (grens)Maas' en te worden betrokken bij de verdere uitwerking ervan.

IV.2. Nederzettingsstructuur

1. Visie en doelstellingen

Kerngericht beleid voor stedelijke gebieden en voor het buitengebied

De gewenste nederzettingsstructuur wordt bepaald door een kernenbeleid in de stedelijke gebieden en netwerken en in het buitengebied. De kernen worden attractieve knooppunten, die op de verschillende schaalniveaus het wonen, de diensten en de economische ontwikkeling bundelen.

Verdere verspreide verstedelijking van het buitengebied en versnippering van de open ruimte moeten worden omgebogen naar een kerngericht beleid dat de eigenheid en de leefbaarheid van het buitengebied moet garanderen. Bijkomende woningen moeten zoveel mogelijk in de kernen (inbreiding) of direct aansluitend bij de kernen worden gerealiseerd. Het onderscheid tussen stedelijk gebied en buitengebied moet worden gehandhaafd of versterkt. De belangrijkste nieuwe ontwikkelingen van Limburg moeten de stedelijke gebieden versterken. Dat stemt overeen met het principe van de gedeconcentreerde bundeling.

Hiërarchie van kernen

De competitie tussen kernen neemt toe en is steeds minder afhankelijk van de grootte van de kern. Daarnaast vervagen de kernen, omdat de omgeving steeds verder verstedelijkt. Dat is veelal het gevolg van vrij eenzijdige economische imperatieven (vraag, aanbod en beschikbaarheid) en van de bereikbaarheid. Tegelijkertijd zorgt dat proces voor een aantasting van de traditionele herkenbare kernvorm, vermits uitbreidingen langs invalswegen en verspreide bebouwing de regel zijn. Het traditioneel verband tussen kern en hinterland vervaagt.

Door kernversterking van steden en dorpen wordt waar mogelijk de traditionele verscheidenheid tussen bebouwd en onbebouwd gebied hersteld. Elke kern wordt als een knooppunt van een bepaald schaalniveau gezien. Zo'n knooppunt is dienstverlenend voor een bepaald hinterland, dat meteen zorgt voor de leefbaarheid van de kern. Kernen of knooppunten moeten daarom een minimale omvang hebben. Omdat hinterlanden van elkaar verschillen in grootte en elkaar bovendien overlappen en omdat kernen soms een specifieke taakstelling hebben, ontstaat er een gedifferentieerd aanbod van nederzettingen en voorzieningen.

Dat planologisch vrij klassiek kernenpatroon is in belangrijke delen van de provincie nog aanwezig en daarom nog vrij gemakkelijk te behouden en/of te versterken. Door voldoende trappen te voorzien in het hiërarchisch patroon ontstaat bovendien een gedifferentieerde nederzettingsstructuur. De provincie formuleert een beleid voor de verschillende categorieën. Daarin zit onder meer het locatiebeleid voor verschillende kernfuncties.

Versterking van het stedelijk aanbod zonder algehele verstedelijking

Met het vervagen van de landsgrenzen moet de provincie Limburg zich beter positioneren in de nabije internationale context van het MHAL-gebied.

In vergelijking met de andere provincies en het ommeland heeft Limburg een zwak stedelijk imago. Dat kan een negatieve invloed hebben op de economische aantrekkingskracht van de provincie en voor het niveau van het verzorgings- en dienstenaanbod.

Kleinere steden hebben ook positieve aspecten. Zij zijn goed beheers- en bestuurbaar en aantrekkelijker voor buitengebiedbewoners die naar de stad wensen over te stappen.

Het gewenst ruimtelijk beleid wil een evenwichtig patroon (in spreiding en verhouding van onderlinge grootte) van kleine steden met een geleidelijke maar welbewuste groei tot een nog prettige en beheersbare schaal.

Nieuwe vormen van stedelijkheid

Naast de traditioneel gegroeide historische nederzettingsstructuur met een herkenbare hiërarchie van kernen zijn in een aantal delen van de provincie andere ruimtelijke patronen tot stand gekomen. Dat geldt voornamelijk voor Midden-Limburg en Noord-Limburg. Die gebieden hebben een meer suburbaan patroon of netwerkkarakter en zijn veel minder duidelijk leesbaar. De bestaande elementen van dat gegeven, zoals knooppunten, monofunctionele zones en lijninfrastructuren, worden geordend tot nieuwe vormen van stedelijkheid. Wonen en bedrijvigheid worden geconcentreerd in de knooppunten, die complementair zijn ten opzichte van elkaar. De lijninfrastructuren en de landschappelijke elementen binden het geheel. Terwijl er in de traditionele nederzettingsstructuur nog een zeker onderscheid is tussen stad en landschap, is er in het stedelijk netwerk een grote verweving van beide.

2. Gewenste nederzettingsstructuur

2.1. Ruimtelijk concept

Kaart 59: gewenste nederzettingsstructuur

De gewenste nederzettingsstructuur wordt bepaald door structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden in het zuiden van de provincie, stedelijke netwerken in de sterk geurbaniseerde gebieden van de provincie en een patroon van regelmatig verspreide kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau in de minder verstedelijkte tussenzones.

De *structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden Sint-Truiden en Tongeren* vormen belangrijke concentratiepunten van bebouwing en dienstverlening in een groter open ruimte gebied dat o.a. doorloopt tot ver in de provincie Vlaams-Brabant.

De *stedelijke netwerken* vormen belangrijke concentraties van stedelijke activiteiten. Het stedelijk netwerk Midden-Limburg en de Kempische As zijn netwerken van Vlaams niveau tussen de Vlaamse ruit, de Brabantse steden in Nederland en het Ruhrgebied in Duitsland. Parallele infrastructuren (Albertkanaal, E313, E314, N71, IJzeren Rijn) zijn daarbij belangrijke dragers. Het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Zuidelijk Maasland is grensoverschrijdend. Maastricht maakt er deel van uit. Het stedelijk netwerk van provinciaal niveau Lommel - Neerpelt - Overpelt is een deel van de Kempische As. Het is binnen de Kempische As een concentratie van hoogdynamische economische en stedelijke activiteiten. Het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en de kleinstedelijke gebieden in de netwerken zijn de knooppunten waarin de voorzieningen en de bewoning worden geconcentreerd. Ontwikkelingsperspectieven en specifieke taakstellingen worden voor elke kern bepaald in relatie tot heel het netwerk. Dat impliceert een samenwerkingsmodel op niveau van het netwerk.

De *kleinstedelijke gebieden op provinciaal niveau* die niet in een netwerk liggen, zijn de centrale knooppunten in het omgevend buitengebied. Zij zijn op hun niveau het economisch, cultureel en verzorgend centrum voor hun hinterland. Het traditioneel hiërarchisch kernenpatroon blijft hier behouden. In het buitengebied wordt een evenwichtige spreiding van kernen van verschillende niveaus nagestreefd (woonkernen, hoofddorpen en structuurondersteunende hoofddorpen).

In het *buitengebied* worden de dorpenbanden van West-Limburg, het rasterlandschap van Gete en Herk en de verspreide kernen van Droog Haspengouw als bijzondere ruimtelijke structuren beschouwd.

2.2. Elementen van Vlaams niveau

Stedelijk netwerk op Vlaams niveau

De Vlaamse overheid selecteert het stedelijk netwerk Kempische As en het stedelijk netwerk Limburgs Mijng gebied. De provincie wenst volgende verfijningen aan te brengen op die selecties.

- Het stedelijk netwerk Kempische As heeft een internationale dimensie. De relatie met de kleinstedelijke gebieden in de provincie Antwerpen is duidelijk. Aan de andere zijde van het netwerk, net over de Nederlandse grens, liggen de industriegebieden van Budel en Weert. Het stedelijk netwerk moet daarom in een internationaal en grensoverschrijdend perspectief worden gesitueerd.
- De provincie wil aan het stedelijk netwerk Limburgs Mijng gebied een eigen invulling geven. De provincie gebruikt daarvoor de term 'stedelijk netwerk Midden-Limburg'. Het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en het Albertkanaal zijn de voornaamste componenten voor de gewenste ruimtelijke structuur van dat netwerk.

Regionaalstedelijk gebied

Het Vlaams gewest selecteert Hasselt - Genk als regionaalstedelijk gebied. Voor de provincie is dat het voornaamste gebied van stedelijke ontwikkeling en het sluitstuk van de ruimtelijk-economische structuur van de provincie. Om competitief te zijn in het MHAL-gebied moet het stedelijk niveau worden verhoogd, aanvullend ten opzichte van de andere MHAL-steden.

2.3. Elementen van provinciaal niveau

Structuurondersteunend kleinstedelijk gebied

De Vlaamse overheid heeft voor de provincie Limburg Sint-Truiden en Tongeren als structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden geselecteerd. Deze structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden hebben een belangrijke stedelijke en concentrerende rol in het zuiden van de provincie. Hun stedelijke functies moeten maximaal worden versterkt zodat de bebouwingsdruk op het omgevend buitengebied wordt beheerst.

Stedelijk netwerk op provinciaal niveau

De provincie selecteert het Zuidelijk Maasland als stedelijk netwerk op provinciaal niveau. Het gebied heeft een beperkte internationale betekenis maar is een essentiële stedelijk-economische stapsteen om Limburg beter te positioneren in een transnationale context. Het ontwikkelen van

een gewenste ruimtelijke structuur voor een groter geheel moet het gebied beter voorbereiden op de druk van wonen en bedrijvigheid vanuit binnen- en buitenland.

De provincie selecteert het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt als tweede stedelijk netwerk op provinciaal niveau. Het betreft een onderdeel van de Kempische As, stedelijk netwerk op Vlaams niveau. Daarmee geeft de provincie aan dat het gebied een zwaartepunt is in de Kempische As, een bijzondere betekenis heeft voor de provincie en in zijn samenhang moet worden bekeken.

Kleinstedelijk gebied in een netwerk

De kleinstedelijke gebieden Beringen, Lommel, Maasmechelen en Neerpelt - Overpelt zijn de stedelijke knooppunten van een netwerk of sluiten aan op een netwerk. Hier is de hiërarchische relatie tussen de onderlinge delen van het netwerk veel minder uitgesproken. Daarom moet een afstemming komen van de ontwikkeling van de stedelijke gebieden in relatie tot het volledig netwerk.

Autonoom kleinstedelijk gebied

Bij de autonome kleinstedelijke gebieden is de traditionele relatie tussen de kern en het hinterland nog duidelijk herkenbaar. Daarin komen geen andere stedelijke gebieden of netwerken voor. De autonome kleinstedelijke gebieden zijn omringd door grote aaneengesloten agrarische gebieden met een soms scherp contrast tussen stad en landschap. Het zijn meestal historische steden (Loonse steden) die het centrum en de sociaal-ruimtelijke en economische drager van hun omgeving zijn. De ruimtelijke structuur wordt behouden en versterkt. Het ruimtelijk beleid van de hoofdkern en de andere gemeenten moet op elkaar worden afgestemd. De autonome kleinstedelijke gebieden zijn Bilzen, Bree, Leopoldsburg en Maaseik.

Structuurondersteunend hoofddorp

Gekoppeld aan een evenwichtig spreidingspatroon van kernen wordt tussen de kleinstedelijke gebieden en de gewone hoofddorpen een aantal kernen gesitueerd met iets meer economische ontwikkelingsmogelijkheden. Het gaat om een aantal kleine historische steden (zoals Peer en Borgloon) en/of kernen die recent een sterke groei hebben gekend en bovendien behoorlijk uitgerust zijn (bijvoorbeeld Lanaken). Zij liggen alle in het buitengebied en hebben elk een hinterland met meerdere kleinere kernen. Voor hun directe omgeving hebben zij een structuurondersteunende taak. Ook ter ondersteuning van de stedelijke netwerken worden enkele structuurondersteunende hoofddorpen aangeduid.

Gewoon hoofddorp en woonkern

De hoofddorpen en woonkernen zijn de kernen van het buitengebied waar de doelstelling van het gedeconcentreerd bundelen op het kleinste schaalniveau moet worden gerealiseerd. Die kernen dragen de ruimtelijke ontwikkelingen van het buitengebied inzake wonen, voorzieningen en bedrijvigheid op lokale schaal (zie ook informatief gedeelte, deel V, hoofdstuk 1.3.).

Rasterlandschap

Het gebied van Gete en Herk ten zuidwesten van Hasselt is een historisch ontwikkeld lintlandschap. De rasterstructuur heeft zich geënt op de structuur van beken en rivieren, van de overstromingszones en de lage vochtige gebieden. Dat heeft geleid tot grote onbebouwde gebieden omgeven door lintbebouwing. Een specifiek doelgericht beleid is noodzakelijk om verdere bebouwing in waterzieke gebieden tegen te gaan en te zoeken naar mogelijkheden van kernvorming en het ruimtelijk heroriënteren van de trend om steeds verder in linten te bouwen. Die

ruimtelijke heroriëntatie moet gepaard gaan met het versterken van de natuurlijke structuur van het gebied.

Gebied met dorpenbanden

De ruimtelijke structuur van het gebied wordt bepaald door een sterke fysieke structuur van bebouwde heuvelruggen en beekvalleien. Die structuur is de drager van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling. De afwisselende stroken of dorpenbanden kenmerken het nederzettingsproces al van bij het ontstaan. Voor de verdere invulling van de opeenvolgende nederzettingen zijn zij bepalend, voor het economisch netwerk Albertkanaal zijn zij richtinggevend voor de herinterpretatie of ontwikkelingen van bedrijventerreinen.

Gebied met kerndorpen

De kernenstructuur van Droog Haspengouw is typisch voor een 'open-field-landschap': kernen in de dalen en akkerbouw op de heuvelruggen. Het merendeel van de kernen heeft nog een erg gave en compacte dorpsstructuur met nagenoeg geen lintbebouwing. Het duidelijk herkenbaar onderscheid tussen de bebouwde en de niet-bebouwde ruimte is het uitgangspunt voor de ruimtelijke ontwikkeling van die kernen.

3. Uitwerking van de provinciale taken

3.1. Selectie van stedelijke netwerken van provinciaal niveau

De provincie selecteert het Zuidelijk Maasland en het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt als twee stedelijke netwerken van provinciaal niveau. Knooppunten, lijninfrastructuren, traditionele ruimtelijke fragmenten, zones en gebieden worden in hun totale gewenste ruimtelijke context gesitueerd.

De provincie zal in samenspraak met de gemeenten voor die netwerken een gewenste ruimtelijke structuur uitwerken en de ruimtebehoefte inzake wonen en bedrijvigheid verfijnen. Zij onderhoudt bovendien de contacten met de aangrenzende provincies.

3.2. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinstedelijke gebieden

3.2.1. Structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden

Sint-Truiden

De gewenste afbakening van Sint-Truiden wordt bepaald vanuit het standpunt van een verzorgende kern ten opzichte van zijn hinterland, zowel visueel (ruimtelijk beeld) als in het bijkomend aantal te realiseren woningen. Inbreiding primeert op uitbreiding. Sint-Truiden bezit tevens vanuit zijn bestaande structuur de mogelijkheid om zich te profileren als een stad met een relatief hoge bebouwingsdichtheid, afgewisseld met waardevolle open stedelijke ruimten (park, pleinen, groene gordel omheen de binnenstad, Cicindriavallei enz.). Het station van Sint-Truiden is het belangrijkste verzamel- en overstappunt van het openbaar vervoer in de streek.

De stationsomgeving kan in die zin als een intern knooppunt worden ontwikkeld. De kleinhandelszones langs Ringweg worden als onderdeel van het stedelijk gebied beschouwd.

Door de recente gewestplanwijziging in Brustem heeft Sint-Truiden talrijke mogelijkheden op economisch vlak (industrie en toerisme) gekregen. De ontwikkelingen op het voormalig militair domein moeten in relatie staan tot het stedelijk gebied en niet verder uitdijen in het landschap.

Tongeren

Tongeren profileert zich in de eerste plaats als een centrum van diensten en voorzieningen en heeft als oude Romeinse stad een belangrijk toeristisch potentieel. Bijkomende stedelijke functies worden voornamelijk opgevangen door inbreiding van het binnenstadsgebied en verdichting van het stadsrandgebied.

De kwaliteiten van de omgeving als groot aaneengesloten landschappelijk waardevol gebied met een sterk agrarisch karakter vormen de omkadering van de stad. Bij mogelijke uitbreidingen moeten die kwaliteiten gevrijwaard blijven.

De recente industriële ontwikkeling van Tongeren-oost in de onmiddellijke nabijheid van de E313 heeft een achterstand op vlak van de industriële werkgelegenheid in de streek goedgemaakt. Nieuwe ontwikkelingen gebeuren het best gebundeld, gekoppeld aan de reële behoefte en met oog voor ongewenste neveneffecten, zoals een te grote verkeersdruk. Het is wenselijk om het bedrijventerrein Tongeren-oost als een afzonderlijk onderdeel van het stedelijk gebied te benaderen en niet aan te sluiten aan de kernstad.

3.2.2. Kleinstedelijke gebieden van provinciaal niveau in een netwerk

Beringen

Beringen is een economisch knooppunt binnen het economisch netwerk Albertkanaal. Daarnaast is Beringen eveneens geselecteerd als kleinstedelijk gebied en bevindt het zich in het stedelijk netwerk op Vlaams niveau 'Midden Limburg'.

De visie op het kleinstedelijk gebied van Beringen gaat uit van het streven naar een compacte stedelijke kern die op stedelijk (en regionaal) vlak sterk wordt ondersteund door de economische ontwikkeling. De ontwikkeling van beide elementen wordt gestuurd door de aanwezige valleestructuren en de aanwezige verkeersinfrastructuren. Deze zachte en harde structuren doorkruisen en overlappen elkaar. De kleinstedelijke ontwikkelingen gericht afstemmen op deze beide onderleggers is dan ook de uitdaging.

Als kleinstedelijk gebied heeft Beringen een belangrijke rol te vervullen op vlak van het versterken van de woonverdichting. Samen met het uitbreiden van de woonfunctie moeten het handelsapparaat en de dienstenvoorziening worden versterkt op vlak van de onmiddellijke regio. Bij het versterken van het kerngebied is het belangrijk om de relaties met zowel de instekende groene valleigebieden als met de aanwezige lokale economische activiteiten op te waarderen. Buiten het kerngebied en de economische ontwikkelingspolen van Beringen vormt de voormalige mijnsite met zijn omgeving een belangrijke groeipool binnen de stedelijke ruimte van Beringen.

Lommel

Lommel is geselecteerd als een kleinstedelijk gebied in het stedelijk netwerk Kempische As. De ontwikkeling ervan moet worden afgestemd op die van de andere stedelijke gebieden in het netwerk.

Om de stedelijke positie van Lommel te handhaven en te versterken is het belangrijk om de gewenste afbakening af te stemmen op de bestaande gefragmenteerde ontwikkelingen enerzijds en een interne verdichting voorop te stellen anderzijds. Er kan worden onderzocht of het stedelijk gebied kan worden beschouwd als een verzameling van bestaande en nieuwe stedelijke fragmenten (bijvoorbeeld het centrum, de stationsomgeving aan de overzijde van N71, de verschillende bedrijventerreinen, Vossemereen enz.) van elkaar gescheiden door open ruimten en met een voldoende dichtheid. Het draagvlak voor de stedelijkheid kan daardoor worden vergroot. Ook moet de afbakening van het stedelijk gebied worden bekeken afhankelijk van de logistieke en industriële ontwikkeling van het netwerk Kempische As. Lommel zal zich als industriële pool moeten positioneren binnen dat netwerk. De aanwezige infrastructuur (kanaal, weg, spoor) zullen die taak helpen waarmaken. Op toeristisch-recreatief vlak zullen de ontwikkelingen worden geënt op de valorisatie van de omgevende landschappelijke troeven.

Lommel is ook nog omringd door zeer waardevolle groengebieden en heeft in het noorden een waterwinningsgebied. Tussen Lommel en de omliggende kernen liggen nog agrarisch waardevolle gebieden, die als ontwikkelingsgrenzen kunnen optreden. Inbouwen van herkenbare grenzen tussen kernen, woongebieden, industriegebieden speelt een hoofdrol bij het structureren van de recente suburbane ontwikkelingen.

Maasmechelen

Maasmechelen heeft als stedelijk gebied binnen het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland een belangrijke rol te vervullen. Door bundeling in de deconcentratie en samenhang in de stedelijke structuren zal het zijn inwendige dynamiek kunnen versterken.

Maasmechelen moet zowel in woon- als in industriegebied verdichten. De mogelijkheden tot bijkomende woningbouw die het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg voorziet, zullen een pluspunt zijn voor interne groei en verdichting.

Het bedrijventerrein 'Oude Bunders' heeft de mogelijkheid tot verdichting door een beter gebruik van de industriegronden, rekening houdend met de natuurverbindende functie van de Kikbeek. Voor het bedrijventerrein 'Op de Berg' (ligging in het Park Hoge Kempen) is een uitdovingbeleid gewenst. Het voormalig mijnterrein in het noorden van de gemeente kan als toeristische pool van bovenlokaal niveau worden uitgewerkt. Een eventuele hoogwaardige openbaar vervoerverbinding op het oud kolenspoor kan de bereikbaarheid vanuit Midden-Limburg bevorderen.

Harde grenzen voor de afbakening zijn noodzakelijk wegens de grote bebouwde oppervlakte. De Zuid-Willemsvaart, de E314 (behalve voor industrie), het kolenspoor, de bosrand (evenwijdig aan de steilrand van het Kempens Plateau) ondersteunen en stimuleren verdichting en interne groei. Eisden-dorp is de enige uitzondering op de grens van het kanaal. De landschapsecologische gebieden in het westen en de agrarisch waardevolle en eveneens landschapsecologische gebieden in het oosten en het zuiden zijn te vrijwaren voor stedelijke ontwikkelingen. De aanwezigheid van een waterwinningsgebied vormt een beperking voor de stedelijke expansie ter hoogte van Eisden en Vucht.

Neerpelt - Overpelt

Neerpelt en Overpelt zijn in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als één stedelijk gebied geselecteerd in het netwerk Kempische As. Onderdelen van het stedelijk gebied kunnen een specifiek takenpakket ontwikkelen.

De primaire groei van het stedelijk gebied zal inwendig moeten gebeuren. Dat betekent een kerngerichte ontwikkeling van Neerpelt met een verdichting in Boseind en voor Overpelt een verdichting binnen de ring. Bijkomend zullen stedelijke ontwikkelingen worden gestimuleerd tussen Leopoldlaan en de spoorweg, het tussengebied van de twee kernen, in de stationsomgevingen. Overpelt zal zich samen met Lommel positioneren als industriële pool binnen het netwerk Kempische As.

Om suburbane ontwikkelingen en een vervaging van de kernen in het netwerk tegen te gaan is het nodig om de stedelijke structuren af te bakenen. Als infrastructurale grenzen kunnen het kanaal of de N71, de spoorweg en de expresweg worden beschouwd. Enkel het industriegebied van Overpelt bevindt zich als een aparte lob ten westen van de expresweg.

Een strikter keurslijf ontstaat door het vrijwaren van de landschappelijk en/of agrarisch waardevolle gebieden die Neerpelt en Overpelt omringen, en van het grensoverschrijdend natuurgebied Hageven (vogelrichtlijngebied) ten noordwesten van Neerpelt. De gewenste open ruimtes verbindingen benadrukken de gaafheid van die landschappen en situeren zich ten westen en ten oosten van de kernen en over de beekvalleien (zijbeek van de Dommel tot Hageven en de Prinzenloop tevens waterwinningsgebied).

3.2.3. Autonome kleinstedelijke gebieden

Bilzen

Bilzen moet zijn ruimtelijke herkenbaarheid en zijn autonome stedelijke positie ten opzichte van het ommeland behouden en versterken. Het stedelijk functioneren kan worden versterkt door te streven naar een hogere concentratie aan stedelijke functies en wooneenheden in de randzone rond de verdichte historische kern. Bijkomende ruimte voor industriële activiteiten wordt gezocht in de vorm van verdichting van industriezones.

De niet-kernondersteunende groeitrends kunnen worden ingeperkt door aanwezige infrastructurale en natuurlijke grenzen als groeigrenzen voor het stedelijk gebied te laten fungeren zoals bijvoorbeeld de omleidingweg, de spoorweg, het reliëf van de Demervallei, de heuvelrug en de landschappelijk en agrarisch waardevolle open ruimten. Aangezien de natuur nauwelijks juridische bescherming geniet, is het vooral in het noorden wenselijk de open ruimten te versterken en te bundelen in open ruimte verbindingen die het stedelijk gebied zullen afbakenen.

Bree

Het hinterland van Bree is vrij ruim, maar dun en verspreid bebouwd. Om die positie van het hinterland te verstevigen is het wenselijk dat Bree zich in de eerste plaats als diensten-, voorzieningen-, tewerkstellings- en wooncentrum consolideert of versterkt. Vooral op het vlak van de woonvoorziening heeft Bree de voorbije decennia minder gescoord dan de omgevende gemeenten, waar het ongebreideld aanbod van open bebouwingspercelen een grote groei en een grote verspreiding en versnippering tot gevolg had. Een kwalitatief kleinstedelijk woonaanbod in de aangename omgeving van het historisch centrum moet een nieuwe aantrekkingspool worden en zal de mogelijkheden van het stedelijk gebied vergroten.

Bree is een tewerkstellingspool voor de omgeving. Binnen de grenzen van de draagkracht van de omgeving en rekening houdend met de begrenzingen die worden opgelegd door de belangrijke omgevende natuurlijke structuur, kan die tewerkstelling worden geoptimaliseerd.

Bree wordt omgeven door de waardevolle open ruimte gebieden van het Kempens Plateau en van de Vlakte van Bocholt, hetgeen het gebied een interessante verscheidenheid geeft. Zowel ruimtelijk als landschappelijk is het van groot belang om de open ruimte te vrijwaren van verstedelijking en versnippering. Het kanaal en de grote ring zijn belangrijke infrastructuren, die een eerste grens vormen met het buitengebied.

Leopoldsburg

De taakstelling van Leopoldsburg beperkt zich tot het uitbouwen van diensten, voorzieningen en wooneenheden binnen het stedelijk gebied. De industriële activiteiten blijven op lokaal niveau. Regionale industriële ontwikkelingen horen thuis in het economisch netwerk van het Albertkanaal. Bijkomend is Leopoldsburg een stedelijk gebied aan de rand (en dus niet in) het economisch netwerk van het Albertkanaal. Leopoldsburg dient zijn autonome positie in het buitengebied te versterken. Ook toeristisch-recreatief is zijn rol beperkt.

Een groot gedeelte van het grondgebied van Leopoldsburg is niet geschikt voor stedelijke ontwikkelingen. In het westen ligt het natuurreservaat Gerheserheide en in het oosten en noorden het vogelrichtlijngebied, dat zich uitstrekt over het militair domein en de vallei van de Zwarte Beek. Die gebieden fungeren als contouren voor de gewenste afbakening van het stedelijk gebied. In het zuiden worden die contouren aangevuld met een open ruimte verbinding over de Grote Beekvallei, die de open ruimte van het militair domein met de agrarische gebieden ten zuiden van Heppen verbindt en de stedelijkheid begrenst. Leopoldsburg wordt als entiteit versterkt, waardoor de gewenste afbakening niet kan worden uitgebreid tot Heppen.

Maaseik

Het is wenselijk dat Maaseik zich als centraal diensten- en voorzieningencentrum profileert en zijn troeven op gebied van toerisme en recreatie versterkt. Grensoverschrijdende samenwerking inzake waterrecreatie - met bijvoorbeeld Roermond - zou voor een ruime regio een herkenbaar en aantrekkelijk aanbod kunnen versterken.

De industriële activiteiten zijn veeleer beperkt. Als een eventuele uitbreiding van de kern voor wonen noodzakelijk is, primeert een groei in de richting van de Maas (infrastructurele barrière) of in beperkte mate zuidwaarts in de richting van de ring.

Vanuit het zuiden is de overgang tussen stad en open ruimte nog sterk waarneembaar. Dat is voor Limburg een bijna unieke situatie. Verdere uitbreiding van de stad houdt rekening met die 'vista'. Tussen Maaseik en Heppeneert wordt in een open ruimte verbinding van provinciaal niveau voorzien.

3.3. Selectie van hoofddorpen en woonkernen

3.3.1. Uitgangspunten

Differentiatie van de nederzettingsstructuur

Het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geeft aan de provincie de opdracht om hoofddorpen en woonkernen te selecteren. Om een meer verfijnd hiërarchisch beeld te ontwikkelen voegt het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg structuurondersteunende hoofddorpen als derde categorie toe.

Subsidiariteit

Aan de gemeenten wordt een belangrijke rol toegekend. Daarom wordt het beleid inzake (structuurondersteunende) hoofddorpen en woonkernen geformuleerd voor gemeenten en niet voor de geselecteerde kernen zelf. De gemeenten behouden een zekere vrijheid in het omgaan met die selecties.

Minimaal uitrustingsniveau

De selectiecriteria in het informatief gedeelte geven aan wat de minimale uitrustingsgraad en het gewenst draagvlak (aantal bewoners) is voor respectievelijk woonkernen, hoofddorpen en structuurondersteunende hoofddorpen.

Een beleid van concentratie van diensten, bedrijvigheid en bewoning is een goede garantie om dat niveau en de daaraan gekoppelde leefbaarheid te handhaven. Bij de woningprogrammatie van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan wordt rekening gehouden met die kwantitatieve doelstellingen. Nieuwe diensten en voorzieningen horen bij voorkeur thuis in de hoofddorpen.

Elke gemeente minstens één hoofddorp

De provincie gaat ervan uit dat elke gemeente in de provincie Limburg minstens een hoofddorp heeft. Alleen de gemeente Herstappe vormt een uitzondering op die regel.

3.3.2. Selecties

Structuurondersteunende gemeenten in het buitengebied

Kaart 61: selectie van structuurondersteunende gemeenten en hoofddorpen

De provincie selecteert een beperkt aantal structuurondersteunende gemeenten. De structuurondersteunende gemeenten na kwantitatieve selectie zijn: Borgloon, Dilsen-Stokkem, Hamont-Achel, Houthalen-Helchteren, Lanaken, Peer en Tessenderlo.

Wegens haar positie in het netwerk Midden-Limburg wordt de gemeente Heusden-Zolder toegevoegd aan de lijst van de structuurondersteunende gemeenten. Het strokengebied heeft Beringen als centrale stedelijke kern. Er wordt geopteerd om de stedelijke ontwikkelingen te concentreren in de stedelijke kern en in meerdere goed gespreide knooppunten (Leopoldsborg, Tessenderlo, Houthalen-Helchteren en Heusden-Zolder). Ook Herk-de-Stad wordt toegevoegd als structuurondersteunende gemeente. Het betreft een kern met een concentrerende rol in Vochtig Haspengouw (uitgebreid onderwijsnet, inwoneraantal, tuinbouwveiling), die zowel historisch als gewenst is. De structuurondersteunende gemeenten na kwalitatieve correctie zijn bijgevolg: Borgloon, Dilsen-Stokkem, Hamont-Achel, Herk-de-Stad, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Lanaken, Peer en Tessenderlo.

Structuurondersteunende hoofddorpen

In de structuurondersteunende gemeenten selecteert de provincie een structuurondersteunend hoofddorp. Die selectie wordt gehanteerd bij het beoordelen van de plaats van nieuwe ontwikkelingen voor bijkomende woningen en bedrijventerreinen volgens de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. De structuurondersteunende hoofddorpen zijn: Borgloon, Dilsen, Hamont, Herk-de-Stad, Heusden, Houthalen, Lanaken, Peer en Tessenderlo.

Hoofddorpen

In alle gemeenten van het buitengebied selecteert de provincie één of meer hoofddorpen. Alleen Herstappe is een gemeente zonder hoofddorp. Die selectie wordt gehanteerd bij het beoordelen van de plaats van nieuwe ontwikkelingen inzake bijkomende woningen en bedrijventerreinen volgens de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

Aan de kwantitatieve selectie van hoofddorpen uit het informatief gedeelte voegt de provincie een aantal kernen toe. Het betreft de voornaamste kernen in de gemeenten die na kwantitatieve selectie niet over een hoofddorp beschikken. Het is immers gewenst dat elke gemeente minimaal één hoofddorp heeft met uitzondering van Herstappe. Anderzijds worden een aantal kernen omwille van een specifieke reden toch als hoofddorp opgenomen.

Hoofddorpen die worden toegevoegd of uitgebreid, zijn:

- gemeente As: de kern As (als hoofdkern van de gemeente)
- gemeente Bilzen: de kern Eigenbilzen - Mopertingen (ruimtelijk één geheel)
- gemeente Gingelom: de kern Gingelom (als hoofdkern van de gemeente)
- gemeente Lummen: de kern Lummen (als hoofdkern van de gemeente)
- gemeente Meeuwen-Grutrode: de kern Grutrode (omwille van gewenste ruimtelijke concentratie in beide kernen)
- gemeente Neerpelt: de kern Sint-Huibrechts-Lille (vrij autonome kern die ruim aan de uitrustingscriteria voldoet en als enige nagenoeg het vereist aantal inwoners heeft)
- gemeente Riemst: de kern Riemst (als hoofdkern van de gemeente, centrale ligging en concentratie van voorzieningen)
- gemeente Voeren: de kern 's Gravenvoeren (als hoofdkern van de gemeente)
- gemeente Wellen: de kern Wellen (als hoofdkern van de gemeente).

Uit de lijst met hoofddorpen na kwantitatieve selectie (zie informatief gedeelte) worden daarnaast een aantal hoofddorpen geschrapt. Het gaat om:

- gemeente Beringen: Stal, wegens de te verspreide bebouwing en het ontbreken van een representatieve kern
- gemeente Diepenbeek: Dorpsheide, wegens de te verspreide bebouwing en het ontbreken van een representatieve kern
- gemeente Genk: Boxbergheide, Termien, Oud-Waterschei en Kolderbos, wegens de te verspreide bebouwing en het ontbreken van een kern en/of het aansluiten op het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk
- gemeente Hasselt: Banneuxwijk, Kiewit, Sint-Lambrechts-Herk, Stevoort, wegens de te verspreide bebouwing en/of de onmiddellijke nabijheid van het regionaalstedelijk gebied

- gemeente Herk-de-Stad: Scholen, wegens de te verspreide bebouwing en de gewenste concentratie in de deelruimte
- gemeente Heusden-Zolder: Boekt, wegens de te verspreide bebouwing en het ontbreken van een representatieve kern
- gemeente Houthalen-Helchteren: Park van Genk en Meulenberg, wegens het ontbreken van een representatieve kern
- gemeente Lommel: Lutlommel, Grote-Barrier en Balendijk, wegens de nabijheid van het kleinstedelijk gebied, het ruim potentieel aan woongebieden en de gewenste concentratie in de stedelijke kern
- gemeente Maasmechelen: Opgrimbe, wegens de nabijheid van het stedelijk gebied
- gemeente Sint-Truiden: Zeperen, Velm en Brustem, omdat ze in de nabijheid van het stedelijk gebied liggen
- gemeente Zonhoven: Termolen, wegens de te verspreide bebouwing.

De hoofddorpen na kwalitatieve correctie zijn opgesomd in de volgende tabel. Indien hoofddorpen in de latere afbakening van een stedelijk gebied vallen, dan vervalt de selectie als hoofddorp.

Woonkernen

Kaart 62: selectie van woonkernen

In alle gemeenten van het buitengebied selecteert de provincie één of meer woonkernen.

De woonkernen zijn opgesomd in de volgende tabel. Het gaat om de woonkernen zoals kwantitatief geselecteerd in het informatief gedeelte, uitgezonderd de kwalitatieve correcties afhankelijk van de selectie van hoofddorpen en de hierna volgende toevoegingen. Indien woonkernen in een latere afbakening van een stedelijk gebied vallen, dan vervalt de selectie als woonkern.

Herstaple werd als woonkern toegevoegd. Dit is noodzakelijk om een ruimtelijk beleid te kunnen voeren.

In de gemeente Bocholt wordt Reppel als woonkern toegevoegd. Dit dorp met parochie, lagere school en winkelvoorziening komt nochtans niet voor in de lijst van woningbouwgebieden. Dat is het gevolg van de NIS-sector Reppel-kern die bijzonder klein is en het feitelijk kerngebied onvoldoende omvat.

Onderstaande tabel geeft per gemeente de definitieve selectie van hoofddorpen en woonkernen. De gemeenten in vetjes hebben een stedelijk gebied. De provincie beschouwt de onderliggende hoofddorpen als structuurondersteunend.

Tabel 51: selectie van structuurondersteunende hoofddorpen, woondorpen en woonkernen

gemeente	type gemeente	hoofddorpen	woonkernen
Alken	Gewoon	Alken	Terkoest, Sint-Joris
As	Gewoon	As	Terheide, Zevenhuizen, Niel bij As
Beringen	gemeente met stedelijk gebied	Beringen-Mijn ¹⁸⁴ , Koersel, Beverlo, Paal	Stal, Tervant, Korspel
Bilzen	gemeente met stedelijk gebied	Munsterbilzen,	Schoonbeek, Eik, Grote Spouwen, Waltwilder,

gemeente	type gemeente	hoofddorpen	woonkernen
	gebied	Beverst, Eigenbilzen - Moperdingen	Rijkhoven, Martenslinde, Rosmeer, Hees, Kleine Spouwen, Hoelbeek, Merem
Bocholt	gewoon	Bocholt, Kaulille	Lozen, Neerkreiel, De Hees, Reppel
Borgloon	structuurondersteunend	<u>Borgloon</u> , Hoepertingen	Rijkel, Jesseren, Bommershoven, Kerniel, Broekom, Gors-Opleeuw,
Bree	gemeente met stedelijk gebied		Opitter, Vostaard, Gerdingen-Barrier, Tongerlo, Beek
Diepenbeek	gewoon	Diepenbeek	Dorpsheide, Rozendaal, Lutselus, Kabergheide, Rooierheide
Dilsen-Stokkem	structuurondersteunend	<u>Dilsen</u> , Lanklaar, Stokkem	Reselt, Elen, Rotem
Genk	gemeente met stedelijk gebied	Waterschei, Winterslag, Zwartberg	Boxbergheide, Oud Termien/Termien, Oud-Waterschei, Kolderbos, Bret, Nieuw Sledderlo, Oud-Winterslag, Gelieren-Hoogzij, Sledderlo (Oud-Sledderlo), Bokrijk
Gingelom	gewoon	Gingelom	Montenaken, Mielen boven Aalst, Jeuk, Borlo, Niel bij Sint-Truiden, Buvingen
Halen	gewoon	Halen	Zelem, Loksbergen
Ham	gewoon	Kwaadmechelen	Oost-Ham, Genendijk, De Warande
Hamont-Achel	structuurondersteunend	<u>Hamont</u> , Achel	Rodenrijt (Achel-Statie), 't Lo
Hasselt	gemeente met stedelijk gebied	Kermt	Banneux-wijk, Sint-Lambrechts-Herk, Stevoort, Kiewit, Kuringen, Tuilt, Spalbeek, Rapertingen, Stokrooie, Godsheide, Wimmertingen
Hechtel-Eksel	gewoon	Hechtel, Eksel	Hoef
Heers	gewoon	Heers	Mechelen-Bovelingen, Horpmaal, Vechmaal, Veulen, Rukkelingen-Loon
Herk-de-Stad	structuurondersteunend	<u>Herk-de-Stad</u>	Schulen, Donk, Berbroek, Schakkebroek,
Herstappe	woonkern		Herstappe
Heusden-Zolder	structuurondersteunend	<u>Heusden</u> , Zolder, Berkenbos	Boekt, Bolderberg, Viversel, Eversel, Lindeman (wijk), Voort
Hoeselt	gewoon	Hoeselt	Alt-Hoeselt, Werm, Sint-Huibrechts-Hern, Romershoven, Schalkhoven, Groenstraat - Onze-Lieve-Vrouw
Houthalen-Helchteren	structuurondersteunend	<u>Houthalen</u> , Helchteren	Park-van-Genk (Houthalen-oost.) Meulenberg, Laak, Lillo, Sonnis
Kinrooi	gewoon	Kinrooi	Molenbeersel, Kessenich, Geistingen, Ophoven
Kortesseem	gewoon ²	Kortesseem	Vliermaal, Guigoven, Vliermaalroot, Wintershoven
Lanaken	structuurondersteunend	<u>Lanaken</u> , Rekem, Veldwezelt, Gellik	Smeermaas, Neerharen, Kesselt
Leopoldsburg	gemeente met stedelijk gebied		Heppen, Strooiendorp, Asdonk
Lommel	gemeente met stedelijk gebied		Lutlommel, Grote Barrier, Balendijk, Kolonie, Kattenbos, Kerkhoven, Heuvel, Heide, Lommelwerkplaatsen, Stevensvennen
Lummen	gewoon	Lummen	Meldert, Linkhout, Genenbos, Tiewinkel
Maaseik	gemeente met stedelijk gebied	Neeroeteren	Opoeteren, Voorshoven, Neerhoven, Dorne, Wurfeld, Aldeneik
Maasmechelen	gemeente met stedelijk gebied	Eisden, Eisden-	Opgrimbie, Leut, Uikhoven, Kotem, Boorseem,

gemeente	type gemeente	hoofddorpen	woonkernen
	gebied	Tuinwijk	Meeswijk, Vucht (Dorp)
Meeuwen-Gruitrode	gewoon	Meeuwen, Gruitrode	Wijshagen, Ellikom, Neerglabbeek
Neerpelt	gemeente met stedelijk gebied	Sint-Huibrechts-Lille	Grote Heide, Damsheide, Herent
Nieuwerkerken	gewoon	Nieuwerkerken	Kozen, Wijer, Binderveld
Opglabbeek	gewoon	Opglabbeek	Louwel, Nieuwe Kempen
Overpelt	gemeente met stedelijk gebied		Overpelt Fabriekstraat, Lindel, Overpelt Werkplaatsen
Peer	structuurondersteunend	<u>Peer</u> , Wijchmaal	Grote Brogel, Linde, Kleine Brogel, Wauberg
Riemst	gewoon	Riemst, Vlijtingen	Herderen, Kanne, Millen, Zussen, Zichen, Vroenhoven, Bolder, Val, Meer, Genoelselderen, Membruggen, Lafelt, Heukelom
Sint-Truiden	gemeente met stedelijk gebied		Zepperen, Velm, Brustem, Wilderen, Ordingen, Aalst, Gelinden, Bevingen, Melveren, Kerkom bij Sint-Truiden, Engelmanshoven, Groot Gelmen, Halmaal, Duras, Runkelen, Gorsen
Tessenderlo	structuurondersteunend	<u>Tessenderlo</u>	Hulst, Engsbergen, Schoot
Tongereren	gemeente met stedelijk gebied		Nerem, Lauw, Piringen, Rutten, Vreeren, Riksingen, Koninksem, Sluizen, 's Herenelderen, Widooie, Overrepen, Mal, Ketsingen, Henis
Voeren	gewoon	's-Gravenvoeren (Voeren)	Sint-Martens-Voeren, Moelingen, Teuven
Wellen	gewoon	Wellen	Vrolingen
Zonhoven	gewoon	Zonhoven	Termolen, Ter Donk, Halveweg
Zutendaal	gewoon	Zutendaal	Wiemesmeer, Bessemer, Papendaal

3.4. Verdeling van bijkomende woningen

3.4.1. Uitgangspunten

Volgende uitgangspunten zijn van toepassing.

- Voor alle gemeenten van de provincie wordt de natuurlijke aangroei gegarandeerd.
- Het verschil tussen de taakstelling voor de hele provincie en de natuurlijke aangroei wordt ondergebracht in een provinciale woonreserve. Gemeenten kunnen aanspraak maken op extra woningen uit deze reserve volgens onderstaande criteria.

3.4.2. Stedelijke gebieden

Aangezien de provincie de stedelijke gebieden wil ondersteunen kunnen deze in ruime mate putten uit de reserve. Volgende elementen spelen daarbij een rol.

- Een minimum uit de reserve moet worden toebedeeld aan het geheel van de stedelijke gebieden, zoals uitgewerkt in 34 'verdeling van de bijkomende taakstelling voor 2007 - 2017' van het informatief gedeelte. Behoud van de verhouding stedelijk gebied - buitengebied in 1991 is daarbij het uiterst minimum. De provincie streeft ernaar deze *verhouding* te wijzigen ten voordele van de stedelijke gebieden.

- Voor het realiseren van stedelijke woningbouwprojecten in of aansluitend bij het verstedelijkt gebied, kunnen gemeenten met een stedelijk gebied putten uit de reservepot.
- Inspanningen van de stedelijke gemeenten inzake sociale huisvesting dragen bij tot een positieve waardering bij de beoordeling van de woningprogrammatie.
- Leopoldsburg kan voor de aangroei van het aantal militairen putten uit de reserve.
- Ook standplaatsen op woonwagenterreinen in het stedelijk gebied kunnen worden gerealiseerd met behulp van de reserve.

Voor de taakstelling voor de kleinstedelijke gebieden op vlak van het aantal bijkomende woningen en het aanbodbeleid dat deze moeten voeren, wordt gebruik gemaakt van een verhoudingsgewijze verdeling van de woonreserve op basis van het aantal huishoudens zoals uitgewerkt in het informatief gedeelte. Dit cijfer geeft een grootteorde aan van het aantal te realiseren woningen bovenop de natuurlijke aangroei. Hiervan kan gemotiveerd worden afgeweken binnen de afbakeningsprocessen van de kleinstedelijke gebieden op basis van een onderzoek naar de potenties op het terrein, de open prognoses en het aanbodbeleid.

3.4.3. Buitengebied

Beoordeling van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen

Na de goedkeuring van haar structuurplan is de provincie de goedkeurende instantie voor de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen. Daardoor kan zij opvolging geven aan het beleid inzake de verdeling van de bijkomende woningen in de gemeenten van het buitengebied.

De provincie beoordeelt initiatieven van gemeenten in het buitengebied tot het realiseren van bijkomende woningen op basis van een door de gemeenteraad voorlopig vastgesteld ontwerp van gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en desgevallend een geactualiseerde woningbehoefte-studie. Dat ontwerp van gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en de woningbehoeftestudie bevatten een woningprogrammatie op basis van een vergelijking van aanbod en behoefte.

- Het aanbod geeft een actueel overzicht van alle gronden langs uitgeruste wegen in woongebied, percelen in niet vervallen verkavelingen, gronden met een woonbestemming in goedgekeurde plannen van aanleg, gronden in woongebied langs niet uitgeruste wegen (binnengebied) en woonuitbreidingsgebieden. De provincie kan zelf een onderzoek doen naar het aanbod in alle gemeenten van de provincie.
- De behoefte berekent de natuurlijke aangroei voor heel de gemeente volgens een gesloten bevolkingsprognose. De prognose slaat telkens op periodes van vijf jaar en loopt gelijk met deze van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Voor de berekening van de natuurlijke aangroei wordt dus vertrokken van de situatie op 1 januari 2007. Uitgangspunt hierbij is tabel 32¹⁸⁵. De behoefte moet ook een inzicht geven in de verschillende doelgroepen en het aantal woningen en woningtypologieën dat hiervoor moet worden voorzien.
- De woningprogrammatie geeft de intenties weer voor alle binnengebieden en woonuitbreidingsgebieden (ontwikkelen, als reserve behouden, herbestemmen, ruilen van woongebieden).

Beleid inzake aantallen bijkomende woningen

In het buitengebied (zowel de volledige buitengebiedgemeenten als de buitengebieddelen van de stedelijke gemeenten) moedigt de provincie het ontwikkelen van grote aantallen bijkomende woningen niet aan. Zuinig ruimtegebruik is een uitgangspunt. Het afstemmen van de groei van

het buitengebied op het ritme van de eigen woningbehoeften blijft als beleidskader gelden. De provincie waarborgt in elk geval de invulling van de woonbehoefte voor de natuurlijke bevolkingsaan groei. In bepaalde gevallen kan zij grotere aantallen bijkomende woningen aanvaarden dan wat noodzakelijk is voor de natuurlijke aangroei.

Een eerste afwijkingmogelijkheid heeft betrekking op het voorzien van innoverende woon(zorg)projecten voor ouderen. Vooral in de periode 2007 - 2012 is het van belang om hier rond een proactief woonbeleid te voeren.

Een tweede afwijkingmogelijkheid bestaat voor buitengebiedgemeenten die onder sterke buitenlandse woondruk staan. De provincie stelt dat de gemeenten Hamont-Achel, Lanaken, Voeren, Riemst, Neerpelt, Kinrooi, Lommel, Maaseik en Bocholt, waar op het einde van 2007 meer dan 10% van de inwoners de Nederlandse nationaliteit hadden, onder sterke buitenlandse woondruk staan. Deze gemeenten kunnen tot 2012 van de woonreserve gebruik maken om wooninitiatieven voor de eigen inwoners te ondersteunen. Na 2012 geldt 15% als norm. In de woonbehoeftestudie en het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan verantwoordt de gemeente het aantal woningen die supplementair op de natuurlijke aangroei wordt gevraagd. Hierbij kan enkel rekening worden gehouden met inwijkingcijfers vanaf 2007. Tot 2012 mag enkel het surplus ten opzichte van de 10% norm in rekening worden gebracht. Vanaf 2012 is dit het surplus ten opzichte van de 15% norm. De gemeente toont ook aan dat de locatie van de bijkomende woningen past binnen de gewenste ruimtelijke structuur en geeft ook aan welke instrumenten zij inzet om de buitenlandse woondruk te beheersen. Als uit de cijfers blijkt dat de Nederlandse woondruk stilvalt, kan het contingent hiervoor niet meer worden ingezet.

Een derde afwijkingmogelijkheid heeft betrekking op het voeren van een woningbeleid voor specifieke doelgroepen. Gemeenten die hun bindend sociaal objectief nog niet hebben gerealiseerd, kunnen kleine woonprojecten voor sociale huur- en koopwoningen realiseren boven op hun natuurlijke aangroei. Het is eveneens gewenst dat een minimumpercentage aan sociale woningen voor de huisvesting van doelgroepen met een specifieke zorgbehoefte wordt voorzien.

Een laatste afwijkingmogelijkheid behelst zeer specifieke (voorbeeld)projecten die de provincie wenst te ondersteunen. Ook voor dergelijke innoverende woonzorgprojecten kan gebruik gemaakt worden van de reservepot.

- Voor kleinschalige innoverende voorbeeldprojecten ter realisatie van een bescheiden woonaanbod kan gebruik worden gemaakt van de reservepot. Het moet gaan om nieuwe woningtypes die worden afgestemd op de doelgroepen van starters en kleinere gezinnen, als alternatief voor de traditionele open of halfopen bebouwing en het appartement. Deze worden bij voorkeur gerealiseerd in binnengebieden, gelegen in woonzone en die niet eenvoudig te ontwikkelen zijn.
- Voor het omvormen van merkwaardige gebouwen (bijvoorbeeld vierkantshoeven) aan de rand van woonkernen tot woningen kan worden gebruik gemaakt van de reservepot. Deze mogelijkheid draagt in het bijzonder bij tot de leefbaarheid van de kleine kernen in Haspengouw. De provincie en de gemeenten treden hierover in overleg.

In het voorlopig vastgesteld gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en/of in gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen verantwoordt de gemeente het aantal woningen die supplementair op de natuurlijke aangroei wordt gevraagd, toont zij aan dat de locatie van deze bijkomende woningen past binnen de gewenste ruimtelijke structuur en geeft zij aan welke instrumenten zij inzet om deze woningen voor te behouden voor de betrokken doelgroep. Omwille van het bewa-

ren van de verhouding van het aantal bijkomende woningen in buitengebied/stedelijk gebied wordt het totaal aantal bijkomende woningen voor de periode 2007 - 2017 beperkt.

De 1.552 bijkomende woningen die voor het doelgroepenbeleid in de buitengebiedgemeenten worden gereserveerd, worden over deze gemeenten verdeeld zoals beschreven in de onderstaande tabel ¹⁸⁶. De overige woningen ten behoeve van het doelgroepenbeleid moeten vanuit het pakket, afgeleid van de natuurlijke aangroei, worden gegenereerd.

Tabel 52: verdeling van de woningen uit de woonreserve

Gemeente	verdeling gezinnen 2007		toebedeling woonreserve
	absoluut	aandeel	
Alken	4.275	3,11%	48
As	2.968	2,16%	34
Bocholt	4.745	3,46%	54
Borgloon	4.107	2,99%	46
Dilsen-Stokkem	7.327	5,34%	83
Gingelom	3.130	2,28%	35
Halen	3.488	2,54%	39
Ham	3.888	2,83%	44
Hamont-Achel	5.415	3,94%	61
Hechtel-Eksel	4.442	3,24%	50
Heers	2.757	2,01%	31
Herk-de-Stad	4.693	3,42%	53
Herstappe	37	0,03%	2
Heusden-Zolder	11.344	8,26%	128
Hoeselt	3.660	2,67%	41
Houthalen-Helchteren	10.733	7,82%	121
Kinrooi	4.467	3,25%	51
Kortesseem	3.118	2,27%	35
Lanaken	10.067	7,33%	114
Lummen	5.389	3,93%	61
Meeuwen-Gruitrode	4.644	3,38%	53
Nieuwerkerken	2.636	1,92%	30
Opglabbeek	3.557	2,59%	40
Peer	5.968	4,35%	67
Riemst	6.331	4,61%	72
Tessenderlo	6.900	5,03%	78
Voeren	1.665	1,21%	19
Wellen	2.824	2,06%	32
Zutendaal	2.693	1,96%	30
totaal buitengebiedgemeenten	137.268	100,00%	1.552

Beleid inzake de plaats van bijkomende woningen

Bij de beoordeling van de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en de daarin opgenomen woningprogrammatie gelden volgende principes.

- De provincie gaat ervan uit dat de gemeenten van het buitengebied hun natuurlijke aangroei kunnen realiseren in de woongebieden van de plannen van aanleg (met inbe-

grip van de woongebieden met landelijk karakter) en in de reeds goedgekeurde en niet-vervallen verkavelingen.

- Vanuit het principe van de gedeconcentreerde bundeling worden de bijkomende woningen bij voorkeur gesitueerd in de hoofddorpen van de gewone gemeenten van het buitengebied en in de structuurondersteunende hoofddorpen van de structuurondersteunende gemeenten.
- Woonuitbreidingsgebieden kunnen worden benut binnen het principe van de natuurlijke aangroei. Indien de gemeente het beter acht bepaalde delen van woongebieden niet te ontwikkelen, zal worden afgewogen of het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden of van ruimtelijk verantwoorde gebieden met een niet-woonbestemming kan worden toegestaan. Het aansnijden van woonuitbreidingsgebieden is in principe mogelijk in ruil voor het reserveren van een evenwaardige oppervlakte in binnengebieden die momenteel een woonbestemming hebben. Het aansnijden van gebieden met een niet-woonbestemming is in principe mogelijk in ruil voor het schrappen van een evenwaardige oppervlakte in binnengebieden met een woonbestemming of in woonuitbreidingsgebieden. De wil van gemeenten om slecht gelegen binnengebieden of woonuitbreidingsgebieden te schrappen als woongebied, werkt dus positief in deze afweging. Ook het reserveren van binnengebieden met een woonbestemming in de woonkernen ten voordele van het aansnijden van woonuitbreidingsgebied in het hoofddorp wordt gunstig beoordeeld. De ruiloperaties mogen de totale woonbalans niet vergroten.

3.4.4. Aandeel sociale woningen

De provincie wenst de gemeenten maximaal de kans te geven om sociale woningen te realiseren. Daarom ondersteunt zij de toepassing van het grond- en pandendecreet en streeft zij naar een goede spreiding van de sociale woningen over de gehele provincie. De nieuwe woningen worden bij voorkeur in het bestaand weefsel van de stedelijke gebieden, de structuurondersteunende hoofddorpen en de woonkernen gerealiseerd.

3.4.5. Bescheiden woningen

De provincie wenst bij te dragen tot de ontwikkeling van een bijkomend aanbod aan bescheiden woningen. Daarom ondersteunt zij de toepassing van het decreet grond- en pandenbeleid. Hiertoe zal zij het ontwikkelen van nieuwe woningtypes die gericht zijn op de doelgroepen van starters en kleinere gezinnen en die een alternatief vormen voor de traditionele open of halfopen bebouwing en het appartement, aanmoedigen. Deze nieuwe woontypologieën worden bij voorkeur in het bestaand bebouwd weefsel ingepast. Ook het opsplitsen van bestaande grotere woningen, villa's of hoeves behoort tot de mogelijkheden. Voorwaarden hierbij zijn dat dit een evenwichtige verdeling van het aanbod aan woningtypes in verhouding tot bevolkingssamenstelling niet in het gedrang brengt en dat het project in overeenstemming blijft met de dichtheid en de schaal van de kern.

3.4.6. Wonen voor ouderen en zorg

De provincie streeft naar een kwalitatieve invulling van de zorgbehoefte. Hierbij wordt er uitgegaan van een ruimtelijke spreiding van de voorzieningen op basis van de grootte van de gemeente en de kernen. Clustering van de woonvoorzieningen en de zorgvoorzieningen is het uit-

gangspunt evenals het streven naar een evenwichtige en leefbare samenstelling van de bewoners van een zorgvoorziening. Het afbakenen van woonzorgzones wordt ondersteund.

Een woonzorgzone is een buurt, wijk of dorp waarin optimale condities worden geschapen voor wonen met zorg en welzijn. Een evenwichtige menging van bewoners, een verscheidenheid in woon-, zorg- en dienstverleningsfuncties en de nabijheid van openbaar vervoer zijn de basiskenmerken van een woonzorgzone. Voor het bepalen van locaties voor woon en zorgvoorzieningen is de woonzorgzone een belangrijk onderwerp.

Om tot een goede afstemming te komen is het wenselijk dat voldoende overleg wordt georganiseerd tussen de verschillende diensten van de provincie Limburg die actief zijn op het gebied van ruimtelijke ordening, wonen en zorg.

3.4.7. Woondruk vanuit het buitenland

De woondruk vanuit het buitenland maakt internationale afstemming noodzakelijk. De provincie volgt die problematiek verder op. Dit gebeurt onder andere in het kader van het samenwerkingsverband inzake Albertknoop.

3.5. Afbakening van de kleinstedelijke gebieden

De provincie wil op een soepele wijze de kleinstedelijke gebieden afbakenen. Zij wenst hiervoor een eigen methodologie te ontwikkelen die vanuit volgende uitgangspunten vertrekt.

- De provincie beschouwt het afbakeningsproces als een hefboom voor het versterken van het stedelijk gebied. Het afbakeningsproces kan bijgevolg verschillen per stedelijk gebied. Het vastleggen van een afbakeningslijn is daarbij geen doel op zich. Bijkomende instrumenten kunnen worden ingezet ter versterking van het stedelijk gebied. Deze instrumenten zijn maximaal gericht op uitvoering.
- De provincie beschouwt het afbakeningsproces louter als een voorstudie voor het op te maken provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan. De afbakeningsopdracht beperkt zich tot het zoeken naar geschikte locaties om een aanbodbeleid voor stedelijke functies mogelijk te maken, rekening houdend met de ruimtelijke draagkracht van het gebied. De aanbodgebieden worden concreet aangeduid en afgebakend en de relevante principes voor de inrichting ervan worden aangegeven. Zo kan snel tot de opmaak van het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan worden overgegaan.
- De provincie wenst de gemeenten nauw te betrekken bij de opmaak van de afbakeningsdossiers maar vanuit het duidelijk uitgangspunt dat zij verantwoordelijke en trekker is van het proces. Zij spoort de gemeenten met een kleinstedelijk gebied aan om bij de uitwerking van hun gemeentelijk ruimtelijk structuurplan voldoende rekening te houden met de uitgangspunten van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg met betrekking tot de versterking van de stedelijke structuur. Gemeenten kunnen in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan suggesties doen inzake het versterken van het stedelijk gebied, de afbakeningslijn en de gebieden voor stedelijke uitbreiding.
- Vooraleer de afbakeningsprocessen aan te vatten organiseert de provincie een brainstorm met de betrokken gemeenten om op basis van een summiere verkenning van het terrein een eerste hypothese van gewenste ruimtelijke structuur ter discussie voor te leggen. Deze denkoefening heeft tot doel aan te geven op welke wijze de stedelijke

structuur op een kwalitatieve en ruimtelijk verantwoorde wijze kan worden versterkt en welke gebieden hiervoor in aanmerking komen.

3.6. Ontwikkelingsperspectieven voor rasterlandschappen

In het rasterlandschap van Gete en Herk gaat bijzondere aandacht naar het herwaarderen van de niet-bebouwde, meestal natuurlijke of agrarische delen van het gebied. Door de ruimtelijke samenhang van de natuurlijke elementen kan een grotere landschappelijke eenheid worden bekomen met groene binnengebieden en doorgeknippte linten. Nieuwe woonontwikkelingen die op initiatief van de overheid tot stand komen, situeren zich bij de kernen of bouwen verder op de bestaande rasterstructuur. Bij de gewenste ruimtelijke structuur in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan wordt rekening gehouden met de landschappelijke uitgangspunten voor dat gebied.

3.7. Leefbaarheid van kleine kernen

Voorals Droog Haspengouw kent een verouderende bevolking en een negatieve bevolkingsaan-groei. Leegstand en een onaangepast woningpatrimonium zijn daarvan de uiterlijke tekenen. Het is dan ook voornamelijk in deze streek dat het draagvlak van voorzieningen in de kleine kernen bedreigd is. Volgende elementen zijn aanknopingspunten voor het beleid.

- De provincie kan een aantal voorzieningen ondersteunen. De problematiek is echter niet alleen aan te pakken door de provincie, maar valt zeker ook onder een gemeentelijke bevoegdheid (opstellen van een eigen hiërarchie van kernen, ondersteunen van voorzieningen enz.).
- Algemeen wordt het geïntegreerd plattelandsbeleid in de toekomst doorgeschoven naar de provincies. Daarin moet worden gezocht naar nieuwe functies voor het buitengebied (endogene economische ontwikkeling zoals plattelandstoerisme, natuurontwikkeling, beheer van de open ruimte, fietstoerisme). Europa voorziet subsidies voor projecten in die zin. De provincies zijn voor Europa daarbij een aanspreekpunt.
- Projecten van geïntegreerd gebiedsgericht beleid zijn ook een aangewezen instrument voor de provincies.

3.8. Woonwagenterreinen

3.8.1. Beleidskader

De provincie erkent de woonwagenerreinen als een volwaardige woonvorm en zal in overleg met de gemeenten de behoefte aan standplaatsen voor residentiële woonwagenterreinen en doortrekkersterreinen invullen.

De invulling van de behoefte aan residentiële terreinen is voornamelijk een gemeentelijke taak. Het concreet invullen van de woonbehoefte is namelijk een gemeentelijke materie. De gemeente kan bovendien aanspraak maken op subsidies van de Vlaamse overheid. De provincie neemt het

initiatief om de nodige doortrekkersterreinen aan te leggen. De aanpak van die problematiek gebeurt in samenspraak met de sector en met gespecialiseerde beleidsinstanties.

De zonevreemde en illegale inplantingen worden het best op basis van de sociaal-ruimtelijke kwaliteit en draagkracht geëvalueerd en bij een positieve evaluatie met ruimtelijke uitvoeringsplannen geregulariseerd. In andere gevallen kan een herlokalisatie worden overwogen.

3.8.2. Ruimtelijk kader

Residentiële woonwagenterreinen van beperkte omvang kunnen worden voorzien in of nabij alle geselecteerde woonkernen (kerngebonden). Terreinen met een zekere omvang (vanaf 10 tot 15 gezinnen) worden bij voorkeur gerealiseerd in stedelijke gebieden. De terreinen zijn aangesloten op het lokaal wegennet. Zij sluiten aan bij de ruimtelijke structuur van het woongebied, en de voorzieningen van de kern liggen bij voorkeur binnen fietsafstand. De doortrekkersterreinen voldoen aan dezelfde ruimtelijke voorwaarden als de residentiële terreinen. Zij situeren zich bovendien in de nabijheid van het hoofdwegennet en het primair wegennet.

3.8.3. Taakstelling

Residentiële woonwagenterreinen

Tot 2012 wordt de totale behoefte geraamd op 250 standplaatsen. In 2010 waren er hiervan reeds 174 gerealiseerd en werden er 27 bijkomend gepland. Dit betekent dat er behalve de reeds geplande standplaatsen nog 49 moeten bijkomen voor 2010.

De totale behoefte (bestaande en nieuw te creëren staanplaatsen) wordt bij voorkeur evenredig met het inwoneraantal verdeeld over het regionaalstedelijk gebied en de kleinstedelijke gebieden. De kwantitatieve taakstelling per gemeente bestaat uit het totaal te realiseren aandeel verminderd met het reeds gerealiseerde. Dat wordt toegewezen bij de afbakening van de stedelijke gebieden aan de gemeenten met een stedelijk gebied. Aan de Vlaamse overheid wordt gevraagd om de taakstelling voor het regionaalstedelijk gebied in te brengen bij het afbakeningsproces.

Doortrekkersterreinen

De behoefte aan standplaatsen voor doortrekkersterreinen wordt verdeeld over minstens twee doortrekkersterreinen. Deze moeten een zekere omvang hebben om groepen te kunnen opvangen. Daarom wordt een minimum van 25 standplaatsen vooropgesteld. Zij worden bij voorkeur gerealiseerd in het noorden en in het centrum van de provincie. Aan de Vlaamse overheid wordt gevraagd om de taakstelling voor het regionaalstedelijk gebied op te nemen bij het afbakeningsproces.

3.9. Ruimte voor sport, recreatie en jeugd aansluitend bij of in kernen

De provincie wenst bijzondere aandacht te schenken aan de ontwikkeling van ruimte en infrastructuur voor sport, recreatie en jeugd. Zowel in het buitengebied als in het stedelijk gebied sluiten deze het best aan bij de kernen of zijn op zijn minst veilig en snel toegankelijk vanuit de verschillende woongebieden. Zij moeten toegankelijk zijn voor alle lagen van de bevolking: jongeren, werkende bevolking, ouderen en niet-actieven.

In de gemeentelijke structuurplannen zal een evaluatie worden gemaakt van de bestaande en nodige infrastructuur en ruimte voor sport, recreatie en jeugd. In de structuurplannen kunnen normen en voorschriften worden voorgesteld die in latere uitvoeringsplannen moeten worden gerealiseerd.

Naast de algemene behoefte aan voldoende recreatieve ruimten en sportruimten in openlucht wenst de provincie concreet te suggereren dat bij elk kleinstedelijk gebied minstens één vrij toegankelijke open ruimte als speel- of recreatieruimte wordt gerealiseerd. Dit is noodzakelijk omdat bossen en natuur steeds minder vrij toegankelijk zijn of voor recreatieve activiteiten kunnen worden gebruikt. Concreet kan worden gedacht aan een stadsbos of een meer wild park dat onbelemmerd bruikbaar is. De provincie of de gemeente kan, al naargelang het belang ervan, een ruimtelijk uitvoeringsplan opmaken voor zo'n openluchtrecreatieve ruimte.

3.10. Seizoenarbeiders

De provincie wenst bijzondere aandacht te besteden aan de problematiek van tijdelijke huisvesting voor seizoensarbeid.

Bij agrarische ondernemingen moet het mogelijk zijn om tijdelijke huisvesting te bieden aan seizoenarbeiders. De noodzaak om deze huisvesting vanuit bedrijfseconomische redenen op het eigen bedrijf te voorzien, is hierbij het uitgangspunt. Indien wenselijk kan worden gechoort om een combinatie te voorzien met hoevertoerisme. Huisvesting langer dan 8 maanden of voor meer dan 10 werknemers wordt gezien als structureel. Deze structurele huisvestingsbehoefte mag niet in het buitengebied maar moet in de bestaande kernen of in een bebouwingsconcentratie worden gerealiseerd. De nieuwe functie mag geen belemmering vormen voor de omliggende functies en er dienen voldoende garanties te zijn voor een goed woonmilieu. Er moet sprake zijn van gebruik door personen die elders hun hoofdverblijfplaats hebben. Voor structurele arbeidsplaatsen wil de provincie geen huisvestingsmogelijkheden in het buitengebied omdat het risico op permanente bewoning te groot is. Logiesgebouwen kunnen ook in bestaande complexen zoals kloosters of internaten en daarmee gelijk te stellen bebouwing.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie bakent in uitvoeringsplannen de kleinstedelijke gebieden af. Zij kan daarbij strategische projecten selecteren en uitvoeren.
- De provincie kan na de goedkeuring van dit structuurplan een evaluatie van de gerealiseerde woningen maken.
- De provincie kan een visie en een ruimtelijk concept voor het provinciaal stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland ontwikkelen. Dat gebeurt in overleg met de betrokken overheden (Vlaanderen, gemeenten), met de provincie Nederlands Limburg, de be-

trokken Nederlandse gemeenten en met andere belanghebbende partijen. De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken en acties daarin uitvoeren.

- De provincie kan een visie en een ruimtelijk concept voor het provinciaal stedelijk netwerk Lommel - Neerpelt - Overpelt ontwikkelen. Dat gebeurt in overleg met de betrokken overheden (Vlaanderen, gemeenten), met de provincie Antwerpen en de Nederlandse provincie Noord-Brabant. De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken en acties daarin uitvoeren.
- De provincie kan de leefbaarheid van de kleine kernen ondersteunen door het opzetten van een specifiek geïntegreerd beleid waarin ruimtelijke planning samengaat met een integraal plattelandsbeleid. Bijzondere aandacht gaat naar het helpen ontdekken en ontwikkelen van de eigen mogelijkheden van de kleine kernen.
- De provincie kan de woondruk in de grensgebieden opvolgen en desnoods maatregelen treffen om de grondprijs op een aanvaardbaar niveau te houden. Vooral in de sociale huisvestingssector kunnen initiatieven worden genomen om kansen te geven aan de lokale bevolking.
- De provincie kan een of meer samenwerkingsverbanden initiëren omtrent het realiseren van de gemeentelijke taakstellingen voor standplaatsen op residentiële woonwagenterreinen.
- De provincie kan verder onderzoek doen naar de gewenste locaties voor doortrekkerterreinen voor woonwagengewoners.
- De provincie kan een provinciale ambtenaar aanduiden die gemeenten ondersteunt bij het realiseren van kernversterkende woningbouwprojecten.
- De provincie kan verder onderzoek doen naar de problematiek van de tijdelijke huisvesting voor seizoensarbeid en hiervoor een afwegingskader opstellen.

4.2. Suggesties voor de Vlaamse overheid

De provincie hanteert het netwerk Midden-Limburg in plaats van het netwerk Limburgs Mijngedebied als beleidscategorie van de nederzettingsstructuur. Aan de Vlaamse overheid wordt gesuggereerd de terminologie en de beleidsmatige invulling daarvan over te nemen bij een herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

IV.3. Ruimtelijk-economische structuur

1. Visie en doelstellingen

Ondersteunen en bevorderen van economische groei

De provincie wenst de sterke economische groei te behouden. Dat betekent dat de provincie, binnen de grenzen van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, zoekt naar ontwikkelingskansen voor bedrijventerreinen in de kleinstedelijke gebieden, in de specifieke economische knooppunten en in de gemeenten van het buitengebied.

De provincie wenst economische ontwikkelingen op vlak van distributie, logistiek en kennisintensieve bedrijven te stimuleren en daarvoor de nodige initiatieven te nemen. Daarnaast kiest zij voor kerngerichte kleinhandel en duurzame landbouw. Wat ontginningen betreft, wordt het ruimtelijk kader reeds in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen aangegeven. Eventuele herbestemmingen wenst de provincie duurzaam in te passen in het provinciaal ruimtelijk beleid van het gebied.

Valoriseren van de ligging van de provincie

De provincie is goed verbonden met een aantal internationale polen, wat haar grote mogelijkheden geeft inzake distributieactiviteiten. Het betreft enerzijds de Noordzee-havens, waarmee goede verbindingen via water, spoor, autowegen en pijpleidingen bestaan, en anderzijds verbindingen met de Vlaamse ruit (met onder andere Brussel en Antwerpen), het Ruhrgebied en in mindere mate de Randstad. Ook met een aantal grootstedelijke en regionaalstedelijke gebieden kunnen de bestaande intense economische interacties verder worden uitgebouwd: in het noorden met de techno-kennispool Eindhoven, in het oosten met de steden Maastricht en Aken, en in het zuiden met Luik, een zeer belangrijke Europese binnenhaven.

Regionale differentiatie

Niet alle delen van de provincie spelen in de regionale differentiatie eenzelfde rol. Niet alle economische activiteiten zijn overal gewenst. Bij de regionale differentiatie wordt uitgegaan van de economische mogelijkheden van elke hoofd- en deelruimte.

Sectorale differentiatie

De provincie wenst een gedifferentieerd economisch beleid te voeren. Dat beleid is gebaseerd op volgende uitgangspunten.

- De Limburgse economie steunt op de aanwezigheid van enkele sterke sectoren (bijvoorbeeld chemie, bouwnijverheid, metaal, transportmiddelen). De provincie wil die sectoren verankeren door de endogene groei te bevorderen. Dat houdt in dat systematische inspanningen moeten worden geleverd om het ontstaan en de groei van eigen bedrijven te bevorderen die complementair zijn met die sterke sectoren en die een toeleveringsfunctie vervullen. Op die manier ontstaan clusters van bedrijvigheid, die de economische positie van de provincie toekomstgericht versterken. De uitbouw van toeleveringsbedrijven betekent echter niet dat nieuwe eigen productiebedrijven overbodig zouden zijn. Voor beide categorieën wenst de provincie over voldoende bedrijventerreinen te beschikken.
- De provincie beschikt over enkele grote bedrijventerreinen en over een goed uitgerust wegennet. Logistieke bedrijven die vaak worden gekenmerkt door een groot ruimte-

beslag, kunnen verder worden uitgebouwd op plaatsen die over een multimodale aansluiting beschikken. Elders moet de nadruk worden gelegd op meer ruimtebesparende activiteiten met voldoende tewerkstellingsmogelijkheden. Dit vergt een selectief ruimtelijk-economisch beleid en een doorgedreven locatiebeleid. Een kwalitatieve inrichting van bedrijventerreinen is daarbij meer en meer belangrijk.

- Tewerkstellingsmogelijkheden situeren zich niet alleen op bedrijventerreinen. Limburg kent een sterke groei van de tertiaire sector. Die sector is zeer heterogeen en bevat een ruime waaier van activiteiten. Het stimuleren van nieuwe tewerkstellingsmogelijkheden binnen die sector is een belangrijke doelstelling. Toerisme is een toekomstgerichte sector met nog ruime mogelijkheden binnen de provincie. Handelsactiviteiten worden gestimuleerd binnen de stedelijke gebieden. Hoogwaardige diensten en verzorging, verdere uitbouw van kenniscentra, belangrijke nieuwe kantoorruimten worden bij voorkeur geconcentreerd in Hasselt.
- Met betrekking tot de agrarische activiteiten heeft het zuiden van Limburg een specialisatie in de fruitteelt opgebouwd. De provincie wenst die sector te ondersteunen door voldoende ruimte te voorzien voor het aantrekken van fruitverwerkende industrie.
- De economische leefbaarheid van het buitengebied blijft een belangrijk aandachtspunt voor de provincie. Het stimuleren van verbrede landbouw, het promoten van zachte vormen van toerisme en recreatie, het zorg dragen voor een aantrekkelijk landschap, het beschermen van het landelijk patrimonium passen binnen die doelstelling.
- De militaire domeinen hebben een niet te onderschatten invloed op de Limburgse economie. De provincie wenst die militaire activiteiten te behouden en waar mogelijk te versterken. Mochten toch delokalisaties plaatsvinden, dan wenst de provincie suggesties te geven over mogelijke ontwikkelingsperspectieven overeenkomstig het beleid voor de verschillende hoofd- en deelruimten.

Bundelen van bedrijvigheid in economische knooppunten

Bij de inplanting van nieuwe of de herlokalisatie van bestaande economische activiteiten kiest de provincie voor het behoud van de bestaande bundeling.

Herstructureren en intensifiëren van het ruimtegebruik op bedrijventerreinen

Om een te grote belasting op de natuurlijke, landschappelijke, cultuurhistorische en menselijke omgeving tegen te gaan moet prioriteit gegeven worden aan:

- het herstructureren en inbreiden boven het aansnijden van nieuwe ruimte
- het verantwoord afronden en intensifiëren van het ruimtegebruik van bestaande bedrijventerreinen (en plannen)
- het stimuleren van duurzaam, intensief en meervoudig ruimtegebruik bij het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen.

Vanuit die optiek moet:

- er meer aandacht gaan naar kwaliteitsverbetering van bestaande bedrijventerreinen, voorzieningen en bedrijvigheden
- de vervuiling van bestaande sites worden weggewerkt
- het imago worden versterkt door een functionele differentiatie, hogere inrichtingskwaliteiten en betere landschappelijke inpassing van terreinen en gebouwen

- de benutting van de huidige terreinen worden verhoogd en mogelijkheden tot herverkavelen van bestaande terreinen worden onderzocht.

Concentreren van kleinhandel in de stedelijke gebieden en in de kernen van het buitengebied

Kleinhandel hoort in principe thuis in de stedelijke gebieden en in de kernen van het buitengebied. Ook nu heeft de kleinhandel baat bij concentratie en verweving. Vele winkels samen hebben immers een grotere aantrekkingskracht op potentiële klanten. De verwevenheid met andere publieksaantrekkende functies, zoals onderwijs, tewerkstelling en recreatie, doet de toeloop toenemen. Omgekeerd werkt kleinhandel versterkend op de stedelijkheid.

Ondersteunen van landbouw als economische pijler

Landbouw als belangrijke economische pijler is in grote delen van de provincie structuurbepalend en moet dan ook ruimtelijk worden ondersteund. Zij wordt expliciet gezien als een onderdeel van de ruimtelijk-economische structuur.

In de structuurbepalende land- en tuinbouwgebieden krijgen de agrarische activiteiten een duidelijk ruimtelijke ondersteuning. Landbouw als onderdeel van de ruimtelijk-economische structuur leidt ertoe dat het provinciaal ruimtelijk beleid rekening moet houden met de sociaal-economische wijzigingen en veranderingen in de bedrijfsvoering van de sector. Schaalvergroting, intensivering van het grondgebruik, potenties voor nevenactiviteiten en bijvoorbeeld toenemende gronddruk zijn elementen waarmee het ruimtelijk beleid wordt geconfronteerd.

Volgende doelstellingen worden nagestreefd.

- Productielandbouw moet in grote delen van de provincie Limburg structuurbepalend zijn. Prioritair geeft de provincie ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor grondgebonden en duurzame landbouwsystemen. Die laatste streven gesloten stofkringen na en een evenwichtige waterbalans. Landbouw is slechts duurzaam wanneer productiefactoren worden beschermd en redelijk verloond en een goed en veilig voedselpakket kan worden aangeboden. De provincie gaat er vanuit dat dit sectoraal streven ruimtelijk moet worden ondersteund.
- De agrarische structuur is sterk versnipperd. Om grondgebonden landbouw voldoende ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven te geven moeten de overblijvende aaneengesloten landbouwgebieden worden gevrijwaard. De bescherming van de agrarische ruimte is noodzakelijk voor agrarische vernieuwing door nieuwe bedrijven.
- Landbouw moet in het ruimtelijk beleid ook worden benaderd op grond van de agrarische verbreding. Landbouw heeft een essentiële rol in het open ruimte beheer, afhankelijk van kwaliteitsbehoud en productie van fysische, natuurlijke en landschappelijke waarden. Een dergelijk landbeheer moet gebiedsgericht worden gestimuleerd. De agrarische structuur moet daarom in overeenstemming met verbrede doelstellingen worden gedifferentieerd. Ook hoeve- en plattelandstoerisme zorgen voor een economische verbreding van de agrarische sector en ondersteunen de economische leefbaarheid van landelijke gebieden.
- De ruimtelijke impact van bijkomende agrarische bebouwing wordt beperkt door het hergebruiken van bestaande bebouwing, het vrijwaren van aaneengesloten landbouwgebieden, het integreren van nieuwe gebouwen in bestaande gebouwencomplexen enz.

2. Gewenste ruimtelijk-economische structuur

Kaart 63: gewenste ruimtelijk-economische structuur

2.1. Ruimtelijk concept

Het economisch netwerk Albertkanaal, de economische knooppunten (enerzijds de stedelijke gebieden, anderzijds de specifieke economische knooppunten), de stedelijke netwerken en de grote samenhangende landbouwgebieden zijn de dragers van de gewenste ruimtelijk-economische structuur. Bedrijvigheid wordt maximaal geconcentreerd in het stedelijk netwerk Midden-Limburg, in de Kempische As en in de economische knooppunten. Grootschalige open landbouwgebieden worden bewaard en versterkt in Noordoost-Limburg en in Haspengouw.

2.2. Elementen van Vlaams niveau

Stedelijk netwerk van Vlaams niveau

Stedelijke netwerken hebben naast hun rol in de nederzettingsstructuur ook mogelijkheden voor de concentratie van economische activiteiten.

- In het stedelijk netwerk Midden-Limburg zal de economische structuur worden uitgebouwd langs de aanwezige infrastructuren en door een versterking van de stedelijke structuur. Het gaat in het bijzonder om het Albertkanaal, de hoofdwegen E313 en E314, het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en de economische knooppunten. Ter hoogte van het vijfgebied wordt die structuur onderbroken. Het stedelijk netwerk Midden-Limburg eindigt ten oosten van Genk.
- Het stedelijk netwerk Kempische As wordt gedragen door de N71, de spoorlijn Antwerpen - Neerpelt als potentiële IJzeren Rijn, het kanaal Bocholt - Herentals en de economische knooppunten Lommel, Neerpelt - Overpelt en Hamont-Achel. Economische activiteiten worden geconcentreerd in deze van elkaar gescheiden knooppunten. In het bijzonder Hamont-Achel moet sterk geconcentreerd blijven en mag omwille van de gewenste ruimtelijke structuur niet uitgroeien in de richting van Neerpelt - Overpelt. De mogelijke uitbouw van de IJzeren Rijn biedt op termijn extra mogelijkheden om logistieke en distributieve activiteiten en daarop afgestemde industriële activiteiten uit te bouwen. Het stedelijk netwerk moet in een internationaal grensoverschrijdend kader (richting Eindhoven en Weert) worden bekeken.

Economisch netwerk Albertkanaal

Het economisch netwerk Albertkanaal bestaat uit de economische knooppunten Beringen, Bilzen, Ham, Hasselt, Heusden-Zolder, Genk, Lanaken, Lummen, Tessenderlo en Zutendaal. De provincie beklemtoont dat dit gebied van uitzonderlijk belang is voor de provinciale economie. Zowel wegens de bundeling van het belangrijkste kanaal van Vlaanderen, van E313 en E314 en de aanwezigheid van een belangrijke goederenspoorlijn als wegens het aanbod aan bedrijventerreinen en arbeidskrachten heeft dit gebied alle vermogen om nieuwe bedrijven aan te trekken.

Regionaalstedelijk gebied

Het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk wordt gekenmerkt door een hoge specialisatie van de aanwezige industriële bedrijvigheid. Daarnaast zijn de tertiaire en de quataire sector er in

volle ontwikkeling. Heel wat kansrijke sectoren zijn hier gevestigd. Dit gebied is dan ook een bijzonder economisch aandachtsgebied. Voldoende expansiemogelijkheden onder vorm van regionale (gespecialiseerde) bedrijventerreinen moeten er worden voorzien. Bij de afbakening van het regionaalstedelijk gebied door de Vlaamse overheid moet daarmee rekening worden gehouden. Om het stedelijk niveau van het gebied Hasselt - Genk te verhogen kunnen op het vlak van zakelijke dienstverlening ontwikkelingen worden bevorderd.

Structuurbepalend agrarisch gebied van Vlaams niveau

Haspengouw is een voor de landbouw structuurbepalend gebied van Vlaams niveau. Grondgebonden landbouw, vooral met fruitteelt en teelt van akkerbouwgewassen, zijn ruimtelijk structuurbepalend. In Limburg bevat Haspengouw de leemstreek of Droog Haspengouw, het mergelland en de fruitstreek of Vochtig Haspengouw.

Poort Genk

Vlaanderen beschouwt de poort Genk als een multimodaal internationaal georiënteerd logistiek park. Genk en zijn directe omgeving zijn in volle ontwikkeling en hebben een ontsluiting via spoor, E314, N76 en Albertkanaal. De activiteiten in dit gebied vormen de centrale motor van de Limburgse economie en hebben een internationale uitstraling.

2.3. Elementen van provinciaal niveau

Stedelijk netwerk van provinciaal niveau

In het Maasland vormen het stedelijk gebied Maasmechelen en de economische knooppunten Lanaken en Dilsen-Stokkem het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland.

De provincie beschouwt dat netwerk in samenhang met en ondersteunend voor het gebied Maastricht, Sittard en Geleen in Nederland. In het Maasland worden extra ontwikkelingsmogelijkheden geboden door mogelijke samenwerking en afstemming op de economische ontwikkelingen in Nederlands Limburg. Vanuit een gezamenlijke visie over de Maasvallei kunnen beide provincies de economische dynamiek door een bundeling van de economische activiteiten opkrikken zonder de open ruimte en de grensoverschrijdende natuurverbindingen uit het oog te verliezen.

Het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt wordt eveneens beschouwd als stedelijk netwerk van provinciaal niveau. Het betreft een hoogdynamisch onderdeel van het stedelijk netwerk van Vlaams niveau Kempische As. Stedelijke activiteiten in het noorden van de provincie worden in het gebied geconcentreerd.

Kleinstedelijk gebied

De kleinstedelijke gebieden maken als economische knooppunten een belangrijk deel uit van de gewenste ruimtelijk-economische structuur door het concentreren van economische activiteiten. Kleinhandelsconcentraties kunnen er een bijkomend aanbod creëren. Per kleinstedelijk gebied gebeurt tijdens het afbakeningsproces een kwalitatief onderzoek naar de economische mogelijkheden.

Economische poort van provinciaal niveau

De poort Kempische As is te beschouwen als multimodaal logistiek knooppunt (spoor, water en weg). Zij ligt op een knooppunt van infrastructuur en concentraties van bedrijventerreinen en staat voor een bundeling en verknoping van economische activiteiten, infrastructuur en trans-

portsystemen. In de poort Kempische As wordt in een overslagcentrum voorzien om mee de aantakking van de IJzeren Rijn met Midden-Limburg te maken.

Specifiek economisch knooppunt buiten het netwerk Albertkanaal

Specifieke economische knooppunten zijn Alken, Dilsen-Stokkem, Hamont-Achel, Houthalen-Helchteren en Opglabbeek. Daarvan hebben enkel Dilsen-Stokkem en Houthalen-Helchteren een belangrijke rol inzake regionale bedrijventerreinen. Bij de overige knooppunten is die rol beperkt.

Economische drager

De provincie wil optimaal gebruik maken van de goede functionele en infrastructurele verbindingen in de Kempische As en in het economisch netwerk Albertkanaal met de Antwerpse havens, Luik en het Rhurgebied. Het gaat hier om de bundels van Albertkanaal en E313 en van N71 en IJzeren Rijn. Internationale relaties moeten de positie van Limburg binnen de Europese economische structuur versterken.

Naast hun transportfunctie hebben de kanalen in de stedelijke netwerken van provinciaal niveau een economische betekenis als vestigingsplaats voor watergebonden bedrijven. Voor het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt gaat het om het kanaal Bocholt - Herentals. Dit geldt eveneens voor de Zuid-Willemsvaart in het Zuidelijk Maasland. De kanalen hebben een capaciteit tot 1.000 ton maar worden in de richting van het Albertkanaal beperkt tot 600 ton: in het noorden door het sluizencomplex Blauwe Kei en in het zuiden door het kanaal Briegden - Neerharen.

Structuurbepalend agrarisch gebied van minstens provinciaal belang

Naast Droog Haspengouw, mergelland en de fruitstreek, zijn Noordoost-Limburg met het gebied rond Peer en de Vlakte van Bocholt en het noordelijk Maasland structuurbepalende agrarische gebieden van minstens provinciaal belang.

3. Uitwerking van de provinciale taken

3.1. Ontwikkelingsperspectieven voor de economische knooppunten

De provincie geeft kwalitatieve ontwikkelingsperspectieven per economisch knooppunt. Deze ontwikkelingsperspectieven houden verband met de ligging en de rol van een economische knooppunt in de gewenste ruimtelijke structuur, met het beschikbaar aanbod aan bedrijventerreinen en met de ruimtelijke draagkracht. Zij hebben betrekking op de huidige planperiode die eindigt in 2012. Zij worden besproken in drie groepen.

- Voor de economische knooppunten in het economisch netwerk Albertkanaal en voor het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk geeft de provincie suggesties aan de Vlaamse overheid die bevoegd is voor de verdere uitwerking van dat netwerk en de afbakening van het regionaalstedelijk gebied.
- Voor de kleinstedelijke gebieden geeft de provincie aan wat de ruimtelijke mogelijkheden zijn voor economische ontwikkeling in relatie tot hun afbakening. Bij de afbakening van de kleinstedelijke gebieden zullen de behoefte en de potentie tot economische ontwikkeling worden onderzocht.

- Voor de specifieke economische knooppunten geeft de provincie de rol en de ruimtelijke potenties inzake economische ontwikkeling aan.

3.1.1. Economische knooppunten in het economisch netwerk Albertkanaal

De provincie beschouwt het economisch netwerk Albertkanaal als een belangrijke potentie voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen. Naar aanleiding van de nadere uitwerking van het economisch netwerk Albertkanaal en de beslissing van de Vlaamse regering daarover op 23 april 2004, zijn reeds ruimtelijke uitvoeringsplannen opgesteld waarbij vooral het aanbod in West-Limburg is toegenomen. Enkel Genk-zuid had immers - binnen het geheel van terreinen gelegen aan het Albertkanaal - een ruim aanbod. Hoewel het aanbod van Genk-zuid ook de taakstelling van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk bepaalt, beschouwt de provincie het terrein als onderdeel van het economisch netwerk. Het industrieterrein Genk-zuid bevat immers ook de industriële activiteiten op het grondgebied van Zutendaal en Bilzen. Die terreinen zijn gelinkt aan het Albertkanaal en zowel Zutendaal als Bilzen zijn economische knooppunten binnen het netwerk Albertkanaal. Genk-zuid beschikt over een goede ontsluiting via belangrijke lijninfrastructuren. Bij alle uit te rusten bedrijventerreinen aan het Albertkanaal moet de mogelijkheid voor watergebonden bedrijvigheid worden onderzocht en prioritair worden gemaakt.

Het Albertkanaal loopt ook door gebieden met potenties voor recreatie, natuur en landschap. In het oostelijk deel van het economisch netwerk Albertkanaal, tussen het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en het provinciaal stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland (in de omgeving van Zutendaal) primeert bijvoorbeeld de natuurfunctie. Ook ligt een groot open ruimte gebied ter hoogte van het Midden-Limburgs vijvergebied. Wat eveneens belangrijk is bij de inrichting van de terreinen en het netwerk, is het vrijwaren van beekvalleien als natte natuurverbindingen en open ruimte verbindingen. Dat betekent dat niet alle economische knooppunten in het netwerk een evenwaardige rol toebedeeld krijgen binnen de gewenste ruimtelijk-economische structuur. In het bijzonder Zutendaal krijgt een beperkte rol. Het economisch netwerk Albertkanaal wordt daardoor niet als een doorlopende economische ontwikkelingsas beschouwd maar wel als een afwisseling van economische ontwikkelingszones en zuivere transportassen. Hoewel Lanaken tot het economisch netwerk Albertkanaal behoort, positioneert de provincie dit economisch knooppunt veeleer in het stedelijk netwerk van provinciaal niveau 'Zuidelijk Maasland'. Hiermee illustreert zij het belang dat zij hecht aan de open ruimte verbinding tussen de Kempen en Haspengouw. Deze verbinding scheidt tevens de hoofdruimten netwerk Midden-Limburg en Maasland.

Voor de knoop Albertkanaal - klaverblad te Lummen kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch planproces worden opgestart. Hierin worden de relaties en samenhang van een aantal sleutelkwesities in dit gebied onderzocht. Het betreft onder andere het industrieterrein 'Zolder - Lummen-Zuid' binnen het economisch netwerk Albertkanaal, het industrieterrein 'Kolenhaven', de doorgroeimogelijkheden van het golfterrein tot 18 holes en de doortocht van de Mangelbeekvallei. Omwille van de aanwezigheid van het knooppunt van E314 en E314 en de strategische ligging binnen de provincie en in het stedelijk netwerk Midden-Limburg vormt Lummen tevens een te onderzoeken strategische locatie voor de inplanting van supergrootschalige kleinhandel.

3.1.2. Stedelijke gebieden

Regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk

De belangrijke economische rol van Hasselt - Genk voor de provincie volgt uit de positie ervan in het stedelijk netwerk Midden-Limburg en in het economisch netwerk Albertkanaal. Ook het selecteren van een poort van minstens Vlaams niveau is daar een maat voor. De complementaire rol van Hasselt en Genk moet worden versterkt.

Naast de gewone bedrijventerreinen worden ook zones geselecteerd die in aanmerking komen als dienstzones. Potentiële dienstzones zijn aan te duiden binnen het afbakeningsproces van het regionaalstedelijk gebied. Een dienstzone kan verscheidene vormen aannemen. Het kan gaan om een afgebakende zone, enkel bestemd voor de vestiging van kantoorgebouwen in een parkachtig kader, om een gebouwencomplex in de centra dat dienstenbedrijven herbergt of om een gebouw of zone die complementaire dienstenactiviteiten verenigt met het oog op een sterkere synergie.

Voor kantoorfuncties komen vooral locaties in de buurt van de stations (vooral in Hasselt en Genk) in aanmerking. De uitbouw van op technologie en kennis georiënteerde bedrijvigheid wordt geclusterd met de uitbouw van de onderwijsinrichtingen in het gebied. Een belangrijk voorbeeld daarvan is het Wetenschapspark rond de universiteit. De uitbouw van een transnationale Universiteit Limburg (tUL) in de regio biedt daarbij extra stimulansen.

Ook de verdere ontwikkeling van de multimedia (Kinopolis, TV-Limburg, Radio 2) is een te onderzoeken potentie.

Binnen het economisch netwerk Albertkanaal spelen vooral de bedrijventerreinen van Genk een belangrijke rol. De uitbouw van de watergebonden logistieke activiteiten in Genk-zuid samen met de ruimtelijke mogelijkheden van de logistieke zone Hermes maken dat de poort Genk zich kan waarmaken als een multimodaal internationaal georiënteerd logistiek park.

Naast de industriële economie en de overige bovenstaande economische ontwikkelingen op vlak van diensten, kantoren en multimedia gebeurt de economische uitbouw van Hasselt - Genk, als het belangrijkste stedelijk gebied in het stedelijk netwerk Midden-Limburg, de laatste jaren steeds meer in de vorm van stedelijke en creatieve economie. Zowel in Hasselt als in Genk ontstaan sites waar cross-overs gebeuren tussen creativiteit, kennis en wetenschap alsook bedrijvigheid. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn Hasselt-Kanaal, Thor park en C-mine.

Bovenstaande elementen brengt de provincie in het afbakeningsproces van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk als suggestie in.

Structuurondersteunend kleinstedelijk gebied Sint-Truiden

In Haspengouw zijn Sint-Truiden en Tongeren de dragers van de industriële structuur. Beide steden hebben een structuurondersteunende economische rol ten opzichte van de regio¹⁸⁷.

Sint-Truiden heeft meerdere terreinen die van strategisch belang zijn voor de regionale industriële economie¹⁸⁸. Het industrieel weefsel van de stad kan worden versterkt door een sterkere afstemming op de verwerking en distributie van de agrarische producten van het ommeland en door de mogelijke ingebruikname van het vliegveld te Brustem. De landingsbaan biedt mogelijkheden voor occasionele vliegactiviteiten en luchtvaartgerichte bedrijvigheid. De bedrijventerreinen worden alle goed ontsloten over de bestaande wegen. N80 in de richting van Hasselt speelt daarbij de belangrijkste rol. Sint-Truiden heeft een extra troef door de spoorlijn Hasselt - Landen.

Sint-Truiden kan waarschijnlijk een rol vervullen in de toelevering en de verwerking van het fruit en de groente uit de omgeving. De behoefte aan een bedrijventerrein voor agro-industrie moet worden onderzocht.

Structuurondersteunend kleinstedelijk gebied Tongeren

Tongeren heeft, zoals Sint-Truiden, een structuurondersteunende economische rol ten opzichte van de regio¹⁸⁹.

De stad heeft twee industriegebieden, een kmo-zone en een kleinhandelszone. Tongeren-oost is enkel ontsloten door E313. Transport over water en spoor behoort niet tot de mogelijkheden. Tongeren-oost heeft wel het vermogen om een logistieke rol te vervullen. Inrichting en verdichting kunnen het bedrijventerrein Overhaem een nieuwe kans geven, evenals de stimulatie tot spoorgebonden bedrijvigheid. Vanuit landschappelijk en natuurlijk oogpunt zijn de twee aanwezige ondiepe beekvalleien en de twee lijninfrastructuren (spoor en steenweg) randvoorwaarden voor Overhaem. De kmo-zone Noord bevindt zich in het golvend open landschap, van waaruit Tongeren zich als een historische entiteit voordoet.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Lommel

De industriële rol van Lommel wordt bekeken binnen het stedelijk netwerk Kempische As. Lommel maakt deel uit van de poort Kempische As. Daarin worden economische activiteiten gekoppeld aan de verknoping van verschillende vervoerswijzen.

De gemeente beschikt over zeer grote bedrijventerreinen.

- Het bedrijventerrein Kristalpark III (het vroeger Dorperheide) was in de planperiode 1992 - 2007 als reserveterrein aangeduid. Na de opmaak van een structuurschets wordt het terrein in ontwikkeling gebracht. Medio 2011 zullen de infrastructuurwerken afgerond zijn met de nodige overslagfaciliteiten (zowel naar spoor- als naar watertransport). Het vermogen van dit terrein ligt in zijn situering aan belangrijke infrastructuur en in het stedelijk netwerk Kempische As. Bij de heropening van de IJzeren Rijn kan dit terrein een belangrijke rol spelen.
- Het bedrijventerrein van Balendijk is uitgebreid met het Kristalpark. Een fasering en een differentiatie zijn in het BPA 'Uitbreiding Balendijk' opgenomen. Spoorgebonden bedrijven moeten worden aangetrokken. De ontsluiting is mogelijk via N71 als primaire weg I, of via de spoorlijn Antwerpen - Neerpelt. Het terrein grenst in het oosten aan woongebied en situeert zich tussen N71 en de spoorlijn. Een zoekzone voor een open ruimte verbinding en een natuurverbingsgebied lopen over de terreinen van Kristalpark III en de uitbreiding Balendijk. In het BPA 'Uitbreiding Balendijk' is daarvoor al een zone aangeduid. Bij de structuurschets van Kristalpark III is ook rekening gehouden met deze verbindingen.
- Maatheide is via de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Bocholt - Herentals (sectie Bocholt - Maatheide) geschikt voor vrachtvervoer tot 1.000 ton. Het sluiscomplex van de Blauwe Kei belet een verhoging van de tonnage tot 1.000 ton (in verbinding met het Albertkanaal). Medio 2011 hebben de Vlaamse regering en nv De Scheepvaart een beheersovereenkomst afgesloten waarbij een aantal strategische doelstellingen werden vastgelegd. Het opwaarderen van het sluiscomplex van de Blauwe Kei is één van deze doelstellingen. De technische studies inzake de modernisering zijn reeds lopende. De provincie wenst een daadwerkelijke uitvoering van dit project op korte termijn ten einde de economische mogelijkheden van het secundair waterwegennet uit te breiden. Op het bedrijventerrein is een zone gereserveerd voor watergebonden bedrijvigheid.

Het kanaal Bocholt - Herentals is een noordelijke infrastructurele groeigrens, terwijl de Sahara in het oosten zich als een natuurlijke grens aandient. In het westen wordt het terrein begrensd door ontginningsgebied. Zowel Balendijk/Kristalpark als Maatheide hebben de mogelijkheid om te worden uitgebouwd als multimodale knooppunten voor overslag (spoor, N71 en kanaal naar Beverlo).

- De testbaan van Ford en het onderzoeks- en ontwikkelingscentrum Flanders Drive zijn volledig ingenomen en zitten geklemd tussen Kattenbos, bosgebied en een belangrijk open ruimtegebied.
- Het terrein in Kerkhoven is slecht gesitueerd als gevolg van de ligging in de open ruimte. Het wordt niet ontsloten door een secundaire weg.
- Tot slot heeft Lommel nog een terrein aansluitend bij het Nolimpark van Neerpelt - Overpelt. De eerste initiatieven in kader van de ontwikkeling zijn lopende.

Ondanks de sterke economische rol is er wegens het groot aanbod aan regionale bedrijventerreinen geen noodzaak tot uitbreiding van de bestaande bedrijventerreinen tot 2012. De mogelijke indienstneming van de IJzeren Rijn biedt op korte termijn extra potenties om logistiek en distributie en daarop afgestemde economische activiteiten uit te bouwen, bijvoorbeeld op de terreinen van Kristalpark III.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Neerpelt - Overpelt

Het kleinstedelijk gebied Neerpelt - Overpelt maakt deel uit van het stedelijk netwerk Kempische As en van de poort Kempische As. Het heeft een sterke economische rol te vervullen.

- Een bedrijventerrein van strategisch belang is het Nolimpark. Het terrein ligt in Overpelt en loopt gedeeltelijk verder op Lommels grondgebied. Het aanbod is beperkt. Het terrein is goed ontsloten door het kanaal Bocholt - Herentals, de spoorlijn Antwerpen - Neerpelt, N74 als primaire weg I tussen E314 (N747) en Eindhoven, N71 als primaire weg I richting Lommel en primaire weg II richting Hamont. N74, het woongebied Overpelt-Fabriek en een belangrijk potentieel open ruimte gebied begrenzen het terrein in het oosten. In het zuiden vormt de combinatie van N71 en de spoorlijn een voorlopige groeigrens. In het westen heeft het terrein de gemeentegrens reeds overschreden.
- De ontwikkeling van de bedrijventerreinen ‘de Ring’ (Overpelt) en ‘Lommelse Akker’ (Neerpelt) ¹⁹⁰ zal worden bekeken tijdens de afbakening van het kleinstedelijk gebied en is een gemeentelijke bevoegdheid. De overige kleine terreinen zijn reeds volzet.

Tijdens het afbakeningsproces kunnen nieuwe locaties voor bedrijventerreinen worden onderzocht.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Bree

Bree is een geïsoleerd knooppunt omgeven door verschillende open ruimte gebieden. Als kleinstedelijk gebied heeft het een sterke economische rol te vervullen inzake regionale bedrijvigheid in zijn omgeving.

Bree-kanaal is een bedrijventerrein van strategisch belang voor Bree. Het is opgesplitst door de Zuid-Willemsvaart in Kanaal-noord en Kanaal-zuid. Het aanbod is recent verhoogd ten gevolge van een planologisch attest en het afbakeningsproces van het kleinstedelijk gebied. De verkeersafwikkeling gebeurt voornamelijk over de weg in westelijke richting naar N74 via N73 (primaire weg II). Toch zijn er recent watergebonden ontwikkelingen op het bestaand bedrijventerrein Kanaal Noord. In het deelplan bij het afbakeningsproces van het kleinstedelijk gebied zijn per-

celen aan de Zuid-Willemsvaart gereserveerd voor watergebonden bedrijvigheid. Het terrein is begrensd door het vogelrichtlijngebied in het noorden en het oosten en door het stedelijk gebied in het westen. Een vrijwaring van het open ruimte gebied dringt zich op in het zuiden.

Een versterking van het stedelijk gebied op stedelijk en economisch vlak dringt zich op, omdat Bree een ondersteunende en verzorgende rol te vervullen heeft in het noordoosten van de provincie. Deze mogelijkheden zijn gecreëerd door de afbakening van het kleinstedelijk gebied en bijhorende acties.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Leopoldsburg

Leopoldsburg heeft geen bijzondere rol te vervullen inzake regionale bedrijvigheid. Industriële activiteiten beperken er zich tot het lokaal niveau. Regionale bedrijvigheid wordt doorverwezen naar het economisch netwerk Albertkanaal ¹⁹¹.

Leopoldsburg kan zich als economisch knooppunt niet op industrieel vlak profileren. Het militair domein vervult wel een belangrijke economische rol. Mogelijkheden op het vlak van toerisme, sport en recreatie, voorzieningen en diensten (de aanwezigheid van het militair domein, het historisch gegeven van het Kamp van Beverlo, de nabijheid van open ruimte gebieden enz.) kunnen worden onderzocht ter versterking van het economisch knooppunt en het kleinstedelijk gebied Leopoldsburg.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Maaseik

Maaseik heeft meer een commerciële en een historisch-toeristische en recreatieve taak te vervullen dan een louter industriële rol. De stad kan bij voorkeur de economische troeven op toeristisch en recreatief vlak vanuit de historische kern en de situering aan de Gemeenschappelijke Maas uitbouwen.

Maaseik heeft vijf bedrijventerreinen verspreid over de deelgemeenten Maaseik en Neeroeteren. Het enig terrein met een gewenste aantrekkingskracht voor regionale industriële activiteiten ligt tussen Maaseik en Neeroeteren. Het ligt echter geïsoleerd tussen Neeroeteren en Maaseik en is omgeven door landschappelijk waardevolle open ruimte gebieden. Een vogelrichtlijngebied begrenst Jagersborg in westelijke richting. Bijkomend nadeel is de unimodale ontsluiting via de weg. In Neeroeteren bestaat de mogelijkheid voor vrachtvervoer tot 1.000 ton via de Zuid-Willemsvaart.

De steenbakkerij situeert zich als één regionaal bedrijf op het terrein langs N78. Renkoven, Klein-Root en Geisterveld zijn als industriegebied niet van strategisch belang voor het economisch knooppunt.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Maasmechelen

Maasmechelen heeft als economisch knooppunt een belangrijke industriële rol te vervullen door zijn situering in het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland, door zijn positie aan een knooppunt van infrastructuur en door de ligging op het kruispunt van noord-zuid en oost-west lijnen.

De gemeente heeft een groot aantal bedrijventerreinen.

- Oude Bunders is van strategisch belang voor het economisch knooppunt. Het terrein situeert zich ten zuiden van E314 (hoofdweg) en tussen N78 (secundaire weg) en de Zuid-Willemsvaart. De inrichting van Oude Bunders moet rekening houden met de Kikbeek. Het kanaal treedt hier als infrastructurele groeigrens op waardoor Boorseme als kern voorlopig gevrijwaard blijft van industriële belasting en hinder. Ten noorden van Oude Bunders en E314 ligt Maneborn. De wegontsluiting vanuit die terreinen

naar het binnenland en naar Nederland is goed. Het kanaal schept de extra mogelijkheid voor watergebonden bedrijvigheid.

- Vervolgens heeft het economisch knooppunt nog enkele bedrijventerreinen gesitueerd aan de linkeroever van de Zuid-Willemsvaart ter hoogte van Vucht en Eidsen: Greven, Steenuil en Draaimortel. De wegontsluiting verloopt via lokale wegen naar N78 (secundaire weg) of via lokale wegen over het bedrijventerrein van Lanklaar naar N75 (primaire weg II). De terreinen zijn alle volzet.

De belangrijke gewenste rol van Maasmechelen inzake bedrijvigheid verantwoordt een zoektocht naar bijkomende bedrijventerreinen. Een nieuw bedrijventerrein kan worden gezocht, aansluitend bij of in de nabijheid van Oude Bunders. Tijdens het afbakeningsproces (inclusief het proces van het plan-MER) worden nieuwe locaties onderzocht. De oppervlakte zal veeleer beperkt zijn door de ruimtelijke draagkracht, de bestaande ruimte en de natuurlijke structuren. Het inrichten en het aantrekken van hoogwaardige bedrijven kunnen daarvoor een oplossing bieden. Het terrein 'Op de Berg' komt in aanmerking voor een uitdovingsbeleid. Door de ligging op het Kempens Plateau, de plannen voor een nationaal park Hoge Kempen en de hoge natuurwaarde van de omgeving kunnen de industriële activiteiten niet langer meer worden verzoend met de draagkracht van het gebied.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Bilzen

Bilzen is naast stedelijk gebied ook economisch knooppunt in het economisch netwerk Albertkanaal. Zijn economische rol situeert zich in het bijzonder in relatie tot dat laatste element. Een gedeelte van het industriegebied Genk-zuid is gelegen in Bilzen. De terreinen 'Eikaert' en 'Intercompost' bevinden zich aansluitend aan het stedelijk gebied maar hebben nagenoeg geen aanbod meer. Door de gewestplanwijziging in 2001 is Spelver uitgebreid in oostelijke richting. Regionale bedrijvigheid in Bilzen situeert zich het best aansluitend aan het Albertkanaal en op de bestaande terreinen van Genk-zuid. Bilzen wordt omringd door de reliëfcomponent in het zuiden en de landschappelijk en agrarisch waardevolle open ruimten in het oosten en het noorden. In het kader van het stedelijk gebied kunnen bij voorkeur in een relatie met Hoeselt potenties voor een bijkomend regionaal bedrijventerrein worden gezocht.

Bovendien heeft Bilzen als stadje in een open ruimte gebied een bijkomende potentie op toeristisch vlak door onder meer het historisch centrum, Alden Biesen en het natuurgericht toerisme.

Kleinstedelijk gebied van provinciaal niveau Beringen

Het kleinstedelijk gebied Beringen maakt deel uit van het economisch netwerk Albertkanaal en heeft als economisch knooppunt van het economisch netwerk Albertkanaal en als kleinstedelijk gebied een sterke rol te vervullen. Bij de zoektocht naar bijkomende bedrijventerreinen moet wel een afweging gebeuren in functie van zijn ligging in de deelruimte 'strokengebied'. Ook is het belangrijk om het mobiliteitsgegeven verder te onderzoeken.

Het bedrijventerrein van strategisch belang is Ravenshout. Het situeert zich op het grondgebied van de gemeenten Ham, Tessenderlo en Beringen. Naar aanleiding van de nadere uitwerking van het economisch netwerk Albertkanaal zijn drie uitbreidingen van Ravenshout opgenomen. Twee uitbreidingen, Ravenshout-Noord en Genenbos, zijn via een gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan bestemd. De uitbreiding op het grondgebied van de gemeente Beringen, Tervant, wordt momenteel onderzocht. De infrastructuurbundel, gevormd door E313 en het Albertkanaal, doorkruist Beringen. Algemeen kent Ravenshout een goede ontsluiting. Wel behoeft Ravenshout-Noord een verbeterde ontsluiting via N73.

3.1.3. Specifieke economische knooppunten

Houthalen-Helchteren

Houthalen-Helchteren vervult wegens de bestaande bedrijventerreinen een grote industriële rol. De bedrijventerreinen liggen verspreid over het grondgebied van Houthalen-Helchteren.

- Houthalen-oost bestaat uit bedrijven met een regionale uitstraling en heeft een snelle ontsluiting op E314 maar heeft geen gronden meer in aanbod.
- Europark - ten oosten van de kern Houthalen - is een regionaal bedrijventerrein. Het terrein bevat enkel nog een tijdelijk niet-realiseerbaar aanbod. Een lokale weg ontsluit het terrein naar een primaire weg I (noord-zuid). Andere soorten lijninfrastructuren zijn niet aanwezig. Onderzoek in functie van de realisatie van een secundaire weg die de ontsluiting verbetert, is wenselijk.
- Het bedrijventerrein ‘Centrum-zuid’ heeft een goede wegontsluiting via de noord-zuid (N74) naar E314. Het is van belang voor de huidige economische rol van Houthalen-Helchteren.
- Het bedrijventerrein ‘Zwartberg Industrie II’ functioneert vanwege het gemeentegrensoverschrijdend karakter op niveau van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk.

De bedrijventerreinen ‘Park van Genk’ en de bedrijventerreinen in Helchteren zijn kleinere terreinen voor lokale bedrijven. Zij komen niet in aanmerking voor regionale bedrijvigheid.

De betekenis van Houthalen-Helchteren voor en de ligging op het Kempens Plateau bemoeilijken een zoektocht naar bijkomende bedrijventerreinen.

- De natuurlijke begrenzingen in het noorden en het westen en de nabijheid van woongebied in het oosten zorgen er bijvoorbeeld voor dat een uitbreiding van Houthalen-oost niet eenvoudig is. Ten westen bevindt zich ook een zoekzone van een open ruimte verbinding.
- Een uitbreiding van het bedrijventerrein Europark is te onderzoeken. De mogelijkheid tot uitbreiding van Europark wordt beperkt door de moeilijke huidige ontsluiting en wegens de begrenzing door natuur en militair domein. In het noorden bevindt zich een zoekzone voor een open ruimte verbinding, dwars over Grote Baan en tussen de kerne Houthalen en Helchteren.
- Een uitbreiding van het bedrijventerrein Centrum-zuid is te onderzoeken. Inbreidingsmogelijkheden op Centrum-zuid moeten rekening houden met mogelijke hinder voor het centrum.
- De twee droge natuurverbindingen ten noorden en ten zuiden van het terrein Zwartberg Industrie II en de zoekzone voor een open ruimte verbinding ten noorden van het gebied beperken een eventuele uitbreiding.

De uitdaging op vlak van het economisch knooppunt zal echter niet zozeer liggen in het uitbreiden van bestaande bedrijventerreinen maar veeleer in het herprofilieren en dynamiseren van de bestaande bedrijventerreinen. Voor het economisch knooppunt zal een geïntegreerd gebiedsgericht planproces worden opgestart om de bestaande potenties, de bovenvermelde problemen en de randvoorwaarden te onderzoeken. De studie zal echter ruimer gaan dan enkel de bedrijventerreinen en hun ontsluiting. De wijzigingen ten gevolge van N74 voor wat betreft bedrijventerreinen (Europark, Cleantech enz.) te Houthalen-Helchteren maar ook de inplanting van een zone

voor supergrootschalige kleinhandel zullen worden onderzocht aan de hand van een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch project voor de strategische ruimte rond N74.

Dilsen-Stokkem

Het economisch knooppunt Dilsen-Stokkem heeft een sterke economische rol te vervullen binnen het netwerk Zuidelijk Maasland, maar er is in deze planperiode geen noodzaak voor bijkomende regionale bedrijventerreinen wegens het bestaand potentieel.

De gemeente heeft twee grote bedrijventerreinen. De bedrijventerreinen in Lanklaar en in Rotem zijn van strategisch belang voor het economisch knooppunt. Beide bedrijventerreinen liggen aan de Zuid-Willemsvaart.

- Het bedrijventerrein te Lanklaar is goed ontsloten via N75 als primaire weg II en N78. De Zuid-Willemsvaart is een tweede mogelijkheid tot ontsluiting.
- Het bedrijventerrein ‘Rotem’ verkreeg door twee planningsprocessen - een verkaveling en een ruimtelijk uitvoeringsplan - een aanbod uit te rusten gronden. In het ruimtelijk uitvoeringsplan is tevens een betere ontsluiting naar Europalaan voorzien. In de verkaveling zijn de gronden aan de Zuid-Willemsvaart als watergebonden bedrijfsgronden bestemd.

De ontwikkelingsmogelijkheden van het bedrijventerrein te Lanklaar zijn beperkt en situeren zich binnen de huidige contouren. Het terrein zit geklemd tussen de infrastructurele grenzen van een primaire weg II en het kanaal (met aan de overzijde het woongebied van Lanklaar) en de groeigrenzen van de groene zone op het gewestplan. Ten noorden van het terrein ligt ook een zoekzone voor een open ruimte verbinding, tussen de Gemeenschappelijke Maas en het Kempens Plateau. Het bedrijventerrein in Rotem kent in het noorden, het westen en het zuiden natuurlijke grenzen waarvan de steilrand het meest uitgesproken is.

Alken

De rol van Alken als economisch knooppunt wordt beperkt door de ligging in kwetsbaar gebied van Herk en Gete. Open ruimte functies als beekvalleien, overstromingsgebieden en fruitteelt maken verdere industriële ontwikkeling niet gewenst.

Alken-Kolmen is gelegen aan een bundel van evenwijdige lijninfrastructuren, bestaande uit de expresweg (geselecteerd als primaire weg II), de oude steenweg en de spoorlijn Hasselt - Sint-Truiden.

De beperkte economische rol van Alken met zijn ligging in kwetsbaar gebied bemoeilijkt de zoektocht naar bijkomende bedrijventerreinen. De compensatie voor het schrappen van een gedeelte van het bedrijventerrein 'Brouwerij-Alken' omwille van de waterproblematiek is echter altijd mogelijk. Een alternatief kan worden gezocht, aansluitend op Alken-Kolmen, aan de overzijde van de spoorlijn en in het noorden begrensd door de steenweg. Het terrein kan worden aangesloten op het spoor, is potentieel goed bereikbaar met het openbaar vervoer (Sint-Truidersteenweg) en veroorzaakt weinig hinder. Als de uitbreiding van de brouwerij, aansluitend bij het huidig terrein, gewenst is, wordt onderzocht of dit mogelijk is door een gedeeltelijke ontwikkeling van ‘Brouwerij-uitbreiding’¹⁹².

Hamont-Achel

Het economisch knooppunt Hamont-Achel behoort in de gewenste ruimtelijke structuur tot het netwerk Kempische As. De rol van het economisch knooppunt op vlak van regionale bedrijvigheid zal hierin moeten worden gekaderd. De uitbouw ervan is echter beperkt vanwege de ruimtelijke draagkracht en de ontsluiting via de huidige N71.

Hamont-Achel heeft nagenoeg geen aanbod meer. Het bedrijventerrein ‘Verkensbos’ dat voor Hamont-Achel van strategisch belang is, is volzet. De overige terreinen spelen enkel een rol voor lokale bedrijvigheid wegens hun ruimtelijke situering, de ontsluiting en de grootte.

Het open ruimte gebied, de vallei van de Warmbeek en het woongebied in het oosten zijn belangrijke randvoorwaarden voor Verkensbos. Verkensbos moet zich richten op regionale en bij voorkeur spoorgebonden bedrijvigheid.

Opglabbeek

Opglabbeek heeft één groot bedrijventerrein. Het terrein heeft een regionale uitstraling en is van strategisch belang voor het economisch knooppunt. Het terrein wordt enkel via de weg ontsloten. De verbinding over N76 vanaf het terrein tot E314 (afrit 31) is in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geselecteerd als primaire weg II. Het terrein heeft beperkte groeimogelijkheden. Van delen van het zuidelijk ingesloten landbouwgebied kunnen potenties voor de uitbreiding van het bestaand bedrijventerrein worden onderzocht. De industriezone is hoofdzakelijk omringd door natuurgebied waardoor het nauwelijks groeimogelijkheden heeft. In het westen vormt N76 een groeigrens door zijn verbindend karakter als secundaire weg I richting Bree.

3.1.4. Verdeling van bijkomende regionale bedrijventerreinen

De provincie beoordeelt de intentie van de kleinstedelijke gebieden en de economische knooppunten tot het realiseren van een bijkomend regionaal bedrijventerrein op basis van de rol in de gewenste ruimtelijk-economische structuur. Daarbij wordt een analyse van het kleinstedelijk gebied of economisch knooppunt doorgevoerd op vlak van:

- de bestaande oppervlakte aan bedrijventerreinen
- de bezettingsgraad en vrijliggende gronden van het bedrijventerrein
- de bestaande (multimodale) ontsluiting of eventuele potentie
- de ligging in of in nabijheid van het vrachtrouten netwerk
- de bestaande personenontsluiting via openbaar vervoer of eventuele potentie
- de nutsleidingen en minimale maatschappelijke kost
- de milieulast
- de potenties op het terrein.

3.2. Ontwikkelingsperspectieven voor bestaande bedrijventerreinen

Kaart 64: ontwikkelingsperspectieven voor bedrijventerreinen

3.2.1. Reserve bedrijventerreinen

Als strategische reserves worden grote bedrijventerreinen bedoeld waarbij het op de markt brengen wordt uitgesteld tot na de planperiode. Wegens hun strategische ligging worden zij niet definitief geschrapt.

Het mijnterrein te Heusden-Zolder is onderworpen aan een gefaseerde ontwikkeling van de bedrijventerreinen. Het slibbekken moet worden gesaneerd vooraleer die terreinen kunnen worden uitgerust en ontwikkeld als bedrijventerrein. Momenteel wordt het terrein gebruikt voor de productie van energie via zonnepanelen.

3.2.2. Te schrappen bedrijventerreinen

Terreinen die in aanmerking komen voor desaffectatie, zijn grote vrijliggende terreinen die moeten worden gesaneerd en/of slecht gelegen zijn. Die terreinen zijn niet opgenomen in de aanbodcijfers van de provincie Limburg (inventaris gebruikt voor de bepaling van de taakstelling voor de provincie Limburg in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen).

- Het ex-PRB-terrein te Kaulille (Bocholt) moet worden gesaneerd. Het is gelegen in het buitengebied en slecht ontsloten. Het is aangewezen om op Vlaams niveau een ruimtelijk uitvoeringsplan te maken waarin die delen als bedrijventerrein worden geschrapt.
- In Zutendaal ligt het FNNH-terrein met de wapenfabriek van de FN. Gewenst wordt dat de activiteiten van de wapenfabriek er uitdoven wegens de situering op het Kempens Plateau, het nationaal park Hoge Kempen, het bosgebied, een noord-zuid gerichte open ruimte verbinding en de slechte ontsluiting. Het is aangewezen dat de Vlaamse overheid via een ruimtelijk uitvoeringsplan een nabestemming zal geven aan dit terrein. De provincie stelt dat de schrapping van het terrein slechts effectief kan ingaan nadat de exploitant de huidige economische activiteit heeft stopgezet.
- Een deel van de Kolenhaven in Lummen langs het Albertkanaal is door de Vlaamse overheid opgekocht en ingericht als natuureservaat (vallei van de Mangelbeek, natuurverbinding tussen omgeving kasteel Meylandt en Mangelbeek). Een industriële ontwikkeling op die plaats is daardoor niet meer mogelijk. Het is dus wenselijk om dit gebied te schrappen als industriegebied binnen het perspectief van het economisch netwerk Albertkanaal.
- Op de Berg in Maasmechelen komt in aanmerking voor een uitdovingsbeleid. Door de ligging op het Kempens Plateau, de plannen voor een nationaal park Hoge Kempen en de hoge natuurwaarde van de omgeving kunnen de industriële activiteiten niet langer meer worden verzoend met de draagkracht van het gebied. Zij moeten op langere termijn verdwijnen. De Vlaamse overheid zal via een ruimtelijk uitvoeringsplan een nabestemming moeten geven aan het terrein.
- Het bedrijventerrein te Reppel (Bocholt) bestaat uit twee delen: één gedeelte is gesaneerd na de sluiting van een arseenfabriek en het tweede gedeelte wordt ingenomen door twee bedrijven. Het gesaneerd gedeelte komt in aanmerking voor desaffectatie wegens de slechte ontsluiting, de ligging in het buitengebied en meer bepaald in een natuurverbinding tussen de valleien van de Abeek en de Soerbeek. Ook omwille van de gekozen sanering is de uitbouw van een volwaardig bedrijventerrein zeer moeilijk. De provincie zal voor dit gebied een ruimtelijk uitvoeringsplan opmaken met een herbestemming naar een open ruimte functie.
- De gronden in Alken op het terrein 'Brouwerij-uitbreiding' zijn deels waterziek. Een definitieve schrapping van het niet te ontwikkelen gedeelte creëert mogelijkheden voor een uitbreiding op een andere plaats, al dan niet aansluitend. Deze compensatie is niet enkel bedoeld voor een mogelijke uitbreiding van de brouwerij maar kan ook worden aangewend voor de vestiging van andere bedrijven.

3.3. Ontwikkelingsperspectieven voor lokale bedrijventerreinen

In alle gemeenten van het buitengebied zijn nieuwe bedrijven van een beperkte omvang mogelijk. Voorwaarde is wel dat zij worden verweven in het woongebied en de draagkracht van de omgeving niet overschrijden. Elementen met betrekking tot de draagkracht zijn: het verkeers-aantrekkelijk karakter van het bedrijf, milieuaspecten zoals lawaai-, stof-, geur- en bodemhinder, de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen, de schaal en omvang van het bedrijf in verhouding tot de schaal en omvang van de omgeving.

De kleinstedelijke gebieden en alle gemeenten van het buitengebied hebben de mogelijkheid een bijkomend lokaal bedrijventerrein te ontwikkelen voor het herlokaliseren van (zonevreemde) bedrijven die binnen de gemeente voorkomen en hebben de mogelijkheid een bijkomend lokaal bedrijventerrein voor nieuwe bedrijven te ontwikkelen.

De provincie beoordeelt de intentie van gemeenten tot het realiseren van een bijkomend lokaal bedrijventerrein op basis van het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan of in een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. Daarbij hanteert zij volgende principes.

- Het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan bevat een behoeftestudie voor nieuwe bedrijvigheid en voor de herlokalisatie van zonevreemde bedrijven. Deze behoeften moeten worden getoetst aan het bestaand gemeentelijk aanbod.
- Het bijkomend lokaal bedrijventerrein sluit in principe aan bij de stedelijke kern of bij het hoofddorp. Indien geen ruimtelijk verantwoorde locaties bij het hoofddorp worden gevonden, is de locatie aansluitend bij een woonkern een alternatief. In dat geval sluit het lokaal bedrijventerrein zo mogelijk aan bij een bestaand bedrijventerrein of bij een bestaande grote harde ontsluitingsinfrastructuur, in de mate dat dit verzoenbaar is met de zorg voor het behoud van de open ruimte.
- Er is een goede ontsluiting, bij voorkeur ook ten aanzien van het openbaar vervoer.
- Gemeenten kunnen vijf ha of meer ontwikkelen. Vijf hectare is echter de richtinggevende omvang.
- De kavelgrootte op het bedrijventerrein is afgestemd op lokale bedrijven. Regionale bedrijven komen niet in aanmerking.
- Het terrein wordt landschappelijk goed ingepast en duurzaam ontwikkeld.
- Om ruimtelijke spreiding tegen te gaan, wordt intergemeentelijke samenwerking gestimuleerd om meerdere lokale bedrijventerreinen samen te voegen op één locatie die voldoet aan de bovenstaande principes.

3.4. Ontwikkelingsperspectieven voor kleinhandelconcentraties

3.4.1. Uitgangspunten

Bundelen van kleinhandel

De verspreiding van kleinhandel buiten de woonkernen en de stedelijke gebieden wordt tegengegaan. Het beleid richt zich op bundelen ervan in de af te bakenen kleinstedelijke gebieden en in de kernen van het buitengebied. Ook voor de excentrisch gelegen concentraties van groot-schalige kleinhandel is bundeling een uitgangspunt.

Bewaken van het evenwicht tussen vraag en aanbod

Het evenwicht tussen vraag en aanbod wordt steeds meer verstoord door een relatief geringe groei van de vraag en een vrije wilde groei van het aanbod. Dat onevenwicht werkt niet enkel marktversturend, maar heeft ook verregaande ruimtelijke implicaties. Omdat er zo goed als een evenwicht is tussen vraag en aanbod kan er slechts een beperkte groei plaatsvinden. Het is daarom belangrijk om die dynamiek te sturen en te koppelen aan een commerciële hiërarchie van kernen.

Anderzijds is een verweving van volumineuze grootschalige kleinhandel in historische centra niet altijd vanzelfsprekend. Daarom is het creëren van kleinhandelszones als een specifiek type van regionaal bedrijventerrein soms noodzakelijk. Daarvoor moeten goed ontsloten en voldoende ruim gedimensioneerde terreinen worden geselecteerd. De concrete afbakening van die zones gebeurt bij de afbakening van de stedelijke gebieden aan de hand van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Er is echter geen economische ruimte meer voor inplanting van nieuwe perifere shoppingcentra. De bestaande concentraties zijn een uitgangspunt.

De kleinhandelsconcentraties sluiten aan bij stedelijke gebieden of economische knooppunten. Zij moeten complementair zijn met het stedelijk weefsel of het kerngebied, herkenbaar afgebakend en goed bereikbaar. De locaties worden voorbehouden voor specifieke kleinhandelsbranches. Het betreft in principe: kleinhandel in vervoermiddelen, bouwmaterialen, doe-het-zelf-artikelen, tuincentra, kleinhandel in woninginrichting, kantoorinrichting, electro- en huishoud- en audio-visuele artikelen, dieren, muziekinstrumenten, campingartikelen en brandstoffen of explosieve stoffen.

Bevorderen van een kwalitatieve inrichting en efficiënte invulling

Het imago en het visueel voorkomen van kleinhandelsconcentraties moeten worden verbeterd in overeenstemming met de ruimtelijke samenhang, onder meer door een betere architectuur, landschappelijke inrichting van het geheel met gemeenschappelijke parking en reclame. Daarnaast wordt toegezien op de correcte invulling van die gebieden. Kleinschalige kleinhandel hoort er niet thuis. Nieuwe winkels hebben minimaal 600 m² bebouwde grondoppervlakte en een netto verkoopoppervlakte van minimaal 400 m². Bouwen met meerdere bovengrondse bouwlagen wordt gestimuleerd.

Stimuleren van een kerngericht beleid

Een goede planning van kleinhandelsactiviteiten met het accent op bundeling en op verweving met andere activiteiten moet de kernen versterken en de open ruimte beschermen. De kleinhandel is een onderdeel van een groter geheel van activiteiten en voorzieningen. In principe wordt gekozen voor de kern waarin de commerciële hiërarchie moet overeenstemmen met de hiërarchie van de kernen. Zowel de reikwijdte van de handelsconcentratie als de draagkracht van het gebied moeten nauwkeurig worden bepaald.

Er moeten interessante vestigingsvoorwaarden voor de kleinhandel worden gecreëerd in de stedelijke gebieden en in de kernen van het buitengebied. Door die bundeling van handelszaken en verweving met andere stedelijke functies verhoogt de aantrekkingskracht en verminderen de sociale kost en de druk op het buitengebied. Ook kunnen enkel bepaalde economische knooppunten omwille van hun ligging en hun potentie om verkeersgenererende activiteiten op te vangen in aanmerking komen voor supergrootschalige detailhandel.

De trend van schaalvergroting van individuele handelszaken en het spanningsveld tussen de historische handelskern en de detailhandel in de periferie veroorzaken een toenemende leegstand in

de kernen. Een proactieve werking rond dynamisering van handelscentra is van belang om de leefbaarheid van die kernen te garanderen.

3.4.2. Categorisering van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau

Kaart 65: categorisering van perifere kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau

De categorisering betreft enkel **grootschalige kleinhandel buiten de centra geselecteerd als kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau** (zie verantwoording voor de keuze daarvan in het informatief gedeelte). Enkel bestaande concentraties van grootschalige kleinhandel worden geselecteerd. Er wordt van uitgegaan dat geen nieuwe kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau buiten de stedelijke gebieden mogelijk zijn. Nieuw aanbod wordt in bestaande concentraties gerealiseerd. Een belangrijk criterium voor de toewijzing van de kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau aan een bepaald type is de samenhang met een stedelijk gebied. Voor de geselecteerde concentraties maakt de provincie provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen op.

Kleinhandelsconcentraties type I

De provincie maakt voor kleinhandelsconcentraties type I ruimtelijke uitvoeringsplannen op om ze te ordenen en ontwikkelingskansen te geven. Bestaande vestigingen kunnen uitbreiden en bijkomende handelszaken zullen worden toegelaten. Bij de herinrichting van die kleinhandelsconcentraties worden interne verdichting, hergebruik van leegstaande gebouwen, concentratie van handelszaken en herstructurering gestimuleerd. De relatie met het stedelijk gebied moet worden uitgebouwd om de complementariteit te versterken tussen de grootschalige kleinhandel en de kleinhandel in de kern.

De provincie selecteert één kleinhandelsconcentratie type I:

- Luikersteenweg te Tongeren.

Kleinhandelsconcentraties type II

De provincie maakt voor kleinhandelsconcentraties type II ruimtelijke uitvoeringsplannen op, behalve als zij gelegen zijn binnen de grenslijn van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. In dit laatste geval is de Vlaamse overheid bevoegd. De ontwikkelingskansen van de kleinhandelsconcentraties type II worden bepaald door de afbakeningsprocessen van de stedelijke gebieden. Als daarbij blijkt dat een kleinhandelsconcentratie binnen de grenslijn van het stedelijk gebied ligt, dan wordt het beleid - enerzijds uitbreiding of anderzijds hoogstens behoud en herstructurering - bepaald in het afbakeningsproces. Als de kleinhandelsconcentratie buiten de grenslijn valt, geldt het beleid van type III.

Kleinhandelsconcentraties type II zijn:

- Hasseltweg - Genkersteenweg te Genk en Hasselt
- Zuiderring te Genk
- Kempischesteenvweg te Hasselt
- Kuringersteenweg te Hasselt.

Kleinhandelsconcentraties type III

Voor kleinhandelsconcentraties type III maakt de provincie provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen op met het oog op behoud, herstructurering of afbouw van de concentratie. Kleinhandelsconcentraties type III komen niet in aanmerking voor ontwikkeling.

De provincie selecteert één kleinhandelsconcentraties type III:

- Meubelboulevard te Peer.

Voor de Meubelboulevard in Peer is herstructurering aangewezen met als hoogste inzet de optimalisering van de bestaande toestand. Alleen ten behoeve van een herschikking van het parkeren kan een kleine uitbreiding van het terrein in het ruimtelijk uitvoeringsplan worden toegelaten.

Kleinhandelsconcentraties type IV

Kleinhandelsconcentraties type IV hebben een rol te vervullen in het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland. Zij maken een onderdeel uit van de economische structuur van het netwerk. Zij zijn met behulp van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen te ordenen en te herstructureren als uitwerking van een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan voor het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland. Dat bevat een overkoepelende visie en een structuurschets voor dit ruimer gebied. Onderlinge afstemming is een noodzaak. De N78 is als structuurbepalend element binnen het netwerk te beschouwen. Value Retail is als een solitaire inplanting te beschouwen met een grote aantrekkingskracht. Kleinhandelsconcentraties type IV zijn:

- N78 Lanaken - Maasmechelen
- Value Retail te Maasmechelen.

Overige kleinhandelsconcentraties buiten de kernen

De overige kleinhandelsconcentraties buiten de kernen zijn van lokaal niveau en/of solitaire winkels.

Die kleinhandelsconcentraties komen als geheel niet in aanmerking voor een verdere ontwikkeling of herstructurering. Individuele uitbreiding van bestaande kleinhandelszaken blijven wel mogelijk rekening houdend met de plaatselijke draagkracht. De problematiek wordt behandeld in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan of bij de opmaak van een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan. De gemeente kan beslissen om de bestaande situatie te behouden, te herstructureren of af te bouwen.

3.4.3. Supergrootschalige kleinhandelsvestigingen

Onder supergrootschalige kleinhandelsvestigingen worden vestigingen verstaan met een bruto vloeroppervlakte van meer dan 15.000 m² met een provinciaal verzorgende functie en met uitzondering van in hoofdzaak op voeding gerichte kleinhandel. Het kan gaan om zowel één solitaire kleinhandelszaak als om een kleinhandelsconcentratie onder één dak of ook een kleinhandelsconcentratie van solitairen in elkaars onmiddellijke nabijheid.

Voor supergrootschalige kleinhandelsvestigingen is het bereiken van een zo groot mogelijk verzorgingsgebied essentieel. Een ligging binnen stedelijk gebied of binnen de economische knooppunten Houthalen-Helchteren en Lummen met een optimale ontsluiting voor zowel autoverkeer als openbaar vervoer verdient hierbij de voorkeur. De zoektocht naar concrete ruimtelijke mogelijkheden voor supergrootschalige kleinhandelsvestigingen houdt rekening met de principes van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (op goed ontsloten plaatsen ook voor collectief vervoer, oppervlakte en uitrusting conform het belang van het stedelijk gebied of het economisch knooppunt).

De ligging van Houthalen-Helchteren aan het knooppunt van E314 en N74, de centrale ligging binnen de provincie in het stedelijk netwerk Midden-Limburg en de goede ontsluiting via struc-

turerende openbaar vervoerassen (snelbus Neerpelt - Overpelt - Lommel, de openbaar vervoerlijn van het Spartacusplan) vormen kansen voor de inplanting van supergrootschalige kleinhandel in dit economisch knooppunt. De mogelijkheden voor een dergelijke inplanting zullen worden onderzocht in het kader van een geïntegreerd gebiedsgericht planproces voor dit economisch knooppunt. Andere sleutelkwesties in dit onderzoek betreffen de toekomstige ontwikkeling van de aanwezige bedrijventerreinen en hun ontsluiting.

Omwille van de aanwezigheid van het knooppunt van E314 en E313 en de strategische ligging binnen de provincie en het stedelijk netwerk Midden-Limburg vormt ook Lummen een te onderzoeken strategische locatie voor de inplanting van supergrootschalige kleinhandel. Deze locatie kan worden onderzocht in het kader van een op te maken geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan voor de knoop Albertkanaal - klaverblad te Lummen. Andere sleutelkwesties die in dit gebied zijn onder andere het industrieterrein 'Lummen-Zuid' binnen het economisch netwerk Albertkanaal, het industrieterrein 'Kolenhaven', de doorgroeimogelijkheden van het golfterrein tot 18 holes en de doortocht van de Mangelbeekvallei. Ook de ontsluiting via het openbaar vervoer vormt hier een onderzoeksvraag.

3.5. Ontwikkelingsperspectieven voor landbouw

3.5.1. Gewenste ruimtelijk-agrarische structuur

Kaart 66: gewenste ruimtelijk-agrarische structuur

De gewenste ruimtelijk-economische structuur wordt vertaald naar een gewenste ruimtelijk-agrarische structuur aan de hand van een aantal ruimtelijke principes. Daarbij wordt de ruimtelijk-agrarische structuur gedifferentieerd in deelgebieden op basis van agrarische mogelijkheden en knelpunten. De grote aaneengesloten landbouwgebieden worden prioritair behouden. Daarnaast wordt de agrarische structuur gedifferentieerd in overeenstemming met verbrede doelstellingen van de landbouw als open ruimte beheerder.

Sterke grondgebonden landbouw met recreatief medegebruik in het open waardevol landschap van Droog Haspengouw (Leemstreek)

In dit gebied komen nog vele grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang voor. Zij worden maximaal behouden. Het aansnijden van landbouwgebruikspercelen voor bebouwing wordt zoveel mogelijk tegengegaan, zelfs op gronden met een 'harde' bestemming. Een meer gediversifieerde grondgebonden landbouw wordt ruimtelijk gestimuleerd.

Agrarische bebouwing respecteert de waardevolle open landschapskarakteristieken. Bijkomende gebouwen sluiten zoveel mogelijk aan bij bestaande gebouwen. De provincie neemt maatregelen om de landschappelijke integratie van gebouwen te bevorderen en om cultuurhistorisch waardevolle gebouwen zoveel mogelijk te passen in een moderne landbouwbedrijfsvoering. Daardoor moeten minder nieuwe gebouwen worden opgericht.

Het gebied heeft sterke mogelijkheden voor plattelandstoerisme. Daarom worden ter economische verbreding van de landbouw bijkomende ontwikkelingsperspectieven toegekend voor hoesvetoerisme, hoevecampings en kasteelkamperen. Die ontwikkelingen moeten de leefbaarheid van het platteland versterken zonder de ontwikkelingen van de landbouw te belemmeren of de agrarische ruimte te versnipperen.

De leemstreek heeft een zeer goede agrarische bodemgeschiktheid, maar een kwetsbare bodem en waterhuishouding. Een zorgzaam omspringen met bodem en water is bijgevolg essentieel voor het behoud van de grote productiepotentie. Stimulerende maatregelen worden genomen voor een betere ruimtelijke buffering op erosiegevoelige bodems, van kwetsbaar grondwater, van brongebieden en beekvalleien. Voorbehouden van bijkomende ruimte voor een netwerk van kleine landschapselementen wordt daarom gestimuleerd en ingepast in een moderne landbouw-bedrijfsvoering. Omwille van een regelmatig weerkerende problematiek van water- en modder-overlast moet het agrarisch gebied ook meer worden ingericht en beheerd voor waterretentie en indringing in de bodem.

In het mergelland gelden in het algemeen dezelfde ontwikkelingsperspectieven als in de leemstreek. Daarbij wordt het volgende toegevoegd. Ruimtelijke maatregelen kunnen in ruimtelijke uitvoeringsplannen of verordeningen worden genomen om de ruimtelijke ordening en inrichting van intensieve teelten te optimaliseren voor een goede ontsluiting, uitrusting voor mestopslag en -verwerking, sanitaire risico's, ligging ten opzichte van woonkernen, integratie in het landschap, en kwetsbaarheid van het fysisch en biologisch milieu. Ook landinrichtingsprojecten en soms ook ruilverkavelingen zijn daartoe aangewezen instrumenten.

Fruitteelt en gemengde landbouw in Vochtig Haspengouw en delen van Droog Haspengouw

In Vochtig Haspengouw en delen van Droog Haspengouw (inclusief een deel van het Hageland) worden fruitteelt en gemengde landbouw met een divers aanbod gestimuleerd in overeenstemming met de agrarische mogelijkheden en fysische kwetsbaarheden. De verankering en kwalitatieve versterking van de fruitteelt in de regio zijn een prioriteit.

Bijzondere aandacht gaat in het ruimtelijk beleid naar:

- het tegengaan van elke verdere versnippering van het landbouwgebied, zoals door verdere verlinting en geïsoleerde verkavelingen
- het aanmoedigen van aangepast landgebruik in overstromingsgebieden, af te bakenen als bouwvrije agrarische gebieden
- het ruimtelijk stimuleren van een duurzame fruitteelt, waarvoor maatregelen worden genomen zoals voorzien in ruimte voor buffering van beken, bronnen en kleine landschapselementen
- het afremmen van fruitteelt in beekvalleien
- het onderzoeken van de behoefte en de meest geschikte locatie voor toeleveringsbedrijven en industriële verwerking van fruit (bijvoorbeeld gekoppeld aan de fruitveiling van Sint-Truiden of op een regionaal bedrijventerrein in Sint-Truiden).

In de fruitstreek moet ruimte blijven voor grote bijkomende agrarische gebouwen, zoals opslagloodsen en koelplaatsen. In het agrarisch gebied gaat het om opslagloodsen en koelplaatsen van lokaal belang. Die grote gebouwen sluiten wel aan bij bestaande bedrijfsgebouwen. De provincie neemt maatregelen om hun integratie in het landschap te bevorderen.

Lokale toeleverende en verwerkende bedrijven kunnen in principe uitbreiden en nieuwe bedrijven kunnen zich inplanten op lokale bedrijventerreinen. Regionale toeleverende en verwerkende bedrijven kunnen in principe uitbreiden en nieuwe bedrijven kunnen zich inplanten op gemengde regionale bedrijventerreinen en op bedrijventerreinen voor agro-industrie.

Gemengde grondgebonden en grondloze veehouderij in evenwicht met de ruimtelijke draagkracht in Noordoost-Limburg

In deze dynamische landbouwstreek wordt grondgebonden landbouw, vooral (melk)veehouderij, als ruimtelijke drager ondersteund. Ook de intensieve veehouderij is belangrijk in deze regio. Zij kan echter, net zoals de grondgebonden veehouderij, niet verder uitbreiden door de beperkingen in de mestwetgeving. Dreigende versnippering van grote aaneengesloten landbouwgebieden - bijvoorbeeld door verlinting en ruimtebeslag - vanuit industrie of verstedelijking wordt tegengegaan.

Voornamelijk in de vlakte van Bocholt, maar ook in Overpelt, ligt een vrij grote oppervlakte historische landbouwgronden in natuurrijke gebieden. Het betreft vaak groengebieden volgens het gewestplan. Die landbouw moet verdere ontwikkelingsmogelijkheden behouden. Voornamelijk in het gebied rond Peer en in de Vlakte van Bocholt zijn mogelijkheden tot planologische ruil tussen natuurarme groengebieden in landbouwgebruik en niet-gebruikte landbouwgronden met heden een agrarische bestemming.

Wat de verbrede agrarische doelstellingen betreft, gaat bijzondere aandacht naar het nemen van stimulerende maatregelen voor:

- ruimtelijke ondersteuning van efficiënt agrarisch waterbeheer ¹⁹³
- ruimtelijke buffering van beekvalleien
- functionele integratie in het modern landbouwsysteem van te herstellen kleinschalige houtkantlandschappen
- recreatief medegebruik ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Bocholt - Herentals
- bescherming van de landbouwfunctie ten noorden van het kanaal in het landschappelijk waardevol rustgebied.

Ruimtelijke maatregelen kunnen in ruimtelijke uitvoeringsplannen of verordeningen worden genomen om de ruimtelijke ordening en inrichting van grondloze landbouw te optimaliseren. Aandachtspunten zijn een goede ontsluiting, uitrusting voor mestopslag en -verwerking, sanitaire risico's, ligging ten opzichte van woonkernen, integratie in het landschap en kwetsbaarheid van het fysisch en biologisch milieu. Ook landinrichtingsprojecten en soms ook ruilverkavelingen zijn daartoe aangewezen instrumenten.

Sterke grondgebonden melkveehouderij in de waardevolle, natuurrijke landschappen van Voeren en West-Limburg

Weidestreek of Voeren

Grondgebonden (melk)veehouderij is hier een sterke ruimtelijke drager, verweven met natuurwaarden. Zij wordt ruimtelijk ondersteund. Bescherming van bodem, landschap en kleine landschapselementen (hoogstamboomgaarden, graften, holle wegen, beken en bosjes) is een aandachtspunt.

Kempense grensgebieden van West-Limburg

In deze gebieden sluit de agrarische structuur nauw aan bij die van de aanliggende provincies. Grondgebonden melkveehouderij wordt als ruimtelijke drager grensoverschrijdend ruimtelijk ondersteund. De provincie stimuleert een verbetering van de landbouwstructuur. Er zijn mogelijkheden tot herstructurering van gronden en planologische ruil. Het voorbehouden van ruimte

voor een netwerk van kleine landschapselementen wordt nagestreefd en ingepast in een moderne landbouwbedrijfsvoering.

Grondgebonden en beheerslandbouw in de Maasvallei

Grondgebonden landbouw heeft in het Maasland een blijvende structuurbepalende rol in het open valleilandschap. Zij wordt ruimtelijk ondersteund. Bijkomende agrarische bebouwing respecteert de waardevolle open landschapskarakteristieken en sluit aan bij bestaande gebouwen. De provincie neemt maatregelen om hun integratie in het landschap te bevorderen.

In de uiterwaarden is ruimte voor beheerslandbouw. Stimulerende maatregelen worden genomen om voldoende ruimte te incorporeren in de landbouwsystemen (extensivering van de landbouw), zodat het uiterst kwetsbaar grondwater wordt beschermd.

Grondgebonden land- en tuinbouw in verweven open ruimten in het netwerk Midden-Limburg

Landbouw is beperkt aanwezig. Er zijn nauwelijks grote aaneengesloten landbouwgebieden. In open ruimte verbindingen is grondgebonden landbouw structurerend als buffer tegen verstedelijking. Dat is belangrijk in het stedelijk netwerk Midden-Limburg. In beekvalleien is ruimte voor grondgebonden landbouw met natuurverweving of als beheerslandbouw. De grote oppervlakten gronden die niet meer in gebruik zijn door de beroepslandbouw, vooral in West-Limburg, moeten uit de agrarische structuur worden afgestoten en opgenomen in de natuurlijke of bosstructuur. Snippers landbouwgebruikspercelen kunnen functioneel worden gebundeld tot meer leefbare eenheden. Een planologische ruil is aangewezen tussen versnipperde agrarische gebieden op de gewestplannen en gebieden met een groene bestemming en weinig natuurwaarden.

Buiten beekvalleien en kwetsbare gebieden is ruimte voor stedelijke landbouw, met plaatselijk landschappelijk te integreren serretuinbouw en sierteelt. Daarbij moet een optimale inrichting worden uitgewerkt naar ontsluiting, water-, warmte- en milieuproblematiek (pesticiden en meststoffen). Tuinbouw, eventueel met verkoop van (deels) eigen producten, wordt ruimtelijk ondersteund in het agrarisch gebied, maar buiten de grote aaneengesloten landbouwgebieden.

Geen glastuinbouwconcentraties van provinciaal niveau

De provincie selecteert geen concentraties van glastuinbouw van provinciaal niveau. De gemeenten kunnen wel concentraties van gemeentelijk niveau selecteren en bijbehorende ontwikkelingsperspectieven geven in de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

3.5.2. Aanwijzingen voor het afbakenen van de agrarische structuur

Kaart 67: aanwijzingen voor het afbakenen van de agrarische structuur

Grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang

In die gebieden is grondgebonden landbouw structuurbepalend op bovenlokaal niveau. In die nog vrij onversnipperde landbouwgebieden mag de agrarische structuur niet nog verder uit elkaar vallen. De grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang worden beschouwd als agrarische kernzones.

De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om minimaal de grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang op te nemen in de agrarische structuur die door de Vlaamse overheid zal worden afgebakend. De provincie streeft daarbij naar een overleg tussen

de provinciale afdeling ruimtelijke ordening, de provinciale landbouwdienst, de Vlaamse overheid, de betrokken gemeenten en de sector.

Beleid

Bij het afbakenen van die gebieden door de Vlaamse overheid en het voeren van overleg daartoe kunnen volgende ontwikkelingsperspectieven een basis zijn.

- Maatregelen om de ruimtelijke agrarische structuur te optimaliseren worden prioritair in die gebieden gesitueerd.
- In grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang wordt in de eerste plaats de grondgebonden beroepslandbouw ruimtelijk ondersteund. Zoekzones voor agrarische bedrijvzones situeren zich zoveel mogelijk buiten die gebieden.
- Die gebieden worden beschermd tegen verdere versnippering of grondbeslag door industriële ontwikkelingen en bedrijventerreinen, hoogdynamisch toerisme of recreatie, lijninfrastructuren, geïsoleerde woonzones en lintbebouwing, of door agrarische gebouwencomplexen voor grondloze landbouw. De provincie kan daarmee rekening houden bij de afbakening van de kleinstedelijke gebieden. Indien niet ingesloten door sterk verstedelijkte ruimten, behoren die gebieden tot het buitengebied en vormen zij vanuit de open ruimte een grens voor het kleinstedelijk gebied. Als een groot aaneengesloten landbouwgebied van provinciaal belang in een (klein)stedelijk gebied gelegen is, worden de ontwikkelingsperspectieven van het gebied verder uitgewerkt in het afbakeningsproces van het stedelijk gebied en in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan.
- Het recreatief medegebruik is in die gebieden beperkt.
- Maatregelen kunnen worden genomen om cultuurhistorisch waardevolle gebouwen¹⁹⁴ te integreren in een moderne landbouwbedrijfsvoering of een toeristisch-recreatieve invulling te geven. Andere gebouwen die niet meer in te passen zijn in een agrarische functie, kunnen het best worden verwijderd.
- Barrières voor landbouwtransport worden prioritair in die gebieden weggenomen of gemilderd. Niet-agrarisch gemotoriseerd verkeer, uitgezonderd bestemmingsverkeer, wordt afgeleid naar verbindingswegen. Fiets-, wandel- en ruiterroutes worden, indien mogelijk, gescheiden van de drukkere landbouwverkeersassen en gesitueerd op voor landbouw minder noodzakelijke wegsegmenten. Zo kunnen zij een functie geven aan weinig of niet (meer) gebruikte wegen, zoals bepaalde holle wegen. Verdere maatregelen die bijdragen tot het optimaliseren van het wegennet, zijn mogelijk.

Aanduiding van grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang

Op basis van voornamelijk de oppervlakte van onversnipperde agrarische gebieden en van hun waarde voor grondgebonden beroepslandbouw duidt het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang aan. Deze zijn weergegeven op de kaart. Belangrijke grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang liggen voornamelijk in Haspengouw, in de regio rond Peer, Meeuwen-Gruitrode en omgeving, in de vlakte van Bocholt en in het noordelijk Maasland alsook in Voeren.

De aanduiding geeft de suggestie weer van de provincie aan de Vlaamse overheid omtrent de afbakening van de agrarische structuur. De grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang zullen uiteindelijk volledig in de agrarische structuur liggen en worden

pas afgebakend na afbakening van de agrarische structuur door de Vlaamse overheid. Zij bakent de agrarische structuur tot op perceelsniveau af in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Delen van de agrarische structuur die uiteindelijk buiten die gebieden vallen, zijn dikwijls ook belangrijk voor de grondgebonden beroepslandbouw, maar dan op lokaal niveau¹⁹⁵.

3.5.3. Differentiatie van de agrarische structuur voor verbrede landbouw

De functieverbreiding van het buitengebied is een gegeven en wordt als uitgangspunt opgenomen in het beleid.

Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg creëert een kader waarbij de landbouw - als één van de belangrijke ruimtegebruikers in het buitengebied - op een flexibele manier kan inspelen op de diverse functies en activiteiten die in de hedendaagse open ruimte plaatsvinden.

De provincie wil flexibele en vitale vormen van gebruik en inrichting van het buitengebied mogelijk maken. Functieverbreiding in de landbouw kan hier mee een antwoord op bieden. Zij wordt niet opgelegd, wel gestimuleerd. Het kader voor de mogelijkheden tot verbrede landbouw wordt aangereikt door een aantal interne en externe factoren. Immers niet in elke regio is elke vorm van functieverbreiding mogelijk en verbrede landbouw berust dikwijls op persoonlijk initiatief. Deze randvoorwaarden zijn bepalend voor de wijze waarop de landbouwer zijn activiteit in het agrarisch gebied kan verbreden.

Het begrip 'verbrede landbouw' kan op diverse manieren worden ingevuld.

Verkoop van hoeveproducten

De landbouw kan een bijdrage leveren tot het versterken van het lokaal aanbod door de verkoop van agrarische producten. Dit geldt vooral in regio's waar de leefbaarheid van kleine kernen in het gedrang komt (bijvoorbeeld Haspengouw). De verkoop beperkt zich evenwel tot afzet van de eigen productie en kan niet worden uitgebreid met andere vormen van detailhandel. Deze beperking is in heel de provincie van toepassing.

Toeristisch en recreatief aanbod

Gebieden met een hoge landschappelijke beeldwaarde (kleine landschapselementen, reliëf, fruitbloesems, bouwkundig patrimonium, visuele openheid enz.) vormen een aantrekkelijk kader voor plattelandstoerisme. In deze gebieden kan de landbouwer hier op inspelen door het faciliteren van hoevertoerisme en tegelijk een taak op te nemen als beheerder van het landschap.

Natuurbeheer en landschapszorg

In streken waar het agrarisch ruimtegebruik niet dominant aanwezig is, kunnen landbouwers hun activiteiten verbreden door een rol op te nemen in het natuur- en bosbeheer. Bermen, holle wegen, perceelsranden en dergelijke kunnen door de landbouw worden beheerd.

Het open houden van open ruimte verbindingen, het landschappelijk integreren van landbouwnederzettingen en hun aanhorigheden (silo's, loodsen enz.) door erfbeplanting, het beheren van het cultureel agrarisch patrimonium (beemden, hoogstamboomgaarden, vierkantshoeven enz.) zijn voorbeelden van landschapszorg.

Deze ondersteunende rol van de landbouwer op vlak van natuurbeheer en landschapszorg komt in het bijzonder tot uiting in de natuurverbindingengebieden, in de gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau en in de open ruimte verbindingen. De provincie bakent deze gebieden af in ruimtelijke uitvoeringsplannen. In deze afgebakende gebieden kan zij het beheer van de open ruimte stimuleren en reguleren door middel van premies en verordeningen.

3.5.4. Aanvullend provinciaal kader voor agrarische bebouwingmogelijkheden

Het kader voor agrarische bebouwingmogelijkheden dat het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen aanreikt, wordt als volgt verfijnd. Het kader wordt uitgewerkt in provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen en toegepast in de evaluatie van gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en uitvoeringsplannen. Bouwvrije agrarische gebieden en agrarische bedrijvenzones worden niet door de provincie geselecteerd noch afgebakend.

- Nieuwe agrarische bedrijven of bedrijfsverplaatsingen maken bij voorkeur gebruik van reeds door de landbouw verlaten bedrijfsgebouwen veeleer dan er volledig nieuwe gebouwen voor op te richten. De provincie kan maatregelen nemen om verbouwingen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen voor een moderne landbouwbedrijfsvoering te stimuleren.
- Agrarische bedrijvenzones voor de inplanting van nieuwe grondloze agrarische bedrijven kunnen op gemeentelijk niveau worden geselecteerd en afgebakend binnen de gebieden van de agrarische structuur.
- Bijkomende agrarische gebouwencomplexen voor grondloze landbouw zoals voor glasteelten, worden niet gesitueerd in grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang. Bestaande gebouwencomplexen kunnen hier wel uitbreiden. Zo worden zoveel mogelijk aaneengesloten gronden gevrijwaard voor de grondgebonden landbouw.
- Grote bijkomende agrarische gebouwen, zoals opslagloodsen in de fruitstreek, worden aansluitend geïntegreerd bij bestaande agrarische bedrijfsgebouwen. De provincie kan maatregelen nemen om de landschappelijke integratie te bevorderen.

3.6. Ontwikkelingsperspectieven voor ontginningen

Het ruimtelijk kader voor ontginningen wordt aangegeven in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen¹⁹⁶. Ramingen van ruimtebehoefte voor delfstoffen worden vastgelegd in gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen. Voor de nabestemming en herinrichting van de groeven gelden de principes aangehaald in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Indien het Vlaams gewest echter nalaat de nabestemming van bestaande ontginningsgebieden in uitvoeringsplannen vast te leggen of te actualiseren dan zal de provincie ter zake provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken.

De nabestemming van groeven moet passen in de provinciale visie volgens het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

Voor de grindgroeven (Maasland, Kempens Plateau) sluit het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg zich aan bij de algemene lijnen van de structuurvisie van het grindherstructureringscomité. Die algemene visie voldoet aan de principes van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en aan de visie op de hoofd- en deelruimten in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Het grindherstructureringscomité heeft voor de uitwerking van die structuurvisie de taak gekregen in het grinddecreet¹⁹⁷.

Voor de overige groeven in Limburg gelden volgende ontwikkelingsperspectieven:

- In de grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang wordt een landbouwnabestemming als eerste mogelijkheid onderzocht.
- In de andere gebieden is een nabestemming natuurontwikkeling en eventueel recreatief medegebruik in principe gewenst. In toeristisch-recreatieve knooppunten is een toeristisch-recreatieve hoofdfunctie aangewezen. Het betreft bijvoorbeeld de groeven bij Aquaparadiso in Lommel of Papendaalheide in Zutendaal.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

Voor regionale bedrijventerreinen

- De provincie kan via een studie de potenties voor bijkomende regionale bedrijventerreinen onderzoeken en dit voor alle kleinstedelijke gebieden en specifieke economische knooppunten.
- De provincie kan tijdens de afbakening van de kleinstedelijke gebieden potenties voor bijkomende regionale bedrijventerreinen onderzoeken.
- De provincie kan in ruimtelijke uitvoeringsplannen regionale bedrijventerreinen afbakenen en differentiëren in de kleinstedelijke gebieden en in de specifieke economische knooppunten.
- De provincie kan via het opmaken van een ruimtelijk uitvoeringsplan de nabestemming regelen van een gedeelte van het bedrijventerrein te Reppel.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt, gekoppeld aan de realisatie van de poort Kempijse As.
- De provincie kan samen met de Vlaamse overheid en met de economische partners nagaan op welke wijze het bestaand aanbod aan bedrijventerreinen kan worden geoperationaliseerd. De aanbevelingen van het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie vormen daarbij een belangrijke leidraad.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de ruimte rond N74 ter hoogte van het economisch knooppunt Houthalen-Helchteren.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor de ruimte rond de knoop 'klaverblad - Albertkanaal' in het economisch knooppunt Lummen.

Voor grootschalige kleinhandel

- De provincie kan verschillende ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor de kleinhandelsconcentraties van provinciaal niveau.

Voor de agrarische structuur

- De provincie kan de mogelijkheden onderzoeken tot het realiseren van een specifiek regionaal bedrijventerrein voor agro-industrie voor toelevering aan en verwerking van de fruitteelt. De provincie kan daartoe ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken.
- De provincie kan een ruimtelijk uitvoeringsplan of stedenbouwkundige verordeningen opmaken ter uitvoering van het provinciaal ruimtelijk kader voor plattelandstoerisme.
- De provincie kan een onderzoek opstarten om het ruimtelijk-agrarisch luik van het plattelandsbeleid voor Haspengouw uit te werken en te vertalen naar ruimtelijke uitvoeringsplannen of stedenbouwkundige verordeningen.
- De provincie kan agrarische ontwikkelingsperspectieven uitwerken voor het provinciaal stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland.
- De provincie kan een afbraakfonds oprichten om de verwijdering te stimuleren van overbodige, niet-waardevolle gebouwen gelegen in de agrarisch structuur en in de eerste plaats in grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang.
- De provincie kan ondersteunende maatregelen nemen om cultuurhistorisch waardevolle, al dan niet verlaten agrarische bedrijfsgebouwen te kunnen verbouwen om een integratie mogelijk te maken in een moderne landbouwbedrijfsvoering.
- De provincie kan een stedenbouwkundige verordening opmaken en maatregelen nemen om grote bijkomende agrarische gebouwen te laten integreren met bestaande agrarische gebouwencomplexen of landschappelijk te integreren.

Voor ontginningen

- De provincie kan bij het opmaken van geïntegreerde gebiedsgerichte strategische plannen voor het Zuidelijk Maasland en voor het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt meer gedetailleerde ontwikkelingsperspectieven opmaken voor de ontginningsgebieden.

4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid

Voor regionale bedrijventerreinen

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om ruimtelijke uitvoeringsplannen op te maken voor het schrappen van delen van de ex-PRB terreinen te Kaulille (Bocholt), een gedeelte van het terrein Kolenhaven in Lummen, het FNNH-terrein in Zutendaal (na stopzetting van de huidige activiteiten van de wapenfabriek) en van het terrein Op de Berg in Maasmechelen.
- De provincie vraagt de Vlaamse overheid het te saneren gedeelte van het mijnterrein in Heusden-Zolder als reserve te beschouwen.
- De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om (1) artikel 10 van het verdrag van 24 februari 1961 tussen België en Nederland tot verbetering van de verbinding tussen het Julianakanaal en het Albertkanaal (aangepast in 1989) te schrappen en aan te passen zodat de reservatie van het tracé voor het Cabergkanaal wordt geschrapt en (2) gebieden 1 en 10 van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan “ontginningsgebieden Leem in Zuid-Limburg” aan te passen in functie van de realisatie van het grensoverschrijdend regionaal bedrijventerrein Albertknoop en de bijhorende grensoverschrijdende groenstructuur van het Zouwdal.

Voor grootschalige kleinhandel

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid te onderzoeken of meer fundamentele Vlaamse acties mogelijk zijn om de ongeordende ontwikkeling van nieuwe grootschalige kleinhandel in woongebied met landelijk karakter (gewestplan) af te remmen.

Voor de agrarische structuur

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om minimaal de grote aaneengesloten landbouwgebieden van minstens provinciaal belang op te nemen in de agrarische structuur die door de Vlaamse overheid zal worden afgebakend.
- De provincie vraagt de Vlaamse overheid te onderzoeken of landinrichtingsprojecten, ruilverkavelingen of natuurinrichtingsprojecten als instrumenten worden geïnitieerd ter ondersteuning van de ontwikkelingsperspectieven van de provinciale ruimtelijk-agrarische structuur.
- Er wordt gesuggereerd dat natuurrijke historische landbouwgebieden¹⁹⁸ in of bij grote aaneengesloten landbouwgebieden van provinciaal belang en die in gebruik zijn door grondgebonden beroepslandbouw, niet worden opgenomen in het Vlaams ecologisch netwerk¹⁹⁹ maar worden geselecteerd als natuurverwevingsgebieden.
- De provincie vraagt de Vlaamse overheid bij de afbakening van de agrarische en natuurlijke structuur een planologische ruil door te voeren tussen agrarische gebieden met een hoge natuurwaarde en groengebieden in landbouwgebruik.
- De provincie suggereert de Vlaamse overheid om natuurlijke overstromingsgebieden zoveel mogelijk af te bakenen als bouwvrije agrarische gebieden. Daarbij moet voldoende agrarische ruimte overblijven voor nieuwe agrarische bedrijven of bedrijfsverplaatsingen.
- De provincie suggereert de Vlaamse overheid om de differentiatie van de agrarische structuur ter ondersteuning van de gebiedsgerichte agrarische verbreding in haar ruimtelijk beleid te ondersteunen.

Voor ontginningen

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid bij het opstellen van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor ontginningen een nabestemming te voorzien die in overeenstemming is met de ontwikkelingsperspectieven voor groeven in dit structuurplan.

IV.4. Toeristisch-recreatieve structuur

1. Visie en doelstellingen

Limburg is een toeristische provincie bij uitstek. Toerisme wordt als economische hefboom erkend voor Limburg. Limburg moet ook in de toekomst een toeristisch-recreatieve rol op een kwalitatieve wijze blijven vervullen.

- Toerisme moet de *verscheidenheid* in de provincie versterken en de eigenheid van elke streek of regio ondersteunen, waardoor haar aantrekkelijkheid verhoogt. Limburg heeft een gevarieerd aanbod van relatief gave open ruimte gebieden. Zo onderscheidt men de bosrijke Kempen, het waterrijk Maasland en het bloesemrijk Haspengouw.
- De toeristisch-recreatieve infrastructuur kan beter worden gebruikt door het integreren van voorzieningen in *toeristisch-recreatieve netwerken* met een koppeling van dag- en verblijfstoerisme, een betere ontsluiting (ook via collectief vervoer) en een koppeling aan toeristisch-recreatieve routes.
- Het opwaarderen, het kwalitatief verbeteren en het *grensoverschrijdend op elkaar aansluiten* in netwerken van de toeristisch-recreatieve infrastructuur en van het recreatief medegebruik zijn belangrijk. Inzake toerisme en recreatie, die zich meer richten naar de open ruimte beleving, is meer samenwerking gewenst met de aangrenzende provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant, Luik, Noord-Brabant (Nederland) en Limburg (Nederland). Een belangrijke samenwerking op vlak van toerisme en cultuur richt zich op Nederlands en Belgisch Limburg.
- Nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur dient de bestaande steden en kernen in het buitengebied *economisch* te versterken volgens de ruimtelijke draagkracht van het gebied.
- Het *plattelands- en natuurgericht toerisme* moet verder worden gestimuleerd.
- Daarnaast wordt erkend dat voldoende ruimte noodzakelijk is voor *jeugdrecreatie*. Die ruimte moet veilig bereikbaar zijn vanuit de woonplaats (jeugdwerkinfrastructuur). Er wordt dan ook vanuit gegaan dat voldoende ruimte voor recreatie en sport moet worden voorzien *in de onmiddellijke woonomgeving* omwille van de essentiële maatschappelijke functie van die activiteiten (sociale functie, gezondheid enz.).
- *Recreatief medegebruik* kan in principe overal. De intensiteit van recreatief medegebruik wordt afgestemd op de noden, mogelijkheden en draagkracht van elk gebied. Een kwaliteitsvoller medegebruik ontstaat wanneer het stedelijk kader of het landschapskader optimaal is ontwikkeld met oog voor ruimtelijke kwaliteit. Het recreatief medegebruik moet de kwetsbare gebieden ontzien, wat vooral bijzondere aandacht vergt in Midden-Limburg (vijvers, vennen, heiden), de zuidoostelijke Kempense steilrand, de Bosbeekvallei, de Zuid-Limburgse bosjes, Voeren en de stiltegebieden.

2. Gewenste toeristisch-recreatieve structuur

Kaart 68: gewenste toeristisch-recreatieve structuur

2.1. Ruimtelijk concept

Toeristisch-recreatief kerngebied rond Hasselt - Genk

Dit gebied bevat de belangrijkste concentraties aan hoogdynamische toeristisch-recreatieve voorzieningen voor Limburg met als grootste attractiepool het provinciaal domein Bokrijk. Daarnaast komt een concentratie van terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven voor in het Park Midden-Limburg, zoals Molenheide, Kelchterhoef en Hengelhoef. Ook Kattevenia (Genk), de recreatiegebieden van Zwartberg en Winterslag (Genk) en Papendaalheide (Zutendaal) behoren tot dit kerngebied. Dit gebied wordt ook door de inwoners van Hasselt en Genk gebruikt als stadsbos. De abdij van Herckenrode (Hasselt) kan tevens een belangrijke attractiepool worden.

Kempense kanalen als drager en overgangsgebied

De lijninfrastructuur van de Kempense kanalen vormt een belangrijke overgangszone tussen een open ruimte gebied met verweving van toerisme, landbouw en natuur op provinciaal niveau en een snoer van toeristisch-recreatieve rustgebieden. De Kempense kanalen worden ingeschakeld in een grensoverschrijdend waternetwerk voor toervaart met het zuiden van Nederland. Daarvoor worden passantenhavens en halteplaatsen aangelegd. Langs het kanaal Bocholt - Herentals ligt een belangrijke toeristisch-recreatieve infrastructuur zoals het vakantiepark 'Center Parcs De Vossemere' en het kampeerverblijfspark 'Parelstrand'²⁰⁰ (Lommel), gekoppeld aan de waterplassen. Langs de Zuid-Willemsvaart neemt het jeugdverblijfstoerisme een bijzondere plaats in. De steilrand van het Kempens Plateau ligt evenwijdig aan dat kanaal.

Vier toeristisch-recreatieve netwerken van provinciaal niveau (Mijnstreek, Haspengouw, Voerstreek en Maasland)

Om de toeristisch-recreatieve aanbodelementen in het buitengebied en het stedelijk gebied met elkaar te verbinden en op elkaar af te stemmen wordt netwerkvorming voorgesteld. Voor de mijnstreek bestaat het netwerk uit o.a. de voormalige mijnsterreinen en tuinsteden met als verbindend element het Kolenspoor, voor Haspengouw en Voeren uit o.a. de historische steden Tongeren en Sint-Truiden en het verspreid cultureel erfgoed (kastelen, vierkantshoeven, molens, de Romeinse Kassei en de voormalige fruitlijn) en tenslotte voor het Maasland uit o.a. de oude Maasdorpen met de Maas.

Verweving op provinciaal niveau op het Kempens Plateau

In dit belangrijk open ruimte gebied wordt de toeristisch-recreatieve infrastructuur verweven met natuur, land- en bosbouw. Dit gebied is het Kempens centrum voor natuur- en plattelands-toerisme. Talrijke terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven komen hier voor. Hoogdynamische toeristisch-recreatieve voorzieningen liggen rondom het plateau. Een bestaande hoogdynamische toeristische infrastructuur op het plateau is het vakantiepark Center Parcs Erperheide (Peer).

2.2. Elementen van Vlaams niveau

Toeristisch-recreatief netwerk van Vlaams niveau 'Kempen en Maasland'

Toerisme en recreatie op Vlaams niveau bepalen in belangrijke mate de ontwikkelingsperspectieven van het toeristisch-recreatief netwerk Kempen en Maasland. Het gaat om een gebied dat 2/3 van de provincie beslaat en doorloopt in de provincie Antwerpen. De uitwerking van het netwerk moet gebaseerd zijn op de resultaten van het onderzoek naar de samenhang, de dynamiek, de tendensen, de mogelijkheden en de eventuele ontwikkeling van strategische locaties op vlak van toerisme en recreatie. Het betreft een gedifferentieerd beeld. Enerzijds ondersteunen toeristisch-recreatieve accommodaties de landschappelijke troeven, maar anderzijds kan de toeristische infrastructuur een basisfunctie zijn voor de ontwikkeling van een bepaald gebied, zoals bijvoorbeeld het Maasland. De verdere uitwerking door de Vlaamse overheid moet gebeuren binnen de globale opties uit het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.

2.3. Elementen van provinciaal niveau

Toeristisch-recreatieve netwerken van provinciaal niveau

Om een verhoogde samenhang te creëren tussen de verspreide toeristisch-recreatieve elementen in een bepaald gebied wordt voorgesteld die elementen met elkaar te verbinden en het beleid ervoor op elkaar af te stemmen.

Lineaire elementen (paden en routes onder andere langs waterlopen, spoorwegbeddingen enz.) zijn daarbij belangrijk en worden uitgerust als een samenhangend toeristisch-recreatief product (en bijvoorbeeld ook de inschakeling van verblijfsaccommodatie). Het verbinden van recreatieve voorzieningen in het buitengebied met deze in de stedelijke gebieden moet echter op een zorgvuldige wijze gebeuren, zodat de specifieke kwaliteiten en functies van beide gebieden niet worden aangetast.

Op provinciaal niveau worden 4 toeristisch-recreatieve netwerken geselecteerd: Mijnstreek, Maasland, kastelen en hoeven (Droog Haspengouw) en de Voerstreek.

- Het thematisch provinciaal netwerk **Mijnstreek** strekt zich uit van Beringen over Houthalen en Genk tot Eisden (gemeente Maasmechelen). Het industrieel-archeologisch mijnerfgoed komt hier verspreid voor. De mijnterreinen werden vroeger met elkaar verbonden via een spoorlijn voor het transport van kolen. Dat kolenspoor vormt vandaag nog een lineair element dat de verschillende mijnsites met elkaar verbindt (fietsroutes, light rail). Het mijnpatrimonium (bijvoorbeeld terrils, cités) en het stoomtreinmuseum (voormalig station van As) worden ingeschakeld in een netwerk van dagattracties die het verblijfstoerisme, gelegen in het toeristisch-recreatief kerngebied, moeten stimuleren. Anderzijds moeten die dagattracties ook aanvullend voor Bokrijk zijn.
- Langs beide zijden van de Maas liggen de oude Maasdorpen in het toeristisch-recreatief netwerk **Maasland**. Zij worden verbonden met een grensoverschrijdend fietspad. Verschillende voorzieningen sluiten daarop aan zoals bijvoorbeeld het natuureducatiecentrum De Wissen. Hoogdynamische watersportinfrastructuur is aanwezig ter hoogte van Maaseik en Kinrooi aan de voormalige grindplassen. Parallel met de Maas ligt de Zuid-Willemsvaart met een aantal laagdynamische sport- en recreatievoorzieningen. Er zijn een aantal cultuurhistorische potenties aanwezig (bijvoor-

beeld Oud-Rekem en Pietersem in Lanaken). Het project van 'Levende Grensmaas' geeft mogelijkheden voor natuurgericht toerisme. Het netwerk wordt ook wel waterrijk Maasland genoemd.

- In de omgeving van de lijn Sint-Truiden - Tongeren komen in het open landschap talrijke kastelen, vierkantshoeven en molens voor in het toeristisch-recreatief netwerk **kastelen en hoeven (Haspengouw)**. De ontsluiting van dat cultureel erfgoed in de 'Tuin van Haspengouw' kan gebeuren via routes langs de Romeinse Kassei en de voormalige fruitlijn. Zo kan een verbinding worden gemaakt via de Romeinse Kassei vanuit Sint-Truiden (Brustem) naar de historische stad Tongeren (Pliniusbron - Gallo-Romeins museum) via Borgloon. Die historische verbinding kan dan via Kanne verder worden ontwikkeld tot Maastricht. De uitbouw van een themapark rond fruit dient de netwerkvorming te bevorderen.
- Het toeristisch-recreatief netwerk **Voerstreek** dankt zijn aantrekkingskracht aan een rustig groen en heuvelend landschap. Een (fiets)verbinding met Maastricht, Luik, Aken, Kanne en Tongeren wordt uitgebouwd. De toeristische uitbouw richt zich op dorpsrenovatie, plattelands- en boerderijtoerisme met kwaliteit als kenmerk. Voeren profileert zich ook als uitvalsbasis naar het Land van Herve en naar de Hoge Venen.

Toeristisch-recreatief kerngebied (Midden-Limburg)

Dit kerngebied bevat de hoogste concentratie aan hoogdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur in de provincie. Bokrijk is zelfs een attractiepool op Vlaams niveau²⁰¹. Voor die hoogdynamische elementen moet een ruimtelijke visie worden ontwikkeld.

Voor de verbetering van de samenhang tussen de daginfrastructuur van Bokrijk en het aanpalend vakantiepark Kelchterhoef, het kampeerverblijfspark Molenheide en het kampeerterrein Hengelhoef is belangrijk. Een mogelijke optie voor deze regio is een verdere concentratie van de verblijfsinfrastructuur. Veel aandacht in dit gebied moet gaan naar de belangrijke natuurlijke, landschappelijke en agrarische waarden. In dit gebied moet ook een toeristische toegangspoort tot het Nationaal Park Hoge Kempen worden voorzien. Daarnaast moet de verweving van nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur in het stedelijk gebied Hasselt - Genk worden gestimuleerd. Het vijvergebied sluit aan bij het toeristisch-recreatief kerngebied. Ontwikkelingsperspectieven voor het toeristisch-recreatief kerngebied kunnen worden gedifferentieerd in een strategisch plan. Dat plan kan ook meer concrete acties en uitspraken voorstellen inzake de toekomst van de grote recreatiedomeinen en de verweving van toerisme en recreatie en natuur daarin.

Toeristisch-recreatieve pool

Het toeristisch-recreatief aanbod van provinciaal belang wordt geclusterd in toeristisch-recreatieve polen. Door de selectie van die polen wenst de provincie toeristisch-recreatieve ontwikkelingen in een beperkt aantal punten, afhankelijk van de visie op een toeristisch-recreatief gebied, te concentreren. In zo'n pool kan toerisme reeds een belangrijke gebruiker zijn en bepaalt de toeristisch-recreatieve visie ook de ruimtelijke ontwikkeling. Anderzijds kunnen die polen zoekzones zijn voor nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur. In de stedelijke gebieden kan nieuwe hoogdynamische infrastructuur worden toegelaten. Toeristisch-recreatieve polen situeren zich in het bijzonder rondom het Kempens Plateau ter vrijwaring van en complementair aan de ontwikkeling van laagdynamisch toerisme en recreatie op het Kempens Plateau.

Toeristisch-recreatieve polen zijn gelegen in Beringen, Dilsen-Stokkem, Genk, Kinrooi, Hasselt, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Lanaken, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Sint-Truiden, Tongeren en Zutendaal.

Snoer van rustgebieden

Elk snoer wordt gevormd door gebieden met bijzondere open ruimte waarden en met meestal een nog beperkt laagdynamisch toeristisch gebruik. Nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur wordt hier niet ontwikkeld. De overnachtingcapaciteit van bestaande openlucht verblijfsaccommodatie breidt niet uit.

Volgende gebieden worden geselecteerd:

- de grensoverschrijdende vlakte van Bocholt met het Stamprooierbroek (Bocholt, Bree, Kinrooi) en Jagersborg (Maaseik)
- het drieparkengebied met het Park Hoge Kempen (gevormd door de bestaande natuurreservaten zoals Mechelse Heide en Ziepbeek), de Donderslagse Heide (het militair domein), de Ten Haagdoornheide, de Teut en het Wik, de natuurreservaten, het kamp van Beverlo (het militair domein), de Pijnven (gehele boszone ten westen van N715 tot aan de autotestbaan (Lommel, Hechtel-Eksel, Overpelt)
- het strokengebied met het vijvergebied Midden-Limburg, de Zwarte Beekvallei (van bron tot monding), Gerhagen (Tessenderlo)
- het grensparkengebied met voornamelijk de habitatrictlijngebieden ten noorden van het kanaal Bocholt - Herentals te Lommel, Hageven en omgeving (Lommel, Neerpelt), Beverbeekse Heide (Hamont-Achel), Lozerbos en omgeving (Hamont-Achel, Bocholt).

Een bijzonder type van toeristisch rustgebied zijn de stiltegebieden. Lawaaiige, grootschalige activiteiten of evenementen, gemotoriseerd verkeer, nieuwe kampeerterreinen (en andere verblijfsaccommodatie) en massatoerisme worden hier gemedend, net als in een buffergebied rond het stiltegebied. Wandel-, ruiters- of fietsexploratie, individueel of in kleinere groepen, zijn wel mogelijk.

Volgende stiltegebieden worden geselecteerd:

- Stamprooierbroek (delen van Bocholt, Bree, Kinrooi en doorlopend in Nederland)
- Gerhagen (Tessenderlo)
- Hoogbos - Snouwenberg (Voeren)
- Zwarte Put (Zutendaal, Bilzen, Lanaken).

Toeristisch-recreatieve overgang

De steilrand van het Kempens Plateau is een belangrijk reliëfelement. Hij vormt de overgang tussen het Park Hoge Kempen en de Maasvallei en is rijk aan ecologische gradiënten. Die reliëfelementen worden maximaal gevrijwaard van bebouwing voor toeristisch-recreatieve infrastructuur. Alleen recreatief medegebruik is er gewenst.

Ter hoogte van het voormalig mijnterrein van Eisden-Lanklaar (oost) en van Oetervallei-Bergerven (noord) kunnen nieuwe hoogdynamische recreatieve ontwikkelingen plaatsvinden.

Toeristisch-recreatief lijnelement

Ondersteunende infrastructuur van provinciaal niveau voor de toeristisch-recreatieve netwerken wordt maximaal ingeschakeld in de genoemde netwerken. Het gaat om volgende infrastructuren.

- Het *Kolenspoor* als voormalige spoorlijn verbindt de verschillende mijnterreinen met elkaar. Een nieuwe interpretatie van die infrastructuur als verbindend element tussen de verschillende sites is belangrijk.

- De **Maas** verbindt de verschillende Maasdorpen van Maastricht tot Kinrooi met elkaar. Het toeristisch medegebruik van die lijninfrastructuur voor wandel- en fietstoerisme is gewenst.
- Het **kanaal Bocholt - Herentals en de Zuid-Willemsvaart** vormen een belangrijk lijnelement, waarlangs talrijke fietspaden zijn aangelegd. De ontwikkeling van water-toerisme en aanvullende sport- en recreatiemogelijkheden dient hier te worden gestimuleerd. In dit kader kunnen de potenties van het ex-PRB-terrein te Kaulille (Bocholt) worden onderzocht.
- De **heirbaan Sint-Truiden - Tongeren - (Maastricht?)** als historische verbinding tussen Sint-Truiden en Tongeren (Maastricht) moet worden geherwaardeerd. Zij vormt de historische draad voor Haspengouw en kan worden gebruikt voor de cultuurhistorische en toeristische ontsluiting van het gebied.

Toeristisch-recreatief verwevingsgebied van provinciaal niveau

Op het Kempens Plateau komen toeristisch-recreatieve infrastructuren verspreid voor (bijvoorbeeld kampeerterreinen, maneges, weekendverblijven). Een belangrijke pool wordt gevormd door het vakantiepark Center Parcs Erperheide te Peer.

Het ontwikkelen van laagdynamisch toerisme en recreatie is hier prioritair. Verbrede agrarische activiteiten met onder andere hoevertoerisme en plattelandstoerisme zijn daarvan een onderdeel. De beekvalleien en het mooi landbouwlandschap bieden mogelijkheden voor natuurgericht toerisme. Leegstaande landbouwbedrijven kunnen volgens de draagkracht van het gebied een toeristische verblijfsfunctie krijgen.

Verweving van open ruimte functies is in dit gebied het belangrijkste aandachtspunt. Het bewaken van de ruimtelijke draagkracht is daarbij noodzakelijk. De verweving moet worden geregeld op basis van de draagkracht en van een integrale ruimtelijke visie op het gebied.

- Binnen dit gebied is een verdere differentiatie noodzakelijk naar gewenste intensiteit van toerisme en recreatief medegebruik, afhankelijk van de ligging van minder draagkrachtige zones.
- In de landbouwgebieden van provinciaal belang en in zeer kwetsbare gebieden is het niet toegestaan dat gebouwencomplexen een hoofdfunctie toerisme krijgen. Uitzonderingen vormen functiewijzigingen van gebouwen die in het kader van het behoud van het waardevol cultureel erfgoed moeten worden bewaard (zoals het geboortehuis van Breugel).
- Er kunnen ook landschappelijke of milieuhygiënische voorwaarden worden gesteld aan mogelijke toeristische ontwikkelingen.

Ontwikkeling van laagdynamische vormen van toerisme en recreatie op het Kempens Plateau is complementair aan hoogdynamische vormen van toerisme en recreatie in de omliggende toeristisch-recreatieve polen.

3. Uitwerking van de provinciale taken

3.1. Selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten

Kaart 69: selectie van toeristisch-recreatieve knooppunten

Het provinciaal ruimtelijk structuurplan doet enkel uitspraken over toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau. Toeristisch-recreatieve voorzieningen zijn van provinciaal niveau als zij voldoen aan volgende twee criteria.

- Het gaat om hoogdynamische infrastructuren of activiteiten die wegens hun intrinsieke aard in de directe omgeving sterke veranderingen en dynamiek teweegbrengen in de wijze van functioneren van de bestaande ruimtelijke en sociaal-economische structuur. Daardoor wijzigen zij in belangrijke mate het bestaand ruimtegebruik (bijvoorbeeld lawaaisporten, terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven). Zij zorgen meestal voor grote verkeersstromen.
- Omwille van de schaal van de infrastructuren of van de activiteiten van provinciaal toeristisch-recreatief of sociaal belang (bijvoorbeeld kampeerterrinen met dagattracties, vakantieparken, activiteiten met een grootschalig karakter of regionale uitstraling) of omwille van een sterk geconcentreerd voorzieningenpakket of één grote voorziening op één plaats trekken zij een belangrijk aantal mensen per oppervlakte-eenheid aan. Het richtcijfer voor de selectie van dagattracties bedraagt 50.000 bezoekers per jaar.

Voor de toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau maakt de provincie het ruimtelijk uitvoeringsplan op. De gemeenten kunnen in dat verband wel voorstellen formuleren aan de provincie.

3.1.1. Stedelijke gebieden

De gemeenten met een stedelijk gebied kunnen zowel nieuwe als bestaande toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau ontwikkelen op voorwaarde dat deze gelegen zijn binnen het stedelijk gebied. Hierbij is een afstemming op het niveau van het betrokken gebied, de draagkracht van de ruimte en het locatiebeleid belangrijk.

3.1.2. Type I

Toeristisch-recreatieve knooppunten type I zijn gemeenten.

Nieuwe toeristisch-recreatieve voorzieningen

De selectie van de gemeenten van type I houdt rekening met de hoofd- en deelruimten en de ligging ten opzichte van de structuurbepalende functies natuur, bos en landbouw. Zij baseert zich op het concept waarbij de netwerken van provinciaal niveau en de polen de belangrijkste dragers zijn voor nieuwe toeristisch-recreatieve infrastructuur van provinciaal belang. Er wordt ook rekening gehouden met de reeds bestaande toeristisch-recreatieve voorzieningen en met mogelijke projecten voor de toekomst.

In de gemeenten van type I kunnen onder strikte voorwaarden nieuwe toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau bijkomen. Zij kunnen worden ingeplant binnen de speci-

fieke randvoorwaarden, gesteld door de gewenste ruimtelijke structuur van de gemeente en door de plaatselijke ruimtelijke context. Conform het principe van gedeconcentreerde bundeling moeten de nieuwe ontwikkelingen steeds aansluiten bij de kernen of bij de bestaande infrastructuur. Daarbij gelden volgende voorwaarden.

- De reële behoefte aan een toeristisch-recreatieve voorziening van provinciaal niveau in een ruimere omgeving (bijvoorbeeld in het toeristisch netwerk) wordt aangetoond.
- De toeristisch-recreatieve voorziening van provinciaal niveau betekent een ruimtelijke meerwaarde voor het omliggend gebied.
- De toeristisch-recreatieve voorziening van provinciaal niveau wordt ingeplant rekening houdend met natuurlijke, agrarische en landschappelijke waarden.
- Nieuwe toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau takken aan op secundaire wegen of liggen in de nabijheid daarvan. De ontsluiting gebeurt best niet door verstoringgevoelige gebieden. Het is wenselijk dat deze nieuwe ontwikkelingen (op termijn) ook worden bediend door het openbaar vervoer.

Volgende gemeenten worden als toeristisch-recreatief knooppunt type I geselecteerd:

- mijnstreek: Beringen, Heusden-Zolder, Genk, Maasmechelen
- Kempens Plateau: Lommel
- Maasland: Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen, Lanaken (alle gemeenten omdat in dit netwerk de toeristische infrastructuur een basisfunctie is voor de ontwikkeling van die regio)
- Haspengouw: Sint-Truiden, Tongeren
- toeristisch-recreatief kerngebied: Hasselt, Genk, Houthalen-Helchteren, Zutendaal.

Bestaande toeristisch-recreatieve voorzieningen

In de gemeenten van type I kunnen een aantal bestaande voorzieningen en initiatieven die momenteel nog niet van een provinciaal niveau zijn of niet als type II geselecteerd zijn, doorgroeien tot toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau. Het gaat limitatief om de toeristische hefboomprojecten uit het Strategisch Toeristisch Actie Plan 2001 - 2006 (STAP) met name het mijnterrein in Beringen, het mijnterrein Eisden / Lanklaar in Maasmechelen en Dilsen-Stokkem (skipiste, ecopolis enz.), de Pliniusbron in Tongeren, Herckenrode (meetings, incentives, congres, events) in Hasselt en het Nationaal Park Hoge Kempen met de toeristisch-recreatieve poorten.

3.1.3. Type II

Een lijst van toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau werd opgesteld in samenwerking met de gewestelijke VVV's en Toerisme Limburg²⁰².

Als toeristisch-recreatieve knooppunten type II worden geselecteerd:

- bestaande toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau
- die gelegen zijn in buitengebiedgemeenten of in gemeenten met een stedelijk gebied, maar niet in of aansluitend het bestaand stedelijk weefsel.

Daarnaast worden in het buitengebied een aantal terreinen voor gemotoriseerde sporten bijkomend als toeristisch-recreatief knooppunt opgenomen.

- Rekening houdend met de beslissing van de Vlaamse overheid duidt de provincie vier permanente terreinen aan voor gemotoriseerde sporten (motorcross, rallycross, auto-

cross, trial, enduro, quad, 4x4): Horensbergdam, Heeserbergen, Op het Broek en Waterloo.

- De provincie selecteert Terlaemen als een polyvalent sportterrein.

Voor het kleischietsen wordt het terrein ‘Wiemesmeer’ aangeduid en opgenomen als toeristisch-recreatief knooppunt.

Tot slot neemt de provincie de regionale vliegvelden van Zwartberg en van Kiewit in de lijst op.

Bij de selecties is rekening gehouden met de wenselijkheid om een aantal locaties al dan niet te behouden vanwege andere ruimtelijke opties of kwaliteiten in de omgeving, omwille van de niet-vergunde en/of zonevreemde toestand of omwille van beleidsopties van een hoger niveau. Onder andere hebben de resultaten van het “onderzoek naar polyvalente locaties” van de provinciale sportdienst (oktober 1998) hierbij een afwegingsbasis gevormd.

Bestaande kampeerterrinen en kampeerverblijfparken (campings, openluchtrecreatieve terreinen) zijn in een specifiek onderzoek geëvalueerd in functie van hun gewenste ontwikkelingsperspectieven en ten opzichte van een ruimtelijk beleidskader. Dit onderzoek heeft geleid tot een bijkomende selectie van toeristisch-recreatieve type II knooppunten, zoals vastgesteld bij beslissing van de provincieraad van 21 april 2004. De selectie is enkel gebeurd in functie van de voorziening als bestaande ‘camping’ of ‘openluchtrecreatief terrein’ op provinciaal niveau (hetzij na een gewenste dan wel beoogde uitbreiding). Dit wil zeggen dat indien het terrein in de toekomst anders wordt ingevuld en geen camping meer betreft, de provinciale selectie niet meer van toepassing is.

Overeenkomstig het Vlaams golfmemorandum is de provincie ruimtelijk bevoegd voor type II golfterreinen (maximum 9 holes en een oppervlakte van meer dan 8 en minder dan 40 ha). Het enig bestaand 9 holes terrein in Limburg (met name Lummen) wordt evenwel niet geselecteerd als toeristisch-recreatief knooppunt type II omwille van de doorgroeimogelijkheden tot 18 holes en de Vlaamse bevoegdheid terzake.

Voor al die toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau gelden strikte locatie- en uitbreidingsvoorwaarden. Binnen de toeristisch-recreatieve knooppunten type II maakt de provincie een onderscheid tussen:

- knooppunten waar nog uitbreiding van de toeristisch-recreatieve infrastructuur mogelijk is buiten de huidige perimeter van de recreatiezone (type IIa)
- knooppunten waar geen uitbreiding van de toeristisch-recreatieve infrastructuur wordt toegestaan buiten de huidige perimeter van de recreatiezone en/of van de huidige zonevreemde bestemming (type IIb).

Type IIa

De selectie als knooppunt type IIa houdt rekening met de bestaande of potentiële toeristisch-recreatieve clustering, de draagkracht en de toeristische potenties van de omgeving of het uitgesproken toeristisch en socio-economisch belang van de aanwezige infrastructuur.

De provincie selecteert minimaal volgende toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa (zie tabel 53).

Tabel 53: toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa

naam op kaart	gemeente
Paalse Plas ²⁰³	Beringen
Goolderheide	Bocholt
de Wissen	Dilsen-Stokkem
Bokrijk, samen met park Kiewit	Genk, Hasselt
Horensbergdam ²⁰⁴	Genk
Kattevenia	Genk
Terlaemen	Heusden-Zolder
Molenheide	Houthalen-Helchteren
Kelchterhoef, inclusief vakantiehuis De Bosberg	Houthalen-Helchteren
Hengelhoef	Houthalen-Helchteren
Spaanjerd, inclusief terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven	Kinrooi
Jocomo/San Lanaco ²⁰⁵	Lanaken
Heeserbergen	Lommel
Parelstrand en jachthaven	Lommel
Kattenbos en Blauwe Meer	Lommel
Center Parcs De Vossemeren	Lommel
Cluster Leeuwerikstraat ²⁰⁶	Maaseik
Heerenlaak, inclusief terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven	Maaseik
De Kikmolen	Maasmechelen
Salamander	Maasmechelen
voormalig mijnterrein Eidsen-Lanklaar	Maasmechelen/Dilsen-Stokkem
Wilhelm Tell	Opglabbeek
Center Parcs Erperheide	Peer
Snowvalley (deel van sportzone De Deust) ²⁰⁷	Peer
Breugelhoeve	Peer
Heidestrand ²⁰⁸	Zonhoven
Mooi Zutendaal	Zutendaal
Papendaalheide (rond groeve), inclusief het kampeerverblijfspark 't Soete Dal	Zutendaal

De provincie beoordeelt of de plannen voor mogelijke uitbreiding van de toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa aan een reëel aantoonbare behoefte beantwoorden en toetst deze vervolgens aan de ruimtelijke draagkracht van het betrokken gebied. Meer concreet betekent dit dat zij nagaat of:

- de uitbreiding van de toeristisch-recreatieve infrastructuur aansluit bij de bestaande
- de uitbreiding past in een visie over de gewenste ontwikkeling van een ruimer gebied
- de inplanting belangrijke natuurlijke, agrarische en landschappelijke gebieden of waarden ontziet
- de ontsluiting op een goede manier kan verlopen zonder onaanvaardbare overlast voor verkeersgevoelige gebieden.

Type IIb

De provincie selecteert minimaal volgende toeristisch-recreatieve knooppunten type IIb (zie tabel 54).

Tabel 54: toeristisch-recreatieve knooppunten type IIb

naam op kaart	gemeente
Alden Biesen ²⁰⁹	Bilzen
Op het Broek	Bocholt
vliegveld van Zwartberg	Genk
vliegveld van Kiewit ²¹⁰	Hasselt
De Lage Kempen	Hechtel-Eksel
Bergerven	Maaseik
In 't Woud ²¹¹	Maaseik
Waterloos	Maaseik
Holsteenbron	Zonhoven
terrein kleischietsen Wiemesmeer	Zutendaal

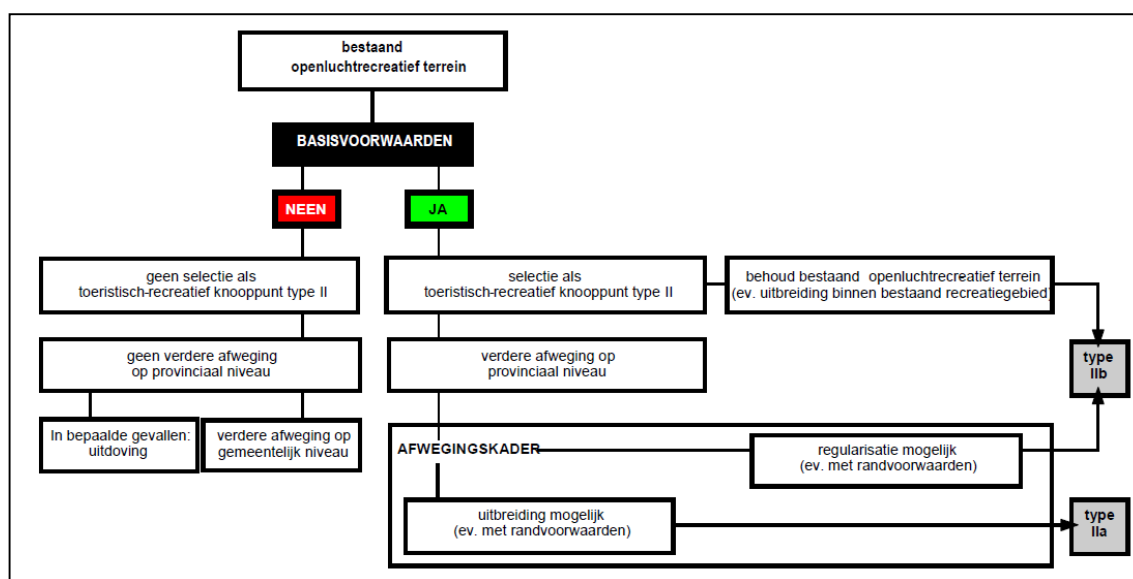
3.2. Beleidskader voor openluchtverblijfsrecreatie

3.2.1. Openluchtrecreatieve terreinen

Onder openluchtrecreatieve terreinen worden bedoeld: kampeerterreinen en kampeerverblijfs-parken volgens de oude regelgeving (kampeerdecreet 1993) en campings, vakantieparken, kampeerautoterreinen, minicampings en verblijfparken volgens de huidige regelgeving (logiesdecreet 2008).

Het beleidskader voor openluchtrecreatieve terreinen wordt geschematiseerd met onderstaande figuur 10. Belangrijk uitgangspunt is dat bijkomende ruimte wordt voorzien voor de uitbreiding van bestaande openluchtrecreatieve terreinen tot meer leefbare economische entiteiten. Het beleidskader bestaat uit basisvoorwaarden voor provinciale selectie en uit een ruimtelijk afwegingskader. Zowel voor bestaande als voor eventuele nieuwe openluchtrecreatieve terreinen die voldoen aan de basisvoorwaarden voor provinciale selectie, kan de provincie ruimtelijke uitvoeringsplannen opstellen.

Figuur 10: schematisering beleidskader openluchtrecreatieve terreinen

Basisvoorwaarden voor provinciale selectie

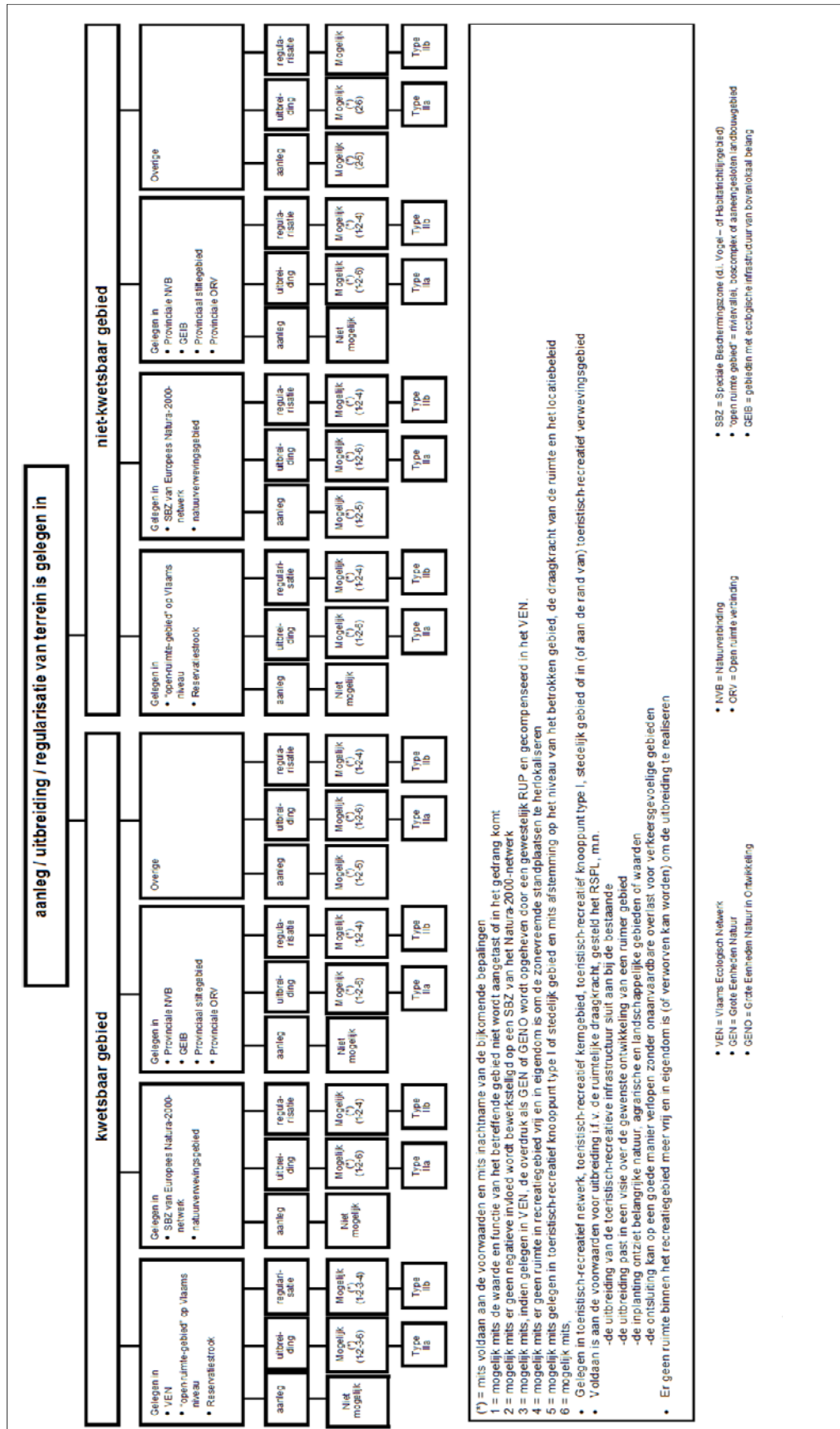
De basisvoorwaarden vormen de indicatie om een openluchtrecreatief terrein aan te duiden die van provinciaal niveau wordt geacht of kan worden beschouwd op ruimtelijk en/of toeristisch vlak. Volgende voorwaarden zijn van toepassing.

- Het terrein moet voldoen aan minstens één van volgende voorwaarden ²¹².
 - . De oppervlakte bedraagt 10 ha of meer.
 - . Het terrein telt in totaal 250 eenheden of meer.
 - . Het terrein telt minstens 75 toeristische eenheden.
 - . Het terrein ligt op een ‘toeristische locatie’ ²¹³.
- Minstens 50% van de totale oppervlakte van het in gebruik zijnde openluchtrecreatief terrein ligt in de juiste bestemmingszone (recreatiegebieden, gebieden voor verblijfsrecreatie, recreatiepark).
- Het is de bedoeling/wens om de exploitatie verder te zetten in de toekomst.

Ruimtelijk afwegingskader

Het ruimtelijk afwegingskader wordt geschematiseerd met onderstaande figuur.

Figuur 11: schematisering ruimtelijk afwegingskader openluchtrecreatieve terreinen

3.2.2. Jeugdverblijfstoerisme

De provincie wenst in haar ruimtelijk beleid een stimulerende en ondersteunende rol te spelen bij het zoeken naar een oplossing voor de ruimtelijke problematiek van (zonevreemde) jeugdverblijven in het buitengebied.

- Limburg is de belangrijkste provincie voor jeugdkampen in Vlaanderen. Ondersteuning van dit sociaal toerisme is een prioriteit van de provincie.
- Alhoewel de problematiek van zonevreemde jeugdverblijven acuut is, maken de gemeenten om verschillende redenen nauwelijks gebruik van de mogelijkheid tot regularisatie via een BPA. Een bijkomende stimulans en ondersteuning van de gemeenten blijken nodig.
- Onderlinge afstemming tussen de gemeenten en een regionale benadering zijn gewenst.

Met de betreffende gemeenten van elk van de jeugdverblijfszones en voor Voeren zal de provincie een samenwerkingsverband opstarten dat kan leiden tot gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor (zonevreemde) jeugdverblijven. Belangrijke partners in die samenwerking zijn de provinciale en gemeentelijke jeugddiensten en de diensten voor ruimtelijke ordening.

De provincie kan indien nodig ook een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opstellen voor (zonevreemde) jeugdverblijven.

3.3. Beleidskader voor sportinfrastructuur op provinciaal niveau (lawaaisporten)

Wegens de reële behoeften moeten lawaaisporten, zoals motorcross, karting, autosport enz. de nodige ruimtelijke kansen krijgen binnen een duidelijk ruimtelijk kader. Om de verstoring tot een minimum te beperken, wordt gekozen voor een clustering van de terreinen voor lawaaisporten. Daarbij is het belangrijk dat niet enkel professionelen maar ook liefhebbers terecht kunnen op die terreinen. Er wordt voor de selectie van gewenste permanente lawaaisportterreinen zoveel mogelijk uitgegaan van de bestaande infrastructuur (zie ook toeristisch-recreatieve knooppunten type II: Terlaemen, Horensbergdam, Op het Broek, vliegveld van Zwartberg, vliegveld van Kiewit, Heeserbergen, Waterloos, kleischietsen Wiemesmeer).

Nieuwe permanente terreinen zijn niet gewenst met uitzondering van een polyvalent terrein in Zuid-Limburg. Mochten locaties worden gevonden die voldoen aan volgende criteria²¹⁴ dan kunnen zij een alternatief vormen ter vervanging van bestaande permanente hoogdynamische terreinen:

- voldoende goede ontsluiting
- zoveel mogelijk al aansluitend bij bestaande lawaaierige activiteiten (autosnelweg, industrieterrein)
- bij voorkeur op restgronden met reeds een vernielde bodemstructuur
- aanwezigheid van ruimtelijke mogelijkheden voor het oprichten van accommodatiegebouwen (café, sanitair en parking)
- niet storend in het landschap (weinig waardevol landschap of bestaand zichtscherm), niet in een provinciale open ruimte verbinding, niet in een landschappelijke ankerplaats, niet in een gaaf landschap

- voldoende grote oppervlakte met inbegrip van ruimte voor geluids- en groenschermen
- niet in oude²¹⁵ en grote bossen noch in biologisch (zeer) waardevolle gebieden
- niet in landbouwgebieden van provinciaal belang
- niet in een provinciaal rust- of stiltegebied
- niet in een gebied uitgesloten op Vlaams niveau.

Gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen die zouden worden opgemaakt voor terreinen voor modelluchtvaart, moeten het resultaat zijn van een bovenlokale afweging conform het hoger vermeld beleidskader voor lawaaisporten. De provincie kan indien nodig ook een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opstellen voor terreinen voor modelluchtvaart.

3.4. Beleidskader voor weekendverblijven

Op basis van het geldend Vlaams beleidsplan en de vigerende regelgeving inzake weekendverblijven, de aan de provincie toegewezen taken hierin en de uitgevoerde inventaris van weekendverblijven, zal de provincie verder onderzoek uitvoeren naar de clusters van weekendverblijven.

De provincie zal een ruimtelijk afwegingskader voor de clusters van weekendverblijven opmaken. Zij zal een visie uitwerken voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van elke cluster en dit op basis van een ruimtelijke afweging ten opzichte van de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie met de ontwikkelingsperspectieven voor hoofd- en deelruimten en voor deelstructuren en een ruimtelijke afweging op niveau van de cluster zelf. Zij zal dit doen in overleg met de relevante belanghebbende partijen. De afweging moet aangeven of voor de betreffende clusters weekendverblijven al dan niet een ruimtelijk uitvoeringsplan wordt opgemaakt. Hierbij aansluitend en op basis van het ruimtelijk afwegingskader kan de provincie ruimtelijke uitvoeringsplannen opstellen voor de clusters van weekendverblijven.

3.5. Beleidskader voor golf

Op basis van de principes van het Vlaams golfmemorandum (en latere aanvullingen en/of wijzigingen) en de aan de provincie toegewezen taken hierin kan de provincie ontwikkelingsperspectieven voor bepaalde golfinfrastructuren bepalen, beoordelen of afwegen. De provincie zal hierover verder onderzoek voeren.

De provincie is bevoegd voor type II golfterreinen (maximaal 9 holes en met een oppervlakte groter dan 8 ha en kleiner dan 40 ha). De afweging en beoordeling gebeuren op provinciaal niveau. De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor type II terreinen, zowel voor de bestaande als voor eventuele nieuwe type II golfterreinen.

Voor type I terreinen (golfscholen met of zonder een beperkt aantal holes en een maximale oppervlakte van 8 ha) buiten de zones van primair toeristisch-recreatief belang, gebeurt de ruimtelijke afweging op provinciaal niveau. Als zones van primair toeristisch-recreatief belang worden de geselecteerde toeristisch-recreatieve netwerken van provinciaal niveau beschouwd (Mijnstreek, Haspengouw, Voerstreek, Maasland) en het toeristisch-recreatief kerngebied rond Hasselt-Genk. Binnen deze gebieden kan zowel de afweging als de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan op gemeentelijk niveau gebeuren.

De provincie zal een ruimtelijk beleidskader opmaken voor de golfterreinen binnen haar ruimtelijke bevoegdheid. Zij zal een visie uitwerken op basis van een ruimtelijke afweging ten opzichte van de gewenste ruimtelijke structuur en de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de provincie. De principes van het Vlaams golfmemorandum kunnen hierbij een leidraad vormen. Zij zal dit doen in overleg met de relevante belanghebbende partijen (bijvoorbeeld de Vlaamse vereniging voor golf, diverse diensten van de Vlaamse overheid, gemeentebesturen). De afweging moet aangeven of en voor welke situaties de inplanting van een 9-holes-golfterrein haalbaar, gewenst en ruimtelijk verantwoord is. Hierbij aansluitend kan de provincie ruimtelijke uitvoeringsplannen opstellen voor 9-holes-golfterreinen.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor de toeristisch-recreatieve voorzieningen van provinciaal niveau (inclusief de lawaaisporten) in de geselecteerde toeristisch-recreatieve knooppunten type I, type II en in de kleinstedelijke gebieden.
- De provincie kan de ontwikkelingsperspectieven voor de geselecteerde openluchtrecreatieve terreinen of voor nieuwe openluchtrecreatieve terreinen die kunnen voldoen aan de basisvoorwaarden voor provinciale selectie, verder uitwerken in ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- De provincie kan een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan opmaken voor het toeristisch-recreatief kerngebied rond Hasselt - Genk, inclusief het provinciaal domein Bokrijk. Dat kan leiden tot meer concrete acties. Het betreft bijvoorbeeld het opmaken van ruimtelijke uitvoeringsplannen voor het differentiëren van de grote recreatiegebieden op het gewestplan afhankelijk van de verhouding recreatie - natuur.
- De provincie kan één of meerdere samenwerkingsverbanden initiëren voor de jeugdverblijfsgebieden met het oog op het voorbereiden van ruimtelijke uitvoeringsplannen voor (zonevreemde) jeugdverblijven.
- De provincie kan een visie uitwerken voor de toeristisch-recreatieve lijnelementen 'Kolenspoor' en de heirbaan Sint-Truiden - Tongeren - (Maastricht).
- De provincie kan de mogelijkheden voor de ontwikkeling van riviertoerisme op de Kempense kanalen en de Gemeenschappelijke Maas onderzoeken.
- De provincie kan een ruimtelijk beleidskader uitwerken voor de ontwikkelingsperspectieven van clusters van weekendverblijven ter voorbereiding van de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen. Zij kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor de clusters van weekendverblijven.
- De provincie kan verder onderzoek verrichten in functie van de uitwerking van een ruimtelijk beleidskader voor golfterreinen binnen haar ruimtelijke planningsbevoegdheid. Zij kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken voor bestaande en nieuwe golfterreinen van 9 holes (type II golfterreinen).

4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid

- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om het bosdecreet aan te passen zodat de boscompensatie ook van toepassing is in recreatiegebied naar analogie met de woon- en industriegebieden en voor werken van openbaar nut. Voor recreatiegebieden zou dan dezelfde ontbossingen compensatieregeling gelden als voor woon- en industriegebieden en voor werken van openbaar nut. Er zal met andere woorden geen ‘ontheftingsbesluit van verbod tot ontbossing’ moeten worden gevraagd voor recreatiegebieden.
- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om het provinciaal domein Bokrijk niet op te nemen in het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en voor het domein en zijn omgeving een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan te mogen opstellen gelet op het belang van dit gebied voor het provinciaal toeristisch-recreatief kerngebied Midden-Limburg.
- De provincie vraagt de Vlaamse overheid om te worden betrokken bij het overleg over de eventuele nabestemming van militaire domeinen.

IV.5. Ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur

1. Visie en doelstellingen

Duurzame mobiliteit

Binnen het huidige mobiliteitsbeleid is duurzame mobiliteit het nieuw referentiekader, niet enkel in Vlaanderen, maar in heel Europa.

Duurzame mobiliteit betekent: kiezen voor een ecologische, economische en sociale ontwikkeling van de mobiliteit die de komende generaties niet belast met lasten waarvoor men vandaag de verantwoordelijkheid niet wil dragen.

Dat betekent dat de groeitrends in de mobiliteit moeten worden beheerst door te kiezen voor sturing van de mobiliteitseffecten van de ruimtelijke ontwikkeling, optimale benutting van de capaciteit van het bestaand netwerk, versterking van de vervoersalternatieven voor de autoverplaatsingen en het vrachtverkeer over de weg, substitutie van verplaatsingen door middel van bijvoorbeeld telewerk en waar mogelijk een andere leefstijl met betrekking tot de keuze van de vervoerwijze en locatiekeuzen.

Geïntegreerde benadering van ruimtelijke ordening, mobiliteit en infrastructuur

Mobiliteit is gedeeltelijk een afgeleide van de locatie en ruimtelijke spreiding van functies, maar kan en moet eveneens functioneren als sleutel in het ruimtelijk beleid. Mobiliteit is daardoor ook een sturingsinstrument. De geformuleerde visie op lijninfrastructuren beoogt de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen op provinciaal niveau te sturen. Zij voorziet kwalitatieve verkeers- en vervoersrelaties met de bedoeling gewenste ruimtelijke ontwikkelingen te stimuleren. Autoafhankelijke activiteiten moeten zich ontwikkelen op plaatsen waar het huidige autosysteem nog over voldoende capaciteit beschikt. Functies die een grote vervoersvraag creëren, ontwikkelen zich het best bij haltes/knooppunten van het openbaar vervoer. Anderzijds zullen op plaatsen waar geen ruimtelijke (stedelijke) dynamiek gewenst is, ook geen vervoersrelaties op provinciaal niveau worden uitgebouwd.

Optimalisatie van de grotendeels bestaande infrastructuur

Binnen het gegeven van een schaarste aan open ruimte is het niet wenselijk altijd nieuwe infrastructuur aan te leggen om de bereikbaarheid te verhogen. Dat betekent immers een nog verdere versnippering van de open ruimte met mogelijk nieuwe leefbaarheids- en veiligheidsproblemen in een aantal kernen. Enkel om redenen van verkeersleefbaarheid kunnen op provinciaal niveau plaatselijk omleidingswegen worden voorzien, echter niet omwille van een verbetering van de verbindingfunctie.

Alternatieven voor het wegverkeer

Een ander belangrijk uitgangspunt is het verbeteren van de ruimtelijke condities voor alternatieve vervoerswijzen door het ruimtelijk bundelen van de verplaatsingsbehoeften. Zo creëert men kansen voor het uitbouwen van fiets- en openbaar vervoernetwerken. Door regionale bedrijventerreinen ook te ontsluiten via spoor en/of kanaal kan het goedertransport per trein en per vrachtschip worden bevorderd.

Gedifferentieerde bereikbaarheid in harmonie met verkeersleefbaarheid en verkeersveiligheid

Het is niet wenselijk dat Limburg overal even toegankelijk en bereikbaar is. Dat werkt de verdere uniformisering en versnippering van de ruimte in de hand. Afhankelijk van de gewenste dynamiek zullen bepaalde gebieden beter bereikbaar zijn dan andere.

Bereikbaarheid moet echter altijd in harmonie zijn met de verkeersleefbaarheid. Dat betekent onder meer het beperken van het ruimtegebruik, het behouden van landschappelijke en stedelijke kwaliteiten, het verminderen van de barrièrewerking en het vergroten van de verkeersveiligheid.

Openbaar vervoer

De visie en de doelstellingen van de Lijn zoals uitgewerkt in het document ‘mobiliteitsvisie de Lijn 2020’ van april 2009 worden onderschreven. De doelstelling is een gewenst net te ontwikkelen dat op conceptueel vlak weergeeft welke verbindingen moeten worden aangeboden die maximaal beantwoorden aan de vervoervraag. De ambitieniveaus, zoals geformuleerd in het mobiliteitsplan Vlaanderen, werden als operationele doelstelling gesteld en vormen belangrijke parameters.

De concrete vertaling hiervan wordt uitgewerkt in kader van het Spartacusplan. Dit plan is gebaseerd op uitgebreid potentieelonderzoek naar de verkeersstromen om zo een geïntegreerd en hiërarchisch openbaar vervoersysteem te kunnen aanbieden dat maximaal aan de noden van de Limburgers voldoet.

Hoewel de volledige implementatie van het Spartacusplan niet mogelijk is binnen de planperiode tot 2012 wil de provincie de uitwerking van dit plan helpen waarmaken door de elementen ervan nu reeds in haar ruimtelijk beleid te integreren. Randvoorwaarde is evenwel dat hierdoor de basismobiliteit niet in het gedrang wordt gebracht.

2. Gewenste verkeers- en vervoersstructuur

Kaart 70: gewenste verkeers- en vervoersstructuur

2.1. Ruimtelijk concept

Het ruimtelijk concept is opgebouwd uit verkeersinfrastructuren die zowel solitair kunnen zijn (trajecten) als in bundels kunnen samenlopen, en uit verkeersgenererende elementen. Die verkeersgenererende elementen bestaan uit verschillende soorten gebieden met eigen kenmerken en uit knooppunten.

2.2. Elementen van Vlaams niveau

Bundel

Opname van bundels in de gewenste verkeers- en vervoersstructuur betekent dat deze ook in de gewenste ruimtelijke structuur structuurbepalend moeten blijven. Dit geldt ook voor de samen-

stellende lijninfrastructuren. Bundels ondersteunen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld door bijkomende bundeling.

Gewenste bundels van Vlaams niveau zijn:

- E313 - N20 - Albertkanaal - lijnen 34
- E25 - N78 - lijn 40 - het zuidelijk deel van de Zuid-Willemsvaart (Lanaken - Eisden) - (Julianakanaal in Nederland)

Traject

Het betreft ruimten, gedragen door één structuurbepalende infrastructuur, die ook in de gewenste ruimtelijke structuur structuurbepalend moeten blijven als gewenste verbindingen van en naar belangrijke verkeersgenererende elementen in de provincie. Trajecten hebben een verbindende functie. Enkel trajecten die niet tot een bundel behoren, worden hier aangeduid.

Gewenste trajecten van Vlaams niveau zijn:

- E314

Regionaalstedelijk gebied

- Hasselt - Genk.

2.3. Elementen van provinciaal niveau

Bundel

- N71 - een deel van het kanaal Bocholt - Herentals
- N80 - N722
- N715/N74

Traject

Enkel trajecten die niet tot een bundel behoren, worden hier aangeduid.

- N73 (Bree - Hechtel)
- verbinding Leopoldsburg - E313
- N75 (Dilsen - Genk)
- N76 (Bree - Genk)
- N79 (Tongeren - Maastricht en Sint-Truiden - Tienen)
- N614 of N69 (Tongeren - E40)
- N3 (Sint-Truiden - Luik)
- kanaal Dessel - Kwaadmechelen, kanaal Bocholt - Herentals, Zuid-Willemsvaart (Bocholt - Weert), waarvan een deel behoort tot een bundel.

Specifiek economisch knooppunt buiten het economisch netwerk Albertkanaal

- Hamont-Achel
- Houthalen-Helchteren
- Dilsen-Stokkem
- Alken
- Opglabbeek.

Gebied met voorstedelijk vervoersnetwerk

- Hasselt - Genk.

Gebied met beperkte interne bereikbaarheid

- centrale Kempen
- omgeving van Borgloon.

(Structuurondersteunend) kleinstedelijk gebied

- Lommel
- Neerpelt - Overpelt
- Leopoldsburg
- Bree
- Maaseik
- Maasmechelen
- Bilzen
- Sint-Truiden
- Tongeren
- Beringen.

Spartacus

Spartacus werd ontwikkeld vanuit een globale visie op Vlaams niveau door de Lijn en kent een vertaling op het provinciaal niveau. In die zin situeert Spartacus zich tussen beide niveaus. De ontwikkeling van Spartacus laat zich bij de verdere concretisering en uitwerking ook vertalen naar lijnen die samenvallen met bundels of te beschouwen zijn als trajecten.

3. Uitwerking van de provinciale taken

3.1. Gebiedsgerichte visie op mobiliteit

Hoogwaardige interne en externe verbindingen in het netwerk Midden-Limburg

De hoofdruimte netwerk Midden-Limburg wordt beschouwd als het centraal stedelijk netwerk met een dicht intern verkeersnetwerk dat via goede vervoerassen verbonden is met de omliggende gebieden.

Het gebied wordt doorsneden door belangrijke lijninfrastructuren: de autosnelwegen E313 en E314 met verkeersknooppunt in Lummen en het Albertkanaal (hoofdwaterweg) dwars door het gebied. Ook de spoorlijnen Hasselt - Diest - Aarschot - Leuven - Brussel, Genk - Hasselt - Landen - Leuven - Brussel - Oostende en Hasselt - Antwerpen doorkruisen dit gebied. Het noordelijk deel van dit gebied is slecht ontsloten door het openbaar vervoer (zowel trein als bus). Het kolenspoor heeft een aantal mogelijkheden, zowel op toeristisch vlak als voor functionele verplaatsingen. Al die infrastructuren vormen een belangrijke slagader voor de economische ontwikkeling maar zij betekenen ook barrières dwars door het gebied.

Concrete acties voor het gebied zijn als volgt.

- Sterk uitgebouwde openbaar vervoerassen, gericht op Hasselt, zijn nodig om een alternatief te bieden voor de autoverplaatsingen. Hiertoe worden de 'oude steenwegen'

(N2, N722, N20, N72, N75) geselecteerd als secundaire wegen III. Extra aandacht moet gaan naar het openbaar vervoer op N74 - N715 in noordelijke richting (in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geselecteerd als primaire weg). De uitbouw van een multimodaal knooppunt in een zoekzone tussen E314 en het station van Kiewit met P+R en van daar een vrije busbaan tot in Hasselt-centrum geeft mogelijkheden om het openbaar vervoer concurrentieel te maken ten opzichte van de auto.

- Om het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk verder uit te bouwen zijn hoogwaardige interne openbaar vervoerverbindingen tussen de beide steden nodig. Een verbinding in eigen bedding tussen de stations van Hasselt en Genk via de campus van Diepenbeek kan hier een belangrijke rol vervullen.
- Het bundelen van hoogdynamische activiteiten nabij de stationsomgevingen en het plaatselijk verdichten van het tussenliggend gebied in het regionaalstedelijk gebied rondom halteplaatsen van hoogwaardig openbaar vervoer creëren extra mogelijkheden voor het openbaar vervoer.
- De hoofdstations Hasselt en Genk moeten dezelfde ontsluitingskwaliteit krijgen als de andere hoofdstations in Vlaanderen. De openbaar vervoerverbindingen van en naar die stations moeten worden verbeterd. Alle bestaande en historische spoorbeddingen moeten zeker worden gevrijwaard zodat nieuwe spoorverbindingen voor reizigers in de toekomst niet worden gehypothekeerd.
- Naast de bestaande IC-trein naar Brussel via Landen moet er een snelle IC-trein komen tussen Midden-Limburg en Brussel. Ook moet de lijn Hasselt - Antwerpen op te waarderen zodat een snelle verbinding ontstaat tussen Midden-Limburg en Antwerpen. De spoorlijn Hasselt - Sint-Truiden - Landen (lijn 21) moet tussen Alken en Landen worden ontdubbeld.
- In het belang van een goede aansluiting op de HST naar Duitsland is een snelle verbinding tussen Midden-Limburg en Luik van groot belang. Tevens is het aangewezen dat de lijn Hasselt - Maastricht wordt heropend en dan niet enkel als regionale verbinding, maar als schakel in de internationale verbinding Antwerpen - Ruhrgebied. Lijn 1 van het Spartacusplan past binnen deze regionale en internationale verbindingsbehoeften en is reeds volop in ontwikkeling.
- Belangrijk is eveneens het uitbouwen van een kwaliteitsvol fietsrouten netwerk, zowel voor functionele verplaatsingen (als alternatief voor autoverplaatsingen op kortere afstand) als voor toeristische doeleinden (het verbinden van de verschillende toeristisch-recreatieve knooppunten).
- Het economisch netwerk Albertkanaal vormt een belangrijke economische slagader voor heel de provincie. Het kan op een duurzame manier worden uitgebouwd door het aantrekken van meer watergebonden bedrijven en het eventueel vrijwaren van bestaande planologische potenties.

Beperkte doorsnijding van de centrale Kempen en het Drieparkengebied

De open ruimte waarden van het Kempens Plateau zijn in Vlaams perspectief uitzonderlijk waardevol, maar kwetsbaar.

Om in dit gebied de verdere versnippering tegen te gaan zal zorgvuldig moeten worden omgesprongen met het selecteren van secundaire wegen om er geen ongewenste dynamiek te stimuleren. In de Kempische As geeft de bundeling van infrastructuren (de N71 als primaire weg I, de

IJzeren Rijn (op te waarderen) en het kanaal Bocholt - Herentals als secundaire waterweg) mogelijkheden tot bundeling van ruimtelijke ontwikkelingen en tot overslag van goederen.

Mogelijke concrete acties zijn als volgt.

- De ontsluiting van het gebied spitst zich toe op het bestaand wegennet van de N74, N73 en N76. Bijzondere aandacht gaat uit naar de ontwikkeling van collectief personenvervoer. Een beter aanbod van openbaar vervoer vanuit de woonkernen wordt ontwikkeld met provinciale openbaar vervoerknooppunten in Bree en in een zoekzone in de driehoek Hechtel-Eksel - Peer en tevens een intergemeentelijk knooppunt in Peer. Van daaruit wordt in ruimte voorzien voor snelle openbaar vervoerverbindingen met het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. Die regionale openbaar vervoerlijnen worden gevoed door ontsluitende lijnen die wegens de sterk verspreide bebouwing voor een deel waarschijnlijk vraagafhankelijk zullen zijn. Verder zullen een aantal lokale openbaar vervoerknooppunten het openbaar vervoersnet verder structureren.
- Om de Kempische As beter te laten aansluiten bij het centrum van Limburg moeten ook een aantal noord-zuid verbindingen worden geoptimaliseerd.
 - . Voor het autoverkeer betekent dat het opwaarderen van de N74 tot een volwaardige primaire weg tot in Eindhoven, waarbij wordt getracht verdere versnippering en barrièrewerking in het gebied zoveel mogelijk te vermijden. Dit moet op een dusdanige wijze gebeuren dat de kernen van Houthalen en Helchteren zich op een leefbare en duurzame manier kunnen ontwikkelen.
 - . Door het herwaarderen van spoorlijn 18 Neerpelt - Zonhoven en de spoorlijn Genk - Zonhoven kan de gebrekkige spoorverbinding, zowel voor personen- als voor goederenvervoer, worden geoptimaliseerd zodat er een goede aantakking van de Kempische As op het internationaal spoorwegennet wordt gerealiseerd (met name het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk, het grootstedelijk gebied Antwerpen en het Ruhrgebied). Het herwaarderen van spoorlijn 18 is een voorwaarde voor het realiseren van de IJzeren Rijn.
 - . Tevens moet N74 - N715 worden uitgebouwd als een hoogwaardige openbaar vervoersas voor regionaal busverkeer.

Hoogwaardige interne en externe openbaar vervoerverbindingen in het Maasland

Het verkeersnetwerk voor het Maasland moet grensoverschrijdend worden bekeken. In het bijzonder openbaar vervoer vormt een grote lacune in het gebied.

- Het ontbreken van een spoorverbinding voor geheel het gebied betekent een ernstige zwakte voor de uitbouw van een hoogwaardig openbaar vervoersysteem. Een deel van de bestaande spoorlijn (het Kolenspoor) biedt mogelijkheden om het Zuidelijk Maasland te verbinden met het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk en zo aan te sluiten op het internationaal spoorwegennet. Zeker in het licht van de recente grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen op het mijnterrein van Eisden moet ernstig werk worden gemaakt van de doortrekking van een spoorverbinding tot daar, hetzij voor regulier treinverkeer, hetzij als light-railverbinding.
- De N78 kan op een duurzame wijze drager worden voor de ontwikkelingen van het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland, als hij wordt uitgebouwd tot een hoogwaardige openbaar vervoercorridor. Een vrije busbaan op de N78, met verknoping op het mijnterrein van Eisden, kan het Maasland zowel intern ontsluiten als aantakken op het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. Gebundelde ruimtelijke ontwikkelingen moe-

ten het draagvlak voor een hoogwaardig openbaar vervoersysteem over de N78 verder ondersteunen.

- In Maaseik kan het openbaar vervoersnetwerk worden verbonden met de stad Sittard.
- De Zuid-Willemsvaart heeft nog een bepaalde functie voor goederentransport. Vooral bij het transport van bulkgoederen waarbij tijd geen rol speelt, kunnen de kleine kanalen een rol spelen. Het vervoer van afval komt hier mogelijk voor in aanmerking. Die functie moet maximaal worden geïntegreerd met de recreatieve functie (watersport- en fietsrecreatie), de landschappelijke functie (beeldwaarde), de natuurlijke functie en de waterwinningsfunctie. Ook kan het kanaal een functie krijgen voor personenvervoer tussen de verschillende attractiepolen in het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland en Maastricht.

Landschappelijke inpassing van een radiaal verbindend netwerk in Haspengouw en Voeren

In Haspengouw wordt de gewenste verkeers- en vervoersstructuur afgestemd op de hiërarchie van kernen. In het bijzonder zijn goede verbindingen over de weg en het spoor vanuit Hasselt naar de structuurondersteunende kleinstedelijke gebieden Tongeren en Sint-Truiden noodzakelijk.

Het openbaar busvervoer krijgt ruimte, in de eerste plaats op de assen richting Hasselt (N722 en N20 als secundaire weg III) en vervolgens richting andere omliggende stedelijke gebieden. Intern in het gebied liggen de regionale openbaar vervoerknooppunten in de stedelijke gebieden Sint-Truiden, Tongeren en Bilzen, van waaruit snelle verbindingen optimale ruimtelijke kansen moeten krijgen. Lokale openbaar vervoerknooppunten functioneren als verzamelpunten van openbaar vervoer in een aantal structuurondersteunende hoofddorpen. Vraagafhankelijk openbaar vervoer vervult een feeder-functie naar de verbindende openbaar vervoerlijnen.

Bijzondere aandacht gaat naar een optimale ruimtelijke inpassing van het fietsroutenetwerk. Een hiërarchisch fietsroutenetwerk verbindt de toeristisch interessante dorpen en de stedelijke gebieden. Tevens kan een goed uitgebouwd functioneel fietsroutenetwerk een alternatief bieden voor autoverplaatsingen op kortere afstand.

De ontsluiting van dit gebied over de weg spitst zich toe op de E313 en de N80 Sint-Truiden - Hasselt. De N3 (zowel ten oosten als ten westen van Sint-Truiden) functioneert als ontsluiting naar de E40 en wordt geselecteerd als secundaire weg I

3.2. Selectie van secundaire wegen

3.2.1. Categorisering van het wegennet: algemene principes

Om de bereikbaarheid en de verkeersleefbaarheid binnen de provincie te verhogen wordt het wegennet gecategoriseerd. Daarbij worden de bestaande wegen per functie geselecteerd. Afhankelijk van de functie wordt een duidelijke en consequente keuze gemaakt naar inrichting en gebruikskarakteristieken. Voor de categorisering wordt vanuit een langetermijnperspectief uitgegaan van de gewenste (hoofd)functie van de weg ten aanzien van de bereikbaarheid enerzijds en de leefbaarheid anderzijds.

Er worden een drietal functies onderscheiden. Het gaat om de taken die aan een weg als onderdeel van het wegennet worden toebedeeld. Die functies zijn:

- het verbinden van herkomst- en bestemmingsgebieden
- het verzamelen binnen de herkomstgebieden en het distribueren binnen de bestemmingsgebieden
- het geven van rechtstreekse toegang tot de aanpalende percelen.

Omdat diezelfde wegeninfrastructuur verschillende functies vervult voor verschillende gebruikers, met name de automobilisten, het langzaam verkeer, het openbaar vervoer en het goederenvervoer, bestaat er een probleem. Louter theoretisch zou een volledige scheiding van functies en gebruikers de grootste veiligheid en de beste bereikbaarheid geven. In de praktijk is dat wegens de bestaande toestand moeilijk te realiseren. De bereikbaarheid en de leefbaarheid kunnen maar worden verbeterd door de bestaande wegen per functie te selecteren en afhankelijk van de functie een duidelijkere en consequente keuze naar inrichting en gebruikskarakteristieken te maken. Aan de specifieke functie van de weg zijn op die manier zowel vormelijke karakteristieken als gebruikskarakteristieken verbonden. Voor het goed functioneren van de weg is een evenwicht tussen de componenten functie, vorm/inrichting en gebruikskarakteristieken noodzakelijk. De omgeving legt daarbij ruimtelijke voorwaarden op.

Voor de selectie en inrichting van de secundaire wegen speelt de provincie een belangrijke rol. Die wegen worden immers in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg geselecteerd en bindend vastgelegd. De selectiecriteria worden in belangrijke mate afgeleid uit de functie van de secundaire wegen.

3.2.2. Definitie en ontwikkelingsperspectieven van de secundaire wegen

Functies en eisen

Secundaire wegen hebben als hoofdfunctie het *verbinden en verzamelen op bovenlokaal niveau* en als aanvullende functie het lokaal toegang geven. Secundaire wegen zijn vooral van belang voor het ontsluiten van gebieden naar de hoofdwegen en de primaire wegen en als verbindingswegen op regionaal (provinciaal) niveau. Zij moeten tegelijkertijd een vlotte doorstroming en een goede bereikbaarheid garanderen. Die wegen moeten worden ingericht rekening houdend met de leefbaarheid en de verkeersveiligheid. Bij conflictsituaties wegen de belangen van de leefbaarheid zwaarder door dan die van de bereikbaarheid.

De uitvoering is in het algemeen die van een weg met gemengde verkeersafwikkeling met doortochtenconcept binnen de bebouwde kom. Buiten de bebouwde kom gaat de inrichting in principe uit van een gescheiden verkeersafwikkeling.

Types secundaire wegen

De functies van hoofdwegen en primaire wegen zijn vrij eenvormig en duidelijk. De nadruk ligt op de bereikbaarheid en op de verkeersafwikkeling.

Bij de lokale wegen is de belangrijkste functie toegang geven, waardoor de weginrichting hier ook meer eenduidig kan worden afgestemd op die functie.

Dat gaat echter veel minder op voor de secundaire wegen. Die tussencategorie bevat een grote vermenging van verkeerssoorten en heeft zowel een verbindende, een ontsluitende als een toeganggevende functie. Dat laatste is het gevolg van een weinig gestuurde ruimtelijke ordening in de laatste decennia waardoor vele verbindingswegen (steenwegen) zijn volgebouwd. Het profiel van secundaire wegen kan variëren van een 2x2 weg zonder bebouwing en met volledig gescheiden verkeersafwikkeling tot een doortocht door een dorpskern met gemengde verkeersafwikkeling. Ondanks het groot verschil in functie en inrichting worden beide uitersten ondergebracht in dezelfde categorie. Die ruimtelijke realiteit zal het noodzakelijk maken om niet alleen te werken met verschillende types van secundaire wegen maar ook om de wegtracés zelf te compartimenteren bij het bepalen van de meest geschikte inrichting, zodat op plaatsen waar er een concentratie aan bebouwing en functies is, de inrichting in overeenstemming wordt gebracht met die ruimtelijke context.

Op basis van de hoofdfunctie van de weg wordt er een opdeling gemaakt in verschillende types van secundaire wegen. In overleg met de 5 Vlaamse provincies is een keuze gemaakt voor de volgende types.

- De hoofdfunctie van *secundaire wegen type I* is **verbinden** op regionaal niveau voor autoverkeer, openbaar vervoer en eventueel ook fietsverkeer op basis van mobiliteitsgenererende elementen van provinciaal belang. Omwille van de doorstroming op die wegen moet het toegang geven buiten de bebouwde kommen zoveel mogelijk worden beperkt en waar mogelijk afgebouwd.
- De hoofdfunctie van *secundaire wegen type II* is **verzamelen** c.q. ontsluiten op regionaal niveau. Dit type heeft slechts in tweede instantie een verbindende functie. Het toegang geven neemt een belangrijker plaats in dan bij type I. Secundaire wegen II ontsluiten de kleinstedelijke gebieden, de specifiek economische knooppunten, de toeristisch-recreatieve knooppunten met een belangrijke mobiliteitsimpact, de structuurondersteunende gemeenten en de geïsoleerde grote bedrijventerreinen naar het hoger wegennet.
- De hoofdfunctie van *secundaire wegen type III* is een belangrijke **fiets- en openbaar vervoersas** voor lokale (fiets) en regionale (openbaar vervoer) verbindingen. Voor autoverkeer heeft de weg haar regionale bindingsfunctie verloren. De weg heeft wel een belangrijke toeganggevende functie. De huidige ruimtelijke context van handelszaken met vaak regionale aantrekkingskracht maakt een bovenlokale aanpak wenselijk. Zo kunnen secundaire wegen III ruimtelijk structurend worden op bovenlokaal niveau.

Ontwikkelingsperspectieven

De categorisering van het wegennet is geen vrijblijvende oefening maar een middel om de lijninfrastructuren op een samenhangende wijze te structureren op de verschillende beleidsniveaus (Vlaanderen, provincies, gemeenten). Nadat de functie van een weg in het netwerk bepaald is, zal de inrichting van die weg op termijn in overeenstemming moeten worden gebracht met die gewenste functie. De inrichting van de weg moet de weggebruiker immers informeren over het

op die plek gewenst verkeersgedrag en dit zelfs in een bepaalde mate afdwingen. Door het hanteren van een aantal basisconcepten moet de leesbaarheid van de verschillende categorieën van wegen worden geoptimaliseerd voor de weggebruiker²¹⁶. Algemene ontwikkelingsperspectieven voor secundaire wegen zijn:

- een ruimtelijk herkenbaar beeld (leesbaarheid) creëren om het gewenst verkeersgedrag te bekomen
- samenhang bevorderen tussen de wegsegmenten met een logische afbakening van de bebouwde kommen
- scheiding van verkeerssoorten realiseren **buiten** de bebouwde kom met een ontwerpsnelheid van 90 km/u
- ontwerpsnelheid volgen van maximum 50 km/u **binnen** de bebouwde kommen met een inrichting volgens de principes van de doortochten
- nieuwe bebouwing **buiten** de bebouwde kommen langs secundaire wegen zoveel mogelijk weren
- kruispunten met andere secundaire of primaire wegen (verkeerslichten, ronde punten) reguleren
- als ze functioneren als drager van regionale openbaar vervoerlijnen, het doorstromingscomfort voor het openbaar vervoer maximaal uitwerken
- vrijliggende fietspaden aanleggen buiten bebouwde kom, aanliggende binnen bebouwde kom
- openbaar vervoerhaltes geven buiten de rijbaan
- weren van landbouwverkeer, zeker bij 2x1 wegen en tijdens de spitsuren.

Specifieke ontwikkelingsperspectieven voor secundaire wegen type III zijn:

- drager zijn van regionale openbaar vervoerlijnen
- herkenbare ruimtelijke (landschappelijke) vormgeving verzorgen
- inrichten als hoogfrequente openbaar vervoersas (voorrang voor openbaar vervoer) met duidelijk herkenbare en goed uitgeruste haltes
- verdichtingsmogelijkheden bieden voor bebouwing rond halteplaatsen van openbaar vervoer
- regionale verbindingsfunctie voor autoverkeer ontmoedigen
- aansluitingen voor bestemmingsverkeer bundelen (omwille van de aanwezigheid van talrijke (grootschalige) functies over een aanzienlijke afstand)
- betekenisvol plaats bieden voor fietsverkeer als schakels in een regionaal functioneel fietsroutenetwerk.

3.2.3. Selectiecriteria voor secundaire wegen

Ruimtelijk kader van verkeersgenererende elementen

Kaart 71: verkeersgenererende elementen en theoretische secundaire verbindingen

Uitgaande van het ruimtelijk kader van verkeersgenererende en verkeersaantrekkende elementen wordt een hiërarchisch netwerk opgebouwd. Daarbij wordt vooral rekening gehouden met het gewenst ruimtelijk kader en niet in eerste instantie met de bestaande situatie. De bedoelde elementen zijn:

- regionaalstedelijk gebied

- structuurondersteunend kleinstedelijk gebied
- kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau
- structuurondersteunend hoofddorp
- toeristisch-recreatief knooppunt (dagattracties die meer dan 500.000 bezoekers per jaar tellen met uitzondering van verblijfsaccommodatie)
- economisch knooppunt
- geïsoleerde bedrijventerrein groter dan 50 ha
 - Jagersborg Maaseik
 - Maatheide Lommel
 - Steenkoolmijn Zolder
 - bedrijventerrein Rotem (Dilsen-Stokkem)
 - Brustem (Sint-Truiden)
 - Ravenshout (Beringen - Ham - Tessenderlo)
 - Schoonhees (Tessenderlo)
 - Europark (Houthalen)
 - Europark/Lanakerveld (Lanaken).

Opbouwen van een hiërarchie betekent dat de genoemde elementen via secundaire wegen op het hoofdnet en primair wegennet worden aangesloten.

Ruimtelijke visie op de deelruimten/deelstructuren

Rekening houdend met de visie op de deelruimte waardoor een bepaald wegvak loopt, kan het zijn dat bepaalde wegvakken niet worden geselecteerd als secundaire weg, omdat dit bijvoorbeeld wegens natuurwaarden ruimtelijk niet wenselijk wordt geacht.

Fysieke mogelijkheden en beperkingen van de wegvakken

Soms is het mogelijk dat voor een secundaire verbinding verschillende tracés in aanmerking komen. Dan wordt er gekozen voor de wegvakken die het best zijn uitgerust om te functioneren als regionale verbinding (wegprofiel, doorsnijding van kernen, aantakking van structuurondersteunende hoofddorpen, draagkracht).

Toetsing met het multimodaal verkeers- en vervoersmodel

Alhoewel de bestaande verkeersintensiteiten in het kader van een functionele categorisering van wegen geen doorslaggevende factor zijn, heeft dat toch wel enige richtinggevende waarde, vooral omdat de gewenste ruimtelijke structuur toch in belangrijke mate gebaseerd is op de bestaande structuur. Het wordt hier dan ook gebruikt om de geselecteerde wegvakken te toetsen. Rekening houdend met de intensiteiten, het aandeel doorgaand verkeer en het percentage vrachtverkeer wordt geëvalueerd of wegsegmenten kunnen worden verhoogd of verlaagd in de hiërarchie van het wegennet.

Selectie in de stedelijke centra

Voor de selectie van de secundaire wegen in de stedelijke centra dient er een afstemming te gebeuren met de betreffende gemeentelijke mobiliteitsplannen. Zeker wat betreft de secundaire wegen III, waar het gaat om belangrijke openbaar vervoersassen en fietsassen, dient de selectie bij voorkeur tot in het hart van het centrum te gebeuren (of alleszins aan te sluiten op een selectie van lokale wegen die deze specifieke functies verder kunnen voortzetten).

Geen selectie wegens het falen van het hoofdwegennet

Het huidig en toekomstig falen van het hoofdwegennet en primair net kan niet als argument worden gebruikt voor de aanduiding van een wegvak als secundaire weg. Het principe van een hiërarchische boomstructuur zou worden ondermijnd als secundaire wegen taken zouden overnemen van een hoger net. Die redenering legt de verantwoordelijkheid voor het goed functioneren van het hoofdwegennet en het primair net bij de Vlaamse overheid.

Vermijden van maasverkleining

In een hiërarchische boomstructuur moeten maasverkleiningen worden vermeden, omdat zodra een weg van een lager niveau in die structuur de verbinding maakt tussen twee hoger gecategoriseerde wegen, hij automatisch op dat hoger niveau gaat functioneren.

3.2.4. Selecties

Secundaire wegen

Kaart 72: selectie van secundaire wegen

De selectie van secundaire wegen is in principe limitatief. Enkel in het kader van onderzoek naar bijkomende toeristisch-recreatieve knooppunten, naar een nieuwe verbinding tussen N73 en N72, naar een verbinding van het mijnterrein van Heusden-Zolder naar N74, naar een verbinding van het bedrijventerrein Europark te Houthalen naar N74 en naar een verbinding van bedrijventerrein Jagersborg naar het hoofdwegennet kunnen na een beslissing van de provincieraad bijkomende selecties van secundaire wegen aan de onderstaande lijst worden toegevoegd.

- Afgestemd op het ontwikkelingsprofiel van N74, worden alternatieven voor de ontsluiting van het bedrijventerrein (mijnterrein) van Heusden-Zolder met een secundaire weg onderzocht.
- Bijkomend kan, omwille van de keuze voor omleidingstracé van N74, tevens de mogelijkheid tot een ontsluiting met een secundaire weg voor het bedrijventerrein Europark te Houthalen worden onderzocht.
- Aangezien onvoldoende gegevens beschikbaar waren om de aanleg te motiveren van een nieuwe verbinding van N73 naar N72 ten noorden van Beverlo, werd deze verbinding niet geselecteerd als secundaire weg. Het al dan niet noodzakelijk zijn van deze verbinding alsook de mogelijke scenario's werden onderzocht in een plan-MER. Het plan-MER werd goedgekeurd op 7 april 2011 maar duidde geen voorkeursscenario aan. Verder overleg hieromtrent is noodzakelijk om tot een gedragen consensus te komen.
- Na de typeringstudie met betrekking tot de secundaire wegen N78, N2 en N79 blijken er onvoldoende gegevens voor een secundaire ontsluiting voor het bedrijventerrein Jagersborg te Maaseik. In de typeringsstudie wordt weliswaar geselecteerd voor een noordelijke ontsluiting naar het hoofdwegennet maar verder onderzoek is nodig, onder andere om het tracé te bepalen.

Een aantal wegen is slechts in het algemeen als secundaire weg geselecteerd en niet verfijnd naar een bepaald type secundaire weg. Deze selecties zijn ook niet opgenomen in het bindend gedeelte. Het juist type van secundaire weg hangt af van verder onderzoek/overleg. Het betreft:

- N72 (Leopoldsburg - Beringen), afhankelijk van het onderzoek naar een eventuele nieuwe weg tussen N73 en N72 ten noorden van Beverlo.

Typeringsstudie van de secundaire wegen N78 - N2 - N79

In uitwerking van het onderzoekvenster voor de secundaire wegen N78, N2 en N79 werd een typeringsstudie opgemaakt om het juist type van secundaire weg te bepalen. Deze studie onderzocht enerzijds de typering van N78, rekening houdend met Maasmechelen Village Outlet als bijkomende toeristische attractiepool met meer dan 500.000 bezoekers en Europark / Lanakerveld als geïsoleerd gelegen bedrijventerrein groter dan 50 ha. Anderzijds werden de secundaire wegen die aansluiten op Maastricht, N2 en N79 bestudeerd.

Deze secundaire wegen werden getypeerd vanuit de lange termijn visie voor een duurzaam verplaatsingspatroon. Hierbij wordt gekozen voor de verkeersafwikkeling volgens de hiërarchie van het wegennet met ander woorden via het hoofdwegennet, waarbij de modal shift van autovervoer naar openbaar vervoer een noodzakelijk randvoorwaarde is. Een typering als secundaire weg III wordt voorgesteld voor het wegvak van N78b tot aan Ringlaan zodra alle onderstaande randvoorwaarden samen zijn vervuld. Zolang al deze randvoorwaarden niet zijn vervuld, moeten de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid worden gewaarborgd.

Functioneren van het hoofdwegennet en het primair wegennet

Rekening houdend met de omrijfactor moet de verbinding via het hoofdwegennet zo vlot mogelijk te verlopen. Het hoofdwegennet en het primair wegennet moeten met andere woorden blijven functioneren. Een vlotte verknoping tussen E314 en E25 is dus noodzakelijk.

Verbeteren van het openbaar vervoeraanbod

De relatie met het openbaar vervoer tussen het noordelijk deel van het Maasland en Hasselt - Genk moet worden verbeterd. De realisatie van Spartacus lijn 2 (Maasmechelen - Hasselt Genk) en van een vlotte en frequente verbinding tussen Maasmechelen, Maaseik en Kinrooi is dus noodzakelijk. In de visie op het openbaar vervoer wordt er tussen Maasmechelen - Maaseik - Kinrooi een snelbus voorzien met een voldoende hoge frequentie. In Maasmechelen moet een openbaar vervoerknooppunt worden uitgebouwd zodat een vlotte overstap mogelijk is. De vertramming van de as Maasmechelen - Maaseik - Kinrooi is het uiteindelijke streefdoel.

Herinrichten van N78

Om de leefbaarheid langs N78 te verhogen, is het noodzakelijk om de doortochten opnieuw in te richten. Een afname van de intensiteiten is vereist in het kader van de beschikbare capaciteit van kruispunten en wegvakken en in het kader van de garantie van de verkeersleefbaarheid. Dit moet worden bekomen door het verhogen van het openbaar vervoergebruik en het verschuiven van de regionale doorgaande verkeersstromen naar het hoofdwegennet.

In afwachting van het vervullen van de randvoorwaarden zullen tussentijdse herinrichtingen in nauw overleg met de betrokken gemeenten volgens volgende overgangsmaatregelen gebeuren.

- De noodzakelijke capaciteit en een vlotte doorstroming moeten gewaarborgd blijven. 2 x 2 rijstroken en 70 km/u moeten zoveel mogelijk worden behouden.
- Er moet voldoende aandacht gaan naar de verkeersveiligheid zoals o.a. het sluiten van de middenberm, het aanleggen van vrijliggende fietspaden, het voorzien van veilige oversteekpunten.
- De herinrichting gebeurt zodanig dat de huidige openbare ruimte maximaal wordt bewaard om het duurzaam scenario te realiseren.
- Bij de herinrichting van de kernen is de verbetering van de verkeersleefbaarheid een aandachtspunt.

- In de afwerking van het streefbeeld ‘vak Maasmechelen - Dilsen - Maaseik’ zal op twee sporen worden gewerkt: een streefbeeld voor het duurzaam scenario (lange termijn) en een streefbeeld voor de tussentijdse herinrichting (korte termijn) waarbij de overgangsmaatregelen in acht worden genomen zoals het waarborgen van de noodzakelijke capaciteit, van de vlotte doorstroming en van de verkeersveiligheid, het vrijwaren van het openbaar domein en het verzekeren van de verkeersleefbaarheid in de kernen.

De provincie zal erover waken dat alle bovengenoemde overgangsmaatregelen conform een vooraf bepaalde planning zullen verlopen.

Tabel 55: selectie van secundaire wegen

wegnummer	Van	tot
maas 9 Kempen		
secundaire wegen I		
N76	N73	N76 primaire weg II
secundaire wegen II		
N773	N78B via Stationsstraat	Gremelsloweg
Pannenhuisstraat	N75	N771
N769	N71	N712
N71	N748	N76
N73	industrieterrein Ravenshout ten noorden van het Albertkanaal	E313 (knooppunt 25A)
N724	Industrieweg Beringen	E313 (brug)
N724	Industrieweg Beringen	N73
Kolenmijn Limburg Maaslaan	Zetellaan	Nijverheidslaan
Nijverheidslaan	Kolenmijn Limburg Maaslaan	N78
N78	Ringlaan	E314 (knooppunt 33)
secundaire wegen III		
N72	N72 primaire weg II	E314 (knooppunt 28)
N78	N78b	Ringlaan ²¹⁷
N78b	N78	Stationsstraat ²¹⁸
N78 Koning Boudewijnlaan	N78b	N296 (Maaseikerbaan) ²¹⁹
niet getypeerde secundaire wegen		
N73	Nicolaylaan	N72
N72	N73	Kasteletsingel Beringen
maas 10 Mechelen - Diest		
secundaire wegen II		
N724	E313 (brug)	Schoonhees
maas 11 Sint-Truiden		
secundaire wegen I		
N3	grens provincie Vlaams-Brabant	N3 primaire weg II
N3	N3 primaire weg II	grens provincie Luik
secundaire wegen II		
N79	N80	Tongeren
N79	N618	Tongeren
N69	N614	N79

wegnummer	Van	tot
secundaire wegen III		
N2	E314 (knooppunt 25)	E313 (knooppunt 27)
N722	N722A (Sint-Truiden)	N80
N20	grens provincie Luik	E313 (knooppunt 29)
maas 12 Hasselt - Genk		
secundaire wegen II		
N726	E314 (knooppunt 30)	Herkenrodeplein (Bokrijk)
N77	N78	Industriezone Europark Oost
N78	E314 (knooppunt33)	Industriezone Europark West
secundaire wegen III		
N2	E313 (knooppunt 27)	R71
N72	E314 (knooppunt 28)	N74
N75	N76	N74
N2	N700	R71
N20	E313 (knooppunt 29)	R71
N2	N700	Nederlandse grens
N79	E313 (knooppunt 32)	Nederlandse grens

Lokale wegen

In de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en mobiliteitsplannen moeten de wegen die niet in een hoger plankader zijn geselecteerd, worden ingedeeld in verschillende types van lokale wegen (zie mobiliteitshandboek maart 2000): de lokale weg I of verbindingsweg, de lokale weg II of gebiedsontsluitingsweg en de lokale weg III of erftoegangsweg.

Mogelijke aanpassingen aan de selectie van primaire wegen II

De provincie Limburg heeft van de Vlaamse overheid heel veel primaire wegen gekregen. Verschillende van die primaire wegen zijn erg korte stukjes die veeleer lijken te zijn geselecteerd omdat zij eruit zien als een primaire weg dan om hun functie. Men kan zich afvragen of een aantal van die primaire wegen niet beter wordt omgevormd tot secundaire wegen om op die manier een meer continu wegbeeld te kunnen realiseren. Het mogelijk wijzigen van de selectie van deze wegen mag wel geen vrijgeleide zijn voor het maken van nieuwe erftoegangen langs deze wegen.

Concreet suggereren wij volgende wegen:

- N71 ten oosten van N74 naar een secundaire weg II
- N3 aan Sint-Truiden naar een secundaire weg I
- N73/N76 rond Bree naar een secundaire weg I
- N79 aan Tongeren naar een secundaire weg II
- N614 ten zuiden van Tongeren naar een lokale weg, in ruil voor een selectie van N69 als primaire weg II.

3.2.5. Afwegingscriteria ten aanzien van mogelijke omleidingen

Om de verkeersleefbaarheid op secundaire wegen te verzekeren kan plaatselijk in omleidingswegen worden voorzien. Dat kan enkel als de functie van het bestaand hoofdwegennet niet wordt aangetast, een ruimtelijke afweging gebeurt met respect voor open ruimte belangen en er geen andere alternatieven mogelijk zijn. Die wegen zullen in het algemeen worden uitgevoerd

als autowegen of wegen met gescheiden verkeersafwikkeling zonder uitritten. Die rondwegen kunnen enkel worden toegestaan op basis van een verbetering van de verkeersleefbaarheid maar niet op basis van de verbetering van de verbindingfunctie²²⁰.

Voorwaarden waaraan een weg moet voldoen om in aanmerking te komen voor de aanleg van een plaatselijke omleiding zijn als volgt.

- Het betreft een secundaire weg, met andere woorden een weg met een regionale functie.
- Er is een ernstig leefbaarheids- en verkeersveiligheidsprobleem.
- De verwachting is dat het verkeer (en daarmee ook de problemen) in de toekomst nog zal toenemen.
- De herinrichting van het bestaand tracé werd bestudeerd, maar kan geen bevredigende oplossing bieden.
- De verkeersveiligheid moet na aanleg van de omleiding objectief en beduidend verhogen op het bestaand tracé (met andere woorden: er moet voldoende doorgaand verkeer zijn dat via een omleiding kan worden afgeleid).
- De bestaande weg krijgt na aanleg van de omleiding de functie van lokale weg.

Voorwaarden waaraan het nieuw tracé moet voldoen, zijn de volgende.

- Er mogen geen nieuwe veiligheids- of leefbaarheidsproblemen worden gecreëerd.
- De nieuwe weg mag geen barrière vormen binnen het bestaand bebouwd weefsel.
- De nieuwe weg dient zo kort mogelijk rond de kern te lopen om versnippering van de ruimte tegen te gaan.
- Het nieuw tracé dient zodanig gekozen dat de natuurlijke, landschappelijke en stedelijke kwaliteiten maximaal behouden blijven.
- De nieuwe weg betekent een groeigrens voor de uitbreiding van de kern.
- Nieuwe toegangen, ook gegroepeerde, zijn aan die weg niet gewenst.
- De uitvoering is van het type 2x1.

3.3. Visie op het openbaar vervoer

3.3.1. Algemene principes

De provincie onderschrijft de achterliggende visie en doelstellingen van het Spartacusplan voor zover dat dit plan geen afbreuk doet aan de basismobiliteit die zij wil garanderen. De Lijn wil met het Spartacusplan op een termijn van 10 jaar bijkomend een forse reizigersgroei bereiken. Zij wenst dit te doen door de kwaliteit van het openbaar vervoer in Limburg op te trekken tot een niveau waarop dit een goed en waardevol alternatief biedt voor de personenwagens. Een bijkomende doelstelling is het in sterke mate verhogen van de efficiëntie van het openbaar vervoer. De uitbouw van een hoogwaardig netwerk van regionaal openbaar vervoer in Limburg moet tot een wijziging van de verplaatsingsgewoonten in Limburg leiden. Steeds meer mensen moeten in de toekomst kunnen kiezen voor openbaar vervoer, dit niet alleen voor kortere verplaatsingen maar ook voor verbindingen tussen steden binnen en buiten Limburg. In deze context plant de Lijn de sneltramverbindingen Hasselt - Maastricht, Hasselt - Genk - Maasmechelen (-Sittard) en Hasselt - Neerpelt - Lommel - (Eindhoven). Om deze sneltrams te realiseren wordt uitgegaan van de bestaande verbindingen van de NMBS. Als aanvulling hierop worden op de grote ver-

voerrasen nieuwe regionale spoorverbindingen voorzien: vanuit het vervoerknooppunt Hasselt naar Maastricht, Maasmechelen en Neerpelt. Deze sneltrams moeten zorgen voor snellere reistijden en een betere regelmaat. Op kleinere voerassen of op plaatsen waar geen spoorverbinding mogelijk is, wordt de rol van de regiotreinen/sneltrams overgenomen door snelbussen. Dit hiërarchisch netwerk leidt tot een maximaal aantal interessante verbindingen met een optimaal comfort en een gunstige reistijd voor de klant tegen een haalbare kostprijs voor de gemeenschap. Een geïntegreerd aanbod kan maar mogelijk zijn mits de keuze voor een knooppuntmodel.

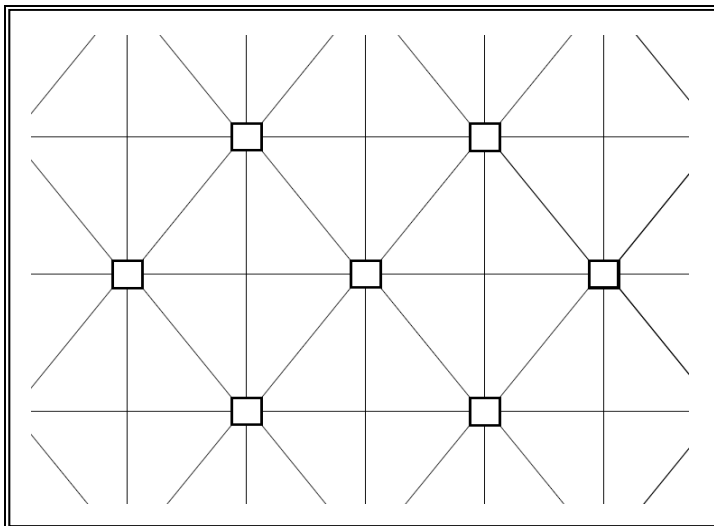
3.3.2. Ontwerp van een hiërarchisch openbaar vervoernetwerk

Kaart 73: provinciale openbaar vervoerstructuur Limburg

Uitgangspunten

Openbaar vervoer kan nooit een rechtstreekse verbinding bieden van gelijk welk punt naar gelijk welk punt. Grote verkeersstromen moet men uiteraard rechtstreeks vervoeren. Voor andere verplaatsingen is overstappen onvermijdelijk. Om deze overstap zo betrouwbaar en vlot mogelijk te laten verlopen is voor een knooppuntmodel gekozen. Dat knooppuntmodel baseert zich op het principe van de honinggraat. De knooppunten zijn gekozen op basis van een vooropgestelde reistijd tussen twee knooppunten. Dit houdt in dat men rond een bepaald tijdstip van alle richtingen naar alle richtingen kan overstappen. Op die plaatsen bestaan er voor de klant verbanden tussen de verschillende hiërarchische niveaus van het netwerk. Deze kan er in functie van de behoeften van zijn verplaatsing overstappen naar een lager niveau (ontsluitend dichtbij zijn bestemming) of naar een hoger niveau (verbindend in het begin van zijn verplaatsing). Lokaal ontstaan veel meer verplaatsingsmogelijkheden dan de rechtstreekse mogelijkheden die geïsoleerd van elkaar rijdende buslijnen bieden.

Figuur 12: knooppuntennetwerk als honinggraatmodel

Het Spartacusplan stelt behalve snel- en reguliere busverbindingen drie sneltramverbindingen voor:

- sneltram 1: Hasselt - Maastricht
- sneltram 2: Hasselt - Genk - Maasmechelen - (Sittard)
- sneltram 3: Hasselt - Neerpelt - Lommel - (Eindhoven).

Om tot de selectie van deze drie sneltrams te komen, is een specifieke onderzoeksmethodologie gebruikt en werd rekening gehouden met het strategische belang van de sneltrams.

- De sneltramverbinding tussen Hasselt en Maastricht is van strategisch belang omwille van diverse redenen. Mobiliteit stopt niet aan de grenzen. Toekomstgericht kan deze spoorverbinding als katalysator dienen voor economische ontwikkeling. De verbinding draagt de potentie op regionaal niveau van wat een hogesnelheidsverbinding per trein op nationaal en Europees vlak heeft.
- De sneltramverbinding 2 Hasselt - Genk - Maasmechelen zorgt niet alleen voor een betere ontsluiting van Maasmechelen maar legt tevens de stad Genk op een sterk knooppunt. Volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen moet Maasmechelen worden aangesloten op het spoornet. Deze stad is momenteel quasi volledig onthouden van een snelle verbinding. Bovendien speelt hier ook het belang van grensoverschrijdend vervoer naar Sittard dat net als Maastricht een belangrijke aantrekkingskracht heeft op Limburg.
- De sneltramverbinding 3 Hasselt - Neerpelt - Lommel zorgt voor een belangrijke de capaciteitsvergroting in het congestiegevoelige gebied ten noorden van Hasselt waar door de vele natuurgebieden de uitbreidingsmogelijkheden zeer beperkt zijn. De doortrekking van een snelle verbinding naar Eindhoven maakt deze op termijn mogelijk van Euregionaal belang.

Knooppunten

- Hasselt wordt als **primaire hoofdknoop** geselecteerd. Binnen een geïntegreerde en hiërarchische benadering van openbaar vervoer vormt het IC-net van de NMBS de kapstok waaraan de andere lijnen worden opgehangen. In de provincie Limburg kruisen spoorlijnen elkaar enkel in Hasselt. Als treinen vanuit de verschillende richtingen (Brussel, Antwerpen, Luik, Mol, Genk) rond het heel en half uur tegelijk in het station van Hasselt komen, ontstaan goede overstappen van en naar alle richtingen. Het sneltramnet en het busnet kunnen daarop perfect aansluiten, zodat ook andere regio's in de provincie via Hasselt een kwaliteitsvolle toegang tot het bovenliggend IC-net hebben. In combinatie met een versnelling van de IC-treinen richting Brussel (via de boog van Leuven), Antwerpen (via de boog van Aarschot) en Luik (minder stops) krijgt de hele provincie op die manier een betere verbinding met de belangrijkste steden van het land en langs die weg ook met het hogesnelheidsnet richting Frankrijk (via Brussel), richting Nederland (via Antwerpen) en richting Duitsland (via Luik).
- Neerpelt, Maasmechelen en Lanaken worden als **afgeleide hoofdknopen** geselecteerd. Binnen Limburg ontbreken drie hoofdverbindingen. Zij bestonden ooit per spoor maar zijn verdwenen. Het gaat om volgende trajecten:
 - . Hasselt - Neerpelt,
 - . Hasselt - universiteit Hasselt - Genk - Maasmechelen Village,
 - . Hasselt - universiteit Hasselt - Lanaken - Maastricht.

De hoofdknoop van sneltramlijn 1 ligt in Lanaken op de verbinding van Hasselt met Maastricht. Hij ligt centraal in het zuidelijk Maasland en het zuidoosten van de provincie. Net zoals in Neerpelt ligt de knoop op het heel en het half uur en moet een rit van Hasselt naar Lanaken onder de 30 minuten blijven. De nieuwe spoorverbindingen maken, waar mogelijk, gebruik van oude spoorbeddingen. Waar die niet aanwezig zijn, loopt de lijn zoveel mogelijk samen met een gewest- of omleidingsweg. Op plekken waar de rijnsnelheid laag ligt, bijvoorbeeld bij halten, kan de sneltram de weg ge-

lijkvloers kruisen met behulp van verkeerslichten. Waar sneller wordt gereden, zullen spoorwegovergangen of ongelijkvloerse kruisingen nodig zijn.

- De andere knooppunten in het Spartacusplan zijn een resultante van bovengenoemde keuzes. Volgende plaatsen worden als **secundaire knopen** geselecteerd: Beringen, Bree, Landen, Mol, Tongeren, in Bilzen, Diepenbeek campus UHasselt, Diest, Lommel, Maaseik en Sint-Truiden.

Attractiepolen

Het Spartacusplan wil expliciet attractiepolen op diverse niveaus bedienen en - als ze binnen Limburg liggen - met elkaar verbinden. Dat zijn onder andere:

- de HST-stations
- de (groot)stedelijke gebieden in het Vlaams gewest, de aangrenzende gewesten en buurlanden
- de naburige kleinstedelijke gebieden in het Vlaams gewest, het Waals gewest en Nederland
- de stedelijke gebieden in Limburg
- de bipool Hasselt - Genk via de universitaire campus van de universiteit Hasselt in Diepenbeek
- de campus van de universiteit Maastricht
- het nationaal park Hoge Kempen.

Snelbussen

Het is niet mogelijk om ‘overall’ snelle trein- en tramdiensten te hebben, enerzijds omdat de route moeilijk in de bestaande situatie is in te passen, anderzijds omdat het te verwachten aantal reizigers minder groot is. Voor die kleinere vervoersstromen zijn er snelbussen die in elke kern maar één halte hebben.

3.3.3. Ontwikkelingsperspectieven voor de knooppunten

Er worden twee types van knooppunten onderscheiden.

- De eerste groep van knooppunten zijn de stations. Zij liggen in of nabij de centra waar ruimtelijke verdichting is gewenst met woningen, bedrijven, kleinhandel enz.
- De tweede groep van knooppunten zijn de haltes. Deze knooppunten liggen perifeer waar intensieve ruimtelijke verdichting niet gewenst is omdat, vanuit de hiërarchie van de kernen, het station te ver van het centrum verwijderd ligt.

De uitwerking van een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor elk van deze knooppunten geniet de voorkeur. Omdat het Spartacusplan nog in ontwikkeling is, is het voorbarig over deze uitwerking concrete uitspraken te formuleren.

Om elk van de lijnen vanuit een globale visie ruimtelijk uit te bouwen kan de uitwerking van een gebiedsgerichte ontwikkelingsvisie voor elk van de drie sneltramverbindingen de te volgen piste zijn. Elementen die hierbij aan bod kunnen komen, zijn bijvoorbeeld de wijze van inpassing in het landschap, de uitwerking van de haltes en de aanleg van parkeerplaatsen en fietsparkeerplaatsen. In samenspraak met de betrokken overheden en belanghebbende partijen moet worden bekeken wie hiervoor het initiatief neemt. Vanuit deze ontwikkelingsvisie kan dan verder invulling worden gegeven aan de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven van elk knooppunt. Afhankelijk van de situering zal de uitwerking dienen te gebeuren door de bevoegde overheid.

3.4. Principes voor een provinciaal fietsnetwerk

3.4.1. Methodiek

Selectie van de verkeersgenererende of -aantrekkelijke locaties

Het betreft locaties die door het bovenlokaal fietsroutenetwerk moeten worden verbonden:

- woonkernen met een voldoende bevolking (>200 inwoners) en een minimale dichtheid (4 inwoners per ha) op basis van statistische sectoren (aaneensluitende sectoren worden daarbij samengevoegd tot een groter geheel)
- bedrijventerreinen zoals aangegeven op de gewestplannen
- secundaire scholen en hogescholen (kleuterscholen en lagere scholen zullen wegens de lokale rekrutering voornamelijk worden ontsloten door lokale fietsroutes)
- knooppunten van openbaar vervoer en carpoolparkings, omdat hier eveneens een belangrijke rol is weggelegd voor de fiets als voor- en natransportmiddel
- andere functies, zoals grootschalige winkelvoorzieningen en regionale recreatiedomeinen.

Bestaande of potentiële fietsinfrastructuur als basis voor het netwerk

Volgende principes gelden.

- Het bestaand recreatief fietsnetwerk zal meestal complementair zijn met de functionele routes, omdat het bestaand recreatief fietsnetwerk meestal de verschillende woonkernen vermijdt, terwijl de functionele fietsroutes die kernen juist verbinden.
- Zowel de bestaande als de niet meer gebruikte spoorinfrastructuur kunnen worden ingeschakeld daar waar zij een directe verbinding vormen tussen de verschillende kernen.
- Fietspaden langs primaire wegen worden niet wenselijk geacht. Als er geen alternatieven voorhanden zijn, zal een duidelijke fysieke afscheiding tussen fietspad en rijweg de veiligheid van de fietser moeten verzekeren.
- Jaagpaden langs waterwegen bieden ook mogelijkheden in het fietsroutenetwerk. Sociale veiligheid (gebrek aan sociale controle, geen verlichting enz.) kan hier wel een probleem vormen. Dat geldt eveneens voor fietspaden langs spoorwegbeddingen.

Toetsing van de potenties van het netwerk op basis van herkomst-bestemmingsmatrices voor functionele verplaatsingen

Door uit de herkomst-bestemmingsmatrices van zowel woon-school-, woon-werk- als woon-winkelverplaatsingen de fietsbare verplaatsingen af te zonderen krijgt men een zicht op de potentiële fietsintensiteiten op het ontworpen netwerk.

Als maximale fietsafstand wordt 10 km in vogelvlucht gesteld. Rekening houdend met een maximale omrijfactor van 1,3 komt dat overeen met 13 km over de weg. Tussen elk koppel van bestemmingen wordt de kortste afstand berekend over het netwerk en het aantal verplaatsingen tussen beide bestemmingen wordt toegekend aan die kortste route. Nadat dat voor alle combinaties gebeurd is, komt men voor elke route tot het totaal aantal fietsers dat potentieel van die verbinding gebruik zal maken. Dat betekent echter niet dat al die verplaatsingen ook daadwerkelijk door fietsverkeer zullen worden ingevuld.

3.4.2. Opbouw van het regionaal functioneel fietsroutenetwerk

De gewenste routes worden geselecteerd zodat een samenhangend en gebiedsdekkend netwerk ontstaat dat de belangrijkste bestemmingen via zo kort mogelijke routes verbindt. De gehanteerde maaswijdte bedraagt 3,5 km. Uitgangspunten zijn het vermijden van omwegen, het inlassen van overstapmogelijkheden op andere vervoerswijzen en het kiezen van routes waar sociale controle mogelijk is. Bij de opbouw van het netwerk wordt tevens rekening gehouden met de aanwezigheid van bestaande fietsinfrastructuur en de categorisering van het wegennet (bij voorkeur geen fietsroute langs primaire wegen).

Het netwerk wordt in 2 stappen opgebouwd. In een eerste stap worden de hoofdlijnen (hoofdroutes) uitgezet op basis van de ruimtelijke (stedelijke) structuur van de provincie, los van de onderliggende wegenstructuur. Vervolgens worden zij geprojecteerd op de wegeninfrastructuur.

De tussenliggende gebieden worden ingevuld met fietsroutes van een lagere orde. Daardoor krijgt men een hiërarchisch gestructureerd fietsnetwerk met hoofdroutes (die functioneren als 'ruggengraat'), functionele routes en eventueel alternatieve routes. Dat netwerk van regionale verbindingen moet op gemeentelijk niveau verder worden aangevuld met lokale routes die zorgen voor de ontsluiting van de verschillende kernen en gemeentelijke attractiepolen.

3.5. Ontwikkelingsperspectieven voor de secundaire waterwegen

Het beleid voor de secundaire waterwegen is meervoudig.

Delen van de Kempense kanalen hebben nog een functie voor goederentransport. Het betreft vooral het traject Ham - Dessel - Bocholt - Weert. Vooral bij het transport van bulkgoederen kunnen de secundaire waterwegen een rol spelen.

Ook voor de vestiging van min of meer watergebonden bedrijvigheid hebben de Kempense kanalen nog mogelijkheden. Dit geldt enkel in de beide stedelijke netwerken van provinciaal niveau: Lommel - Overpelt - Neerpelt en Zuidelijk Maasland. Uiteraard gelden hiervoor de andere krijtlijnen van de gewenste ruimtelijke structuur. Het gaat daarbij vooral om het benutten van de watergebonden potenties van bestaande bedrijventerreinen. Nieuwe regionale bedrijventerreinen kunnen alleen maar in de economische knooppunten.

De economische functie en de transportfunctie moeten maximaal worden geïntegreerd met de recreatieve functie (watersport- en fietsrecreatie), de landschappelijke functie (beeldwaarde), de natuurlijke functie en de waterwinningsfunctie.

In functie van de transportfunctie van de secundaire waterwegen vraagt de provincie om de capaciteit ervan te verhogen tot 1.350 ton. Daartoe zijn een modernisering van het sluiscomplex van Blauwe Kei en een verdieping van de secundaire waterwegen noodzakelijk. Verbreding buiten het bestaand gabarit is niet mogelijk.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen. Op het vlak van de ruimtelijke verkeers- en vervoersstructuur kunnen door de provincie volgende taken worden aangepakt:

- het in een latere fase opmaken van een provinciaal mobiliteitsplan
- het samenwerken met de Vlaamse overheid bij de opmaak van streefbeelden bij geplande herinrichtingen van de secundaire wegen
- het stimuleren van de uitwerking van een gebiedsgericht ontwikkelingsvisie voor elk van de drie sneltramverbindingen in het kader van het Spartacusplan
- het besteden van aandacht aan de uitwerking van de basismobiliteit voor de volledige provincie
- het besteden van aandacht aan de uitwerking van een ruimtelijke ontwikkelingsperspectief bij de opmaak van de eigen ruimtelijke plannen en bij de opmaak van gemeentelijke ruimtelijke plannen
- het ondersteunen van de uitbouw van het provinciaal functioneel fietsroutenetwerk.

4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid

Vanuit het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg kan voor deze deelstructuur volgende suggestie worden gedaan:

- het herbekijken van de selectie van primaire wegen in het algemeen en specifiek de selectie van op- en afritten in functie van het onderzoek ‘vrachtroutenetwerk’
- het aandringen op het moderniseren van de secundaire waterwegen in het bijzonder het moderniseren van het sluiscomplex ‘Blauwe Kei’ bij Lommel en het verdiepen van de kanalen in functie van een capaciteit van 1.350 ton
- het verzoeken tot medewerking aan de uitwerking van een gebiedsgericht ontwikkelingsvisie voor elk van de drie sneltramverbindingen in het kader van het Spartacusplan
- het besteden van aandacht aan de uitwerking van een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor de knooppunten van het Spartacusplan (o.a. regionaal stedelijk gebied) bij de opmaak van de eigen ruimtelijke plannen.

4.3. Suggesties aan de NMBS en De Lijn

- Aan de NMBS wordt voorgesteld om de snelheid van de IC-treinen op te voeren en de frequentie te verhogen.
- De provincie dringt bij de NMBS en de Lijn aan op de (her)opening en/of optimalisering van onder andere de volgende spoorlijnen (trein en/of tram):
 - . Hasselt - Maastricht

- . Genk - Zonhoven - Neerpelt - Overpelt
- . IJzeren Rijn
- . Genk - Maasmechelen
- . Hasselt - Neerpelt - Lommel
- . Hasselt - Luik.

IV.6. Landschappelijke structuur

1. Visie en doelstellingen

De provincie wenst de landschappelijke kwaliteit te bewaren alsook de landschappelijke herkenbaarheid en diversiteit te versterken.

De landschappelijke structuur heeft een volwaardige positie in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Het gaat hier niet om een uitwerking van het landschapsbeleid, wel om een ruimtelijke visie. Landschappelijke kwaliteit vormt een noodzakelijk onderdeel van ruimtelijke kwaliteit. Het is noodzakelijk bij ruimtelijke ingrepen het landschap als afwegingskader te gebruiken, niet om ontwikkelingen af te remmen, maar om ze te sturen in samenhang met het landschap.

De provincie hanteert in het ruimtelijk beleid volgende doelstellingen voor de landschappelijke structuur:

- tegengaan van verdere banalisering door behoud en kwaliteitsvolle ontwikkeling van de bestaande landschappelijke kwaliteit met respect voor erfgoedwaarden, herkenbaarheid en landschappelijke diversiteit
- stimuleren van nieuwe landschappelijke kwaliteiten in nieuwe landschappen en afstemming brengen tussen nieuwe landschappen en traditionele landschappen, met bijzondere aandacht voor de overgangszones van de randen van het buitengebied met stedelijke gebieden
- realiseren van gedifferentieerde, samenhangende landschappen
- bewaren, beschermen en waar wenselijk ontsluiten van het archeologisch patrimonium
- vrijwaren van open ruimte verbindingen in verstedelijkte landschappen, tegengaan van verdere verlinting en van bijkomende verspreide bebouwing
- vrijwaren van de nog bestaande grote blokken open ruimte als gave landschappen of open ruimte verbindingen.

2. Gewenste landschappelijke structuur

2.1. Ruimtelijk concept

Kaart 76: gewenste landschappelijke structuur

De gewenste landschappelijke structuur wordt gedragen door de bos- en heidegordel, door de valleien van Maas- en Demerbekken en door de landschappen van Zuid-Limburg. Zij worden verbonden tot complexe landschappen. Naast de stedelijke gebieden bestaan die complexe landschappen uit agrarische landschappen in Noord- en Zuid-Limburg. In West-Limburg, Midden-Limburg en het Zuidelijk Maasland gaat het vooral om mijn- en industriële landschappen met tuinvijken en bebouwingsstroken.

Volgende principes bepalen mee de landschappelijke structuur:

- De complexe gave landschappen in Limburg liggen in het bos- en heidegebied op de waterscheiding en in gordels aan de randen van de provincie, vooral in het zuiden en het noorden. Die zones van complexe gave landschappen worden via beekvalleien en open ruimte verbindingen met elkaar verbonden.
- Het gebied ten noorden van het kanaal Bocholt - Herentals en de Zuid-Willemsvaart ziet de provincie als een samenhangend geheel van landschappen, waarin grote bossen en weidse landbouwgebieden elkaar afwisselen. Ook kanalen en de wateringen spelen in die landschappen een structurerende rol. Doorheen de nieuwe stads- en industriële landschappen van Lommel, Overpelt en Neerpelt wordt die zone via open ruimte verbindingen gekoppeld aan intensieve landbouwlandschappen rond Peer, doorsneden door gave beeklandschappen.
- In de bos- en heidegordel worden de 3 parken via open ruimte verbindingen met elkaar verbonden, zodat een meer aaneengesloten geheel van gave landschappen ontstaat.
- In het Maasland wordt de open vallei via open ruimte verbindingen gekoppeld aan de gave landschappen van de bos- en heidegordel doorheen het provinciaal stedelijk netwerk. Voor de Maasvallei met uiterwaarden en groeven ziet de provincie een nieuw gaaf landschap ontstaan.
- In het zuiden ziet de provincie Droog Haspengouw en Voeren als een bijna aaneengesloten gordel van complexe gave landschappen. Ten noorden daarvan ligt een te ont-snipperen sterk verlint fruitlandschap. Beide gebieden bevatten kastelen als bakens en vormen een 'kastelenlandschap', waarvoor de provincie een eigen beleid wenst te ontwikkelen, wat ook geldt voor Voeren als onderdeel van een grensoverschrijdend Drielandenpark.
- Het midden van Limburg, van west naar oost, ziet de provincie als een netwerk van op te volgen complexe nieuwe landschappen onderbroken door gavere beekvalleien. Het mijnpatrimonium als bakensreeks, het Albertkanaal en de Demervallei nemen hier een bijzondere plaats in.

2.2. Elementen van de landschappelijke structuur van minstens provinciaal belang

De provincie gaat uit van de categorieën gedefinieerd in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen (gave landschappen, structurerende reliëfelementen, bakens, markante terreinovergangen, open ruimte verbindingen), maar voegt 3 categorieën toe (complexe nieuwe landschappen structurerende hydrografische elementen en structurerende lijnelementen) en verruimt de gave landschappen naar complexe gave landschappen. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen elementen van Vlaams of van provinciaal niveau, omdat het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen geen indicatieve weergave van de elementen bevat.

Complex gaaf landschap

Complexe gave landschappen zijn grote gebieden waarin samenhangen tussen onderdelen ervan worden behouden en versterkt. In complexe gave landschappen kunnen kleinere gebieden (bijvoorbeeld gave landschappen) als prioriteiten van landschapsbehoud en -ontwikkeling worden uitgewerkt. Daarin moeten de ruimtelijke ingrepen in overeenstemming zijn met de gewenste ontwikkelingen voor het landschap.

In complexe gave landschappen komen verschillende structuurbepalende landschapselementen voor in een landschap waarvan de samenhang en de structuur in beperkte mate gewijzigd zijn door grootschalige ingrepen. De open ruimte wordt maximaal behouden. De landschappelijke relictten die het gebied karakteriseren (punt-, lijn- en vlakrelictten ²²¹) en de representatieve concentraties (ankerplaatsen), kunnen relevantie hebben voor de gemeentelijke structuurplannen. Hun behoud en versterking vormen een bijkomend afwegingskader voor het provinciaal ruimtelijk beleid.

Volgende complexe gave landschappen worden geselecteerd:

- Kempens rustig grensgebied (met de vallei van de Warmbeek, Hageven, vloeiveiden, boscomplexen, stuifzanden van Lommel enz.)
- Vlakte van Bocholt (open landbouwlandschap met Abeek, Brand, Stamprooierbroek, Jagersborg, watering, vloeiveiden)
- beken van Noord-Limburg (Dommel, Abeek)
- bos- en heidegordel (duin-, heide- en naaldbosgebieden in Park Lage Kempen, Park Midden-Limburg, Park Hoge Kempen, Bosbeekvallei en Demerbossen in Munsterbilzen)
- Maasvallei (parallele en trapvormige structuur evenwijdig met de Maas met landbouw en graslanden, afgesneden meanders en plassen)
- beken en vijvers van Midden-Limburg (waterrijk kwelgebied met vijvers en beken in het bekken van de Demer)
- West-Limburgse Kempen en Hageland (Diestiaanrug van Averbode en uitlopers, bosrijk versneden heuvelland met getuigenheuvels, ruggen en valleien)
- Herk en Mombeek (asymmetrische valleien, waterrijke gebieden afwisselend open en gesloten)
- Droog Haspengouw (golvend leemplateau, asymmetrische dalen, kleine landelijke nederzettingen, open landschap, hoeven en kastelen)
- Voerstreek (sterk golvend plateau, weiland en boomgaarden, boscomplexen in het oosten, typische asymmetrische dalen)

Complex nieuw landschap

Een complex nieuw landschap is een gebied waar vooral structuurbepalende landschapselementen voorkomen van nieuwe landschappen. In Limburg hangen die gebieden vaak samen met stedelijke gebieden, stedelijke netwerken en groeven. Daarin spelen de nog overblijvende landschappelijke relictten een rol (punt-, lijn- en vlakrelictten). Zij maken een brug tussen cultuurhistorische traditie en nieuwe ontwikkelingen en kunnen relevantie hebben voor de gemeentelijke structuurplannen.

In complexe nieuwe landschappen worden behoud en integratie in het nieuw landschap van de landschapsrelictten nagestreefd. Nieuwe karakteristieke en structurerende landschapskenmerken kunnen worden bepaald om een nieuw samenhangend landschap te creëren.

Al naargelang het type complex nieuw landschap gelden volgende ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven.

Voor nieuwe of verschraalde landbouw- en ruilverkavelingslandschappen oude stijl, nieuwe naaldbos landschappen gelden het behouden van de interne landschappelijke en agrarische samenhang en het tegengaan van de versnippering door bebouwing van het landschap. Bijkomende doelstellingen zijn:

- tegengaan van niet-agrarische bebouwing en lintbebouwing
- vrijwaren van grote visueel-open homogene gebieden
- herstellen, ontwikkelen of behouden van een samenhangend ecologisch netwerk van lijnvormige en kleinere vlakvormige landschapselementen
- omkeren van verdere landschapsverschrallende processen.

In stadslandschappen en nieuwe verstedelijkte landschappen is een versterkte aandacht voor identiteitsversterkende architectuur noodzakelijk. Bijkomende doelstellingen zijn:

- aandacht hebben voor relictten en kwalitatieve inrichting van het openbaar domein
- aandacht schenken aan het herstel of de realisatie van leesbare verstedelijkte landschappen onder meer door inbreiding
- behouden van samenhangende groenstructuren (beekvalleien, open ruimte verbindingen, autovrije fietscorridors) of van nog aanwezige structurerende landschapskenmerken
- realiseren of behouden van aantrekkelijke vista's met stedelijke bakens als blikvangers
- realiseren of behouden van zichtbare en duidelijke grenzen tussen stedelijk en open landschap (zoals bijvoorbeeld in Maaseik, Tongeren, Sint-Truiden).

In *nieuwe industrielandshappen* is meer aandacht noodzakelijk voor een aantrekkelijk imago. Bijkomende doelstellingen zijn:

- creëren van kwaliteitsvolle, samenhangende architectuur van bedrijfsgebouwen en groenstructuren
- werken aan een eigen identiteit
- aansluiten bij het omgevend landschap
- stimuleren van de overgang van passieve initiële naar actieve landschapszorg met traditionele en nieuwe structurerende landschapskenmerken.

In *groevelandschappen* is nood aan landschapsbouw. Deze landschappen moeten worden ingebed in hun omgeving, overeenkomstig de nabestemming.

Voor de *mijnlandschappen* als onderdeel van nieuwe stedelijke of industriële landschappen is de valorisatie van het mijnpatrimonium een belangrijk uitgangspunt.

Volgende complexe nieuwe landschappen worden aangeduid:

- de stedelijke gebieden
- de stedelijke netwerken
- de nieuwe industriële landschappen
- het verlint landschap in Vochtig Haspengouw
- het verstedelijkt landschap van Zonhoven, Houthalen-Helchteren
- de groevelandschappen ten noorden van Maaseik en van Dilsen-Stokkem
- de groevelandschappen rond de Mechelse Heide (ten noorden aansluitend bij de E314 en die nabij de N75)
- de zandgroevelandschappen van Noord-Limburg.

In complexe nieuwe landschappen kunnen open ruimte verbindingen worden geselecteerd. Behoud ervan remt te grote versnippering van bebouwing af en verhoogt de kansen op het realiseren van nieuwe landschappelijke kwaliteiten.

Structurerend hydrografisch element

Structurerende hydrografische elementen, beken, kanalen, wateringen en Maas, spelen als landschappelijke elementen en als netwerk een structuurbepalende rol. Bebouwing op of nabij de oevers wordt tegengegaan. Behoud en herkenbaarheid van het element staan centraal bij ruimtelijke ingrepen.

Voor de structurerende hydrografische elementen is een samenhangende ontwikkeling van vallei en omgeving door gedifferentieerde typologieën en concepten nodig.

Dikwijls liggen structurerende hydrografische elementen in complexe gave valleilandschappen, maar zij verbinden die landschappen ook onderling. Als gevolg van die conceptvorming zijn opvolging en toetsing van nieuwe infrastructuur mogelijk. Bij de opmaak van provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen waarin structurerende hydrografische elementen worden behandeld, legt de provincie randvoorwaarden vast met het oog op een kwaliteitsvolle aanpak van waterfronten, een vernieuwde relatie tussen nederzetting en beek of rivier en het behoud van het structuurbepalend karakter.

Tot de structurerende hydrografische elementen behoren beken, kanalen en wateringen. Specifiek voor de wateringen geldt een behoud of herstel van het cultuurhistorisch ontginningslandschap, ofwel wordt het kanalsysteem landschappelijk ingepast in een nieuwe open ruimte functie, zoals natuurontwikkeling of bosbouw.

Volgende structurerende hydrografische elementen worden geselecteerd:

- Maas en oude Maasarmen
- Demer
- Dommel en Bolisserbeek
- Warmbeek
- Abeek
- Itterbeek
- Bosbeek
- Grote Nete

- Grote Laak en Grote Beek
- Zwarte Beek
- Winterbeek
- Mangelbeek
- Gete
- Velpe
- Herk
- Mombeek
- Cicindria, Melsterbeek en Molenbeek
- Jeker
- Albertkanaal, Zuid-Willemsvaart, kanaal Bocholt - Herentals, kanaal naar Beverlo
- de wateringen.

Structurerend reliëfelement

De Kempense steilrand is als reliëfelement structuurbepalend voor Limburg. Zijn herkenbaarheid moet worden gevrijwaard in het landschap. Versnippering of bebouwing wordt bij voorkeur tegengegaan. De steilrand tussen Laag- en Midden-België (helling van Kerniel), het Massief van Kozen, de Diestiaanruggen en de getuigenheuvels in West-Limburg zijn tevens structurerende reliëfelementen voor Limburg.

Structurerend lijnelement

De Romeinse steenweg is als lijnelement structuurbepalend voor Limburg. Zijn herkenbaarheid moet worden gevrijwaard in het landschap. Versnippering wordt tegengegaan. Een ruimtelijk concept kan worden opgemaakt in samenwerking met Vlaamse en gemeentelijke overheden, wat kan leiden tot een ruimtelijk uitvoeringsplan of een verordening. Andere lijnelementen zijn de Kempense kanalen.

Baken

Bakens zijn visuele blikvangers en fungeren als oriënteringspunten in het landschap. Zij verhogen de leesbaarheid en de structuur van de open ruimte. Het ruimtelijk beleid richt zich op het behoud en de versterking van de zichtbaarheid en de (mentale) beeldwaarde ervan. De zogenaamde zichtzone wordt gerespecteerd. Bakens kunnen zowel puntbakens zijn als bakensreeksen en bakengroepen. Voor het versterken van bakens kunnen ruimtelijke concepten worden opgemaakt in samenwerking met Vlaamse en gemeentelijke overheden. Dit kan leiden tot ruimtelijke uitvoeringsplannen of verordeningen.

Volgende bakens zijn geselecteerd:

- het historisch stadscentrum van Maaseik (a), waarbij vooral de zichtrelatie met het zuiden belangrijk is
- de basiliek van Tongeren (b)
- het spoorviaduct van Sint-Martens-Voeren (c)
- de Sint-Pietersberg met het plateau van Caestert (d)
- de kasteeldomeinen van Alden Biesen (e), Herkenrode (f), Heks (g), Heers (h), Duras (i) en Vilain XIII (j)
- de heuvelsite van Borgloon (k)
- de commanderij van Gruitrode (l)

- de mijnterrils van Beringen, Zolder, Zwartberg (Opplabbeek), Winterslag, Waterschei en Eisden en de mijnschachten van Winterslag, Waterschei, Houthalen-Helchteren en Eisden als bakenreeks
- de kasteeldomeinen en kloosters van Zuid-Limburg als bakengroep.

Markante terreinovergang

Markante terreinovergangen vormen een overgang tussen twee duidelijk verschillende landschappen, gepaard gaand met een verschil in bodemgebruik en percelering. Het beleid is gericht op het behoud van de zichtbaarheid van de overgang, het behoud van de overgang als harde grens voor kleinstedelijke gebieden, stedelijke of industriële ontwikkelingen, en de vrijwaring van bebouwing. Als grens van een gaaf landschap is de rol van de overgang op die manier structuurbepalend.

Als markante terreinovergangen op de grens van complexe gave landschappen van de bos- en heidegordel zijn geselecteerd:

- de oostelijke en zuidelijke bosrand van de Hoge Kempen
- de noordoostelijke bosrand bij Solterheide.

3. Uitwerking van de provinciale taken

3.1. Regionale landschapsontwikkelingsgebieden

Kaart 77: landschapsontwikkelingsgebieden

De provincie wil in een beperkt aantal gebieden een actief landschapsontwikkelingsbeleid opzetten. Daartoe selecteert zij landschapsontwikkelingsgebieden.

Een regionaal landschapsontwikkelingsgebied vormt een groot gebied in Limburg waar de provincie de mogelijkheden erkent voor een samenhangende, geïntegreerde landschapsontwikkeling voor een gehele regio. Bij het opmaken van strategische plannen, ruimtelijke uitvoeringsplannen enz. wil de provincie naast andere thema's (toerisme en recreatie, landbouw, economische ontwikkeling enz.) hier ook aandacht schenken aan de integratie van landschapsbehoud en -ontwikkeling. Die gebieden kunnen van Vlaams of van provinciaal niveau zijn. Zij kunnen verschillende gave of nieuwe landschappen bevatten. Eventueel kunnen landschapsontwikkelingsplannen worden opgemaakt voor de aangeduide gebieden. In dergelijke plannen worden de structuurbepalende elementen bepaald, ruimtelijke randvoorwaarden geschetst voor verdere ontwikkeling en wordt aangegeven hoe de interne landschappelijke structuur kan worden versterkt. Die gebieden kunnen derhalve als landschappelijke projectgebieden worden beschouwd.

Volgende regionale landschapsontwikkelingsgebieden van Vlaams niveau zijn geselecteerd vanuit hun kwaliteiten en kansen tot landschapsbehoud en -ontwikkeling:

- Park Hoge Kempen, waar de provincie meewerkt aan de ontwikkeling van een concept voor dit bos- en heidegebied, alhoewel de uitwerking als Vlaams nationaal park voornamelijk op Vlaams niveau wordt uitgevoerd
- Maasuitwaarden of Grensmaas, waarbij het Grensmaasproject dat door het Vlaams niveau wordt uitgewerkt, moet worden geïntegreerd in een landschappelijke totaalontwikkeling van het Maaslandschap

- het Drielandenpark (Voeren) als een grensoverschrijdend open ruimte gebied, waarvoor de provincie en haar euregionale partners van het MHAL-gebied een totaalconcept wensen op te stellen, waarbij behoud en versterking van de talrijke relictwaarden van de Voerstreek - zoals het vakbouwwerk, de graften en holle wegen, maar vooral het typisch landschappelijk totaalbeeld - een belangrijke rol spelen.

Volgende regionale landschapsontwikkelingsgebieden van provinciaal niveau zijn geselecteerd vanuit hun kwaliteiten en kansen tot landschapsbehoud - en ontwikkeling:

- de mijnstreek met de mijnterrils, de vele bakens, het overblijvend mijnpatrimonium en de mijncités waarvoor de provincie acties kan voorstellen voor het versterken van bestaande en voor het creëren van nieuwe landschappelijke kwaliteiten
- het kastelenlandschap in Zuid- en West-Limburg waarvoor de provincie een totaalconcept kan uitwerken met een bijzondere rol voor de netwerken van kastelen en abdijen
- het Kempen~Broek, een afwisselend landschap met duizenden hectaren bos, heide, beekvalleien, moerassen en kleinschalige landbouwlandschappen gelegen aan de noordostrand van het Kempens Plateau, waarvoor de provincie acties kan voorstellen voor het versterken van bestaande en voor het creëren van nieuwe landschappelijke kwaliteiten.

3.2. Open ruimte verbindingen

Kaart 78: open ruimte verbindingen

Open ruimte verbindingen zijn niet of weinig bebouwde ruimten doorheen en tussen sterk bebouwde gebieden. Het behoud van open ruimte verbindingen is gewenst binnen stedelijke en economische netwerken en in of nabij stedelijke gebieden. De open ruimte verbindingen kunnen worden opgenomen in ruimtelijke uitvoeringsplannen, zoals voor de afbakening van (klein)stedelijke gebieden en voor netwerken zoals het Albertkanaal en de Kempische As. Nieuwe bebouwing wordt zoveel mogelijk geweerd en de ruimtelijke relatie tussen de verbonden gebieden gewaarborgd.

Volgende open ruimte verbindingen zijn geselecteerd ²²².

In en rond het stedelijk netwerk Kempische As

- tussen Kattenbosserheide en Zeven Heerlijkheden (1)
- tussen Sint-Huibrecht-Lille / Achel en Neerpelt (vallei Prinsenloop) (2)
- tussen Hamont en Sint-Huibrecht-Lille / Achel (3).

Met de Vlakte van Bocholt, nabij het kleinstedelijk gebied Bree

- tussen Bree en Bocholt (vallei Abeek) (4)
- tussen Opitter en Waterloo (5).

In de Maasvallei en in en nabij het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland

- tussen Maaseik en Elen (6)
- tussen Dilsen en Lanklaar / Stokkem (7)
- tussen Opgrimbie / Boorseme en Rekem / Uikhoven (8)
- tussen Neerharen en Lanaken (9).

Doorheen de Bosbeekvallei tussen het Park Hoge Kempen en het Park Midden-Limburg

- tussen Neeroeteren en Opoeteren (10)
- tussen Opoeteren en Dorne (11)
- tussen Opglabbeek en As / Niel-bij-As (12)
- tussen het schietterrein Donderslagse Heide en de Klaverberg, en tussen As en Waterschei (13).

Doorheen het strokenlandschap in West-Limburg en het economisch netwerk Albertkanaal

- de Grote Beekvallei tussen Leopoldsburg en Beverlo (14)
- tussen Beverlo / Korspel en Beringen-Mijn / Stal (15)
- tussen Beringen-Mijn / Stal en Beringen / Koersel (vallei Zwarte Beek) (16)
- tussen Koersel en Heusden / Berkenbos (17)
- tussen Heusden / Berkenbos en Zolder (18)
- tussen Helchteren en Houthalen, en tussen Helchteren / Houthalen en Berkenbos / Zolder (19).

In en nabij het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk

- tussen Houthalen en Zonhoven langs E314 (20)
- tussen Zonhoven - Termolen en Klotbroek - Boxbergheide (21)
- tussen Zonhoven en Hasselt omgeving Kiewit (22)
- tussen domein Bokrijk en de Maten (23)
- tussen de Maten en het universitair centrum en langs het Albertkanaal omgeving Godsheide, Rooierheide en Dorpsheide (24)
- tussen het vijvergebied Midden-Limburg en de Demervallei, tussen de Demervallei en omgeving Kuringen / Sterrebos, de Demervallei tussen Kermt en Stokrooie (25).

Doorheen het bebouwingslint van N2 in West-Limburg

- tussen Herk-de-Stad en Berbroek, verbinding van het Schulensbroek met Herkvallei (26)
- tussen Halen en de omgeving van E314, verbinding van de Diestiaanheuveld met Demervallei (27).

Nabij het kleinstedelijk gebied Bilzen

- tussen Munsterbilzen en Bilzen (28).

In of nabij het kleinstedelijk gebied Tongeren

- tussen Berg en de Jekervallei over N79 (29).

3.3. Windmolens

Op basis van het bestaand Vlaams afwegingskader en de vigerende regelgeving voor windmolens zal de provincie verder onderzoek uitvoeren naar mogelijke locaties waar clusters van windmolens kunnen worden ingeplant. Zij kan een visie uitwerken voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van elke cluster. Dit gebeurt op basis van een ruimtelijke afweging ten opzichte van de gewenste ruimtelijke structuur van de provincie met de ontwikkelingsperspectieven voor

hoofd- en deelruimten en voor deelstructuren enerzijds en een ruimtelijke afweging op het niveau van de cluster zelf anderzijds. Zij zal dit doen in overleg met de relevante belanghebbende partijen. De afweging moet aangeven of voor de betreffende clusters van grootschalige windmolens al dan niet een ruimtelijk uitvoeringsplan wordt opgemaakt. Hierbij aansluitend en op basis van het ruimtelijk afwegingskader kan de provincie ruimtelijke uitvoeringsplannen opstellen voor de clusters van grootschalige windmolens.

4. Mogelijke acties

4.1. Mogelijke acties voor de provincie

Indien relevant zal de provincie de mogelijke acties steeds uitvoeren in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen.

- Voor de open ruimte verbindingen stelt de provincie een ruimtelijk uitvoeringsplan of een verordening op, soms in relatie tot de afbakening van de kleinstedelijke gebieden.
- De provincie kan landschapsontwikkelingsplannen opmaken voor de genoemde landschapsontwikkelingsgebieden. Die plannen kunnen onder meer leiden tot verordeningen of ruimtelijke uitvoeringsplannen. Landschapsontwikkeling kan ook onderdeel zijn van een geïntegreerd gebiedsgericht beleid voor de bedoelde gebieden. Voor het Drielandenpark is internationaal overleg in het kader van het MHAL-perspectief noodzakelijk.
- Voor structurerende hydrografische elementen, structurerende reliëfelementen, structurerende lijnelementen of voor bakens kunnen verordeningen, ruimtelijke uitvoeringsplannen, beschermingen of voorbeeld inrichtingsprojecten worden uitgewerkt.
- De provincie kan planningsinitiatieven nemen voor de inplanting van grootschalige windmolens. Zo kan zij bijvoorbeeld ruimtelijke uitvoeringsplannen opstellen voor de inplanting van clusters van grootschalige windmolens.

4.2. Suggesties aan de Vlaamse overheid

De provincie suggereert de Vlaamse overheid in overleg met provincie en gemeenten een ruimtelijk totaalconcept verder uit te werken voor het Nationaal Park Hoge Kempen en de Grensmaas met aandacht voor een geïntegreerde landschapsontwikkeling, ook in relatie met de omgeving.

4.3. Taakstelling voor gemeenten

De selectie van open ruimte verbindingen van lokaal belang in het lintenlandschap van Vochtig Haspengouw, is een taak voor de betreffende gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen.

Deel V: Prioritaire beleidsthema's

1. Stedelijkheid

De provincie Limburg gaat voor de uitbouw van een coherent systeem van stedelijke gebieden en stedelijke netwerken. Nieuwe impulsen voor het creëren van meer stedelijkheid zijn onontbeerlijk. Dat is noodzakelijk voor de uitbouw van een sterk economisch draagvlak en voor het vrijwaren van de open ruimte.

Om een meer divers stedelijk en economisch draagvlak te ontwikkelen mag niet alleen worden geïnvesteerd in productie, maar moet vooral worden geïnvesteerd in de tertiaire en kwartaire sector, in het uitbouwen van kenniscentra, in het ontwikkelen van informatie- en communicatietechnologie enz.

Voor het creëren van meer stedelijkheid zijn vele mogelijkheden aanwezig. Om versnippering van middelen tegen te gaan, moet de provincie kiezen waar prioritair in stedelijkheid moet worden geïnvesteerd.

2. Albertkanaal en poort van de Kempische As

In de provincie Limburg bevinden de meeste aanknopingspunten tot verdere stedelijke ontwikkeling zich langs het Alberkanaal en in het gebied rond Lommel en Neerpelt - Overpelt (ook wel poort van de Kempische As genoemd). Die gebieden vormen de twee voornaamste ruimtelijke dragers voor de economische ontwikkeling van de provincie.

- Ontwikkelingen langs het Albertkanaal zijn van Vlaams niveau. Zij garanderen de band met de Antwerpse haven. Zij moeten worden verweven in het gebied Hasselt - Genk en in het strokengebied in West-Limburg. De uitbouw van een economische poort in Genk is daarbij van belang.
- Potenties in het gebied Lommel - Overpelt - Neerpelt situeren zich rond het knooppunt van de IJzeren Rijn en de noord-zuid verbinding. De ontwikkeling van beide kleinstedelijke gebieden en een poort van provinciaal niveau tot één samenhangend geheel is essentieel.

3. Buitengebied als product en reservoir

Limburg wenst een afgewogen invulling uit te werken voor zijn buitengebied, waar zowel de economische functies (landbouw, fruitteelt, toerisme en recreatie en ontginningen) als de natuurlijke en landschappelijke waarden van het buitengebied (cultureel erfgoed, natuurlijke rijkdommen) worden onderkend en veiliggesteld.

Voor de provincie zijn niet zozeer de afzonderlijke buitengebied-functies van belang als wel de verweving ervan.

Zo zijn bijvoorbeeld de versterking van natuur (uitbouw Vlaams ecologisch netwerk met GEN's en GENO's) en landbouw (afbakening agrarische structuur) vooral taken van de Vlaamse over-

heid. De provincie moet zich in het bijzonder bezighouden met de complementariteit van alle functies van het buitengebied. Zij streeft daarbij naar het in stand houden van een moeilijk evenwicht tussen enerzijds de productiefunctie (uitbaten van het buitengebied als product-economische landbouw, open ruimte beheer, toeristisch-recreatieve exploitatie, landschapsmar-keting enz.) en anderzijds de voorraadfunctie (buitengebied als reservoir-natuurwaarden, hydro-logisch evenwicht, grondstoffen, milieukwaliteit enz.).

Het evenwicht betreft:

- natuur (VEN en IVON)
- fruit, (grondgebonden) landbouw, biologische landbouw, verbrede landbouw
- toeristisch-recreatieve voorzieningen
 - . hoogdynamische knooppunten
 - . verspreide laagdynamische voorzieningen
 - . (jeugd)kamperen
- ontginningen (provincie als reservoir van grind, wit zand, water en natuur)
- waterbeheer (met ook de productie van eigen drinkwater)
- militaire domeinen.

Als aandachtspunt binnen dit thema geldt de verdere ontwikkeling van het Kempens Plateau tot een hoogstaand toeristisch-recreatief product van Benelux-niveau. Dat vraagt om een kwali-teitsvolle verweving tussen open ruimte functies op het plateau in evenwicht met hoogdynami-sche toeristisch-recreatieve voorzieningen op de rand en in de aangrenzende stedelijke gebieden en netwerken.

4. Veelzijdige Maas

Voor de provincie Limburg is de Maas ruimtelijk structuurbepalend en bron van vele belang-rijke thema's. Het betreft natuurontwikkeling, grindontginning, leefbaarheid van dorpen, toeris-me en recreatie, lineaire stedelijke ontwikkeling, landschapontwikkeling, waterbeheer, de posi-tie van lineaire elementen als de Zuid-Willemsvaart en de N78 enz.

5. Interne en externe ontsluiting

Vele ontbrekende of fout gelokaliseerde vervoermogelijkheden zijn een rem op de ontwikkeling van de provincie. De provincie gaat voor de uitbouw van duurzame vervoersystemen die zowel de provincie intern en extern ontsluiten.

Ontbrekende of te zwakke elementen zijn bijvoorbeeld:

- de noord-zuid verbinding tussen Hasselt en de poort Kempische As en aansluitend de relatie met Eindhoven
- grensoverschrijdende verbindingen: Hasselt - Maastricht, Lommel - Eindhoven, Has-selt - HST-stopplaats te Luik, IJzeren Rijn Antwerpen - Ruhrgebied
- de zwakke positie van openbaar vervoer in het bijzonder in Noord-Limburg.

Limburg heeft nood aan snelle en hoogwaardige openbaar vervoerverbindingen die de ruggengraat vormen van een geïntegreerd openbaar vervoernet op basis van een knooppuntensysteem zoals dit nader wordt uitgewerkt in het Spartacusplan. Bij de ontsluiting van Limburg moet op termijn ook werk worden gemaakt van andere hoogwaardige spoorverbindingen (relatie met Eindhoven, Sittard, enz.) als uitbreiding op het Spartacusplan.

6. Een open provincie

Limburg wenst zijn ruimtelijke mogelijkheden en ontwikkelingen uit te bouwen met een open oog voor wat er over de grenzen heen gebeurt. Transnationaal en transgewestelijk overleg zijn daarbij onontbeerlijk. Samenwerking gebeurt afhankelijk van specifieke thema's. Voorbeelden daarvan zijn:

- samenwerking met Maastricht omtrent de woondruk vanuit Nederland, het kenniscentrum Limburg, verbindingen en openbaar vervoer
- samenwerking met meerdere steden (Maastricht, Aachen, Heerlen) omtrent onderwijs en opleiding
- samenwerking met Eindhoven voor de verbinding en economische ontwikkeling
- samenwerking met Luik over de onderlinge verbinding, logistiek en kennisopbouw.

7. Imago, landschap en inrichting

Het ontbreekt de provincie Limburg aan een sterk en kwalitatief imago. Zo'n sterk en kwalitatief imago is nochtans een noodzakelijke voorwaarde voor het innemen van een competitieve plaats in een transnationale context. Daarom zijn beeldvorming, uitvoeringskwaliteit en landschappelijke kwaliteit een prioritair thema. Aandachtspunten daarbij zijn bijvoorbeeld:

- het saneren van zwaar vervuilde terreinen en het inschakelen daarvan in nieuwe ontwikkelingen (economisch maar ook natuurlijk)
- het bewaken van een aantal samenhangende aspecten (in het bijzonder landschappelijke samenhang) van de erg verschillende ontwikkelingen op de vroegere mijnterreinen
- het creëren van een gemeenschappelijk en kwaliteitsvol beeld voor West- en Midden-Limburg.

ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
bindend gedeelte

1. Structuurplan als kader

1. De provincie maakt jaarlijks een jaarverslag en een jaarprogramma op. In het jaarprogramma geeft zij aan welke bindende bepalingen zullen worden uitgevoerd.
2. De provincie bouwt de dienst ruimtelijke ordening uit voor de uitvoering van haar ruimtelijk structuurplan en de haar opgelegde planningstaken.
3. Indien Beringen ten gevolge van de herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen als kleinstedelijk gebied wordt aangeduid dan
 - vervalt zijn selectie als structuurondersteunende gemeente in bindende bepaling 9
 - gelden alle bepalingen voor de stedelijke gebieden ook voor Beringen.
4. Indien als gevolg van de herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen een bijstelling plaatsvindt inzake de verhouding van het bijkomend aantal te realiseren woningen tussen de stedelijke gebieden en het buitengebied dan hanteert de provincie scenario 2 voor de verdeling van de bijkomende woningen.

2. Selecties

Selecties van deelruimten

5. De provincie selecteert volgende 13 deelruimten:
 - Hasselt - Genk
 - vijfvergebied
 - strokengebied
 - Drieparkengebied
 - vlakte van Peer
 - Kempische As
 - groene grensstreek
 - open Maasland
 - vlakte van Bocholt
 - Zuidelijk Maasland
 - Herk en Gete
 - Droog Haspengouw
 - Voerstreek.

De deelruimten vereisen een specifiek en samenhangend ruimtelijk beleid. De provincie toetst de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen en de gemeentelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen aan de ontwikkelingsperspectieven van de deelruimten. Bij de adviesgeving over plannen van de hogere overheid baseert zij zich eveneens op het ontwikkelingsperspectief en het ruimtelijk concept van de deelruimten.

Selecties in het kader van de gewenste ruimtelijk-natuurlijke structuur

6. De provincie selecteert minimaal volgende natuurverbindingen:

nr.	in gemeente(n), verbinding tussen ... en ...
droge natuurverbindingen (1 - 44)	
1	Lommel, Mol, tussen Kattenbosserheide en Zeven Heerlijkheden, via Hoge Maatheide
2	Lommel, Neerpelt, tussen Lommelse Watering en Hageven
3	Neerpelt, Hamont-Achel, tussen Hageven en Achelse Kluis, via Buitenheide
4	Neerpelt, tussen Broekkant en Hork
5	Neerpelt, tussen Broekkant vanaf kanaal en Achterste Hostie
6	Peer, tussen Dorperloop en vallei van Warmbeek, ten noorden van bossen van het militair domein Kleine Brogel
7	Peer, Bocholt, Bree, tussen Abeekvallei en Soerbeekvallei, Gerkenberg
8	Peer, tussen Dommel, Warm- en Abeek, van Linde naar Erpekom
9	Hechtel-Eksel, Peer, tussen brongebied van Grote Nete en de vallei van Bolissenbeek langs Tichelhovensheike
10	Maaseik, Opglabbeek, tussen Broekkant en Ruwmortelsheide over Bosbeekvallei
11	Houthalen-Helchteren, tussen 'Achter de Witte Bergen' en Sonnischeide, ten noordoosten van Helchteren (na goedkeuring gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan N74: mogelijk geheel of gedeeltelijk schrappen)

nr.	in gemeente(n), verbinding tussen ... en ...
12	Meeuwen-Gruitrode, Houthalen-Helchteren, Opglabbeek, eventueel As/Genk, tussen domein Masy en Klaverberg, en Hengelhoef
14	As, tussen Heiderbos en bossen tussen As en Niel-bij-As
15	Dilsen-Stokkem, tussen Schootshei en omgeving Bichterweerd (tussen Elen en Rotem)
16	Dilsen-Stokkem, tussen bossen ten oosten van Driepaalhoeve en omgeving voetveer Veurzen, via Ommerstein
17	Dilsen-Stokkem, tussen Platte Lindenberg en omgeving Negenoord
18	Maasmechelen, tussen drinkwaterwinning Eisden en omgeving voetveer
19	Lanaken, Maasmechelen, tussen Daalbroek en Ziepbek tot natuurverbinding 53
20	Lanaken, tussen Pietersembos en kasteel Hocht
21	Bilzen, Lanaken, Riemst, tussen Hoge Kempen, Maasvallei (via grensoverschrijdend Zouwdal) en Sint-Pietersberg
22	Zutendaal, tussen bossen ten zuiden van Daal en bossen van militair domein
23	Genk, tussen bossen Hengelhoef en bossen Bodem
24	Genk, As, tussen Maten via Zonhoverheide en bossen ten noorden van Horensberg
25	Genk, Diepenbeek, tussen Bokrijk en vijvers/Maten
26	Genk, Diepenbeek, tussen noordelijk deel Maten en Demervallei LUC, via buffergebied ten oosten van Maten
27	Diepenbeek, tussen westelijke vijverketting Langewaters ten noorden van Albertkanaal en Demervallei LUC (over Albertkanaal)
28	Bilzen, Diepenbeek (Genk), tussen bossen Munsterbilzen via bossen Genk-zuid / Appelveld, Kaatsbeek en Demervallei LUC
29	Hasselt, tussen Borggraafvijvers en Godsheide, over Albertkanaal
30	Genk, Hasselt, Zonhoven, tussen Bokrijk / Welleke en Platweyers via open ruimte verbinding Kiewit
31	Zonhoven, tussen Teut en Vogelzang
32	Lummen, Heusden-Zolder, tussen omgeving kasteel Meylandt en Mangelbeek ten zuiden van het klaverblad
33	Beringen, Heusden-Zolder, dwarsverbinding beekvalleien: tussen natuurgebied ten noorden van terril Beringen (Genemeer) via terril Zwarte Beekvallei dwarsend, Hokselaar, Ubbersel, Mangelbeekvallei dwarsend, tot vijvers Terlamen
34	Ham, Leopoldsburg, Beringen, tussen Grote Laak- of Beekvallei en bossen tussen Heppen/Gerhees en Oostham, met gebied Hoenderbeek
35	Ham, Beringen, tussen Kleine Beek westelijk Albertkanaal via Fransberg over bossen tussen Kwaadmechelen en Oostham, en natuurgebieden in omgeving Beukenberg
36	Tessenderlo, tussen Gerhagen en vallei van Grote Laak
37	Tessenderlo, tussen Grote Beek/Laak en Winterbeek/Kleine Beek
38	Hasselt, Diepenbeek, tussen Mombeek via Misenbergbeek, E313 dwarsend tot Galgebeek (natuurverbinding 64)
39	Hoeselt, Kortessem, tussen Winterbeek en Jongenbos
40	Sint-Truiden, Alken, tussen Nieuwenhovenbos en vallei van Herk
41	Heers, Tongeren, tussen Herkebeek/Kruisberg en Mombeek (Widooi)
42	Tongeren, tussen Beukenberg en Jekervallei ten oosten van Koninksem
43	Tongeren, Riemst, tussen Park Oostelijke Jeker via open ruimte verbinding over N79 via Galgeberg en open ruimte verbinding tussen Genoelselderen en Ketsingen via grafheuvel tot Molbeek, Klein Membruggen
44	Voeren

nr.	in gemeente(n), verbinding tussen ... en ...
natte natuurverbindingen (45 - 80)	
45	Lommel, Balen, Pijnven tot voorbij kanaal naar Beverlo tot aan provincie Antwerpen, via Balengracht (zijbeek Grote Nete)
46	Overpelt, Neerpelt, doortocht van Dommel doorheen verstedelijkt gebied
47	Bree, Soerbeekvallei
48	Bree, Maaseik (Meeuwen-Gruitrode), Itterbeekvallei
49	Kinrooi, Maaseik, Witbeek/Zwartwater-Abeek, tussen Jagersborg en Vijverbroek
50	Maaseik (Neeroeteren), Bosbeekvallei tussen Berg en de Tösch
51	Maaseik, Bosbeekdoortocht doorheen verstedelijkt gebied, vanaf Tösch
52	Maasmechelen, Kikbeek tussen Park Hoge Kempen en Gemeenschappelijke Maas
53	Lanaken, Maasmechelen, Ziepbek tussen reservaat Park Hoge Kempen en Gemeenschappelijke Maas
54	Bilzen, Munsterbeek tussen bossen Munsterbilzen en bossen Spurk
55	Riemst, tussen Kleine Membruggen, Molenbeek via Vloedgracht en Zouwwallei via natuurgebieden rond Zichen, Zussen, Bolder naar Jekervallei
56	Tongeren, doortocht van Jeker doorheen verstedelijkt gebied, tussen Beemden ten westen van Tongeren en Park Oostelijke Jeker
57	Ham, Tessenderlo, Beringen, Grote Laak- of Beekvallei vanaf Beringen tot voorbij Doodbroek in Tessenderlo bij Baalberg
58	Beringen, tussen Kleine Beek ten zuidoosten en zuidwesten van Beverlo
59	Beringen, Lummen, tussen Zwarte Beek ten oosten en Zwarte Beek ten westen van Beringen
60	Beringen, Lummen, tussen Muizenheide, Helderbeek en Zwarte beek ten westen van Gestel
61	Houthalen-Helchteren, Heusden-Zolder, Kraanberg, Mangelbeek en Laambroeken via Echelbeek
62	Hasselt, Zonhoven tussen Welleke en Platweyers via Slangbeek
63	Diepenbeek, Hasselt, doortocht van Demer doorheen verstedelijkt gebied tussen LUC en voorbij Prinsbeemden (waterzuivering)
64	Hasselt, Diepenbeek, tussen Misenbergbeek (natuurverbinding 38) en Demervallei bij Godsheide via Galgebeek
65	Bilzen, doortocht van Demer doorheen verstedelijkt gebied stadscentrum
66	Sint-Truiden, Wellen, Alken, tussen Melsterbeek en Herk ten zuiden van Alken via Oude Beek en Aldebeek
67	Sint-Truiden, Gingelom, deel van de Melsterbeekvallei
68	Sint-Truiden, Gingelom, bovenloop Cicindriavallei (Voorbeek) van bron tot Duras
69	Sint-Truiden, delen van de valleien Molenbeek - Logebeek
70	Sint-Truiden, Gingelom, deel bovenloop Molenbeek(vallei) tot Duras
71	Gingelom, Boenebeek
72	Sint-Truiden, Nieuwerkerken, Hasselt, Herk-de-Stad, tussen Mierhoopbos/Nieuwenhovebos en Herk via Wijerbeek
73	Peer, Dommelvallei ten zuiden van de woonkern van Peer tot tegen de Donderslagse Heide
75	Halen, vallei van de Gete en de Velp doorheen het woongebied
76	Maaseik, doortocht van de Bosbeek doorheen Opoeteren
77	Tongeren, doortocht van de Jeker doorheen Lauw
78	delen van het kanaal naar Beverlo
79	delen van het kanaal Bocholt - Herentals
80	delen van de Zuid-Willemsvaart

7. De provincie selecteert volgende gebieden met ecologische infrastructuur van boven-lokaal belang:

nr.	naam, gemeente(n)
1	Feldbissbreuk, Steivenhof (Bree)
2	Siberië (Peer, Meeuwen-Gruitrode)
3	Komveld langs Albertkanaal, Gellik (Lanaken)
4	Rosmeer (Bilzen)
5	Zichen-Zussen-Bolder (Riemst)
6	Horpmaal, Middelheers (Heers)
7	Zevenbronnen (Gingelom)

Selecties in het kader van de gewenste nederzettingsstructuur

8. De provincie selecteert het Zuidelijk Maasland en het gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt als stedelijke netwerken van provinciaal niveau.
9. De provincie selecteert volgende structuurondersteunende gemeenten: Borgloon, Dilsen-Stokkem, Hamont-Achel, Herk-de-Stad, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Lanaken, Peer en Tessenderlo.
10. De provincie selecteert volgende woonkernen:

gemeente	woonkernen
Alken	Alken, Sint-Joris, Terkoest
As	As, Niel bij As, Terheide, Zevenhuizen
Beringen	Beringen, Beringen-Mijn, Beverlo, Koersel, Korspel, Paal, Stal, Tervant
Bilzen	Beverst, Bilzen, Eigenbilzen, Eik, Grote Spouwen, Hees, Hoelbeek, Kleine Spouwen, Martenslinde, Merem, Mopertingen, Munsterbilzen, Rijkhoven, Rosmeer, Schoonbeek, Waltwilder
Bocholt	Bocholt, De Hees, Kaulille, Lozen, Neerkreiel, Reppel
Borgloon	Bommershoven, Borgloon, Broekom, Gors-Opleeuw, Hoepertingen, Jesse- ren, Kerniel, Rijkkel
Bree	Beek, Bree, Gerdingen-Barrier, Opitter, Tongerlo, Vostaard
Diepenbeek	Diepenbeek, Dorpsheide, Kabergheide, Lutselus, Rooierheide, Rozendaal
Dilsen-Stokkem	Dilsen, Elen, Lanklaar, Reselt, Rotem, Stokkem
Genk	Bokrijk, Boxbergheide, Bret, Kolderbos, Genk, Gelieren-Hoogzij, Nieuw Sledderlo, Oud Termien/Termien, Oud-Waterschei, Oud-Winterslag, Sledderlo (Oud-Sledderlo), Waterschei, Winterslag, Zwartberg
Gingelom	Borlo, Buvingen, Gingelom, Jeuk, Mielen boven Aalst, Montenaken, Niel bij Sint-Truiden
Halen	Halen, Loksbergen, Zelem
Ham	De Warande, Genendijk, Kwaadmechelen, Oost-Ham
Hamont-Achel	Achel, Hamont, Rodenrijt, 't Lo
Hasselt	Banneux-wijk, Godsheide, Hasselt, Kermt, Kiewit, Kuringen, Rapertingen, Sint-Lambrechts-Herk, Spalbeek, Stevoort, Stokrooie, Tuilt, Wimmertingen
Hechtel-Eksel	Eksel, Hechtel, Hoef
Heers	Heers, Horpmaal, Mechelen-Bovelingen, Rukkelingen-Loon, Vechmaal, Veulen
Herk-de-Stad	Berbroek, Donk, Herk-de-Stad, Schakkebroek, Schulen
Herstappe	Herstappe

gemeente	woonkernen
Heusden-Zolder	Berkenbos, Boekt, Bolderberg, Eversel, Heusden, Lindeman (wijk), Viversel, Voort, Zolder
Hoeselt	Alt-Hoeselt, Hoeselt, Romershoven, Schalkhoven, Sint-Huibrechts-Hern, Werm, Groenstraat - Onze-Lieve-Vrouw
Houthalen-Helchteren	Helchteren, Houthalen, Laak, Lillo, Meulenberg, Park-van-Genk (Houthalen-Oost), Sonnis
Kinrooi	Geistingen, Kessenich, Kinrooi, Molenbeersel, Ophoven
Kortesseem	Guigoven, Kortesseem, Vliermaal, Vliermaalroot, Wintershoven
Lanaken	Gellik, Kesselt, Lanaken, Neerharen, Rekem, Smeermaas, Veldwezelt
Leopoldsburg	Asdonk, Heppen, Leopoldsburg, Strooiendorp
Lommel	Balendijk, Grote Barrier, Heide, Heuvel, Kattenbos, Kerkhoven, Kolonie, Lommel, Lommel-werkplaatsen, Lutlommel, Stevensvennen
Lummen	Genenbos, Linkhout, Lummen, Meldert, Tiewinkel
Maaseik	Aldeneik, Dorne, Maaseik, Neerhoven, Neeroeteren, Opoeteren, Voorshoven, Wurfeld
Maasmechelen	Boorseem, Eisden, Eisden-Tuinwijk, Kotem, Leut, Mechelen-aan-de-Maas, Meeswijk, Opgrimbie, Uikhoven, Vucht (Dorp)
Meeuwen-Gruitrode	Ellikom, Gruitrode, Meeuwen, Neerglabbeek, Wijshagen
Neerpelt	Damsheide, Grote Heide, Herent, Neerpelt, Sint-Huibrechts-Lille
Nieuwerkerken	Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken, Wijer
Opglabbeek	Louwel, Nieuwe Kempen, Opglabbeek
Overpelt	Lindel, Overpelt, Overpelt Fabriekstraat, Overpelt Werkplaatsen
Peer	Grote Brogel, Kleine Brogel, Linde, Peer, Wauberg, Wijchmaal
Riemst	Bolder, Genoelselderen, Herderen, Heukelom, Kanne, Lafelt, Meer, Membruggen, Millen, Riemst, Val, Vlijtingen, Vroenhoven, Zichen, Zussen
Sint-Truiden	Aalst, Bevingen, Brustem, Duras, Engelmanshoven, Gelinden, Gorssem, Groot Gelmen, Halmaal, Kerkom bij Sint-Truiden, Melveren, Ordningen, Runkelen, Sint-Truiden, Velm, Wilderen, Zepperen,
Tessenderlo	Engsbergen, Hulst, Schoot, Tessenderlo
Tongeren	Henis, Ketsingen, Koninksem, Lauw, Mal, Nerem, Overrepen, Piringen, Riksingen, Rutten, 's Herenelderen, Sluizen, Tongeren, Vreeren, Widooie
Voeren	Moelingen, 's-Gravenvoeren (Voeren), Sint-Martens-Voeren, Teuven
Wellen	Vrolingen, Wellen
Zonhoven	Halveweg, Ter Donk, Termolen, Zonhoven
Zutendaal	Bessemer, Papendaal, Wiemesmeer, Zutendaal

Als woonkernen binnen de afbakening van een stedelijk gebied vallen of als (structuurondersteunend) hoofddorp worden aangeduid, vervalt de selectie 'woonkern'.

Selecties in het kader van de gewenste ruimtelijk-economische structuur

11. De provincie selecteert de poort 'Kempische As' (gebied Lommel - Neerpelt - Overpelt) als economische poort van minstens provinciaal belang.
12. De provincie selecteert volgende kleinhandelsconcentraties van type I:
 - Luikersteenweg te Tongeren
13. De provincie selecteert volgende kleinhandelsconcentraties van type II:
 - Hasseltweg - Genkersteenweg te Genk en Hasselt

- Zuiderring te Genk
 - Kuringersteenweg te Hasselt
 - Kempische steenweg te Hasselt.
14. De provincie selecteert volgende kleinhandelsconcentraties van type III:
- Meubelboulevard te Peer
15. De provincie selecteert volgende kleinhandelsconcentraties van type IV:
- N78 Lanaken - Maasmechelen
 - Value Retail te Maasmechelen.

Selecties in het kader van de gewenste toeristisch-recreatieve structuur

16. De provincie selecteert als toeristisch-recreatief kerngebied:
- gebied rond Hasselt - Genk (Midden-Limburg).
17. De provincie selecteert volgende toeristisch-recreatieve netwerken:
- Mijnstreek
 - Maasland
 - kastelen en hoeven (Haspengouw)
 - Voerstreek.
18. De provincie selecteert volgende toeristisch-recreatieve gemeenten van type I: Beringen, Dilsen-Stokkem, Genk, Hasselt, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Kinrooi, Lanaken, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Sint-Truiden, Tongeren en Zutendaal.
19. De provincie selecteert minimaal volgende toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa:

naam	gemeente
Paalse Plas	Beringen
Goolderheide	Bocholt
de Wissen	Dilsen-Stokkem
Bokrijk, samen met park Kiewit	Genk, Hasselt
Horensbergdam	Genk
Kattevenia	Genk
Terlaemen	Heusden-Zolder
Molenheide	Houthalen-Helchteren
Kelchterhoef, inclusief vakantiehuis De Bosberg	Houthalen-Helchteren
Hengelhoef	Houthalen-Helchteren
De Spaanjerd, inclusief terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven	Kinrooi
Jocomo/San Lanaco	Lanaken
Heeserbergen	Lommel
Parelstrand en jachthaven	Lommel
Kattenbos	Lommel
Center Parcs De Vossemereen	Lommel

naam	gemeente
Cluster Leeuwerikstraat	Maaseik
Heerenlaak, inclusief terreinen voor openluchtrecreatieve verblijven	Maaseik
De Kikmolen	Maasmechelen
Salamander	Maasmechelen
Voormalig mijnterrein Eisden-Lanklaar	Maasmechelen/Dilsen-Stokkem
Wilhelm Tell	Opglabbeek
Center Parcs Erperheide	Peer
Snowvalley (deel van sportzone De Deust)	Peer
Breugelhoeve	Peer
Heidestrand	Zonhoven
Mooi Zutendaal	Zutendaal
Papendaalheide (rond groeve), inclusief het kampeerverblijfspark 't Soete Dal	Zutendaal

20. De provincie selecteert minimaal volgende toeristisch-recreatieve knooppunten type IIb:

naam	gemeente
Alden Biesen	Bilzen
Op het Broek	Bocholt
vliegveld van Zwartberg	Genk
vliegveld van Kiewit	Hasselt
De Lage Kempen	Hechtel-Eksel
Bergerven	Maaseik
In 't Woud	Maaseik
Waterloos	Maaseik
Holsteenbron	Zonhoven
terrein kleischiets Wiemesmeer	Zutendaal

21. De provincie selecteert volgende stiltegebieden:

- Stamprooierbroek
- Gerhagen (Tessenderlo)
- Hoogbos - Snouwenberg (Voeren)
- Zwarte Put (Zutendaal, Bilzen, Lanaken).

Selecties in het kader van de gewenste verkeers- en vervoersstructuur

22. De provincie selecteert minimaal volgende secundaire wegen type I:

maas 9 Kempen		
N76	van N73	tot N76 primaire weg II
maas 11 Sint-Truiden		
N3	van grens provincie Vlaams-Brabant	tot N3 primaire weg II
N3	van N3 primaire weg II	tot grens provincie Luik

23. De provincie selecteert minimaal volgende secundaire wegen type II:

maas 9 Kempen		
N773	van N78B via Stationsstraat	tot Gremelsloweg
Pannenhuisstraat	van N75	tot N771
N769	van N71	tot N712
N71	van N748	tot N76
N73	van industrieterrein Ravenshout ten noorden van het Albertkanaal	tot E313(knooppunt 25a)
N724	van Industrieweg Beringen	tot E313 (brug)
N724	van Industrieweg Beringen	tot N73
Kolenmijn Limburg Maaslaan	van Zetellaan	tot Nijverheidslaan
Nijverheidslaan	van Kolenmijn Limburg Maaslaan	tot N78
N78	Van Ringlaan	tot E314 (knooppunt 33)
maas 10 Mechelen - Diest		
N724	van E313 (brug)	tot Schoonhees
maas 11 Sint-Truiden		
N79	van N80	tot Tongeren
N69	van N614	tot N79
N79	van N618	tot Tongeren
maas 12 Hasselt - Genk		
N726	van E314 (knooppunt 30)	tot Herkenrodeplein (Bokrijk)
N77	van N78	tot Industriezone Europark Oost
N78	van E314 (knooppunt 33)	tot Industriezone Europark West

24. De provincie selecteert minimaal volgende secundaire wegen type III:

maas 9 Kempen		
N72	van N72 primaire weg II	tot E314 (knooppunt 28)
N78	van N78b	Ringlaan ²²³
N78b	van N78	tot Stationsstraat ²²⁴
N78 Koning Boude- wijnlaan	van N78b	tot N296 (Maaseikerbaan) ²²⁵
maas 11 Sint-Truiden		
N2	van E314 (knooppunt 25)	tot E313 (knooppunt 27)
N722	van N722A (Sint-Truiden)	tot N80
N20	van grens provincie Luik	tot E313 (knooppunt 29)
maas 12 Hasselt - Genk		
N2	van E313 (knooppunt 27)	tot R71
N72	van E314 (knooppunt 28)	tot N74
N75	van N76	tot N74
N2	van N700	tot R71
N20	van E313 (knooppunt 29)	tot R71
N2	van N700	tot Nederlandse grens
N79	van E313 (knooppunt 32)	tot Nederlandse grens

25. De provincie zal in overleg met de betrokken overheden en belanghebbende partijen stimuleren dat een gebiedsgerichte ontwikkelingsvisie wordt uitgewerkt voor elk van de drie sneltramverbindingen. Vanuit deze ontwikkelingsvisie moet invulling worden gegeven aan de ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven van elk knooppunt door de bevoegde overheid.

Selecties in het kader van de gewenste landschappelijke structuur

26. De provincie selecteert volgende open ruimte verbindingen:

in en rond het stedelijk netwerk Kempische As

- tussen Kattenbosserheide en Zeven Heerlijkheden
- tussen Sint-Huibrecht-Lille / Achel en Neerpelt (vallei Prinsenloop)
- tussen Hamont en Sint-Huibrecht-Lille / Achel

met de vlakte van Bocholt, nabij het kleinstedelijk gebied Bree

- tussen Bree en Bocholt (vallei van de Abeek)
- tussen Opitte en Waterloo

in de Maasvallei en in en nabij het stedelijk netwerk Zuidelijk Maasland

- tussen Maaseik en Elen
- tussen Dilsen en Lanklaar / Stokkem
- tussen Opgrimbie / Boorseme en Rekem / Uikhoven
- tussen Neerharen en Lanaken

doorheen de Bosbeekvallei tussen het Park Hoge Kempen en het Park Midden-Limburg

- tussen Neeroeteren en Opoeteren
- tussen Opoeteren en Dorne
- tussen Opglabbeek en As / Niel-bij-As
- tussen het schietterrein Donderslagse Heide en de Klaverberg, en tussen As en Waterschei

doorheen het strokenlandschap in West-Limburg en het economisch netwerk Albertkanaal

- de Grote Beekvallei tussen Leopoldsburg en Beverlo
- tussen Beverlo / Korspel en Beringen-Mijn / Stal
- tussen Beringen-Mijn / Stal en Beringen / Koersel (vallei Zwarte Beek)
- tussen Koersel en Heusden / Berkenbos
- tussen Heusden / Berkenbos en Zolder
- tussen Helchteren en Houthalen, en tussen Helchteren / Houthalen en Berkenbos / Zolder

in en nabij het regionaal stedelijk gebied Hasselt - Genk

- tussen Houthalen en Zonhoven langs E314
- tussen Zonhoven - Termolen en Klotbroek - Boxbergheide
- tussen Zonhoven en Hasselt omgeving Kiewit
- tussen domein Bokrijk en de Maten

- tussen de Maten en het universitair centrum en langs het Albertkanaal omgeving Godsheide, Rooierheide en Dorpsheide
- tussen het vijvergebied Midden-Limburg en de Demervallei, tussen de Demervallei en omgeving Kuringen / Sterrebos, de Demervallei tussen Kermt en Stokrooie

doorheen het bebouwingslint van N2 in West-Limburg

- tussen Herk-de-Stad en Berbroek
- tussen Halen en de omgeving van E314

nabij het kleinstedelijk gebied Bilzen

- tussen Munsterbilzen en Bilzen

in of nabij het kleinstedelijk gebied Tongeren

- tussen Berg en de Jekervallei over N79

27. De provincie selecteert volgende structurende reliëfovergangen:

- de steilrand van het Kempens Plateau
- de steilrand tussen Laag- en Midden-België (helling van Kerniel)
- het Massief van Kozen
- de Diestiaanruggen en de getuigenheuvels in West-Limburg.

28. De provincie selecteert volgende bakens:

- de mijnterrils van Beringen, Zolder, Zwartberg, Winterslag (Opplabbeek), Waterschei en Eisden en de mijnschachten van Winterslag, Waterschei, Houthalen-Helchteren en Eisden als bakenreeks
- het historisch stadscentrum van Maaseik
- de basiliek van Tongeren
- het spoorviaduct van Sint-Martens-Voeren
- de Sint-Pietersberg met het plateau van Caestert
- de kasteeldomeinen en kloosters van Zuid-Limburg als bakengroep
- de kasteeldomeinen van Alden Biesen, Herkenrode, Heks, Heers, Duras en Vilain XIII
- de heuvelsite van Borgloon
- de commanderij van Gruitrode.

3. Maatregelen en acties

Ruimtelijke uitvoeringsplannen

29. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de kleinstedelijke gebieden af. Zij doet dat in samenwerking met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
30. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de regionale bedrijventerreinen in de kleinstedelijke gebieden en in de specifieke economische knooppunten af en voert een differentiatie door. Zij doet dat in samenwerking met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
31. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen of via de in het decreet Natuurbehoud voorziene afbakeningsprocedures natuurverbingsgebieden af op basis van de geselecteerde natuurverbindingen.
32. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de geselecteerde gebieden met ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang af. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
33. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen bouwvrije overstromingsgebieden af. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen. Zij geeft prioriteit aan de zijbeken van de Gemeenschappelijke Maas.
34. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de bovenlokale spaar-, wacht- en retentiebekkens af voor zover die niet van Vlaams niveau zijn. Zij doet dat in overleg met de Vlaamse overheid en de betrokken gemeenten. Prioriteit wordt gegeven aan de hoofdruimte Haspengouw.
35. De provincie bepaalt in ruimtelijke uitvoeringsplannen de ruimtelijke samenhang tussen de recreatieve, natuurlijke, landschappelijke en educatieve functies alsook de verkeers- en vervoerfuncties voor de provinciale domeinen. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen. Prioriteit wordt gegeven aan het provinciaal domein 'Nieuwenhoven'.
36. De provincie regelt in een ruimtelijk uitvoeringsplan de nabestemming van het gesaneerd deel van het bedrijventerrein te Bocholt (Reppel). Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
37. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de geselecteerde kleinhandelconcentraties van type I af voor zover deze niet van Vlaams niveau zijn. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
38. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de geselecteerde kleinhandelconcentraties van type II af voor zover deze niet van Vlaams niveau zijn. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
39. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de geselecteerde kleinhandelconcentraties van type III af. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.

40. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor nieuwe grootschalige toeristisch-recreatieve infrastructuur in de toeristisch-recreatieve gemeenten type I en binnen de kleinstedelijke gebieden. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
41. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor de toeristisch-recreatieve knooppunten type IIa. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
42. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor de toeristisch-recreatieve knooppunten type IIb. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
44. De provincie bakent in ruimtelijke uitvoeringsplannen de geselecteerde open ruimte verbindingen af. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
 - A. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor de clusters van weekendverblijven. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
 - B. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor bestaande en nieuwe golfterreinen die binnen de provinciale planningsbevoegdheid vallen. Zij doet dat in overleg met de Vlaamse overheid, de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
 - C. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor bestaande of nieuwe openluchtrecreatieve terreinen die kunnen voldoen aan de basisvoorwaarden voor provinciale selectie. Zij doet dat in overleg met de Vlaamse overheid, de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.
 - D. De provincie maakt ruimtelijke uitvoeringsplannen op voor de inplanting van clusters van grootschalige windmolens.
 - E. De provincie kan ruimtelijke uitvoeringsplannen opmaken in herbevestigde agrarische gebieden voor provinciale planningsinitiatieven.

Stedenbouwkundige verordeningen

46. De provincie maakt een stedenbouwkundige verordening op voor het behoud van de landschappelijke en cultuurhistorische waarde van de mijncités. Zij doet dat in overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbende partijen.

Geïntegreerde gebiedsgerichte strategische plannen

47. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor het toeristisch-recreatief kerngebied Hasselt - Genk. Zij doet dat in overleg met de diverse overheden (Vlaanderen, gemeenten) en belanghebbende partijen.
48. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor het stedelijk netwerk van provinciaal niveau 'Zuidelijk Maastrand'. Zij doet dat in overleg met de diverse overheden (Vlaanderen, gemeenten), met de provincie Nederlands Limburg, de betrokken Nederlandse gemeenten en andere belanghebbende partijen.

49. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor delen van Haspengouw. Zij doet dat in overleg met de diverse overheden (Vlaanderen, gemeenten) en belanghebbende partijen.
50. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor delen van Noordoost-Limburg. Zij doet dat in overleg met de diverse overheden (Vlaanderen, gemeenten) en belanghebbende partijen.
51. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor het stedelijk netwerk van provinciaal niveau 'Lommel - Neerpelt - Overpelt'. Zij doet dat in overleg met de betrokken overheden (Vlaanderen, gemeenten) en met de Nederlandse provincie Noord-Brabant, de betrokken Nederlandse gemeenten en andere belanghebbende partijen.
- F. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor de ruimte rond N74 ter hoogte van het economisch knooppunt Houthalen-Helchteren.
- G. De provincie maakt een geïntegreerd gebiedsgericht strategisch plan op voor de ruimte rond de knoop klaverblad - Albertkanaal in het economisch knooppunt Lummen.
52. Bij de herinrichting van de secundaire wegen wenst de provincie dat steeds een streefbeeld wordt opgemaakt. Zij treedt daarbij op als trekker en coördinator.

Onderzoek

54. De provincie onderzoekt welke instrumenten zij kan inzetten om de prijzen van woningmarkt te beheersen. Zij dringt er bovendien bij de Vlaamse en de federale overheid op aan om deze problematiek bij voorrang en vanuit verschillende invalshoeken (fiscaal, ruimtelijk, sociaal) aan te pakken. Internationaal overleg en internationale afstemming zijn daarbij essentieel.
55. De provincie onderzoekt mogelijke locaties voor doortrekkersterreinen voor woonwagendbewoners.
- H. De provincie onderzoekt de problematiek van de tijdelijke huisvesting voor seizoensarbeid en stelt hiervoor een afwegingskader op.

Beleidskaders

56. De provincie maakt een beleidskader op voor weekendverblijven als voorbereiding voor de opmaak van ruimtelijke uitvoeringsplannen.
57. Indien de noodzaak zich voordoet, maakt de provincie aanvullende beleidskaders op over specifieke thema's van provinciaal niveau. Zij baseert zich daarvoor op de visie en op de beleidsopties van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. De aanvullende beleidskaders worden ter goedkeuring aan de provincieraad voorgelegd. Zij vormen de basis voor eventuele provinciale ruimtelijke uitvoeringsplannen.
- I. De provincie maakt een beleidskader op voor golfterreinen die binnen haar ruimtelijke planningsbevoegdheid vallen.

Landschapsonwikkelingsplannen

59. De provincie maakt een landschapsonwikkelingsplan op voor de bakenreeks, gevormd door de mijnterrils.

Publicaties

60. De resultaten van het trendonderzoek rond wonen en zorg zullen worden verwerkt in een handboek met goede voorbeeldprojecten.

Samenwerkingsverbanden

61. De provincie coördineert een op te richten samenwerkingsverband voor de uitwerking en de realisatie van de visie op het (grensoverschrijdend) openbaar vervoer in de provincie Limburg. Zij doet dat in samenspraak met alle betrokken partijen.
62. De provincie coördineert op te richten samenwerkingsverbanden met de gemeenten van de geselecteerde jeugdverblijfszones. Zij doet dat in samenspraak met alle betrokken partijen.
63. De provincie initieert samenwerkingsverbanden inzake het realiseren van de gemeentelijke taakstellingen voor staanplaatsen op residentiële woonwagenterreinen. Zij doet dat in samenspraak met de gemeenten en met alle betrokken partijen.
- J. De provincie coördineert de werking van het grensoverschrijdend samenwerkingsverband Albertknoop. Zij doet dit in samenspraak met de betrokken partijen.

4. Overleg en onderhandelingen

64. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om snel en gelijktijdig de grote eenheden natuur, de grote eenheden natuur in ontwikkeling en de natuurverwevingsgebieden alsook de agrarische structuur en de bosstructuur op Vlaams niveau af te bakken.
66. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om minstens de geselecteerde grote aaneengesloten agrarische gebieden van provinciaal belang op te nemen in de agrarische structuur.
67. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om duidelijke uitspraken te formuleren over het project 'Levende (grens)Maas'. Zij wil bij de verdere uitwerking van dat project worden betrokken.
68. De provincie beschouwt de verdere uitwerking van het MHAL gebied als een bevoegdheid van Vlaams niveau. Zij dringt er bij de Vlaamse overheid op aan het MHAL netwerk verder te concretiseren.
69. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om bij de herziening van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen de beleidsterm 'netwerk Limburgs Mijngedebied' te vervangen door 'netwerk Midden-Limburg'.
70. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen op te maken voor de nabestemming van delen van de vroegere PRB-terreinen te Bocholt, van het FNNH-terrein te Zutendaal, van het bedrijventerrein 'Op de Berg' te Maasmechelen en van het terrein 'Kolenhaven' te Lummen.
72. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om bij de federale overheid en bij de NMBS aan te dringen op het heropenen van volgende spoorverbindingen:
 - Hasselt - Maastricht
 - Genk - Zonhoven - Neerpelt - Overpelt
 - IJzeren Rijn
 - Genk - Maasmechelen.
74. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om het bosdecreet aan te passen zodat de boscompensatie ook van toepassing is in recreatiegebied naar analogie met de woon- en industriegebieden en voor werken van openbaar nut.
75. De provincie dringt bij de Vlaamse overheid aan om bij voorrang N74 uit te bouwen volgens de inrichtingsprincipes van een primaire weg categorie I.
76. De provincie dringt bij de Vlaamse overheid aan op het moderniseren van de secundaire waterwegen, in het bijzonder het moderniseren van het sluiscomplex Blauwe Kei bij Lommel en het verdiepen van de kanalen in functie van een capaciteit van 1.350 ton.
77. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om te worden betrokken bij het overleg over de mogelijke nabestemming van verlaten militaire domeinen.

- K. De provincie vraagt aan de Vlaamse overheid om (1) artikel 10 van het verdrag van 24 februari 1961 tussen België en Nederland tot verbetering van de verbinding tussen het Julianakanaal en het Albertkanaal (aangepast in 1989) te schrappen en aan te passen zodat de reservatie van het tracé voor het Cabergkanaal wordt geschrapt en (2) gebieden 1 en 10 van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan “ontginningsgebieden Leem in Zuid-Limburg” aan te passen in functie van de realisatie van het grensoverschrijdend regionaal bedrijventerrein Albertknoop en de bijhorende grensoverschrijdende groenstructuur van het Zouwdal.
- L. Naar aanleiding van het onderzoek ‘vrachtroutenetwerk’ vraagt de provincie aan de Vlaamse overheid om de mogelijke selectie van op- en afrittencomplexen op de hoofdwegen te onderzoeken.

5. Op te heffen bindende bepalingen gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen

- M. De provincie heft volgende (delen van) bindende bepalingen uit de gemeentelijke ruimtelijke structuurplannen op:
- gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Peer: gedeelte van bindende bepaling nr. 11 met betrekking tot de selectie van toeristische elementen op lokaal niveau: 'Breugelhoeve'
 - gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Lanaken: gedeelte van bindende bepaling nr. 9 met betrekking tot de selectie van lokale verbindingswegen type I: 'N77: verbinding Zutendaal - Lanaken - Smeermaas'
 - gemeentelijk ruimtelijk structuurplan Lanaken: gedeelte van bindende bepaling nr. 9 met betrekking tot de selectie van lokale verbindingswegen type I: 'N78: (vanaf N77 tot grens Riemst) verbinding Lanaken - Veldwezelt - Riemst'.

ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
bijlagen

Gebruikte afkortingen

BBP	Bruto Binnenlands Product
BPA	Bijzonder Plan van Aanleg
BSS	Bruto Standaard Saldi
EIB	Ecologische infrastructuur van bovenlokaal niveau
EROP	Europees ruimtelijk ontwikkelingsperspectief
GEN	Grote Eenheid Natuur
GENO	Grote Eenheid Natuur in Ontwikkeling
GOM	Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij (Limburg)
HSL	Hoge snelheidslijn
HST	Hoge snelheidstrein
IC-trein	Intercity-trein
IVON	Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (NVW + NVB, Natuurdecreet)
KLE	Kleine Landschapselementen
MHAL	Maastricht, Heerlen, Hasselt-Genk, Aken en Luik
MINA	Milieu- en Natuur (-plan, -beleid,...)
NVB	Natuurverbindingsgebied
NVW	Natuurverwevingsgebied
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg (Nederland)
RSPL	Ruimtelijk structuurplan provincie Limburg
RSV	Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen
RUP	Ruimtelijk uitvoeringsplan
SDER	Schéma de Développement de l'Esace Régional (Wallonië)
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (sterkten, zwakten, kansen, bedreigingen)
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk (GEN + GENO, Natuurdecreet)
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VWWC	Vlaamse woonwagencommissie

Verklarende woordenlijst

Abiotisch milieu

Het geheel van de niet-levende omgeving zoals bodem, water en lucht.

Activiteitsgraad

De activiteitsgraad is de verhouding tussen de beroepsbevolking (dit is de werkende bevolking en de werkloze bevolking) en de actieve bevolking.

Afbakening van stedelijke gebieden

De afbakening van stedelijke gebieden is de precieze aanduiding in een ruimtelijk uitvoeringsplan van de delen van een gemeente waarin een beleid van groei, concentratie en verdichting van toepassing is (zie stedelijkgebiedbeleid). De afbakening moet toelaten binnen de grens van het stedelijk gebied de wenselijke kwalitatieve en kwantitatieve behoefte inzake woningbouw, economische activiteit en andere activiteiten (de zogenaamde taakstellingen) op te vangen. De afbakening gebeurt in een afbakingsproces waarin alle betrokkenen samenwerken. Het RSV heeft de gemeenten geselecteerd die in aanmerking komen om deel uit te maken van een stedelijk gebied.

Afbakening

Afbakening is de precieze aanduiding van gebieden waar een specifiek beleid van toepassing is. De afbakening gebeurt in een afbakingsproces waarin alle betrokkenen samenwerken.

Afstandsregel

Afstandsregels zijn normen voor het garanderen van een minimale afstand tussen twee activiteiten met het oog op het vermijden of beperken van onderlinge hinder.

Agrarisch bedrijf

Een agrarisch bedrijf is een bedrijf dat beroepsmatig planten en/of dieren kweekt voor de markt, met uitzondering van het kweken van dieren voor recreatieve doeleinden.

Agrarisch gebied

Het agrarisch gebied is het gebied dat als zodanig bestemd wordt op het gewestplan. Agrarisch gebied is een juridisch begrip. De oppervlakte agrarisch gebied bestaat uit landbouwnuttige oppervlakte en niet-landbouwnuttige oppervlakte in overheidseigendom (openbaar en privaat domein) en particuliere eigendom.

Agrarische bedrijvzone

Een agrarische bedrijvzone is een bedrijventerrein dat uitsluitend bestemd is voor de inplanting van nieuwe grondloze agrarische bedrijven. Agrarische bedrijvzones worden afgebakend binnen de gebieden van de agrarische structuur en maken bijgevolg geen deel uit van de oppervlakte aan bijkomende lokale en regionale bedrijventerreinen en bedrijventerreinen voor historisch gegroeide bedrijven.

Agrarische macrostructuur

De agrarische macrostructuur is de ruimtelijke vaststelling van een aantal landbouwconcentratie- en specialisatiegebieden. De macrostructuur heeft geen impact op het vergunningenbeleid

maar vormt het uitgangspunt voor positieve en structuurondersteunende maatregelen vanuit het ruimtelijk en sectoraal beleid.

Agrarische structuur

De agrarische structuur is het samenhangend geheel van gebieden die het duurzaam functioneren van de landbouw verzekeren. Agrarische structuur is aldus een ruimtelijk begrip.

Alluvium, alluviaal

Alluvium bestaat uit beek- of rivierafzettingen. Waar de waterloop overstroomt, heeft zich een alluviale bodem ontwikkeld, die meestal vruchtbaar maar drassig is. Alluviale gronden liggen in natuurlijke overstromingsgebieden.

Ankerplaats (landschappelijke)

Een ankerplaats is een complex van gevarieerde erfgoedelementen die een geheel of ensemble vormen dat ideaal-typische kenmerken vertoont door de gaafheid of representativiteit, ofwel ruimtelijk een plaats inneemt die belangrijk is voor de zorg of het herstel van de landschappelijke omgeving.

Arbeidsbalans

De arbeidsbalans is de verhouding tussen de totale werkende bevolking en de inwoners behorende tot de groep van de actieve bevolking.

Areaal

Het areaal is de totale oppervlakte die bezet wordt. Het Limburgs bosareaal, bijvoorbeeld, is de totale oppervlakte bebost land in Limburg.

Baken (landschapsbaken)

Bakens zijn visuele blikvangers die fungeren als oriënteringspunten in het landschap.

Basismobiliteit

De basismobiliteit heeft tot doel binnen de woonzones van grootstedelijke, stedelijke, randstedelijke, kleinstedelijke en buitengebieden een minimumaanbod van geregeld vervoer aan de gebruiker te bieden. Het minimumaanbod houdt bedieningsfrequenties en afstanden tot haltes van geregeld vervoer in.

Bebouwde kom

De bebouwde kom is het volgens de wegcode afgebakende gebied waarvoor specifieke verkeersregels gelden.

Bebouwingsdichtheid

De bebouwingsdichtheid is de dichtheid die de bebouwing aanneemt. Die kan met verschillende kengetallen worden uitgedrukt, zoals de woningdichtheid in aantal woningen per ha.

Bedrijventerrein voor agro-industrie

Een bedrijventerrein voor agro-industrie is een specifiek regionaal bedrijventerrein dat wordt voorbehouden voor de vestiging van regionale bedrijven die landbouwgrondstoffen leveren noodzakelijk voor de beroepslandbouwactiviteiten in de regio, of die landbouwproducten verwerken afkomstig van die activiteiten.

Bedrijventerrein voor historisch gegroeid bedrijf

Een bedrijventerrein voor historisch gegroeid bedrijf is een specifieke categorie van bedrijventerrein. Een historisch gegroeid bedrijf kan omschreven worden als een regionaal bedrijf dat morfologisch en ruimtelijk verweven is met de omgeving en dat een specifieke sociaal-economische relatie heeft met de omgeving.

Beheersovereenkomst

Beheersovereenkomsten zijn geen instrumenten van de ruimtelijke ordening. Een beheersovereenkomst is een overeenkomst op vrijwillige basis waarbij de beheerder van een grond zich verbindt om tegen een financiële vergoeding specifieke beheersmaatregelen te nemen.

Bereikbaarheidsprofiel

Het bereikbaarheidsprofiel van een locatie is het geheel van kenmerken van die locatie met betrekking tot zijn bereikbaarheid: de ligging ten opzichte van grote bevolkingsconcentraties, afstand tot internationale luchthaven, HST-station of halte van openbaar vervoer, congestiegevoeligheid enzovoort.

Beroepslandbouw

Beroepslandbouw is de beroepsmatige landbouwbedrijfsvoering: het voortbrengen (kweken) van planten en/of dieren in hoofd- of nevenberoep.

Biodiversiteit

De biodiversiteit in een gebied is een maat voor de hoeveelheid verschillende soorten levensvormen, meestal dieren en planten. Biodiversiteit kan gemeten worden op volgende schaalniveaus: biodiversiteit binnen één soort organisme (bijvoorbeeld rassen), het aantal verschillende soorten organismen, diversiteit van ecotopen, van levensgemeenschappen, van landschappen en van culturen.

Biologische landbouw

Biologische landbouw maakt geen gebruik van 'chemische' meststoffen of bestrijdingsmiddelen, volgens een Europese regelgeving.

Biotoop

Een biotoop is een levensplek voor (een groep van) organismen. Een beek is bijvoorbeeld een geschikte biotoop voor vissen.

Bocage(-landschap)

Een bocagelandschap is een landschap dat onderverdeeld is in kleine compartimenten door opgaande tussenschotten, meestal hagen, houtkanten, houtwallen of bomenrijen.

Bosindex

De bosindex geeft de bebossingsgraad van een gebied aan. De bosindex van een gebied is de beboste oppervlakte ten opzichte van de totale oppervlakte van een gebied.

Bosstructuur

De bosstructuur maakt deel uit van de natuurlijke structuur en bestaat uit het samenhangend geheel van gebieden waar bossen omwille van socio-economische (productie, educatie, recreatie), ruimtelijke (buffering, structuurbepalend vermogen) en ecologische doelstellingen (schermfunc-

tie, natuurfunctie) met het oog op het duurzaam functioneren van de bossen worden behouden en ontwikkeld. De bosstructuur is aldus een ruimtelijk begrip.

Bosuitbreidingsgebied

Bosuitbreidingsgebied is de beleidscategorie waar het beleid gericht is op de uitbreiding van het bosareaal.

Bouwvrije zone

Bouwvrije zones zijn gebieden van de agrarische structuur waar geen enkele vorm van bijkomende bebouwing wordt toegestaan om de ontwikkelingsmogelijkheden van de grondgebonden agrarische functies te garanderen. Bouwvrije zones zijn samenhangende zones die beperkt zijn in oppervlakte. Ze worden zo geselecteerd en afgebakend dat er geen bestaande bedrijfszetels in zijn opgenomen. Bouwvrije zones zijn ook zones 'non-aedificandi' genoemd.

Buitengebied

Het buitengebied is het gebied waarin de open (onbebouwde) ruimte overweegt en waar een buitengebiedbeleid wordt gevoerd. Elementen van bebouwing en infrastructuur die in functionele samenhang zijn met de niet-bebouwde ruimte maken er onderdeel van uit en kunnen plaatselijk overwegen. Buitengebied is een beleidsmatig begrip.

Bundel

Een bundel is een ruimte gekoppeld aan minstens twee samenlopende lijnvormige verkeersinfrastructuren waarlangs zich al dan niet ruimtelijke ontwikkelingen hebben geënt en die structuurbepalend is voor een beschouwd gebied. Bundels komen voor als analytische categorie in de bestaande verkeers- en vervoersstructuur en als beleidscategorie in de gewenste verkeers- en vervoersstructuur.

Colluvium / colluviaal

Colluvium bestaat uit samengespoeld materiaal, meestal afkomstig van erosie van heuveltoppen en plateauhellingen, samengespoeld in dalen, onder aan de plateauhelling of tegen een barrière, zoals een klein landschapselement.

Compartimenteren (van wegen)

Het opdelen van een weg in segmenten met eenzelfde ruimtelijke context, zodanig dat de inrichtingscriteria van de weg afgestemd kunnen worden op die ruimtelijke context (zone 30, 50 km/u-gebied, 70 km/u-gebied, 90 km/u-gebied).

Concept

Een concept is de ruimtelijke uitwerking van een beleidsvisie en beleidsdoelstellingen. Een ruimtelijk concept bevat steeds één of meer kaartbeelden van het betrokken gebied.

Congestie

Congestie is de toestand waarbij de verkeersintensiteit op een bepaald wegvak de capaciteit overschrijdt, waarbij dan filevorming ontstaat.

Corridor (sensu mobiliteit)

Corridors zijn belangrijke ontwikkelingsassen voor vervoerseconomische ontwikkelingen, waarin stedelijke activiteiten, belangrijke transportassen, opstappunten en knooppunten domineren of tot ontwikkeling kunnen komen.

Cuesta

Een cuesta is een abrupte stijging van het reliëf, dikwijls gevormd waar geologische gesteentelagen met verschillende schalen op elkaar liggen.

Dagtoerisme en dagrecreatie

Dagtoerisme en dagrecreatie staan voor het geheel van (toeristische of recreatieve) activiteiten dat buiten de onmiddellijke omgeving van de woning plaatsvindt en waarmee geen overnachting gepaard gaat.

Dagzomen

Dagzomen betekent: aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden.

Dalhoofd

Een dalhoofd of keteldal is het begin van een vallei, die zich door erosie in de helling aftekent. Een groot brongebied op hellend terrein vormt vaak een dalhoofd.

Deelgebied

Een deelgebied is een gebied dat op basis van een analyse en interpretatie van de bestaande ruimtelijke structuur een zekere samenhang vertoont en / of gemeenschappelijke kenmerken, kwaliteiten of knelpunten bezit. Het is een analytische term.

Deelruimte

Een deelruimte is een gewenst ruimtelijk systeem waarvoor een gemeenschappelijk beleid wordt vooropgesteld. Zij is dynamisch en kent geen vast omliggende grenzen. Voor deelruimten is een gebiedsgerichte en geïntegreerde uitwerking gewenst rond bepaalde thema's binnen een samenwerkingsverband met alle betrokken actoren. Deelruimte is een beleidsmatige term.

Depressie

Een depressie is een gebied dat lager gelegen is dan een groot deel van haar omgeving, een laag gelegen gebied.

Doline

Een doline is een put in een kalkrijke ondergrond, gevormd in een depressie waar de kalk is opgelost. Dolines kunnen de bovengrond verbinden met onderaardse gangen of grotten.

Doortocht

Een doortocht is een weg ingericht als doortocht of op basis van het doortochtenconcept. Het is een weg met een verbindingsfunctie waarvan de inrichting ter hoogte van de passage van een woonkern is ingericht met prioriteit voor verkeersveiligheid, verkeersleefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit van de woonkern. Dergelijke inrichting bestaat bijvoorbeeld uit met een verlaagde ontwerpsnelheid uitgewerkte gemengde verkeersafwikkeling, beveiligde oversteekplaatsen, pleinvorming, bijzondere stedenbouwkundige vormgeving, éénheid in vormgeving en materiaalgebruik, begroening enzovoort en is specifiek voor de ruimtelijke kenmerken van de woonkern.

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling

Duurzame ruimtelijke ontwikkeling is de vertaling van het begrip duurzame ontwikkeling naar het ruimtelijk beleid toe. Dat wordt in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen en het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg als uitgangshouding genomen voor het formuleren van de visie

op de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen, respectievelijk Limburg. Het gaat om een ruimtelijke ontwikkeling gebaseerd op draagkracht en kwaliteit voor de vrijwaring van een leefbare ruimte voor de volgende generaties, zonder de aanspraken van de huidige generatie te hypothekeren. Deze algemene benadering wordt in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg geoperationaliseerd op het niveau van Limburg (zie ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p.315).

Ecodistrict

Een ecodistrict is een regio met intern een gelijkaardig ecologisch en fysisch systeem resulterend in een plantengemeenschap die vrij sterk verschilt van een ander ecodistrict.

Ecologische basiskwaliteit

De ecologische basiskwaliteit garandeert het voortbestaan van organismen die gebonden zijn aan een milieu waar de invloed van de menselijke activiteit overheerst of laat migraties toe van organismen die gebonden zijn aan meer specifieke biotopen. De ecologische basiskwaliteit heeft voor wat het ruimtelijk aspect betreft, betrekking op het voorkomen van natuurlijke elementen in het landschap en op de structuurkenmerken ervan.

Ecologische infrastructuur

De ecologische infrastructuur bestaat uit de natuur- en bosgebieden die niet tot grote eenheden natuur, grote eenheden natuur in ontwikkeling, natuurverbindingsgebied of natuurverwevingsgebied behoren. De ecologische structuur bestaat eveneens uit kleine landschapselementen (holle wegen, taluds, houtkanten, bomenrijen, bronnen, poelen, rietkragen enzovoort) en uit de natuur in de bebouwde omgeving, met name de natuur-, bos- en parkgebieden, beek- en riviervalleien, natuurelementen (zoals wegbermen) in de stedelijke gebieden of in de kernen van het buitengebied (zie ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p.390).

Economisch knooppunt

Een economisch knooppunt is een gebied met een hoog aandeel aan werkgelegenheid. De economische knooppunten vormen samen met onder meer de poorten de bestaande ruimtelijk-economische structuur. Het zijn de plaatsen waar het wenselijk is economische activiteiten te concentreren. Economisch knooppunt is aldus een beleidsmatig begrip.

Economisch landgebruik (landbouw)

Gebruik van land voor beroepsmatige landbouwbedrijvigheid.

Economische structuur (ruimtelijk)

De ruimtelijk-economische structuur geeft de samenhang weer in en tussen gebieden die hoofdzakelijk of in belangrijke mate worden gekarakteriseerd door economische activiteiten.

Ecotoop

Een ecotoop is een plek met bepaalde ecologische eigenschappen die als geheel verschillen van de plek erlangs, bijvoorbeeld een poel. Een ecotoop is dan ook meer of minder geschikt als biotoop voor bepaalde planten of dieren.

Endogene groei

Endogene groei is groei van binnenuit, groei die wordt bepaald door interne factoren.

Erffunctie

De erffunctie is de functie die het wegvak vervult ten aanzien van de langsheen de weg gelegen

percelen, van gebouwen en van de activiteiten die er plaatsvinden. Het verkeer dat zijn herkomst of bestemming heeft in het beschouwd wegvak wordt tot de erffunctie gerekend.

Europees Ecologisch Netwerk (EECONET of Natura 2000)

EECONET is het geheel van de EG Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijngebieden.

Zie vogelrichtlijn(gebied), habitatrichtlijn(gebied).

Feeder-functie

Een feeder-functie is een vervoersverbinding met voedingsfunctie naar een verbinding van hogere orde.

Fysisch systeem

Het fysisch systeem is het geheel van eigenschappen, processen en onderlinge relaties van klimaat, lucht, bodem en water. In ruimtelijke context zijn vooral de bodemeigenschappen en -processen en het watersysteem van belang.

Gedeconcentreerde bundeling

De gedeconcentreerde bundeling is een ruimtelijk principe waarbij 'bundeling' staat voor het selectief concentreren van de groei van het wonen, het werken en de andere maatschappelijke functies in de steden en kernen, en 'gedeconcentreerd' rekening houdt met het bestaande (gedeconcentreerde) spreidingspatroon en met de gespreid voorkomende dynamiek van de functies in Vlaanderen.

Geïntegreerd plattelandsbeleid

Het geïntegreerd plattelandsbeleid is er om, uitgaande van de dynamiek van het gebied, de leefbaarheid van het buitengebied te garanderen. Het plattelandsbeleid integreert zowel ruimtelijke als sociaal-culturele en economische maatregelen. Het plattelandsbeleid is dus gebiedsgericht, functioneert binnen het markteconomisch kader en houdt rekening met de multifunctionaliteit en de dynamiek van het buitengebied.

Genenpool

Genenpool of genenbank is de voorraad of reserve van verschillende genen van bijvoorbeeld planten en dieren. Hoe groter de biodiversiteit in een gebied of de dieren- of plantenpopulaties, hoe groter de genenpool waaruit een naburig verbonden gebied kan putten voor herkolonisatie na (quasi-) uitsterven of na een ecologische ramp. Een kleine genenbank betekent weinig diversiteit en veel kans tot plaatselijk uitsterven of inteelt.

Gesloten bevolkingsprognose

Een gesloten bevolkingsprognose berekent de bevolkingsevolutie zonder rekening te houden met migratie. Er wordt enkel uitgegaan van de evolutie van de reeds aanwezige bevolking, alsof er geen in- of uitwijking zou zijn.

Gezinsverduunning

De gezinsverduunning is de afname van de gemiddelde gezinsgrootte. Gezinsverduunning verklaart waarom het aantal gezinnen, dus het aantal benodigde woongelegenheden, nog zal blijven stijgen, alhoewel de totale bevolking stilaan stagneert.

GIS

Geografisch informatiesysteem. Een geografisch informatiesysteem is een geheel van hardware

en software dat de mogelijkheid geeft de ligging (X-,Y-coördinaten) en de kenmerken (attributen) van geografische elementen (punten, lijnen en vlakken) geautomatiseerd in te voeren en te beheren in thematische lagen en nadien te analyseren en te visualiseren. Een geografisch informatiesysteem is aldus een databank die de functionaliteit bevat om ruimtelijke data om te zetten in informatie geschikt voor het ondersteunen van beleidsbeslissingen.

Gradiënt

Een gradiënt is een maat voor de wijziging van een eigenschap, zoals zuurtegraad of vochtigheidsgraad, in functie van plaats of tijd. Een sterke vochtgradiënt, bijvoorbeeld, duidt erop dat op een korte afstand het vochtgehalte sterk verschilt. Een gebied met een sterke gradiënt heeft doorgaans een hoge biodiversiteit, omdat in een klein gebied sterk verschillende milieus voorkomen met elk hun typische planten- en dieren.

Graft

Een graft is een talud in het landschap, een plotse verhoging die meestal leidt tot een terras in het landschap.

Groeigrenzen

Grenzen vanuit de infrastructuur of vanuit de open ruimte die de groei van een kern belemmeren en tegenhouden. Deze grenzen kunnen zowel intern als extern als grens optreden.

Groeirichting

Groeirichting heeft te maken met de trend waarin een kern groeit in een bepaalde richting.

Groene bestemming

Een groene bestemming staat voor volgende bestemmingscategorieën in de plannen van aanleg: de natuurgebieden, de reservaatgebieden, de bosgebieden, de groengebieden, de parkgebieden en de bufferzones.

Groene vinger

Groene vingers zijn uitlopers van grotendeels onbebouwde en groene gebieden die vanuit het buitengebied meestal in een stedelijk weefsel indringen.

Groen lint

Het gaat om een aaneenschakeling van groene elementen doorheen niet-groene structuren.

Grondbeleid

Grondbeleid is het geheel van maatregelen met betrekking tot het verwerven, het ter beschikking stellen en het beheren van grondeigendommen met het oog op het bevorderen van doelstellingen van ruimtelijk beleid. Met een aangepast grondbeleid ten aanzien van gronden die in aanmerking komen om ingericht te worden als agrarische bedrijvenzone wordt bijvoorbeeld speculatie op die gronden vermeden.

Grondgebonden agrarisch bedrijf

Een grondgebonden agrarisch bedrijf is een agrarisch bedrijf dat zijn landbouwproductie (plant-aardig / dierlijk) geheel of gedeeltelijk voortbrengt via eigen uitbating van landbouwgronden. Bedrijven die een grondloze en grondgebonden bedrijfstak combineren, behoren eveneens tot de categorie van de grondgebonden bedrijven.

Grondloos agrarisch bedrijf

Een grondloos agrarisch bedrijf is een agrarisch bedrijf dat zijn landbouwproductie (plantaardig/dierlijk) uitsluitend in bedrijfsgebouwen voortbrengt. Deze bedrijven hebben slechts behoefte aan een bouwplaats voor de oprichting van hun bedrijf. Grondloze bedrijven met een beperkte grondgebonden activiteit zijn eveneens grondloze bedrijven.

Grote eenheid natuur (GEN)

Een grote eenheid natuur is een aaneengesloten gebied:

- waar de natuurfunctie bovengeschild is aan de andere functies en natuur als hoofdgebruiker voorkomt
- waar momenteel een overwegend hoge biologische waarde en een hoge toekomstwaarde zijn
- waar de biologische waarde kan toenemen door aangepast natuurbeheer
- die een kern vormt die de duurzame instandhouding van ecotopen kan garanderen.

Een grote eenheid natuur is aldus een beleidsmatig begrip.

Grote eenheid natuur in ontwikkeling (GENO)

Een grote eenheid natuur in ontwikkeling is een aaneengesloten gebied:

- waar de natuurfunctie bovengeschild is aan de andere functies en waar de natuur als hoofdgebruiker voorkomt
- waar momenteel een geringe biologische waarde of een sterk versnipperde natuur met hoge biologische waarde en een hoge toekomstwaarde bestaat
- waar op basis van de kenmerken van het fysisch systeem de potentie bestaat om te evolueren naar een grote eenheid natuur
- waar de biologische waarde kan toenemen door middel van duidelijke veranderingen in het grondgebruik en/of het beheer waarbij natuurtechnische milieubouw noodzakelijk kan zijn
- waar op termijn een secundaire kern kan gevormd worden of een bestaande kern kan versterkt worden die de duurzame instandhouding van ecotopen kan garanderen.

Een grote eenheid natuur in ontwikkeling is aldus een beleidsmatig begrip.

Habitat

Een habitat is een woonplaats, in dit geval van een plant of dier. Er zijn verschillende types van habitats, bijvoorbeeld naaldbos, voedselarm ven, droge heide enzovoort.

Habitatrichtlijn

In 1992 werd de Europese Richtlijn 92/43/EG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna uitgevaardigd. Daarbij zijn bijlagen opgesteld van Europees bedreigde habitattypes en -soorten. Elk land is verplicht voor deze zeldzame habitattypes en soorten beschermingszones aan te duiden. De beschermingszones of habitatrichtlijngebieden vormen samen met de vaak overlappende vogelrichtlijngebieden het Europees Natura 2000-netwerk. Een aantal gebieden is bij besluit van de Vlaamse regering van 14 februari 1996 aangeduid. Deze gebieden zijn uitgebreid bij besluit van de Vlaamse regering van 4 mei 2001.

Hoevetoerisme

Hoevetoerisme is de vorm van toerisme die geïntegreerd is in een actief agrarisch bedrijf. Zie actieve hoeve, plattelandstoerisme.

Holoceen

Het holoceen is het geologisch tijdperk waarin wij nu leven en dat begonnen is na de ijstijden.

Inbreiding

Inbreiding is de functionele of morfologische verdichting van het bebouwd weefsel.

Individueel weekendverblijf

Met individueel weekendverblijf wordt bedoeld: de al dan niet verspreid liggende weekendverblijven. Voor individuele weekendverblijven bestaat geen sectorale omkadering.

Inrichtingsprincipe

Een inrichtingsprincipe geeft aan aan welke voorwaarden en kwaliteitseisen moet worden voldaan bij de inrichting van de ruimte. Onder inrichting wordt verstaan: de concrete locatie en inpassing van functies en activiteiten, inclusief de hieraan te stellen kwaliteitseisen en randvoorwaarden, bijvoorbeeld in termen van maat, schaal en vormgeving van bebouwingselementen en de aard en intensiteit van het gebruik van de ruimte.

Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON)

Het IVON is het geheel van de natuurverwevingsgebieden en natuurverbingsgebieden en vormt het onderdeel van de natuurlijke structuur dat overlapt met andere structuren, zoals de agrarische structuur. Het IVON is uitgewerkt in het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu en in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Integraal waterbeheer

Integraal waterbeheer is het beheer dat ervoor zorgt dat het watersysteem voldoet aan alle functies (toevoer, afvoer, vervoer, ecologisch functioneren, drinkwater enzovoort). Het watersysteem wordt beschouwd als een samenhangend en functioneel geheel van oppervlaktewater, grondwater, onderwaterbodems, oevers en technische infrastructuur met inbegrip van de daarin voorkomende ecotopen en alle bijbehorende fysische, chemische en biologische kenmerken en processen.

Intermodale terminals

Intermodale terminals zijn plaatsen uitgerust voor de uitwisseling van goederen tussen verschillende verkeersmodi.

Internationaal georiënteerd multimodaal logistiek park

Internationaal georiënteerde multimodale logistieke parken zijn multimodale logistieke parken waaraan hoge internationale bereikbaarheidseisen worden gesteld. Zij sluiten dicht aan bij het internationale infrastructuurnetwerk. De multimodale logistieke parken richten zich specifiek op het marktsegment van het goederenvervoer, met name op het lange afstandsvervoer (een minimale afstand van 700 à 1.000 km onder het huidige prijsbeleid). Deze logistieke parken zijn de ruimtelijke uitdrukking van nieuwe vormen van transport en logistiek. Zij omvatten een combinatie van de volgende activiteiten:

- ontvangst, opslag en distributie van goederen
- voorraadbeheer en conditionering
- goederenbehandeling zoals sorteren, verpakken, voorzien van labels
- kwaliteitscontrole en reparatie
- toegevoegde activiteiten als douaneformaliteiten, verzekeringen, bankactiviteiten.

Jeugdkampen

Het aanbieden van een terrein voor jeugdkampen is het voorzien van de mogelijkheid voor een

tentenkamp, gekoppeld aan bestaande gebouwen, die het tijdelijk verblijven van jeugdgroepen en begeleiders mogelijk maken en dit onder de randvoorwaarden nader te bepalen in een ruimtelijk uitvoeringsplan, maar met indicatief volgende randvoorwaarden:

- met tijdelijk wordt bedoeld 75 dagen per jaar
- het gaat enkel om tenten
- er wordt gekampeerd door georganiseerde groepen kampeersers die onder toezicht van één of meer begeleiders staan.

Het gaat dus niet om geïsoleerde kampeerweiden.

Jeugdlogies

Het aanbieden van jeugdlogies is het permanent voorzien van kamers en de nodige voorzieningen (gemeenschapsblok, lokaal) binnen de bestaande gebouwen, die het tijdelijk verblijf van jeugdgroepen en begeleiders mogelijk maken.

Jeugdwerkinfrastructuur

Jeugdwerkinfrastructuur is de infrastructuur die nodig is voor de dagactiviteiten van al dan niet georganiseerde of begeleide jeugdactiviteiten, zoals een jeugdbewegingslokaal, een fuifruimte enz. Daarnaast is er de jeugdverblijfinfrastructuur voor de jeugdlogies en de jeugdkampen.

Kamers met toeristische dienstverlening

(= gastenverblijven, verbonden aan actieve hoeves = hoevertoerisme)

Kamers met toeristische dienstverlening zijn kamers binnen bestaande gebouwen die het tijdelijk verblijven van toeristen mogelijk maken. Het aantal toegelaten couverts is afhankelijk van het aantal bedden.

Kamperen bij de boer, kasteelkamperen

Kamperen bij de boer of kasteelkamperen is het tijdelijk ter beschikking stellen van een terrein dat kamperen mogelijk maakt voor een in een ruimtelijk uitvoeringsplan of verordening nader te bepalen maximaal aantal plaatsen, waarbij 15 als indicatief kan worden beschouwd, en met in een ruimtelijk uitvoeringsplan nader te bepalen maar indicatief minstens volgende randvoorwaarden:

- de camping sluit aan bij gebouwen van een actieve hoeve of van een kasteel
- het gaat enkel om toeristische kampeerplaatsen (seizoensplaatsen) die tussen 31 oktober en 1 april volledig leeg staan
- de camping moet minstens beantwoorden aan de minimale uitrustingsnormen van de wetgeving houdende de statuten van openluchtrecreatieve verblijven en zijn uitvoeringsbesluiten.

Kleine landschapselementen

De kleine landschapselementen zijn de strook-, lijn- en puntvormige elementen in het landschap.

Kleinhandel

Kleinhandel wordt hier gehanteerd als de economische functie die verwijst naar kleinhandelsbedrijvigheid of kleinhandelsactiviteiten. Het Koninklijk Besluit van 31 augustus 1964 tot vaststelling van de lijst van de in het handelsregister te vermelden handelsbedrijvigheden bepaalt dat als kleinhandelsbedrijvigheid wordt beschouwd 'het wederverkopen op gewone wijze in eigen naam en voor eigen rekening, van goederen aan verbruikers en kleine gebruikers, zonder deze goederen behandelingen te doen ondergaan dan die welke in de handel gebruikelijk zijn.' De

kleinhandel kan zich als functie ruimtelijk uitdrukken in verschillende types zoals winkels, baanwinkels, grootwarenhuizen, shoppingcentra, discounts enzovoort. Het onderscheid in ruimtelijke types wordt onder meer bepaald door de ligging, het aangeboden assortiment, de vorm van beheer en het voorkomen.

Kleinhandelsconcentratie

Het betreft een groepering van een aantal grootschalige kleinhandelsvestigingen volgens criteria opgenomen in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Het begrip wordt gehanteerd om een beleid ter zake te formuleren in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg. Kleinhandelsconcentraties worden ingedeeld in verscheidene types.

Kleinhandelszone

Een kleinhandelszone is een specifiek regionaal bedrijventerrein dat uitsluitend wordt voorbehouden voor kleinhandelsbedrijvigheden. Kleinhandelszones worden afgebakend in plannen van aanleg of ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Kwel

Kwelwater is water dat onder druk uit de ondergrond opstijgt. Een gebied met kwel is een bronengebied.

Laagdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur

Onder laagdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur wordt verstaan de infrastructuur die wegens van haar intrinsieke aard in haar onmiddellijke omgeving eerder beperkte veranderingen teweegbrengt in de bestaande ruimtelijke en sociaal-economische structuur en in het bestaande ruimtegebruik.

Laag- of hoogdynamische toeristische-recreatieve infrastructuur wordt gebruikt in tegenstelling tot de gangbare opdeling extensieve en intensieve recreatie, die vooral vanuit de aard van de infrastructuur zelf vertrekt. Dat betekent dat naargelang de aard en de inrichting van de infrastructuur van de toeristisch-recreatieve activiteiten zelf, een bepaalde infrastructuur op de ene plaats laag- en op de andere plaats eerder hoogdynamisch kan genoemd worden. Het is onmogelijk algemeen geldende kwantitatieve normen te definiëren die het onderscheid maken tussen hoog- en laagdynamische toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Landbouw met verbrede doelstellingen

Landbouw met verbrede doelstellingen is landbouw waarbij de productie van voedsel of andere grondstoffen voor de markt niet meer de enige doelstelling is. Bijkomende doelstellingen kunnen zijn landbeheer, natuur- en landschapsproductie, plattelandstoerisme enz.

Landbouwstructuur (extern)

Met externe landbouwstructuur wordt bedoeld het functioneren van de landbouw.

Landinrichting

Landinrichting is het bevorderen, voorbereiden, integreren en begeleiden van maatregelen, handelingen en werken die uitgaan van de bevoegde overheden en gericht zijn op het vrijwaren, herwaarderen en het meest geschikt maken van gebieden conform de bestemming toegekend door de wetgeving op de ruimtelijke ordening. Landinrichting is een bevoegdheid van de Vlaamse Landmaatschappij.

Landschap

Het landschap is de resultante van de dynamische wisselwerking tussen het abiotisch en het biotisch milieu en de menselijke activiteiten.

Landschapselement

Een landschapselement is een discreet object in het landschap: een gebouw, een perceel, een boom, een meer, een rivier enzovoort.

Landschapskenmerken

Dit zijn karakteristieken of verschijningsvormen van landschapselementen of ook nog patronen van landschapselementen die in onderlinge samenhang een landschap onderscheiden van een ander landschap.

Landschapsmatrix

De landschapsmatrix vormt de hoofdmoot van een bepaald landschap waarin de landschapselementen zijn ingebed, bijvoorbeeld holle wegen in een matrix van akkerland. Het is het geheel van ruimten waarin de hoofdfunctie van een landschap meestal gesitueerd is.

Landschapszorg

Landschapszorg is de zorg voor het landschap, het landschap inrichten en beheren met als doel de gebruiks- en de belevingswaarden van het landschap te verbeteren op een duurzame wijze.

Lint

Een lint is een bebouwde omgeving aan één of aan beide zijden van een straat met een typische lineaire structuur.

Lintbebouwing

Lintbebouwing is een nederzettingsvorm die bestaat uit vrijwel aaneengesloten bebouwing, bestaande uit alleenstaande gezinswoningen en/of bedrijfsgebouwen langs wegen, waarbij achterliggende gronden onbebouwd blijven.

Het begrip lintbebouwing heeft geen beleidsmatige betekenis.

Locatiebeleid (sensu mobiliteit)

Het locatiebeleid is het beleid dat er op gericht is nieuwe verkeersgenererende activiteiten te voorzien op die locaties waar de capaciteit en kwaliteit van het vervoerssysteem (langzaam verkeer inbegrepen) dit toelaten. Met locatiebeleid wordt zo het mobiliteitsprofiel van de activiteit afgestemd op het bereikbaarheidsprofiel van de locatie.

Logistiek knooppunt

Een logistiek knooppunt is een complex of ruimtelijke concentratie van bedrijvigheid van verladers, vervoerders, en goederenstromen, geacommodeerd door infrastructuur en bedrijventerreinen.

Maas(wijdte)

Een maas is het kleinste, gesloten onderdeel van een netwerk. De maaswijdte is de afstand tussen parallelle verbindingen in een netwerk.

Markante terreinovergang

Een markante terreinovergang vormt de overgang tussen twee duidelijk verschillende landschappen. Dikwijls gaat de overgang gepaard met een verschil in bodemgebruik of percelering.

Meandering

Meandering is het voorkomen of vormen van meanders. Meanders zijn rivierbochten die door de zich steeds wijzigende rivierbedding, na verloop van tijd worden afgesneden en stilaan droogvallen, zoals de oude Maasmeanders.

Mobiliteitsbeleid

Het mobiliteitsbeleid is het beleid dat zich richt op het geheel van de mobiliteitsproblematiek. Het mobiliteitsbeleid omvat:

- de maatregelen gericht op het al dan niet voldoen aan de behoefte aan verplaatsingen (mobiliteitsvraag)
- de maatregelen gericht op het aanbieden van verplaatsingsmogelijkheden (mobiliteitsaanbod)
- het beheer van de feitelijke verkeersdeelname en omgevingseffecten (mobiliteitsbeheer).

Mobiliteitsprofiel

Het mobiliteitsprofiel van een activiteit is het geheel van kenmerken van die activiteit met betrekking tot mobiliteitsaspecten: de totale verplaatsingsbehoefte, de noodzaak van persoonlijke contacten tussen werknemers, afstand tot grondstoffen, klanten enz.

Modal-split

Modal-split is vervoerswijzeverdeling (auto, openbaar vervoer, fiets, trein, binnenvaart enz.).

Multifunctioneel bosbeheer

Multifunctioneel bosbeheer is bosbeheer dat gericht is op meerdere functies van het bos: de natuurlijke functie, de sociaal-recreatieve functie, de economische functie, de schermfunctie en de wetenschappelijke functie zijn functies waarnaar het bosbeheer zich volgens het Bosdecreet gebiedsgericht moet richten.

Multimodaal verkeers- en vervoersmodel

Multimodale verkeers- en vervoersmodellen zijn computermodellen waarin de structuur en de kenmerken van de lijninfrastructuur op een geautomatiseerde wijze geëvalueerd worden vanuit verkeers- en vervoersoogpunt op het niveau van een gedefinieerd gebied, bijvoorbeeld een provincie. De verkeers- en vervoersmodellen richten zich naar de selectie en op de ontwikkelingsperspectieven voor de lijninfrastructuren. Zowel de weginfrastructuur als de infrastructuur van het openbaar vervoer zijn in dit model geïntegreerd. De multimodale verkeers- en vervoersmodellen hebben aldus een beleidsondersteunende en beleidsvoorbereidende rol.

Multimodaal

Multimodaal betekent gebruik kunnen maken van verschillende vervoerswijzen, zoals spoorvervoer, transport over het water, over de weg enzovoort.

Nationaal park

Internationaal wordt als criterium gehanteerd dat een nationaal park een gebied moet zijn met een minimale aaneengesloten oppervlakte van 1.000 ha. Natuurbehoud is de hoofdfunctie. Een nationaal park is echter geen natuureservaat, wel een uitgestrekt gebied met uitzonderlijke natuur- en landschapswaarden, belangrijk op nationaal niveau. De aanduiding 'park' geeft aan dat

bezoekers welkom zijn om van de natuur te genieten. Een nationaal park is er immers 'for the benefit of the people'. Recreatief medegebruik (wandelen, fietsen, paardrijden, natuurbeleving) is dus mogelijk in zoverre dat geen schade wordt berokkend aan natuur en landschap. Een nationaal park heeft geen legale status, maar kan wel een internationale erkenning krijgen.

Natuurinrichtingsproject

Met natuurinrichtingsproject worden maatregelen en inrichtingswerkzaamheden beoogd die gericht zijn op een optimale inrichting van een gebied met het oog op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van natuurlijk milieu in het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) en de groen-, park-, buffer- en bosgebieden zoals bestemd in de plannen van aanleg.

Natuurlijk systeem

Het natuurlijk systeem komt overeen met het fysisch systeem, maar met toevoeging van alle erop geënte biologische elementen en ecologische relaties.

Natuurlijke structuur (ruimtelijk)

De ruimtelijk-natuurlijke structuur is de samenhang van alle ruimten met een min of meer natuurlijk karakter. De natuurlijke structuur bevat ruimten bepaald door het fysisch systeem (bodemgroepen, reliëfovergangen enz.) maar ook biotische elementen als boscomplexen of heidegebieden. Aan deze ruimten zijn allerlei activiteiten - ook menselijke, zoals recreatie, bedrijvigheid enz. - verbonden. Hierin verschilt de natuurlijke structuur van de ecologische structuur. Deze laatste is de samenhang tussen ruimten die bepalend zijn voor het functioneren van natuur en niet voor alle andere activiteiten. De definitie van natuurlijke structuur die hier wordt gehanteerd verschilt bijgevolg van de definitie van de natuurlijke structuur volgens het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Natuurverbindingsgebied (NVB)

Een natuurverbindingsgebied is een aaneengesloten gebied:

- waar de natuurfunctie ondergeschikt is aan de andere functies, waar andere functies (doorgaans landbouw, bosbouw enzovoort) als hoofdgebruiker voorkomen en de natuur als nevengebruiker
- waar de biologische waarde wordt bepaald door de aanwezigheid van kleine landschapselementen
- waar de biologische waarde kan toenemen door de ontwikkeling van kleine landschapselementen
- dat een verbinding realiseert tussen grote eenheden natuur en grote eenheden natuur in ontwikkeling, en verwevingsgebieden.

Natuurverbindingsgebied is aldus een beleidsmatig begrip.

Natuurverwevingsgebied (NVW)

Een natuurverwevingsgebied is een aaneengesloten gebied:

- waar de functies landbouw, bosbouw, natuur nevengevoerd zijn en andere functies ondergeschikt zijn en waar landbouw, bosbouw en natuur gedifferentieerd voorkomen
- waar de biologische waarde kan toenemen door middel van randvoorwaarden met betrekking tot het bestaande grondgebruik, waar het bestaande grondgebruik kan gegarandeerd blijven
- waar een duurzame instandhouding van specifieke ecotopen kan worden gegarandeerd.

Natuurverwevingsgebied is een beleidsmatig begrip.

Nieuw landschap, complex nieuw landschap

Nieuwe landschappen zijn gebieden die in een recente periode een landschappelijke verandering hebben ondergaan, vaak zonder duidelijk leesbare structuur. Zij zijn sterk bebouwd, versnipperd of geïndustrialiseerd, ofwel gekenmerkt door grootschalige landbouw- of naaldbospercelen. Het zijn dikwijls verschaalde landschappen.

Een complex nieuw landschap is een geheel van aanliggende nieuwe landschappen. In Limburg hangen die gebieden meestal samen met stedelijke gebieden, stedelijke netwerken en groeven. Een complex nieuw landschap is een beleidsmatig begrip.

Omgevingshinder

Omgevingshinder met betrekking tot verkeer wordt omschreven als de negatieve inwerking van verkeer op het functioneren van de huidige activiteit in de gebieden langs de weg. Het betreft onder andere ruimtebeslag, barrièrewerking, geluidshinder, luchtverontreiniging, geurhinder en objectieve en subjectieve onveiligheid.

Omrijfactor

De omrijfactor is de verhouding tussen de werkelijk afgelegde afstand over de weg tussen herkomst en bestemming en de afstand in vogelvlucht tussen dezelfde herkomst en bestemming.

Ontwikkelingsperspectief

Een ontwikkelingsperspectief geeft aan welke mogelijkheden tot ruimtelijke ontwikkeling (kwalitatief en kwantitatief) worden geboden voor een bepaald ruimtegebruik of activiteit. Een ontwikkelingsperspectief kan onder meer bestaan uit inrichtingsprincipes, ruimtelijke randvoorwaarden voor het ruimtegebruik, taakstellingen en kwantitatieve opties.

Open bevolkingsprognose

Een open bevolkingsprognose houdt in tegenstelling tot een gesloten prognose wel rekening met in- en uitwijking. Zie gesloten bevolkingsprognose.

Open ruimte

Open ruimte is ruimte die weinig of niet bebouwd is. Open ruimte is een ruimtelijk begrip, in tegenstelling tot buitengebied, dat een beleidsmatig gebied is.

Open ruimte verbinding

Een open ruimte verbinding is een niet of weinig bebouwde ruimte doorheen of in de buurt van sterk bebouwde gebieden. Open ruimte verbindingen voorkomen het aan elkaar groeien van de bebouwde gebieden en verzorgen een verbindingsfunctie ten aanzien van de structuurbepalende elementen van het buitengebied. Zij vormen verbindingen tussen de aaneengesloten gebieden van het buitengebied, belangrijk op provinciaal niveau.

Park-and-Ride / Bike-and-Ride / Kiss-and-ride

Park-and-Ride-voorzieningen zijn parkeerplaatsen waar de auto kan gestald worden om dan de reisweg te vervolledigen met de trein, de metro of de bus, of al carpoolend. Ze worden aangelegd nabij spoorwegstations, metrostations of autobusstations, of nabij opritten van hoofdwegen.

Bike-and-Ride-voorzieningen zijn stallingplaatsen voor de fiets. Men kan er zijn fiets kwijt, waarna de reis kan worden vervolledigd met de trein, de metro of de bus. Ze worden aangelegd nabij spoorwegstations, metrostations of autobusstations.

Kiss-and-Ride-voorzieningen zijn halteplaatsen voor de auto waar een passagier wordt afgezet en waarna de reis wordt verder gezet.

Plattelandstoerisme

Plattelandstoerisme is de vorm van toerisme waarbij gebruik gemaakt wordt van de specifieke toeristisch-recreatieve infrastructuur in het buitengebied.

Podzol(bodem)

Een podzol is een bodem met onder een dunne humuslaag een uitgeloopte zandlaag, met daar-
onder een laag waar humus en/of ijzer geaccumuleerd is, boven de zandige ondergrond. Een
podzol is typisch voor de Kempen en is meestal droog en onvruchtbaar.

Polyvalent lawaaisportterrein

Een polyvalent lawaaisportterrein is een terrein waar meerdere lawaaisporten worden gecombi-
neerd, eventueel met andere sporten zoals mountainbiken.

Poort (economisch)

Economische poorten zijn plaatsen waar ontwikkelingen worden gestimuleerd wegens de be-
staande of potentiële positie in het communicatienetwerk (water, weg, spoor, lucht, telecommu-
nicatie). Zij zijn een element van de economische structuur en kunnen internationale investerin-
gen aantrekken. Het zijn die plaatsen waar het vanuit ruimtelijk oogpunt wenselijk is de ontwik-
keling en de verdichting te stimuleren wegens:

- de aanwezigheid van hoogwaardige ontsluitings- en verbindingfuncties (water-, weg-, spoor-,
pijpleiding, telematica-infrastructuur)
- de omgevingskwaliteiten (met name stedelijkheid in de stationsomgevingen)
- de infrastructuur in de zeehavens (kaaimuren, kranen, opslagruimtes, logistiek, enz.), de
hoogwaardige luchthaveninfrastructuur en luchthavengebonden functies (hotels, businesspark
enz.)
- de draagkracht van de omgeving zowel op milieuhygiënisch als op ruimtelijk vlak.

Poorten zijn aldus een beleidsmatig begrip.

Poort (toeristisch-recreatief)

Het toeristisch-recreatieve aanbod van provinciaal belang wordt geclusterd in toeristische-
recreatieve poorten. Deze poorten ontsluiten, dikwijls vanuit de rand, een toeristisch-recreatief
interessant gebied voor toeristen.

Randstedelijk groengebied

Binnen het stedelijk gebied zijn randstedelijke groengebieden die gebieden met een relatief on-
bebouwd en multifunctioneel karakter. Ook parken behoren tot de randstedelijke groengebie-
den.

Recreatie

Recreatie is het geheel van gedragingen die in eerste instantie gericht zijn op de eigen verlan-
gens inzake fysieke (sport, spel enzovoort) en geestelijke (cultuur, hobby enzovoort) ontspan-
ning, die plaats vinden binnen de vrije tijd (de tijd die overblijft na de maatschappelijke en fysi-
ologische activiteiten). Recreatie kan zowel binnen als buiten de eigen woonomgeving plaats
vinden.

Recreatief medegebruik

Recreatief medegebruik heeft betrekking op de vormen van openluchtrecreatie die plaats vinden in een omgeving met een niet-recreatieve hoofdfunctie of hoofdgebruik, en waarbij het medegebruik ondergeschikt is aan de hoofdfunctie en het hoofdgebruik.

Refugium

Een refugium is een 'veilige haven', een gebied waarnaar dieren of planten zich (hebben) kunnen terugtrekken, een vluchtplaats te midden van een meer vijandige of minder gunstige omgeving.

Regionaal landschap

Het begrip Regionaal landschap verwijst naar een specifiek ruimtelijk afgebakend gebied waarvoor een samenwerkingsverband tussen lokale besturen, milieu- en natuurverenigingen en socio-economische partners bestaat om dat gebied op een duurzame wijze te ontwikkelen met natuur- en landschapsbehoud en natuurgericht toerisme als belangrijke pijlers. De erkenning van een Regionaal landschap wordt geregeld in het besluit van de Vlaamse regering van 8 december 1998.

Regionaal landschap is aldus een beleidsmatig begrip.

Regionaal landschapsontwikkelingsgebied

Een regionaal landschapsontwikkelingsgebied vormt een groot gebied in Limburg waar de provincie de mogelijkheden erkent voor een samenhangende, geïntegreerde landschapsontwikkeling voor een gehele regio. Dergelijke gebieden kunnen van Vlaams of van provinciaal niveau zijn. Zij kunnen verschillende (complexe) gave of nieuwe landschappen bevatten. Als uitwerking kan een landschapsontwikkelingsplan worden opgemaakt voor de aangeduide gebieden. In dat plan worden de structuurbepalende elementen bepaald, ruimtelijke randvoorwaarden geschetst voor verdere ontwikkeling, en wordt aangegeven hoe de interne landschappelijke structuur kan worden versterkt. Die gebieden kunnen derhalve als landschappelijke projectgebieden worden beschouwd.

Relict(element)

Een relict is een overblijfsel, in dit geval van het traditionele landschap. Een relictelement kan puntvormig, lijnvormig of vlakvormig zijn, of gegroepeerd in clusters (bijvoorbeeld een vierkantshoeve, een Romeinse steenweg, een oud bos, een gave dorpskern). De composietkaart van de landschapsatlas duidt de relictelementen aan met belangrijke erfgoedwaarden.

Rondweg

Een rondweg is een weg die wordt aangelegd omheen een kern. Een rondweg wordt aangelegd omdat het probleem van verkeersleefbaarheid in de kern op de bestaande wegen niet door inrichting alleen kan worden opgelost. Door de rondweg worden de straten in de kern ontlast.

Ruderaal, ruderaal bossen

Ruderaal bossen zijn voedselrijke bossen die dikwijls ter plaatse of vanuit de omgeving een vermessing hebben ondergaan. Zij worden onder meer gekenmerkt door stikstofminnende planten. Ruderaal bossen groeien dikwijls in de omgeving van gebouwen, stortplaatsen enzovoort. Een ruderaal bos is een karteringseenheid van de biologische waarderingskaart.

Ruimtebalans

De ruimtebalans is de confrontatie van ruimtebehoefte en ruimteaanbod.

Ruimtelijke draagkracht

Ruimtelijke draagkracht wordt omschreven als het vermogen van de ruimte om, nu en in de toekomst, menselijke activiteiten op te nemen zonder dat de grenzen van het ruimtelijk functioneren worden overschreden. De draagkracht van de ruimte bepaalt bijgevolg de maximale omvang en de aard van de functies in een bepaald gebied. Dat kan worden gekoppeld aan zowel één specifieke activiteit (bijvoorbeeld landbouw, wonen, industrie, recreatie) als aan een complex samengaan van verschillende activiteiten. Duurzaam gebruik van de ruimte houdt in dat rekening wordt gehouden met een grens, met een maximaal toelaatbare belasting, kortom met de draagkracht.

Ruimtelijk uitvoeringsplan

Een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) is een instrument om uitvoering te geven aan een ruimtelijk structuurplan, volgens de bepalingen vastgelegd in het decreet ruimtelijke ordening. De RUP's zullen geleidelijk (delen van) de gewestplannen en BPA's vervangen. Een RUP kan op gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau opgemaakt worden. Een RUP bevat stedenbouwkundige voorschriften inzake de bestemming, de inrichting en/of het beheer. Voorschriften kunnen tijdsgebonden zijn. Een RUP heeft verordenende kracht voor overheid en burgers en is het toetsingskader voor stedenbouwkundige vergunningen.

Ruimtelijke beleidscategorie

Een ruimtelijke beleidscategorie is een gebied waarvoor een specifiek beleid wordt vooropgesteld. Een ruimtelijke beleidscategorie wordt onderscheiden op basis van ruimtelijke kenmerken van het gebied of op basis van doelstellingen ten aanzien van dat gebied.

Ruimtelijke structuur

Ruimtelijke structuur is de samenhang tussen ruimtelijke elementen en activiteiten. Structuur heeft tegelijkertijd en in samenhang betrekking op het morfologische (hoe iets is) en op het functioneren (de processen achter iets). Ruimtelijke structuren komen voor op alle schaalniveaus, bijvoorbeeld de ruimtelijke structuur van de tuin, van de wijk, van de kern, van de gemeente, van de provincie of van het Vlaams gewest.

Sectoraal

Een sectorale benadering is een benadering vanuit één bepaalde overheidssector zonder daarbij expliciet of impliciet rekening te houden met andere sectoren.

Slenk

Een slenk is een nauwe doorgang, een geul. Een geologische slenk is een gezonken deel aardkorst tussen min of meer verticale breukvlakken.

Sociale kavel

Dit is uitgerust perceel bouwgrond dat door een lokaal bestuur en/of een sociale huisvestingsmaatschappij zonder winst aan particulieren wordt verkocht.

Sociale woning

Dit is een woning bestemd voor de verhuur of verkoop in uitvoering van de Vlaamse Wooncode

of de Huisvestingscode waarvoor de Vlaamse overheid een subsidie heeft verleend of die in eigendom of beheer is van een erkende sociale huisvestingsmaatschappij.

Stedelijk/stedelijkheid

Stedelijkheid is een ruimtelijk kenmerk toegekend aan een gebied waar de bebouwing overheerst en waar een veelheid van activiteiten, functies en mensen op een verweven en gegroepeerde wijze veel en intense onderlinge relaties onderhouden.

Stedelijk conglomeraat

Het geheel van historische kern, agglomeratie en stadsgewestelijke banlieue met de daar tussen gelegen open ruimte wordt beschouwd als stedelijk conglomeraat.

Stedelijk gebied

Het stedelijk gebied is het gebied waar intense ruimtelijke, culturele en socio-economische samenhang en verweving bestaat tussen verschillende menselijke activiteiten (wonen, diensten, werken), waar dichte bebouwing overheerst en waar het wenselijk is ontwikkelingen te stimuleren en te concentreren. In een stedelijk gebied wordt een ruimtelijk stedelijk gebiedbeleid ontwikkeld.

Stedelijk gebied is aldus een beleidsmatig begrip.

Stedelijk landbouwgebied

Een stedelijk landbouwgebied is een gebied waar de nodige ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw, die in de stedelijke gebieden een eigen karakter heeft, behouden moeten blijven, rekening houdend met de draagkracht van het stedelijk gebied en de andere ontwikkelingsperspectieven voor de stedelijke gebieden. In functie van de aanwezige ruimtelijke (stedelijke) kwaliteit zijn in dergelijke gebieden vormen van hoogtechnologische tuinbouw (glastuinbouw, sierteelt) en van landbouw mogelijk. Anderzijds is er ruimte voor andere landbouwactiviteiten zoals deeltijdse en/of hobby-land- en tuinbouw, kinderboerderijen en volkstuintjes.

Stedelijk netwerk

Het stedelijk netwerk is een complementair en samenhangend geheel van stedelijke gebieden en van structuurbepalende elementen van het buitengebied die verbonden zijn door infrastructuren (wegen, spoorwegen, kanalen enz.). Stedelijke netwerken zijn structuurbepalend en vragen om een samenhangend ruimtelijk beleid. Stedelijk netwerk is aldus een beleidsmatig begrip.

Steilrand

De steilrand is de steil opgaande rand van het Kempens plateau, die vooral uitgesproken is in het oosten, noordoosten en zuidoosten van het plateau, waar een niveauverschil van 40 à 50 meter hoogte voorkomt op korte afstand tussen het Kempens Plateau en het Midenterras van de Maas.

Stiltegebied

Een stiltegebied is een gebied van minstens één vierkante km of 100 ha waarin de geluidsbelasting door toedoen van menselijke activiteiten zo laag is dat het ervaren van de in dit gebied heersende natuurlijke geluiden niet of nauwelijks wordt verstoord.

Het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg selecteert stiltegebieden waarvoor een RUP kan worden opgesteld met als doel de stilte te bewaren. Een stiltegebied is een bijzonder type (toeristisch) rustgebied.

Structurerend of structuurbepalend

Een activiteit, kenmerk, element of component dat de (ruimtelijke) structuur bepaalt of de ruimte in belangrijke mate structureert. Het structurerend gegeven kan een bestaande (of historische) toestand weergeven: de activiteit of het element is structuurbepalend (geweest). Ofwel wordt een gewenste situatie aangegeven: het is gewenst dat de activiteit of het element structuurbepalend wordt voor nieuwe ontwikkelingen, zonder dat het daarom tot nu toe zo geweest is.

Structurerende landbouwproductie

'Structurerend' kan op twee manieren worden geïnterpreteerd. Enerzijds wordt de landbouw in het betreffend gebied in belangrijke mate bepaald door de vernoemde structurerende productierichting, anderzijds is het vermeld deelgebied belangrijk voor de vermelde productierichting in Vlaanderen of in Limburg.

Structurerende reliëfcomponent

Een structurerende reliëfcomponent is een reliëfcomponent die structuurbepalend is. De structurerende reliëfcomponenten zijn duidelijk visueel aanwezig en beklemtonen belangrijke gebiedsovergangen, zoals een cuesta of een steilrand (zie aldaar). Het beleid is erop gericht dat deze structurerende reliëfcomponenten visueel aanwezig blijven.

Struweel

Een struweel is een struikvormige vegetatie. De biologische waarderingskaart definieert een struweel als een gesloten vegetatie, opgebouwd uit houtige planten, niet hoger dan 2 tot 4 meter, zonder bomen.

Suburbanisatie

Suburbanisatie is een langdurig proces van uitwijking van functies (wonen en werken) vanuit binnensteden naar de stadsrand, waarbij de rand een voorstedelijk karakter krijgt. In de laatste decennia gebeurt de uitwijking niet enkel vanuit de binnenstad, maar ook vanuit de gehele stad en over een steeds ruimer gebied, waarbij de grens tussen stad, stadsrand en platteland steeds verder vervaagt.

Terrein voor openluchtrecreatieve verblijven

De categorie 'terrein voor openluchtrecreatieve verblijven' omvat de kampeerterreinen, de kampeerverblijfparken en de vakantieparken waarvoor een sectorale omkadering bestaat.

Toeristisch-recreatief netwerk

Een toeristisch-recreatief netwerk bestaat uit het geheel van toeristisch-recreatieve voorzieningen en infrastructuren die door hun ligging en onderlinge samenhang structuurversterkend werken. Elk van deze toeristisch-recreatieve voorzieningen vervult een complementaire rol.

Toeristisch-recreatieve structuur (ruimtelijk)

De ruimtelijk toeristisch-recreatieve structuur is de samenhang van alle ruimten met toeristisch-recreatieve infrastructuur.

Traject

Een traject is een ruimte die door een lijnvormige verkeersinfrastructuur wordt gedragen. Het heeft een verbindende functie binnen een beschouwd gebied. Trajecten komen voor als analytische categorie in de bestaande verkeers- en vervoersstructuur en als beleids categorie in de gewenste verkeers- en vervoersstructuur.

Transferium

Een transferium is een multimodaal overstappunt in personenvervoer, met toevoeging van dienstverlening.

Transport- en distributiezone

Een transport- en distributiezone is een duidelijk herkenbare ruimtelijke concentratie en gemeenschappelijke organisatie (initiatief) van internationaal georiënteerde transportactiviteiten en daarmee samenhangende bedrijvigheid. In die zones worden al dan niet zelfstandige diensten aangeboden die een meerwaarde hebben ten opzichte van normaal transport. Bij een bimodale transport- en distributiezone beperkt de overslag van goederen zich tot twee transportmodi (water - weg, water - spoor, spoor - weg, lucht - spoor, lucht - weg enz.).

Transport- en distributiezones worden beleidsmatig opgevat als een specifiek regionaal bedrijventerrein, bedoeld voor de vestiging van bedrijven met transport- en distributie-activiteiten.

tUL

tUL is de afkorting van transnationale Universiteit Limburg, een samenwerking tussen het Limburgs Universitair Centrum te Diepenbeek en de Universiteit van Maastricht.

Tumulus

Een tumulus is een grafheuvel, veel voorkomend in Zuid-Limburg.

Uiterwaarde

De uiterwaarden van een rivier beslaan het gebied tussen zomerdijk en winterdijk. Uiterwaarden overstromen periodiek. Langs de Maas liggen nog vier gebieden met waardevolle uiterwaarden.

Verblijfstoerisme en verblijfsrecreatie

Verblijfstoerisme en verblijfsrecreatie staan voor het geheel aan activiteiten dat buiten de onmiddellijke omgeving van de eigen woning plaatsvindt en waarmee tenminste één overnachting gepaard gaat.

Verdichting

Verdichting is één van de sleutelbegrippen in een ruimtelijk beleid waar openheid en stedelijkheid voorop staan. Verdichting betekent voor het ruimtelijk beleid in de stedelijke gebieden en de kernen van het buitengebied het volgende:

- het concentreren van het wonen en het werken in de stedelijke gebieden en de kernen van het buitengebied
- het differentiëren van de woningvoorraad
- het versterken van de multifunctionaliteit door verweving
- het opleggen van minimale dichtheden.

Verkeersleefbaarheid

De verkeersleefbaarheid verwijst naar een bepaalde toestand van een bepaald gebied, waarbij de draagkracht van het gebied al dan niet wordt overschreden door de negatieve impact van het verkeer (zowel rijdend als stilstaand) dat er doorheen gaat of er zijn bestemming vindt. Onder verkeersleefbaarheid wordt verstaan dat het ruimtebeslag en de barrièrewerking van het gemotoriseerd verkeer en de geluidshinder nog aanvaardbaar zijn voor de overige activiteiten en vormen van verkeer, voor de kwaliteit van het openbaar domein en voor het stads- en landschapsbeeld. Verkeersleefbaarheid nastreven beoogt meer veiligheid en minder hinder.

Verordening

Een verordening is (in de gebruikelijke publiekrechtelijke betekenis) een rechtsregel met een abstract, algemeen en onpersoonlijk karakter die voor de duur van zijn gelding op een abstract aantal gevallen van toepassing is (dus een wet in de materiële zin van het woord), maar die geen wet is in de formele zin van het woord. Stedenbouwkundige verordeningen vormen samen met ruimtelijke uitvoeringsplannen belangrijke instrumenten van het ruimtelijk beleid.

Vervoersarmoede

Het optreden van een acuut verplaatsingsprobleem doordat men niet beschikt over individueel vervoer en het collectief vervoer ontoereikend is om te voorzien in een aantal elementaire verplaatsingsbehoeften. De niet-autobezitters zullen vervoersarmer worden naarmate de auto als verplaatsingsmiddel noodzakelijker wordt.

Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN)

Het VEN is het geheel van de grote eenheden natuur (GEN) en de grote eenheden natuur in ontwikkeling (GENO) die als beleidscategorieën uitgewerkt zijn in het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu en in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.

Vogelrichtlijn(-gebied)

De vogelrichtlijn is Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand. De Europese vogelrichtlijn heeft tot doel maatregelen te nemen om in Europese context zeldzame of bedreigde vogelsoorten te beschermen. Daartoe worden volgens welbepaalde criteria beschermingsgebieden aangeduid. Het Besluit van de Vlaamse Executieve van 17 oktober 1988, (Belgisch Staatsblad van 29 oktober 1988) duidt de vogelrichtlijngebieden aan. Het decreet op natuurbehoud werkt voor deze gebieden beschermingsmaatregelen uit.

Voor- en natransport

Voor- en na transport is het transport dat nodig is om vanuit de herkomstlocatie een halte van collectief of openbaar vervoer te bereiken, respectievelijk vanuit een halte van collectief of openbaar vervoer de bestemmingslocatie te bereiken. Voor- en/of natransport kan gerealiseerd worden met verschillende vervoersmodi. Voorbeelden van voortransport zijn: vanuit de eigen woning te voet naar een bushalte, met de fiets tot een treinstation, met de auto tot een parkeerplaats voor carpooling enzovoort.

Watering

Een watering of vloeibeemd was een 19de eeuwse hooiland dat via een ingenieus grachtensysteem werd bevoeid met het kalkrijk water van het Kempens Kanaal. De combinatie van het kalkrijk water in de voorts zure Kempense omgeving, met de ingezaaide Alpenplanten, maakt de wateringen uniek in Europa. De meeste wateringen zijn omgevormd tot populierenaanplanten.

In een andere betekenis is een watering een volgens de wet van 5 juni 1956 gereguleerd samenwerkingsverband dat een groot deel van een stroombekken beheert met het oog op permanente afwatering van lager gelegen gronden, opgericht in dienst van de landbouw.

Winterbed

Het winterbed van een rivier is de rivierbedding in de winter, die breder is dan het zomerbed.

Woningbehoefte

De woningbehoefte is de behoefte aan bijkomende woongelegenheden in een bepaalde kern, berekend vanuit een gesloten prognose voor kernen in het buitengebied, en vanuit een open prognose voor de stedelijke gebieden.

Woongelegenheid

Een woongelegenheid is een woonruimte voor één persoon of één groep van personen met een minimale zelfstandigheid die (samen) in deze ruimte gedurende de grootste tijd van het jaar al of niet met georganiseerde hulp eten, slapen en zich ontspannen (= wonen). Hierin zijn begrepen de ééngezinswoningen, appartementen, diverse vormen van studio's (serviceflats, studio's voor begeleid zelfstandig wonen, gewone studio's enzovoort) en studentenkamers. Rusthuizen, weeshuizen en andere opvangcentra met verschillende kamers worden als één woongelegenheid voor een collectief gezin of huishouden beschouwd.

Zonevreemd

Voor zonevreemde gebouwen en activiteiten wordt de volgende omschrijving gehanteerd: een gebouw, activiteit of functie kan pas als zonevreemd worden beschouwd, wanneer zowel de juridische toets, met name het al dan niet overeenstemmen met bestaande voorschriften, als de planologische toets, met name de (on)verenigbaarheid met verschillende activiteiten en functies, duidelijk daartoe besluiten. Zonevreemd is niet hetzelfde als illegaal.

Literatuurlijst

- Albrechts L., Eskens B., Mangelschots N., Bracke L. en L. Moors. Juni 1994. Limburg in ruimtelijk perspectief. ISRO, KULeuven ism. 3^e directie provincie Limburg.
- Antrop M., Gulinck H., Van Looy K., De Blust G., Van Ghelue P., Melkebeke I. en E. Kuijken. Augustus 1993. Structuurplan Vlaanderen, deelfacet open ruimte. Eindrapport. Universiteit Gent, K.U.Leuven, Instituut voor Natuurbehoud.
- Antrop M. en S. Van Damme. 1995. Landschapszorg in Vlaanderen: onderzoek naar criteria en wenselijkheden voor een ruimtelijk beleid met betrekking tot cultuurhistorische en esthetische waarden van de landschappen in Vlaanderen. Universiteit Gent.
- AROL. 1987. Sectorstudie recreatie Vlaanderen.
- AROL. 1990. Golf in Vlaanderen, behoeftenstudie.
- BBM. December 1998. Een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg.
- Belgische Boerenbond. 1993. Statistische atlas van de agrarische ruimte.
- Belgische Boerenbond. Januari 1994. De land- en tuinbouw in Vlaanderen, een ruimtelijke benadering.
- Belgische Boerenbond. Januari 1997. Inventaris van het landbouwgrondgebruik in Vlaanderen, digitale versie.
- Belgische Boerenbond. November 1995. Provinciale LOP-gegevens, Limburg.
- Benelux Economische Unie. 1 oktober 1997. De Tweede Benelux Structuurschets, Ruimte voor samenwerking, beslisnota, M/RO (97).
- Berten R. (red.) 1990. Natuur & Flora in Limburg.
- Boerjan P. en E. Lodewyck. 1995. Basisbegrippen recreatie en toerisme.
- Centrum voor landbouweconomie. 1998. De landbouwactiviteit in de Belgische gemeenten: proeve van een typologie. CLE-studie A81.
- Centrum voor Landbouweconomie. 2000. Bruto Standaardsaldi voor de gewassen en de veehouderij (periode 1994/95 – 1998/99). CLE - STAT A12 – 2000.
- De Blust G., Froment A., Kuijken E., Nef L. en R. Verheyen. 1985. Biologische waarderingskaart van België, algemeen verklarende tekst.
- De Ridder F. en J. Gabriëls. 1999. Wijzigingen in het broedvogelbestand van de provincie Limburg: een vergelijking van de reservaten en niet-reservaatgebieden. Oriolus 65(4):141-148.
- De Winne A. 1912. De doodende fabrieken der Kempen.
- Dierckx C. 1995. Perifere handelsontwikkelingen en mobiliteit. Planologisch nieuws 15(2).
- Diriken P. 2000. Landschapskenmerkenkaart Limburg. Landschapszorg in Vlaanderen. Aanvullende inventaris van de ruimtelijke landschapskenmerken van bovenlokaal belang. Ontwerprapport.
- Europese Commissie. 1999. EROP, Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief: op weg naar een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van het grondbeleid van de EU.
- Gabriëls *et al.* 1994. Broedvogelatlas van Limburg.

GOM-Limburg. 1993. Integraal Ontwikkelingsplan Limburg 2010. Synthese en deelrapporten.

Gouvernement de Wallonie. 1999. Schéma de Développement de l'Espace Régional.

Honnay O. 1994. Kartering van het fysisch systeem en de ruimtelijke structuren in Vlaanderen op schaal 1/50.000. Stichting Plattelandsbeleid in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij.

IML. Juni 1996. Globale Structuurvisie Maasland. Herstructureringscomité Grind.

IML. Juni 1996. Overzicht nabestemmingsplannen, goedgekeurd door het Herstructureringscomité.

Instituut voor Natuurbehoud. 1994-1998. Biologische waarderingskaart van het Vlaamse Gewest.

Internationale voorbereidingscommissie MHAL. Juni 1991. Op weg naar een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor het stedelijk kerngebied van de Euregio Maas-Rijn.

Internationale Stuurgroep MHAL. Juni 1994. Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief. Eindadvies.

Internationale Werkgroep MHAL. April 1996. Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief. Rapportage doorwerking.

Koninklijke Belgische Golf Federatie. 1997. Golfsport en RSV.

Kuijken E. (red.) 1999. Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 6, Brussel.

Landbouwoverleg Noord-Limburg. Juni 1998. Inventaris van de landbouw in Noord-Limburg.

MHAL. Juni 1993. Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief Ontwerp. Internationale Coördinatiecommissie.

MHAL. April 1996. Ruimtelijke Ontwikkelingsperspectief. Rapportage doorwerking. Internationale Werkgroep.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Ruimtelijke Planning. 1998. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen 1997, integrale versie.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Land- en Tuinbouw. Mei 1999. Tweede Landbouwconferentie. 'Voor een Vlaams Plattelandsbeleid'. Eindrapport.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur, AWZ - Afdeling Maas & Albertkanaal. Juni 1999. Project Levende Grensmaas. Stand van zaken en beschrijving Vlaams voorkeursalternatief.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuur. Maart 2000. Grensoverschrijdend Ecologisch basisplan tussen Vlaanderen en Nederland, voorstudie. Grontmij in opdracht van Afdeling Natuur.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Ruimtelijke Planning. 2000. Inventaris van de bedrijventerreinen, 1 januari 2000.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AROHM. 2000. Decreten ruimtelijke ordening. Officiële coördinatie.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen. 2001. Nieuwe impulsen voor de landschapszorg. De landschapsatlas, baken voor een verruimd beleid, M&L cahier 5, Brussel.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Februari 2001. Samenvatting 'Ruimte maken, ruimte delen', Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000.

NRIT. 1975. Definiëring van begrippen op het gebied van toerisme en recreatie.

Plangroep Ruimtelijk Structuurplan Limburg. Februari 1997. Rapport 1. Beleidsvisie op ruimtelijke ontwikkelingen in Limburg.

Plangroep Ruimtelijk Structuurplan Limburg. Februari 1997. Rapport 2. Reactie op het ontwerp Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

Plangroep Ruimtelijk Structuurplan Limburg. April 1999. Krachtlijnen voor een ruimtelijke structuur in Limburg. Ruimtelijk Structuurplan Limburg. Concepten en visie.

Provinciale landbouwdienst Limburg. 1995, 1997, 1998, 2001. De toestand van de landbouw binnen Limburg in 1994, 1996, 1997, 1998-1999. Jaarverslagen 1994, 1996, 1997, 1998-1999.

Provinciale sportdienst Limburg. 1998. Onderzoek polyvalente locaties.

Provinciale sportdienst Limburg. 1999. Onderzoek ruimtebehoefte naar sport. Tussenrapport.

Provincie Antwerpen. 25 april 2001. Ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen. Studiegroep Omgeving in opdracht van de Bestendige deputatie van de provincieraad van de provincie Antwerpen.

Provincie Limburg. 1987. Algehele herziening streekplan Zuid-Limburg. Plan. Maastricht.

Provincie Limburg. 1989. Toeristisch en recreatief beleidsactieplan. Hasselt.

Provincie Limburg. 1995. Algehele herziening streekplan noord- en midden Limburg. Maastricht.

Provincie Limburg. 1995. Beleidsnota natuur en landschap 1995-1999. Maastricht.

Provincie Limburg. 1997. Beleidstoelichting inzake de onbevaarbare waterlopen. Hasselt.

Provincie Limburg. 1999. Het milieubeleidsplan Limburg 1999-2003. Hasselt.

Provincie Limburg. December 2000. Ontwerp Provinciaal Omgevingsplan Limburg. Maastricht.

Provincie Noord-Brabant. 1992. Streekplan Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant. April 2000. Brabant uitgelijnd. Hoofdlijnen provinciaal ruimtelijk beleid.

Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw. 1998. Nationaal Park Hoge Kempen, groene kans.

Robben G. Oktober 1996. Waarin verzeilt de distributie ? Studiedag 'Distributie en mobiliteit'.

SPRE deelproject: Omschakeling van bestemde naar bouwrijpe bedrijventerreinen in economische knooppunten in Vlaanderen. Deel Limburg, GOM-Limburg, Hasselt, 2001.

SPRE Business Plan 2001-2004, Vanhaverbeke W., Cabus, P., Allaert G. Juni 2001.

SPRE Vooronderzoek ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen. Naar een Vlaams prognosemodel. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Economie, Nijmegen-Brussel. Juni 2001.

Streekplatform Haspengouw. April 1998. Analyse van de fruitteeltsector.

Streekplatform Midden-Limburg. 2000. Streekcharter Midden-Limburg.

Streekplatform Noord-Limburg. Februari 2000. Streekvisie Noord-Limburg.

Studiegroep Omgeving. Structuurplan Sint-Truiden.

Toerisme Limburg vzw. 1999. Toekomstvisie op de toekomstige ruimtebehoefte in Limburg, met bijzondere aandacht voor de problematiek van de campings.

Toerisme Limburg vzw. 2001. STAP, Strategisch Toeristisch Actieplan Limburg, 2001-2006.

- Van de Genachte G. 1997. Composietkaart van de Atlas van de relictten in de provincie Limburg. LISEC in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en Provincie Limburg.
- Van de Genachte G. en W. Smets. December 1999. Atlas van de relictten van de traditionele landschappen in de provincie Limburg, eindrapport. LISEC in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en Provincie Limburg.
- Van Naelten M. 1993. Rapport van de sector economie inzake het Ruimtelijk Structuurplan Limburg.
- Vlaamse Landmaatschappij. 2001. Open ruimte in Vlaanderen. Jaarverslag 2000.
- VLM. Juni 1993. Landinrichting Project Noordoost-Limburg. Richtplan (eindvoorstel goedgekeurd op 1 maart 1995).
- VLM. Januari 1997. Landinrichting Project Grote-Netegebied. Richtplan (eindvoorstel goedgekeurd op 30 juni 1997).
- VMM. 1997. Waterkwaliteit 1996.
- VMM. 1997. Zware metalen 1996. Kaart
- VMM. 1998. Evolutie van de waterkwaliteit in Vlaanderen: basismeetnet. 1990-1997. Kaart
- VMM. 1998. Lozingen in de lucht 1996-1997.
- VMM. 1998. Luchtkwaliteit 1997.
- VMM. 1998. Nitraatconcentraties in Vlaanderen getoetst aan de imperatieve norm van de EU-richtlijn 75/440, 1997. Kaart
- VMM. 1998. Waterkwaliteit. Lozingen in het water 1997.
- VMM. 1999. Biologische waterkwaliteit in Vlaanderen. Kaart
- WAV. 1997. De arbeidsmarkt in de provincie Limburg.
- Yzewijn D. 1987. Toerisme, recreatie, economie: de provincie Antwerpen als voorbeeld.

Voetnoten

- ¹ Albrechts, L., 1993.
- ² Rapport 1, 'Beleidsvisie op ruimtelijke ontwikkelingen in Limburg' en Rapport 2, 'Reactie op het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen'.
- ³ Zie ook: Studiegroep Omgeving, Ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen, Bestendige Deputatie van de provincie Antwerpen, 25 april 2001. Van den Broeck, P., Ruimtelijke structuur, eindwerk, 1997.
- ⁴ Gegevens 01/01/2000. Provincie Limburg, 2de directie Welzijn, studiecel.
- ⁵ Europese Commissie, EROP, Europees Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief: Op weg naar een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van het grondbeleid van de EU, 1999.
- ⁶ Benelux Economische Unie, De Tweede Benelux Structuurschets, Ruimte voor samenwerking, beslisnota, M/RO (97), 1 oktober 1997 (met bijlage).
- ⁷ De ministeriële werkgroep voor ruimtelijke ordening van de Benelux heeft op 30 oktober 2000 een drietal beslispunten aangaande deze Tweede Benelux Structuurschets goedgekeurd.
- ⁸ Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer, samenvatting 'Ruimte maken, ruimte delen', Vijfde Nota over de Ruimtelijke ordening 2000, februari 2001.
- ⁹ Gouvernement Wallonie, Schéma de Développement de l'Espace Régional, 1999.
- ¹⁰ MHAL, Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief Ontwerp, Internationale Coördinatiecommissie, juni 1993.
- ¹¹ Zie omzendbrief RO 96/06.
- ¹² Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand, Besluit van de Vlaamse Executieve van 17 oktober 1988 (Belgisch Staatsblad van 29 oktober 1988).
- ¹³ Belgisch Staatsblad van 29 oktober 1988, Besluit van de Vlaamse Executieve tot aanwijzing van speciale beschermingszones in de zin van artikel 4 van de Richtlijn 74/409/E.E.G. van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (17 oktober 1979).
- ¹⁴ Beslissing van de Vlaamse Regering van 4 mei 2001.
- ¹⁵ Artikel 6 lid 1 (zorgplicht) geeft aan dat de lidstaten voor de aangewezen gebieden de nodige instandhoudingsmaatregelen moeten treffen. Het staat iedere lidstaat vrij eigen werkmethode en maatregelen vast te stellen, maar de gekozen maatregelen - of deze nu van wettelijke, bestuursrechtelijke of contractuele aard zijn - moeten er in elk geval voor zorgen dat de habitattypes en soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen, in stand worden gehouden en zelfs worden hersteld. Nieuwe plannen of projecten binnen deze Natura 2000-gebieden of met mogelijke impact op de gebieden dienen hieraan eveneens te worden getoetst.
Artikel 6 lid 2 (voorkomingsbeginsel) geeft aan dat de lidstaten de nodige stappen moeten ondernemen om achteruitgang van de habitattypes en verstoring van de soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen, te voorkomen.
Artikel 6 lid 3 (effectenbeoordeling) schrijft voor dat van elk plan of project dat significante gevolgen kan hebben voor de aangewezen gebieden een effecten-beoordeling wordt gemaakt (bijvoorbeeld door een MER rapportage) voor de habitattypes en soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen. Projecten kunnen enkel worden doorgevoerd indien wordt geoordeeld dat er geen negatieve effecten uit voortvloeien voor de natuurbehoudsdoelstellingen voor het gebied.
Artikel 6 lid 4 (compensatiebeginsel) Indien, ondanks een negatieve beoordeling, een plan toch moet worden doorgevoerd bij ontstentenis van alternatieve oplossingen of om dwingende redenen, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, moeten de nodige compenserende maatregelen worden genomen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 niet wordt geschaad. Wanneer de betrokken speciale beschermingszone een gebied met prioritair habitattypes of prioritair te beschermen soorten is, komen als dwingende redenen van groot openbaar belang alleen argumenten in aanmerking die verband houden met de menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten, dan wel, na advies van de Europese Commissie, andere dwingende redenen van groot openbaar belang. Diegene die

een schadelijke activiteit wil ondernemen, heeft de plicht alle beoogde compensatie maatregelen aan de Europese Commissie te melden en aan te tonen dat ze het gewenst resultaat zullen leveren. Compensatiemaatregelen moeten uiterlijk vastgesteld zijn met het besluit tot de toelating van de ingreep en dienen in feite gerealiseerd te zijn vooraleer de ingreep plaatsvindt.

- ¹⁶ Vlaamse Hydrologische Atlas.
- ¹⁷ Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid, p. 164-172.
- ¹⁸ Project Levende Grensmaas – stand van zaken en beschrijving Vlaams voorkeursalternatief – juni 1999
een initiatief van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
departement Leefmilieu en Infrastructuur
afdeling Coördinatie Beleidsvoorbereiding
AWZ, Afdeling Maas § Albertkanaal
AMINAL, afdeling Natuur
- ¹⁹ Zie ook: Technum, Nolim Park, Haalbaarheidstudie overslagstation spoorvervoer Noord-Limburg, april 2001.
Zie ook: De Wachter, L., Conceptnota voor een grootschalig industrieterrein te Lommel.
- ²⁰ Meer details in Bertin (1990) en Honnay (1994), verdere uitdieping van de relatie met het traditioneel landschap in Van de Genachte (1997). De geactualiseerde bodemkaart van België geeft een gedetailleerder beeld van de ruimtelijke variatie van textuur, vochttrap en moedermateriaal.
- ²¹ VMM, Biotische Index.
- ²² Naar Honnay (1994) Kartering van het fysisch systeem en de ruimtelijke structuren in Vlaanderen op schaal 1/50.000. Stichting Plattelandsbeleid in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij.
- ²³ Beleidstoelichting 1997 inzake de onbevaarbare waterlopen (provincie Limburg).
- ²⁴ Studie 'Grondwaterkwaliteit in de provincie Limburg' (1992).
- ²⁵ VMM (1997, 1998 en 1999).
- ²⁶ Beslissing Vlaamse Regering, 21 oktober 1987.
- ²⁷ Van Rompay, A., Govers, G., Van Oost, K., Van Muysen, W. en Poesen, J., 2000. Bodemerossiesnelheden op landbouwpercelen in Vlaanderen. Laboratorium voor Experimentele Geografie, K.U.Leuven.
- ²⁸ Deze gebieden zijn geselecteerd in het Limburgs Milieubeleidsplan 1999 - 2003.
- ²⁹ Ruimtelijk structuurplan provincie Antwerpen, januari 2001, p. 36.
- ³⁰ In Limburg liggen de enige (terrestrische) natuurgebieden van Vlaanderen die groter zijn dan 4 à 5.000 ha (volgens het landgebuik, niet volgens bestemmingsplannen). In heel Vlaanderen liggen buiten Limburg slechts een 7-tal gebieden groter dan een duizendtal ha, voornamelijk in de Antwerpse Kempen. In Nederland wordt 1.000 ha als een minimum beschouwd om een gebied in aanmerking te laten komen voor een selectie als 'Nationaal Park' (in een verstedelijkte 'West-Europese' context).
- ³¹ Waaronder een groot deel van de vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden.
- ³² Dit blijkt duidelijk uit de verspreiding van de bedreigde of Rode Lijstsoorten in Vlaanderen. De zogenaamde 'hot spots' met het voorkomen van Rode-Lijstsoorten van dagvlinders, libellen, spinnen en hogere planten, liggen voor een groot deel in de Limburgse Kempen of in Voeren. Voor Rode-Lijstsoort planten van heiden, vennen en hoogveen is Limburg extreem belangrijk. Voor planten van voedselarme waters, staat Limburg ongeveer op gelijke voet met Antwerpen (Vlaams Natuurrapport, 1999). Voorbeelden van Vlaamse Rode-Lijstsoorten waarvoor de Limburgse populaties uiterst belangrijk zijn: Grauwe klauwier, Das, Boomkikker, Vroedmeesterpad, Slechtvalk, Kwak, Oeverzwaluw, Ijsvogel, Kwartelkoning, Orpheusspotvogel, Paapje, Tu-reluur, Oeverloper, Roerdomp, Woudaapje, Gladde slang, Knoflookpad, Heikikker, Veldparelmoervlinder, Grote Vos, libellen gebonden aan stromend en voedselarm water, Jeneverbes, Rode bosbes, Rode dophei.
- ³³ Het gaat hier in de primaire sector om een omzet van enkele honderden miljoenen BEF (houtoogst, bosbeheerswerken enz.).
- ³⁴ In West-Limburg en in Noordoost-Limburg zijn twee proefprojecten van 'Bosgroepen' opgestart om de negatieve gevolgen van vooral de eigendomsversnippering te milderen.

- ³⁵ Het betreft een verhouding met in de teller het Limburgs aandeel van de bestemming in kwestie ten opzichte van de totale (Vlaamse) oppervlakte met die bestemming en in de noemer het aandeel van de oppervlakte van Limburg in de totale oppervlakte van Vlaanderen (18% dus).
- ³⁶ 28.000 ha bossen en heidegebieden, verdeeld over drie complexen, in een gordel van circa 50.000 ha. Het totaal ecodistrict heeft een oppervlakte van circa 85.000 ha.
- ³⁷ Zie biologische waarderingskaart.
- ³⁸ Voor de situering van deze natuurverbindingen wordt verwezen naar kaart 58 'natuurverbindingen en ecologische infrastructuur van bovenlokaal belang' van het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012.
- ³⁹ Bongaerts Peter, 'Limburgs landschap in lagen' in Architectuur & Geweten, 1995.
- ⁴⁰ August De Winne, De doodende fabrieken der Kempen, 1912.
- ⁴¹ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, Deel 1A: Bestaande Ruimtelijke Structuur - informatief gedeelte, p. 53.
- ⁴² Er wordt uitgegaan van de SVR-prognose: prognose van de studiedienst Vlaamse regering. Dit is een huishoudprognose over de periode 2005 - 2025 voor alle Vlaamse gemeenten. De technische achtergrond van deze prognoses is beschreven in SVR - Technisch rapport 2007/1.
- ⁴³ Input-outputanalyse.
- ⁴⁴ De sterkere groei van de toegevoegde waarde in Limburg geldt voor de hele periode 1985 - 1997. Voor het arrondissement Hasselt kan wel worden vastgesteld dat de ontwikkeling van de toegevoegde waarde negatief was van 1990 tot 1993 (door de sluiting van de mijnen), maar dat sedert 1993 terug een sterke ontwikkeling van de toegevoegde waarde kan worden vastgesteld.
- ⁴⁵ De inrichting of bedrijfsafdeling uit de gedecentraliseerde RSZ-statistiek. Vanuit deze benaderingswijze zijn bijvoorbeeld ook de lokale bankfilialen en grootwarenhuizen opgenomen als inrichtingen.
- ⁴⁶ Katoen Natie, Eurologistics, Van Gend & Loos, Power Tools Distribution, Scania, SML/SMG, TDS-Essers, Belstor, SKF, Bose, Seco Tools, DHL, Alcoa, Calodar, Rosantra, HN-autotransport enz. (GOM Limburg, Economisch Rapport 10/1997 p. 11).
- ⁴⁷ Gegevens gebaseerd op de arbeidsmarktindicatoren van het Steunpunt WAV, voor het jaar 1997.
- ⁴⁸ De indeling steunt op de selectie van de economische knooppunten in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.
- ⁴⁹ Inclusief de zelfstandige werkgelegenheid.
- ⁵⁰ De arbeidsbalans is de verhouding tussen de totale in de gemeente werkende bevolking en de inwoners behorende tot de groep van de actieve bevolking.
- ⁵¹ Tijdens de periode 1984 - 1991 bleek dat de uitgifte van gronden aan bedrijven voor 50% betrekking had op industriële activiteiten, voor 11% op de bouw en voor 39% op activiteiten in de tertiaire sector. Dit laatste heeft vooral betrekking op: reparatie van gebruiksgoederen en voertuigen, goederenvervoer en personenvervoer over de weg, tussenpersonen in het vervoer, groothandel, opslag, recuperatiebedrijven, hulpbedrijven en dienstverlening aan ondernemingen, verhuur van goederen, schoonmaakbedrijven, wasserijen, autorijdscholen enz.
- ⁵² Bron: AROHM afdeling ruimtelijke planning, Digitale vectoriële versie van de geactualiseerde gewestplannen.
- ⁵³ Bron: AROHM afdeling ruimtelijke planning, bijstelling van inventaris GOM, verwerkt door de plangroep Limburg.
- ⁵⁴ Rekening houdend met een coëfficiënt van 1,2 voor de uitrusting van het terrein.
- ⁵⁵ GOM-Limburg, Integraal ontwikkelingsplan Limburg 2010, deelrapport: bedrijventerreinen, 1993. De 11,8 ha gaat over bruto-oppervlakten.
- ⁵⁶ WAV, De arbeidsmarkt in de provincie Limburg, 1997, p. 19. De cijfers van 1992, afkomstig van de GOM-Limburg, hebben betrekking op bedrijventerreinen groter dan 5 ha; de cijfers van 1997 op alle bedrijventerreinen.

- ⁵⁷ Bron: GOM-Limburg, Integraal ontwikkelingsplan Limburg 2010, Deelrapport bedrijventerreinen.
- ⁵⁸ Bronnen: NIS, 1991 (Fiscale Statistieken en kadastragegevens) en CABUS P., 1994. Uit sectorale onderzoeken blijkt dat voor specifieke terreinbehoefte het ruimtegebruik per werknemer in Vlaanderen met 8,25 m² per jaar toeneemt. In de tertiaire sector bedraagt de toename in het ruimtegebruik per werknemer 1 m² per jaar. (Bron: VAN NAELTEN M., Rapport van de sector economie inzake het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, 1993).
- ⁵⁹ In het economisch netwerk van het Albertkanaal is de oppervlakte aan bedrijventerreinen gelegen op het grondgebied van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk niet meegeteld.
- ⁶⁰ Dit gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan is ondertussen door de Raad van State geschorst.
- ⁶¹ Statistieken 2000, Dienst voor de Scheepvaart.
- ⁶² 30 juni 1996.
- ⁶³ Gegevens BBM, 1998.
- ⁶⁴ Dierckx, C., Perifere handelontwikkelingen en mobiliteit, Planologisch nieuws, jaargang 15, nummer 2, 1995.
- ⁶⁵ Robben, G., Waarin verzeilt de distributie?, Studiedag 'Distributie en mobiliteit', oktober 1996.
- ⁶⁶ BBM, Een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg, december 1998.
- ⁶⁷ Een lijst van de zone I sectoren is opgenomen in het K.B. van 8 augustus 1975.
- ⁶⁸ In de kerngebieden van steden en dorpen wordt een erg grote leegstand vastgesteld. In het kader van de diverse Mercurius-onderzoeken bedroeg de gemiddelde leegstand in de kernen niet minder dan 11%, waar 5 à 6% als aanvaardbaar wordt genoemd.
- ⁶⁹ Over de provincie Limburg telt men tal van dergelijke solitaire winkels. Een exhaustieve opgave is derhalve niet mogelijk.
- ⁷⁰ BBM, Bureau voor Bedrijfsadvies & Marketing, een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg, eindrapport, december 1998, p. 42-45.
- ⁷¹ Gegevens uit: Provinciale Landbouwdienst (1996, 1997, 1999) De toestand van de landbouw binnen Limburg, Provinciale Landbouwdienst (2001) Jaarverslag 1998-1999; G.O.M. (1993) Integraal ontwikkelingsplan Limburg 2010, deelrapport landbouw (aangepast met NIS-tellingen, 1998).
- ⁷² Het gaat hier voornamelijk om de gemeenten Peer, Bree, Meeuwen-Gruitrode, Bocholt, Kinrooi en Maaseik, en in mindere mate Neerpelt en Hamont-Achel.
- ⁷³ Deze 'dynamiek' wordt bepaald aan de hand van het landbouwareaal, fysieke karakteristieken, zoals bodemgeschiktheid, voorkomen van ruilverkaveling en socio-economische karakteristieken, zoals bruto-standaardsaldi en bedrijfscontinuïteit (STABO, 1993 en NIS, cfr. RSV, 1997). Bocholt heeft volgens deze benadering een hoog dynamische landbouw. In Bree, Peer, Meeuwen-Gruitrode en Maaseik is de landbouw 'dynamisch', in Neerpelt en Hamont-Achel 'matig dynamisch'.
- ⁷⁴ Een uitzondering hierop zijn Halen, Hoeselt, Alken en Wellen die geen 'hoogdynamisch' maar een 'dynamisch' landbouwprofiel hebben.
- ⁷⁵ Om de evolutie van de oppervlakte cultuurgrond aan te geven, worden de NIS-gegevens (mei tellingen) gebruikt omdat deze langer beschikbaar zijn dan de mestbankgegevens van VLM.
- ⁷⁶ Gegevens NIS, 2000.
- ⁷⁷ Zoals geraamd in 1991, ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 78.
- ⁷⁸ 60 à 65% van de Vlaamse arealen hardfruitteelt en aardbeien ligt in Limburg. De Haspengouwse fruitteelt is structurerend op Vlaams niveau (ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 85).
- ⁷⁹ In deze analyse werden de laatst beschikbare Bruto Standaard Saldi gebruikt (C.L.E., 1998, BSS periode 1992/93-1996/97), in combinatie met de NIS-meitellingen gepubliceerd in 1998 (toestand 15 mei 1997). Het BSS kan men vergelijken met een 'toegevoegde waarde'. Het is de geldwaarde van de productie waarvan de bijbehorende specifieke kosten zijn afgetrokken, berekend als gemiddelden voor heel België. Voor de bere-

kening van de BSS per productie, werden oppervlakten en dieren gegroepeerd per teeltgroep, en niet per productierichting.

⁸⁰ 'Structuurbepalend' kan op twee manieren worden geïnterpreteerd: enerzijds wordt de landbouw in dat deelgebied (of gemeente) in belangrijke mate bepaald door de vermelde productierichting, anderzijds is het vermelde deelgebied belangrijk voor de vermelde productierichting in Vlaanderen (eerste kolom) of in Limburg (tweede kolom).

⁸¹ Dit is de Vlakte van Peer.

⁸² Bronnen: N.I.S., 1998 (15 mei 1997); Streekplatform Haspengouw (1998) Analyse van de fruitsector; Landbouwoverleg Noord-Limburg (1998) Inventaris van de landbouw in Noord-Limburg; Centrum voor Landbouweconomie (1998, studie A81) De landbouwactiviteit in de Belgische gemeenten: proeve van een typologie; Belgische Boerenbond (1994) De land- en tuinbouw in Vlaanderen, een ruimtelijke benadering; Belgische Boerenbond (1995) Provinciale LOP-gegevens, Limburg.

⁸³ Gegevens BB, 1997.

⁸⁴ BB, 1997.

⁸⁵ BB, 1997.

⁸⁶ GOM in Streekplatform Haspengouw, 1998.

⁸⁷ Belgische Fruitveiling: omzet 3,1 mrd BEF, 4.500 aangesloten telers, marktleider in hardfruit; Veiling Borgloon: omzet 1,89 mrd BEF, 2.500 telers, marktleider zachtfruit (aardbeien); Veiling Haspengouw: omzet 1,7 mrd BEF, 3.700 telers, vooral peren en marktleider steenfruit; Limburgse Tuinbouwveiling: omzet 478 mln BEF, 965 telers, ook groenten (1997).

⁸⁸ BB, 1997.

⁸⁹ Alhoewel de steenkoolexploitatie in 1992 werd stopgezet, bevindt zich in Limburg nog een geschatte reserve van circa 4 miljard ton steenkool in de ondergrond, met dikwijls een hoge carbo-chemische kwaliteit. Wegens de comparatief hoge exploitatiekosten is een hervatting van de ontginning niet voorzien.

⁹⁰ Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, p. 101-103.

⁹¹ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 424-426.

⁹² Transportzones worden gedefinieerd als 'een duidelijk herkenbare ruimtelijke concentratie en gemeenschappelijke organisatie (initiatief) van internationaal georiënteerde transportactiviteiten en daarmee nauw samenhangende bedrijvigheid, waar al of niet zelfstandige diensten worden aangeboden, die een meerwaarde hebben ten opzichte van normaal transport' (Bron: RIJKSPLANOLOGISCHE DIENST, 'Inland terminals en transportcentra in Nederland', 1988).

⁹³ BBM, Bureau voor Bedrijfsadvies & Marketing, een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg, eindrapport, december 1998, p. 48.

⁹⁴ BBM, Bureau voor Bedrijfsadvies & Marketing, een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg, eindrapport, december 1998, p. 49.

⁹⁵ De goedkeuring en de definitieve vaststelling van dit provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan zijn vernietigd door de Raad van State bij arrest van 21 oktober 2010. Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is opnieuw definitief vastgesteld in de provincieraad van 16 maart 2011 en goedgekeurd bij ministerieel besluit van 5 juli 2011. Er zijn twee verzoekschriften tot nietigverklaring ingediend bij de Raad van State. Deze procedures zijn nog lopende.

⁹⁶ In het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg was Buitensingel te Lommel gecategoriseerd als kleinhandelsconcentratie type II. Door de recente afbakening van het kleinstedelijk gebied vervalt dus in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg, gecoördineerde versie 2012, de categorisering van Buitensingel als kleinhandelsconcentratie type II.

⁹⁷ Zie verduidelijkende tekst bij vorige voetnoot.

⁹⁸ De cijfers voor het economisch netwerk Albertkanaal zijn exclusief de oppervlakte aan bedrijventerreinen gelegen op het grondgebied van het regionaalstedelijk gebied

⁹⁹ In dit deeltotaal is de oppervlakte aan bedrijventerreinen gelegen in Bilzen en Beringen niet opgenomen. Deze zijn gewaardeerd als onderdeel van het economisch netwerk Albertkanaal.

- ¹⁰⁰ Boerjan, P. en Lowyck, E., Tobos, Basisbegrippen recreatie en toerisme, Brussel, 1995.
- ¹⁰¹ Yzewijn, D., Toerisme, recreatie, economie: de provincie Antwerpen als voorbeeld, 1987; N.R.I.T., Definiëring van begrippen po het gebied van toerisme en recreatie, 1975; A.R.O.L., Planologische dienst, Sectorstudie recreatie Vlaanderen, Belgroma, 1987.
- ¹⁰² Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 550.
- ¹⁰³ Het gaat hier om volledig ongebruikte recreatiezones (zonder recreatieve infrastructuur), niet grenzend aan reeds ingenomen gebieden.
- ¹⁰⁴ Concentraties bevinden zich in As-Opglabbeek Heiderbos, het Laar; te Ham (Grote Hees), Tessenderlo (Houterenberg), Overpelt (Napoleonstrand), Beringen, Gruitrode en Lanklaar. Meer dan 100 zonevreemde of illegale weekendhuisjes bevinden zich in de gemeenten Dilsen-Stokkem, Hechtel-Eksel, Lommel, Maaseik, Meeuwen-Gruitrode, Overpelt, Peer, Tessenderlo en Zutendaal (totaal meer dan 2.000 in Limburg, KBS, 199?).
- ¹⁰⁵ Zie omzendbrief RO 98/05.
- ¹⁰⁶ Strategisch Toeristisch Actie Plan 2001 - 2006 (S.T.A.P.), v.z.w. Toerisme Limburg.
- ¹⁰⁷ Gegevens NIS, 2000.
- ¹⁰⁸ Hotels: circa 450.000 overnachtingen in 1999. De Limburgse hotelcapaciteit bedraagt nog geen 4.000 bedden en is de kleinste van alle Vlaamse provincies.
- ¹⁰⁹ Een concentratie van jeugdverblijven is geselecteerd indien de totale beddenscapaciteit van jeugdverblijven die maximaal 3 km van elkaar liggen, minstens circa 500 bedden bedraagt of 5% van de totale Limburgse capaciteit.
- ¹¹⁰ Buiten Herstappe telt Limburg 43 gemeenten. De jeugdbeddenscapaciteit in Limburg bedraagt 11.030 (bron: provinciale jeugddienst). De geselecteerde gemeenten komen overeen met de gemeenten met een capaciteit van meer dan 250 bedden (ongeveer 1/43 van de totale capaciteit), aangeduid op kaart 28 van het informatief gedeelte.
- ¹¹¹ Daarnaast komen in de provincie Limburg nog andere niet-permanente en/of illegale terreinen voor die verder niet worden besproken.
- ¹¹² Indoor karting: klasse 2 terreinen: toestand september 1999. De terreinen te Bilzen, Lommel, Hasselt en Lanaken liggen in industriegebied, de terreinen te Meeuwen en Maasmechelen op recreatiegebied. Vanuit ruimtelijk oogpunt zijn industrieparken interessante locaties voor indoor kartingbanen (bijvoorbeeld activiteiten na werkuren, goede ontsluiting, weinig kans voor burenhinder).
- ¹¹³ Buiten de drie vernoemde luchtsportactiviteiten kunnen ook o.m. parachutespringen, parasailing, helikoptervliegen, ballonvaren, zeppelin, paramotor of andere sporten waarbij personen recreatief van het luchtruim gebruik maken als luchtsportactiviteit worden bestempeld. Deze luchtsportactiviteiten worden echter niet van een provinciaal niveau geacht.
- ¹¹⁴ De letter verwijst naar de locatie op de kaart.
- ¹¹⁵ Golfscholen hebben geen of een beperkt aantal holes en een maximale oppervlakte van 8 ha.
- ¹¹⁶ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 554.
- ¹¹⁷ Persnota, Perscommuniqué IJzeren Rijn, Brussel, 27 maart 2000.
- ¹¹⁸ Een geparkeerde auto heeft 12 m² nodig.
- ¹¹⁹ Onder verkeersleefbaarheid wordt verstaan dat het ruimtebeslag en de barrièrewerking van het gemotoriseerd verkeer en de geluidshinder nog aanvaardbaar zijn voor de overige activiteiten en vormen van verkeer, voor de kwaliteit van het openbaar domein en voor het stads- en/of landschapsbeeld.
- ¹²⁰ De nummers verwijzen naar de nummers op kaart, in tabel van bijlage, en naar de nummering gebruikt in bijlage 2 van de bestaande ruimtelijke structuur in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.
- ¹²¹ Atlas van de relictten van de traditionele landschappen in de provincie Limburg (1999), p. 44: 'Relictzones zijn gebieden met een grote dichtheid aan punt- of lijnrelictten, zichten en ankerplaatsen en zones waarin de connectiviteit tussen de waardevolle landschapselementen belangrijk is voor de gehele landschappelijke waardering.'

- ¹²² Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 546.
- ¹²³ Eindrapport van de landschapsatlas, 1999, p. 45.
- ¹²⁴ Nieuwe impulsen voor de landschapszorg, De landschapsatlas, baken voor een verruimd beleid, M&L cahier 5, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen, Brussel, 2001, p. 50.
- ¹²⁵ Landschapkenmerkenkaart Limburg (2000), AHROM, M&L
- ¹²⁶ Tot de 'balijs' Bilzen behoorden in 1700 ook de commanderijen van Bekkevoort en Luik, Gemert en Maastricht in Nederland, en in Duitsland Aken, Siersdorf, Jungen Biesen bij Keulen en Ramersdorf bij Bonn.
- ¹²⁷ 3 klassen van mijninfrastructuren kunnen worden onderscheiden: (a) de uitbatingszetels, cités en spontaan gegroeide handelstraten (bijvoorbeeld Vennestraat en Stalenstraat), (b) de terrils, opslagplaatsen en overslagplaatsen (goederenkoeren) en (c) het transportsysteem met (kolen)sporen en Albertkanaal met kolenhavens.
- ¹²⁸ Lommel, Neerpelt, Overpelt, Hamont, Peer, Bree, Maaseik, Leopoldsburg, Beringen, Tessenderlo, Herk-de-Stad, Hasselt, Genk, Lanaken, Bilzen, Sint-Truiden, Borgloon, Tongeren.
- ¹²⁹ Naar ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 558.
- ¹³⁰ De Demervallei is het grootste en meest gevarieerde natuurcomplex van beekvalleilevensgemeenschappen in Vlaanderen.
- ¹³¹ In het begin van de 20ste eeuw bedroeg de bevolkingsdichtheid op het Kempens Plateau slechts 30 à 65 inwoners per km².
- ¹³² LISO, Limburgs Instituut voor Samenlevingsopbouw vzw, Limburg en de Limburgers, 2de editie, kencijfers per gemeente, januari 1996.
- ¹³³ De landbouwbedrijfsleiders zijn in vergelijking met de rest van Limburg gemiddeld jonger, beter opgeleid en houden een betere boekhouding bij (voornamelijk in tegenstelling tot Zuid-Limburg en Zuidelijk Maasland). Het aandeel van de bedrijven met een voor de opvolger leefbare omzet, is in vergelijking met de rest van Limburg ook groot.
- ¹³⁴ OMGEVING, december 2010, onderzoek natuurlijke aangroei, eindnota.
- ¹³⁵ De prognoses van het aantal gezinnen zijn voor Herstapen gebeurd op basis van de trend van de gezinsgrootte.
- ¹³⁶ De gesloten prognose is een theoretische berekening waarin geen rekening wordt gehouden met migraties. De keuze om de studie SVR-2005 (waarin migraties wel worden gevalideerd) als ijkpunt te hanteren is genomen in functie van de vergelijkbaarheid. De methode van de meer recente bevolkings- en huishoudensprognoses (SVR-2009, gepubliceerd begin 2011) is verschillend en berust op een aantal verschillende gegevensbronnen op vlak van onder andere geboorte- en sterftecijfers.
- ¹³⁷ Het betreft de bevolkingsprojecties en de huishoudensprojecties voor de periode 2004 - 2025. Technische rapporten terzake zijn: Willems P., 2006, Bevolkingsprojecties 2004 - 2025 voor de 308 gemeenten van het Vlaamse gewest, SVR en Willems P., 2007, Huishoudenprojecties 2004 - 2025 voor de 308 gemeenten van het Vlaamse gewest, SVR.
- ¹³⁸ De stijgende grondprijs is ook afhankelijk van andere factoren.
- ¹³⁹ Voor het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk zou dit resulteren in een bijkomende taakstelling van 443 woningen.
- ¹⁴⁰ Bron NIS, demografische gegevens per statistische sector 1999.
- ¹⁴¹ Zoals vastgelegd in het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen.
- ¹⁴² Gerits, J., 'Historische steden in Limburg': Beringen, Bilzen, Borgloon, Bree, Halen, Hamont, Hasselt, Herk-de-Stad, Maaseik, Peer, Rekem, Sint-Truiden, Stokkem en Tongeren.
- ¹⁴³ De Vlaamse overheid verleent een toelage aan provinciale en lokale besturen evenals aan verenigingen van gemeenten en OCMW's voor het aanleggen, inrichten en/of uitbreiden van residentiële woonwagenterreinen.

- ¹⁴⁴ Dit betreft het Limburgs totaal aanbod aan bedrijventerreinen in het economisch netwerk Albertkanaal, met uitzondering van het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk. Voor het aanbod wordt voorlopig de hele gemeente beschouwd omdat de afbakening van het netwerk nog moet gebeuren.
- ¹⁴⁵ Dit betreft het aanbod op de F.N.N.H.-terreinen te Zutendaal. Het aanbod op de overige terreinen in Zutendaal is opgenomen in het pakket van het bedrijventerrein Genk-zuid.
- ¹⁴⁶ Het aanbod in het regionaalstedelijk gebied Hasselt - Genk is voorlopig de som van de terreinen in de gemeenten Genk, Hasselt, Diepenbeek en Zonhoven. Na de afbakening van het stedelijk gebied zal worden bekend welke terreinen in het stedelijk gebied liggen. 70% (329 ha) van het totaalaanbod en 66% (136 ha) van de bouwrijpe gronden bevinden zich op Genk-zuid (met inbegrip van de terreinen op grondgebied van Bilzen en Zutendaal).
- ¹⁴⁷ Op Balim (Dorperheide) ligt nog 263 ha tijdelijk niet-realiseerbare industriegronden.
- ¹⁴⁸ Op Nolimpark ligt nog 5 ha tijdelijk niet-realiseerbare industriegronden.
- ¹⁴⁹ Op Oude Bunders ligt nog 20 ha tijdelijk niet-realiseerbare industriegronden.
- ¹⁵⁰ Op grondgebied Bilzen ligt een deel van het aanbod aan industrieterreinen behorend tot het pakket Genk-zuid.
- ¹⁵¹ Op Centrum-zuid ligt nog 31 ha tijdelijk niet-realiseerbare industriegronden (tracé omleidingsweg) en op Europark nog 11 ha tijdelijk niet-realiseerbaar.
- ¹⁵² Op het bedrijventerrein van Rotem ligt nog 65 ha tijdelijk niet-realiseerbare industriegronden (sanering is lopende).
- ¹⁵³ In Alken liggen nog 27 ha definitief niet-realiseerbare gronden, oorspronkelijk voorzien voor de uitbreiding van de brouwerij.
- ¹⁵⁴ De uitbreiding van Cockerill te As als gevolg van de laatste gewestplanwijziging Hasselt - Genk is ondergebracht in de kolom 'ingenomen' in plaats van in de kolom 'uit te rusten'.
- ¹⁵⁵ Het mijnterrein van Waterschei is door de laatste gewestplanwijziging Hasselt - Genk omgezet in een gebied voor stedelijke functies.
- ¹⁵⁶ De uitbreiding van Bilzen-oost als gevolg van de laatste gewestplanwijziging Sint-Truiden - Tongeren is niet opgenomen.
- ¹⁵⁷ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 442.
- ¹⁵⁸ De lijst van de potentiële planningsinitiatieven is niet gekend.
- ¹⁵⁹ Dit zijn de planhorizonten in het ruimtelijk structuurplan provincie Limburg.
- ¹⁶⁰ Capaciteitsproblemen ontstaan vanaf een bezettingspercentage van 95%.
- ¹⁶¹ Tritel, mei 2001.
- ¹⁶² Verplaatsingen worden berekend voor drie verschillende motieven met name werk, school en overige.
- ¹⁶³ Klasse 1, nu meestal klasse 2.
- ¹⁶⁴ Klasse 3 (meldingsplicht gemeente en randvoorwaarden).
- ¹⁶⁵ Volgens de Federatie van Amateurs Motorrijdersbonden VZW (FAM) en de studie van de provinciale sportdienst.
- ¹⁶⁶ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 419.
- ¹⁶⁷ In België bestaat geen enkele Olympische Baan (400 m x 200 m). Waarom een dergelijke baan in Limburg zou moeten liggen is niet duidelijk. Het kleischietsen wordt volgens de VLAREM-wetgeving ingedeeld als klasse I activiteit.
- ¹⁶⁸ Een dergelijk gezins- of familiehotel moet in staat zijn een 'toeristenbus' onderdak te verschaffen.
- ¹⁶⁹ BBM, Een visie op de kleinhandel van een regionale schaal in het kader van het structuurplan in de provincie Limburg, eindrapport, december 1998.
- ¹⁷⁰ Inclusief zuidelijk Limburgs Hageland.

- ¹⁷¹ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 386.
- ¹⁷² De landschapsmatrix is het geheel van ruimten waarin de natuurgebieden en (natuurlijke) landschapselementen zijn ingebed en waarin meestal de hoofdfuncties van het gebied gesitueerd zijn.
- ¹⁷³ Prioriteit wordt gegeven aan Rode Lijstsoorten en aan soorten van de bijlagen van de habitatrictlijn waarvan populaties in de kerngebieden aanwezig zijn en waarvoor het gebied verbindend kan zijn.
- ¹⁷⁴ Vanaf circa 50 ha aaneengesloten oppervlakte.
- ¹⁷⁵ Vanaf circa 20 ha. Oude bossen zijn bossen die minstens sinds de tweede helft van de achttiende eeuw ononderbroken bos zijn geweest.
- ¹⁷⁶ Vanaf circa 100 ha aaneengesloten oppervlakte.
- ¹⁷⁷ Kleine landschapselementen.
- ¹⁷⁸ Mogelijk geheel of gedeeltelijk te schrappen na goedkeuring van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan N74.
- ¹⁷⁹ Gesuggereerd wordt dat de Maasrivier en haar winterbedding volledig als VEN of natuurverwevingsgebied worden aangeduid.
- ¹⁸⁰ Een voorbeeld is het Vijverbroek te Kinrooi.
- ¹⁸¹ Zoals een groen schermbuffer rond openlucht recreatieve verblijven, rond landschapsstorende verkavelingen en bedrijven, zoals groene recreatieve parkjes en blijvende groene ruimten in het verstedelijkt weefsel, zoals houtkanten of bomenrijen in landbouwzones enz.
- ¹⁸² Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 390.
- ¹⁸³ Tijdens de afbakening van de natuurlijke structuur door de Vlaamse overheid kan het provinciebestuur natuurlijk al wijzen op de mogelijke onverenigbaarheid tussen de recreatieve functie van de domeinen en de aanduiding als grote eenheden natuur of grote eenheden natuur in ontwikkeling.
- ¹⁸⁴ Indien Beringen-Mijn binnen de afbakening van het kleinstedelijk gebied Beringen valt, vervalt de selectie als hoofddorp.
- ¹⁸⁵ Het betreft de tabel in het informatief gedeelte in deel V, onder '1.1.3. Gesloten prognose'.
- ¹⁸⁶ De verdeling is gebeurd a rato van het aandeel gezinnen die de afzonderlijke buitengebiedgemeenten hadden in 2007. Na afronding van dit aantal naar het dichtstbijzijnde absoluut getal resteren na sommatie twee woningen van de 1.552 woningen die niet zijn toebedeeld.. Deze twee woningen worden aan Herstappe toegekend.
- ¹⁸⁷ Potenties op terrein zijn te onderzoeken.
- ¹⁸⁸ Schurhoven en Brustem zijn de grootste bedrijventerreinen.
- ¹⁸⁹ Potenties op het terrein zijn te onderzoeken.
- ¹⁹⁰ In het bijzonder plan van aanleg 'Lillerheide' wordt verwezen naar het voorontwerp gemeentelijk ruimtelijk structuurplan waar de schrapping van Lommelse Akker als compensatie voor de uitbreiding van het terrein 'Lillerheide' is opgenomen. In het goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan is echter de volgende bindende bepaling 26 'RUP gebied Lommels Akker' opgenomen: "De gemeente stelt een ruimtelijk uitvoeringsplan op voor de herbestemming van de zone voor KMO en ambachtelijke bedrijvigheid en van het reservegebied voor ambachtelijke bedrijven in functie van de gewenste nieuwe bestemming. De nieuwe bestemming(en) vloeit voort uit de gewenste ruimtelijke structuur van het afbakeningsproces. De ambachtelijke bestemming wordt geschrapt onder meer in functie van de uitbreiding van Lillerheide en eventueel andere nog aan te duiden locaties voor lokale bedrijvigheid". In het goedkeuringsbesluit wordt daarentegen aangegeven dat het terrein moet worden afgewogen op basis van de bewezen behoefte, afgestemd op het hoofddorp Sint-Huibrechts-Lille, en niet louter als compensatie.
- ¹⁹¹ Lokale bedrijvigheid kan zich vestigen op Olmendijk of de geplande KMO-zone 'Reigersvliet' op het militair domein.
- ¹⁹² Hiervoor is een al een provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan opgesteld (ministerieel besluit van 21 september 2007). De goedkeuring en de definitieve vaststelling van dit provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan zijn vernietigd door de Raad van State bij arrest van 21 oktober 2010. Het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan is

opnieuw definitief vastgesteld in de provincieraad van 16 maart 2011 en goedgekeurd bij ministerieel besluit van 5 juli 2011. Er zijn twee verzoekschriften tot nietigverklaring ingediend bij de Raad van State. Deze procedures zijn nog lopende.

- ¹⁹³ Dat betekent dat er voldoende ruimte wordt voorbehouden voor een grachtennetwerk en voor kleine wachtbekkens waarin overtollig water kan worden opgehouden en in de bodem dringen. Daardoor is er voor de landbouwproductie meer water in droogteperioden beschikbaar.
- ¹⁹⁴ Het betreft beschermde gebouwen en merkwaardige gebouwen zoals vermeld in de Landschapsatlas en die verder worden verfijnd door het PCCE.
- ¹⁹⁵ Deze reeds versnipperde, kleinere landbouwgebieden zijn dan ook niet structuurbepalend op bovenlokaal niveau.
- ¹⁹⁶ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 424-426.
- ¹⁹⁷ Decreet van 14 juli 1993 tot oprichting van het Grindfonds en tot regeling van de grindwinning (Belgisch Staatsblad van 14 oktober 1993).
- ¹⁹⁸ Dit zijn landbouwgronden die al van voor de opmaak van het gewestplan in gebruik waren door beroepslandbouw.
- ¹⁹⁹ Tenzij door vergoeding of onteigening, of na bedrijfsverplaatsing, bijvoorbeeld in het kader van een natuurinrichtingsproject of een ruilverkaveling.
- ²⁰⁰ 'Aqua Paradisio' kende een naamsverandering naar 'Parelstrand'.
- ²⁰¹ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, p. 143.
- ²⁰² Rapport 5: Gewenste ruimtelijke structuur toerisme en recreatie, plangroep november 1999, p. 48-50.
- ²⁰³ Het betreft enkel verblijfsrecreatie bij het fietsinrijpunt.
- ²⁰⁴ Een ruimtelijke uitbreiding van het recreatiegebied is enkel mogelijk in functie van de parking, niet in functie van de uitbreiding van de recreatieve sportinfrastructuur zelf.
- ²⁰⁵ De uitbreiding is enkel ten behoeve van camping Jocomo.
- ²⁰⁶ De cluster Leeuwerikstraat bestaat uit de campings De Leeuwerik, Leeuwerikhof, Boomgaard I en Meinekom.
- ²⁰⁷ Slechts een éénmalige en finale verlenging van de skipiste is mogelijk.
- ²⁰⁸ Er is geen uitbreiding van de overnachtingscapaciteit mogelijk. Het gaat slechts om een beperkte ruimtelijke uitbreiding onder voorwaarden van een kadering binnen een globale ruimtelijke en planologische herstructurering van de omgeving met een ruimtelijke verbetering als doel en binnen de ecologische randvoorwaarden van het aaneengesloten vijvergebied.
- ²⁰⁹ Het betreft enkel het optimaliseren van het bestaand aanbod als toegangspoort van het kastelenlandschap.
- ²¹⁰ Vanwege de ruimtelijke problematiek van het vliegveld en de intenties tot verschuiving van het vliegterrein worden de mogelijkheden voor het toeristisch-recreatief knooppunt type IIB vliegveld Kiewit (Hasselt) aangepast, met name dat een herlocatie of verschuiving van de huidige recreatiezone mogelijk is (vanuit grondige ruimtelijke motivering), in zoverre dat het zuiver om een bestemmingsruil gaat, en niet om een uitbreiding van de bestaande oppervlakte.
- ²¹¹ In 't Woud bestaat uit de camping Zavelbos en de camping Landhuisjes bij Wouterbron (locatie op het grondgebied/grens van de drie gemeenten Maaseik, Opglabbeek en Meeuwen-Gruitrode).
- ²¹² De gehanteerde normwaarden zijn 'richtwaarden', die zowel gelden voor de bestaande toestand als na een eventuele uitbreiding.
- ²¹³ Met "toeristische locatie" wordt bedoeld een 'locatie met toeristische potentie of clustering zoals bijvoorbeeld de bestaande toeristisch-recreatieve knooppunten type II, een ligging aan de rand van het Nationaal Park Hoge Kempen, of een koppeling met andere recreatieve voorzieningen'.
- ²¹⁴ Uiteraard blijven de bestaande criteria volgens de milieuwetgeving van kracht.
- ²¹⁵ Volgens de landschapsatlas.

- ²¹⁶ In een gezamenlijke studie van Tritel nv en Iris Consulting in opdracht van de Administratie van Wegen en Verkeer wordt het programma van eisen voor de verschillende wegcategorieën bestudeerd. Die studie is een eerste aanzet tot het verder ontwikkelen van inrichtingsprincipes, maar zal nog verder moeten worden uitgewerkt als praktisch werkinstrument. Daarbij moet voor ogen worden gehouden dat de wegbeheerder wel kan streven naar een uniforme toepassing van een aantal richtlijnen, maar dat die richtlijnen voldoende marge moeten laten om goed te kunnen inspelen op de specifieke ontwerpeisen vanuit de omgeving. Ook kan worden opgemerkt dat in de studie zoals ze nu voorligt, te dominant wordt uitgegaan van functioneel verkeersgebruik en ze teveel gericht is op de afwikkeling van het autoverkeer. Dat uit zich onder meer in te hoge snelheidsregimes voor secundaire wegen, waardoor er te weinig verschil is met de primaire wegen. Dat kan aanleiding geven tot oneigenlijk gebruik van de secundaire wegen en een ondergraving betekenen van de categorisering.
- ²¹⁷ Een typering als secundaire weg type III wordt voorgesteld zodra alle randvoorwaarden samen zijn vervuld.
- ²¹⁸ N78b of N78 Koning Boudewijnlaan worden als secundaire weg type II geselecteerd afhankelijk van de locatie van het busknooppunt.
- ²¹⁹ N78b of N78 Koning Boudewijnlaan worden als secundaire weg type II geselecteerd afhankelijk van de locatie van het busknooppunt.
- ²²⁰ Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen, ontwikkelingsperspectieven voor secundaire wegen.
- ²²¹ Die relictten zijn terug te vinden in de 'Atlas van de relictten van de traditionele landschappen in de provincie Limburg', LISEC, provinciebestuur Limburg, AROHM, 1999. De composietkaart en bijhorend rapport van die relicttenatlas zijn door de provincie verdeeld naar de gemeenten.
- ²²² De nummers verwijzen naar de overeenkomende open ruimte verbinding op kaart 78.
- ²²³ Typering als secundaire weg type III zodra alle randvoorwaarden zijn vervuld.
- ²²⁴ N78b of N78 Koningboudewijnlaan worden als secundaire weg type II geselecteerd afhankelijk van de locatie van het busknooppunt.
- ²²⁵ N78b of N78 Koningboudewijnlaan worden als secundaire weg type II geselecteerd afhankelijk van de locatie van het busknooppunt.